De Nieuwe Gids. Jaargang 16

bron
De Nieuwe Gids. Jaargang 16. S.L. van Looy, Amsterdam 1900-1901

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_nie002190101_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

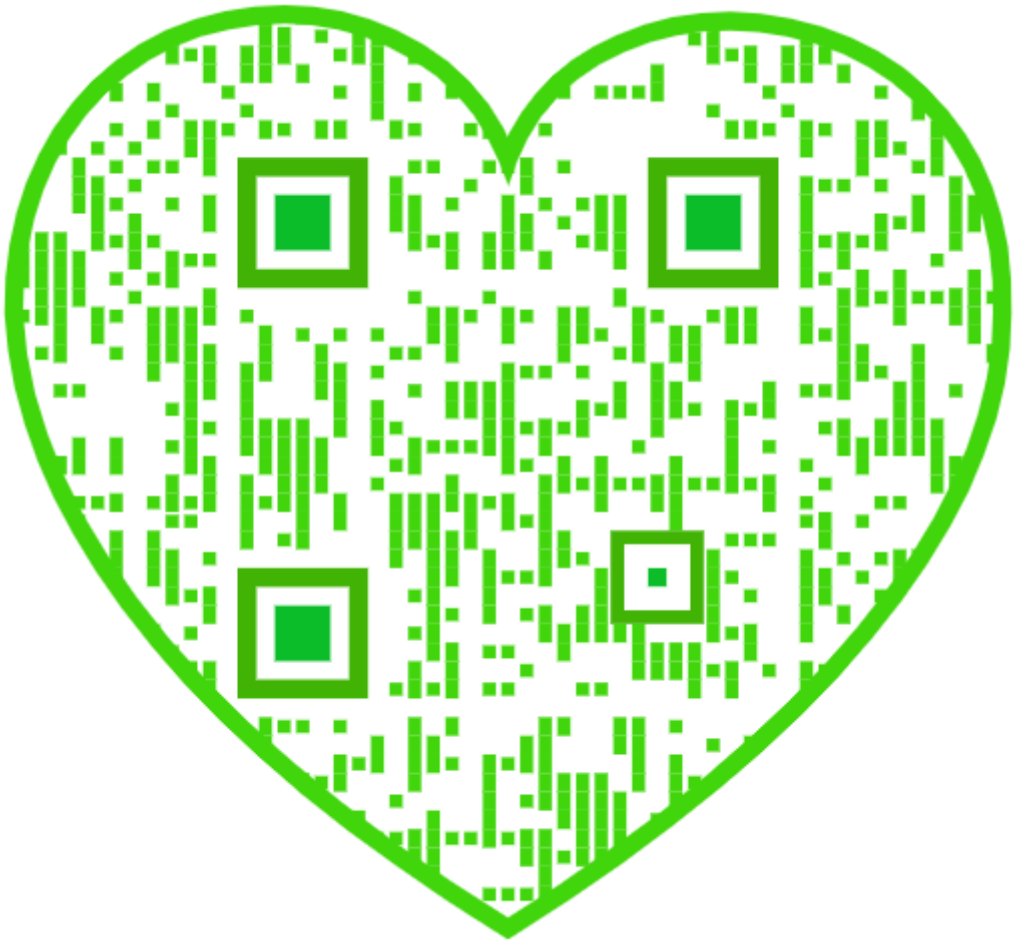

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 1]

Tragische levens door Jeanne Reyneke van Stuwe.
Eerste hoofdstuk.

I.

Ze waren, met hun beiden alleen, in de suite. Carla zat in een hoog-gerugden leunstoel voor den haard; haar handen lagen losjes in haar schoot, en haar oogen waren zóó diep neer-geslagen, dat zij gesloten schenen. Frans wandelde heen en weer, met één hand in zijn zak en met de andere nu en dan den sigaar uit zijn mond nemend, om de asch daarvan af te stooten, of ook soms om een rookwolk uit te blazen. Van de serre, waar een enkele gas-vlam de duisternis weghield, liep hij langzaam, als peinzend, door de helder-verlichte suite, naar den schemerigen, slechts door een staan-lamp flauwbeschenen salon; daar keerde hij zich dan om en ging weer denzelfden weg. Van uit de aangrenzende eetkamer drong het tafel-afnemen-gedruisch door tot hier; ze wachtten beiden tot het gedaan zou zijn. Zij hoorden de bladen in de tafel schuiven, de kachel vullen, en toen de deur der kamer sluiten. Het was stil.

Frans legde zijn sigaar weg, streek zich over het haar, en ging naar Carla toe; hij sloeg, zich tot haar voorover-buigend, zijn arm om haar heen.

- Schatje?

Zij sloeg haar oogen op, en hief glimlachend haar gelaat naar hem toe.

- Frans?

- Waar denk je aan?

- Ach, aan niets.... zei ze, en liet droomerig haar hoofd weer zinken, aan niets....

Hij zette zich op de zij-leuning van haar stoel en trok haar in zijn armen. En met zijn rechterhand haar hoofdje houdend aan zijn borst, vroeg hij haar zacht:

- Ook niet aan morgen?

Hij voelde, dat haar wang begon te gloeien, maar zij antwoordde niet.

Hij legde zijn hoofd tegen het hare aan, herhalend:

- Ook niet aan morgen?

- Ach, zei ze, en haalde even haar schouders op.

- Liefje.... liefje.... wat is er nu? Maakt die gedachte jou dan ook niet gelukkig, zooals die *mij* gelukkig maakt? Zeg, Carla.... Carla, dan.... M'n liefje, wat is er nu?

Ze richtte zich op en sloeg haar armen vast om zijn hals.

- O, Frans.... Frans.... Heb je je niet vergist, - ben *ik* 't, die je liefhebben kan.... heb je me lief, heb je me lief.... Frans?

- Zoo innig, zoo vast, zoo onvergankelijk.... zei hij. Ik heb je lief, eindeloos, - eindeloos heb ik je lief, - er is niets voor mij buiten jou, ik zie niets meer, ik voel, ik wil niets meer, dan jou, jou alleen.... m'n schat.... m'n alles.... ik heb je lief....

- Ik heb jòu lief, fluisterde ze. Ik heb jou zoo lief.... O, Frans, ik smeek je: blijf van me houen, *blijf* van me houen, ik smeek 't je.... Laat me nooit alleen, laat me nòòit over aan mezelf.... zal je dat niet?.... O, Frans, beloof me: zal je dat niet?

- Nooit, zei hij plechtig-verzekerend, nooit.... Nooit zal je vergeefs vragen om troost, als je die noodig hebt, of om

hulp, om raad, of om steun.... Ik zal àltijd bij je zijn.... Ik zal je opbeuren, als je droevig ben, je vroolijk maken, als je treurt.... ik zal met je lachen en schertsen, en vriendelijk met je praten.... ik zal alles, àlles doen, ik zal alles zijn, wat je maar verlangen kan, zoodat je eindelijk, in volle oprechtheid, zeggen zal: ik ben gelukkig.

- Dat kan ik nù al zeggen, zei ze, met haar stillen glimlach, en greep zijn hand.

- Heusch, kindje, heusch, is dat zoo? vroeg hij verheugd, en nam haar hoofd in zijne beide handen, en kuste haar. Is dat zoo? Wat vind ik dat verrukkelijk, dat je dat zegt, uit je zelf! Is 't werkelijk, werkelijk waar? Voel je je gelukkiger, sinds je mij hebt?

- Heelemaal.... héélemaal gelukkig voel ik me.... Je maakt me zoo gelukkig, Frans.... O, als ik maar wist, als ik maar zeker wist, dat ik jou op den dúúr gelukkig maken kan, dat ik je later niet zal tegen-vallen, dat je me altijd, àltijd zal kunnen blijven liefhebben, zooals je nù van me houdt.... o, Frans!....

- O, m'n liefje, m'n schat.... natuurlijk zal ik dat, dat voel ik, dat weet ik.... Ik zal je tot m'n dood toe liefhebben, - en nog daarnà, als er iets meer dan dit leven bestaat.... Eeuwig, eeuwig heb ik je lief, en m'n liefde zal altijd even groot en sterk en innig zijn.... Ik zal uitsluitend, absoluut en uitsluitend bestaan voor jou.... hoor je dat, lieveling? voor jòu alleen.

Zij vlijde zich zwijgend dichter tegen hem aan.

- O, dat ik jou gevonden heb, begon hij weer, dat ik jòu heb mogen ontmoeten, schat! O, dat stemt me zoo rustig, zoo gelukkig, dat doet me zoo op de toekomst vertrouwen. En dat je met mij wil zijn, je heele leven lang, - dat je je aan mij wil geven, - daar ben ik je zoo dankbaar voor!.... En ik beloof je.... ik beloof je, je zal er nooit spijt van hebben, dat je je aan mij gegeven hebt....

Liefkoozend streelden zijn vingers haar voorhoofd en haar wang.

- Ik had géén ander dan jou kunnen liefhebben, Frans.... zei Carla zacht. Want jij ben juist zóó, als ik gewenscht hebben zou, dat je was.... En omdat je ben, zooals je ben, omdat je doet, zooals je doet, dáárom houd ik zoo van je, - zoo onuitsprekelijk en alles te boven gaand en voor àltijd....

- En ik, lieveling.... met niemand had ik ooit gelukkig kunnen zijn, dan met jou alleen, met niemand, niemand, dat verzeker ik je....

Een plotselinge, bruuske beweging van haar verschrikte hem.

- Wat heb je, liefje? vroeg hij. Waarom doe je zoo? Toe, zeg me, waarom doe je nu zoo ineens? Kom, kindje, kom, vertel 't me....

Ze wendde haar hoofd van hem af, en zei, met iets koelafwijzends in haar toon:

- Dat bèn je immers geweest....

- Wat ben ik geweest? Wàt ben ik geweest, zeg je?

Ze wendde haar hoofd nog meer van hem af.

- Gelukkig met 'n ander....

Hij fronsde zijn wenkbrauwen.

- O, is 't dàt weer.... zei hij, met een zucht, terwijl hij even onbeweeglijk zitten bleef. Maar kind! Hòe dikwijls heb ik je nu al gezegd, dat je ongelijk hebt.... dat je me onrecht doet, door daar aldoor aan te denken en over te spreken.... Je vergist je.... Ik ben *niet* gelukkig geweest.... nóóit zoo gelukkig als nu.... en vóór ik jou kende, wist ik niet, wat liefde was, dat zweer ik je! Ik vind 't zoo droevig, dat je je, wat ik ook zeg of beweer, maar aan je eigen gedachten vast blijft houen, en daar niet van af te brengen ben.... En dat je daar nu juist vanavond weer over begint, dat bewijst, dat je d'r heelemaal mee vervuld ben, en d'r eigenlijk àldoor aan denkt.... En dàt is zoo treurig, - want 't is absoluut onnoodig, dat heb ik je al zoo dikwijls gezegd.... zonder reden geef je je-zelf en mij zoo'n verdriet....

- Ik kan 't niet helpen.... ik kan er niets aan doen....

- Ja, dat kan je toch eigenlijk wèl.... Je hòeft ons beiden niet zoo te plagen, dat weet je héél goed.... Carla, kindje, waarom doe je dat toch?

Haar lippen en haar oogleden trilden, hij zag, dat ze slechts met moeite haar tranen bedwong.

- 't Zal wel beter worden, zei hij hoopvol, als we maar eerst altijd samen zijn.... Dan zal je wel zien, dat ik heelemaal aan je toebehoor, dat er zelfs geen zweem van 'n gedachte aan 'n ander in me opkomen kan. Dan zal je wel geruster worden, als je zoo van nabij de waarheid ziet.... je kent me nu nog niet.... dat moet allemaal later komen.

- Frans, zei ze zacht. Ik zou zelf zoo graag willen, dat ik anders was, maar ik kan niet.... Ik strijd er tegen, heusch, ik strijd er àldoor tegen, maar 't gaat niet, 't helpt niet, ik kan er niets tegen doen....

- We zullen d'r later wel *samen* tegen strijden, en zien, of we 't niet overwinnen kunnen, zei hij, en drukte haar tegen zich aan.

- O, Frans, zei ze, ben je niet boos? Ach toe, wees niet boos op me.... Ik zal heusch m'n best doen, om je d'r niet meer mee te hinderen.... Ik zal 't wel onderdrukken, telkens als 't in me opkomt, en dan zal 't wel voor goed verdwijnen, langzamerhand....

- Natuurlijk, lietje, dat gaat immers vanzelf? Je zal zien, ik zeg je, als we maar eerst eenmaal getrouwd zijn, dan krijg je heel andere inzichten in alles, dan verandert alles zoo.... Geloof me, alles komt terecht, - kom, lach nu maar weer.... ze mochten straks 's denken, dat d'r heel wat tusschen ons was geweest.... En dat is er toch niet, hè?

- Nee, zei ze, gelukkig niet, en ze glimlachte hem toe, hoewel nog met tranen in haar oogen. Je ben zoo goed, Frans.... Ach, heb toch geduld met me, heb toch geduld met me.... zal je dat, àltijd?

- Lieveling, zei hij, haar op het voorhoofd kussend, vertrouw je maar aan me toe, hoor, vertrouw je maar aan *mij*

toe.... O, je zal zien, je zal zien, hoe goed alles gaat...

Zij bleven een poosje zitten, zwijgend. Frans had zijn arm om haar hoofd gelegd, en zij leunde daarin, rustig, met gesloten oogen. O, zij vond het zoo heerlijk, zóó samen te zijn... zonder veel spreken en zonder veel bewegen.... heel stil.... met, diep in haar, het vreugdig gevoel harer eigene liefde en het veiligheid-gevend besef van de zijne....

Hij streelde met zijn andere hand haar vingers, die hij vast gevangen hield, en bukte zich soms, om zijn wang te leggen tegen haar zachte haar, of om haar op haar voorhoofd te kussen.... Hij had haar zoo lief, zijn mooie lieveling, - ze was zoo aanhankelijk-zacht, zoo steun-behoevend, scheen het hem toe, dat zijn liefde, véél meer dan op hartstochtelijk verlangen, op oneindige teederheid was gegrond....

Een geluid in huis deed haar zich haastig oprichten, met een blos.

- Daar komen ze, Frans,

Hij boog haar hoofd achterover, en kuste haar innig op haar mond. Toen hij haar losliet, lag er een gloeiend rood over haar wangen verspreid; hij lachte, en knikte haar vriendelijk-vertrouwend toe. Bij de groote tafel in het midden zette hij zich neer, strikte snel de bandjes van de lees-portefeuille los, en nam een illustratie, om zich een houding te geven.

Mevrouw van Wassenaar en haar zuster, mevrouw van Heyningen, kwamen binnen, na het genieten van hun siësta na het diner. Beiden waren zij slank en fraai van gelaat, beiden, ondanks den zestigjarigen leeftijd, nog frisch en jeugdig van voorkomen. Mevrouw van Heyningen woonde al vijftien jaar, sinds den dood van haar man, samen met haar zuster, Carla's Mama. Het ruime huis, in de Laan Copes van Cattenburch, zou mevrouw van Wassenaar te groot zijn geweest, toen zij, bij het sterven van haar man en oudsten zoon, met Carla alleen achterbleef. Mevrouw van Heyningen's zoon Vincent, thans achtentwintig jaar oud, had kamers genomen,

toen hij meerderjarig werd; hij was kunst-schilder en behoefde een atelier.

- Nog geen thee gezet, kind?

- 't Is dadelijk klaar, mama, zei Carla, en ontstak het spiritus-licht onder den zilveren bouilloir. Toen nam ze het tullen kleedje van de thee-tafel af, en zette de kopjes uit elkaer. Frans keek naar haar, zooals ze zich daar langzaam en bevallig bewoog; haar kalme gratie charmeerde hem, hij vond het een genot, haar slanke elegantie aan te zien.

- Wat heb je daar, Frans? Iets interessants? vroeg mevrouw van Heyningen, en strekte haar hand uit naar het een of ander blad. Geef mij the Studio, mag ik?

Hij reikte haar het blad over, en zij zag hem aan, en vergeleek hem, in gedachten, met haar zoon Vincent. Zij mocht hem heel gaarne, en had het een verblijdend teeken gevonden, toen zij bemerkte, dat haar zoon intiemer omging met Frans, dan vroeger het geval was geweest. Vincent was zoo luchtig, zoo weinig degelijk; zij geloofde en hoopte, dat een vriend als Frans, een bedaarde, ernstige, oudere man, een gunstigen invloed op hem uitoefenen en een vaster fond leggen zou in zijn vlinderachtige natuur. En toen door deze vriendschap Frans veelvuldig den huize van Wassenaar bezocht, en daarna met Carla zich engageerde, verheugde het haar, thans zeker te weten, dat zij in de toekomst vrienden zouden *blijven*.

Carla had de kopjes ingeschonken en rond-gebracht.

- Komt Vincent ook soms, Tante?

- Nee, hij had vergadering van ‘Desvo’. Maar ie komt morgen wel koffie-drinken

De oude dames handwerkten, en praatten over onbelangrijke dingen met elkaer; Frans en Carla bekeken platen, herhaalde malen dezelfde, want zij hielden de oogen er op gericht, zonder in werkelijkheid iets te zien. Zij beiden waren vervuld van hetgeen er morgen te gebeuren stond en van het gewicht van den stap, dien zij op het punt waren te doen.

De avond ging voorbij, zooals alle vorige avonden voorbij

waren gegaan: kalm, gezellig, zonder veel drukte of geanimeerdheid van gesprek.

Om elf uur stond Frans op om heen te gaan; Carla vergezelde hem in de gang, om hem uit te laten. Achter de tocht-deur kusten zij elkaer.

- Dag, kindje.... dag, lieveling.... zei hij, haar in zijn armen houdend, zal je goed slapen? Hou-ja maar rustig, hè, dat je je morgen heelemaal wèl voelt.

Ze bleef hem na-zien, toen hij de stoep af-ging; ze knikte hem toe, en wuifde, totdat ze hem niet meer zag. Toen sloot ze de deur.

- Ga maar gauw naar boven, zei haar Moeder, toen zij de kamer weer binnen-trad, straks kom 'k nog even bij je. Ga maar gauw....

- Nacht, Tante. Carla boog zich, en kuste mevrouw van Heyningen op haar wang.

Tante Margaretha drukte de hand van het meisje, en zei hartelijk:

- Nacht, Carla, droom prettig, hoor....

Boven draaide Carla in haar zitkamer het gas hooger op, en aanstonds bescheen het roodachtig-door-de-gekleurde-ballons-glanzende licht de lieve meisjes-meubels, de geheele gezellige inrichting van het aardig boudoir. Carla liep er in rond: dit alles zou zij meenemen naar haar nieuwe woning, waar het even zoo zou worden geplaatst, als het thans hier stond; niets zou zij behoeven te missen, uit de omgeving van haar jonge-meisjes-leven: Frans had gewild, dat zij zich niet vreemd en ongewoon zou voelen in haar nieuwe thuis. Zij kon het nog niet goed begrijpen, zij kon er zich nog niet heelemaal in-denken, dat een periode van haar leven bijna geëindigd zou zijn, en dat zij zich, zonder daar ook maar iets van te weten, in een onbekende toekomst begeven ging. Alles was ook zoo gauw gegaan: zes maanden waren zij verloofd, toen was de trouwdag vastgesteld. Nog was zij niet geheel doorgedrongen in de beteekenis van het woord: huwelijk. Trouwen, - dat wilde

zeggen, dat zij zich aan haarzelve ontnemen liet, - dat iemand haar leven nam en daarvoor zorgen wilde, als ware het voor zijn eigen bestaan....

Ze ging in haar slaapkamertje en begon zich langzaam te ontkleeden. Zij stond tegenover den spiegel en zag zichzelve aan, zooals zij daar stond, in de witheid van haar nacht-gewaad. Het schijnsel van het fairy-lampje op haar toilet, wierp een rozig waas over de matte blankheid van haar teint en deed haar oogen glanzen. Zij stond daar lang en gedachteloos, haar blonde hoofd een weinig gebogen, terwijl haar blik haar eigen oogen zocht. Haar eene hand steunde zich op het marmeren blad, haar andere hield het nacht-kleed op haar borst bijeen; zij zag den blinkenden verlovings-ring in den spiegel weerkaatst, en glimlachte zacht.

Door het boudoir kwam haar moeder binnen.

- Nog niet in bed, kind? 't Is al bij twaalven.

- Ik was juist klaar....

Haar moeder legde haar arm om Carla heen, en zag haar in het gelaat.

- M'n lieve, lieve schat.... Frans is zoo goed, - je zal zéker gelukkig met 'm zijn....

- O, ja, Mama....

- Ik ben daarom zoo gerust, en zie je zonder groote droefheid gaan.... Want ik weet, dat 't tot je geluk zal wezen, kind.

Toen haar Moeder, na een hartelijken zoen was heengegaan, bleef Carla achterover liggen, starend naar het plafond. Er had nooit een buitengewoongroote innigheid bestaan tusschen haar Moeder en haar, maar geen van beiden beseften zij dat. Carle was altijd zacht en vriendelijk en meegaande geweest, en daar haar Moeder een beminnelijk-oppervlakkige vrouw was, die niet begreep, dat dit stil en gesloten karakter veel dingen inhield, waar zij niets van wist, bleef Carla, ook toen zij behoefte aan zich-uitspreken kreeg, onmededeelzaam en zwijgend. Voor Frans had zij haar ziel geopend; hij kende

haar, door niemand vermoed gedachten-leven en trachtte haar ziel te leiden in de richting, die haar het gelukkigst maken zou. Zij vertelde hem veel, van wat er in haar omging, - àlles, wat zij onder woorden brengen kon, en hij verklaarde daardoor haar tegenstrijdigheden: haar spoedig enthousiasme en haar spoedige neerslachtigheid, haar naïeve opgeruimdheid en haar onbewust pessimisme. Hij kreeg haar liever, hij waardeerde haar meer, na elke openbaring, en was er eindeloos dankbaar voor, dat het hèm was mogen gelukken, den weg te vinden tot deze verborgen-gehouden wereld in haar, die hem zooveel moois en goeds en belangrijks ontdekte....

Morgen zou zij zijn bruid zijn, morgen.... En over veertien dagen: zijn vrouw.... Carla begreep het niet, - zou zij, binnen zóó korten tijd, voor altijd aan hem toebehooren, geheel-en-al, met lichaam en ziel? Zij wilde dat, - aan niemand liever dan aan hem, en toch was er iets in haar, dat vrees geleek.... Het was zoo mooi en rein en vredig nu, - zou dat zoo blijven, zou dit alles ongerept bewaard kunnen worden, door alle omstandigheden des levens heen, door al het mogelijkkomende leed, door alle voorvallen en gebeurtenissen, die konden komen, om verwijdering te brengen tusschen hen?

Was zij gelukkig? Carla vroeg het zich af, zooals zij het zich, zes maanden lang, onophoudelijk had afgevraagd. En nu, gelijk elke maal, dat zij dit deed, moest zij zich antwoorden: ja.... Zij was gelukkig, zij voelde, dat er voor haar niets hoogers kon bestaan dan dit rustig geluk, dan het liefhebben-hem en het zich-door-hem-uitverkoren-weten.... En als dat eene er niet was, dat ééne, dat haar zoo hevig pijnigen kon, dan zou zij volkòmen-zalig zijn....

O, dat eene.... zij vond het bijna een gebrek, een tekortkoming in hem; hoe langer zij er over dacht, hoe grooter afmetingen het scheen aan te nemen en hoe onvergetelijker en onoverkomelijker het haar leek.... Zij herinnerde zich haar belofte wel; het te onderdrukken, als dit gevoel in haar op-

komen wou.... maar zij kon het niet helpen, dat zij er nu aan toegaf.... Zij liet zich zachtjes gaan, op den stroom harer weemoeds-gedachten....

O, hoe goed herinnerde zij zich den avond nog, dat Vincent had gezegd, den anderen middag een vriend mee ten eten te zullen brengen.... Die vriend was Frans van Westervoort. En nog hoorde zij Vincent toen vertellen, op zijn losse, nonchalante manier:

- Hij is op z'n drieëntwintigste jaar getrouwd geweest, met 'n mooi en heel-jong vrouwtje, 'n echt kind moet 't geweest zijn, niets in, niets aan, maar Frans was zeker op d'r mooiheid en d'r lieve maniertjes verliefd. Dat vuurtje schijnt maar kort gebrand te hebben, want toen ie d'r na 'n jaar verloor, was ie heelemaal niet bedroefd, zeggen ze, en begon z'n jongeluis-leven weer, alsof d'r niets was gebeurd...

Alsof d'r niets was gebeurd.... Maar dat was er wèl, dat was er wèl, helaas!.... En zij, die zich aan hem gaf, volkomen, met alles, wat zij had, - zij, van wie niets, ook maar het geringste, ooit aan een ander had toebehoord, wat kreeg zij terug van hem? Zij, wier gansche bestaan hij vervulde, wier toekomst, heden en verleden van hem konden zijn, - die vlekkeloos en onaangeraakt tegenover hem stond, - hoe weinig ontving zij daarvoor in de plaats, hoe weinig, - bijna niets.... Wat was zij voor hem? Immers maar de vervanging van hetgeen hij verloren had, iets, wat ieder-ander *even* goed voor hem had kunnen zijn....

Tranen welden in haar oogen op en rolden, langzaam langs haar wangen glijdend, op het kussen neer. Ze wist wel, dat ze onrechtvaardig was.... ze wist wel, dat ze, in haar verdriet, overdreef.... maar o, het deed haar zoo smartelijk aan, dat zij niet de eenige in zijn leven was, zooals hij de eenige was in het hare, - dat hij had liefgehad, dat hij zich had weg-gegeven aan een andere, - en dat zij, die zich volmaakt aan hem toebehoorende wist, slechts de restes van zijn liefde, de restes van zijn leven kreeg....

Zenuw-schokjes trilden door haar leden; haar snikken kwamen snel na elkaer, en de tranen vloeiden onbedwongen, bevochtigend het kussen, waar zij haar gelaat in verborg.

Vreemd.... vreemd.... zij had het altijd geweten, zelfs vóór zij hem kende nog.... En toen hij meer en meer zijn bedoeling in woorden en daden verduidelijken ging, en haar eigen liefde in haar ontwaakte, en sterker en sterker werd, en toen hij eindelijk zich had verklaard, en zeide haar tot vrouw te verlangen, toen had het in haar luide gejubeld van heerlijk, heerlijk geluk: niets, niets, geen enkele gedachte verstoorde haar zaligheid.... En nu, terwijl hij juist zijn liefde dieper en dieper haar toonde, nù leed zij door zijn verleden zoo een hevige smart....

Zij wist het nog wel: dat is voorbij.... zóó had zij toen het bestaan van dat huwelijk opgenomen, en niet vermoed, dat het in haar óóit veranderen zou... Dat is voorbij, hij denkt er nooit meer aan.... en zelf had hij haar gezegd, dat zijn gevoel voor dat kind geen eigenlijke liefde, maar een begoocheling, een waan was geweest, en dat zijn huwelijk een misrekening, een vergissing was gebleken te zijn....

Maar in het engagement was het begonnen. Toen had zij bij elk woord gedacht: sprak hij zoo ook tot háár? bij elken blik, bij elken kus, die heerlijke, nooit-gekende sensaties wekten in haar: dat is maar een herhaling voor hem, hij voelt het niet, hij kan het niet voelen, zooals ik, het is voor hem alles oud....

Hij begreep het niet, als hij haar dikwijls treurig, of in tranen zag, terwijl hij er geen oorzaak voor wist, en als zij het hem eindelijk, na lange aarzeling, had gezegd, dan werd hij bedroefd en soms ook boos, en noemde haar een dwaas en onredelijk kind.... Dan schreide ze in zijn armen uit en werd weer kalmer daarna. Maar de inwendige hinder verdween nooit geheel, altijd was er een onuitgesproken klacht op haar lippen, een ongezegd verdriet in haar blik, en Frans' eenige hoop was, dat het huwelijk haar milder en redelijker stemmen

zou, dat de tijd datgene zou genezen, waar *hij*, met al zijn toewijding en al zijn liefde, niet bij machte toe bleek te zijn....

Carla kreunde zachtjes, ingehouden, haar droefheid uit. O, niemand mocht het weten, omdat niemand het begrijpen zou.... Men zou haar dwaas en overdreven en aanstellerig noemen, ondankbaar zelfs.... Zij moest het opsluiten in haar hart, en trachten het meester te worden, alleen.

Waarom berustte zij niet? Zij wist toch, dat het onveranderbaar en niet meer ongedaan te maken was, - waarom berustte zij niet? Wat was dat irritant, haar-ongevoelig-voor-vreugde-makend gevoel, dat alle pogingen, om het te doen verdwijnen, weerstond? Was het een zuiver-belangeloos verdriet?.... Er was zelfzucht in: zij wilde, dat Frans aan haar toebehooren zou, zooals zij dat kon aan hem.... dàt was het: een gevoel van misdeeld-zijn, een gevoel van niet-te-krijgen, wat haar toekwam als een recht.... Het bewustzijn, dat een andere had gehad, wat van háár was, wat van háár moest zijn: zijn eersten hartstocht, de eerste ontbloeseming van zijn liefde....

Was het jaloerschheid dan? Maar hoe kòn dat, jaloersch op een Verleden zijn, jaloersch zijn op een doode? Afgunstig op iets, wat lang voorbij en lang vergeten was, waaraan hij nooit dan met eenigen wrevel terugdacht, zooals hij zei? Dat kon toch niet, ach, onmogelijk, onmogelijk was dat immers.... onmogelijk!

O, kon zij maar tot klaarheid komen.... begreep zij maar, waardoor dit bitter gevoel van ontbering ontstond, - dan zou het overgaan misschien, dan zou het uitgeroeid kunnen worden tot in den grond.... Maar hiertegen was zij machteloos.... En in het besef, dat haar strijd vergeefsch moest zijn, legde zij haar handen tegen haar voorhoofd aan, en schreide, schreide.

II.

- Wat komt Vincent weer laat, zei mevrouw Van Heyningen.

- We kunnen nog wel even wachten..... 't Is nog vroeg genoeg, zei mevrouw van Wassenaar.

Frans en Carla fluisterden zachtjes met elkaer; ze stonden schijnbaar de groote bloemen-mand te bezien, - het geschenk van mevrouw van Heyningen aan het aanstaande bruids-paar, - maar na veel woorden van dank en bewondering, waren ze over intiemere belangen aan het praten gegaan, terwijl de oude dames erover beraadslaagden, wat zij zouden doen, als Vincent te laat voor het koffie-drinken kwam.

- Dan maar beginnen.... vond zijn Mama.

Carla, als altijd in Frans' tegenwoordigheid, voelde zich opgewekt, kalm en gelukkig. Zij begreep thans niet goed, waarom zij den vorigen avond zoo bedroefd was geweest. Zij was met hem zooveel sterker en veerkrachtiger, dan in haar eenzaamheid; dan wist zij, een steun te hebben, dan was zij in zijn hoede, waar zij zich beschermd en veilig wist, en bijna al haar martelende gedachten vervaagden dan, tot niet meer dan een aanvoeling van leed.... zij was zich dán geen werkelijk lijden bewust, en achtte de doorleden droefheid zelfs niet.

- Carla.... Carla.... bèn je gelukkig? vroeg hij dringend, dicht tot haar over-gebogen.

- Ja, zei ze, en zag hem oprecht en vol in de oogen, dat ben ik, - altijd, Frans, als jij maar bij me ben....

- Schat, zei hij innig en drukte even, krachtig haar hand.

- O, daar heb je Vincent! Daar komt ie aan, riep mevrouw van Wassenaar.

Een oogenblik later belde Vincent.

Met bruyante vroolijkheid kwam hij de kamer in. Groot, met breede schouders en krachtigen bouw, met een donker, geestig gelaat en levendige gebaren, bracht hij leven en beweging, overal waar hij kwam.

Een groot bouquet van enkel witte seringen had hij in zijn hand.

- Alsjeblieft, à-peu-près bruid! zei hij, haar ongegeneerd-familiaar de hand drukkend, een gewoonte, overgehouden uit den tijd, dat zij als broer en zuster waren. Bonjour, Frans, Tante, Moeder! Op me gewacht? Ja, ik ben àltijd te laat! Nu kwam 't weer door die bloemen. Ik wou zelf de takken kiezen; dat wou die kerel eerst niet hebben, maar ik weet m'n zin wel te krijgen.... Ze zijn mooi, Carla, hé?

- O, Vincent, beeldig! Dank je, dank je hartelijk, hoor!

- Zet ze zoolang maar in deze vaas, Carla.... En laten we nu maar eerst gaan koffie-drinken, anders wordt 't voor jullie te laat. Op welk uur is 't aanteekenen bepaald?

- Op twee uur, Mama.

- Kom, Vincent, zei mevrouw van Heyningen tot haar zoon, die tegen Frans, druk-gesticuleerend, stond te praten, houd ons nu niet nog langer op.

- En ik ben d'r al zoo lang, Mama.... Wees nu niet zoo onredelijk.... 't Is alleen maar, dat u 't prettig vindt, te laten zien, dat u uw prestige over me nog niet verloren hebt, al ben ik ook onder uw vleugels uit, dat u me voortdurend standjes en reprimandes geeft, in presentie van anderen....

- Je ben nog net 'n kind, Vincent.

- Ben ik? Och, Mamaatje, blijf maar in die meening, dat houdt u jong, zei Vincent, met zijn lachend en overmoedig gezicht, en stak zijn arm door den hare. Op! Naar de koffietafel! Wie ons liefheeft en lunch-lust heeft, die volge ons!

Aan tafel gaf Vincent een grappig en geënthousiasmeerd verslag over de vergadering van ‘Desvo’, - een verkorte naam voor de club: ‘De edele schilderkunst vereenigt ons’, de begin-letters der woorden tezamen genomen, - - waaraan noch Carla, noch Frans veel aandacht gaven, maar Vincent ratelde door en hield er de stemming in.

- Moeder, en Tante ook, als u wilt, waarom komt u niet weer 's op m'n atelier? 's Middags schenk ik thee, of liever,

dat doe ik niet zelf, daar heb ik Regina op gedresseerd, maar ze doet 't heel goed, héél goed, dat moet 'k zeggen.

- Regina, wie is dat?

- M'n model.... Reintje heet ze eigenlijk, maar ik vond die naam niet genoeg in overeenstemming met d'r schilderachtig voorkomen, en daarom ben 'k zoo vrij geweest d'r 'n esthetische draai aan te geven.... Komt u dan 's? 'k Heb 'n paar leuke sarongs en stukken tapijt, gobelin, d'r bij gekregen, die zal u wel aardig vinden.

- Maar Vincent, dat mensch....

- Welk mensch?

- Die Regina, zooals je d'r noemt, heb je die altijd bij je?

- Altijd? Natuurlijk niet. Nu op 't oogenblik bijvoorbeeld niet, dat ziet u toch?

- Wees niet zoo flauw.... Wat is dat voor iemand, vraag ik je?

- Dat heb 'k u al gezegd: m'n model. Maar ik begrijp u, u informeert met moederlijke bezorgdheid, wat ook heel gepast is, dat geef ik toe, naar mogelijke onzedelijke verhoudingen.... Of misschien bent u wel bang, dat ik óók trouw-plannen heb, zooals onze waarde aanstaande neef....

- Bang? Dat weet je wel beter, Vincent, dat zou 'k veel te heerlijk vinden.... Als 't tenminste iemand was, die....

- Paste in 't lijstje, dat u voor uw schoondochter gereserveerd houdt, Mama, maar dat blijft vooreerst nog leeg.... Dat zou ik niet kunnen hebben, altijd 'n ander om me heen, - zoo ben ik, en zoo zal 'k wel blijven ook.... Ik beveel 't anderen altijd aan, en 't bekomt ze meestal goed, tenminste naar wat 'k d'r van zie, maar ik-zelf, - dank u, dank u vriendelijk.... vrij *ben* ik, *blijf* ik, zal ik tot in eeuwigheid zijn!

- En Regina dan? vroeg mevrouw van Wassenaar, met een glimlach. Kan dat eigenlijk wel, staat dat, dat je, als alleen-wonend jongmensch, 'n meisje voor model altijd bij je hebt?

- U ook al, Tante? Als 'k dat ‘meisje’ altijd bij me had, dan 'k geen ‘alleen-wonend’ jongmensch meer zijn, is 't wel? Maar laat ik de gemoederen, op 'n gewichtige dag als vandaag, nog maar niet méér ontroeren... Regina heeft de aanvallige leeftijd van meer dan driemaal mijn jaren, ze is tegen de negentig, geloof ik, - u ziet dus, waarde dames, dat d'r geen directe reden tot ongerustheid bestaat.

- Waarom zeg je dat dan niet dadelijk, Vincent?

- Maar Mama, *u* weet toch, dunkt me, dat ik dat heelemaal niet zou kunnen velen: jeugdige bewegelijkheid om me heen.... Daarvan ben ik zelf ruim genoeg voorzien, - van 'n ander zou 't me hinderen, prikkelen, irriteeren, woedend maken op den duur....

- Als Carla getrouwd is, zullen we dikwijls komen, hè, Eugènie? zei mevrouw van Heyningen we zullen 't dan wel erg stil en eenzaam hebben....

Na de lunch liepen Carla en Frans door den gang: Carla wilde naar boven gaan, om zich te kleeden. Frans had zijn arm om haar heen-geslagen; zij leunde haar hoofd tegen zijn schouder aan en liet zich willig door hem kussen. Vincent kwam voorbij, lachte om het toevallig-zien-van-wat-niet-voor-zijn-oogen-was-bestemd, en zei, de suite binnen-gaand:

- Geneer je niet.... ik verdwijn al weer.

- Altijd is Vincent, waar hij niet moest zijn, zei Carla, en maakte zich blozend uit Frans' omhelzing los. Laat me nu maar gaan.... Er mocht nog 's iemand komen.

- Schat, lieve schat, zei hij, haar nog eens drukkend aan zijn hart, ik voel me zoo gelukkig vandaag, dat mòest ik je even zeggen....

Na een half uur kwam Carla weer beneden, in glanzendzwart fluweel, waar-boven haar blonde, blanke hoofd uitlichtte in een liefelijke, teedere helderheid. Frans zag haar aan, en een oneindige vreugde verspreidde zich door zijn geheele Zijn, een dankbare, zaligende verrukking, dat deze ziels- en lichaams-reine vrouw de zijne wilde wezen, de zijne voor eeuwig.

Het rijtuig stond klaar; Carla kuste haar Moeder met hartelijkheid; mevrouw van Wassenaar zag haar in het bleek, maar rustig-glimlachend gelaat en in de kalme oogen, en liet haar, voldaan door wat zij zag, vertrekken.

In het coupétje vatte Frans Carla's hand en bleef die vasthouden met zachten druk, terwijl hij haar nu en dan, als hij haar oogen ontmoette, toeknikte met een teederen, bemoedigenden lach.

Het was mistig-koud, de raampjes besloegen, zij konden niet goed den weg, dien zij volgden, herkennen. Het rijtuig reed matig-snel, te langzaam vond Frans, die de wiel-wentelingen bijna telde, in zijn ongeduld om de vervulling van zijn verlangen spoediger te bereiken.

- Carla, m'n liefje, zeg me nog even, zei hij, gehoorgevend aan een plotselingen drang, toen hij zag, dat ze door de Hoogstraat reden, - vóór we er zijn: vertrouw je je nu in volle gerustheid aan me toe, kan je je, met de volle toestemming van je verstand en van je hart aan me overgeven, kàn je dat?

- Ja, zei ze, ja.... want ik heb je lief, Frans....

- En ik, zei hij ontroerd, ik geef me aan je weg, heelemaal en voor altijd, zonder bedenking en met m'n vrije wil.... Hoor je dat, lieveling? En zal je dat altijd onthouen?

Ze hielden innig elkanders hand omvat, tot dat, vóór het bordes van het stadhuis, door den koetsier werd stil-gehouden.

Hij hielp haar de trappen op; ze gingen door de vestibule, door een bode geleid naar de kamer, waar de formaliteit van het aanteekenen plaats-hebben moest.

Ze bleven daar staan en wachtten een oogenblik, totdat de ambtenaar te voorschijn kwam en hen met een hand-gebaar tot plaats-nemen voor een kleine, groene tafel, uitnoodigde. Hij bladerde de papieren door, zei dat ze in orde waren, en stelde de gebruikelijke vragen.

- Frans Johannes van Westervoort, oud vijf-en-dertig jaar, adjunct-commies bij het ministerie van Financiën, wonende te

's Gravenhage, weduwnaar van Henriëtte Victorine de Hornes....

Frans keek Carla onwillekeurig aan, toen dit werd gezegd, hij zag haar vluchtig verbleeken, haar oogen neer-slaan, en met moeite het trillen harer lippen bedwingen. Een diep medelijden met haar vervulde hem, en een lichte wrevel, dat deze nadere aanduiding van zijn persoon noodzakelijk wasvoor de wet.

- Margaretha Carla Eugénie van Wassenaar, oud drie-en-twintig jaar, zonder beroep, wonende te 's Gravenhage, ging de ambtenaar voort, Carla noodzakende, haar aandacht op hetgeen hij te zeggen had, te vestigen, wat Frans verruimd deed ademhalen.

Ze hadden hun hand-teekening gezet; de ambtenaar verdween, daardoor te kennen gevende, dat zij heen konden gaan. Weer door een bode vooraf-gegaan, wiens gelukwensch met een fooi werd beloond, bereikten zij hun rijtuig, dat te wachten stond.

- Goddank! zei Frans, in de behoefte zijn blijdschap te uiten, en sloeg zijn arm om haar heen. Nu ben je van mij, schat! Nu ben je van mij! Nog wel niet heelemaal, maar voor ernstige menschen als wij is 't toch onherroepelijk, hè?

Ze knikte, haar lief gezicht heffend tot hem op, en hij, zich niet langer kunnende bedwingen, schoof haar voile terug, en kuste haar warm op haar mond, veilig verborgen, als zij waren, achter den vocht-aanslag der raampjes.

(*Wordt vervolgd.*)

Geertje door J. de Meester.
I.

Grootmoe, in het gangetje, onder aan de trap, riep met 'r zangerig-goedige stem:

- Geer,.... kom je?

En daar er geen antwoord van boven kwam, liep Grootmoe even later, toen ze zag hoe ongeduldig Grootvader werd, nog maar weer eens naar de trap, en riep:

- Geer! kom nou toch kind.....

- Ja Groo'moe, daa'lijk! riep Geertje nu.

Ze repte zich immers zooveel ze kon. Maar die ellendige das wou niet. En ze moest 'r handen ook nog even náwasschen. Er was toch nog meer dan een uur tijd. Hè, eindelijk zat de das. Terwijl ze zich nu, met dat lekker ruikende bolletje, dat ze in 'r taschje zou bergen, zacht over de handen wreef, voorzichtig, om toch geen spatten op 'r japon te krijgen, keek ze, het lijf over de lage kom gebogen, maar het hoofd behagelijk achterover in den nek, al maar naar dat eene stuk wand van haar kamertje, dat gehavende stuk bleek behangsel, iets minder verbleekt toch dan de rest van het fletse bloempjespatroon, dat stuk waar ze zoovele jaren lang, sinds het begin van den zondagsschooltijd, toen ze de eerste gekleurde-prentjes had gekregen, telkens en telkens aan bezig geweest was, om de schilden, de kaartjes, de fotografies te verschikken en nog eens te

schikken; en dat nu plotseling leeg was, enkel gehavendblijvend, met kleiner en grooter gaatjes, van de ettelijke spelde- en haakjesprikken. Even was 't als iets vreemds, haast onmoog'lijks, dat zij zelve die leegte had aangericht; maar dan voelde ze haar werk van de laatste dagen als een opruiming; en, het lijf rechtend, liet ze de oogen omgaan door dat kamertje, waar zij zich nu wezenlijk uit had vrij gemaakt. Ze was dan waarlijk zoover gekomen. Dit handenwasschen was het állerlaatste werkje van al die drukte der laatste weken, die roes van kiezen en koopen, en knippen en naaien, en beredderen, en inpakken, en boodschappen doen en bezoeken brengen, veel lange dagen met korte nachten, na de máánden van kibbelen met Groo'va om de permissie voor d'r vertrek.... Hè, Goddank! dat nu àlles g e d a a n was....

Zoo tevreden liet ze het schuimwater plassen, in gedachten als spelende met het schuim, tot ze opeens dacht aan gevaar.... ach kijk, spatten op 'r mouw bij de pols, en een groote vlok op 'r rok. Gauw flink afdoen met den handdoek..... Zoo. Die pluizigheid, van den doek, zou ze later er wel af borstelen. Nu moest ze werkelijk zich haasten. Ze hoorde Groo'va stommelen in de kamer, zeker werd hij ongeduldig.... O, daar was hij al in het gangetje!

Nu kwamen de woorden, kort, met gezag:

- Geertje, het is meer dan tijd, kom nu naar beneden.....

Dan moest het nu maar..... Ze had nu alles? Mantel, hoed, handschoenen, parapluie, 'r taschje, o de zeep nog, - zóó maar: in den schoonen zakdoek.... Ja, ze had alles.... Even rondkijken.... Nou, dag kamer, tot plezier van je weer te zien.....

En het slechtgelegde kronkeltrapje in de kleine meesterswoning kraakte op elke tree, zelfs onder den vluggen stap van het lenige, lichte meisje.

Grootvaders voorhoofd was gefronsd, dat zag ze zoo als ze binnenkwam.

- Waar bleef je nou toch? zei Grootmoeder. Op haar gezicht was enkel droefheid.

Het eten stond er al.

- Aan tafel, zei Groo'va, met dat vreemd-gedempte, dat zijn stem kreeg, als hij een woord van boosheid weerde.

Toen alle drie zaten, bad Grootvader:

- O Heer, onze God! wij danken U voor de spijze, die Gij ons weder mildelijk schenkt, zooals wij ootmoedig U loven en prijzen voor al uwe weldadigheden. Maar ach Heer! Gij die zijt nabij de gebrokenen van hart, wij komen tot U in onze nooddruft, want ons hart is bezwaard, wij staan in de ure der benauwdheid. Hoe dierbaar is uwe goedertierenheid, o God! Dies de menschenkinderen onder de schaduw uwer vleugelen toevlucht nemen. Uw oog is over degenen die U vreezen, om hunne ziel te redden van den dood, en om hen bij het leven te houden in den honger. Wees Gij dan, o Heer, met haar die ons verlaten gaat. Wees Gij haar tot een Rotssteen, tot een zeer vast Huis, om haar te behouden. Leer haar hare wegen bewaren, haren mond met eenen breidel bewaren, wanneer de goddeloozen tegenover haar staan Leer haar uw gebod bewaren. Als zij wandelt zal dat haar geleiden, als zij nederligt zal het over haar de wacht houden, als zij wakker wordt, zal hetzelve met haar spreken. Want het gebod is eene lamp, en de wet is een licht, en de bestraffingen der tucht zijn de wet des levens. Onze Vader die in de Hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd; Uw Koninkrijk kome; Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzoo ook op de aarde; ons dagelijksch brood geef ons heden; en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren; en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boozen. Want Uw is het Koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid, in de eeuwigheid, Amen!'

Geertje was gewoon aan Grootvader's lange gebeden, met teksten er in, waarvan zij zich nooit meer dan brokstukken

wist te herinneren, hoeveel teksten ze, haar leven lang, had moeten leeren en nog eens leeren. 's Zondags, en altoos bij iets bijzonders, deed Grootvader een lang gebed. Dus had ze dit nu wel kunnen verwachten. Zij deed haar best om mee te bidden, maar ze was er niet in. Al toen Groo'va bad van ‘gebrokenen van hart’, hoorde ze een snik van Groo'moe. En toen Grootvader bad, dat God háár tot een Rotssteen mocht zijn, snoof en snikte Groo'moe zoo, dat Geertje even door de ooghaartjes trachtte te kijken.... Maar toen Grootvader daarna opeens met het Onze Vader begon - hij kon dat zoo mooi, Dominee Wevers zelf had eens gezegd, dat niemand het Onze Vader zoo plechtig kon uitspreken als Groo'va, zijn diepe stem werd dan zoo zacht, de woorden klonken niet meer kortaf - toen, bij die ook haar gemeenzame woorden, die ze al als heel klein meisje van Groo'moe geleerd had als Jezus' gebed, voelde ze dadelijk zich anders worden, zoo warm van een zachtheid die schreien doet; diep gebogen nu, vast toe de oogen, voelde ze tranen pikkelen om haar neus; en na het Amen stond zij op, en liep naar Grootvader om hem een kus op de slaap te geven, en knielde toen neer naast Groo'moe's stoel.

- Och kind, hikte Groo'moe.

- Heusch Groo'moe, Geer zal goed oppassen.

Zelve als in tranen vervloeiend, drukte ze het hoofd in Grootmoeders schoot, vlijde er mee op tegen Grootmoeders breede, alzachte borst, de oogen toe, als om niet te weten.

- Ga nu weer zitten, de tijd is kort, hoorde ze Grootvader zeggen.

Even bleef ze nog zoo liggen, schuin het hoofd, als sliep ze aan Grootmoeders borst; de kleine, vleezige hand van Groo'moe streek haar langs haar wang; toen kreeg ze kleurlicht in de oogen, en, kijkend, zag ze de zon, die plotseling was gekomen, door de Aprilregens heen, en de kamer vroolijk maakte. Och, het was toch een lieve kamer, met al die mooie planten voor de ramen, en het bijna witte behangsel, en het eikenhouten harmonium.....

Nu aten zij: grauwe erwten met ham, door Grootmoeder gekozen, als Geertje's lievelingskost. Maar Grootvader had de ham niet zoo mooi dun gesneden als anders.

Zij spraken weinig.

- D'r is nog 'n beetje rijst, zei Groo'moe, toen Groo'va den stoel verschoof.

- Zoo? Nu gauw dan.

Maar net toen Grootmoeder opstond, werd er aan de huisdeur geklopt.

- Hendrik; ik zie den kruiwagen, zei Groo'va.

Grootvader had den kweekeling verzocht, Geertje's goed naar het station te kruien. Geertje hielp even aandragen, eerst den koffer, toen de mand; de hoededoos zou zij zelve wel meebrengen.

- Och waarom, zei Hendrik. Hij kan d'r nog best bij.

- Tot straks dan, knikte Geertje, toen Hendrik wegreed.

In de keukendeur stond Grootmoeder, de schaal met rijst in de hand, en oogde den weggevoerden koffer na.

Geen van de drie had nu nog honger. Grootvader at een heel klein beetje; Geertje vroeg, of ze haar portie mocht laten staan.

- Dat is dan voor de kippen, zei Grootvader.

Hij deed het dankgebed, en ging, in de slaapkamer, hoed en jas halen.

Groo'moe hielp Geer met 'r manteltje.

- Zal je nou trouw schrijven, kind? Je weet, hoe Groo'va daarop gesteld is. En zal je ons oprecht alles melden?

- Ja Groo'moe.

Terwijl ze den hoed opzette, zag ze in den spiegel de dikke grauwe luchten drijven.

- Hè, 'k hoop dat het niet gaat regenen.

- De wind is nog al hoog, stelde Groo'moe gerust.

Grootvaders lange gestalte stond in de deuropening.

- ....Nou Groo'moe.....

- Nou kind.....

't Was of Grootmoeder haar niet loslaten kon. Ook zij was aangedaan. Maar ze hoorde Grootvader zeggen: - 't Is tijd! en toen kreeg ze opeens een schrik, en een vrees dat ze den trein niet zou halen.

- Goeie Groo'moe, zei ze troostend, en wrong voorzichtig zich los.
- De Heer... zij.... met je, beefde Grootmoeders stem.
- Ja Groo'moe, zei Geertje, en zocht haar taschje.

Toen ze het had, taschje, handschoenen, parapluie, nog gauw, bij een vroolijker: - 'Dág Groo'moe, het beste Groo'moe', een vluchtige kus op het grijze haar; en vlug vóór Grootvader, die de voordeur had geopend, heen, was ze in eenen kamer en huis uit.

- We komme er toch nog wel? vroeg ze, toen het tuinhekje dichtklepte.
- Ja, wij zijn bijtijds, zei Grootvader. Zeg Groo'moe nog eens goeden dag.

Tusschen de groote begoniabladen zag ze, stilstaand, Groo'moe's gezicht. Ze wuifde met hand en handschoenen, een van de handschoenen viel, toen ze hem had opgeraapt, wuifde ze nog eens. Toen hupte ze Grootvader na, die was doorgeloopen.

Bij den draai van den weg bleef ze even staan, en wuifde weer.

- 'k Zie Groo'moe niet meer, zei ze.

Stil dook, omhuifd door grauwbruine takken, 't lage witte huisje, met het zware, vooruitspringend puntdak, achter de lariksen en conifeeren, en onder de drukkende nabuurschap der kerk, met de school weg. Somber schonkte de oude kerk op, eenzaam was 't donkere pleintje er voor....

- Kom nu! riep Grootvader.

En Grootmoeder, die in Geertje's kamertje door het zolderraampje keek, zag haar zwenken, lenig en vlug.

Langs de boerderij van Schaap, waar ze op de deel Hanna bezig zag, die dadelijk verdween, maar even later, met Rika

en toen ook Moeder Schaap, voor het zijraam van de voorkamer kwam, bereikte zij de bewoonde dorpsstraat.

Isaäc had pas geslacht, maar hij kwam toch even naar voren, en groette uit den tuin, Meester met de pet, en Geer: - Bezjoer, hou' je maar taai, Geer!

En zoo ook bij Schurink, vrouw Nijbroek, en Wijers. Het dorp wist het, dat zij vertrok En overal kwamen er geloopen, meisjes, vrouwen, kinderen, om Grootvader en haar te groeten.

Bij den zandweg naar den molen stond Lina Kroon met 'r zusje.

- Geertjen, hier heij' 'n mandje mit appels, lekkere bellevleurs. Die zeu je in Rotterdam wel zoo voak niet kriege.

- Maar, Lina! Dank je wel, hoor!

Lina pretglansde, 't zusje grinnikte.

- Blomme bin d'r zoo niet. Nou hei je toch wat....

- Heel vriendelijk van je, hoor Lina, zei Meester.

- Of Geertjen toch ook bemind vleesch is, Meester? kwam de stem van Scholten, den postbode, hen achterop.

- Zoo Scholten, ben jij daar al. Is 't al zóó laat?

- Nou, zooveul tiet heij niet. 'k Het Hendrik Barmentlo zien goan mit 'et goed. Moj' doar nog wat an doon?

- Hendrik zou het laten wegen, zei Meester. Hij weet dat het naar Rotterdam moet.

Maar Geertje, erg geschrikt, tripte heen, voor de mannen uit, een pas twee, drie, aldoor voor hen uit.

Hendrik had voor het goed gezorgd. Meester moest enkel een kaartje nemen en betalen. Geertje was in de wachtkamer gegaan En van het perron kwam opeens Jan Heukelman.

- Ik kom je even ge' dag zeggen, Geertje, zei hij.

- Dag Jan, zei Geertje verlegen ontwijkend.

- Geertje, vervolgde Jan zacht en haastig, Willem is met je vertrek bekend, en hij he't mien opgedroagen je z'n groeten te brengen. En dat ie hoopte da 'j altoos De Heer voor oogen zoudt houden.

Geertje zei niets. Wat moest ze nu zeggen. Ze had geen boodschap aan Willem te geven.

- Je grootvoader mot me nou mor niet zien, zei Jan. Dag Geertje. De Heere behoede je.

- Dag Jan, zei Geertje; en, half onwillig, zacht achterna: - Dank je.

Jan aarzelde, of hij nog wat verwacht had. Maar de deur ging open, Meester kwam binnen. Daarom verdween Jan door de perrondeur.

Geertje bedankte Hendrik voor zijn moeite. Daarna legde Grootva Geertje uit: - te Amersfoort moest ze overstappen, en dan te Utrecht weer. 't Papiertje van 'r goed had ze niet noodig vóór Rotterdam; ze moest het vooral zorgvuldig wegbergen; en het kaartje moest ze oplettend in de hand houden.

- Verder, kind, zeg ik je niets meer. Ik zal niet ophouden voor je te bidden.

- Doe dat Groo'va, zei Geertje.

Op het perron waren vier, vijf dorpelingen. Ze groetten Meester met de pet, een paar zeiden Geertje goeden-dag. De oude stationschef maakte een praatje; hij praatte nog door, toen hij een paar pas achteruit moest treden, naar de bel, omdat de trein in zicht was.

- Kom nu, dat je een goede plaats krijgt, zei Grootvader, toen de trein nog niet stil stond. Zenuwachtig liep hij voor Geertje uit. Zij zag hem van ter zijde aan, hij was bleek.

- Derde vrouwen, Conducteur.

- Achteran, onverschilligde de conducteur, zoekend naar een coupé tweede die moest geopend.

Mozes, de zoon van Isaäc, kwam uit den trein, hield Geertje tegen om haar vaarwel te zeggen.

- Geertje! riep Grootvader. Hij had de coupé voor haar gevonden, en schrikte dat ze was blijven staan. Maar er was immers nog tijd genoeg!

In de coupé zat eene juffrouw.

- Denk er vooral aan, dat je te Amersfoort en te Utrecht

om de vrouwencoupé vraagt, zei Grootvader. En schrijf ons vandaag nog.

Grootvader omhelsde Geertje, en zij stapte in. Mozes kwam nog even kijken, plotseling stond hij achter hen.

- Schrijf je mijn ook 's? grappigde hij.

Ook Scholten, aan den postwagen klaar, liep langs de coupé en wenschte g'en-dag.

Toen daverden de portieren, de bel sloeg drie slagen, een kreet van het fluitje, en Geertje gleed boven de hoofden heen, knikkend naar allen, Grootvader in de oogen kijkend - wat was hij bleek, wat leek hij oud zoo.... En toch, zooals hij daar stond, kaarsrecht, lichte hoofdknikjes gevend tot groet, was hij voor haar wat hij altijd geweest was: de belichaamde vermaning.

Op het voetpad bij den overweg wachtte waarlijk Jan Heukelman. In een aandrang om plezier te doen, om vriendelijker te zijn dan straks; half bewust uit joligheid dat ze nu wegging; èn uit verlangen om nog een laatsten groet te geven aan het dorp dat bij elke seconde verder verdween, boog Geertje uit het portier, en wuifde, knikkend en lachend. Maar haar hand hield stil en haar lach trok weg, want ook Jan groette nu met de hand, en bij die loome armbeweging deed hij haar dadelijk denken aan zijn broer, die juist zoo had staan doen op het stationsperron, toen zij voor twee jaar naar Rotterdam ging om Tante op te passen. Wat leken al die jongens van Heukelman toch op elkaar! De gezichten, de lichamen, elke beweging. En vooral Willem en Jan. Wat waren die twee ook trouwe vrinden! Jan nu weer met die boodschap voor haar.... Natuurlijk had hij naar Amerika geschreven; geschreven: ‘het is er door, Grootvader heeft eindelijk permissie gegeven, Geertje gaat naar Rotterdam.’ En daarop Willem gauw een brief, om Geertje de complimenten te doen. Wat kon die boodschap anders beteekenen dan: ‘Geertje, ik ben je nog niet vergeten’? Alsof ze dat

niet wist! Willem zou toch geen Heukelman moeten zijn, om, eenmaal zijn zinnen gezet op een meisje, zoo gauw van haar af te zien. Wat hadden de menschen niet gekletst, van: ‘och die arme Willem, die naar Amerika gaat, omdat Geertje hem niet hebben wil’. Hij zou het nog van hartzeer besterven! En wat was gebleken? - dat hij na een maand al een betrekking had als eerste-boereknecht, waar ie net zooveel verdiende in drie maanden als Groo'va als hoofd-van-de-school in een jaar. Maar Geertje opgeven? Kan je begrijpen! Jan had wel verteld, dat de boer drie ongetrouwde dochters had, en dat de boer Willem zoo graag mocht, en dat ze 's Zondags allemaal samen naar de kerk gingen, en dat Willem al tweemaal bijbellezing had gehouden op de deel; maar dat was ommers toch maar alleen om haar jaloersch te maken. Ja, zij jaloersch om Willem! D'r zegen had-ie, op zijn huwelijk in Amerika. Maar ondertusschen was zij nog niet van hem af... Nou maar, ze was nou te-minste het dorp uit. En knap wie haar daar spoedig terugzag. Brieven?.. - toch niet te vergelijken met al dat tobben-en-zeuren van Groo'moe, omdat ze zoo'n ‘flinken jongen’ van een rijken boer afsloeg, en met al die sermoenen van Groo'va, dat alleen ‘haar gebrek aan Christelijken zin haar weerhield om Willem te trouwen’. Alsof dat nu twee dingen waren, die je bij mekaar te pas kon brengen! Ja, zij zou verlieven op een lijs van een jongen, alleen omdat-ie bijbellezingen hield en voorzitter was van de jongelingsvereeniging. En dan dat misselijk gedrein en geflikflooi van Willem z'n zusters! Net of zij niet heel goed wist, dat die eigenlijk op haar neer zagen! Maar omdat Willem, in stee van een boerendochter naar z'n stand te trouwen, nou eenmaal op dat weeskind bij den Meester in huis was verliefd geraakt, daarom was het ‘weeskind’ dit en dat, kon ze zoo knap d'r hoeden opmaken, en had ze zulk mooi haar, en streek ze zoo keurig, en was ze Groo'moe tot zoo'n gemak in het huishouden, en allemaal zulke flousjes meer. Nou maar, ze hadden wel gezien dat het niet pakte!

Zelfs niet al die teergevoeligheid, toen Willem had gezeid dat-ie naar Amerika wou. Alsof dat nou zoo verschrikkelijk was voor een jongen vent om de wereld 's in te gaan! Trouwens, waartoe was het noodig geweest! Het dorp was toch groot genoeg voor hen allebei, en Willem wist toen al, dat zij misschien naar Rotterdam zou gaan. Was het dan geen flauwe klèts, om te zeggen: als ik jou niet krijg, kan ik in 't land niet langer leven? Als hij haar niet vergeten kon, zou hij dat immers in Amerika ook niet kunnen! Och, maar zijn neef Hein Scholten was ommers ook gegaan! Trouwens, dat was een andere jongen! Die had er ook weldra een vrouw gevonden, een mooie rijke Duitsche vrouw. Willem..... Geertje kon het zich niet voorstellen, dat Willem trouwen zou. Wie van de dorpsmeisjes had 'm gewild? Neeltje Lusink, nou ja, die schele, die wel wist dat ze altoos zitten bleef. En anders alleen Hendrina Schaap, die bijna tien jaar ouder was. O wat haatte ze die dikzak met al 'r blomzoete achter-de-mouw's-heid! Vroeger, voordat ze wist dat Hendrina hem zoo graag wou hebben, had ze nooit zóó'n fellen hekel aan Willem gehad. Eerst toen ze hoorde dat daar kwestie van zou wezen, van 'n huwelijk van Willem met dàt ouwe-mensch, eerst toen had ze opéén s geweten, waarom zij altoos met weerzin met 'm liep: hij was ouwelijk, hij hoorde bij eene van tien jaar ouder, en zij, o zij was jong! veel hield ze, zeker, van Groo'va en Groo moe, maar ze snàkte naar een leven met jònge menschen.... Dat was wat 'r speet in het huis van Oom, dat daar geen jonge menschen waren, niemand als die zwaar-op-de-handsche broer van Tante, die telkens 's avonds kwam. Máár, in een stad, daar heb je de vriendinnen immers voor het kiezen! Ook was het toch maar tijdelijk. Zoodra ze een goede betrekking kon vinden, poetste ze 'm. Het zou misschien niet zoo makkelijk zijn, als meisje uit een dorp, en niet met kinderen gewoon.... Hè maar, Tante kende veel menschen; àls ze nu eens een plaats kon vinden in een groot gezin met véél kinderen, ook 'n paar oudere meisjes die niet hooghartig tegen haar waren, en zij

dan in de kinderkamer met vier of vijf van het kleine grut, net zoo als de Fransche juf in de groote zonnige kinderkamer op Groeneveld....

Al twee keer had de trein gestopt, den tweeden keer was de juffrouw uitgestapt. Een conducteur, een kleine dikke met 'n snorretje, had tegen haar gelachen, gewenkt of zij er ook niet uit moest. En almaar, almaar vloog de trein - en ze was er zeker nog lang niet..... Maar nu hoorde ze ‘Amersfoort’ roepen. Overstappen! - De conducteur zei haar, dat ze den tijd had

Geduldig liep ze heen en weer op het perron. Je woei haast omver, maar het was teminste droog. Plotseling dacht ze aan haar koffer. Waar was haar koffer, wat moest ze doen? moest ze niet zorgen, dat die ook in een anderen trein kwam? En nu was er nergens een conducteur!....

Een heer, die naast haar drentelde, sprak haar aan: - Moet de juffrouw ook naar Utrecht? op zoo'n goedig-kalmen toon; - ze was er zeker van, dat hij haar onrust over den koffer had opgemerkt. Dus vertelde zij hem van haar vrees voor het goed. En toen hij het reçu had gezien, stelde hij haar gerust. Er stònd immers op: Rotterdam. Ja maar, dat stond op haar kaartje ook. Nu jà, maar dat was iets anders: de conducteurs konden haar toch niet overdragen zooals een pakje! Ze zouden misschien het wel graag willen doen, - wat jij Conducteur?....

De conducteur die nu net langs kwam, een met een andere pet dan die straks, bevestigde de geruststelling van den heer, die het praatje voortzette, vroeg of zij wel eens meer te Rotterdam was geweest, of ze er voor plezier ging losjeeren, en zoo meer. Hij ging enkel maar naar Utrecht, maar tot zoover konden ze samen reizen.

Geertje dacht aan wat Groo'va gezegd had, dat ze vrouwen-coupé moest nemen. Ze zou dit ook zeker doen, maar vond het pijnlijk het den heer te zeggen. Hij was zoo vriendelijk tegen haar!....

Toen de trein eindelijk voorstond, zei ze nochtans:

- Ja, nu moet ik een dames-coupé hebben.

Doch er was er maar een, en die zat vol. Er was nog net één plaatsje in, dat een dikke boerin innam, die voor Geertje heendrong.

- Ziet u wel! Nu is er geen plaats, nu moet u toch bij mij komen zitten, lachte de heer.

En zij lachte ook. Maar ze vond het toch niet goed van zichzelve. Misschien was er nog een coupé geweest; zij had daar niet verder naar gezocht. Nu zat ze in een grooten wagen, met veel menschen overal. De vriendelijke heer tegenover haar.

- Hebt u het hier nu niet goed bij me?

- Heel goed, lachte zij terug - toch een klein beetje pruilend.

(*Wordt vervolgd*).

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CXXXII.

O, hoe dat kopje, met een glimlach, helde
   Zoo half vooruit op 't opene perron.....
   't Leek een viooltje in bloei, - op 't donkre fond
Des spoortreins, die dan plots weêr verder-snelde, -

Zóó innig-zacht, maar sterk..... O, wat toen welde
   Geweldig òp in mij, wist ik een bron
   Te zijn van weelde zonder eind, een zon
Van zaligheid ondoofbaar..... Ja, vertelde

   De glans dier oogen tusschen 't kruivend haar
Niet van geloof en innig-zoet vertrouwen,
Dat u dees stap niet zou, niet kòn berouwen,
   Schoon gij u moedig heengaaft aan 't gevaar,
Om, door mijn liefdevollen arm omvangen,
Mijn stem te hooren, zwaar van diep verlangen....?

CXXXIII.

O, onvergeetlijk-heerlijk was de stonde,
Toen twee, door 't Lot op ééne kust gespoelden
Uit 's levens zee, in plotsen aandrang voelden,
Dat zij van nù aan niet meer scheiden konden.....

Mijn hand stil beefde, toen ze uw ongeschonden
Schoonheid aanraakte voor het eerst..... en 'k woelde,
Nauw wetend, dat zij teederheid bedoelden,
Met vingren door uw lokken-val, gewonden,

In onbewuste zielszucht, - donkre vloeiïng
Van koele weelde, - om mijner handen gloeiïng.....
Want toen mijn stem, omsluierd door emotie,
Ging tot u uit, als deemoedsvolle accoorden,
Zag 'k u, met zacht-toestemmende devotie,
Een Heilge-in-hopen, knikken zonder woorden.....

Levens-wijsheid door Willem Kloos.

I.

De zon staat hoog aan den hemel: zijn goud
Valt als rijk-vloeiende munt over de aarde....
Zou het niet goed zijn, als iedereen gaarde
Dien onvervreemdbaren rijkdom, sterk-stout?

Want, menschen! wat baat, of ge onvermoeid bouwt
Met daaglijkschen ijver, die nooit bedaarde,
'n Toren metaals, waar elk gretig naar staarde?
Tòch ligt ge eens verschrompeld, bleek-stil, ijskoud,

Onder den grond, waar geen mensch u zal troosten,
Wijl daar àl troost als laffe schimpscheut klinkt,
Daar elk op zijn beurt, de beste als de booste,

In 't scheemrig mysterie voor eeuwig zinkt.....
O, zoek dus veel liever 't goud, dat in 't Oosten,
Zoowel als in 't Westen, ondelgbaar blinkt....!

II.

Want goud, waarnaar gij greept met greetge handen,
Al waar ge op aasdet in gestaege' onvreê,
Neemt ge op de reis naar bovenaardsche stranden,
Neemt ge in de doodkist in géén geval meê....

De loutre schoonheid slechts der aardsche landen,
Van lucht en licht en matelooze zee,
Al schoonheid, waar uw ziel verrukt in brandde,
Blijft van u over als een hoop en beê,

Dat eenmaal nog de latere geslachten
Zullen geboren worden voor de vreugd,
Die uit de Al-Schoonheid, met haar duizend Machten,
Daalt op ons neder als de Hooge Deugd,

Waarvoor al menschen, zoet-gedweelijk buigend,
Zingen en dansen eens, hoog-zalig juichend!

III.

En mocht 'r onsterflijkheid wezen, wat geeft dan,
Of gij al naarstig naar schat hebt getast?....
Slechts een essentie mysterievol bleef dan
Over van 't Zijn, dat met zorgvollen last

Steeds accuratelijk op had gepast,
Dat er geen cent aan te kort kwam.... O, streef dan
Hooger, gij ziel! Of peinst gij soms: ‘Waar leeft van
't Schimmenheir toch, waar ik nù kom te gast?

Zouden die ook met hun slepende waden,
Waar ze in zwieren door 's hemels hooge hal,
Cijfrend soms zitten, bij 't omslaan der bladen
Eens eeuwgen kasboeks, of dáár bij geval
Ze een enklen penning niet boekten der heerlijkheid,
Die zij zich gaarden met groote begeerlijkheid?’

Oud en nieuw. Door Willem Kloos.

De zon schijnt zoo vreemd-schoon door 't wijd-gedonsde
Wolkenrag henen met gedempt-teêr gouden
Schijningen, vlottend langs de weide, als wouden
Ze aarzelend zoeken iets, wat vliedt.... O, fronsde

De zon zoo even niet haar goud-gebronsde
Gelaat in peinzen diepzinnig, of de oude
Tijd dan voorbij was, toen in veld en wouden
't Kinderkrakeelen, 't licht gejubel gonsde

Der mooi-natuurlijk levende geslachten,
Die enkel voelden, - alleenlijk maar dachten,
Als de ziels-stroomingen iets nieuws hun brachten.

Maar, ach! de nieuweren spelen met woorden,
Duizendvoudig geslingerd, tot de boorden
Zelve des doods, waar zij waarachtig thuis behoorden.

Kunst en revolutie.[1] Door Dr. H.J. Boeken.

I.

Wanneer in den Politicus van Plato de gast-vriend uit Elea met den jongeren Socrates den besten Staats-vorm na-speurt, komen zij op zeker oogenblik aan dien twee-sprong, waar de beide richtingen elkander verlaten, tusschen welke noodzakelijk iederéén moet kiezen, die zich bezig houdt met beschouwingen over het wezen van die verbinding van menschen, welke men gewoon is *Staat* te noemen. De beste Staats-vorm, zoo hebben zij bevonden, is die, waarin één man, de ware Koning, zonder geschrevene wetten regeerende, zelf als mensch-geworden wet levende, naar die hoogste wet in zijn binnenste de menschen regeerde; hij ware dan de god van dien Staat, zooals men zegt

1) Dit stuk en waarschijnlijk één of meer, binnen verloop van niet al te langen tijd te verschijnen, zich hierbij aansluitende, stukken kan beschouwd worden als vervolg op de stukken van den zelfden schrijver onder den titel 'Kunst en Maatschappij', verschenen in de 2e jaargang van de N.G., (nieuwe reeks Dec 1896, Jan., Febr., Maart, 1897) immers, al is de ziens-wijze van den schrijver op het wereld-beweeg in vele opzichten gewijzigd, als voortzetting van eene zelfde ader van bespiegeling over de drijvende krachten van Kunst en Maatschappij, over de wissel-werking van de blinde wetten der noodzakelijkheid en van den heerschenden wil der menschen-ziel in hare hetzij werkelijke hetzij gedroomde vrijheid.

dat in betere tijden elke dier-soort, ook het menschdom eenen goddelijken herder in zich hebbende, naar diens heerschappij leefde; zooals men zegt dat de lichtende lichamen des hemels elk eenen daemon in zich hebben, wiens wil en werken het lichten en wentelen dier lichamen veroorzaakt en bestuurt. Doch deze Staats-vorm is voor den mensch onbereikbaar. Nu kunnen zij slechts nagaan, zoo zegt de Eleaat, welke Staats-vorm het minst schadelijk of lastig voor de haar samenstellende leden is. Hij vernedert zich dus, naar hij zelf zegt, voor een oogenblik tot de gewone gedachtengang der menschen, en beoordeelt de Staats-vormen naar het *algemeen belang.*

***

In zijn 'Republiek' heeft Plato, op den zelfden tweesprong aangekomen, de andere keuze gedaan. In het Eerste Boek daarvan heeft hij, door het Monster Verstand zich in alle richtingen te laten kronkelen, in alle gedaante-verwisselingen zich te laten herscheppen, deszelfs onmacht bewezen om het begrip van Algemeen Belang tot een vertrouwbare basis te grondvesten, waarop men het nieuwe gebouw van den besten staats-vorm kon stichten. Eerst door de hulp van het éénig scheppende in den menschelijken geest, de gave om in de dingen wat anders te zien dan zij voor het nuchter oog schijnen, eerst door de phantasie, eerst door in den te scheppen staat te zien een organisch levend wezen als een mensch en eerst door den te scheppen staat te behandelen als een geheel, waarvan het eene deel voor het andere voelt, het eene deel zich aan het andere onderwerpt, kon Plato dat beeld van mensch en staat ontwerpen, in welks idealen opbouw, in welks ook geschilderde verbastering en ontaarding nu nog elk mensch en elke staat zoowel zijn eigen nagestreefd ideaal als zijn zelf doorleefde of mogelijke ontaarding kan herkennen. Ongelijkheid - Plato noemt haar de Gouden Leugen, zonder welke geen orde van een andere orde de suprematie wil erkennen -

ongelijkheid is dus de zuurdeesem, die dezen gefantaseerden staat deed verrijzen. Ongelijkheid is ook de zuurdeesem, die de staten tot die statige gevaarten heeft doen verrijzen, welke het veel-bewogen spel der Historie in de tegen elkander strijdende of met elkaar saamstrevende groepen van menschen te zien heeft gegeven.

***

Hoe komt het dan dat zoovele van de zoekenden van heden en van de volgzame kudde, [die met hen mee gaan], haken naar de platte brij der door geen ongelijkheid gehevelde maatschappij?

Hoe komt het dat zij niet meer zoeken den naar een ongezien model in veelsoortige verhoudingen geproportioneerden en als een kunst-werk geordenden staat, waarin groep boven groep zich schoon-geordend verheft, maar wel de orderlooze verzameling der massa, door het geestlooze richtsnoer van het algemeen belang onder één oppervlak naar beneden gehouden?

En hoe komt het dat juist de droomers en dichters, de verbeelders en ordenaren de kudde der menschen dien weg naar het ongedroomde en ongedichte, naar het ongeheelde en ongeordende kunnen schijnen te hebben opgewezen?

II.

Voor we ons vermeten antwoorden op deze vragen te geven, moeten wij eenen zij-weg opgaan, tot een hoogte-punt geleidend, van waar wij met verder-reikenden blik de vlakten van ons onderzoek kunnen overzien, moeten wij den droomers en dichters, den verbeelders en ordenaren, daar vergaderd, belijdenissen afvragen, die voor ons nog niet vernomene, toch oude geheimenissen uit de diepste wereld van het streven der menschheid zullen openbaren.

***

Men heeft wel eens gezegd dat alle poëten zijn scheppers van schoonheid. En nooit heeft men de woorden schoon en schoonheid zooveel in den mond gehad als juist de laatste eeuw. De poëten, zoo is men in dien tijd begonnen te zeggen, zijn geen dienaren van godsdienst of maatschappij, zij zijn de dienaren uitsluitend der schoonheid, der schoonheid, die alleen zich zelve tot doel, tot middel en tot oorsprong is.

Maar wat is dan die schoonheid? Schoon, zoo heb ik mij wel eens het antwoord hooren geven, is datgene wat, in geenen deele iets overtolligs hebbend, in geenen deele te kort schietend, volkomen doelmatig is.

Derhalve, om dat schoone, dus doelmatige, volkomen te begrijpen en te waardeeren, zou men over het volkomene verstand moeten boschikken.

Maar juist het doel van alles is het onweetbare, het altijd zich versluierende en zich aan de oogen onttrekkende. En al heeft men ook wel eens het doel des levens het genot der liefde genoemd, dus het schoonst wat het meest tot dat genot trekt en getrokken wordt, wat leert ons een doelleer over Het Doel, die haar doel ziet in de steeds weer de geen begrepen doel hebbende liefdes-daad bedoelende liefde?

Maar wij, die dus spreken, hooren eene stem, die ons roept en vermaant: wat prangt gij het verstand, ook het volkomene, tot het beantwoorden der raadselen en vragen omtrent schoonheid en liefde? Slechts éénen dienst kan den aldus zoekende de dienstbare Makker Vetstand nog doen, voordat hij scheidt en weer in den afgrond verdwijnt. Aangekomen op de grenzen van het voor het verstand begrijpelijke, wijst hij den Zoeker de nieuwe wereld van het aldus niet meer begrijpelijke, die nieuwe wereld, ingedeeld *naar* en bestaand *bij* andere wetten; de Zoeker herkent dan het land, lang gedroomd en gezocht, schoon niet met zinnen aanschouwd.

En teruggekeerd tot deze wereld zoekt de Zoeker, maar te vergeefs, die nieuw vernomen wetten ook dáárin terug. Wat hem begrijpelijk docht, wordt onbegrijpelijk, wat hem docht

wel-sluitend in-een-gezet te zijn, blijkt hem onvoegzaam te gapen en gruwelijke scheuren te toonen. Hij vindt dat alles eerst zou kunnen sluiten, wanneer men het als deelen beschouwde van een Het Geheel, welks andere deelen niet hier te zien zijn, maar die *hij* heeft aanschouwd. Hij ziet dat alles, ook het onbegrepene, dàn eerst wordt het bezit van zijn ziel, wanneer hij het verklaart en ordent naar de nieuw-vernomen wetten uit de nieuw-ontdekte wereld. En zijn eenig streven wordt de wereld, die op hem aandringt om het bezit zijner ziel te worden, nieuw te scheppen naar die nieuwe wetten, die wetten waarvan de rijmen en maten alleréérst, dàn de rhythm en de tastbare vormen, waarvan eindelijk de verhoudingen en indeelingen, ook deze rhythmisch die haar stempelen tot geheel, de verder en dieper te raden aanduidingen zijn.

Hij heeft ze dus aanschouwd, maar hij weet niet waar noch wanneer, want hij sliep als Odyssens, die slapend werd neergezet op de vaderlandsche kust. Maar *die* mocht daar blijven: hèm echter waren nog verdere nieuwe zwerftochten voorbehouden.

Hij waant in de getallen, die de dingen in hunne onderdeelen, tusschen de beide oneindigheden in, tellen, hij waant in de maten, die de uitwendigheden meten, de verre verwanten van de nu hem lokkende en aan zich bindende verhoudingen te vinden; want ook die getallen en maten, zijn zij niet volgens wetten, die de mensch niet aanleert maar hèrvindt in zijn binnenste, als heuchenissen van een vroegeren toestand of eene andere wereld? Maar hij ontwaart weldra dat die getallen en maten slechts gelden voor wat is gevangen in de keten der oorzakelijkheid, maar de wetten, die nu zijn godinnen zijn, zij heerschen in het rijk waar Oorzaak en Gevolg dood liggen en alles IS, niet meer WORDT.

En reeds is dit hem genoeg om zekerheid te hebben dat al wat zijn ziel bezit tot niet maar ééne, maar tot twee werelden behoort, dat, terwijl alle andere menschen leven, bevangen in de wetten van oorzaak en gevolg, hij rolt en zich wiegelt en heen en weer wordt geslingerd of hoog opzweeft,

dan neerstormt of statig stil-staat, op die andere zee en golven van het anders bestaande, die zich bewegen naar de wetten van degene, die hij niet meer noemt de Schoonheid, maar de Ongekende.

III.

Is het dan wonder dat hij, die volgens zulke wetten zich voelt leven, de bestaande wetten vertrapt en vergruizelt onder zijnen voet?

Is het wonder dat hij, die zich burger voelt van zulk een vaderland, de bestaande vaderlanden, koninkrijken en republieken, wilde zien verdwijnen voor den vuistslag van den ontketenden mensch. En daar hij zijn eigen zekerheden voelt en hoort als stemmen uit het verleden, maar die een toekomst schijnen op te roepen uit het verschiet wat wonder dat hij zich broeders waant in degenen, die mede het Heden vertrappen en meenen een nieuwe, zich zelf te scheppen toekomst te gemoet te ijlen?

Want niet uit het bestaande heeft hij zijn wijsheid geput: ‘Wees mijn broeder,’ dus zegt hij tot dengene, die het bebestaande omverwerpt.

Niet uit het overgeleverde heeft hij zijn wijsheid geput, maar uit zijn eigen vrije binnenste: ‘Wees mijn broeder,’ dus zegt hij tot ieder, die al het overgeleverde wegwerpt en mede droomt zich uit zijn eigen vrije binnenste een toekomst te scheppen.

***

En ééne kunst scheen bij uitstek verkoren om in dezen zin hare stem te doen hooren, de kunst aan wie in vroegere tijden altijd de rol van begeleidster en dienares was toegewezen, en die op eens tot onafhankelijke Profetes en Priesteres zich zag verheven en dusdanig naar voren trad. Het was of de Menschheid zeggen wilde; de zichtbare werkelijkheid wat doet zij mij nog,

stem en woorden wat baten zij mij, daar ik niet weet hoe de raadselen te beantwoorden, hoe nog de overgeleverde waarheid uit te spreken; slechts dàt wat vroeger achter den ritus der kerk en den praal van den Staat werd aangeduid door het dienstbaar instrument; slechts het onuitsprekelijke kan ik nog spreken, slechts het onuitbeeldbare kan ik nog beelden: maar de eeuwige klacht en de eeuwige bede van mijn van alles ontbloote ziel worde verklankt door de Macht der muziek: en de danspas van de zich in onschuldig genot vermeiende, werd de triumf-tred der tot hoogere werkelijkheid ontketende. En zoo was het dat de menschelijke ziel zich uitsprak door een Man, die als heerschend god en als lijdend mensch, het groote en algemeene, het kleine en bijzondere als een bron uit zich uitstortend, behalve zijne eigene levens-stemmingen en visioenen, zoowel de eeuwige Idee van het voorbijgaande streven zijner in daden levende broederen, als de jeugdige verwachtingen zijner in grijze wijsheid het verleden herdenkende en de toekomst inturende broederen uitzong: Beethoven.

Literaire kroniek.

De moeielijkste kunst onder álle kunsten is de kunst van schrijven zeker wel. En des te moeielijker, te ernstiger is zij, en moest zij door ieder, die schrijven wil, gevonden worden, hoe gemakkelijker zij, oppervlakkig-gezien, lijkt. Want ieder, niet waar? kan een pen vasthouden, kan woorden met woorden saamschikken tot volzinnen, kan soms ook wel rijmen zelfs, als hij dat verkiest. Daar heeft men geen opleiding voor noodig, geen oefening, zooals die b.v. voor de schilderkunst vereischte is, - de weg wijst zich, schijnbaar, bij 't schrijven vanzelf, en als men maar durft, als men maar het noodige zelfgevoel bezit, och! dan produceert wel haast ieder zijn schetsje, zijn ‘realistisch’ schetsje, of zijn rhythmisch lyriekje, - ja, heeft men maar wat doorzettingsvermogen, wat wilskracht, dan komt er ook wel eens een breeder en uitvoeriger, een ambitieuser stuk voor den dag.

Ja, schrijven is oogenschijnlijk zoo'n makkelijke besogne, zooveel maklijker dan schilderen, of beeldhouwen, of componeeren: de techniek kent hier ieder al zoo'n beetje uit zichzelf, daar iedereen zich verstaanbaar heeft leeren uitdrukken. En de kern van de kunst, de dingen, die men zeggen zal, - och! iedereen heeft toch wel iets en nóg wat gezien en ondervonden, gevoeld en gepeinsd, ja, misschien zelfs, van tijd tot tijd, zich óók wel wat verbeeld, buitendien. En zoo gaat men dan, gewoon-weg, maar zitten aan zijn tafel, men verzamelt zijn gedachten, en men schrijft flink-raak. Ten slotte komt er

áltijd wel, als men maar volhoudt, het een of ander op het blanke papier.

Maar degenen, die zóó schrijven, vergeten, dat de woorden in een kunstwerk geen woorden slechts zijn, geen losjes terneêrgesmeten klanken-reeksen, met een toevallige beteekenis, zooals er die dan valt, neen, dat de taal van den waarachtigen kunstenaar altijd geweest is, en 't ook moet blijven, in de jaren, die er komen, het onverbeterlijke en eenig-exacte, het gewetensvolle equivalent van de hoogste en schoonste en meest-gevoelde bewegingen in 's kunstenaar's menschelijke ziel. Ja, wat hebben wij aan woorden en nòg eens woorden, op millioenen manieren door elkaêr geworpen, wat hebben wij aan koude verzinsels en spinsels, aan kunst.... o, neen! aan wat voor kunst wil doorgaan.... als daar niet de zuivere essentie, de onvergankelijke, maar zich in duizenderlei vormen vertoonende kern eener schoone ziel in schuilt?

Maar hoe moet een mensch dan eigenlijk wezen, en wat moet hij doen, om een kunstenaar te zijn?

Als men een voorwerp of wel een gebeurtenis, iets dat op zich zelf en van ons onafhankelijk, buiten ons eigen Wezen bestaat, om wil scheppen tot een stuk echte, blijvende kunst, dan moet men beginnen, om, krachtens de naar zich toe trekkende macht onzer kunstenaars-onbewustheid, te maken die objectieve dingen, als het ware, tot deelen van ons eigen Zijn. Men kan ook zeggen: men moet ze door-voelen, maar dan geheel-en-al in hun eigenlijke, waarachtige essentie; als men maar bedenkt, dat men hier onder ‘voelen’ te verstaan heeft niet de weer wisslende lyrische visie van een enkel oogenbik, maar de standhoudende, karakteristieke impressie, geboren in onze diepste ziel. Zóó werkte Homerus, zóó werkte Flaubert, en daardoor is hún kunst geworden tot epische kunst, die altijd omhoog-staat, tot schittering, die nooit door den tijd verdoft. Hún kunst is kunst, waar alle geslachten, het eene na het andere, vreugd in vinden, door de elkander volgende

eeuwen, tot aan het eind der toekomstigheid. Want zij grepen het leven van hun tijd, voor zoover zij 't grepen, in zijn echt-menschelijke - en dus altijd te-voelen - essentie, en wisten die te gieten tot de precies-juiste, onvervangbare woorden, die de gelijkwaardige weêrgave waren en blijvend-zijn van hun objectief-menschelijk begrip-en-gevoel.

Een schrijver nu der tegenwoordige generatie, die op *zijn* manier even klassiek is en deugdelijk als de twee zoo-evengenoemden, is de heer F. Coenen Jr.

Ieder woord beteekent wat bij Coenen, en staat precies op de plaats, waar het behoort; al zijn woorden ziet men bij elkander, elkaer aanvullend of releveerend, evenals de kleuren op een goed schilderij: neem er een weg, of vervang er een door een ander, de indruk van de totale schepping zal er minder compleet door worden, en vooral die ééne plek, waar de domme hand des overwerkers eigenmachtig in had geknoeid, zou een leêgte van leelijkheid vertoonen, vloekend tegen de zacht-harmonische compositie van het geheel.

Coenen is een wonderbaar kunstenaar en zijn werk een duurzame schat.

WILLEM KLOOS.

Frans Coenen Jr. BLEEKE LEVENS. 's Gravenhage. Loman & Funke.

Prospectus.

M!

DE NIEUWE GIDS, het eerste in tijdsorde van alle literaire maandschriften der jongere generatie, staat nu reeds vijftien jaren aan de spits van de nieuwe letterkundige beweging, die omstreeks het jaar '80 begon. - In den beginne met smaad overladen, of geheel en al doodgezwegen door de organen der bestaande machten, heeft het steeds krachtdadig stand-gehouden, en, zoowel door productie, als door kritiek, de Nederlandsche letterkunde langs banen geleid en op hoogten gebracht, waar de vroegere geslachten niet van droomden. De mannen en vrouwen, die, elders geweigerd, hun proza en verzen in 'De Nieuwe Gids' zagen geplaatst, zijn thans, na die weinige jaren, erkende schrijvers en dichters geworden, wier in bundels verzamelde werken met bewondering en goedkeuring door het publiek worden gelezen.

Door het voorbeeld van krachtdadig handelen, dat de redactie van 'De Nieuwe Gids' gaf, opgewekt, zijn in den loop der jaren tal van andere tijdschriften opgekomen, waarvan de meeste spoedig na de onnoodige oprichting weer werden gestaakt. Want zij misten de innerlijke waarde, die alleen een tijdschrift tot iets blijvends maakt; zij waren alle, als even zoovele 'salons des refusés', slechts

van korten duur. Slechts één van hen heeft het uit kunnen houden; maar dat eene, als een willekeurige zijtak der groote beweging, waaruit het zijn oorsprong nam, tracht meer te wezen een periodieke verzameling van geleerde stukken, dan dat het den wil, of het vereischte inzicht zou bezitten, om het geregeld zich openende museum te worden van onze hedendaagsche literaire kunst. En dàárnaar juist tracht met al zijn vermogens DE NIEUWE GIDS. Deze wil geven een geregeld-verschijnende bloemlezing van het beste en waardevolste, in proza en verzen, dat heden ten dage wordt gemaakt.

Jonge artiesten, die iets voor de toekomst beloven, zoowel als reeds bestaande reputaties, vinden bij de redactie steeds een gunstig onthaal, en wederkeerig mag zich ook DE NIEUWE GIDS in de warme sympathie van talrijk velen verheugen, zoowel van de letterk u n d i g e n als de letterl i e v e n d e n in Nederland. -

Met den nieuwen jaargang, aangevangen 1 Sept. 1900, is dit tijdschrift een periode van nieuwen, krachtigen bloei ingetreden. De besten onder de besten onzer auteurs hebben er hunne medewerking aan verleend of toegezegd. Dit blijkt al direct bij het opslaan van de eerste aflevering, waarin naast stukken van de beide redacteuren, de heeren WILLEM KLOOS en DR. H.J. BOEKEN, o.a. voorkomen het begin van een nog niet verschenen roman van JEANNE REIJNEKE VAN STUWE en het eerste deel van eene novelle van den heer J. DE MEESTER.

Ieder, die deze eerste aflevering met aandacht leest, zal toestemmen dat DE NIEUWE GIDS slechts werk van superieure kwaliteit geeft; dat het een tijdschrift is, 't welk den krachtigen steun verdient van ieder, wien de ontwikkeling onzer nieuwere literatuur ter harte gaat.

Daarom meent ondergeteekende met vrijmoedigheid te

mogen opwekken tot het nemen van een abonnement op dit tijdschrift, waarvan de prijs zeer laag gesteld is, nl. *f* 7,50 per jaar; franco per post *f* 8; voor het buitenland *f* 9.-.

Bij iederen solieden boekhandelaar is de eerste aflevering van den nieuwen jaargang ter inzage te bekomen.

'S GRAVENHAGE, Sept. 1900.

N. VEENSTRA,
Uitgever van DE NIEUWE GIDS.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 2]

Tragische levens door Jeanne Reyneke van Stuwe.
Eerste hoofdstuk.

II.

In hun afwezigheid waren de gang, de vestibule en de kamers met bloemen en planten versierd; overal geurde en groende het, en Carla, bevangen door een feestelijke, vreugdige stemming, was opgewekter en spraakzamer, dan men haar ooit had gezien. Haar oogen glansden, haar lippen lachten, en aldoor wendde zij haar hoofd naar Frans.

Hij, wonderlijk-gelukkig, haar zóó te zien, en zelf tot in het diepst van zijn ziel ontroerd door het werkelijkheid-worden van zijn wensch, voelde zijn innigst verlangen bevredigd thans, en zich bevrijd van alle kwellingen des gewonen levens. Zijn bijna altijd ernstig gelaat straalde, door zijn inwendige vreugd, - zijn mond, onder den blonden knevel, lachte en schertste voortdurend, en zijn bewegingen waren sneller en minder zwaar dan gewoonlijk.

- Ze knappen d'r allebei door op, door de liefde, Mama, fluisterde Vincent onopgemerkt zijn Moeder in, toen Carla en Frans mevrouw van Wassenaar uitgebreid aan het vertellen waren, hoe alles zich had toegedragen. Vindt u ook niet? Kijk u maar zelf: Carla was vroeger net 'n mooi wassen beeld, d'r zat geen leven in, en zie d'r nù is? Nu kan je tenminste gelooven, dat ze 'n mensch is, dat ze 'n ziel heeft, en Frans was wel niet leelijk, maar z'n ge-

zicht was toch vrij uitdrukkingloos, en nu is 't een en al glans en geluk.....

- De trouw-brieven zijn gekomen, zei mevrouw van Wassenaar, willen jullie ze soms ook zien?

- Goed..... Of nee, vanavond maar, als we de adressen gaan schrijven, zei Frans, plotseling er aan denkende, dat daar: weduwnaar van..... op stond, en nù tot allen prijs willende vermijden, dat Carla droevig werd.

Er zou geen receptie gehouden worden De familie van Wassenaar had altijd zeer stil en afgezonderd geleefd, en Carla had zich nooit aangesloten bij de kennissen, die zij maakte hier en daar. Daarom ook zouden er geen festiviteiten plaats hebben; het lag in geen van beider aard, dat aangenaam te vinden: zij wilden iets zoo intiems, als hun huwelijk was, niet banaliseeren, door het erbij tegenwoordig doen zijn van vreemden. De familie-leden waren ook alleen maar genoodigd op het trouw-diner.

- Ik zou wel 's willen voelen, wat 'n bruidegom voelt, zei Vincent meditatief. Dat heb ik me nooit kunnen voorstellen, en 't moet toch wel iets typisch zijn..... En als je d'r naar vraagt, krijg je allemaal zulke vage nonsens te hooren, dat je d'r toch geen touw aan vast-knoopen kan.....

- Wat belet je, om die gevoelens zèlf te gaan ondervinden, Vincent? riep Frans.

- M'n vrijheids-zin! M'n wil om onafhankelijk te blijven! Maar toch, je zegt daar zoo wat..... Bruigom-zijn is nog geen trouwen, - ja, Carla-lief, verontwaardig je niet, 't is toch waar... zoolang je ring nog niet aan je rechterhand zit, heb je je nog niet weg-gegeven, leer dat van mij.

- Hij zou waarachtig in staat zijn, 'n meisje te vragen, en zich met d'r te laten ondertrouwen, alleen om de sensatie, die je daarvan krijgt, te leeren kennen, zei Frans.

- Waarom niet? zei Vincent. En 't dan weer af te maken, bedoel je zeker? Alleen is 't jammer, dat ik niet genoeg standvastigheid heb, om dat besluit ten uitvoer te brengen..... Verliefd ben 'k dikwijls genoeg geweest, en ben 'k nog, dat is zoo langzamerhand 'n chronische kwaal geworden, maar ik ben d'r nooit toe

kunnen komen, om 't geneesmiddel daarvoor te gebruiken, om namelijk 'n huwelijks-aanzoek d'r uit te brengen..... 't spijt me enorm, 't kost me genoeg slapelooze nachten, maar wat zal je d'r aan doen?

- Arme, wils-zwakke Vincent.....

- Is dat met Phinie van Voorst alweer uit? vroeg mevrouw van Heyningen.

- Mama! wat ik u verzoeken mag, herinner me op dit oogenblik alstublieft niet aan m'n eigen échec, nu ik zoo iets heel anders voor oogen heb, zei Vincent op geforceerd-driftigen toon, 't kost me toch al zoo veel moeite, om me in te houen, maar als u me nu voor oogen stelt alles, wat ik ontbeer, dan barst 'k los, dan vlieg ik Frans naar de keel.....

- Calmez-vous, zei Frans, geen jaloerschheid, amice! ben ik ooit afgunstig op je geweest om je geliefde: de Kunst? Elk z'n deel. Ik dit, jij dat, 'n ander weer wat anders.....

- Ach ja, zei Vincent, mijn beurt zal ook wel 's komen. Waarom niet? Ik ben ook nog jong genoeg, wat u, Mama?

- Nu, nog jong genoeg.....

- O, ja, Mama wil me getrouwd en gevestigd zien, schaterde Vincent.

Na het diner, dat uitgebreider dan gewoonlijk was, toen de oude dames zich in haar eigen vertrekken hadden terug-getrokken, zei Vincent, die zich met Carla en Frans in de suite bevond:

- Zeg, kinderen, ik zal jullie 't rijk maar alleen laten, hè? Dat zullen jullie me wel niet kwalijk nemen, en ik, misdeelde, heb dan niet voortdurend dat gevrij aan te zien.....

- Alsof we ooit in gezelschap..... zei Carla.

Vincent lachte om haar blos van verontwaardiging.

- Houd je nu maar niet groot..... jullie kunnen me best missen..... adieu.

- We mogen nu wel 's de adressen gaan schrijven, kindje, vind je niet? Ze moeten vanavond toch weg..... Waar zijn de communicaties? Je heb ze zeker ook nog niet gezien?

- Nee, zei Carla kort, met een strak gezicht.

Frans vond het 't beste, te doen, of hij niets begreep, en zei:

- Haal ze dan even, wil je?

Carla kwam terug, na een oogenblik, en legde het pak voor hem neer, ook had ze een inktkoker en de adressen-lijst meegebracht.

Bedaard haalde Frans een der brieven uit het couvert, en las de aankondiging van hun huwelijk, waarvan door hemzelf en door haar Moeder werd kennis gegeven. Carla speelde, met afgewend gelaat, met haar pennehouder, en trok met de andere hand de lijst naar zich toe.

- Ze zijn heel netjes, zei hij.

Carla legde haar kin in haar hand en bleef zwijgend voor zich zien, met een gemelijk-droeve uitdrukking op haar gezicht. Toen zei Frans geduldig, ofschoon hij inwendig niet zoo rustig was, als hij dat wilde doen voorkomen:

- Carla, wat is d'r nu weer..... Kom 's hier, kom 's bij me, m'n bruidje..... kom, kom je niet?

Ze stond langzaam op; hij trok haar naar zich toe en deed haar zitten op zijn knie.

- O, lieveling, lieveling, wat kan je toch soms nog 'n kindje zijn! Wat heb je d'r aan, om jezelf 'n verdriet te scheppen, dat niet in werkelijkheid bestaat? D'r is niets in me, waarover je je zou hebben te bedroeven, als je 't wist..... *Al* je smart komt voort uit jezelf, niet uit de bestaande dingen, want daar is niets in, wat ook maar eenigszins 'n oorzaak tot smart zou zijn..... niets, niets, en dat kon jij *even* goed weten, als *ik* dat weet! O, ik wou, dat je me beter kende, dat je 's klaar in m'n ziel kon lezen, dan zou je beseffen, dat je heusch onrechtvaardig ben door zoo te zijn! O, liefje, word toch 'n beetje anders, word toch 'n beetje anders, ik smeek je dat, terwille van jezelf!

- Ach, Frans..... zei ze, en leunde haar voorhoofd tegen zijn schouder aan, ach..... je weet niet, wat 't voor me is, je kàn 't niet begrijpen..... O, 't is zoo vreeselijk, zoo vreeselijk! Ik huil d'r zoo dikwijls om, als 'k alleen ben, - o, wat 'k dàn voel..... Ik krijg tranen in m'n oogen, als 'k d'r nu weer aan denk... O, Frans, je kan absoluut niet begrijpen, wat ik voel..... ik sta zoo heel anders tegenover jou, dan jij tegenover mij.....

- Sta ik heel anders tegenover jou, dan jij tegenover mij? vroeg hij, en blikte haar strak in de oogen. Carla, dat is *niet* waar! Ik heb jou lief, volkomen en voor altijd, wat is er voor anders in jòuw gevoel?

- *Ik* heb nooit vroeger liefgehad, zei ze, met een snik.

- Ik ook niet! Wat ik voor liefde heb aangezien, dat was 'n jongensachtige opwinding, 'n blinde verliefdheid, meer niet! Al heel gauw na m'n huwelijk, zag ik dat in, en ik heb 't genoeg betreurd, dat ik zoo overijld die stap had gedaan..... Maar al hàd ik nu 's in waarheid vroeger, lang voordat ik jou kende, toen jij nog maar 'n kind was, lief-gehad..... waarom jij daar dan nù nog verdriet van zou moeten hebben, dat vat ik niet..... Want dat ik joù tot vrouw vroeg, dat was dan toch 't bewijs, dat 't verledene voor mij dood was, niewaar? heelemaal voorbij en vergeten.....

- 't Verledene *gaat* niet dood..... *is* nooit voorbij en vergeten...

- Ja, op zoo'n manier..... Dan zou je me wel kunnen verwijten, dat 'k als kind wel 's heb gejokt misschien, of gevochten, of appels gestolen..... Berouw en inzien-van-je-fout en boete doen, dat allemaal heeft dan geen recht van bestaan volgens jou, want wat eenmaal gebeurd is, is onuitwischbaar en ònherroepelijk.....

- Frans..... Toe, wees 'n beetje lief voor me..... 'n beetje zacht..... Ik zeg je, alléén als jij in 't zelfde geval verkeerde, waarin ik verkeer, dan zou je kunnen begrijpen, wat ik voel..... Daarom, 't is noodeloos d'r over te spreken, we komen toch nooit tot 'n resultaat..... 't Is heel dom en onnadenkend van me, dat 'k d'r ooit over begonnen ben, dat ik je d'r ooit iets van heb laten merken.....

- Carla, als je nu zóó gaat praten..... Frans verloor iets van zijn gewoonlijke kalmte en gemoedelijkheid. Ik kan alleen dit zeggen: je hebt ongelijk, je vergist je. Ik sta heelemaal open en zuiver tegenover je, zonder 'n enkele achtergedachte, en jij ziet dat niet, jij wil dat niet zien, je holt maar op je eigen gedachten door, je eigen gedachten, die je ongelukkig maken..... O, ik wou, dat je tot inkeer kwam, dat je inzag, hoe verkeerd je doet met voortdurend voedsel te geven aan waan-ideeën en eenmaal-aangenomen meeningen, waar je niet van af te brengen ben..... Carla,

geef niet zoo toe aan dingen, die voor ons beiden noodlottig zijn... heb me lief... denk niet zoo, redeneer niet zoo, dat leidt tot niets... Kom bij me, naïef en zonder overwegingen, zooals ik kom tot jou..... Waarom kan je dat niet, waarom geef je je niet aan me over, zonder reflecties, in 'n rustig vertrouwen?

Hij wilde haar hoofd oplichten, om haar in de oogen te zien, en voelde haar tranen vallen op zijn hand. En kalmer ging hij voort:

- Kan je zelf eigenlijk wel zeggen, wat je kwelt? Is dat wel duidelijk onder woorden te brengen? Liefje, liefje, 't zal natuurlijk wel overgaan mettertijd, dat weet ik zeker, - als je maar altijd, en zooveel je wilt, al m'n daden en uitingen observeeren kan, - maar we zouen nú al zoo heerlijk gelukkig kunnen zijn, als jij maar wou.....

- Wil *ik* niet gelukkig zijn? vroeg ze, en hief haar door tranen bevochtigd gelaat tot hem op. O, Frans! Frans! Ik wou zoo graag, dat je van mij was, van mij, van *mij*, en dat je nóóit aan 'n ander had toebehoord! Dat is 't, dat is 't, wat me altijd vervolgt en pijn doet en bezwaart! O, als je van mij kon zijn, zooals ik ben van jou, - o, als je niet dàn pas tot me was gekomen, nadat je je liefde, je teederheid, je toewijding, - o, laat ik niet nòg meer zeggen! - aan 'n andere had gegeven, die je verloor, - dan zou ik zoo gelukkig zijn, zoo volkomen, zoo zalig, zoo bovenmenschelijk ..... En nu weet ik, dat ik in de plaats van 'n ander kom, dat je nooit over mij zou gedacht hebben, als *zij* was blijven leven, dat ik maar 'n onderdeel, 'n nietigheid in je leven ben, terwijl ik alles, àlles in je lot moest zijn, zooals jij alles ben in 't mijne..... O, Frans! riep zij hartstochtelijk, had ik d'r maar nooit over gesproken! 't Is immers onherstelbaar en niet meer ongedaan te maken! wat helpt 't dan, wat nut heeft 't, dat ik er jou óók mee lastig val! Ik moet erin berusten, ik moet 't verdragen..... En dat zal ik wel leeren, langzamerhand.....

- Berusten, verdragen?! riep hij, en greep haar bij haar armen. Carla, wat bezielt je toch! D'r is *niets* in m'n heele leven geweest, waarover iemand 't recht zou hebben, me verwijten te doen, en jij doet 't voorkomen, alsof 'k wie weet wat voor misdadigs op m'n

geweten had! Onherstelbaar, niet meer ongedaan te maken! Wat heb 'k dan wel voor kwaads uitgevoerd? Dat 'k me indertijd heb vergist, waarvan 'k, waarachtig, genoeg verdriet heb gehad, moet me dat tot 'n verwijt worden gemaakt? En dat juist door jou, door jou, die me zegt lief te hebben, en vandaag nog wel! Ik dacht, dat je wijzer was, ik dacht, dat je meer verstand bezat..... Carla, liefje, zei hij, ineens weer verteederd, toen hij haar innig-droeve schreien zag, god, ik houd zoo van je! Dat je dat toch niet voelt! Voel dat dan toch! Ik behoor aan jou, ik bèn van jou, nóóit heb 'k aan 'n ander toebehoord, nooit heb 'k 'n ander lief-gehad, zoo diep en ernstig en heelemaal, met alles wat in me is, als ik houd van jou! Geloof me, dat *is* zoo..... Geloof je me niet?

- Is dat waar? Is dat heusch waar? vroeg ze dringend.

- Ik zweer 't je.

- Ach, help me, Frans, help me..... fluisterde ze, smeekend. Ik wéét, dat jij 't òver-maken kan, als je er maar moeite voor doet ..... Wil je? m'n lieve, o, m'n eenige..... O, houd toch van me, houd toch van me, ik kàn niet buiten je, ik heb je noodig, altijd, altijd, àltijd!

- Je zal nooit zonder me zijn..... zei hij, ontroerd. Nooit, dat beloof 'k je plechtig, hoor! Maar o, m'n lieveling, verlaat me niet, ga niet weg van me, ga jijzelf toch nooit van me weg! O, als je zoo spreekt, als je zoo-even deed, dan voel 'k me zoo ellendig, zoo wanhopig, dan voel 'k heelemaal niet meer dat je van me houdt! En 'k moet, 'k wil dat weten, àldoor, want dat is 't eenige, 't uitsluitend-eenige, waar 'k om geef op de wereld! Al 't andere is me niets, absoluut-onverschillig ben 'k daarvoor, alleen jouw liefde, dat jij van me houdt, dat maakt me gelukkig, zóó gelukkig, als 'k nog nooit ben geweest, als 'k niet wist, dat 'k wezen kon.....

Een flauw gevoel van schaamte begon in Carla op te komen, en hoe meer hij sprak, hoe krachtiger en overheerschender het bewustzijn in haar werd, dat zij onrechtvaardig was. Ze sloeg haar armen innig en vast om zijn hals, en zocht met haar lippen zijn wang.

- Frans..... m'n lieve, m'n lieve schat..... Ben je niet boos op me?..... Ach, wat moet 'k je dat toch dikwijls vragen..... Ver-

geef me maar weer..... ach, toe, vergeef me maar weer..... Ik zal m'n best doen, om 't te overwinnen, ik zal m'n best doen, dat meen 'k zoo ernstig, Frans..... Laten we d'r nu maar niet meer aan denken..... Frans? Ik heb d'r zoo'n spijt van..... 't spijt me zoo...

- Ach, kind, d'r hoefde nooit iets tusschen ons te zijn, we konden zoo mooi harmonieeren met elkaer, - onze temperamenten komen zoo goed overeen, en tusschen onze karakters bestaat geen essentieel verschil..... alles zou zoo goed kunnen gaan, als je maar vast in je hoofd hield, dat ik je liefheb, diep, grenzeloos en onvergankelijk..... en dat 'k aan jou toebehoor.....

Carla rustte in zijn armen; hij had zich tot haar neer-gebogen, en zijn adem bestreelde haar gelaat. Ze was, als altijd, nadat ze zich uitgesproken had, emotieloos-gelukkig nu; ze verlangde niets meer, dan zoo stil en heel-dicht bij hem te zijn, en zich door zijn armen omvangen te voelen. Maar plotseling richtte ze haar hoofd op, en zei:

- Frans..... 't is wel heel naar voor je geweest..... maar ik geloof toch eigenlijk, dat 't veel beter is, dat 'k 't je zeg, wanneer 'k door iets gehinderd word, - is 't niet zoo?..... Anders zou 't heel dikwijls gebeuren, als je niet wist, wat 'k had, dat je 't aan andere oorzaken toe-schreef, - en zoo zou d'r heel dikwijls 'n misverstand tusschen ons kunnen komen.....

- Maar natuurlijk, schat! 't Is uitstekend, 't is noodzakelijk zelfs, dat je me dat altijd ronduit en eerlijk zegt! Anders zou jij op je gedachten door-gaan, die zouen al verder en verder van de waarheid gaan afwijken, terwijl jij ze juist voor waarheid hield, en ik zou de ergste dingen in m'n hoofd halen, en dat alleen maar, omdat jij je niet uitgesproken had..... Op die wijze zou d'r op den duur 'n verwijdering tusschen ons kunnen komen, die heelemaal niet had hoeven te ontstaan, en waardoor we allebei natuurlijk ongelukkig zouen worden.....

- Ja..... en ook, als 'k d'r nooit over sprak, zou je me nooit kunnen troosten, en zou 'k blijven gelooven, dat 'k gelijk had gehad, is 't niet, Frans? vroeg ze zacht.

- Ja, dat vooral, m'n kindje, dat vooral! Daarom is 't zoo heel goed, dat je me nooit iets verzwijgt, zal je dat nooit? Beloof je

me dat?

- Ja, dat beloof 'k je..... Maar zeg me nog even iets... Frans...

- Wàt, schatje-lief?

- Als zij..... als *zij* was blijven leven, Frans, dan had je toch nooit om mij gegeven..... dan had je toch nooit je geluk van *mij* afhankelijk gemaakt.....

- Als de omstandigheden zóó waren, lieveling, zei hij heel-ernstig, en ik had je tòch zoo leeren kennen, als 'k nù weet, dat je ben, dan had 'k jou liefgehad, innig en eeuwig en m'n heele wezen beheerschend..... Alleen, ik had je dat niet mogen zeggen, als man-van-eer.....

- Had je *mij* dan liefgehad? vroeg ze, ter meerdere overtuiging nog.

- Ja, jòu alleen..... Ik kan immers niet anders, dan van je houen, - ik kan immers niet anders, zei hij, en kuste haar, en sloot haar in zijn armen, en kuste haar weer.

III.

In de weelderige witheid van haar bruids-toilet stond Carla in haar boudoir, en wachtte de komst van Frans. Ze had gevraagd alleen te mogen blijven, teen ze gereed was verklaard, en er niets meer ontbrak aan haar costuum. Haar bouquet, haar kanten zakdoek lagen klaar en zouden haar straks door de nichtjes-bruids-meisjes in de hand worden gegeven.

Carla zag zich, in den spiegel, glimlachend in het stralend gelaat; ze voelde zich zoo gelukkig, zoo veilig, zoo verlangeloos, in het heerlijk besef, dat zij, voor het verdere van haar leven, altijd in goede hoede zou zijn. O, ze had hem lief, ze had hem lief, zijn wenschen zouden de hare wezen, haar wil zou wijken voor den zijne, dat nam zij zich heilig voor..... O, dat *hij* van haar hield, dat hij háár uitverkoren had, om zijn leven met hem te deelen, om in zijn toekomst te zijn, dat maakte haar zoo zalig-blij, zoo innig-gelukkig, zoo tot danken geneigd, als zij zich nog nooit had

gevoeld! O, Frans, Frans, dacht zij ontroerd, al mijn krachten, al mijn vermogens zullen er op gericht zijn, jou, jou geluk te geven, jou zóó gelukkig te maken, als ik dat word door jou! Ik heb je lief, ik heb je lief, eindeloos en alles-omvattend, ik heb je lief, ik wil gelukkig worden door jou, ik wil jou gelukkig maken! O, dacht zij, en heilig meende zij het, ik wil, ik zal dat eene overwinnen, - dat *mag* ik, dat *wil* ik niet voort laten gaan, - en het is immers onwaar, - het is slecht van me, er aldoor aan toe te geven. O, Frans! ik geloof je, ik *wil* je gelooven, en het altijd houden voor mijn geest, dat ik de eenig-waarachtige in je leven ben, zooals jij dat ben in het mijne. Ik wil tegenover je staan, zonder hinderende, mij van je afhoudende gedachten, want ik heb je lief, ik zal en wil vergeten.....

Beneden hoorde zij de drukte van pratende en zich bewegende menschen, en buiten op straat het aanrijden van vele rijtuigen. Daar komt Frans, dacht zij, verwachtings-blij, en richtte zich op, hem tegemoetziende met stralende oogen.

De deur opende zich, en op haar toe trad haar bruidegom, en legde zijn arm om haar heen, sloeg haar sluier terug, en kuste haar teeder, teeder, telkens weer.

- M'n lieve, m'n mooie bruid..... O, m'n god, wat heb ik je lief, zoo diep, zoo echt, zoo innig..... o, m'n lieveling, - houd jij ook van mij?

Een zalige glimlach lichtte over haar gelaat.

- Onuitsprekelijk..... fluisterde zij, hem aanziend met haar gelukkige oogen.

- Het is tijd, geloof ik, zeide hij. Willen we gaan, m'n schat?

Carla's Moeder kwam binnen, onder den indruk van het oogenblik, en veel geagiteerder dan de bruid zelve.

- Komen jullie? Hier is Hermine, om je met je sleep te helpen, geef mij je bouquet, wees maar bedaard, je sluier zal ik beneden nog wel schikken, het gaat alles heel best.

Frans ging de trappen af en wachtte beneden, om haar de kamer in te leiden.

Het stemmen-rumoer staakte, men beijverde zich het bruids-paar

te begroeten.

Vincent, in gesprek met de andere drie getuigen, trok zijn handschoenen aan en zei, in antwoord op een gemaakte opmerking:

- Ja, Carla is 'n verrukkelijke fee..... meer geest dan lichaam, iets, om alleen uit de verte te mogen zien..... als je dicht-bij komt, verzweeft en vernevelt ze.

- Waarachtig, zóó ziet ze d'r uit..... Moet je d'r niet 's schilderen, Vincent?

- Och, zei Vincent, nonchalant. Daar heb 'k nooit over gedacht ..... Maar ze loopt niet weg, al trouwt ze,..... wie weet, wat 'k nog doe.

De bruids-stoet vormde zich. De bruids-coupé bleef wachten, om het rijtuig der bruids-meisjes vóór te doen gaan; Carla zag Frans glimlachend aan, ze voelde zich zoo luchtig, zoo wèl-tevreden; zoo zonnig was het om haar heen, zoo warm en licht, dat de lach niet van haar lippen week. Hij greep haar vingers, die zij hem willig liet, en bleef haar aanzien, zijn oogen niet kunnend verzadigen aan het lichtende, liefelijke beeld. Hij voelde zich, als zijnde ver-weg van de aarde en haar dagelijksch gedoe, en levende in een afzonderlijke wereld met haar, met zijn liefste, zijn eenige, zijn bruid, zijn vrouw.

Ze bleven steeds elkaer in de oogen zien, die, àl klaarder het innerlijk geluk weerkaatsend, te stralen aanvingen. Ze keerden slechts tot de werkelijkheid terug, toen bijna het stadhuis was bereikt, en zij door de drukkere straten reden.

Handig en zorgvuldig hielpen de bruids-meisjes Carla het rijtuig uit, en spreidden haar langen sleep over den gang-looper heen. En aan den arm van haar bruidegom schreed zij bevallig en rustig voort, onbewust van de tegenwoordigheid der vele toeschouwers, die gang en vestibule vulden.

Bij het intreden der trouwkamer keek Frans haar vluchtig van terzijde aan, en heerlijk gerustgesteld zag hij, dat haar gelaat niet veranderd was.

En toen het beslissende ‘ja’ door beiden werd uitgesproken, en Frans, onwetend van wat hij deed, haar vingers pijnlijk knelde in zijn druk, zag hij wéér dat stralend en zonnig-zorgeloos gezicht,

en het jubelde in hem van een volkomen, een goddelijk geluk.

Ze reden terug. Carla leunde, geëmotionneerd en lichtelijk vermoeid, in de kussens; Frans boog zich over haar heen, zóó dicht, dat zij zijn adem voelde, en zeide zacht, ofschoon met een dankbaar juichen in zijn toon:

- Nu zijn we één voor eeuwig.....

- Ja, zei ze. Nu zijn we voor altijd van elkaer, voor àltijd, Frans.....

Onmiddellijk na hun tehuiskomst ving een ijverig feliciteeren aan. Men bewonderde, en verbaasde zich over de kalmte der bruid: men behoefde niet te vragen, of zij gelukkig was, werd lachend verzekerd aan mevrouw van Wassenaar. Deze zelve zag het met vreugde aan; van de gewoonlijke, bruidelijke confusie was bij haar dochter niets te bespeuren, zij gedroeg zich, zooals zij zich altijd gedroeg: rustig, maar bevallig, en met een aangenaam-aandoende bedaardheid van gebaren.

Aan tafel heerschte een, door Vincent voor het grootste deel onderhouden, vroolijke toon. Carla en Frans zaten stil en lieten zich huldigen; met glimlachende gezichten zagen zij het gewoel rond hen aan, alsof zij het aanschouwden op een tooneel, of als de beelden van een tooverlantaarn, en alsof zij zelf veilig geïsoleerd waren in een verrukkelijke rust. Maar aldoor dacht Frans aan het moment, dat zij zich verwijderen en zich in stilte terug-trekken konden. En eindelijk was dat oogenblik gekomen en waarschuwde hij haar.

Ze stond dadelijk en gewillig op, alsof ook zij verlangend was, haar geluk met hem alleen te kunnen ondervinden, en liet zich door de bruids-meisjes de kamer uit-geleiden naar boven, naar haar boudoir, waarvan de meubileering, tijdens haar op reis zijn, naar haar nieuwe woning zou worden over-gebracht. Het groote valies stond al gereed, haar reis-costuum lag klaar; in de hand-tasch behoefden nog slechts enkele kleinigheden gepakt te worden. Het was Carla, of zij handelde en zich bewoog in een droom; alsof alles, wat zij waarnam, onwerkelijke dingen waren, alsof zij ver boven haar gewone leven stond. Zij liet zich helpen bij het verwisselen van gewaad; zij zag haar bruids-kleed liggen, met de

sneeuwige, doorzichtige witheid van den sluier er-over-heen, en zij glimlachte een glimlach van blijde bevreemding, dat zij-zelve, zij, die wondervolle lots-verandering had ondergaan, zonder dat het haar hevig aangegrepen had, want alles was zoo snel en geleidelijk gebeurd, dat het voorbij was, eer zij het begreep. Zij zette voor den spiegel haar hoed op, en schikte heur haar, en het trof haar plotseling, hoe gewoon zij alles deed, alsof het maar een toevallig, kort op reis-gaan was, en geen afscheid-voor-altijd van het ouderlijk huis. Zij knoopte haar mantel dicht, zij trok haar handschoenen aan, en keek om zich heen, of zij ook iets vergeten had. Niets bespeurde zij van ontroering, van onrustigen angst, zij was zoo kalm en inwendig-verheugd; zij wist, zij voelde, dat haar toekomst vol licht en geluk zou zijn.

- Ja, ze is klaar..... kom maar binnen..... hoorde zij een der bruidsmeisjes zeggen, die zich bescheiden verwijderde, toen Frans binnen-kwam. Sprakeloos nam hij haar in zijn armen, en sprakeloos, vol van een onbeschrijfelijk geluk kusten en kusten zij elkaer.

Mevrouw van Wassenaar kwam haar kinderen groeten, met tranen in haar oogen, en zeide op bewogen toon:

- O, kinderen, wat is 't toch 'n heerlijkheid, jullie zoo in-gelukkig te zien.....

Het rijtuig, dat hen naar het station moest brengen, wachtte reeds; ze stapten in en wuifden en groetten nog door het portierraampje heen.

Door de donkere, of reeds hel-verlichte avond-straten gingen zij nu: man en vrouw. Eeuwig en eeuwig zouden zij voortaan zoo tezamen gaan, door duisternis en zonneschijn, door vreugd en smart, door al de komende dagen huns levens heen, - ònverbrekelijk-vereenigd.....

In de groote, schemerige stations-hal stond Carla te wachten, terwijl Frans de plaats-billetten nam. Het was er koud, en zij huiverde.

- Waar wil je zitten? vroeg hij haar op het perron. In de wachtkamer of soms in de restauratie?

- Waar jij wil, zei ze, 't is mij heusch 't zelfde.

Ze wandelden de restauratie-zaal voorbij, waar het er rookerig-

benauwd en vol uitzag. Dit gaf hem een tegenzin, en zij liepen naar de wachtkamer terug, waar zij binnen-gingen. Zij zat op een der canapé's en hij tegenover haar; hij bladerde in het spoor-boekje en contrôleerde zijn geheugen daarmee. Haar oogen dwaalden door de groote, ledige ruimte heen, en langzaam was het, of haar vreugdige stemming zonk, of haar warme blijdschap verkoelde en verkalmde, en of datgene, waarvan zij zich den geheelen dag bevrijd had gevoeld, thans terug-keerde en sterker dan te voren zich gelden liet. De gedachte aan zijn vroeger huwelijk drong zich aan haar op; zij trachtte die, door zichzelve afleiding te geven met het gade-slaan der enkele komenden en gaanden, te doen verdwijnen, maar minder wil-sterk dan een uur geleden, toen zij zich stoorloos-gelukkig voelde, slaagde zij daarin niet. Zij zag hem aan, zooals hij daar zat, met zijn knap, trouwhartig gezicht, en fel vlijmde plotseling de smart door haar heen: vroeger, bij zijn eerste huwelijk, zat hij toen óók zoo ver-af van zijn vrouw, of heel dicht nevens haar, haar lieve woordjes gevend? Zou hij toen óók zoo kalm en onaangedaan de reis hebben na-gezien, en haar aan haar eigen gedachten overgelaten? Of had hij toen, bedwelmd, verbijsterd door geluk, haar aldoor aangezien, en haar hartstochtelijk zijn liefde beleden? Dacht hij misschien nù ook aan die vroegere, dat hij zóó weinig acht sloeg op haar? Een bitter gevoel van verongelijkt, tekort-gedaan te worden, kroop in haar op: zij gaf hem alles, alles, wat de eene mensch den anderen geven kan, en wat kreeg zij terug? Slechts wat hij van zijn liefde-gaven overhield, wat een andere versmaad had misschien.....

Frans had zijn reis-gids opgeborgen, en zag haar aan, met een vriendelijke vraag op zijn lippen. Maar hij schrikte even van haar strak en onbeweeglijk gelaat, met de dichte oogen en den vastgesloten mond. Maar hij dacht, dat 't de niet-onder-woorden-te-brengen onrust van alle bruiden was, en een zacht gevoel van medelijden voor haar welde in hem op.

Hij stond op en kwam bij haar staan.

- Ben je koud, lieveling? Je ziet zoo bleek..... Wil je soms wat gebruiken? Iets warms? Zou je dat geen goed doen?

- Nee, dank je, Frans, zei ze, zonder hem aan te zien.

- Heusch niet? We zitten zoo lang in de trein. Wil ik 'n kop bouillon voor je bestellen? Kom, laat ik dat nu maar doen.

- Dankje, liever niet, zei ze, snel haar hoofd even opheffend. Maar als jij zelf wil?

- O, ik niet, daarom vroeg ik 't niet. Heb je iets, wat je hindert, liefje? Zie je op tegen de reis?

Ze schudde zwijgend van neen, maar haar mond trilde zenuwachtig, en Frans, bevreesd haar door verdere vragen aan het schreien te maken, zette zich weer op zijn stoel en staarde naar buiten.

- Zullen we nu maar 's op 't perron gaan? vroeg hij, toen het een paar minuten was vóór de aankomst van den trein.

- Goed, zei ze, en stond op.

Hij nam het valies, en deed de deur voor haar open. Hij kende het zoo, dat ‘goed’ zeggen van haar, - dan was ze in een stemming, waarin ieder woord haar aan het schreien kon brengen; dan gaf zij altijd toe al was het ook tegen haar zin.

Op het perron liepen ze gearmd heen en weer; de wind blies haar in het gelaat, maar zij klaagde niet, zij liep gedwee naast hem voort. Een onaangename gewaarwording gaf het hem, haar zóó te zien, maar onmiddellijk bedacht hij zich, dat haar houding héél natuurlijk was, en dat hij maar wat zacht moest wezen.....

In de coupé, die hij had gereserveerd, zat hij naast haar; zijn jas had hij uitgetrokken en zijn hoed in het netwerk gelegd.

- Wil jij je mantel niet wat los-maken, kind?

- Ik heb 't niets warm, Frans.

Hij keerde zijn hoofd naar haar toe en bleef haar gade-slaan, in rustige beschouwing. Zij zat heel stil, met gesloten oogen, en op haar bleek gezichtje lag zoo een berustende, droevige uitdrukking, dat hij zwaar op zijn ziel de verantwoordelijkheid voelde wegen, dat haar geluk afhing van hem, en dat hij daar zijn gansche wezen op te richten had. Een oneindige teederheid doorstroomde hem bij het denkbeeld, dat zij nu afhankelijk van hem en aan hem overgegeven was, en een bewustzijn van goed en verdraagzaam jegens haar te moeten zijn, vervulde elke gedachte. Hij had haar zoo lief, zoo boven-alles en eindeloos, zij maakte hem zoo gelukkig, moest

hij haar dat dan ook niet doen zijn?

Hij leunde dichter naar haar toe en sloeg zijn arm om haar heen, en toen hij haar slankheid in zijn armen voelde, trilde een heerlijk geluk hem door de leden heen, zij was van hem, onvervreemdbaar en voor eeuwig van hem, van hèm!

Carla sloeg haar oogen op, iets van zijn sensatie scheen in haar over te gaan, en toen zij hem in zijn oprechte oogen blikte, verdwenen haar onrust en smart van straks, zij gaf zich over aan de weelde van het oogenblik, gedachteloos en zonder weerstand te bieden.

Frans had in Brussel een kamer in Métropole besteld; het was nog vroeg, toen zij aankwamen en zij wilden eerst nog wat zitten en iets gebruiken, in het café beneden. Maar aangekomen, liet hij zich toch de kamer wijzen, om te zien of die hun beviel.

Carla was moe, en terwijl Frans het valies en haar tasch wegsloot in de kast, die daar stond tot gebruik, zette zij zich op een stoel voor de tafel neer en leunde haar hoofd in haar hand. Frans legde zijn arm om haar hals en bukte zich naar haar toe, en toen zij hem aanzag, geloofde hij tranen in haar oogen te zien. Zij voelde zich zoo vreemd, zoo verlaten, alsof zij heel-alleen was in een onbekend land en daar blijven moest, tegen haar verlangen en wil. De kamer was zoo leeg en hol en gaf haar zoo'n indruk van eenzaamheid.....

- Carla, zei Frans, en knielde naast haar, terwijl hij zijn armen om haar middel sloeg. Ik heb je lief, ik behoor aan jou. Je mag over me beschikken, zoo als jij dat zal willen. En ik zweer je, ik zal alles, alles goed-vinden, wat je mocht wenschen te doen..... Kan dat je dan niet 'n beetje vroolijk en gelukkig maken, 't bewustzijn, dat 'n verstandig en zelfbewust man zich zóó volkomen aan je heeft weg-gegeven? Carla, Carla, ik heb je zoo lief..... Hij legde zijn hoofd op haar knieën. Zij hief het op in haar beide handen en zag hem aan, glimlachend door haar tranen. Toen boog zij zich neer en kuste hem op zijn lippen, warm en innig en lang.....

Geertje door J. de Meester.
II.

Als 's Meesters eenige zoon, had Jan van Nijkerk zich in zijn jeugd voor een grootheid van het dorp gehouden. Het sprak van zelf, dat hij anders in de school zat dan de overige jongens. Hij hoorde er, de school was een stukje van zijn huis, en Meester, Meester, in wien alle jongens, de meisjes, de kweekelingen, zelfs de ondermeesters, een hooger, het hoogste wezen zagen, Meester was zijn eigen vader. Al in de eerste klas had hij het volle besef van wat natuurlijk zijn toekomst zou zijn. Maar bij dat bewustzijn kwam daar al een kwelling: ook Jacob van Zanten wou kweekeling worden. Jacob - dacht Jan dus - werkte hem tegen; Jacob kwam in zijn weg te staan, en - dorst knapper te wezen dan hij. Doordien Jacob gemakkelijk kweekeling werd, had Jan daar erge moeite mee. Jacob werkte geregeld door voor onderwijzer, en naast die kalme geregeldheid werd Jan ongeduldig, dood-ongelukkig, en bleef hij hokken, hoe vader streng was. Tot vader meester Ten Have er bij haalde, tegen meester Ten Have zei: ‘- Probeer jij het eens, ik kan het niet, omdat ik denjongen zijn vader ben.’ En meester Ten Have een maand of wat na die opdracht dorst oprecht zijn: ‘- Waarlijk, Meester, geloof me, het gaat niet’.....

Dat was een moeilijke tijd - voor Meester. Ook wel voor Jan, die vond, dat, terwijl hij een voorrecht moest hebben, hij

hondsch werd achtergesteld. Maar dieper, veel dieper was 't leed van Meester.

Toen kwam Dominee Wevers met zijn plan.

Die had Jan een paar jaar vroeger belast met de agentuur van Het Penningske. 's Zaterdags ging Jan het dorp rond en haalde aan achttien huizen een cent op. Daar kregen de menschen het zendingsblaadje voor. Jan had dat altijd netjes besteld, hij vond het heel gewichtig, agent-zijn. Dus had hij ook gretig een lijst aangenomen, om inteekenaars te zoeken voor den Weezenalmanak van Neerbosch. Hij schreef briefjes aan Van 't Lindenhout, hield een bus voor de weezen, en belegde op 't Lindenhouts verjaardag, in September, een ‘feestelijke bijeenkomst’, 's avonds om half zes in de school, voor welke hij een feestzang had gedicht:

> Wie zingt niet mee op dee-ee-zen dag,
> Van 't Lindenhout ter eer.....

op de wijze van 't Wien Neerlandsch Bloed. Ongelukkig had ook Jacob een vers, en de meisjes en jongens vonden dàt aardig:

> O Jan
> O Jan
> O Jan van 't Lindenhout.....

op de wijs van Piet Hein..... Toch ging Jan met het bus-houden door en met den almanak.

Dominee, die in Jan zijn ijver een blijk had ontdekt van christelijken zin, kwam dan vragen, of hij geen lust had in een christelijken dorps-boekhandel: de Almanak, Het Oosten, De Standaard, 't kon wel een zaakje worden, en núttig!

Jan stemde gretig toe, vader zuchtend; een vriend van dominee hielp op dreef; Jan moest ook nu en dan naar de stad; en na een klein jaar wilde hij ‘verder’, 't kon toch niet bij dat dorpszaakje blijven! Te Utrecht kwam hij in de leer; na twee jaar werd hij bediende te Gouda; toen meende hij recht te hebben op trouwen...

En nu, zoolang als Geertje heugde, woonde Oom Jan te Rotterdam, in een eigen zaak - die niet te best ging.

Een half jaar geleden was hij verhuisd, en Geertje, vol herinneringen van haar logeeren aan den Binnenweg, schrikte, toen zij den nieuwen winkel zag.

Het was aan de Schie, een korte zijstraat, als een lâ, zoo hol hoog-recht. Dien Woensdagmiddag, bij Geertje's aankomst, was het juist beginnen te regenen; in de straat zag ze niemand en niets dan een handkar, met een griezeligen hond er onder. Winkels schenen er niet te zijn; grauw stonden de hooge wanden, de korte eentonige huizenrijen. Oom moest zeggen: - Hier is het, Geertje; toen zag ze eerst, dat er een winkel was. Wat een vreemd, kortbreed, haast vierkant raam; wat een armoedige uitstalling! De winkel was benauwend donker, en zoo klein, dat Geertje dadelijk aan het eind stond, toen ze zich nauwelijks binnen wist. Tante, die van achter kwam, zag wel gauw haar verwondering.

- 't Is hier maar klain, hè kind? An de Binneweg hadde me meer de ruimte, wat?

- Maar de stand is hier beter, zei Oom; en later zei hij dat nog eens: - Zie je, daar kwam te veel konkerensie, en hier heb ik het rijk alleen.

's Avonds, toen Oom de stad in was, begon Tante weer:

- Je zal wel hebbe opgezien, Geer, da' me nou zoo klain behuisd benne. Schraif d'r maar niet veul over naar huis, hé? 't He 't Oom wel an 'et hart gegaan, da' we den anderen winkel uit mosten, maar hij kos 'et er niet hou'en, en nou hoopt ie dat 'et hier wat zel worden. 't Wordt hier 'n heele nieuwe buurt, zie je, en d'r woont hier ook nog al raikdom.....

Geertje vertelde van thuis, van het dorp. Maar telkens begon Tante weer over hun verhuizing. En juist zei ze nòg iets van ‘algaers verbouwing’ en ‘je zel 'et 'es zien, wa' dat hier voor 'n drukke buurt wordt’, toen Oom binnenkwam en het laatste nog hoorde.

- Wat kles jij nou van drukke buurt? Maak de meid toch niks wijs! We zijn verhuisd, omdat we mosten! Ja, maar God, dat is geen schande! De beste loopt het dikwels tege, wat ze' jij Geer! Ik kan niet helpen, da' 'k daargin's vlàk bij m'n 'n schatrijke vent had, die z'n zaak alleen nog anhoudt voor z'n zoon; ik begin pas, ik mot 'et wan de grond ophale', stikvreemd, in zoo'n groote stad,

en zonder 'n cent kap'taal..... Kan ik dat helpe? Wat bliksem, da's toch mijn schuld niet!

- Maar man, wie zait dat nou! suste Tante.

- Nou, leg dan ook niet te klesse! Wat mot Geer wel denke van jou gepraat! Ja, as ik doen kon zooas Gelder, die al tweemaal failliet he't gemaakt, en altoos weer mak op z'n pootjes terech' komt! Maar as je eerlijk man wil blijven.....

Toen, zachter wat, als een bekentenis:

- 'k Kon de huur nie' meer betalen, an de Binneweg. En nou wi' 'k 'et hier probeere. Gaat 'et niet, dan gaat 'et niet.....

Geertje moest in het keukentje slapen, op een 's avonds voor haar uitgeslagen veldbed. Een klein hoog raampje, met tralies, bleef open. Geertje had een gevoel van te stikken. Ze vreesde, nooit in slaap te komen. Achter het raam moest iets als een plaatsje zijn, maar zoo nauw, zoo klein, dat een hooge vlekgele muur als vlak voor het raampje oprees. Er kwamen allerlei geruchten daar van buiten. En boven-naast zich hoorde Geertje telkens stappen op een trap. Wat leefden de menschen hier dicht op elkander! En dan was dit nog een stille straat. Wat een mierennest toch, zoo'n stad..... Geertje snakte naar lucht. Zij dacht aan haar kamertje thuis, aan de ruime ruimte buiten..... Toch verlangde zij niet. Maar wel voelde zij een vagen wrevel, als over een teleurstelling.

's Woensdags had ze een briefkaart geschreven, Vrijdags moest daar een briefje op. En weer begon Tante over de woning. Nee', ook de stand hield hier niet over. Er woonde nog wel rijkdom in de buurt, maar alles werd zóó over hoop gehaald, je wist niet wat van de Schie zou worden. Ook moest Oom het van de rijkdom met hebben. Zijn klanten, dat was de burgerman, maar met wat de kranten tegenwoordig voor twee centen gaven, lazen de menschen bijna niet meer. Ze kregen de dingen nu haast voor niks. Alleen met 'n heele groote omzet, kon je n'en kleinigheid verdienen. 't Was 'n moeilijke tijd voor de kleine nering. Maar Geer moest er nou maar niks over schrijven aan Groo'va.....

Die angst van Tante benauwde Geertje. Toch vond ze Tante's

gedachte lief. Ze herinnerde zich de aankomst van brieven van Oom bij Groo'va om geld. Groo'va was zoo van streek geweest. Groo'va had toch ook zelf niet veel, al was Groo'moe van welvarende boerenfamilie. Daarom zou ze gaarne zwijgen over den achteruitgang hier.

Wat moest ze wèl aan Grootvader schrijven?! Zelf wist ze niet goed nog, hoe ze het had. Het leek haar nú hier zoo héélemaal anders dan den vorigen keer, en daardoor was er wel wat dat haar tegenviel. Toch had ze ook nú weer die blije gewaarwording van *bevrijding*, uit de strakheid, uit de gedruktheid, die de vroomheid gaf aan Groo'va en Groo'moe, en aan de meeste menschen in 't dorp.

Niet dat ze hekel had aan vrome menschen. Heerlijk had ze het altoos gevonden, vroeger toen ze naaide bij mevrouw Wevers, om 's middags bij de oude mevrouw, de moeder van den dominee, te zitten, die van den ouden tijd kon vertellen, net of het een *andere* tijd was geweest, met andere menschen, en een leven, heelemaal anders. De oude mevrouw had 'r eigen zitkamer met ouderwetsche meubels; het was een hooge benedenkamer, met bijna wit behangsel, en zware donkergroene gordijnen, en drie geschilderde portretten in dikke zwarte lijsten Mevrouw, in haar hoogen, rechten stoel, zat bij het raam aan een werktafeltje, zooals Geertje er nooit ergens een had teruggezien. En dik lag de sneeuw in de vensterkozijnen, gedurig vielen langzaam de vlokken in den leegen, triestigen tuin, op de bulten van de perken en de spoelvormen van de stamrozen. Van tijd tot tijd maande de oude mevrouw: - Geertje, denk je om de kachel? en dan bukte Geertje maar weer eens naar het heldergeschuurde lage deurtje van dat rustige witporseleinen gevaarte, dat zonder eenige kacheldrukte juist de noodige warmte gaf - en mevrouw vertelde weer voort van den tijd, toen zij jonge predikantsvrouw was, in een Hollandsche pastorie, dicht bij het dorp waar de dominee woonde, die dat prachtige boek had geschreven, *Waarheid en Droomen*, dat Geertje eens had te leen gehad.....

Ja, dat was iets ànders geweest, de oude mevrouw d'r vroomheid.....

Dien eenen namiddag, toen met de sneeuw, Geertje zou het nooit vergeten, zooals mevrouw toen had verteld van háár pastorie in dat Hollandsche dorp, en van de kerk, en van den Meischen Zondagmorgen, toen zij, jonge domineesvrouw, voor het eerst met dominee naar de kerk kwam, en buiten voor de kerk de jongens stonden en de boerinnen met goud aan de kappen; en zooals mevrouw, wat verlegen eerst, tot tranen toe geroerd was geworden, toen háár man daar een psalm had gelezen en hierna het orgel had gedreund voor het preludium..... o, Geertje had het gevoeld, gezien! die kerk, wat had ze die liefgekregen, wat moest dat heerlijk zijn in zoo'n kerk - die kerk was een *andere* kerk, voor Geertje, dan de kerk van haar dorp, waar toch de oude mevrouw d'r zoon stond. En die zoon was eens gedóópt in die andere, oude, Hollandsche kerk..... Maar Grootvader placht wel te zeggen: - 'De tijden zijn bitter, ook voor de kerk, God bezoekt Zijn gemeente zwaar' - en had Geertje dat nooit precìes begrepen, het zou toch zeker beteekenen kunnen, dat nu al die *blijmoedigheid* weg was, waar haar de oude mevrouw van sprak.

In het dorp waren daar omstandigheden bij gekomen: Dominee's droefgeestigheid sedert den dood van zijn eenigen zoon, en de saaie stilte in huis, nadat zijn vrouw zoo doof was geworden, en Dominee maar liever zweeg, dan elke kleinigheid te moeten schreeuwen in een hoorn. Bij haar, Geertje, thuis, immers ook zooveel naars! Groo'va, die er nooit over heen kwam, dat Oom Jan geen onderwijzer was geworden; en dan de dood van zijn eenige dochter, Geertje's moeder, van wie Groo'va zóó zielsveel had gehouden, dat hij er op tegen had gehad toen ze trouwde. En daarna binnen twee jaar dood!..... Groo'va was zoo'n gevoelige man! Altijd treurde hij over die dingen. Groo'moe had nog 's eens gezeid: - 'Ja, we hebben ons kind verloren, maar het kind van ons kind is als ons kind'. En Geertje had dat zóó lief gevonden, zóó diepzinnig gedacht, zóó mooi gezegd, dat ze in huilen uit was gebarsten. Nóóit had Groo'va zoo iets gezegd. Hij sprak altijd van 'de wil des Heeren', maar over zijn triestigheid heen kwam hij niet.

Misschien was dat toch wel méést om Oom Jan, - en nu wist Groo'va nog niet eens alles!..... Ook niet, dat het bij Oom heele-

máál geen Christelijke Boekhandel meer was. Op de Binnenweg was er nog een aparte Bijbelkast. Maar hier!.....

- Wat? Die reuk van heiligheid he't me juist zoo'n schâ gedaan, had Oom den vorigen avond gezegd, toen Geertje naar de bijbels gevraagd had.

- Bidt jij nog? had hij 's middags geplaagd, toen ze aanzaten voor het eten. Den eersten avond had ze 't gedaan, niet lettende op Oom of Tante. Vanzelf had ze nu wéér de handen gevouwen..... Tante was tusschen beide gekomen: - ‘Láát 'r toch!’ - Maar zij had niet meer gekund, ze had gelachen, en Oom had gelachen, en d'r vork was in d'r mond geweest voordat ze het wist.....

Warrelend vlotten ze haar door het hoofd, indrukken en herinneringen, terwijl ze met het einde van den penhouder zat te duwen en te schuiven tegen de onderlip, akelig over dat velletje vóór haar, waar, met stad en datum, nog niets op stond dan: Waarde Grootouders.

Tante, in 't keukentje aan de wasch, had haar gevraagd op den winkel te passen, dan kon ze daar tevens haar brief schrijven. Nu, dikwijls gestoord werd ze niet! Ze had plezier in een klein, bleek meisje, dat langen tijd keek voor het winkelraam, zocht, diep tastte in 'r rokje, en eindelijk in den winkel kwam, om voor twee cent plakplaatjes Een buurvrouw - ‘Buurvrouw’, zei ze tot Geertje - kwam om drie velletjes postpapier, ook voor twee cent dus, en verhaalde, dat ze moest schrijven aan haar man, die varende-was. En later kwam er een brillende jongen, en bracht een boek uit de bibliotheek, en vroeg om een ander dat Geertje niet kon vinden - Tantje, de handen verkleurd van de zeepsop, moest het komen geven. Oom was uitgegaan, Geertje wist niet waarheen.

Het was nu weer stil, en zij trachtte te schrijven Zij had het eerste blad bijna vol; telkens verschoof ze, en draaide, sprong op, op het matten zittinkje van het krukje, achter de lastig-hooge toonbank.

De voordeur ging open: - ‘Dag Geertje!’ zei iemand. Zij kende hem niet! Een burgerheertje, met een bult, een bleeke kop half

achterover als neergelegd tusschen de breede schouders, een flaphoed op licht, lang-krullend warhaar.

- Dag..... Meneer, zei Geertje verwonderd.

- Ja, jai ken main nog niet, maar ik jou wel. 'k Heb je zien loopen, ene Woensdag, met je Oom. Ik ben Kees Maandag.

- O, zei Geertje. Nooit had ze van een Kees Maandag gehoord.

- Is je Oome d'r niet?..... Roep jai je Tante n's voor me.

De bult en Tante bleken gemeenzaam.

- Riek, vroeg hij, hait je man nou geschreven?

Geertje kreeg den indruk, dat die vraag Tante verlegen maakte. Tante méénde - zoo zei ze - van wel, maar zeker weten dee' ze 't niet, 't was zoo'n moeilijke brief voor d'r man, om te schrijven.

- Wa's daar nou voor moeilijks an! Als d'n ouwe nie' wil, dan wil ie niet. 't Vragen, zou 'k meenen, steet toch 'n ieder vrij. Wat ze' jai Geer, daar kan je Grootvader toch nie' boos om worde.

- Och laat heur d'r toch buiten, viel Tante haastig in, ongerust.

Blijkbaar had zij de zaak liever stil gehouden voor Geertje. Maar nu lichtte zij in, toen de bult was vertrokken. Meneer Maandag was als onderwijzer aan een openbare school de kameraad van Tante's broer geweest, en zoo met Oom en Tante in kennis gekomen. Oom en hij konden het erg goed samen vinden. Hij had ook zoo'n hekel aan den onderwijzersstand, net als Oom vroeger had gehad, en daarom was-ie nou k'ruspondent van dagbladen geworden.

- Wàt is-t-ie? vroeg Geertje.

- Nou, da'j berichte stuur an de krante.

- En he't-ie dáármee z'n brood?

Geertje dacht aan de postwisseltjes, die Grootvader uit Arnhem en van De Standaard placht te ontvangen, maar Tante lei-uit dat je dàt natuurlijk niet kon vergelijken. Hier uit Rotterdam viel zóóveel te melden! Eén man kon het onmógelijk af. Daar zat ook juist de moeilijkheid voor meneer Maandag. Er was zoo schrikkelijk veel konkerentie. Sommige heeren werkten samen, d'n eene nam dit en d'n andere dat, zoo waren ze zeker van alle berichten. En meneer Maandag was altijd alleen..... Maar nu kreeg-d-ie

misschien 'n eigen krant! Ja, 'n eigen krant veur hem! Dat was het juist, waar-ie Oom over kwam spreken: Oom zou óók mee aan die krant zijn..... Als ze nu maar het geld konden vinden! Ze hadden al wat, maar nog niet genoeg. Daarom was Oom aan het prakkezeeren, om Grootvader te vragen, of die wat wou geven.....

- Groo'va! riep Geertje met niet verborgen angst. Ze kreeg een gevoel, of d'r iemand Groo'va te lijf wou. Die goeie Groo'va, hij had zoo weinig, en dat zou hem worden afgetroggeld!

- 't Is maar verschieten, zei Tante snibbig.

- Hoe verschieten?

- Nou, z'n geld blaìft z'n geld, en ieder jaar kraigt ie z'n interes. Ze denke zellefs van 'n hooge interes, meer as je Groo'va van z'n geld maak'. Maandag is d'r zeker van, dat 'et 'n goeie zaak zel weze.

- Wat heeft-ie dan Groo'va d'r in te hale! snuggerde Geertje, vol bezorgdheid.

- Da's te zegge! Et kan misgaan. 't Is 'n nieuwen ondernemink. Je breng d'r je geld niet as bij de spáárkas!

- Nou kijk 's an! riep Geertje overtuigd. Wel begreep ze veel niet, in het gesprek, maar wat ze begreep was genoeg voor haar drift.

Tante had haar aangezien, en, plotseling op anderen toon:

- O ja, maar as jai ons nou ga tegenwerken, geeft je groovader zeker niks.

- Ik? wat heb ik d'r mee te make!

- Nou..... 'et is toch jou geld ook.

Geertje had moeite om niet te schreien. Maar ze wou niet, vooral nu niet schreien! Tante zei niets meer, als aarzelend sjokte ze 't keukentje in. Duizelig bleef Geertje staan, ze dacht dat ze zoo er neer kon slaan, het was zóó naar, zoo ánders hier alles, vijand was ze dus met Tante, en ze had nog geen dienst, ze had niks... Maar die arme goeie Groo'va..... Wacht.....

Weer zette ze zich aan de toonbank, en schreef welbesloten haar brief, zinnetje na zinnetje schreef zij ze, zóó dat ze Groo'va moesten plezier doen, zinnetjes over thuis en het dorp, over Groo'moe d'r zinkings ook, of Groo'moe wel oppaste, omdat het toch nog

altoos guur was, en over de kippen en over de school, de groeten aan Hendrik en allemaal, en toen dat Oom en Tante d'r best uitzagen en hen vriendelijk lieten groeten..... Zoodra ze eind'lijk het slot had staan: Uw u liefhebbend kleinkind Geertje, liep ze naar achter, naar Tante toe, en vroeg of Tante nog wat had te zeggen: d'r brief was af: - Leest u 'm maar 's.

- Kind, wat mot ik je brief leze!

- Ja, of d'r ook wat in staat dat niet goed is. Toe, doe het nou! Maar vlakt u 'm niet!

En toen Tante grinnikend aarzelde, - daar er gemorreld werd aan de winkeldeur: - ''k Geloof dat er volk is'..... Weg was zij.

Toen ze terugkwam, zei Tante niets. Maar een duimvlak op den brief zei, dat Tante hem had gelezen.

(Wordt vervolgd.)

Liefde door Willem Kloos.

CXXXIV.

Schoonheid is schoonheid van lichaam en ziel,
Is zacht-ontroerende slankheid der leden,
Die, op elastischen dans-pas der schreden,
Voort zich bewegen, of telkens er viel,

Met gulle zwiering, een bloem-tak, gegleden
Op golvend water..... O, Lief, zie! ik kniel,
Waar uw voetstap gaat, wijl in wild gewiel
Mijn gedachten, breed-aanvarende beden,

U volgen op wieken, in ziels-zucht gespreid,
Uw onvergelijklijke schoonheid tegen,
Die licht, met een vleklooze helderheid,
Uit uw luchtigst woord, uw vluchtigst bewegen.....
O, uw ziel en lichaam zijn beide een zegen,
Wier vereende schoonheid me eenig verblijdt!.....

CXXXV.

Uw liefde is soms de maan, die, klaarlijk-glanzend,
Glijdt door de wijd-zich-breidende aether-zeeën
Der oopne luchten, op den week-gedweeën
Maatgang van de' ademtocht der nacht, kadansend

In vreedge glijding..... godlijk Lief! dat, dansend
Door liefde wèg heel 't heir der bittre weeën,
Die als wolk-waden om uw leden gleeën,
Lijkt mij 't Al-eeuwge Licht, gedaald hier..... Kransend

Met sterren van den roem u 't hoog-ivoren
Voorhoofd, zoo schijnt gij voor mij òp...! uw oogen
Zie ik, als zonnen, door het nacht-floers boren,
Waarin mijn ziel stil-biddend lag gebogen.....!

Want, zie! daar rijst alreê der Passie Zon,
Hooger en heller, dan ik hopen kon.....!

CXXXVI.

De ziel van 't kindje droomt zoo mooi, en ziet,
Verbaasd, soms schitterende vergezichten,
Die haar, zij weet niet hoe, plots tegen-lichten
Uit het strak duister van haar daagsch verdriet.....

Zij lijkt dan 't vischje wel, dat schielijk schiet
Omhoog in 't zonlicht, met een zilver-lichte
Zwiering, uit de effen-stille water-schichten
Van een eentoniglijk-ruischenden vliet.

Ja, beiden toeven 'n oogwenk zoo, in hooger
Leven dan 's levens vale dage-schijn.....
Zoo is 't me ook, als 'k u kus, o, Liefste! als vloog er
Mijn ziel met de uwe weg naar 't Hoogste Zijn.....
De wereld wordt me een hemel, als 'k plots boog er
Mijn hoofd naar 't úwe, als englen-hoofden rein.....!

CXXXVII.

O, laat de zachtheid uwer ziel me omhuiven
Als fijnere atmosfeer-in-de-atmosfeer.....
Waardoor uw kussen, als lief-donzge duiven,
Vliegen mij telkens tegen, keer op keer

Op mijn twee lippen rustend, eindloos-teêr.....
O, als 'k zoo neer-lig, Lief! voel 'k vaak me omwuiven
Door wieken - 't zijn uw woorden - wier geveêr
Gaat langs mijn blij-gebloosde wangen stuiven.

Fier-diadeemge met uw stralen-kroon,
Zege-rijk Lief, door ziel en lichaam schoon,
Ziels-lief is bovenal me uw ziel, me omzwierend

Als hoog-genadige afglans van Gods lach!
O, als 'k uw heerlijkheid maar even zag,
Voel 'k mij 't al-opperst feest des levens vierend!

CXXXVIII.

Gij, als een eenzame aadlaar, op de hooge
Bergen uws onbewusten Zijns staeg zwevend,
Houdt stil uw hoofd, die donkre bloem, zacht-bevend
Over den afgrond daar-beneên gebogen.....

O, 'k zie zoo vaak uw diep-in starende oogen
Licht, als van honderd kandlaars, magisch gevend,
Als gij 't mysterie, in die diepten levend,
Hebt door uw wondre macht omhoog-getogen...!

O, God! dat licht..... is 't niet het eindloos glanzen,
Heiliglijk-heerlijk, van uw Ziel zelf, hakend
Naar meer dan aardsche glorie voor haar strijden?

O, laat dan mijn bewondering zich breiden
Rond u als zonnepracht, uw leven makend
Tot toovergaard, waar ziel en zinnen dansen!

CXXXIX.

O, mijn al-opperste, onbegrijplijk-zoete,
Aan wie mijn ziel haar diepste vreugde dankt...!
Mijn heele leven werp ik aan uw voeten,
Want heel mijn leven heb 'k naar ù verlangd...!

Hoe heb ik hooploos door de jaren moeten
Zwerven alleen: hoe heeft mijn hart gebangd.....
Tot ik ten slotte, als met één slag, ontmoeten
Mocht de Ideale, aan wie mijn hart nu hangt!

Hadde ik u nooit gezien..... ik waar verloren,
Stug-stroef mij krommend onder 's levens last.....
Maar thans... o, kom!... ons heil is niet te storen...
En worden we eenmaal, als door hand, die tast,
Krachtiger lievend dan nog ooit te voren,
In elkaêr's armen door den dood verrast!

De liefde der doode vrouw. Door P.H. van Moerkerken Jr.

De oude man die in den hoek bij het haardvuur zat en wiens verweerd en rimpelig gelaat fel door de vlammen belicht werd, sprak:

Een ganschen nacht had ik gezworven langs schrale en eenzame kuststreken in het licht der wassende maan, maar nog voor de eerste schemering van den dageraad was zij gezonken achter den mistigen horizont. Het strand werd al smaller en reusachtige steenen lagen hier en daar verspreid in den zandigen oever. Plotseling verdween elk spoor eener glooiende kust en steile, ruige rotsen stonden in de onstuimige branding der golven, waarboven blanke zeevogelen angstig-krijschend rondvlogen. Ik zette mij een wijle neer en wachtte het morgenlicht. Toen volgde ik een eng en steenig voetpad naar den top der rots en bevond mij weldra voor den grijzen bouwval van een eeuwenoud slot. De zon kwam juist op boven het land en hare eerste stralen raakten de toppen van een ontzaglijk woud, dat tot den horizont zijn geheimzinnige groene golven stuwde onder de morgenkoelte der zee. Ik wendde mij om en trad door een gewelfde opening in een verwilderden tuin, aan drie zijden door zware steenmassa's ingesloten, maar aan den zee-kant over de puinen een onbegrensd uitzicht latend op de stralende wateren. Middenin stond een appelboompje in bloei, en onder de witte twijgen zat een jong meisje tusschen de grashalmen. Haar gelaat was liefelijk en schoon, als een bloesem van leven, en de onbewuste

goddelijkheid glansde in hare oogen. Zij zag mij aan en wij herkenden elkaar; het was Zij, wier gedachtenis met mij gaat door alle dagen en nachten tot aan de donkere vergetelheid van het graf,..... het was Alfrune. Zij stond op, kwam naar mij toe en sprak: Blijf bij mij; het is hier stil en schoon; de droeve en verwarrende geruchten der menschenwereld kunnen ons hier niet bereiken. De oneindigheid is om ons en geen liefde is schooner dan waar zij schouwt naar de oneindigheid. Maar één ding smeek ik u: raak mij niet aan, want de grootste smart zou over ons komen; heb mij lief van ziel tot ziel, zie mij aan zooals gij de sterren aanziet en de glansen der zee.
-

Wel zeer verwonderde ik mij over hare woorden, want nooit had ik haar verlangend geweten naar de stilte der wouden. Ik bleef bij haar wonen in het oude slot, in den eenigen toren die nog zwaar en trotsch stond tegen de vlagen der zee. Maar ook hier waren de ruige steenen begroeid met lange, wuivende halmen en dorre distels. De stormen van eeuwen hadden muren en gewelven geteisterd, en waar eens zang en harpenspel weerklonken had geurden nu velerlei wilde kruiden en bloeide het appelboompje. Landwaarts waren de hellingen der bergen begroeid met slanke zilvergrauwe berken. Dan lag er in de diepte een vijver met stil en helder water, en aan den overkant strekte zich een donker woud uit; onafzienbare lanen van hooge spits-gewelfde iepen doorkruisten het en de eenzame paden waren bewassen met lange nooit-gemaaide halmen. Daar wandelde ik des avonds met de lieftallige jonkvrouw en aan de diepe stille vijvers die onder de schaduwen der oude boomen lagen zaten wij mijmerend neder. Eindeloos hadden wij elkaar lief en de schoonheid der wereld zagen wij slechts als een deel der schoonheid van elkanders ziel. Wij zaten bijeen en zagen elkaar in de oogen, wij spraken over de heerlijkheid onzer samengaande levens en wij waren gelukkig.

Zeer eenzaam was ons leven aldus; een oude vrouw zorgde voor het huishouden en de eenige menschelijke wezens die wij verder zagen waren twee kinderen uit het nabijgelegen visschersdorp die de noodige levensbehoeften brachten.

Het werd herfst, de gebladerten van het woud verkleurden, en

waar wij ook gingen was het versterven der wereld van zoo een schoonheid als wij nimmer aanschouwd hadden. Maar er kwamen gure en vochtige avonden, en de wind joeg dorre loovers over de neergeslagen halmen der paden. Wij waren op een stormachtigen namiddag, toen reeds een grijze duisternis over de zee lag, huiswaarts gekeerd en zaten zwijgend voor het vlammend haardvuur. Alfrune had hare voeten aan scherpe doorns gewond en klaagde over pijn en koude. Zij verwijderde haar schoeisel, maar toen ik hare blanke voeten met de roode wonden der doorns zag, nam ik hen plotseling in mijne handen en wild kuste ik het bloed der geliefde jonkvrouw weg en nam het op in mijn eigen lichaam. Toen zag ik haar aan; in hare oogen waren tranen, en zij sprak zacht: Hebt gij dit bloed lief, daar gij het wegkust van mijne voeten?

- Alfrune, antwoordde ik, gij weet dat ik u liefheb meer dan de schoone wereld om ons heen; als ik op de bergen stond en ik die wereld zag liggen met hare zee en wouden en verre rivieren, en ik zag de blanke wolken varen langs den horizont, dan kreeg ik haar lief en wilde haar zelve zeggen hoe lief ik haar had. Maar al schreeuwde ik het haar toe, des morgens en des daags, des avonds en des nachts, ik vernam hare wederstem niet. Toen zag ik u en in uw gelaat, uw oogen, uw stem was de wereld, maar meer nog. En zooals ik niet stil kon blijven staren naar aarde en hemel, maar hen omvatten wilde in mijne armen, zoo wil ik ook u nemen tegen mijn hart en in uw gelaat de schoonheid kussen van het heelal. Ik heb u zoo lief, zoo lief.

Toen kuste ik haar de tranen weg, maar zij zag mij aan met zoo oneindige smart in de zachte oogen dat ik plotseling schrok voor mij-zelven.

- Ach, waarom hebt gij dit gedaan, zeide zij; ik vrees dat ons stil geluk nu niet durend meer zal zijn, dat wilde begeerten het verjagen zullen. Ik was bang voor de minste aanraking onzer lichamen, en nu is het geschied. Iets zeer hoogs en zeldzaams is er in mij heengegaan, maar iets vreemds en zeer schoons voel ik in mij opleven. Ik heb u ook zoo lief.

Zij nam mijn hoofd tegen zich aan en hare handen streelden mijn gelaat. Sedert veranderde ons leven; inniger werd ons sa-

menzijn, onze liefde bewogener. In het koel-gouden licht der vroege najaarsuchtenden zaten wij stil in den tuin en zagen de nevelen over zee wegdrijven; maar, vreemd was het, tegen den avond bewogen onze harten wilder; alsdan, ons begevend in de somberwoeste duisternissen der lanen, voelden wij geen tweeheid meer in onze wezens, maar wij zaten zwijgend uren lang in den geweldigen woudnacht en sluimerden in elkanders armen in, onder den zang der boomen die uit oneindige verten aanruischte.

Op een kouden avond in November zaten wij bij den haard, en toen ik haar aanzag was er iets in hare oogen dat mij een stille en pijnlijke droefenis verried. - Mijn liefste, sprak ik, gij houdt een groot verdriet voor mij verborgen; zeg mij alles, ook de diepste smart uwer ziel. Waarom trekt gij uwe handen terug uit de mijne, waarom weent gij?

- Wel is ons beider leven schoon en gelukkig, antwoordde zij; want wat is heerlijker dan ver van de samenleving der menschen elkander te omarmen onder de gewelven der wouden en onze zielen harmonisch te voelen met de eenzame pracht dezer wereld. Maar weet, o mijn lieveling, dat steeds bij al mijn verrukking, als gij mij wild aan uw hart drukt, de vrees opleeft dat gij mij meer liefhebt om de schoonheid van het lichaam dan om de ziel. -

Dien nacht sliep ik niet, maar lag onrustig op mijn leger hare woorden in mij-zelven te herhalen. Den avond van den volgenden dag gingen wij het bosch in en zetten ons neer onder het oude treur-geboomte aan den oever eens vijvers. Een nooit-gezien woest hemel-groen glansde nog over de sombere effene wateren, en alleen het gepiep van schuwe nachtvogels hoorden wij in de stilte zonder boomgeruisch. Lang waren wij zwijgend, tot ik op eens sprak: - Alfrune, het mag zoo niet langer; het is beter dat gij sterft. Wel smart het mij, alsof ik mijn eigen hart uitrukte; maar, nu gij twijfelt, *moet* gij weten dat ik u niet liefheb om de zachte en jonge pracht van uw lichaam. Ach, waarom geloofdet gij mij niet? Maar ik zweer u, bij de oneindigheid zelve mijner liefde: uwe ziel heb ik lief en uw lichaam als hare aardsche openbaring. Mijne oogen zijn aardsch en stoffelijk, en het eeuwige in u kunnen zij slechts zien door uwe sterfelijke verschijning.

- Het is goed wat gij doet, antwoordde zij rustig; ik voelde dat dit komen moest. Wellicht zien wij elkaar weer in sferen waar de wreede twijfelingen der ziel voorgoed tot rust gekomen zijn.

Zij maakte haar kleed los en sloot hare oogen. Teen stiet ik haar den dolk diep in het hart. Zij zonk achterover in het oevergras, en bij het kwijnende schemerlicht dat nog over den vijver lag zag ik haar gelaat plotseling afschuwelijk bleek; hare hand gleed langs de mijne en huiverend van de vochtige doodskilte dier aanraking slingerde ik het wapen ver van mij; toen hoorde ik met groeienden angst, na het doffe geluid van zijn val in het water, diep uit de woudduisternissen het schorre gekras van naderende raven. Ik begroef haar onder doode bladeren en ijlde vandaar.

Nu kende ik de stilte en de rust niet meer, en doelloos zwierf ik langs de zee of door het woud, maar verre van het graf aan den vijver; ik zwierf..... en kon niet rusten, want wilde krachten joegen mij voort; ik zwierf..... tot mijn vermoeid lijf niet meer kon en krachteloos neerzonk op den vloer van het woud. In den toren waar wij zoo tallooze dagen en avonden van het innigste geluk doorleefd hadden werd het mij angstig; geen menschelijke stem vernam ik meer, alleen de eeuwige geluiden der natuur waren rondom mij. Maar tot een glimlach van wreede voldoening voelde ik mijn gelaat vertrekken als de November-stormen klagelijk huilden door de oude gangen van het slot; want in die toomelooze vlagen der zee wist ik een samenstemming met de schrijnende pijnen mijner ziel.

Een sterk en onstilbaar verlangen echter voerde mij na enkele weken naar de lanen en heuvelen waar wij beiden het liefst vertoefden, en al wat hare oogen aanschouwd hadden beminde ik met innige liefde. Op de heuvelen kuste ik het gras waar zij eenmaal zich in mijmering had neergelegd; onder de boomen kuste ik de dorre bladeren, want in hun leven hadden zij koele schaduwen gespreid boven haar geliefde hoofd. Nog eenmaal verlangde ik de sterfelijke hulsels weer te zien waardoor een onsterfelijke ziel zich aan mij openbaarde, dat gelaat en die oogen te kussen waarin ik het eeuwig-onwankelbare had aanschouwd. Maar de somberheid

van den avond vreesde ik. Dus zocht ik op een wintermorgen Alfrune's graf en nam de bladeren weg die haar gelaat bedekten. Een sterke vreemde geur steeg er uit op. Tusschen de donkere haren lag haar gelaat bleek-groen en schoon belichtte het de vroege winterzon; het was als een koele bevrozen mosplant. Lang, zeer lang drukte ik mijn mond op dat starre koude wezen en fluisterde aan haar oor: Alfrune, waar is nu de bloeiende en warme schoonheid van uw gelaat, waar is de straling uwer oogen, waar zijn uw teedere en liefderijke woorden? Gij zijt zoo koud, mijn lieveling, kouder dan de storm uit de zee, kouder dan de winteraarde waarop gij rust. Uw mond is zoo strak gesloten, uw gelaat wordt aan de planten van het woud gelijk. O, Alfrune, wees niet zoo stil; ik heb u zoo lief. Waar zijt gij dan, gij zelf, die ook mij hebt liefgehad? Want het was uw mond niet, noch uwe oogen, maar gij zelf waart het en de verkilde vezelen van dat gelaat heb ik slechts lief daar uw ziel er in leefde. O, eisch niet van mij het bovenmenschelijke. -

Sinds dien ging ik iederen morgen bij het opgaan der zon naar haar graf en kuste haren mond. Toen kwam er een tijd waarvan mij geen heugenis is gebleven. Eens ontwaakte ik in mijn bed met zware koorts en de oude huishoudster verzorgde mij. Maar op een nacht toen zij van vermoeidheid was ingeslapen, ontsloop ik in stilte het slot en vluchtte naar het woud. Het licht der sterren schemerde boven de donkere winterboomen. Ik nam de doode bladeren van het doode lijf en toen ik de wond van het hart der geliefde kuste openden zich hare oogen en zij sprak: Ik weet dat gij mij liefhebt. Blijf bij mij tot in eeuwigheid.

Ik strekte mij naast haar uit en onze lippen vereenigden zich in den dood. Toen,..... terwijl de takken van het oude woud zich dichter strengelden over de verwelkende schoonheid onzer lichamen,..... voelde ik het leven in mij vergaan.....

Onder een boom aan den oever der zee ontwaakte ik, maar om mij henen was het nevelige licht van een vroegen najaarsmorgen.

Aan een Transvaalschen strijder. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

Voor C.

O, eedle in eenvoud! dappre in woord en daad!
Die, toen het land uw krachtige armen eischte,
Eén cijfer meer werd op de burger-lijsten,
Eén strijder meer voor 't goed recht van den staat!...

O, vreesloos vechtend, ondanks wreed verraad,
Om de onafhanklijkheid ten allen prijs te
Behouden, strijdt het volk, of de oorlogs-zeis te
Vernielen dreig', wie stand houdt tegen 't kwaad!

O, moedig strijder, zonder zwakte of vreezen!
Houd stand! Vecht voort! Of ook rond-om u vallen
Uw wapen-makkers, bloedende en doorspeerd!

Eens komt de dag, dat, glorievol herrezen,
Ter felle wraak der doode duizend-tallen,
Het prachtig Recht hoog-heerlijk triomfeert! -

Aanteekeningen over historie en literatuur. Door Dr. H.J. Boeken. Hooren en Zien.

Naar aanleiding van de ‘Decoratie-Beschrijving’ voorafgaande aan Jac. van Looy's vertaling van Shakespeare's ‘Macbeth’.

I.

De schilder dicht met kleuren en lijnen, de dichter spreekt zich uit in woorden; en achter het eindige en concrete van beider, elk in *zijn* stof uitgevoerde, werken ligt de oneindigheid en de abstractie van beider innerlijken ziel-toestand, die aan dat werk het aanzijn gaf. En even zeker als men kan besluiten tot de noodzakelijkheid, waarmede 's kunstenaars conceptie alléén tot deze en geen andere uitvoering kon leiden, even onmogelijk is het om den door den kunstenaar afgelegden weg weder terug af te leggen en tot de volkomen voorstelling van 's dichters eigen geestes-toestand op het moment der schepping te geraken. Lijn en kleur voor den schilder, woord en klank voor den dichter, zij zijn de poort en de toover-sleutel beiden, voor ieder toegankelijk en voor ieder hanteerbaar, maar niet opdat daarna allen in de zelfde heiligdommen gezamentlijk binnengelaten worden; de toegelatenen komen altijd weer in nieuwe afgeslotenheden, daar ieder, die ze binnentreedt toch alleen weer in de gebouwen, de lusthoven en de woestenijen van zijn eigen ziel besloten blijft.

Wat wonder dan dat men altijd getracht heeft die afscheidingen der zielen te verbreken, en van aangezicht tot aangezicht die ziele-gemeenschap te plegen met den dichter, die u onder zijne betoovering houdt? Wat wonder, om ons nu maar tot de voorportalen van dit vraagstuk te beperken, dat men zich altijd heeft afgevraagd, omtrent den schilder: ‘wat heeft hij gedacht?’ omtrent den dichter: ‘wat heeft hij er bij gezien?’

II.

Wat de dichter ziet. In één geval schijnt dit een zeer eenvoudige kwestie te zijn, namelijk wanneer de dichter met *zijne* middelen, de woorden, een deel der zichtbare wereld ons voor de oogen des geestes toovert.

Wanneer men bijvoorbeeld bij Vondel leest in de Gebroeders de volgende beschrijving hoe in den tempel de Godheid aan Koning David en den Aartspriester verschijnt[1]:

D'Aertspriester met den Vorst trad met versaegde zinnen,
Daer in 't Levijtsch gewelf ons goude Cherubinnen
Met heldre vleugelen de Bondkist met haer schat,
Als steene tafelen, het manne in 't gulden vat,
Aärons mandelstaf en Moses wetboeck deckten,
Of den genadetroon, waarover zij zich streckten.
D'Aertspriester stond en bad, de Koning volghde hem.

'k Verzeker 't u. My docht ick hoorde een groot gedruis,
Gelijk een storremwind, waar van het gansche huis
En de aerde en wat 'er was, beweeghde en loeide en brulde,
Na 'et onweer daelde een wolck, die al het huiskoor vulde,
En zwanger van een' gloed in 't ende aen 't baeren quam.
Dat zette zich, gelijck drie kringen, eene vlam,
Op bey de vleugelen der Cherubinnen neder,

(1) Vondels ‘Gebroeders’ vs. 203-210, 237-248.

Die kaetsten vast dien glans en weerglans heen en weder.
De Aertspriester tsidderende, ontfing in 't aengezicht
En schittrend borstjuweel het weerlicht van Gods licht.
Hij zagh er 't schoon gesteente en zijne letters zwellen
Van helderheid, en kon hier uit 't orakel spellen.

wie krijgt dan hierbij niet een tafereel voor het innerlijk oog, zooals Rembrandt en Rembrandt alleen er meer dan één heeft gegeven; op den voorgrond de grootsche gestalten van Koning David en den Aarts-priester, met op het aangezicht en in de edelgesteenten van den laatsten den weerschijn en de flikkerglansen van het licht door de Godheid uitgestraald. En de achtergrond - op een schilderij van Rembrandt heb ik nooit het voorbeeld er voor gezien, - maar het is een achtergrond zooals men er zooveel op zijne etsen ziet: de wolken als in drie kingen zich rondend met het naar alle kanten uitstralend licht in het middelpunt. En toch, hoewel Vondel's vers-regels ons zulk een tafereel voortooveren, kan men wel veronderstellen dat Vondel het zich heel anders heeft gedacht, daar, zooals men weet, Rembrandt's werk Vondel onverschillig liet.

III.

Nog moeielijker en bovendien met nog meer aandrang om oplossing vragend, wordt de kwestie, wanneer de dichter voor het tooneel heeft gewerkt. Immers eerst wanneer men een tooneel-dicht, al is het maar voor zijne verbeelding op het tooneel ziet afgespeeld, kan men zeggen de bedoeling des dichters eenigszins nabij te komen.

De oplossing nu van deze moeielijkere kwestie heeft Jac. Van Looy nog weer verbonden met die van een allermoeielijkste. En met het stellen van dit vraagstuk heeft deze schilder-dichter een van de diepste raadselen van de menschelijke natuur aangeraakt.

Dat raadsel is dit: Is de bron van alle kunst één? Is de aandrift die den Dichter tot dichten en den Schilder tot schilderen drijft, eigenlijk één en de zelfde, en is het maar een verschil van landaard,

van omstandigheden, van persoonlijken aanleg, die den één tot schilderen, den ander tot dichten noopt? Zoo ja, zou het dan mogelijk zijn, de groote motieven van den Dichter, die zich aan ons voordoen als karakters, hartstochten en daden, over te zetten in den vorm van zichtbare kleuren, van lijnen en atmosfeeren, in het kort, in die middelen waarmee de schilder *zijne* motieven verzinnelijkt.

Dit raadsel heeft Jac. v. Looy aangedurfd en de oplossing er van heeft hij beproefd niet langs filosofischen weg, maar langs dien weg, die hem, den dichter-schilder alleen openstond, hij heeft zich het kleurige, het pitoreske, dat hij achter Shakespeare's werk voelde, met zijn schilders-oogen verbeeld en die weer uitgezegd met de taal hem eigen als kleuren-vol beschrijver en dichter. En deze zijne beschrevene visie heeft hij dienstbaar willen doen zijn aan het maken van voorschriften hoe men het tooneel zou kunnen inrichten, hoe men de persoonaadjen zou kunnen uitrusten om aan deze tragedie, wat het zichtbare betreft, een goede uitvoering te bezorgen.

Wel zwaar was dus de taak, die Jac. van Looy zich stelde. Maar bevitten noch bedillen kunnen wij de volvoering ervan; wij kunnen slechts dankbaar aannemen wat de schilder voor ons neerschreef van hetgeen hij zag als *zijne* visie van het werk des dichters.

Verzen. In 't Bosch.

I.
Boschruisching.

O 't ernstig bosch, dat me overruischt met Wijsheid,
Als met de waat'ren van onzichtb'ren vloed,
Waarvan der golven drukke en donk're stoet,
Zich beurt vèr boven bodems twijfel-grijsheid! -

Dit golven wiegelt zich in *niet*-weerspieg'lend deinen! -
Omhoog, - omlaag, - blikt het met zelfden vreê,
En of er 't licht van dag of nacht langs gleê,
Daar 's één berusting in deez' golvenlijnen! -

En of er winde in woele of stilt' langs zweeft,
Daar 's altijd wijdingsvol gezang, - een lied,
Dat uitzingt boven vreugden en verdriet
Van *àl*, wat in gestaêg weerspieg'len leeft! -

Dit voelt zijn wisselend verlangen beven
En neu ris n zachtkens mee in de eeuw'ge maat:
En, - of 'n voog'len-lied te triller'n staat
Dat heel zijn innerlijk in zang wil geven,

Zóó klimt ons innigst voelen naar omhoog,
Om dáár den dragende□ondertoon te vinden,
En *mee* zingt op den adem van de winden,
De fijnste trill'ring, die ons ooit bewoog!

O dit 's 't mysterie van de groote ruisching:
't Heeft zuivren samenklank voor *elk* Verlangen
't Vindt Harmonie voor *alle* zielezangen,
En lost ze in ééne zee van breede bruisching,

Die voortstuwt in de ronde□oneindigheid,
En zoekt naar kust om schuimend zich te breken,
En *ééns* met luider stemme uit te spreken,
Wat *eeuwen* hebben voor-zich-heen-gezeid.

G.C. VAN 'T HOOG.

II.
't Avendt.

Het bosch wordt stil en wacht den somb'ren avend!
Een vale scheem'ring trekt de lanen in
En vult met eenzaamheid de leêge paden,
Die zwijgend liggen tusschen struiken in.

Van ver schijnt bleeke lucht nog door de boomen,
Of 't bosch zich hief aan d'oever van een zee,
En 't zacht geruisch, dat schijnt van vèr te komen,
Of 't Duister zong, zoo zweeft het zingend mee.

Een late vogel kwinkelt nog z'n lied!
De denneboomen, die het begeleien,
En Maan, die lonkend naar de donkert ziet
Staan luist'rend soms bij 't lokkend zoet schalmeien.

Ik luister mee en vind het wonder, wonder,
Dat daar die vogel zingt wat in *mij* leeft:
Al ging de dag in 't Verre Westen onder,
Hij zingt van 't licht, dat binnen *in* hem beeft!

Zoo zingt in mij al ging de blij-dag henen,
Mijn Ziel van Licht, dat daar onbluschbaar gloort,
En wordt van teer herdenken nog omschenen
Dat als een zilvren glans door komend duister boort.

G.C. VAN 'T HOOG.

Literaire kroniek.

Catherine door M. Antink.

Dit is een boek subtiel-doorwerkte, en toch breed-natuurlijke, bloed-warme kunst.

Zooals men zijn eigen lichaam voelt leven als een prettig stuk leven vol gezondheid en kracht, zoo leeft ook dit boek voor ons onder het lezen, en als men het ten slotte weer dicht heeft geslagen, broeit het nog lang, in onze hersenen en zinnen, zwaar-bewogen en fonkelend na. 'Catherine' is in de verste verte geen boek van koude kunstjes, handige gladheid, van leven- en gloed-loozen woordenpronk, - 'Catherine' is natuur, de natuur, zooals ze gezien wordt door een kranig en sterk temperament. Menschen dus, die blij zijn met ledigen klank-zwier, met netjes opgepoetste rococo-knapheid, menschen voor wie de kunst niets anders is als conventioneele vorm-elegantie, zullen zich heelemaal niet aangetrokken voelen door het krachtig-bonzende leven dezer spier-sterke, saprijke kunst, evenals de welig-opschietende ranken van een in vrijheid tierende plant altijd iets haatlijks, iets ijslijks moeten blijven voor den lieftallig-weeken bewoner van een goedkoop boudoir-interieur.

Schoone vorm toch, die niets dan vorm is, is geen kunst en dus eigenlijk ook niet schoon. De dingen zelve alleen, zooals zij leven in de rondom groeiende werklijkheid, of in dat andere levende leven, dat hare wortelen heeft in onze ziel, alleen die dingen, en *die* uitsluitend, zijn de bestanddeelen der echte kunst.

Tot deze beschouwing ben ik gekomen door het lezen van Mej. Antinks boek.

Geweldig-forsch, maar in zijn geweldigheid toch stil-gehouden

en rustig-harmonisch, staat dit boek in ons verbeelden voortaan. Iets oer-krachtigs, iets plotsling-gedaans met breede slagen, iets stouts en toch stils, iets hoogsterk-bewogens en toch breed-statigs, iets dat het grandiose nadert, terwijl het toch op den beganen grond blijft, iets van een maagdlijk, een ongeschonden brok woud ligt in dit boek.

Mej. Antinks knapheid-van-doen is niet de krachtlooze gaafheid der routine, niet een keurig distillatie-product van doorgezette lectuur en oefening, neen, 't is de onbelemmerde groei van het spontane natuurleven zelf, van welks rijke en frissche echtheid men met stille emotie geniet.

Als ik mij niet vergis, is dit der schrijfster eerste werk, en het eerste dus, hopen wij, van een lange reeks.

Moge deze toekomst-volle schrijfster, zonder zich te storen aan de smalingen der achterblijvers, dóórgaan op haar eigen heir-baan, die haar zeker ter victorie leiden zal.

WILLEM KLOOS.

M. Antink. Catherine. Haarlem. De Erven F. Bohn. 1899.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 3]

Verzen door Frederik van Eeden.

Drie-zangen.

I

't Geldschietersvolk, dat van de boeren leeft,
weet met zijn uitgemergeld heer van knechten
zich wel joyeus in geplaveide stad
den tafel aan te rechten, -
welks klieken 't aan lakeie' en hoeren geeft. -
Hun blanke en bruine slavenbende slooft,
sleept aan van uit heel d'aard der steden schat,
en plaatst op 't hoofd
den voet der zwendlaars, die 't te voeren heeft. -

II.

Zie 't Hollandsch huisgezin om blank gedekten,
spijsrijken disch in kalm en vroom geluk,
de moeder glimlacht bij de pret der jong'ren,
straks gaat op boogen kruk
papa den koers becijfren der effecten. -
En tot dier braven stille welvaart heeft
over heel d'aard d'ellend'ge moeten hongren,
van afval leeft
de naakte hindoe die hun 't brood verstrekte.

1899.

't Herteken.

Hebben ze je 't weien voor altijd versperd?
Herteken! Herteken!
Docht je maar hongrig om groenigste loten,
tot je in de breeklijke pooten geschoten
vangeling werd?

Is je nu 't meien voor altijd versmert?
Herteken! Herteken!
Blijven de groene revieren versloten? -
Donker-oog staart, óverwijd van grooten
jammer gesperd.

1900.

Levens-wonder in ouder-worden.

Het merklijkst wonder watter mij geschiedt
't Is dat God op mijn euvlen niet en ziet.
Schoon 'k mij bedenk van al maar zwaarder zonden
wordt lichter telken dag mijn juk bevonden.

Hoe raakte ik met mijn domheid en mijn kwaad
den Vader vlaklings in zijn zacht gelaat,
ik deed zijn zorgen met veel zorgs betalen
en zie nochthans, hoe lieflijk hij blijft stralen.

Zijn zon stijgt dag op dag met klaarder gloor,
Zijn nacht star-oogt nog ernster dan te voor,
zijn zeezang meldt van zeldsamer geheimen,
zijn avond pronkt met schooner verw bij 't zwijmen.

'k Zwerf als een wandlend kind van ding tot ding
en vind in elk van nieuws belustiging,
al zoo wel mijn bedroeven of plezieren
bemerk ik blij, als 't kind doet vreemde dieren.

Nu kenne ik pas des Levens rechter lust
en blijf dier lust mij stonde op stond bewust.
Nu ken 'k den Vader zoo in lust als lijden,
en zal van Hem om lijden niet en scheiden.

Augustus 1900.

Hetzee-geruisch.

Het zee-geruisch zal ik nog dàn gedenken
als diep in zand mijn hoorloos oor vergaat,
als lichten mild mijn oogen niet meer drenken,
als zonder woon mijn ijle wezen staat

Naar 't zee-geruisch zal ik nog dàn verlangen,
als naar het liefst wat mij de wereld deê,
Zij zingt den kroonzang aller wereld-zangen,
de op zandig veld neerdonderende zee.

Verheugt u toch, gij die dit rijmken lezen
en nog in gloed der zonne wandlen meugt
de stranden langs, - wen mijn verstorven wezen
reeds lang ontbeert wat 't zóózeer heeft verheugd

Zegent dan uwe zinne' en uwen dag!
Ik die dit schreef, ging met een hart vol wonden,
handen vol euvel, ooren vol geklag,
en heb het leven toch zóó schoon gevonden.

Augustus 1900.

Geertje door J. de Meester.
III.

Oom zei nog dienzelfden avond:

- Tante he't je zoowat verteld, hé, van de groote dinge die komende zijn. Ja, wat zeg je daar nou van! Oome Jan, dirrekteur van 'n krant! Nou maar, zoo voornaam is 't niet, hoor. 'k Doe 'et eige'luk meer voor Maandag. Zie je, die kerel komp niet tot z'n rech'. Elke morrege naar de vischmark', de ongelukke opneme bij de pelitie, en verslage geve van vergaderinge, wa's dat nou voor 'n *denker* as hij. Want dat zou jij misschien niet verwachte, as je n'em zie met z'n bak op z'n rug, maar Kees Maandag is iemand, zie je. D'r gaat wat om in die fijne kop! Weet je dat ie de sekeretaris is van onze afdeeling van De Dageraad? Na Meng de ziel van de heele boel. 'n Logika, dat-ie he't, die vent, zie je-n-en logika, dat er geen speld is tussche te krijge. Dat maak de mensche juist zoo tureluursch! De dominees hate-n-em! En de mederne nog erger as de orthedoxe! Ik weet - hij denk 'et zelf ook, maar ik weet met zekerheid, dat-ie kurspendent voor de vischberichte van 'et Nieuws van de Dag had kunne worde, as de mederne dominees hier 'em niet bij die dominees-redaktie hadde zwart gemaak! Afijn, de man he't toch z'n brood, maar 'et is geen werke veur iemand as hij, en daarom wou 'k zoo graag dat 'et weekblad d'r kwam.

- Et weekblad? zei Geertje, in achteloosheid haar best doend om belangstelling voor te wenden. Ze voelde zich zoozeer als een vreemde bij al dit gepraat. Wat was dat alles waar Oom van sprak! Hoe langer hoe sterker kreeg ze een gewaarwording, als

draaiden d'r molentjes hier in huis. Namen en dingen die ze niet kende, maar in wat ze er van begreep, akelige dingen, waar ze dadelijk een onmachtigen drang rot verzet tegen had gevoeld. O, die Maandag, dat tanig blond-bleeke gedrocht, met z'n spitse magere kop met niks as haar dat niet gekamd was, die kop die aldoor maar, net of-ie niet goed was vastgemaakt, nijdig lag heen en weer te schudden op dat doopvont van z'n schoft! En die schreef hier de wet nou voor. Maandag dit en Maandag dat, bij Oom nog erger as bij Tante! Oom was een ander mensch geworden, de winkel was anders, alles was anders, armoe en schuld regeerden 't huis - straks nog met dat bezoek van Jansen, de bakker van de Binneweg, met wie Oom vroeger koek en ei was, en die nou kwam met 'n strak gezicht, en daar zij, Geertje, bij was, vroeg om ‘de zeven weken brood die d'r nog stonden’..... En terwijl de winkel heel den dag geen klant haast zag, liep Oom d'r maar uit, en had-ie het hoofd vol van wist-Geertje-wát-voor nieuwe dingen, waar Groo'va 't geld voor zou moeten geven! Was ze toch maar thuis gebleven! Of..... thuis..... Nee, maar ze had nou toch te doen met Groo'va, als die het wist van Oom z'n *afval*, èn hoe de *zaak* verloopen was..... Maar zij zat d'r in, in de rommel, en na die leelijke boosheid van Tante vanmiddag, die dacht dat het haar, Geer', voor d'r zelf wat kon schelen, of Oom aan Groo'va vroeg om geld, wou ze, zou ze niks meer zeggen, Oom en Tante mochten praten.....

- Et weekblad! Zeg slaap je. Ben je nou heelemaal vergete wat Tante je he't verteld?
- O! ja.....
- Wéét je waar 'et om te doen is? Je ken toch De Kerkbode van Van Sijn?
- Nee.
- Zoo. Nou da's 'n blad, met de lijst van de predikbeurte. Te minste, daar is 'et om begonne. In andere stee'e hei je 'n dominees-briefje, maar hier hei je 'n heele krant, met stukke van preeke en nog zoo wat stopsel, en met 'n kap'taal an advertenties. Je he't d'r geen idee van, wat dat ding 'n advertenties krijg. En van alles, je kan 'et zoo gek niet verzinne. Maar nou mot jij toch ook wel be-

grijpe, dat as d'r in 'n liberale stad as Rotterdam, want Rotterdam is niet klerekaal, dat heb ik tot m'n schaaj ondervonde, toen 'k nog zoowat voor spek en boone meedee an al die schijnheiligheid, as d'r hier nou 's net zoo'n blad kwam zonder preeke en met degelijke stukke van 'n denker as Maandag, dat 'r dan 'n menigte adverteerders liever daar zoue adverteere. Dat heeft Maandag, of eigelik heb ik dat ingezien, en toen me vriend Maandag d'r over gesproke, die bereid is, wat ie nou doet voor verschillende krante, prijs te geve, as ons weekblad d'r komp. Ik zou dan zorge voor de adminnestratie, en 'n kennis van ons, Heins, chef van de firma Heins en Co., zou 't drukke. Maar Heins vraagt geld, garantie-kap'taal, en wij moete nou zien dat te vinde..... Zeg, denk je, da' Groo'va wat zel wille geve?.....

- Oom weet ik dat nou! - Geertje voelde zich zoo afschuwelijk zenuwachtig worden. Tante was plots naar voren geloopen, zonder noodzaak of reden, enkel om de kamer uit te zijn.

- Zie je, Geer, we motte mekander goed begrijpe. Grootvader z'n geld wordt later jou geld en mijn geld - wannéér je grootou'ers kome te valle..... Nee god, daar mot je nou niet om griene, állebei bénne ze ommers gezond! Maar 'et ligt in de rede van de natuur, dat zullie komme te sterreve..... vóór d'r zoon en d'r kleindochter. Nou, en dan komp hun gèld an ons. Daarom ze'k je nog 's: 't is jou belang ook. Ik zeg 'et met de beste bedoelinge. As jij d'r op tege heb da-n ík 'et vraag..... dan doen ik 'et niet...

Geertje vóelde 't in d'r ooren, aan de manier waarop Oom, aarzelend, ze zachter zei, dat hij de laatste woorden niet meende, dat-ie haar daar laf beloog. Maar dan moest het ook maar, dan moest het maar, zoo kon ze zich niet inhouden! Ze wist het, ze zat daar, klein en zwak, met de huilstrepen op d'r gezicht, tegenover een plomp-grooten man, die wreede dingen zei; maar in haar flitste ook lust op tot wreed-zijn, giftige drang om terug te sarren, om heel hooghartig te doen en te spotten - om 's hard terug te slaan, zoo zwak als ze was.

- Wou u soms dat ik d'r om vroeg?

- Wat meen je dáármee? zei Oom op een drogen toon van halve onverschilligheid, die Geertje verlegen maakte.

- Nou..... Haar lippen krulden tot een gedwongen lachen. Ze was opeens 'r gedachten kwijt. En bij haar beschaamdheid, zakte haar boosheid, ze werd heel rood, ze voelde dat ze tranen kreeg, ze had een behoefte om nièt kwaad te wezen, - hè, als zij Oom en Groo'va eens tot mekaar kon brengen!

Daarom strekte ze over de tafel de hand uit naar Oom en keek hem aan met een lieven lach.....

- Tante heef me dat ook al doen voele, dat ze me aanzag voor zoo'n soort verklikster. Alleen omdat ik bang ben voor Groo'va, niet om z'n geld, maar om Groo'va zelf. U weet toch ook nog wel van die keer, toe' in Augustus, toe u 's middags onverwachts kwam... Groo'va was altoos dage lang van streek, als u om geld hadt gevraagd. En nou weet Groo'va nog heelemaal niks, van hoe het hier veranderd is.

- Da' me verhuisd benne? Zeker wel!

- Och nee, 'k meen niet alleen verhuisd! Maar de heele boel hier..... En ook uzelf..... Oom, zou u heusch aan Groo'va durve vertelle, wat u straks an mijn heb verteld, van die krant krek tege de dominees in, en dàn an Groo'va durreve vrage, of ie daar nou geld voor wou geve?.....

- Je ben me d'r eentje! zei Oom, op een lachtoontje van plezier willen doen. Toen ze sprak, had hij al geglimlacht, toen ze doelde op zijn veranderd-wezen; toen was er op zijn gezicht gekomen, in zijn oogen zoo'n glans van wel-zelfvoldaan-zijn, van uit behaagzucht wel willen bebromd worden als ondeugend.

- Nee hoor dat jij me zwart zou wille make bij Groo'va, daar heb ik geen oogenblik an gedacht en Tante kan dat ook zoo niet gemeend hebbe. Maar ik wòu je d'r over spreke, 'k zeg je, omdat het ook jou belang is. En wat dat nou angaat met Groo'va, zie je, Geer, de zaák het twee kante: as financieele ondernemink, èn as proppegandemiddel voor de vrije gedachte. Nou, wat betref de vrije-gedachte, dat ben ik heelegaar met je eens, da's geen zaak om je grootvader mee an boord te komme. Máár de financieele kant van de kwestie, waarom zou ik 'm dáár niet alles van kunne vertelle? Wij wille hier 'n advertentie-weekblad voor de winkelstand oprichte, en we zijn overtuigd, ik zeg je, as manne van eer zijn we

in gemoede oprech' overtuigd, dàt zoo'n blad rendabel is. Nou, en nou kom ik an Groo'va vrage, of ie dat ook geen goeie geldbeleggink vindt. Voèl je wel, dat heef niks te make met vrije gedachte of wa' voor gedachte. En net zoo min met de staat van me winkel, die nog zoo slecht niet is, d'r benne d'r erger in de stad, hoor! Ik vraag je Grootvader niks voor me-zelf! 't Is geen kedo! Ik vraag eenvoudig an je Grootvader of-ie soms van z'n geld wil steke in 'n ondernemink, die heel goed ken worde, en waar ik nou toevallig van in 'et bestuur zit. Voel je wel Geer, voel je nou zelf wel, dat heef met 'et andere niks te make.

- Ja. Nee! zei Geer en knikte. Ze wou d'r af zijn. Het gaf toch niks. Tante was nu weer binnengekomen. 't Spelletje was gespeeld met haar. O ze doorzag het, klaar als de dag! Maar wat kon ze nog verder zeggen? Ze had haar boosheid niet kunnen volhouden, ze had de woorden niet weten te vinden, en zelfs haar aanvankelijk gevoel niet weten te bewaren. Haar eerste willen was heengevloeid in de behoefte naar zachtheid en liefde, bij die hoop van weg te nemen de leelijkheid, dat een zoon loert op het geld van zijn vader. En zoo had ze niets gedaan! Oom had haar willen uithooren, willen bepraten dat ze toch niets zou beginnen - deelgenoot was ze nu van zijn plannen, medeplichtig door te zwijgen aan zijn verraad tegenover Groo'va, maar wat kan ze verder doen? Ze voèlde dat Oom en Tante mekaar aankeken, allebei dachten ze: ‘hebben we d'r nou?’ ze moèsten denken: ‘we hebben d'r’, wat zou ze ook? Wat kon ze doen? Weg gaan hier, hier niet meer blijven! Dat was het eenige. Dus weer naar het dorp en thuis? Neen, dat kon ze niet, dàt toch niet. Maar wel hier uit het huis van daan. Ze was in Rotterdam voor een dienst. Zoo gàuw mogelijk nu een dienst... Tante had nog van niets gesproken. Oom had ook nog van niets gesproken. Zoù ze nu vragen? Nee. Nu niet.....

Onredzaam, als traag, als lusteloos, stond ze op: ze was blij toen ze voor den gootsteen stond. Met een weeë soezing in het hoofd keek ze toe bij het volloopen, het overloopen van het water in de gebrekkelijke, oude teil; sijfelend plaste het water weg..... toen sloot ze de kraan met een nijdigen wrong. En nu, terwijl zij met slappen druk 't spritsend boendertje dreef langs den onderrand,

werkte traag 't bewustzijn in haar, dat ze 't winkelbelletje hoorde dat er gerucht was van stappen en van gemompel, toen van onderdrukt gegiegel..... tot het ruiselde vlak achter haar, en meteen de lauwe klamheid van twee handbinnenvlakken klef omgespte haar hoofd, neus, slapen.

- Jassus!

- Eèè!

En vóór haar, in den vaalbruinen schemer van het kleine maar hol-doende keukentje, zag ze, vergenoegde tronie van iemand die pret heeft in eigen grappigheid, Gerrit Holkers haar tegenlachen, Gerrit: - 'Hahaha, gefopt hè?..... Hoe gaat 'et maid? Je ken me toch nog?' Gerrit, zijn mond met de afgebrokkelde vuile tanden wijd open van pret om zichzelf: - 'Nou zeg, gee' je me nau geen zoen?'

- Dag Gerrit

- Zoo, 'n hand, nau da's te minste ie's. De kusjes die houe me te goed. En hoe maak je-n-et nou wel? Zeg, Geer, je ben groot geworde.

Zij kwam nu, met hem, het kamertje in, daar stond ook meneer Maandag, hel verlicht de gedrochteromp in het geelgrijs colbertje, bij de tafel. En allen lachten om Gerrit z'n grapje.

- Zuster, je schenk toch 'n rondje venavond, zei Gerrit tegen Tante.

Maar Oom kwam dadelijk tusschen beiden:

- Toe Geer, haal jij 's effe hierover..... voor zestien cente..... Of wach', ik zal het zelf wel doen.....

Geertje dacht aan den Binnenweg, waar Gerrit zoo dikwijls 's avonds wat kreeg; nu was er bier noch drank in huis; en Oom ging zeker probeeren te poffen.

In afwachting gingen allen zitten. Geertje haalde zich het krukje uit den wankel.

Toen vroeg Gerrit haar op eens:

- Hoe is 't Geer, hai je-n-al 'n dienst?

Zij keek Tante daar maar eens op aan. Die trok den mond lang, 'dat hei je moar zóó niet!' Maar Geer was ommers pas twee dagen in de stad.

- Eerst mot ze an de stadsluch' wenne, vroolijkte Maandag.

Maar Geer wou graag gebruik maken van de gelegenheid.

- Daarom kan ik wel al 's uitzien! Heef u er nog over gesproke tegen mevrouw Gobius, Tante?

Die naam, Geertje zag 't, gaf ontsteltenis.

- Gobius, Gobias, diè naam komp hier niet te pas! galmde Maandag en lachte het eerste.

Tante lachte, Gerrit grinnikte, en bij alle drie klonk er haat. Maar ziende hoe verlegen Geertje haar aankeek, legde Tante uit.

- Ja, je weet da' nog zoo niet, maar zie je dominee Gobius komp.....

- Mijn huis nooit meer in! helfhaftigde Oom plots, groot, in de deur.

- Bravo! riep Maandag.

- En leve de glazen!

Tante gaf glazen. Maandag nam een grog van jenever; Geertje, gedrongen om mee te drinken, vroeg of ze 't dan ook maar mocht met water.

- Hai je da' geheurd, Riek, nat Gobius mit de koster gehad hee't?

En meneer Maandag deed een verhaal, van 'n koster en een lekkende goot, en de vrouw van den koster die kwaad had gesproken - Geertje begreep het niet, vond het niet aardig, en den drank dien ze dronk vond ze naar. Groo'va was zoo tégen sterken drank; àls hij het wist, dat zij dat nu dronk!..... Weer dacht zij aan huis, aan de grootou'ers-samen, hoe die nu, eenzaam, daar zouden zitten, Groo'va '*lezende*' vóór het naar bedgaan..... Toch..... *Niet terug*..... Maar 'n dienst, hier, 'n dienst..... Zou Tante nú nog mak'lijk wat vinden, nu het blijkbaar heelemaal uit was met al die menschen als Dominee, die vroeger klanten waren, vaak kwamen? Op die menschen had zij gerekend, had Groo'moe gerekend, na wat Oom eens thuis had gezegd, en na wat Tante nog kortgelee' had geschreven..... Hoe te doen dan nu, zonder die menschen?.....

- Geer, wa' be' jij stil venavond!

- Geer denkt over d'r zonden na!

- Wéét jìj wel eens wat zonde is? vroeg meneer Maandag.

Geertje lachte: - Beter as u misschien!..... maar ze lachte gedwongen, verlegen.

- Beter as ik? Da' geleuf ik niet! Maar wij moete samen 's prate!

- Ja, práát jij 's met-er, Maandag.

Geertje lachte maar weer, maar door, om toch niemand boos te maken. Maar ze dankte de klok die tien sloeg, daar Maandag opstond en Gerrit volgde.

Zij had een onrustigen nacht, met droomen. Na een vreemden droom lag zij wakker, zij had van een brand gedroomd, of van vuurwerk. En aanstonds viel haar gedachte op 't vuurwerk, dat zij eens hier in de stad had gezien, buiten de Diergaarde, aan de Kruiska. Nooit had zij zoo wonderlijk-mooi iets gezien. Vuursissers, schietende hoog en al hooger, en dan, daaruit vallend, bollen van zilver, glijdende blank door de blauwzwarte lucht, met een geluid als een flesch die ontkurkt wordt.

Waardoor toch had zij dááraan gedacht, soms 's nachts thuis, als zij niet kon slapen, en, door de suizing van nachtstilte heen, voer zoo fijn de fluit van den spoortrein, den laatsten trein, die nóg een keer floot, en met schokkend knorren, daar ginds ver, weer voortging?.....

Vreemd toch, zij wist het zich nooit te verklaren, zij had wel gehuild, om dat spoorfluiten 's nachts, en daarbij telkens gedacht aan het vuurwerk, aan den zachten zilveren-ballenregen. Nu weer dacht zij aan ballen en spoorfluit. En zij had nu niet het verlangen, van thuis 's nachts, naar de stad en het nieuwe..... Nu was er een vreemde beklemdheid in haar, een wee-vaag gevoel van niet te weten, niet te willen..... Een zwakke drang, wel, om weder te huilen.....

Hoor, daar kwamen geruchten van buiten. Zwaar gedreun van een wagen, en stemmen, net of veel menschen daar gingen en praatten..... O, zij begreep het, de brandweer was het; er was misschien brand in de buurt geweest.....

Huiverig dook zij diep weg in de deken.

(Wordt vervolgd.)

Verzen. Door Willem Kloos.

Liefde.

CXL.

De kamer lijkt van zonlicht vol te loopen,
Wanneer ge uw toovrende oogen open-vouwt,
Als bloeme-bladen, wier fluweelen blauwt'
Diep-krachtig ligt in macht van willend hopen.....

O, oogen, teêr van waazgen dauw bedropen...!
Lief Lief, waarop mijn diepste ziel vertrouwt
Volkomen, daar mijn ziel uw ziel aanschouwt...!
Waar zullen mij uw oogen nog toe nopen?

Gij ziet groot-oogig op mijn werk, wijl 'k schrijf,
En lachend ruischt van lief-gewelfde lippen:
'Wat zou 't dan nòg? als 'k maar uw Liefste blijf?'

Hoopvol staar 'k aan der sterren gloênde stippen,
Terwijl ik, langs des levens blinde klippen,
Tezaam met u naar 't Ver Mysterie drijf.....

CXLI.

Omdat gij rose zijt, als dons van duiven,
Zeldzame duiven, met teêr-rose op 't blanke
Kopje, waaruit soms zacht-geklaagde klanken,
Als een stil weemoeds-refereintje, schuiven.....

Daaròm wel zijt gij schoon, maar 'k wou, dat stuiven
Ging òp uw lijfje eens, zoo vol ziel, als slanke
Vogel, die hunkrend heen-vliegt naar de ranken,
Zwaar-hangend, zwaar van blauwig-zijden druiven.....

Ja, is u 't leven niet een druiven-tros,
Waarvan gij weigert welig af te plukken
Der vruchtjes blauwig-zijden schoonheids-dos?

Ja, steeds maar blijft gij, als een Heilge, bukken
Over 't mysterie van uw ziel, hoog-los
Van àl, waarmede de Aard u kon verrukken...!

CXLII.

O, 't guitje in uw ziel is een oolijk guitje,
   En danst soms in kleed van sleepend fluweel,
   Met sierlijk beweeg, maar fiertjes de keel
In 't strotje rondend tot een bruusk geluidje,

Waar 'k zoet van schrik, tot ik roep: ‘O, wat muit je,
   Mijn Lief, toch zóó, of lief-welige veêl.
   Midden in diep-harmoniëus gespeel,
Plots op ging kaboutren als hoog-klaar fluitje?’

   O, 'k heb u zoo lief, en ik weet het wel:
Zóó geeft ook een bronnetje, zacht-luid ruischend, -
   Melodische echo van 't zangerig spel
Der nimf, in 't diepste van 't watertje huizend, -

   Op eenmaal een hoog-uitspringend toontje misschien,
   Als een zij-straaltje valt op een steentje, ongezien.

CXLIII.

O, 'k wou wel eeuwig in uw oogen staren,
Wijl fel uw adem langs mijn voorhoofd streek...!
Dan zou 't mij zijn, of 'k, langs 't gewoel der baren,
Naar 't gloeiend rijzen van de zon-schijf keek.....!

O, laat dien toover duren! Laat uw haren,
Uw weelge haren..... hoor, Lief! hoe 'k u smeek!.....
Als rag van wolken langs mijn wangen varen,
Wijl 'k heel mijn trots in 't knielen voor u breek...!

Hoor mij! houd stand! laat niet als droombeeld bersten
De hooge hoop, waar 'k mij zoo vast mee vlei:
Dat, hoe ons 't Lot ook in zijn boeien perste,
Gij meer zult zijn dan schoone mijmerij,
En dat wij lievend blijven tot de verste
Grens dezes levens, waar 'k gedwee naar glij.....!

CXLIV.

Fier-rhythmisch spreken, als kristal zoo klaar,
Klinkt door de kamer, wen gij, hoog-getreden,
De gratie-volle slankheid uwer leden
Majestueuslijk heft, met kalm gebaar.

't Lijkt me, of, omgolfd door welige samaar,
Een priesteres, uit tijden lang-geleden,
Bereid tot plechtig offren met gebeden,
Schrijdt door den wijden tempel naar 't altaar.

Maar schoon, in 's levens strijd, den nooit besliste,
Ge u, ziels-heldin, in keurs van waarheid, waagt,
En, blijde in leven-gevend krachten-kwisten,
Ge als een Vorstin der geesten u gedraagt,
Blijft toch uw voorhoofd, waar uw ziel durft streven,
De eerkroon der zachte vrouwlijkheid omzweven.

Leicestershire. Door Adriaan van Oordt.

Zuiverkoel komt de wind reikhalzen over de heuvels en met luchtigen adem vliegen langs mijn gelaat. In een zacht geroezemoes van licht en nevel stort zich het zonnevuur uit en overgiet de velden met kleuren van wilderozenrood en botergeel, in de diepte verguldend, hooger de heuvels kranzend met een zoom van avondblos.

De wind komt in langdradige vaart, verwikkelt zich in mijn cape en den droogen weg opvegend, drilt hij het stof tot wolken, die hoog spiralen en dan verzanden aan mijn voeten.

Deze lentewind verjongt mijn hart en verruimt mijn bewegingen.

Mijn gedachten zingen op de maat mijner gezwinde stappen, die standvastig den klank van den weg beproeven.

Mijn blikken verscherpen zich als van een, die een groote feestzaal binnengetreden, eerst later de ruimten achter de schitterlichten ontwaart.

En zoo zie ik thans, hoe de weg vaartgaat, melig licht, in zwaarmoedige wendingen onder pruikerige boomen en tusschen weiden, die zachtjes neerstrijken en deinen in langzaam gevormde heuvels, langs hagen, waarboven het groen uitpluimt en uitsprangt en uitwiegelt, en waarboven de hemel in lauw-witte wolkjes - paarlemoer op blauw - voorbij zeilt.

Zoo zie ik den weg weer opgaan, hooger en hooger in een geestdriftige stijging, en als hij op sprong staat zich over te geven

aan den val der gindsche daling, glimt hij in de zon als een lint van gele japansche zijde.

Stoutmoedig tegen den heuvel oploopend, zie ik reeds de eindelooze golving van den weekgroenen grond en hoe de struiken uitspringen en de lovers in zwanehalsbogen uitkomen.

En van den in slingeringen verdwaasden weg, die om heuvels kruipt en langs kleine huisjes zakt en dan weer opvliegt aan een hoogte, zie ik in regelmatige rijen de gratige hekken schuinestappen en de hagestruiken jufferachtig tegen elkaar opschikken, als om haar blooheid te verbergen.

Hier en daar torent een slanke boom en andere komen wilskrachtig gekloven uit den grond, alsof ze de beenen schrap zetten, om in een overmachtigen wil den barschen stam omhoog te stuwen en als een hert zijn hoornig gewei, de takken in kronkelingen en wederkronkelingen te pronk te dragen.

Neergezeten aan den weg, aanschouw ik de weifeling van den hemel, die nog doorschoten is van zonnestralen, maar blauw door groen, reeds vertraagt in glans en in blijheid.

De hemeltint verslapt, haar kleuren worden poreus en wijken; en over de velden, die week-vrouwelijke velden, komt het licht als een stildroeve lach aanschijnen.

En door mijn hart komt een zacht-moe geluid, devoot gebeier en mijn gedachten gaan weer op en stappen aan, heel bedaarlijk over alle zinnelijkheid heen. Mijn bewegingen verslapen.

Maar in mijn ooren komen melodieën waaien, en in mijn blikken staat het landschap te vergulden. Het klimop, dat zich om de boomen strengelt, beweegt zijn bladeren als kapellen, die goud geboren zijn in de zon.

Over het lichte, goudgroene gazon schaduwen zich boomomlooveringen als diepe meeren.

En ver over de heuvels zwerven de nevels, de trage en lage, en gestalten zich hoog als in fijnwollen gewaden, waarin wezens te versterven lijken voor den goudzwellenden gloed.

En terwijl mijn blikken zich aan de goudvervulling van den avond laven, hoor ik om me heen klokjesgeduizel en zie ik koeien, ijzerertsbruine en rossige, veel jonge beesten, over de weide lum-

melen, de horens puntig naar voren, en schapen, grijs en zwartig, dikwollig omhuld, als balen wol aansukkelen op de stokjespooten.

En naderbij zie ik de buiken der moederschapen, door de zon verguld, als statiehemels over de lammeren, die heel klein en flauw wit met een gerep van zwakknieïge pootjes meehuppelen.

En het gras onder hen groeit zachtmoedig op de onmerkbare rijzing der heuvels, aangedaan door schaduwpluiming van struiken; en rondom de schapen, die zich in de verte als hoopjes wol verspreiden, verteedert het zich tot een grijzig-groene toegevendheid, evenals een moeder, die haar grover menschzijn versnippert en liefjes doet ter wille van den lullenden zuigeling.

Zoo gedraagt de weide zich onder de weidende schapen, die duldzaam hun wol voortdragen, waarin de wind aanstoeien komt, het lange haar aan de buiken opjagend tot vlokken en lange lokken en dan de boomen schudt en de gouden franjes der bladeren beschadigt en eindelijk in kwaadaardige sprongen tegen mijn gelaat aanlandt.

't Wordt koel. Ik sta op en verzet mijn gouden droomen in de zorgenissen voor het doel van mijn loop.

Het landschap huivert nu in den avondwind en in rollen komt de nevel.

Terwijl ik mijn schreden versnel, voel ik als een windewending de neiging tot een aandacht, die mij de oogen luiken doet en mijn gehoor vereenzaamt tot een luistering naar wat daar buiten om me heen gebeurt.

Het hemelgoud valt en vloeit aan den rand van zijn smeltkroes.

En in mijn hart smelten vage gevoelens ineen - een avondstemming, die weemoedig maakt en me onmerkbaar doet voortgaan, alsof ik ingezogen word door den neveladem.

Maar aan een dal gekomen, voel ik al mijn gegevens, de sluimerende, zich reppen. Mijn half geloken blikken komen uit hun verschansingen en verscherpen zich. Mijn wil staat rechtop, steigerende als een paard en mijn gedachten komen aan als wagengerol over het plaveisel van mijn gevoel.

Buiten wordt het licht guller, het van goudstof doorvoede licht en daaronder verrondt het dal zich wellustig in de ergomar-

ming; en de grond springt daar bij tusschenpoozen op en huppelt tegen de hoogten tot kleine voorgebergten; en over dit alles verstrooit zich een dorp, doodstil, als lang vergeten.

Heel in de laagte blokken vierkante huisjes met loodkleurige en verschrompeld-roode daken en de vensterramen benauwen zich in hun steenen nissen, die schemerig opengaan naar tuintjes, waar de boomen uitharken en de struiken uitpoppen en de bloemen armelijk als versch geplante groenten wassen.

Verderop ligt een huis tegen een zwaren boom, wiens wortels door den grond heen spierend het op te beuren lijken, het behoedende voor een val, want van onder het peperkleurige dak komt de verzakte gevel als knielende te voorschijn.

En terwijl de ruiten der vensters, alle nauwgezet door witte reepjes omraamd, van onder loovertrossen gluren, worden zij geroerd door een wischje avondgoudweerschijning.

Vele boomen staan daar, reusachtige in rimpelige en wormstekige schorsomhulling. Maar sterk geplant, verheffen zij zich, om de grootheid voort te dragen tot hoog in die bladerenvermenigvuldiging, waar peezige takken hun bochten en draaien maken.

Tegen de hellingen en op vooruitspringende hoogten staan huisjes, met zachtkleurige rieten daken gedekt, die wijd uitranden, als om de gevels te behoeden, en daartegen schrijnen andere door het licht verscherpte roode daken of hun kleur verduistert in de schemering tot smoezig rood of wordt rossig in de lieveling, die in vage slierten als benden geesten geheimzinnig in elkaar geweven, aanzweeft.

En de door groen omraamde, de door groen omwoonde, de door groen overhuifde huisjes lijken door die geestenvlucht verrast, lang geleden, zich gewend te hebben, of voorovergeheld of verzakt in een zwaarvalligen angst - en daarbij als door een betoovering in deze houding gebleven te zijn.

Bij sommige, die aan een heuvelvoorsprong gereed waren af te springen, schijnt de gevel langs de hellende aarde gegleden te zijn, waardoor de deur verkleind is tot de grootte van een luik; en aan de verwrongen ramen, waar ruiten gebarsten zijn, gordijnen groote spinnewebben.

Langs de gereten zijmuren tranen vlekken door de blauwgeverfde kalk of verzucht het blauw tot ziekelijk wit, en de schoorsteenen, waarboven twee pijpen uitmonden, lijken deze als voelhorens uit te brengen, voorzichtig, om het gevaar te speuren.

Andere huisjes staan, als gereed om voort te schuiven, moeilijk over den hobbeligen grond; of van sommigen rekt een brokkelige als geraspte wand, waar dotjes mos en bobbels gras op leven, zich pijnlijk stijf omhoog, als om een ongeluk van het huis te weeren; en weer andere, ineengedokene, slakken zich onder het dak, wiens rand over het hoog gegroeide gras scheert of steunt op het zachtvellige mos der heuvelingen - rondom.

Ginds onder dien looverhang ligt een kleine woning in elkaar geschrompeld tegen een helling, en deuren en ramen, waar het glas uitkraamt en de verf afschilfert, staan nog te krensen in den drang van het gevaar.

Overal is een stilstand zichtbaar, een stilstand van actie op 't oogenblik van het gevaar; en daarentegen groeit de natuur, verwildert het gras zich over de aarde, gaan de boomen onstuimig op, zich meester makend van de lucht. In scheeve standen klimmen ze aan de hellingen, terwijl hun bloote wortels zich als klauwen in de aarde zetten. Ze posteeren zich op de voorgebergten en hun groene bladeren wimpelen over de huizen of hun stammen dringen tegen ze aan of hun groen flaneert voor deuren en ramen.

En om de tuintjes, waar kiezelpaadjes kriebelen, pluimestaarten pikkende kippen, steeds in dezelfde houding, op. In het kozijn van een raam ligt een zwarte kat, de pooten onder het lijf, ineengedoken als een handmof; en uit deze langdurige stilte gaat het gehuil van een onzichtbaren hond - een plichtmatige jammerklacht, die den wind van richting stuurt.

Ik huiver; en me als versteend van koude gevoelend, stamp ik met den voet tegen den grond en verberg mijn handen in de zakken.

(Wordt vervolgd.)

Een middag-wandeling. Door H.J. Boeken.

Een middag-wandeling. Wat zaligheden
Droomden mijn oogen als wij samen konden
Dwalen vrij-uit door 't eenzaam paèn-doorwonden
Woud en woud-wildernis. De droomen deden

Vergeten ons het welbedachtzaam treden
Zoo dat wij niet meer op de voeten stonden,
Maar 't woud en mol'ge woudvloer werd ons sponde,
Waarop we ons legerden naar de oude zede.

Dan kreeg uw hoofdjen en uw lichaam teder,
Eerst hunnen waard'gen, hun verschuldgden tooi,
Als ik tot dekking van uw dierbaar schoon

Gansch van uw kruin, lief, tot uw voeten neder
Maakte met blaadren en herfstmooi mooi
't Lijfjen, dat schoonste ziel zich koos ter woon.

Verzen van J. Reddingius.

I.

Aan den dichter van ‘Okeanos’.

Waar 't lichte luwen is des winds, blijmarig,
die door de dalen en langs heuvlen strijkt
en spelemeiend ommedoolt in 't varig
oerwoud, dat in den vollen zomer prijkt
met lommerschoonheid, die nog niet bezwijkt
voor rooden herfst, daar leeft de maagd, goud-harig,
en hoort het lierspel, schoon en wonderbarig,
van hem, die nimmer van haar zijde wijkt.
Het lied verdrijft de zorg uit menschenoogen
en maakt de zielen van benauwing vrij,
welzalig zij, die lievend wijlen mogen
in 't wondre land van lied en mijmerij,
zoo velen, ach, die door 't schoon leven togen
gingen onwetend het voorgoed voorbij. -

II.

De bergen bij den fellen weerlichtschijn
staan dreigend in den rondom donkren nacht,
bij 't hazengrauwen dromde een wolkenwacht
en maakte dof het water van den Rijn.

Thans gaan de golven voort in wild gedein,
door 't hoog geboomte luidt een jammerklacht,
de donder dreunt, vuur vlamt, in helle pracht
staat in het noodweer 't land in heevge pijn.

Door schoone ontroering wordt het hart mij ruim,
't is of voor mij de dag straks rijzen zal,
schooner dan ooit na woesten donderval.

Dan blinkt op zon'ge golven 't blanke schuim
en zint de ziel op wat haar deinen dee
en voelt zich vrij in ongestoorde vree. -

III.

Nu glanst de zon door breede wolkenscheur
en doet op aard de groene hazelnoot
in 't boschje, dat de regen overgoot
vol parels blinken, 'k open wijd mijn deur.

De frischheid, die 'k alom in 't rond bespeur,
noodt mij te loopen, vast, in vreugde, groot,
ziend naar een man, die op zijn akker poot
weet ik van 't wambuis de verschoten kleur.

In waas van groen de breede, vlakke landen
zich spreiden tot den heldren horizon,
rood blinkt een dak te midden van 't geboomt.

'k Voel me als een man, die weer zijn jeugd herdroomt
en schatten vindt, die hij niet vatten kon,
nu rustig gaande met zijn leege handen. -

IV.

De herder drijft de geiten van den heuvel,
zij dalen haastig rukkend aan het kruid,
't riviertje ruischt omlaag door 't zacht gekeuvel
der vlugge golven, door geen macht gestuit.

Deez' oude duidt het aan 't gediert niet euvel,
wanneer zij wijken naar de zijden uit,
maar drijft met sterke stem, met dof geluid
gaan zwaar zijn voeten op den vasten heuvel.

Verdwenen is de troep in weinig tellen,
nog even zie 'k den stoeren, ouden man,
doch lager daalt het hoofd en gaat te loore -

Uit verre verte klinken nog de bellen,
die 'k droomend hoor zoolang ik hooren kan,
dan heerscht de stilt weer heilig als te voren. -

V.

De dagen van den zomer zijn getogen,
de pracht van hun gewaden is vergaan,
herfst's gouden mantel is nog troost voor de oogen,
doch weldra zullen naakt de boomen staan.

Jeugd zond de ziel als leeuwrik naar den hoogen
blauw-lichten hemel zonder ster of maan,
maar hel door-zond, duiven wit-wiekig vlogen
vree-boden zij, van groen landouwen aan.

Jeugd gaat zoo snel, ik zie de blos verbleeken
van menig wang, het loof der boomen dunt,
de herfst gaat goudend rond door stille streken,

zoo lang zijn wil nog een schoon rusten gunt,
moge uit de stilt en storm een kracht zich klaren,
die fier zich heft bij lente's eerste blaren. -

VI.

Als een zigeuner zwervend langs de straat,
die waar hij slapen zal bij dag niet weet,
schoon balling heerscht een vorst in 't bedelkleed,
en 't breed gebaar wijst op zijn hoogen staat -
als een hem groet verheldert zijn gelaat,
of liefde's lach zijn wrok verdwijnen deed,
hij ziet en peinst, terwijl zijn hart vergeet
hoe men hem lijden deed door woord en daad -
Zóo ga 'k als vreemde, dragend in mij zelf
mijn heerlijkheid, het leven door, en lach
den leugen wetend van der menschen doen,
doch wie mij zoekt zal ik met schoonheid voên,
wacht aan mijn zij den heilgen, jongen dag,
zie op bij nacht naar 't sterrenlicht gewelf. -

VII.

Wij waren in ons leven steeds gezellen
en trokken saam naar vreemde streken heen,
zoo onvermoeid en moedig, gij zoo kleen,
en kleiner nog, u buigend om forellen
te zien in 't water waar de golven snellen
en spattend breken tegen rots of steen;
'k zie altijd nog in dat geliefd verleên
twee oogen van een wondre vreugd vertellen.
Het water en de stilt en 't zacht geruisch
het deed ons leven in de schoonste droomen,
de vogels zongen in de hooge boómen,
wij voelden ons in 't verre land zoo thuis.
Ik voel de levensstilte dikwerf breken
wanneer een stem komt uit die tijden spreken. -

Iets over den stijl van Vergilius door Dr. H.J. Boeken.

Aan dr. M.B. Mendes da Costa.

> Virgil [is] in a very high sense, a creator. The chosen delicacy of expressions are as a mist of light which conceal from us the intense and exceeding truth of his conceptions of nature..... and Virgil, with a modesty that ill became his genius, had affected the fame of an imitator, even whilst he created anew all that he copied.
> SHELLEY, A Defence of Poetry.

I.

Wanneer men in de Aeneïs van Vergilius niet zoekt, wat er niet in[+] te vinden is, niet de naïeve uiting van eene onuitputtelijk rijke, alle boorden van bestudeerdheid of geduldig werken te buiten gaande, smeuig verhalende, statige donders, voortrollende menschelijkheid, zooals Homerus die geeft, - immers welke ontzaggelijke verhoudingen diens goden- en menschen-strijden ook aannemen, het is de menschelijke stem, het menschelijke gesprek, de menschelijke klacht en de menschelijke zegekreet, die door alles heen ons in de ooren klinkt, dat het hart er van opspringt en men zich zijnen ver[...]en broederen voelt tegemoet getrokken - als men zoekt in de Aeneïs wat zij geven kan, het stijlvol uitgewerkt, geduldig en steeds gelijkmatig ten eind getogen tafereel eener moeizaam gecomponeerde historie, dan vindt men in dat werk een overrijken schat van fijne visie, wijdluften zwaai van grootsch gebeuren en weloverwogen teerheid.

[+] Vergilius en Homerus.

Want moge het werk moeizaam tot een geheel gecomponeerd zijn, stijl-vol in zijn uitvoering is het in de hoogste mate. Een stijl toch had hij zich verworven, hij de dichter der Georgica, als geen Romemsch dichter vóór of na hem.

In de Georgica had hij zijn eigen ziel en het genie van het Romeinsche volk uitgesproken.

+Het Italië der Mid. Eeuwen.

+ Eerst in de Middel-Eeuwen zou het land van Italië het land der Kunst bij uitnemendheid worden. De kunst, die het aardsche leven zou verhemelen en den hemel op aarde doen terugvinden, - vóórdat *die* door het gansche Italische land uit het in vele stukken uiterlijk verdeelde, maar door zijn innigste, zijn taal, zijn eeuwig zingende en joelende taal vereenigde volk als een algemeene brand-offer-rook van de alom-ontstoken altaren kon opstijgen, daarvóór moest de steile zin van den Romeinschen soldaat door de goede boodschap der menschen-liefde, uit het Oosten komend, gebroken, moest de stugge logica des gerechtelijken redenaars door de verengelende mystiek des het leven ontledenden, des den dood verheerlijkenden Griekschen philosophen verteederd, moest het aardsche menschen rijk vermorzeld en de eenig blijvende rots in het+ stevig rijk des geestes worden aanschouwd en erkend.

+De Italiaansche taal.

Als de taal van Rome van die van het Midden-eeuwsche Italië, zóó verscheelt de Romeinsche geest van dien van den lateren Italiaan. Stuk-geslagen is ze, die taal, met allerlei brokken van vreemden oorsprong aangemengd, maar doorvlijmd van alle ontzetting voor het gruwbare, maar doorhuiverd van alle ontzag voor het onuitsprekelijke, maar tot elke streeling en wegsmelting gemeukt en gekneusd.

+Het Latijn.

+ Maar in die oude taal, die als het stugge harnas was, dat het kloppend menschen-hart omspant, of als het innig-gloeiende bloemhart-in-den-knop, vóórdat 't tot den open rijkdom der geschakeerde bloem zich ontlaat - in die oude taal heeft Vergilius+ zijne Georgica vervat en zoo eerst recht te raden gegeven wat er in die Romeinen-ziel was opgesloten en donker-broedend naast elkander lag.

+Georgica. Inhoud. Bk. I.

Want al sprak hij in zijn vers van weiden en akkers, het zich daarop ontlastend onweder, de lenten en lichten, die hoopvol opgaan en verdwijnen en de zon, die bevlakt in het aangezicht zich omfloersde bij den dood des eersten Romeinschen heerschers;

van de wouden en wingerden op bergen en kronkelende vloed-zoomen[+] en den lof van het boven alle landen gezegende Italische land; over de schaaps- en runder-kudden met haar teêre jeugd,[+] korten levensbloei en dra-genakenden ouderdom en de plaag, die over de velden de hoop der hoeders en herders voor hun machtelooze oogen deed wegsterven; over de kleine wereld en ontelbare[+] burgerij en konings-staat der werkzaam-warrelende bijen en het glazig waterpaleis der zee-godinnen, vanwaar de berooide ijmker de nieuwe leer der bijen-teelt ging naasten - al spreekt hij van dit alles en van nog veel meer, - niet dáárvan, maar van de ziel is het dat hij zingt, van de innerlijkste ziel, die hoopt en verlangt,[+] die treurt en versmacht. Want niet in de klare wel van den mythus kon de Romeinsche ziel zich weerspiegelend verdiepen, noch de wijde zee der alle van nabij aanschouwde weten omgevende overweging met peinzende oogen en vlerken van zwervende geesten bezweven.

[+]Bk. II.

[+]Bk. III.

[+]Bk. IV.

[+]Verschil tusschen Grieksche en Romeinsche Mythologie

Niet goden of afstammelingen van goden dochten zij zich, die tot den disch der goden genood, van de hooge gemeenschap wederom uitgesloten, de goden-strijden onder de menschen-zonen voortstreden; noch schenen de kruinen der hunne dalen bekronende bergen hun de zetels der vele malen tusschen hen verkeerend geziene onsterfelijken, waarhenen dezen zich in hunne onzienlijkheid terugtrokken; noch lagen de vlakten hunner dalen, de hellingen hunner hoogten voor hun verheerlijkte oogen hun vol met de voetstappen der op hooge helden-tochten uitgetogenen, tochten telken jare hervat en door de menschen-zonen nagetreden.

De Romein verdiepte zich slechts in wat hij zag, schiep zich zijne goden uit wat voor zijne oogen gebeurde, erkende zijne gevers in wat hij zelf met gaven-volle handen zich gaarde. De aarde was hem het groote oogst-veld: dies wie daarop zaaide, hij deed het werk van Saturnus, den zaai-god. Wie plant en dier welig deed tieren en den wapen-drager de weerkracht gaf, was hun Maniers of Mavors, de Man-god. En Tellus en Ceres en Ops, de moeder-aarde, de garven-geefster, de milde overvloed, zij allen waren de zelfde zegenrijke bodem, die allen droeg. En wie den Hemel zijnen kringloop gaf, van Dag door Nacht weer tot Dag, van Zo-

mer door alle getijden heen weer tot Zomer, was Vertumnus, de Draaigod. Deze en nog vele andere waren hun goden, de stille en gestadige gaven-gevers der staeg-keerende en stil-voortwerkende zegeningen, wie men vereerde en gedacht met kunsteloozen spel-en-zang, met weligen eersteling - niet de onstuimige en naijverige heerschers, minnaren en minnaressen, voor wie men zich neerwierp met volkomene uitstorting des harten, met wijding en algeheele overgave, met angstige beluistering en bespieding des toornig donderenden[+] of genadevol blikkenden en welgevalligen.

[+]en Dichtkunst.

Geen lier-zang dus die de heerschers verheerlijkt, de toornigen paart of de harts-geheimenissen den innig-vertrouwden toefluistert, geen helden-dicht, dat de bloedige botsingen uit-zei en rhythmisch vertelde, waarin mannen op mannen en heirkracht op heirkracht de veete der onsterfelijk-vijandigen deed botsen - niet dezen waren het gedicht der Romeinen, maar het rustig en kalm leerende, het akker- en vee-werk vertellende gedicht van den landman.

En dat gedicht is het gedicht van Vergilius, de Georgica.

[+]Dieperebeteekenis der Georgica.

[+] Gelijk het geheele leven is eene gelijkenis, en alle daden zijn zinnebeelden; het leven, dat men leeft in den onbewusten drang om te leven; de daden die men doet, beide, in den bewusten drang, die u dringt in uw nooddruft te voorzien, in den onbewusten, die u dringt het u onbekende, staêg lokkende geluk na te jagen: hoe zeer zijn dan niet gelijkenis de droomen, die het leven zijn des dichters, die zoekt de voldoening niet van de nooddruft zijns lichaams, maar van die zijner ziel? hoe zeer zijn dan niet symbolen de werken, die *zijne* daden zijn, waarin hij van zich zelf onbewust, den welgeweten drang der alwetende goden opvolgt en ten-uitvoer legt?

Zóó geviel het dan dat Vergilius scheen te vertellen en te leeren van den akkerbouw, het fokken van rund-vee, de boomkweekerij en het teelen van bijen, maar drievoudig zijn de trappen van inzicht die hij u doet optreden, drievoudig de kameren van medeleven, die hij u doet binnengaan, om u te leiden van de voorzaal van den uiterlijken schijn en het symbool tot in het binnenste heiligdom van de innerlijke ziele-kern en het wezen.

Want éérst is het of de dichter u slechts onderricht wat het ge was welig doet tieren, bij welken stand der sterren men de aardkluit moet keeren, welke tucht wordt vereischt voor het verzorgen van het rundvee, voor het houden van de gesparige bijen. Maar wanneer gij nagaat bij u zelf, waar de dichter u brengt en wat u eigenlijk overkomt, dan ontwaart gij dat het niet zoozeer dat onderricht is wat hij beoogt, maar dat hij u doet zien, doet hoeren en ruikèn, doet tasten met handen elk voorwerp elke plant en dier dat behoort tot het bedrijf en de zorg des akkermans. En dan eerst ligt het derde inzicht voor u open, dat tot in het oneindige zich verdiept en wegwijkt voor uw geestes-oogen; niet het onderricht is het, niet het uiterlijk en zinnelijk waarneembare van de dingen en dieren der natuur is het dat hij u aanbiedt, maar hij doet u meeleven en meevoelen de innerlijkste geheimenissen van de natuur. Dit is het wat hij doet, de dichter, dit is het wat *Hij* kan en niemand anders. Want niet alleen laat hij u de dingen zien, zooals gij ze zelf nooit zaagt en doet hij u gelooven dat, als gij ze zóó zaagt, gij eerst volmaakt gelukkig zoudt zijn; immers dan zaagt gij ze zooals ze zich weerspiegelen in de ziel eens dichters: maar door u een blik te gunnen in het gestadig scheppingswerk der natuur, laat hij u toe tot de geheimenissen van alle ziel zelf. Want wat in 's dichters ziel gebeurt is het zelfde werk als dat der onzichtbare, overal werkende machten, die men, als hun werk zich in het zichtbare vertoont, tezamen de *natuur* pleegt te noemen, maar welke men, als men ze slechts raden en vermoeden kan als de veroorzakers van *al* wat zich èn aan ziel èn aan zinnen vertoont, met ontelbare namen noemt en genoemd heeft en noemen zal, alle welke namen zich oplossen in die Eene Eenheid, in God.

Maar ook dit doet Vergilius niet met uitgesproken woorden maar door te toonen en weer te verbergen, door licht te ontsteken en het weder te dooven, zoodat eindelijk, wanneer hij te midden der warrelende wonderen van de kleine-bijen-wereld, welker oneindigheid in zoo eng-begrensde ruimte eene gelijkenis schijnt van de oneindigheid der ziel, begrepen in zoo eindig en broos een omhulsel als het sterfelijk lichaam des menschen, u toch niet anders dan met deze woorden vol ontzag en bijna-stilzwijgendheid

voor het gesluierde beeld der Godheid brengt:

‘Afgaande op deze teekenen en voorbeelden hebben sommigen gezegd dat de bijen een deeltje in zich hebben van den goddelijken geest en dien uit den aether hebben ingedronken; want dat de Godheid door alles waart, door het aardrijk, de banen der zee en den diepen hemel; dat aan haar het kleine en groote vee, de rnenschen en alle slag van wild gedierte, een elk bij zijne geboorte, de fijne levens-stoffen ontleent; dat tot haar alle wezen, als het uitéén valt, weder teruggaat, dat de dood dus eigenlijk niet bestaan kan, maar dat alles, levend, het getal der starren weer volmaakt en ten hoogen hemel terugvliegt.’

(Wordt vervolgd.)

Dramatisch overzicht.
‘Koning Richard de derde’ in den Amsterdamschen Stadsschouwburg.

Helaas, het is nu eenmaal niet anders. Waar 's dichters verbeelding met de realiteit van tooneeldecoraties, acteurs, voetlicht, enfin van geheel de plankenwereld, in aanraking komt, komt zij er meestal leelijk gekneusd, gehavend en ontredderd af. Men moet aan een schouwburg roeien met de riemen, die men heeft, en, zooals het bootje dan reddert en zeilt, moet het den gevaarvollen tocht trachten te volbrengen. Tooneelspelers en regisseur ontbreken dikwerf tijd, lust en capaciteiten om in de bedoelingen des dichters genoeg door te dringen, en zoo wordt er op het tooneel iets geheel anders vertoond, dan wat zich in 's dichters phantasie zoo schoon en harmonieuslijk afspeelde.

Dit werd alweder bewezen door de jongste opvoeringen van Shakespeare's ‘Koning Richard de Derde’ in den Amsterdamschen Stadsschouwburg.

Genoemd Koningsdrama op te voeren, is zeker wel een der stoutste stukken die een tooneelgezelschap kan ondernemen, om verschillende redenen. Eerstens, er zijn vele practische bezwaren aan verbonden. Wil men het drama in zijn geheel geven, zoo is er een speeltijd noodig van zes uur; het publiek zou dus den schouwburg eerst tegen twee uur in den nacht verlaten, wat wel wat veel gevergd is. Gaat men daarentegen tot verkortingen en doorschrappingen over, dan trekt men het werk natuurlijk uit zijn innigst verband en krijgt een uit elkaar gerukt, onsamenhangend geheel,

waarmee men de nagedachtenis des grooten dichters nu juist niet op bijzonder waardige wijze eert. En gesteld al, het drama kleven fouten aan, zoo herinnere men zich de woorden van Victor Hugo: ‘Votre drame est né boiteux? Croyez-moi, ne lui mettez pas de jambe de bois’ en houde zich daaraan. En dan: ‘Richard de Derde’ bestaat maar eventjes uit vier-en-twintig tafereelen! Welk een onophoudelijke, veelomslachtige décor-verwisseling dus! En *geen* gebrek aan optochten te voet en te paard, voorbijtrekkende en strijdende oorlogstroepen, en wat dies meer zij! Ja, de regisseur, die dit Koningsdrama te leiden heeft, is, in zekeren zin, niet voor zijn plezier uit!

Doch er zijn nog andere moeilijkheden aan verbonden, moeilijkheden, die niet uit de praktijk, doch uit het wezen van dit tooneelwerk zelf voortspruiten, want, wat men er ook van zeggen mag, ‘Koning Richard de Derde’ is zoo'n vreemd drama! Ja, vreemd; het is een drama en toch weer geen drama, een geheel en toch weer geen geheel. Ja, een drama, want het geeft eene vermooide werkelijkheid en karakters, die zich op natuurlijke, aangrijpende wijze ontwikkelen, doch ook weer geen drama in den zin van eene gansch uit 's dichters verbeelding geboren werkelijkheid, maar meer gedramatiseerde historie, want het is een onloochenbaar iets, dat niet alles in dit tooneelwerk gebeurt om der wille van de dingen zelve, doch ook veel ter wille der geschiedkundige waarheid, dat niet alles ondergeschikt kon worden aan één leidend motief, dat de dichter zich niet geheel vrij bewegen kon, doch zich wel degelijk storen moest aan veel, dat hij bij een niet historisch drama zeker als overtolligen ballast over boord geworpen zou hebben. Ja, een geheel, want niettegenstaande alle uitweidingen en bijkans afdwalen op zijpaden, komt de dichter steeds terug op de hoofdgedachte van zijn drama, de karakterontwikkeling van den koninklijken schurk Richard; een geheel, want het werk is ontworpen, doorgezet en voleindigd door een hand, die den toekomstigen meester verraadt, doch ook weer gèen geheel, want ‘Richard III’ sluit eene reeks van koningsdrama's, die in innig verband met elkaar staan, eene reeks, waarvan elk volgend deel direct aan het vorige aansluit, waarop het ook telkens zinspeelt, waarnaar het

telkens verwijst. Ja, in zekeren zin is ‘Richard III’ slechts het laatste der vier grootsche bedrijven, waaruit Shakespeare de tweede helft van zijn historiën-cyclus samenstelde en waaraan de trilogie ‘Koning Hendrik de Zesde’ het leeuwendeel heeft.

Uit dit alles valt dus gemakkelijk af te leiden, dat het ten tooneele brengen van ‘Koning Richard de Derde’ geen kleinigheid is, en dat de heer W.P. De Leur, de regisseur der Koninklijke Vereeniging ‘Het Nederlandsch Tooneel’, eene hoogst moeilijke taak te vervullen had, toen hem de regie over dit Koningsdrama werd opgedragen. Wij kunnen dan ook naar alle waarheid getuigen, dat de heer De Leur hierin jammerlijk gefaald had. De eenige hulde, welke men hem kon toebrengen, slaat nog op een technisch gedeelte zijner werkzaamheden, namelijk op de snelheid waarmee de tafereelen elkaar opvolgden, dit is echter zelfs nog een zeer betrekkelijke hulde, waarop wij nader terugkomen. Het succes van den heer De Leur was dus zeer gering en dit was welverdiend, want het was een allerjammerlijkste poespas, wat ons daar onder den titel van ‘Koning Richard de Derde, treurspel van William Shakespeare’ in den Stadsschouwburg werd voorgezet.

Gedeeltelijk was dit te wijten aan de bewerking, waaraan men het oorspronkelijke liet ondergaan, alvorens het ten tooneele te brengen Deze bewerking is de bekende van Dingelstedt, welke door de meeste Duitsche theaters gevolgd wordt en over 't algemeen zeker wel een der beste Bühnenbearbeitungen is, welke men van ‘Richard III’ heeft. Doch het is en blijft eene bewerking, en geeft dus altijd iets onzuivers. De hoofd-idee van Dingelstedt was verkorting, en om hiertoe te geraken, voegde hij tafereelen tot één en schrapte bijkans alles wat voor den toeschouwer niet direct noodig was om den loop der handeling te kunnen volgen, zoodat er niet heel veel meer overbleef dan Richard, Richard en nog eens Richard, het eene moordplan beramend na het andere, en het stuk ging gelijken - zooal niet bij eene aandachtige lezing, dan toch bij eene opvoering, zooals ons in den Stadsschouwburg werd voorgezet - op een draak van het bloedigste soort, geschreven om één alles overheerschende parade-rol voor een karakterspeler. En waarlijk, dit is Shakespaere's ‘Koning Richard de Derde’ toch niet!

Het is wel degelijk een magnifique brok gedramatiseerde historie, door een vaste hand op zóó breede wijze behandeld, dat men denkt, beelden van Michel Angelo voor zich te zien opdoemen, of Beethoven-muziek te hooren aanzwellen en verruischen, van zóó diep gevoel en grootsche opvatting getuigt alles. Bij de bewuste opvoeringen heeft men echter zelfs nog aan die bewerking geschrapt wat er maar te schrappen was. Zelfs de verdeeling in bedrijven liet men weg en liep - zooveel tafereelen weglatend als maar eenigszins mogelijk was en aan die, welken de eer te beurt viel over te blijven, bekortend en besnoeiend dat het een lust was voor de 'ouvreuses' die naar huis verlangden - holderdebolder door tot het vijfde bedrijf, de eerste opkomst van Richard's overwinnaar, den edelen Richmond. Waar Shakespeare dus een rustpunt noodig achtte, kwam dit den regisseur ongewenscht voor. Men mag echter veronderstellen, dat de eerste hierover het best oordeelen kon, en zou dan ook denken, dat de laatste - mocht hij al niet al de capaciteiten hebben, noodig om zijn maître te vervangen - ten minste uit piëteit voor de nagedachtenis des grooten dichters diens wil eerbiedigen zou. Edoch, het heeft zoo niet mogen zijn. -

Alsof Shakespeare zoo maar voor de grap, uit willekeur, zijn drama in vijf bedrijven verdeelde! Neen, zeer zeker niet! Elk bedrijf brengt de handeling een grooten pas verder en is een afgerond geheel op zichzelf. In 't eerste bedrijf volvoert Richard zijn verraderlijk komplot jegens zijn broeder Clarence; dit eindigt dan ook met diens vermoording in den Tower. In 't tweede bedrijf sterft Koning Edward en Richard, zich nu nader bij zijn doel, de kroon, ziend, beraamt plannen ter voorloopige omstrikking der beide prinsen, waarvoor hij in den gewilligen Buckingham een gemakkelijk werktuig vindt; als Koningin Elisabeth, Edward's weduwe, dan ook verneemt, dat Richard, nu nog hertog van Gloster, en Buckingham alvast begonnen zijn met drie harer edelen gevangen te nemen, begrijpt zij, dat het voor haar en de haren onveilig wordt. - 'Wee mij, ik zie den ondergang mijns huizes!' - en vlucht met den jongeren broeder van den kroonprins ter heilige vrijplaats, waarmee dit bedrijf eindigt, terwijl het Gloster in

't volgende gelukt, den troon te bestijgen. En nu volge eene pauze, wat langer dan de eerste twee, dus de zoogenaamde groote pauze, want thans heeft Gloster zijn doel bereikt, is Koning Richard en op het toppunt zijner grootheid, en van nu af aan daalt en daalt hij met steeds rasscher schreden om ten slotte den dood te vinden in den grooten veldslag, waarin de zijnen ganschelijk het onderspit delven. De laatste twee bedrijven, en vooral het vierde, schilderen de periode van Richard's tirannieke overheersching: Koningin Elisabeth, de oude koningin Margaretha, de weduwe van Hendrik den Zesde, wier verschijnen in dit drama ietwat symbolisch beschouwd moet worden, en de hertogin van York, Richard's moeder, wordt de toegang tot de beide prinsen in den Tower geweigerd. Richard laat zijne twee jeugdige neven ombrengen en verliest, door zijn tiranniek optreden, den aanhang van Buckingham en anderen, die naar zijn machtigen tegenstander, Richmond - den lateren Koning van Engeland - overloopen. Zwaarder en zwaarder pakken zich de wolken boven het hoofd des Koningmoordenaars samen, hij trekt met zijne troepen op en wordt weerstreefd door Elisabeth, wier dochter hij ten huwelijk vraagt. Richmond kan elk oogenblik landen, de macht zijner tegenstanders wordt steeds grooter en het vierde bedrijf eindigt met een gesprek tusschen Stanley, een zijner vasallen, en een geestelijken dienaar van Richmond, waaruit blijkt, dat Elisabeth haar dochter voor Engeland's aanstaanden bevrijder bewaart. Nu krijgen we het slotbedrijf, dat Richard's algeheelen ondergang te aanschouwen geeft; hierin betreedt Richmond voor 't eerst het tooneel, Richard verliest meer en meer alle zelfbedwang, mist ‘den blijden moed’ van weleer, wordt bezocht door booze droomen, zijn geweten ontwaakt en laat hem niet meer met rust, en het stuk eindigt met Richard's dood op het slagveld en de kroning van Richmond, die den aanstaanden vrede verheerlijkt en hiermede niet slechts dit drama, doch den geheelen histori-cyclus sluit.

Men ziet dus, de rustpunten zijn maar niet willekeurig gesteld, zoodat men die, het komt er niet op aan hoe, zou kunnen verplaatsen. Trouwens, onder welken titel is het drama oorspronkelijk uitgegeven? ‘The Tragedy of King Richard the third. Con-

taining, His treacherous Plots against his brother Clarence: the pittiefull murther of his innocent nephewes: his tyrannical usurpation: with the whole course of his detested life and most deserued death' heet het in den jare 1597 en uit deze omschrijving is de verdeeling in bedrijven reeds vaaglijk op te maken. Respecteert men deze nu echter niet, laat tafereel na tafereel weg en schrapt dan nog, wat maar eenigszins gemist kan worden, zoo is het begrijpelijk, dat men iets geheel anders vertoond krijgt dan Shakespeare's 'Richard III'. En laat men dat mishandelde drama dan nog opvoeren door tooneelspelers, die aan dergelijk werk niet gewoon zijn, onder leiding van een regisseur, die nog nimmer blijk gaf, voor zulk een taak berekend te zijn, dan begrijpt men, wat er van het oorspronkelijke terecht komt! Een bitter klein beetje! Hoogstens krijgt men één enkele, schitterende parade-rol te zien en dit verwachtten wij dan ook, toen we de premiëre der jongste 'Richard III'-opvoeringen in den Amsterdamschen Stadsschouwburg gingen bijwonen. Hierin heeft echter de heer Louis Bouwmeester, die natuurlijk de titelrol vervulde, ons biter teleurgesteld. Slechts op enkele momenten kwam bij zijn creatie de koninklijke schurk Richard om den hoek kijken en wist hij den diep, tragischen toon, welke door geheel dit bloeddrama op zoo strenge wijze wordt volgehouden, te vatten; bijvoorbeeld waar hij zegt:

> ik waadde in bloed
> Zoo ver, dat zonde zonde baren moet,
> Geen schreiend meelij woont er in dit oog'

kregen we in eens den Shakespeare'schen koning-moordernaar te zien, rijp van zonden, druipend van bloed, steeds grootsch van beweging, die nimmer moordenaar uit lust, een soort van menschenslachter is, doch slechts van het nimmer losgelaten grondbegrip: 'het doel heiligt de middelen' uitgaat, en dat doel is de kroon, later het behoud dier kroon; daarvoor moet alles wijken, ontziet hij niets, daalt hij tot allerlei laagheden af, maar is, toch nimmer klein, blijft groot, daar hij zichzelf en alles wegcijfert voor een idée.

Dergelijke momenten waren echter zeer zeldzaam en voor het overige liet de heer Bouwmeester zien, hoe men op geniale, men zou bijna zeggen gedistingeerde wijze een draak speelt. Hij gaf een kalm berekenenden, sarkastischen bult, voortdurend menschen moordend, ongeveer zooals een op winstbejag lekkere boer zijn kippen den hals omdraait, vergat Koning te zijn, werd een weerzinwekkend, laag misgewas. En dit is Shakespeare's ‘Koning Richard de Derde’ toch waarlijk niet! Neen, Richard is een uit den schoot van den burgerkrijg geboren, zeer aannemelijke eerzuchtige; hij staat volstrekt niet als een ellendeling tusschen zijne omgeving, doch is de man, in wien zijne omgeving het sterkst getypeerd is; de begrippen en daden van zijn tijd zijn in hem het sterkst verpersoonlijkt; hij accepteert slechts de middelen alleen met wat grooter kracht dan de anderen, die allen accepteeren om tot hun doel te geraken; hij doorziet al zijn omstanders, is intellektueel boven hen allen verheven en slaat hen met hun eigen wapens, die hij met wat zekerder hand dan zij te gebruiken weet. Hij werd geboren met zeer edele gaven en de omstandigheden maakten hem tot den booswicht, dien wij in Shakespeare's ‘Richard III’ zien. Daarbij werd hij van jongs af aan gesard en bespot om de misvormdheid van zijn lichaam, wat zijne verbittering slechts aanwakkerde. Richard is dus geen lage moordenaar, doch een groot, in zekeren zin hoogst sympathiek man, de grootste van zijn tijd, de rechtmatige Koning zijner omgeving.

De schildering en ontwikkeling van zijn karakter begint reeds in het tweede deel van ‘Koning Hendrik de Zesde’. Onverschrokken dapperheid is daar de hoofdtrek van zijn karakter, en reeds daar wordt hij om zijn misvormdheid beschimpt. In 't derde deel van ‘Hendrik VI’ echter maken wij nader met hem kennis en zien hem langzamerhand tot den gewetenloozen schurk, dien Shakespeare in zijn ‘Richard III’ vereeuwigde, vervormen.

Wanneer York zich er aan onderwerpt, eerst na Hendrik's drik's dood zijn rechten op de kroon te doen gelden, is het Richard, die zijn vader hiervan tracht terug te houden; hij is het, die zijn vader tot eedbreuk verleidt; hij is het, die bij het vernemen van York's sneuvelen, den door nederlagen ontmoedigden

aanhangers weder moed inblaast, zoodat het huis York ten slotte overwint en Edward, Richard's oudere broeder, den troon bestijgt. Tot hiertoe is zijn handelen nog gansch onbaatzuchtig; hij strijdt voor het huis van York en toont zich dapperder, vastberadener dan iemand. Doch nu, nu het huis York gevestigd is, ontwaakt zijn persoonlijke eerzucht; althans treedt zij voor 't eerst naar voren. Edward moet door zijne lichtzinnigheid zijns broeders achting wel verliezen; meer en meer wordt Richard door alles verbitterd, om ten slotte tot de levensbeschouwing te komen, die hij in de volgende machtige woorden uitdrukt:

> ‘Nu, heeft de hemel zoo mijn lijf gevormd,
> Dan maak' de hel mijn geest niet min verdraaid.
> Ik heb geen broeder, ben niet als mijn broeders;
> En liefde, aan oude mannen godd'lijk schijnend,
> Zij wone in menschen, die elkaar gelijken,
> Maar niet in mij; ik ben mijzelf alleen, -’

En dit is de hertog van Gloster, die het drama ‘Koning Richard de Derde’ opent.

Om, wat wij omtrent de opvoering zeiden, met bewijzen te staven, zijn wij verplicht in bijzonderheden af te dalen, en willen dus nu geheel het drama, zooals dat in den Stadsschouwburg vertoond werd, in een zoo snel mogelijk tempo doorloopen. -

JOH. W. BROEDELET.

(Wordt vervolgd.)

Literaire kroniek.

Een waarachtig kenmerk der negentiende eeuw, dat tegelijkertijd haar kracht kon heeten, is haar praktische nuchterheid geweest. Wij, die vooruitzien, met hoopvolle harten, het twintigste honderdtal jaarkringen tegen, waardeeren met dankbare erkenning het goede, dat de nu scheidende tijd heeft gewrocht. Wat de achttiende eeuw als een soort van intuïtie ging voelen, en met spottende scherpte of breed geredeneer in de hersenen der massa wou jagen, is, door den ijverigen ernst der negentiende, wetenschappelijk en systematisch uitgewerkt en gegrondvest voor-goed.

De horizonten van den menschelijken geest werden onafzienbaar verruimd, rondom nooit-vermoede vergezichten openend, sinds het kunstige keurslijf der traditie, waar de menschelijke ziel aan ontgroeid was, vloog, door den wasdom der wetende gedachte, maakwerk van menschen, als het was, uit elkaêr. En de mensch scheen weer stil en hoog te kunnen staan, zooals dat vroeger meermalen reeds gebeurd was, met zijn nu diep-doordringende oogen vastgericht op die van 't mysterie, het groote mysterie, het levensraadsel, dat hij sterk-willend zou trachten te verstaan.

Maar het mocht niet zoo zijn, nog niet, ten minste, dacht, om een dienstige beeldspraak te gebruiken, de langzaam- en met-velerlei-terugsprongen-werkende geest, die de dingen-van-dit-leven stuwt.

De wel niet diep-gaande, maar toch zoo heerlijk-heldre en logische Alledaagsche Rede had haar werk van destructie gedaan. De vormen, de maskers, der oude tijden, waar geen ziel en geen leven

meer in school, had zij, ze ontledend in hun innerlijke leêgte, onherroepelijk ter aarde besteld.

Maar, toen, in blinden eigenwaan, haar correctieve bevoegdheid te buiten gaande, is zij, die toch nooit óók een opbouwende macht kon wezen, zelf gaan zitten als op een troon-over-alles, en heeft met looden hand gedecreteerd, dat het Mogelijk-Zijnde noodzakelijk moest liggen binnen de enge en nooit-in-der-eeuwigheid te verruimen grenzen, waarover-heen zij zelf nog niet had leeren zien.

En nu, voor het kritische onderzoek, de aloude algemeenheden waren nedergevallen, maar tevens de mensch altijd wat vaste punten blijft behoeven, - zal de wereld hem niet een chaos lijken, waar geen touw aan vast te knoopen is, - verhief zich onmiddellijk een nieuwe illusie, een tastbaarder, zinnelijk-essentiëeler schijn; en een netjes-geregeld, flink-vliegend draaiwiel voor alle menschelijke geestes-bewegingen werd weer gevonden in de fictie (philosophisch-gesproken) van de materie, van de, zelfs voor de mannen der wetenschap, uit problematische, nooit-nog-waargenomene, theoretisch-ondeelbare deeltjes opgebouwde slof.

Zoo stond dan nu weer het nieuw heilig-huisje, waaraan men niet mocht raken op bittere straffe van een honenden lach, stond, met angstvallige zorg opgetrokken, binnen betrekkelijk-korten tijd overeind.

Nogmaals werd voor de verwonderd-kijkende oogen van den zorgvol-glimlachenden wijsgeer, die niet alleen afgaat op de brute impressies zijner zinnen, maar ook op wat zijn scherp-ontledend, klaar-ziend verstand hem over den aard dier impressies bewijst - nogmaals, zeg ik, werd voor ieder man, die het wezenlijke wezen van het Zijnde zoo zeker wil kennen als hij zeker is van zijn eigen Zijn, de tragisch-komische farce vertoond van een college tenopperste geleerde, stipt-accurate en vlijtige mannen, die een systeem, maar nú het systeem van den Schijn-der-zinnen, stelden als der wetenschap hoogste Ressort.

En wat nu in het Weten de hersenen beheerschte, de Macht van het oppervlakkig-nuchtere, dat de geesten voortdwong in afge-

bakend spoor, de macht van 't gemakshalve-voor-ondiepe-hersenen-als-afgesprokene, de oppermacht - de tijdelijke, gelukkig! - van de overeengekomen houding deed zich ook gelden bij het uitgesprokene zien-en-voelen, bij wat zich noemen dorst: de Nederlandsche Kunst.

Maar conventie-in-voelen, zich uitend in woorden, kan nooit de plaatsvervanger van werkelijk voelen, kan nooit de weêrgave van een waarachtig doorleefd-wordend ziels-proces zijn. Langzamerhand door den gang der dingen overeengekomen en gestabiliseerde reeksen van gevoels-expressies kunnen nooit-in-der-eeuwigheid wezen goede kunst, maar blijven voor den lezer even vaag en slap en onzeker, als de zielstoestand van den mensch was, die ze schreef. Waarachtig en echt gevoel daarentegen van den echten, waarachtigen artiest vertolkt zich, ja belichaamt zich in ziels-diep-bewogene, naief-natuurlijke, om zoo te hooren kinderlijk-spontaan-weg uitgesproken taal De ware dichter werkt nooit met woorden, woorden, waar 't gevoel dan uit geraden moet worden, die van-uit-deverte op 't gevoel als heenwijzen, neen, als zijn dichterlijke scheppingsdrang aan 't werk is, geeft hij 't vlekkelooze, 't onverbeterlijke, 't stoutweg-direote equivalent-in-taal van zijn diepste en zuiverste gevoel, van zijn waarste voelen-zelf.

Vandaar, dat het werk van een wezenlijk dichter nooit op dat van eenig ander gelijkt; want ieder echt mensch, maar vooral de dichter, als dichter de echtste, de individueelste, persoonlijkste van allen, heeft zijn eigen, bijzondere manier, zoo vaak hij zijn ziel op 't papier gaat afbeelden, zijn eigen cachet van zien en voelen en dientengevolge van zeggen bovendien.

Dichter, lyrisch dichter is dus hij, die de fijnste bewegingen van zijn zielsleven als fotografisch-juist weet weêr te geven door de gevoelde, de schoone beweging zijner levende taal.

Maar men mag deze definitie ook ruimer toepassen, ook in breederen zin gebruiken voor elken waarachtigen artiest-met-het-woord. Elk waar artiest, ook de epische of verhalende, geeft niet het koude bedenksel zijner hersenen-, neen, hij geeft in preciese woorden (evenals de lyricus zijn eigenlijke ziel geeft), wat hij met onbe-

vangen-voelende zinnen en ziel heeft gezien in de wereld om zich heen.

Daarom is dit boek van Hora Adema zoo goed: het geeft niet de bevolking van het platte land en de kleine stadjes, zooals die bij andere schrijvers wel wordt voorgesteld, als gezien door het kijkglaasje van een kermis-prent, traditioneel geteekend met goedkoope, valsche gevoeligheid, buiten al het in-werklijkheid-bestaande om - de onwetende betitelt, o, onbewuste heiligschennis! die boekerigheid met ‘poëzie’! - neen, Hora Adema gaf de werklijkheid, die hij zelf geobserveerd had, of tenminste dien hoek der werklijkheid, die het sterkste impressioneerde zijn eigenaardig, ongemeen temperament.

En wàt hij deed, deed de artiest Hora Adema goed, zuiver en ferm, met gratievolle kracht.

Daarom moet dit boek dan ook gelezen worden door ieder, die verlangen voelt naar echte kunst.

WILLEM KLOOS.

WORMSTEKIGEN, door J. Hora Adema. Amsterdam, H.J.W. Becht. 1897.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 4]

De twee zij's door G. van Hulzen.

Elken dag gingen ze, op 't zelfde uur, over dezelfde steenen van dezelfde straat; altijd gelijk gekleed, altijd te zamen. Ze scheerden de straat, heen en weer, in fladderend, opzichtig beweeg.

't Meest kwamen ze van 't Frederiksplein, over de Breestraat naar den Dam, om van den Dam de Kalverstraat weer terug te stevenen naar de Munt. Soms ook namen ze het Rokin of liepen door naar Nieuwendijk. Maar veel gebeurde het niet; alleen als ze wat langer bleven dan gewoonlijk, en ze zelf voelden, dat ze in de Kalverstraat wat al te erg de anderen voor de oogen liepen, en het glariën der heeren tot spottend kijken verkeerde.

Ze waren gewone vriendinnen, niet meer, en toch schenen ze zusters, zoo gelijk was beider beweeg. Veel tooide haar uniform, bovenal de kleeren, de kleuren; van elkaar hadden ze overgenomen, eerst onbewust, toen opzettelijk, de manieren en gewoonten - en van buiten gezien leek beider ziel wel één.

De heeren zeiën: ‘daar heb je de twee’, zeien 't meest spottend, slechts vaag erop lettend, hoe elegant ze ook waren Ze stevenden daarvoor te veel in gestaegen pas, namen te veel de ‘mine’ aan van niet om heeren te geven, geheel met zichzelf, met elkaar ingenomen, de onafscheidelijken.

De dames wezen ze na, gluurden geniepig naar de nieuwe kleeding, monsterden minachtend-venijnig of roddelden dotjesachtig

kwaad, innerlijk wangunstig van deze twee, die, volstrekt niet mooi, zooveel bekijks konden vinden.

De een was klein en fijn, nuffig-besneden het bekje, een poppegezichtje met rood-roode wangen en oogjes rond en klein als van een vogel. Zoo mooi rood waren haar wangen, dat de meesten maar zeiën: ze zijn geverfd.

Veel ouder dan twintig telde ze niet. De andere had wel een jaar of acht meer, was ook veel breeder en bleeker, een geheel ander profiel met breeden neus en trekken onregelmatig. Ze waren, wel bezien, geheel niet gelijk, niet in wezen, noch in gestalte - en toch hoeveel verschil er ook was, ze geleken weer op elkaar, voelden zich één.

Dit kwam door het eenzelvig kleeden, het opzichtige in het kleeden vooral. Het kwam ook door de egale gelijkheid van bewegen, door het samengaan alle dagen, het denken, zich richten naar dezelfde sfeeren.

Ze waren naaisters, maar werkten niet op een atelier, ieder afzonderlijk, ieder voor zichzelf.

Enkele dagen achtereen, waarbij vast 's Zondags, als 't gewone volk op straat was, bleven ze thuis, werkten onafgebroken, 's nachts niet het minst, om de andere dagen op gezette uren te kunnen promeneeren. Als ze inkoopen te doen hadden, deden ze dat ook samen, ieder voor zichzelf, maar dan toch gezamenlijk; ze bespraken de nieuwe modellen, maar nog meer hoe ze voor zichzelf wat nieuws zouden bedenken.

Van d'er jeugd, als meisjes uit dezelfde straat, hadden ze elkaar al gekend, maar niet kunnen lijden. De groote voedde een hekel tegen 't fijne poppe-gezichtje, omdat die mooi was en zij niet, en de kleine merkte dat, zag een lust tot vitten in de onregelmatige trekken van de oudere, een nijdige bedilzucht van haar jonge leven. Maar toen ze elkaar eens hadden ontmoet op wegen waar ze beiden niet gezien wilden worden, sloten ze den vrede zonder veel woorden.

- Zeg, je hebt mij niet gezien, hoor?

- En jij mij ook niet - - - -

Ze leerden elkaar nu beter kennen, gingen elkaer vertrouwen, de geheimen, voorvallen die wonderlijk weinig van elkaar verschilden. En zoo vroeg de ééne al spoedig;

- Gut, is jou dat ook overkomen?
- Nou, wat zeg je d'ervan?
- Mij precies eender, hoor..... niks geen verschil.

De een, de oudste, was in kennis geweest met een jongen, dien ze wel mocht. Het raakte af zonder dat ze goed wist waarom, niet gewoon zich veel rekenschap te geven van den loop der dingen. 't Had zes jaren geduurd, zei ze zichzelf, en ook tegen de anderen, ermee aanduidend dat voor alles een tijd is. Maar de waarheid was, dat ze als verwaarloosd kind wel hartstocht, maar geen hart had, niet sluw genoeg en ook te onverschillig-eerlijk om te veinzen wat niet uit haar zelf kwam - en het star gevoelde begrip van verongelukte vrouwen, door den man verwaarloosd, als hij eerst heeft genoten, had haar al doen bevriezen, voor het ongewetene zich klaar kon openbaren.

De andere, de kleine, fijne, het vogele-gezichtje, had ook 't scharrel-leven wel gekend, aan alle kanten gevleid en gestreeld, maar uit een gezin gekomen waar berekening woonde, de vader en moeder uit sleur en onmacht, om de kinderen zoogenaamd bij elkaar gebleven, onderkende den schijn van de werkelijkheid ook al heel jong, zij liet zich niet verstrikken, niet verlokken als ze er niet van kon profiteeren, bleef op haar hoede, al vroeg zonder hartstocht, en ook zonder hart.

Beiden kenden ze de liefde wel, maar slechts ten deele: de ééne de nuchterheid, de andere de berekening, dus eigenlijk meer den naam - en zonder verder over 't leven na te denken, offerden ze, in nu kennelijk behagen, aan ijdelheid en pronk.

Als twee modepoppen naar één snit, nu eens in 't zijig geritsel in zijige kleuren, dan in 't mollig fluweel, dat sierlijk in plooien valt, dat schijnt met vaste glanzen, of ook wel heel gewoon-gekleed, zochten ze toch altijd gelijk te zijn, tooiden, praalden en

pronkten zichzelf te koop. De hoeden, pluiswit of klaprood, stonden altijd egaal op de toch zoo differente gezichten, die door den uiterlijken schijn van veer en voile weer een gelijk aspekt verkregen.

Zóó, precies eender gekleed, statigden ze naast elkaar voort als een tweeling; een span voor een bokkewagen, naar de spotters zeiën - aldoor in onbestemde haast, in vluchtig-regelmatigen pas, met automatisch-gelijk bewegen.

Naar winkels kijken deden ze maar weinig; ze kenden ze, wisten wel wat er lag of ontbrak. Dat slenter-snuffelen maakte ze weer ongelijk, liet zien de eene klein en fijn, de andere bleek en breed. Ook de gewone babbels van den dag gingen wel voor haar verloren. Ze leefden ijdel, koket voor zichzelf, slechts gelukkig als ze de straat maar konden halen, onverschillig wat het haar bracht, of geven zou, - ten doode droevig indien slecht en smerig weer dat straatfladderen niet vergunde.

Naar heeren keken ze ook al niet veel; de vroegere omstandigheden hadden er haar wel boven verheven. Werd er een van haar gegroet, zoo gaven ze beiden een knikje terug, instinktmatig gelijk, kort, afgemeten als automaatjes, bang uit de plooi en 't mooizijn van d'er eenzelvig straatflaneeren te geraken. Toch ontging ze van de straat niets, zagen ze alles wat aankwam of passeerde.

Voor de dames hadden ze schijnbaar nog minder oogen, schijnbaar, omdat ze in haar gezwind bewegen den schijn aannamen in 't geheel niet rond te speuren. De eerbaren, de vaak zoo on-eleganten, wekten niet haar begeeren, en de lichteren achtten zij beneden haar gang, zichzelf ermee tot de fatsoenlijke en sjieke vrouwen rekenend.

De kleine handen glad-geganteerd, de gezichten, de gekapte, gesierde hoofden gelijk gehouden, het dunne, fijne parasolletje schuin, in parade, marcheerden ze elegant naast elkaar, om in princesselijk besef de straat te overschouwen.

Het regelmatig elken-dag-weder-keerende had aan haar bovenal egalen gang gegeven, een rhythmus van beweeg als de vleugelgang van een zwaan of de stuwslag van een boot. Gelijkmatig,

ongestoord gingen ze, hoe vol de straat ook was, in d'er gelijken kadans tusschen slenteraars en haastigen voort zonder emotie voor de winkels en al wat haar omringde.

Eens op een dag lag het akkoord verbroken. De kleine, die haar berekening zag vervuld, was niet gekomen, had haar vriendin gewoontjes laten wachten.

De andere ging nu alleen.

Maar het regelmatig-vaste, het konstante was er af. Ze spoedde zich op straat voort en voelde zich als alle anderen: een stroo in den vloed Zij dreef er doorheen, zonder houvast; 't ging niet zooals vroeger zoo welbewust, zoo gescandeerd, zoo met haar tweeën op een rij.

Nu eenmaal boos, wilde ze niet vragen - en in d'er ongenoegelijkheid voelde ze meer haar boosheid nog dan haar verlatenheid, dat eerst later kwam.

De winkels lokten haar in 't begin ook wel tot kijken.

Maar de kleine bleef aldoor weg - en de winkels, eenmaal afgekeken, gingen dra vervelen, vermoeiden.

De nieuwe japon voldeed ook minder. Nu het effect van twee gelijken niet meer bestond, zag ze de nieuwsgierigen niet meer zoo kijken, en dit werkte mee tot vereenzaming. Ze voelde zich dof nu ze niet meer met haar vriendin kon praten.

Eerst probeerde ze het met andere oompagneres, elke week weer een nieuwe. Maar de een leek zoo grof of te spichtig en een derde weer te eenvoudig of te opzichtig - en allen hadden geheel andere gedachten; *die* keken naar jongens en mannen, gingen niet, zooals zij, geheel op in het versteende, mooie leven.

Ze voelde zich langzamerhand verslappen, ook in haar kleeren. Toen ze met de kleine saam de eigen japonnen maakte, was er tijd, en ging het naar den smaak. Ze zochten met haar tweeën den snit en de drapeering of veranderden indien er wat ontbrak. Weken tevoren liep daarover reeds het gesprek. Nu alleen kwam ze er niet toe, leek alles moeite te veel en te vergeefs.

Ze raakte langzamerhand naar de dertig, verschrompelde en

vergeelde. Ze zag het zelf, onmiskenbaar - en dacht aan haar vroegeren geliefde, dien zij onder de straat-parade zoo gemakkelijk had vergeten. Dit herinneren en het vage weten, dat zij geen anderen man meer zou krijgen, maakte haar voor goed oud. In de straten-volte der stad voelde ze zich verloren, zag zichzelf eenzaam en dor; en nu de praal had afgedaan, werd ze praktisch.

't Gelukte haar een naaiwinkel op te zetten; ze liet meisjes voor zich werken en keek zelf toe. Maar een ziekte kwam onverwachts, boog het sluik-geteisterde lichaam wreedelijk neer. Toen ze herstelde bleek haar zaakje verloopen, was ze zonder geld, zonder klanten en nog met minder lust tot leven.

Ze moest nu wel uit naaien per dag en woonde ergens binnenshuis voor een gulden vijf-en twintig per week, deed haar eigen kost, als ze in 't naaihuis niet kreeg. Ze kwam maar zeer weinig op de straat. Als ze in de Kalverstraat moest wezen, ten gerieve van de klanten, om in te koopen, deed ze het haastig, liep gebukt, gegeneerd, bijna alsof het iets slechts en verbodens was om daar te loopen.

Ze voelde er zich niet thuis in haar versleten kieeren, schaamde zich, scheen 't liefst te vergeten, dat ze er eens opzicht baarde.

De andere, die na een poosje weer verscheen, gemainteneerd door 'n meneer, een scharrelaar in effekten onder den weidschen naam van bankier, voelde zich hoog en fijn, was blij, dat de vriendin haar niet had aangesproken, stevende heel fatsoenlijk, en heel elegant, en meest alleen.

Zij kwam evenmin in de Kalverstraat of op andere drukke gedeelten vroeger zoo met voorliefde gekozen, nu met opzet gemeden. 't Was haar niet meer sjiek, niet meer voornaam, voor haar, nu maintenée in bonis. Alleen als ze woorden met d'r mijnheer had en hij wat lang wegbleef, speurde ze in de straat, voor het fatsoen zoo gemeden, wetend hem tegen Beurstijd daar vast te kunnen vinden.

Na een jaar of drie raakte de liefdelooze liefde af, zocht en kreeg ze een anderen beminde, al tevoren reeds in 't vizier genomen, tevoren opgedoken. Maar ook dit ging ten einde - en ook

haar jeugd. Ze dwaalde dra rond, werd gewoon prostituée en scharrelde door de straten.

Beider leven is versleten en vergaan, was dit al, toen de eerste liefde verdween, de liefde, voorafgegaan en achterhaald door de nuchterheid der dingen, het materieele leven, dat wel dwingt tot zelfzuchtig, berekenend overleggen, dat den opbloei van 't schoone doodt.

Het parade-vertoon van de twee kon niet meer zijn dan het ijdel en leeg verglijden van de schim achter haar eigen vroegverongelukt leven, een leven, voorbeschikt, om hoe ook, in ellende te vergaan.

Ze hadden, dit wisten ze, zonder het in klaar weten nog te beseffen, den hoogsten prijs gewaagd en oogenschijnlijk in 't begin ook gewonnen, toch op 't eind den inzet erbij verloren.

Ze wisten dit, maar ze wisten niet, hoe 't zou gegaan zijn, indien ze anders hadden gehandeld: misschien een man die ze sloeg en honger liet lijden, of een man, best en braaf maar zonder werk, of uit misère aan den drank.

't Was al om 't even, nu toch voorbij - en onnoodig wel nu over dit verongelukken te klagen.

Hierin waren beiden weer gansch gelijk, was geen verschil tusschen de prostituée en de fatsoenlijk geblevene.

Najaar. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

> Then my heart it grew ashen and sober
> As the leaves that were crisped and sere -

In het mistige licht van een stillen October-dag liepen zij samen de bosch-laan langs: hij, een breed-gebouwde, heel-lange man, zij, een tenger, slank jong-meisje, wier hoofd maar nauwlijks tot zijn schouder reikte. Zij gingen, zonder veel te spreken, naast elkander voort: zij voelde, diep in haar ziel, een zoete vreugde, om het heel alleen zijn met hem, maar durfde die niet open te toonen, - hij peinsde nog lichtelijk na over het zoo juist gedoceerde: gedeelten van zijn voordracht, gezegde zinnen, kwamen ongewild weer in zijn hersenen terug, en, thans kalm, onderzocht hij, of zijn woorden helder, zijn beweringen logisch, zijn uitspraken zuiver waren geweest.....

Om hen heen was de gedempte, grijzige schijn van het ommiste, scheidende zonnelicht; de boom-stammen stonden, regelmatig gerijd, zwart en recht-op in den grond; hoog en ver-weg suisde de wind door de onzichtbare kruinen. In het vale, verlatene bosch, dat werd verengd, en t'allen kanten begrensd door den volkigen damp, brachten hun stappen en stemmen geheimzinnige klanken, vreemde, daar-niet-verwachte geluiden, die het zwijgen alom te volkomener, en de eenzaamheid te algeheeler maakten. De neer-gedwarrelde, toevallig op het pad gevallene najaars-bladeren huiverden, ritselden, wanneer hun voet ze bewoog, met het droog geraas van papier. Zij lagen in de lanen, lijdzaam en gelaten hun lot te ondergaan, de herfst-gelooverten, eenmaal de

tooi der boomen, - nu dood, verdroogd, verdord door onbarm hartige koude..... en de sombere boomen, tragisch als vale geraamten, strekten hun magere takken, als een eeuwige aanklacht omhoog.....

Een wazige vaalte omringde hen, hun vormen vervaagden daarin. Zij voelde zich, gelijkelijk met hem, door de mistige wade omhangen, en een warme, weldadige gewaarwording van intiem-zacht geluk gaf dit bewustzijn haar. Zij schreed naast hem voort, hun voeten beroerden denzèlfden grond, hun oogen zagen dezèlfde smalle, donkere paden-lijningen, dezèlfde dalende schemering, hun longen ademden dezèlfde vochtige, zware aarde-en-blader-lucht... Zij was met hem alleen; niets stoorde haar blijde gedachten, niets deed den rustigen gang harer gepeinzen verbreken. Zooals hij haar leidde, wist zij niet, waar zij was, zij kende het bosch daar niet meer, want als zij er somtijds wandelde, dan ging zij altijd denzelfden weg, volgde de meest-bekende paden, - maar toch bleef zij naast hem gaan, bedaard en vertrouwensvol, zoo zeker, in zijn nabijheid veilig te zijn.....

Dien middag, op de Engelsche les, had hij den meisjes voorgelezen Edgar Poe's mooiste gedicht: Ulalume. En nu, gaande langs de verlaten lanen van het herfstige bosch, in het weemoedige, kleurlooze licht, rezen er, onwillekeurig, weder eenige regelen daarvan in zijn geest, en haast fluisterend, sprak hij ze uit:

> The skies they were ashen and sober;
> The leaves they were crisped and sere -
> The leaves they were withering and sere;
> It was night in the lonesome October....

- Niet meer! niet verder!..... smeekte zij snel. Haar stem klonk zóó ontroerd, dat hij zweeg, en goedig bevreemd haar zag in het bewogen gelaat. Maar zij herstelde zich, en trachtte een lach om haar lippen te leggen, om haar lippen, die beefden: die zwaar-melancholische woorden waren als tranen gevallen op de luchtige rust van haar ziel, - en van een plotselinge, vreemde droefgeestigheid had haar gansche wezen getrild. Ook dien middag reeds hadden zij haar onbewuste zwaarmoedigheid pijnlijk-wreed doen ontwaken, en een onbegrijpelijke, heftige drang tot harts-

tochtelijk weenen was eensklaps opgeweld in haar borst. Maar één blik op zijn rustige trekken had haar onmiddellijk heur kalmte hergeven, zijn onbedoelde invloed sterkte en steunde haar, en wist immer haar ziel weer te brengen in evenwicht. Maar thans, in den stillen vrede, waarin zij zich stoorloos-gelukkig voelde, hadden die woorden ontwijdenden weemoed gebracht en haar ziel droef gewond... Troost-zoekende, troost-verwachtende zag zij hem aan.

Hij glimlachte tegen haar, en liet zijn oog op haar rusten, met dien zachten, teederen blik, die haar week en zonderling-gelukkig maakte. En hij vroeg:

- Is u zoo'n sensitieve..... juffrouw Vere?.....

- Nee, zei ze, o, nee, anders niet..... Maar nu..... Maar nu ik zoo heerlijk-gelukkig ben, mag géén bedroefdheid mijn vreugdige stemming ontheiligen..... dit had zij hem toe willen roepen, - zij had hem willen doen weten, dat het samen zijn met hem haar een eindelooze blijheid was..... maar oogenblikkelijk overwoog zij, dat dit onmogelijk aan hem was te zeggen, en zij beheerschte haar uiting met kracht. Dat mocht zij, dat kon zij niet..... En zij ging voort, maar bedachtzamer nu:

- Soms..... 'n heel-enkele maal..... gebeurt 't wel eens, dat 'n vers me zoo hevig ontroert..... maar 't is dan ook gauw weer voorbij.....

Hij bedacht zich opeens, dat hij nog zoo weinig maar met haar had gepraat, en hij onttrok zich aan zijn eigen overdenkingen, om zich bezig te houden met haar.

- Zoo'n bosch in mist..... en dan laat op den dag, is eigenlijk niet opvroolijkend, begon hij een gesprek, maar ik houd er veel van, heel veel.....

- Ik ook, zei ze eenvoudig. Het is zoo mooi..... Dat roode, verre gevlam van de zon, die ondergaat, - dat licht-grijze, zachte geschemer overal tusschen de boomen..... en dan de stilte, de rust..... 't Is alles zoo..... zoo verrukkelijk, zoo innig, zoo zalig, wilde zij zeggen, maar weder hield zij haar woorden terug.

- Ja, zei hij, ja.....

Nog altijd gingen zij voort door het nevelig bosch, door den steeds dichter-dringenden damp, die neer-daalde uit de boomen,

op-wademde uit den grond, en aanschuiven kwam uit de wazige verten. Eén tonige tint bekleurde het al: teeder-grijs, vervloeiend in zacht-violet, en laag, ver aan den vermeenden einder, gloeide de karmijnen brand der ondergaande zon.....

Hun zwijgend gaan naast elkaar, in dien zachten, intiemen schemer, terwijl zij zijn beweeg naast het hare hoorde, voelde zij, als een zoete toekomst-belofte, en haar hart klopte dankbaar en luid. En zij zag naar den rooden, prachtvollen schijn, en zij dacht, glimlachend òm die gedachte: Is dat licht daar..... *to point us the path to the skies?.....*

Zij naderden de plaats, waar het bosch zich sloot aan de stad. Veel kinderachtig-kleine, leelijk-gelige lichtjes boorden thans door den mist, en donker-grauw duister verving het teedere grijs. Zij zagen elkander aan, bij den aanvang der straat, die zij moesten doorgaan, en een schok van blijde ontroering ging door haar ziel, want zij zag in zijn oogen: hun beider gevoels-impressie was dezèlfde geweest.

Hun wegen scheidden zich, en zij gingen van elkander heen, na een korten, hartelijken groet. Zij spoedde zich voort; de banale bontheid der stad, na de statige pracht van het bosch, deed haar aan, als het bezien van een smakeloos verf-geklad, na de aanschouwing van een sobere, harmonische ets. Maar zij lachte er om: haar hart was vol warmte, haar hersenen waren vol licht. En zij snelde voort, naar de veiligheid van haar eigen kamer, om haar dierbaar, dierbaar geluk in kalmte te overpeinzen.

En thuisgekomen, tastte zij, in haar duister vertrek, naar een stoel, en viel er op neer, als van zalige weelde vermoeid. Nu wist zij het: zij had hem lief. Zij had hem lief, dien groeten, goeden... eenig, eeuwig en onmetelijk..... Zij had hem lief, - hij was haar ziels-beheerscher, haar levens-leider..... zij had hem lief, lief voor àltijd, - dat wist zij nu.

O, niet hevig en overweldigend was de zaligheid harer liefde tot haar gekomen, - maar langzaam, geleidelijk àl dichter. Eerst was het slechts sympathie voor den tactvollen leeraar geweest, toen was haar gevoel geworden: genegenheid, een zachte, maar merkbaar-wassende, - en nu..... en nu.....

Zou hij het..... hebben bemerkt?..... Haar wangen brandden van een warmen blos: o, dat hij het wist, o, dat zij het hem mocht zeggen..... hem mocht bekennen, dat zij hem liefhad..... liefhad..... en haar hééle leven aan zijn geluk arbeiden zou.....

Zou hij het hebben bemerkt, aan de glinstering harer oogen, aan het donkere rood op haar wang, toen hij vanmiddag, bij het verlaten van het les lokaal, naar haar was toe-gekomen, en had gevraagd: 'We moeten een heel eind denzelfden weg..... mag ik méé-gaan zoo ver, juffrouw Vere?..... en zij met haar gewone. naïeve spontaneïteit had geroepen: O, graag, gráág.....

Zij smachtte, dat hij het weten zou. Met een hevig, onstilbaar verlangen wenschte zij, hem het heil harer liefde te brengen. In haar onwetend-zijn van 's levens werkelijkheid, vermoedde zij niet, dat mogelijk het geschenk van haar ziel wel niet begeerd, niet aanvaard worden kon..... zij wist, in een jeugdig, twijfelloos gelooven, dat haar liefde hem-verblijdend, hem-vreugde-gevend zou zijn.....

In een jonge, idealistische dweperij vergeleek zij den zon-gloed, die hen des middags beschenen had, met den stralenden schijn harer liefde, die óók eenmaal hun beider levens belichten zou, en een herinnering aan wat *hij* had gezegd, werd weder helder in haar:

> We safely may trust to a gleaming
> That can not but guide us aright....

En haar Ziel waarschuwde haar niet, gehoor gevende aan een intuïtieven drang: '*Sadly this star I mistrust*'..... maar Zij verried haar, meedoogenloos, wreed, - haar zonder barmhartigheid overleverend aan een valschen, onbetrouwbaren schijn, die haar ellendig-misleide leven reddeloos zou doen vergaan.....

Zij dacht aan niets dan aan hem, sinds dien dag. Al haar zachte gepeinzen waren aan hem gewijd, àl de zoetheid harer liefde droeg zij hem op. Zij voelde zich gelukkig, wanende, hem door haar zelf geschenk een zalige gave te bereiden, want thans was zij ervan overtuigd, thans droeg zij het als een klare waarheid in zich om: dat hij wist van haar liefde..... dat hij wist van haar oneindige gehechtheid aan hem.....

Maar waarom kwam hij dan niet..... o, waarom kwam hij dan niet..... Zij verlangde zich in de veiligheid van zijn vaste omarming, dat zij haar hoofd mocht rusten aan zijn borst, dat zij hem fluisterend haar liefde belijden kon..... O, kwam hij toch maar... zij kon niet meer buiten hem, hij was haar alles, haar àlles.....

Zij wachtte, den ganschen dag wachtte zij, in een spanning, die, elk oogenblik, in een tranen-stroom door-breken kon, in een ongeduld, dat ondoofbaar en folterend was. Zij begreep zijn weg-blijven niet, - was zijn verlangen niet gelijk aan het hare, - was haar nabijheid dan niet onontbeerlijk voor hem?.....

Maar zij verwierp weder spoedig dien twijfel, met willend geweld, - want dit wantrouwen was een smaad aan haar liefde, een lafheid, een zònde bijna.....

Hij zòu wel komen..... hij zou zéker komen..... zij wist, dat hij haar liefde wenschte, dat zei haar keur diepste gevoel. Zij moest haar stormend verlangen bedwingen, wachten, in stille tevredenheid, en blijde zijn, dat zij wachten mòcht.....

Naar haar lessen ging zij niet meer. Zij kon, zij wilde hem niet zien, temidden van zóóveel vreemden. Zij zeide, ziek te zijn, en, door haar apart-staan van de dagelijksche dingen, door haar abstractheid in alle gewone levens-daden, vond men haar zonderling, en geloofde haar voorwendsel, zonder veel na-gevraag.

Zij was thans geheel van hem. Al haar aandoeningen, al haar gevoelens, al haar gewaarwordingen waren versmolten tot één enkelen ziels-aandrang: haar liefde. Zij erkende geen andere ontroeringen meer, zij hàd geen andere ontroeringen meer, zij leefde voor hem, zij bestond voor hem, zij behoorde hem thans volkomen.

O, die avond, die idyllische avond met hem alleen in het bosch, - *ah*, *night of all nights in the year!*..... toen zij hem als een beschermenden engel naast zich had geweten, en zoo gerust en veilig in zijn vrede gewandeld had... En die laatste blik, dien zij gewisseld hadden, vóór het heengaan van elkaar, en die haar had laten begrijpen, dat zij, een oogenblik, hetzèlfde hadden gevoeld!... O, zij had tòen het hoogte-punt van haar liefde bereikt, - tòen was zij volmaakt-gelukkig geweest.....

Was zij dit thans, dan niet meer?..... O, ja, zij was het nog, want

zij wilde het zijn. En zij vertrouwde, vertrouwde onvoorwaardelijk, op de kracht harer liefde, die eenmaal haar verlangen bevredigen zou..... Haar liefde zou hem doen komen, zou hem tot haar doen komen, om haar geschenk in ontvangst te nemen: het heiligst geschenk, dat menschen elkander wijden.....

Haar koortsige opwinding wies, van minuut tot minuut, van moment tot moment, maar hij kwam niet..... Haar eenmaal zoo zonnig verlangen werd droevig en dof, haar liefde werd haar een lijden, haar voortdurend-vergeefsch gewacht een eeuwig-schrijnende pijn. Of zij hem fluisterend-smeekend riep, in de stilte van haar eenzaamheid, of zij radeloos klaagde, en tallooze tranen plengde op de baar van haar stervende hoop, of zij kermend heur handen wrong, staêg biddend om ontferming, of zij gelaten nederlag, in lijdelijke smart, - het was alles gelijk: hij kwam niet.

Toen, na een doorwaakten, doorweenden nacht, was het, dat, voor de eerste maal, de gedachte zich aan baar opdringen ging: waarom, als *hij* niet kwam, niet komen kòn misschien, zou *zij* niet gaan tot hèm? O, zij zou aan zijn voeten vallen, hem nederig haar liefde bekennen, en hem smeeken, smeeken, haar niet van zich weg te zenden..... En dan zou hij zich liefderijk tot haar neder-buigen..... en dan..... en dan.....

Maar vèrder durfde zij niet te denken. Het was reeds zoo vermetel, zoo overmoedig, dat zij *deze* gedachte in overweging genomen, dat zij *dezen* wensch uit haar onbewustheid te voorschijn geroepen had.

Den ganschen duur van haar lange, lichtlooze dagen overdacht zij haar plan. En hoe langer zij peinsde, hoe natuurlijker en rationeeler die daad haar voorkwam te zijn. En eindelijk, eindelijk, was haar voornemen geworden tot een vast besluit.

En toen dit eenmaal zoo was, wachtte zij met de uitvoering daarvan niet lang. Elk uur van uitstel was een uur geluks-verlies..... En zij *wilde* niet langer ongelukkig zijn, nu zij haar heil door eigen kracht bereiken kon.....

Zij gedroeg zich als een gesuggereerde, zij handelde als onder hypnose. Zij voelde, dat zij niet anders kon doen, dan zij deed, en zij gehoorzaamde passief aan dien sterken, haar overheerschenden

drang. Zij liep naar zijn huis, in een vreemde bedaardheid, zij had gescheld, en de trap naar zijn kamer beklommen, vóór zij daar het vermoeden van had. En toen zij boven was, en even wachtte, met sidderende lippen en fel-bonzend hart, toen stond zijn groote gestalte in de deur-opening, zijn hoofd nijgde zich naar het hare, zijn vingers vatten haar hand, en hij leidde haar zijn studeer-kamer in. Maar zonderling-onbewogen klonk haar zijn stem tegemoet:

- Is u weer beter, juffrouw Vere? U is ziek geweest, heb ik gehoord..... Nu, dat is u wel aan te zien, u ziet héél bleek.....

Hij toonde geen bevreemding over haar bezoek; het gebeurde hem vaak, dat zijn leerlingen hem raad kwamen vragen, of ergens zijn hulp in behoefden. Hij gaf haar een stoel, en zette zich bij haar neer, gereed om te luisteren, naar hetgeen zij te zeggen zou hebben, met zijn bekende welwillendheid.

Maar zijn gewoon-doen verbijsterde haar. Zij verloor haar gedachten, het duizelde haar, zij was een flauwte nabij. Radeloos zoekend om uitkomst, zag zij de kamer rond, totdat met een pijnlijken schok haar bewustzijn weer volledig ontwaakte: zij had een portret op zijn schrijftafel gezien, een vrouwen-portret.

Zij keek er naar, met ontzetten, starenden blik, onafgewend, strak; hij volgde de richting harer oogen, en toen, met een zachte beweging, nam hij het portret in zijn hand.

- Mijn vrouw..... zei hij, mijn vrouw, die ziek is, te Montreux.....

Haar hart verdorde, schrompelde ineen, van verkillende pijn. Met een wilde beweging stond zij op: zij wist, dat zij, hier langer blijvende, haar doods-smart uitsnikken, uitgillen zou.....

- Ik kwam hier..... om u te zeggen..... dat ik..... niet langer les-nemen kom, zeide zij, zonder hem aan te zien, met een ademlooze, haperende stem.

En zij wendde zich van hem af, naar de deur, en ging heen. -

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CXLV.

Ik zie dat witte zwanendons, een vlok
Van sneeuwig schuim gelijk, geleidlijk glijden
Langs de' effen vijver-spiegel, of daar trok
Gedachte-aan-Liefde, zichtbaar tusschenbeiden

Als blanke veêr op 't meer, dat de oogen schreiden
Zoo hooploos vol, omdat de ziel plots schrok
Door 't bitter denken aan een mooglijk scheiden
Bij de' allerlaatsten slag der levens-klok.....

Maar Lief zegt met een glimlach: ‘Bloem der ziel,
‘Inniglijk-wit en teêr, is Liefde, en boven
Des levens vloeden drijft ze, een sterke kiel!’

‘O, ik heb lief u, hef u!’ roep 'k en kniel,
In oppermachtig voelen en gelooven,
Dat 'k eer mijn fiere Zelf, dan ù ontviel.....!

CXLVI.

De vlotte zwaluw, als een geest aan 't zoeken,
Scheert langs het vlakke water zonder rust,
En keert zich weder om, zoo vaak 't haar lust,
Terug plots schietend onder scherpe hoeken.....

Mooi om te zien, zwiert óók niet zoo uw kloeke
Ziel, gloeiend van verlangen ongebluscht,
Terwijl zij teêr, als waren 't lippen, kust
De opperste toppen van wel honderd boeken?

Gij leest hen door, en ziet in elk een zweem
Des levens: 't zijn u slechts de glans-facetten
Der fonkel-pracht in 's Levens diadeem.....

Maar moogt ge op 't schoon dier kleur-schakeering letten,
Toch vindt gij 't hoogste Schoon in 't Leven-zelf,
Rijzend hoog-òp met breeder leên gewelf.

CXLVII.

Dees warmte is lief mij, daar 'k, in heerlijk droomen,
Niets zie dan 't zacht bewegen van uw leest,
Wijl gij, in langzaam wieglen, overleest
Het pas door U geschreevne..... Ei! zie daar komen

De woorden-rollingen, die rhythmisch stroomen,
Als heldre beken uit uw hoogen geest,
Klaar als kristal, en in wier diepte feest
De zuivre schoonheid van uw ziel-volkomen!

Uw ziel, Lief! is een koninklijk paleis,
Waar visiöenen wild in wals-maat zwieren,
Die gij, sterk, meê-troont voor een aardsche reis...!

O! zie uw scheppingen den kerker sieren
Des Levens, waar zij staan, licht, stil en wijs,
Hooge gestalten tusschen wild gekrijsch...!

CXLVIII.

O, wen gij, peinzend in uw stoel gegleden -
Die, als een troon van kleurge majesteit,
Zijn bloem-borduursel om uw eedle leden
En begenadigd kinderhoofdje breidt -

Uw handje, als waar 't een lammetje, zacht leidt,
Dat teeder-vlug, maar soms bedeesd van schreden,
Langs 't welig-open vlaktetje zoet weidt,
Al naar het staafje stuurt, stil voortgegleden.....

Lijkt gij me een herderin, die innig-blijd,
En met de stilte van haar taak tevreden,
Langs velden, door geen menschenvoet betreden,
Gaat als gedweeë onder de oneindigheid
Der luchten..... En zij zendt haar vrome beden
Omhoog, vertrouwend dat slechts heil haar beidt.

Het woud van het eeuwige verlangen. Door P.H. van Moerkerken Jr.

Het was op een anderen avond dat de grijsaard aldus sprak:

In een woeste bergachtige landstreek waar de beken klaterend nederstortten in diepe ravijnen en donkere wouden de kruinen van het gebergte omwuifden, bevond ik mij op een koelen en stormachtigen October-namiddag in een oude romaansche kapel. Slechts door riet en wilde slingerplanten gedekt, had zij van verre het aanzien eener schamele boerenhut. Evenwel, onder dit sobere hulsel lagen op een graftombe twee steenen beelden van statige ranke schoonheid, maar grauw en groen van het vocht veler eeuwen. Het waren oude menschen, man en vrouw, gekleed in strak-geplooide gewaden. In de edele gelaatstrekken was een glimlach vol goddelijke rust en hunne half-geopende oogen staarden naar heerlijke verten.

Tot deze eenzame overblijfselen uit vergeten tijden, hoog op een ruige somber-omgroeide rots, had ik mij begeven door vreemden innerlijken drang gejaagd, door een verlangen dat als heimwee was naar de herinneringen van een vroeger leven, en daar, luisterend naar het ruischen der watervallen in de afgronden diep beneden mij, voelde ik steeds klaarder de gedachte in mij worden dat onder deze tombe een verdwenen levenstijdperk van mijn eigen wezen sluimerde. Omstreeks het uur dat het daglicht in schemering verkeerde, de maan opkwam en de oude bleeke gestalten bescheen, begon er ver in een dal een helder avondklokje te luiden.

Toen hief het beeld van den ouden man langzaam het hoofd, opende wijd de starre oogen en legde de rechterhand op het hart der vrouw; dan ontsloot ook zij hare oogen en hij zeide tot haar:

- Liefste, het uur is gekomen dat wij spreken zullen. Op deze stonde van den avond zijn er duizend jaren voorbij gegaan sedert wij ons hier ter ruste nederlegden. Eindelijk..... ach! hoe lang duurde de slaap! Want bij het versterven van iedere eeuw voelde ik mij de randen naderen der donkere vergetelheid des doods en een schemering van het leven voer in één stip des tijds over mijne oogleden. Nu echter is de openbaring nabij van twee levens die door ééne liefde bewogen, elkaar zochten en vonden. Maar ik zal spreken als sprak ik niet tot u zelve maar tot de wereld der menschen. -

Het verre klokje luidde niet meer, de droeve vlagen van den najaarsavond zwegen, het geruisch der watervallen verzonk in diepere spelonken, en in de huiveringen dezer vreemde stilte verhaalde het oude beeld:

Het was in de gaarde van mijn voorvaderlijk slot dat ik voor het eerst de geliefde mijns levens zag, wandelende onder de bloeiende boomen en het koele morgenlicht Wel moeilijk is het de ontroeringen der ziel met een enkel woord te benaderen; maar nu, als ik terugdenk aan dat onvergetelijkste tijdstip van mijn leven, geloof ik dat geen woord op zich zelf de huivering van geluk zou omvatten die mij duizelen deed bij zoo een nooit-geziene schoonheid; want al wat een onbevangen menschenziel aan eerbiedige en liefelijke gevoelens kan doorstroomen, werd hier in één rythme bewogen door de aanschouwing eener bovenaardsche heerlijkheid. Op haar gelaat straalde rustige wijsheid, en liefde voor alle dingen leefde in den helderen glans harer oogen. Wij kregen elkaar hef, wij dwaalden in de vroegte der morgenuren door de tuinen van het slot en nog herinner ik mij vele woorden van ondoorgrondelijke wijsheid die zij sprak. Op een avond nam zij mij mede in den hof. Reeds was een diepe duisternis gezonken onder de zware welving der boomen en een geurige nachtkoelte woei ons tegen langs de hellingen der bergen. Wij zetten

ons neer aan het einde der gaarde, waar het dal met ruischenden stroom wijd openlag in de schemering van het rijzend maanlicht. - Lieveling, zeide zij met zeer zachte stem, wij moeten scheiden, maar wij zullen elkaar weerzien en oneindig schooner zal het zijn dan nu; want dan zullen wij voor altijd bij elkaar blijven. In den herfst van dit jaar moet gij het huis uwer vaderen verlaten en in westelijke richting gaan. Gij zult over vele rivieren en beken trekken, tot gij na enkele dagen in een bergachtig land komt bij een bosch van hoog en zwaar geboomte. Midden in dit bosch ligt mijn woning op een steile rots. Maar nog dit zeg ik u: vraag aan niemand den weg, zeg aan niemand het doel van uw tocht; geen zou u begrijpen en uw eigen hart is de zekerste geleider. -

Innig-dankbaar sloeg ik mijne armen om haar hals en dien stillen zomernacht bleven wij sluimerend zitten in het stralende licht der maan. Toen ik ontwaakte was er zonlicht om mij heen, vogelen kweelden in het frissche loover, maar de geliefde jonkvrouw zag ik niet meer. Echter bedroefde mij haar verdwijnen niet; ik leefde nu met de schoonste herinneringen en de zekerheid haar weer te zien.

Op een zonnigen herfstmorgen nam ik afscheid van mijne ouders en geheel alleen reed ik westwaarts een mij onbekende wereld in. Visschers scheepten mij de stroomen over, de beken doorwaadde mijn ros; ik overnachtte in armelijke hutten of onder een boom in het gras. Na zeven dagen bereikte ik tegen den avond een onafzienbare glinsterende zee, op wier eenzame wateren geen zeil bewoog. Aan den oever lag een enkel scheepje en toen ik den schipper vroeg mij over te varen maakte hij zwijgend zijne toebereidselen; even na zonsondergang heesch hij zijn zeil en voer met zachten wind over het stille meer. Allengs verzonk de kust en een stralende sterrennacht overwelfde de donker-blauwe wateren. Tegen den morgen landden wij aan den voet van woeste steile rotsen, wier toppen met een dicht en somber woud begroeid waren. Ik gaf den veerman zijn loon en reed de kust langs, waar ik weldra een donkeren hollen bergweg bespeurde, die mij opwaarts voerde naar het vreemde bosch. Gedurende eenige dagen volgde ik een zelfde pad, des nachts slapende in het hooge woudgras.

Maar terwijl ik mij dieper en dieper begaf in deze onbekende streken, werd het geboomte steeds hooger, steeds zwaarder, en eindelijk bevond ik mij in een woest en treurig oord, slechts doorkruist van smalle lanen, dagen en dagen ver. Telken avond kwam de duisternis vroeger over het woud; kille nevelen hingen onder het stervende gebladerte. In die eenzaamheid groeide mateloos mijn verlangen naar de goddelijke klaarte Harer oogen, naar de wijsheid sprekende stem Harer ziel. Tot de boomen, tot de zwarte wintervogelen, tot de wolken riep ik: waar is zij? - maar in de stilte van het woud hoorde ik slechts de echo mijner eigene stem.

En verder, verder droeg mij mijn ros. De eerste sneeuwvlokken daalden op de dorre looveren en de boomen bleven stil en wit tot de zachte winden des voorjaars woeien en liefelijke bloemen ontsproten aan den vochtigen grond. De getijden van het jaar gingen voorbij, weer geelden de bladeren en steeds verder, verder reed ik door de onbegrensdheid der lanen En jaren lang doolde ik, het werd lente, het werd zomer, en herfst en winter, en de schoonheden van het oneindige woud wisselden, verwelkend en herbloeiend. Waar ik ging had ik de openbaringen des levens lief, want ik wist dat al wat ik zag slechts leefde ter verheerlijking van Haar die door mijn hart gezocht werd met een al-machtig en wereld-omspannend verlangen. Vaak hoorde ik hare stem achter verre bosschages, en voort, voort joeg ik mijn ros, maar de stem verstierf in het geruisch der bladeren en de geliefde vond ik niet.

Toen bezweek mijn trouwe paard, afgemat door een zwerven dat eeuwig scheen. Nu ging ik te voet van den morgen tot den avond, van lanen tot lanen, eindeloos. Ik at het zwarte brood der eenzame woud-bewoners, ik sliep op het stroo hunner schamele hutten. En, terwijl jaren en jaren ongeteld vervlogen, mijne haren vergrijsden, mijn gestalte zich boog, gloeide door de aderen der wereld een leven van steeds inniger schoonheid en in iedere vezel van het woud streefde het oneindig verlangen naar de eenig-geliefde verre Vrouw. Groot was mijn smart, maar schoon; zij omvatte de witte wolken boven het woud, zij omvatte van horizont tot horizont de diepte der schemerige lanen; zij omvatte het leven en den dood, niets was haar vreemd. En daar zij zoo groot was,

werd zij schoonheid, en een liefde die zich, in de stralende nachten, over de onbegrensdheid der werelden uitbreidde. Ik beminde de geboorte der jonge bloemen, ik beminde den dood der gebladerten; want boven de sterfelijke wisseling van leven en vergaan zag ik nu klaar en onwankelbaar het onsterfelijk-Eeuwige.

Op een vroegen morgen in den herfst stond ik aan het einde eener laan en een verre blanke weide lag voor mij, wier zoom ik volgde tot ik weer andere lanen betrad; maar de sombere woestheid van het woud scheen nu door menschen-arbeid tot statige geordende schoonheid bedwongen. Ik ging langs wijde stille vijvers, aan wier zonnige oevers donkere asters bloeiden. Toen het licht van dien dag begon te dalen, bevond ik mij aan den rand van het gebergte en in de diepte, waar reeds de eerste schaduwen van den schemer zonken, lag een vallei met vele ruischende beken en op een eenzame steile rots een kleine witte woning. Toen,..... maar ik weet niet meer of ik de aarde betreden heb, of de duisternis van den nacht mij omgaf of het licht van den avond; ik weet slechts dat ik neerlag aan de voeten van Haar die mijn oneindig verlangen stilde met één oogopslag. In hare oude verbleekte trekken, bleek maar vergoddelijkt door de rust van een leven uit andere sferen, lachte uit hare oogen mij toe het licht eener onvergankelijke liefde En een beving voelde ik gaan door het onsterfelijke van mijn wezen, toen die Stem, diezelfde stem uit oude jaren, tot mij sprak.

- Nu hebt gij de wereld gezien zooals nog geen de wereld zag; gij hebt het schoonste leven gehad dat op aarde een sterfelijk wezen kan hebben: de ruwheid der menschen is u onbekend gebleven, maar de hoogste ontroeringen der liefde hebt gij doorleefd. Want het woud waardoor gij gezworven hebt is het Woud van het eeuwige Verlangen. Deze schoonheid gaf ik u wijl ik u liefhad boven al wat mijne oogen zagen, mijne ooren hoorden. Denk niet, al moge wellicht even die gedachte in u gerezen zijn, dat alles slechts een heerlijke droom was waaruit gij zult ontwaken jong en bloeiend. Wij zijn beiden oud, onze haren zijn wit, ons gelaat is vermagerd; maar onsterfelijk zijn onze zielen en tot in de oneindìgheid der dagen zullen zij vereenigd zijn. Ik had

de macht u in dit woud van het eeuwige verlangen te doen zwerven totdat het leven op deze wereld terugviel in het niet, maar ook mij doorvoer een steeds sterker verlangen u weer te zien en de onzichtbare sferen van een eindeloos geluk met u in te gaan. Daarom riep de kracht van mijn hart u tot mij. Schoon was uw verlangend leven, schooner zal de vrede van den dood zijn.

Het oude beeld zweeg, en zij die naast hem rustte nam zijn hand in de hare en sprak:

Ja, zoo waren mijne woorden; ik gaf u deze schoonheid wijl ik u liefhad. Toen wij moesten scheiden na die dagen van onuitsprekelijk geluk en ik in de stilte van den dageraad u alleen liet in heerlijke droomen, was ik nog jong en, naar ouderen waanden, onervaren; maar, wat géén mensch wist, diep in mij had ik als een leven van eeuwen her en woelden de herinneringen aan wereld-vernielende hartstochten. Zoo kende ik leed en vreugde der menschenziel; zoo leerde ik den hoogsten geluksstaat van uw liefhebbend hart doorgronden. Ik wist dat uw innigst verlangen was tot den dood toe mij te hebben als de trouwe gezellin uws levens, en ook ik zelve wilde dit. Maar - aldus overwoog ik - een zoo vroege rust in het jonge, nauwelijks-ontbloeide hart ware ontijdig, ware niet de vrede die woont op de witte bergtoppen van het verste en onwankelbare geluk; want noch het leed der scheiding, noch de extatische schoonheid van een eindeloos verlangen zoudt gij gekend hebben. Daarom liet ik u herwaarts komen langs andere wegen dan ik zelve ging; ik liet u dolen langs lanen, door lang-gestorven geslachten aangelegd in tijden waar geen heugenis meer van is. Voorwaar, zoo mijn eigen hart anders gekund had, gij waart blijven leven tot den ondergang der aarde, zwervende door het eeuwige woud, en eerst na eeuwen van eeuwen zouden wij elkander hebben weergezien.

Toen sprak weder het beeld van den ouden man.

Ik ben u zoo dankbaar voor al wat gij mij gaaft, o wijze en ondoorgrondelijke vrouw. Er waren uren, in dien korten tijd dat ik met u samen was op het slot mijner vaderen, zóó rijk aan ge-

luk, zóo groot van ontroering, dat ik honderd jaren had kunnen dwalen door uwe lanen, en, eenzaam met de herinnering aan die stralende momenten mijns levens, niet eenzaam zijn, maar den samenhang voelen van eigen ziel met de natuur, leven van verrukking op verrukking om de schoonheid die de gedachte aan u, o ver-afwezende, o innigst-geliefde, over de wereld deed lichten. Een enkele kus, van ziel tot ziel, kan een geluk zijn voor jaren. En nu, daar ik de grootheid uwer liefde geheel doorschouwen kan, weet ik dat deze duizend jaren van vrede tot de eeuwigheid zullen overgaan. -

Hij zweeg, en zijne en hare oogen sloten zich. Nu rezen er uit de diepte der dalen de galmen van het verre klokje, nog even zochten hunne handen elkaar, dan lagen zij weer in den kouden sluimer teruggezonken.

En ik heb, zittende op de rots in dien maanlichten nacht, neergeschreven wat ik gehoord had, woord na woord; want al wat zij spraken had zich in mijn geheugen gegroefd, vast en onvergankelijk, daar ik, o eeuwig en onontwarbaar raadsel, het woud van het verlangen weervond in mijn eigen hart en ik Alfrune's stem herkende, die, door den koelen steenen vrouwe-mond, klonk uit de diepte van dat eeuwenoude graf.

Leicestershire. Door Adriaan van Oordt. (*Vervolg.*)

In bewondering aanschouw ik nu eerst, hoe de kleuren zich aan den hemel hebben uitgezet.

Ivoorgele en ivoorwitte banen gaan aan het azaliaroode westen en naar het noorden en zuiden smeult de hemel in zwavelgelen gloed en hooger langs de koepeling gevoegen zich balkons van witte wolken, uitspringend in diep gelegen rand van gesmolten goud, terwijl rondom wolkjes schuimen en verder het blauw vergroent met een enkele sterredroppeling van zilver.

Mijn hoofd staat midden in dien luister, die als een vorstenkroon metaalkil om mijn slapen sluit, en het is mij, alsof ik die avontuurlijke hemelglanzen eerder opgemerkt, zóó verzeilde in een droom, waarin ik het dorp in dien verslapen levenstoestand vond.

Maar mijn blikken gaan naar omlaag; uit het dal hijgt nevelige nacht. De huisjes rafelen in de schemering en hun bouwvallige standen geven een schijn, dat daar een geluidlooze actie van verweezing, van vernietiging gaat. Alleen de grijze kerktoren stommelt log vierkant op en verliest zich in een nevelvlaag, waarboven de rand van het dal, de weilanden, hun groenen tint verliezen en aanzwarten in den nacht.

Met een zucht keer ik me om en boven mij de verweeking der hemelglanzen ziende, de ineenvloeiing van stil geworden hemelrevieren, waar kleuren zich aan kleuren geven en doodgaan in een

vagen bleekblauwen nachthemel, vind ik de maan als een vergulde kerstvrucht aan de boomen hangen.

Thans is de aarde ter ruste gegaan. Over de schimmelige weiden schijnt de maan teringachtig, ijle gordijnen van licht ophoudend. En tegen de helling der heuvels beschrijven bleekzuchtige nevels dansen, laag aan den grond met in zich zelve terugkeerende wendingen, en dan hoogop zijïg in maanlicht zweven ze en wiegelen zich in lankmoedige vaart, zich hoog verheffend om struiken en boomen, nu eens vaag en dan melkwit gezind door de maan, die breeduit aan den hemel komt zwemmen.

Voor de onzichtbaarheid der materie en door het wezenlooze licht der maan en door het wezenlooze spel van den nevel voel ik een lichtvaardige uitvaart mijner ziel van een onreëelen grond naar een wel verheven, maar kleurlooze hoogte, waar mijn gedachten verzwijmen en de bloedarme emotie voortleeft als een bloem, die van haar levensstam gereten, kwijnt in een doorzichtige vaas.

Bij mijn lichtvaardige passen, die in verstandhouding met den loop mijner gedachten gingen, keek ik niet naar den weg; maar thans zie ik, hoe de hemel vernacht achter zware boomen der laan, achter zwartwollige duisternis, waar in de verte tusschen de stammen vingertopgroote lichten van lantaarns glimpen; en naderbij zie ik reeds aan de huizen gulden ruitjes, wier schijning over de heestertakken in gouden vellen hangt en als figuren van maanlicht over het gras neervalt.

En in het dorp, waar de huisjes zich achter de boomopzwarting houden, wordt de nacht gevierd met lichtuitbloeiing door geblinddoekte ramen heen en boven deuren en door spleten, waar het goud in fijne reepen kiert.

Na een speurzoeken mijner blikken en een bedachtzaam houden van mijn lijf ga ik een voortuin in, bereik er een woning, die onder het afdak ingedut is, en binnengetreden ontmoet ik in de kamer een oude vrouw, die aan den haard haar handen op de knieën overschouwt.

Over haar slank gelaat gaan lichte vorens, die langs een mageren neus naar dunne lippen zwenken en op de hoogteplekken is de huid leerachtig bruin, maar dra verkleurend tot oudgeel en

politoerrood, als haar mond zich tot spreken opent, en de groote tanden in wit vertoon de uitdrukking van haar gelaat in leven brengen.

Met kleine duwtjes dringt ze mij in een slaplendigen tuinstoel en met zeurwoordjes beveelt ze haar mondkost en haar ververschingen aan.

En terwijl ik over de tafel heen praat, zie ik de dingen der kamer, het rood van den burgerlijken, maar simpel opgetrokken schouw, het groen en zwart der lage balken, de royale pronk van kussens, warmbruin en voorjaarsgroen, het geel der stoelomramingen - deze nederzetting van kleuren zie ik verwonderd aan als een, die plotseling in een vreemde samenleving geraakt is, waar alles, het geluid der menschen, hun aanblik en het aanzien der dingen, de kleuren en het gedrag der lijnen luide en lichtend zijn en toch zonder tegenspraak 't een tot 't ander.

't Rood zondert zich van het dichtbij zijnde geel af, maar burgert zich weer in bij het paars van een tafelkleed, bij het zwart, dat tusschen de balken schuilt.

Stil luister ik naar die fijne stem der vrouw, wier noten somtijds beven als een kinderschel en zie de dingen om mij heen voortgaan in één beweging, in één samenleving van kleur; en voor mij op de tafel staat de lamp, wier licht, opgeluisterd door een mulligroode kap, als een vrucht naar alle zijden rijpt en om zich heen schaduwpatronen weeft, waarin ik mij verdiep al verder en verder onder een suizing van stilte, die somtijds wakker wordt door het spreken der oude vrouw.

Ten laatste neem ik een blad van de tafel en al de letters ziende, leef ik een zachte wijze van leven, voelende, hoe de dingen zoo vreedzaam om mij legeren, zoo onderdanig aan het schaduwlicht der lamp, die in zich zelve schittert, van buiten nauw bewogen, als een dweepzieke monnik in gebed.

De oude vrouw staat op en spreekt vertrouwelijk; en met enkele berustingswoorden gaan we een ieder naar zijn slaapvertrek, waar ik nog nalevend in de kamer van zooeven, mijn bewustzijn versterven voel onder den over mij warenden slaap, die altijd aankomt en komt, mijn lendenen verdoovend, alsof ik aan het spele-

varen meegestuurd word door een zware strooming; en mij geheel aan den slaap gegeven, word ik plots aangeraakt door een nieuw leven en mijn geest van anker gelicht, gaat henen in een groote vervulling.

En daar sta ik aan een onmetelijk, grasgroen wiegend veld, waar zich een dal in stort; en daar schuilen huisjes en schuren en tuintjes en paden zich tot een dorp te zamen, de huisjes zich hurkend onder de boomen, zich zedig gebouwend aan velden en wegen, zich hechtend aan den rand van 't dal.

't Is in den morgen - bedauwde voorland van den dag - en de zon-in-branding, nog aan het oosten, drijft haar stralen ver over het dal, waar de menschen uit hun deuren komen en rustig opzien naar de zondaglucht, en hun ledematen aan het leven wennend, kuieren voor het huis, schuifelen door het tuintje en met de hand den groei der vrucht bezoeken en de hokken openend het pluimen wolvee laten gaan.

De zon stijgt steeds en de stralen raken schuin het dal, de boomtoppen guldend en met een enkele laaiing de daken, vier schoorsteenrook aan het grijsblauw van den hemel zich verluchtigt.

Over de koele wegen gaat een enkel mensch en hobbelt het paard voor een chais, waar een man en een vrouw in zitten, deftig, maar soms tegen elkander schokkend in de geheele lengte van hun bovenlijf.

Voor een raam ruggewelft een poes zich en buiten staat een hond zich aan de achterpooten te rekken, al snuffelend tegen de morgenlucht.

Een boer, al slungelend langs de korenpaden, overschouwt de weelde van zijn gewas en weegt in de hand de waarde der aarde. En in de gaarde gaat hij van boom tot boom aanmonsteren de dracht, de hoeveelheid zijner oogst benaderend.

En onderwijl stijgt de zon, haar stralen vallen in het dal, de dauwdruppels van de loovers roovend, en voor de huizen staat het zonlicht opgevuld en al siepelend door de takken, kriebelt het over de paden en maakt daar gulden zonnestelsels, waarin muggen als stofdeeltjes door elkander duizelen.

En alsof door de zonuitstorting in één slag het leven in het dal

is opgewekt, komen de menschen uit de achterhuizen door de tuinen op den weg en loopen deftig langzaam, een kerkboek in de hand, tot groepen van twee en vier, de mannen in stijve kleederen, in broeken, die rond uitpijpen naar de voeten, en vrouwen, wier hoofd voorzichtig omvat is door een muts met linten of door een kaphoed, met de rokken wijduit waaierend in haar geduldigen gang.

Langs den menschenstoet worden de heggen en hekken overstroomd door voorjaarsheesters, seringen en gouden regens, wier paarse en witte trossen, en gouden bloemen als gouden tranen, door de bladeren vallen en haar zoeten geur verliezen aan de menschen, die statig gaan en ingaan in het groote huis, de grijsgrauwe in zich zelf verzonken kerk van bergsteen, waar het orgel dreunt - een groot geluid, dat, als uit de aarde opgekomen, in zich zelve voort bromt, maar dra overstemd wordt door het klokgelui hoog boven.

In wel overdachte vlucht en wedervlucht luidt het over wegen en velden en menschen, die steeds aantreden; en als door de zon te weeg gebracht, gaat het klokkegebeier, door den wind tot zwakke verte gedreven, weer opleven in luiden aanslag als een nimmer moede roep tot vrome wijding.

En hoog boven alles stort de zon, zich zelve voedend, legioenen stralen over de haargrasjes, over de heestergestalten met hun loofbanieren, over de bloemen, hangend als lustres, opbloeiend als zonnekroonen, en over de boomen, die hoog dragen in den schoonen dag.

Van alle zijden wast het zonlicht, als een overval van warme vreugde zich meester makend van alle luchten, van elk beweeg, terwijl uit het steenen kerkhuis de slecht verheelde kerkzang als een koele bron aan 't daglicht komt.

En ik sta nog.

Maar door de zon getroffen, keer ik tot me zelve weder en me ingezwachteld in het beddeleven voelend, waak ik in den dooden nacht.

Drie sonnetten. Door H.J. Boeken.

I.
Gestadige Ongestadigheid.

Niet aan een sloot, of stillen plas of 't vlak
Eens meirs, dat maar gedwee zich laat bestrijken
Door de' aêm des winds en sluimer-oogend mak
Na-maakt den blik, waarmee de heemlen kijken.

Die door het haast gesloten blader-dak
Van boomen, staand op kalme wacht van dijken,
Neer-slaan hun beeld, omfloersd of helder-strak,
Moet 'k, teder-ongestadige, u gelijken.

Want ongestadig zijt gij als op zee
Een plek, waar 't barnt van een inwendig stroomen,
U-zelve bron van 't zaligst wel of wee,
Staêg ongestaêg, naar uit uw diepte opkomen
De machten, dat ge op stuggen rots-wand botst
Des Lots, of onder zon in wit schuim klotst.

II.
Bede.

Vrede, daal op zachte wiek en schacht
Uit het diep van die onzichtbre rijken,
Die ver boven dag en aardschen nacht
Tot de kern van alle wezen reiken,

Tot die kern, die in ons binnenst wacht,
Wacht op 's brozen lichaams veeg bezwijken,
't Eind, waarheen, gestadig op de wacht,
Toch ons diepste zinnen hoopvol kijken,

Hoopvol dat daar eerst in schoonst vereenen,
Boven koorts en angst en ziele-smart
- Fij! bestooksters van mijn liefste's hart, -

Samen-komen na het aardsche weenen,
Wie, doorvoord van felle scheur en schrijn
Voelden de aarde en 's aardschen levens pijn

III.
Verschijning.

Verschijning had ik van een lieve doode,
Haar haar was kroesig en haar ernstig oog
Keek schier als 't uw' van onder donkren boog,
- Wie léefde ooit die nooit oog als 't hoogst vergoodde? -

Zij sprak tot troost tot u naast mij: ‘Noch zode,
Noch donkere aarde kluistren wat bewoog
In mij, door mij, en wat mij end'lijk toog
Tot die verwisseling, die lang mij noodde.

Toef nog een wijle in warmende éénigheid
Met wie door u van liefdrijkst wereld-licht
Den verren dag en rijzende' uchtend beidt.

Nog dwaal ik hier, nog kwam ik niet tot rust,
Maar over zee voor 't nu verklaard gezicht
Zie 'k door verr' schemering gewenschte kust.’

Geertje door J. de Meester.
IV.

De dagen brachten nu aan Geertje almaar weer over verveling en onrust. Bij het opstaan al was ze moe van verveling. Ze had in huis maar heel weinig te doen, Tante liet haar heel weinig doen, maar soms wanneer zij Tante zou helpen, liet deze haar eerst een heele poos wachten, en wanneer zij dan juist met iets anders begon, of aan de deur stond of op straat, riep Tante: - 'Geer! Waar ben je nou! En je zou me helpen, zei je!' Nooit wist ze wat er gedaan moest worden, want nu moest dit eerst en dan juist dat. Den vorigen keer, met Tantes ziekte, toen zij den boel alleen moest klaar krijgen, ging alles zoo gauw en zoo makkelijk. En nu wist zij wel, al uit de verhalen en klachten van Groo'moe, dat Tante geen beste huishoudster was, - het zag er ook alles uit, in huis!..... - maar bij die wispelturigheid kwam toch zeker nog wat anders. Soms dacht ze, dat het enkel kuren waren om haar te plagen, uit wrok nog over die ruzie van Vrijdags, of om haar schielijk het huis uit te krijgen. Dan weer kreeg ze den indruk, dat de dingen zoo gek gedaan werden, omdat het niet anders kon, en dat Tante alleen maar bang was, haar dit te laten merken. Tante hield wat voor haar verborgen, daar was ze zeker van. En Oom net zoo. Soms, wanneer zij de deur in kwam, hokte opeens een snel gepraat; Tante ging uit, en zei niet waar heen; Oom vertelde haar iets, dat hij had ge-

daan, en uit wat hij later ondoordacht zei tegen Tante, hoorde zij dat hij tegen haar had gejokt. Telkens geheimzinnigheden. Eerst, toen ze nauwelijks was aangekomen, die erge openhartigheid met dat wonderverhaal van een krant voor Kees Maandag, waar Oom dan de directeur van zou wezen, en sedert geen woord meer - en ook geen bezoek. Na dien avond met de jenever, waar zij 's nachts zoo akelig van was geworden, had ze meneer Maandag niet teruggezien; en Gerrit, die vroeger haast dagelijks kwam, was er nog maar één keer geweest. Daarentegen Oom aldoor uit. Om de avonden te dooden, nam zij maar telkens een boek van de planken der 'Leesinrichting', - zij was begonnen met Tante voor te lezen, terwijl die, scheef voor de tafel, met broeden schoot, zat te stoppen aan haar zondagsche japon, kalefaterij waar geen eind aan kwam. Maar toen Tante voor de tweede maal zei, dat het haar verveelde, 'al dat gekle's van die mense die toch niet bestaan hebbe', toen had ze de vingers geprikt in de ooren, en was alleen voortgehóld in de boeken. Prachtige dingen had ze gelezen, vreeselijke dingen ook, maar prachtig toch om zoo te lezen. Maar dat was het dan juist geweest: wanneer ze zoo, in volkomen stilte - Tante dutte meest in, bij het naaien - weg was geraakt in een andere wereld, dan kwam Oom, en die was dan kribbig - 'Zoo, zit jij maar weer te leze, wat hei je nou uit de kas' gehaald? Zie je, dàt most nou Groova is wete', en verder niets, alleen met Tante, halve woorden, dat zij niet begrijpen zou. En weer ging zij dan het keukentje binnen, zette haar veldbed uit, spreidde de dekens, in het bewustzijn een ongewenschte gast te zijn - die Oom toch niet wou laten gaan. Want zoodra ze daarover begon, kwamen de booze luimen nog heviger op.

- Denk jij dan dat dat zoo moar goat hier!

- Maar u hadt toch zelf geschreve.....

- Zeker! en me zulle ook wel wat voor je vinde. God! omda' me nou dien moeial van 'n Gobius d'r buite wille houe'! Maar ik zel is zien bij de heere die ik doagelijks spreek voor de nieuwe krant, 't ken weze dat ik doar wat hoort.....

Het was de eenige keer, dat Oom van de nieuwe krant had gesproken. Hoe het met de plannen liep, daar zei-ie Geertje nooit

iets van. En ondertusschen leden ze armoe in huis. 't Was Geertje toch nog een raadsel, waar het geld van daan kwam, dat uit werd gegeven: in den winkel ging niets om, niets, 't was malligheid zoo, de heele winkel! Zelfs de Leesinrichting trok niet: de jongen met den bril en zij waren net de eenige klanten In de winkellâ lagen drie dagen lang vier en dertig centen. Ze lagen er en bleven er liggen, tot op een avond Oom in den winkel was geweest - den volgenden morgen waren de vier en dertig centen weg, en lag er alleen een Waarschuwing van de belasting in de la. Dien heelen dag kwam er ook niets bij, tot 's middags een jongejuffrouw van de Schie een schrift van een dubbeltje moest hebben - de voorhandene waren niet naar haar zin, en ze ging heen met een van een stuiver. 's Avonds bleek er een stuiver geind, toen.....

Nadat ze de lampen had aangestoken, stond Geertje een oogenblik aan de voordeur. De juffrouw in 't kroegjen aan d'overzij keek door het raam, en toen keek de vrouw die voor de toonbank stond te praten ook - dus die twee, die spraken van haar, misschien wie zij zijn mocht, of - over den winkel, dat dáár nou heelemaal niets in omging en..... dat de eigenaar pofte in 't kroegje. Hu! - Geertje trok de armen wat vaster tegen de borst met een rugbeweging of ze het koud had: wat een schande toch, zoo'n toestand! Wat een verschil, tusschen Oom z'n verhouding tot de menschen hier, en die van Groo'va tot de menschen in 't dorp! De famielje telde daar mee; Groo'va had altijd in aanzien gestaan, vandaar z'n huwelijk met Groo'moe; - en wie en wat was Oom nu hier! Geertje geloofde niets meer van die krant; wat Oom wel uitvoerde was haar een raadsel; maar wat ze zàg, hu, ze rilde er van. Wat een straat voor een boekwinkel! Hoe innig stakkerig om daar hier mee terecht te komen! In de heele straat brandden vier lantarens, en tusschen die enkele lichtknopjes in sufte de rosgrijze grauwheid van nevel breed-alleen voor eenvormige rijen van eendere smalle deurtjes-en-raampjes aan makke nette goedkoope-huisjes, waar nooit een spoor van leven uit kwam. Het kroegje meegeteld, waren er drie winkelramen aan de overzij. Aan dezen kant was er nog een minder: zuilie..... en,

daar, de schoenlapperswinkel. Aan d'overkant was toch nog gas in de winkels. Bij den schoenlapper druilde de lamp met-kap boven de bonk waar de baas aan werkte. Zuilie, nee, gas hadden z'ook niet, maar ze hadden twéé lampen aan! Dat had Oom zoo door gedreven, Tante vond het ook wát dwaas; in de smalle winkelkast, bijna tegen 't raam aan drukkend, leek de lamp tentoongesteld; gansch buiten maat was die groote lichtbol (Oom had nog zoo'n ballon gehad) bij de engte van de kast en de schraalte van den inhoud. En dat moest nu menschen trekken! Maar je zag nooit een levende ziel! Oom had net zijn plekje gekozen, waar-ie buiten de stadsdrukte stond, op den zelfkant, net er naast ..... Oom deed immers alles er-naast! D'éérste straat - een dóóie straat - na de drukke Zomerhofstraat! Waarom niet dáár? Daar was nog leven, wel niet als aan den Binnenweg, maar toch veel, voor een nieuwe buurt. Maar hier, 't was gewoon malligheid. En dan kon Oom 's morgens nog met een ernstig gezicht tegen haar zeggen: - ‘Geertje, pas jij vandaag op de winkel, ik mot uit, 'k heb veul te loope’..... Ja, ze zóu oppassen - voor d'r zelf, ze paste d'r nou langer voor, zelve zou ze wel wat zoeken...

Huiverend - 't was toch nog koud in de lucht - ging ze terug door het smalle deurtje, weer de bedompte armoedigheid in, met die eeuwige weeë lucht van gekookt eten en ouwe boeken.

V.

- Ja gut nou vin ik et wel.....

- Nou dag!

- Dag Oom.

En veerkrachtig van blijdschap daalde Geertje den Binnenweg in. Hemeltje toch wat een menschen daarginder! Zaterdagavond ook, daags vóór Pinkster. O, wat een prettige straat was dit toch! Zóó voelde je je in een stad! Prettig die wind ook! ze zeilde de straat in! Gunst, een kaffee dáár, dat was er toen niet. Wat een rijkdom, wat vreemde ramen, maar je kon niks naar binnen zien. Daar waren weer de twee zilverwinkels met de

gou'en-slangelichtjes. Als ze die winkelkasten zag, dacht ze altoos aan een sprookje, al dat licht en al die kleuren in de glans van de spiegelruit. Wat een mooie kristallen dingen, daar fluweelen schilden vol ringen, en de bodem van de kast heelegaar bezaaid met horloges..... Hè, daar die prachtige rooie colliers en dat ritselen van het licht langs de zilveren jongenskettings, en d'r tusschen de kelken met lichtjes, glanzige bloemen met gou'en harten, tusschen al het geglinster gestoken..... O, hier de gang met de kar met bokkings, en ja, hièr was..... dinges ook nog... Kijk nou, die had wel een heele rij bijbels!..... Dat zou ze nou toch is zeggen aan Oom. Hè, wat lag het hier lekker vol, spoorweggidsen, schoolbehoeften, prentbriefkaarten 'n half raam vol. Wát 'n mooie kinderboeken..... Maar van die bijbels zou ze n'is zegge, of, wat gaf het ook..... Daar hadt je Elie. En hier De Zon! Hè wat een winkel, om dáárin te werke..... En dan hùn winkel!..... O dáár was Jansen, stil voorbij maar, ellendig toch, om je nou te moeten schamen..... 't Steegje voorbij, ja, daar was het huis: *Haring-, Stok en Zoutevisch.....* Zou Mina thuis zijn? Jeetje, wat een menschen in 't winkeltje. Toch maar naar binnen..... - 'Goejen avend'..... Juffrouw Koenders keek niet op - als je de handen ook zoo vol heb'..... Zou ze durven doorgaan naar achter? Nee toch eerst de juffrouw gedag zegge..... Maar as Mina haar dan nou zag staan. Nou wat gaf dat? Zoo, nou wat naar voren Zou ze? Ajakkes nee, niet de herkenning het nou er zooveel menschen waren. Jee, alweer twee achter haar. Nou wat zou 'et ook. Toch nog wachten. 't Winkeltje was nog precies hetzelfde. Al die bussen en die flesschen, daar die plaat, en die kaart van het Nieuwsblad. Wacht! Nou.....

- Goejenavend juffrouw.
- Dag..... juffrouw.
- Is Mina thuis? Ken u me nie' meer? Geertje Hendriks. Weet u niet, die wel bij Mien kwam.
- O! ja..... Ja, Mien is achter.

Zij door. O daar was Mien al.

- Dag Mien.
- Hé bei jij 'et Geertje. Kom derin.

Daar zat ze weer.

- Bei je weer is hier?

- 'k Ben weer gelosjeerd bij Oom en Tante, maar je weet, ze zijn verhuisd.....

- Ja!.....

De toon waarop Mina dat enkele ja zei, Geertje voelde het, dat wou zeggen: ja dáár weet ik alles van, praat me niet van die verhuizing!..... En 't gesprek bleef even hokken

- Wat 'n mense in de winkel!

- Ja da's altoos 's Zaterdagsavonds. En dan met de Pinkster, hé? Ben jij voor de Pinkster us overgekomme?

- Gut nee, 'k ben hier al veertien dage, en ik blijf hier, 'k zoek 'n betrekking.....

- Wát ze' je!

- Ja gut weet je niet da 'k dat toe' al wou. 'k Wou zoo graag as kinderjuffrouw.....

- Zoo! En..... hei j'al wat op zich'?

- Nee! 'k wou juist jou is vrage, of jij soms wat voor me weet. Jij kom toch in zooveel huize. Ik had gedacht dat Oom en Tante wat voor me zoue hebbe, ze hadden et ook an Groo'moe geschreve, dat ze wel wat voor me zoue vinde, maar ik zie d'r nog niet veel van.

- Nou ja, de beloftes van je Oom, daar weet hier de heele straat van. Maar waar die tegesewoordig verkeert, zal ie je niet veel moois bezorge. 'k Wil wel is hoore..... Maar et zou dan motte weze in 'n christelijk gezin.....

- Ja, nou dat meende-n-ik ook.

- Nee zie je-n-et is maar, je Oom is zoo heelemaal anders nou..... Maar as jij zoo wil, met plezier.

- Ja graag..... Gaat het jou altoos goed?

- Och ja, zoo'n gangetje hé? De eene tijd 's wat beter as anders. Maar me moeder het goed d'r brood, 'k hoef 'et dus niet zoo te doen. Natuurlijk komp 'r wel is wat tegeslag. As ik hier in de rijkdom wou, maar moeder zeit ook: je neem niet alles. 't Is toch ook voor de hééle dag haas'. Ik naai alleen in christelijke huize, en die benne d'r niet zooveul van de rijkdom. Nou en dan

hei je natuurlik wel 's onpelezierige dinge. Net deze week nog weer, bij de vrouw van 'n aptheker, ze betaalde me negentig cente, andere mense geven 'n gulden, nou en de kost was d'r ook nou niet zóó. Maar 'n last, dat ik had met dat mens! Dan dee-n-ik dit niet goed èn dan dat. En aldoor maar niks as verstelwerk. Nou dat gaat je op 't laa's vervele en ik heb d'r maar afgeschreve. Dus nou heb ik me dinsdagge ope..... Kijk, daar 's moeder ook.....

- Hoe gaat het je Geertje? 'k Zou je zeker niet herkend hebbe. We hebbe anders nog wel is gezied, ik en Mien, hoe zou dat meisie et nou wel make.

- Je hadt nog gezeid dat je nog us zou schrijve.....

- Och ja gut, maar je begrijpt.....

- Nou ja, Mien zait dat maar zoo. En je ben zeker weer bij je Oom?..... Daar is et anders nog al veranderd.....

- Ja, dat het zij al ondervonde..... Verheel je Moeder, d'r Oom, of d'r Tante, had an d'r Grootmoe geschreve, dat zullie wel 'n betrekking voor d'r zoue vinde.....

- Hoe, 'n betrekking?

- Ja, ziet u, 'k wou hier graag gaan, as kinderjuffrouw. En vroeger had Oom is, toen-ie thuis was, gezeid, dat hij dan wel is voor me vrage zou bij dominee Gobius. of die niks voor me wis.....

- Bij dominee Gobius! Nee, daar zal je Oom nou voor jou gaan anbelle!

- Geertje vroeg offe wij niks wisse.....

- Wij? Maar meid, hoe komp dat nou zoo? Vonne je grootou'ers dat goed, dat jij zoo maar op de bonnefooi naar Rotterdam ging?

- Ja, die dachten dat Oom wat zou vinde.

- O, dus, die wete nog van niks! En nou zit jij mie de gebakke pere. Maar 't is nog mooi dat je Oom je de kos geef, want anders..... 'n kostganger meer, die past hem nou ook niet bezonder.....

- Daarom wou 'k d'r juist graag uit. Weet u niet ie's?

- Ja kind as ik wis..... Zie je, maar..... Jonge, meid, is dat nou wel goed voor je? In zoo'n groote vreemde stad, jij die zoo van buite kom..... Weet je wel, wat het is in zoo'n stad?.....

- Maar, Moeder, Geertje kan hier toch ook wel 'n f'tsoendelijke betrekking vinde.....
- Nou ja, maar dan nog..... met al die verleiding. Afijn, dat benne mijn zake niet..... Mien, la' me morgen Griet der is vrage..... Misschien dat die wat weet..... Anders, zoo midden in de tijd.....
- Och ja, Oom schreef: Kom maar vast, dan zoeke we samen op ons gemak.....
- Hei je al is in de Kerkbode gekeke?
- In wat?
- De Kerkbode, da's de krant mit de predikbeurte. Maar daar vin je n-ook de beste dienstanbiedinge in.....
- O! - Geertje herinnerde zich! De Kerkbode! waar Oom van sprak..... Zou zij daar nou d'r dienst in vinden? En dan op juffrouw Koenders d'r raad?
- Hier is-t-ie, zei Mien.
- Mag ik daar is in kijke?

Juffrouw Koenders had ‘volluk’ hooren roepen. De meisjes keken samen de krant door. Maar ze raakten opnieuw aan de praat. Geertje vertelde van thuis, van het dorp. Mina deed een kleinigheid blijken van ‘een vriend’, die wel eens aankwam, morgen zou hij in de kerk zijn, dominee Gobius preekte dan, hij, de vriend, kende Dominee ook..... En helfdhaftig vroeg toen Geertje, of ze mee mocht naar de kerk.....

De meisjes scheidden: ‘tot morge' dan’, Geertje zou Mina komen halen. En ze kreeg De Kerkbode mee. Vlug liep ze nu, door de menschen heen. Rang was ze niets, hoewel het al laat was. Wat konne haar al die flauwiteiten van vreemde jongens schelen! Waar ze een beetje angstig voor was - wat zou'en Oom en Tante zeggen? Oom had toch al zoo gemopperd, dat ze naar juffrouw Koenders toe wou! En met Mina nu naar de kerk! Nou maar, Groo'va had nog weer geschreve, ook aan Oom, of zij wel trouw ‘mee’ naar de kerk ging. En ze was er geen een keer geweest..... Als Oom boos was, nou, haar een zorg. Ze verkeerde veel liever met menschen als juffrouw Koenders als bevoorbeeld met meneer

Maandag. Ze voelde zich nu weer heelemaal anders, lang zoo onrustig niet, veel gewoner. 't Waren wat een aardige menschen, orthedoks, nou ja, maar niks stijf. Groo'moe zou ook zeker blij zijn, als ze morgen van hen schreef.

En op eens..... het kwam zoo vreemd net in al die herrie van 't Singel, kreeg ze zoo'n verlangen naar Groo'moe, zou ze plotseling thuis willen zijn, morgen met Groo'moe naar de kerk gaan, Groo'va hooren bijbellezen, vóór de preek van Dominee Wevers...

(*Wordt vervolgd.*)

Verzen van J. Reddingius.

VIII.

Zooals de maan bij avond in de lucht
bleek-gouden staand, terwijl een teere vacht
roomblank den slanken horen strookt, te nacht
wordt voller, rijpend als een koopren vrucht -
boomen staan donker, even komt gerucht
geruischt, in 't weiveld treedt een koe, stil-zacht,
door nevelwa, thans staat in klare pracht
de maan, de ivoren wolk is heengevlucht -
zóo wordt een ziel in laten avond week,
voller door schoonheid, die te ontluiken gaat,
niet wetend nog van wijsheid's koele vrucht,
die laven zal wie bang in donker staat
en onheil, groot, van 't raadslig leven wacht
niet opzien durvend naar de sterrenstreek. -

IX.

Ik met mijn groot verlangen om te zien
de zon, de wolken wit, lucht blauw, het bosch
staand in den morgen in zijn zomerdos,
terwijl windvlaagjes door de takken vliên,
ik voel mij vaak van 't daaglijksch leven los,
bemin het woud meer dan de dwaze liên,
die 't hoogst geluk, ach, voor een gulde' of tien
winst geven, sjachrend elk als looze vos.
Omdat wij ons afwenden van de landen,
waar eindeloos de hooge lucht zich breidt
en 't licht der zon verborgen krachten wekt,
't is hierdoor dat wij houden 't hoofd in handen
en deinzen bang wanneer een vijand trekt
het recht te breken waar de vrijheid lijdt. -

X.

De molen danst in 't blinkend lichte water,
eindloos de vlakt, in schaduw donker groen,
het weet zoo zeker-zacht zijn plicht te doen,
het stroomt maar voort en babbelt als een prater.

De molen met de witte wieken staat er
scherplijnig tegen lucht, geen winden woên,
de wolken drijven in den stillen noen.....
een man gaat tusschen 't riet en vischt wat later.

Ver ligt de stad, de muren zijn bleek-rood,
de leien daken in het zonlicht blauwen,
de boomen staan in onbewogen stand.

Het water klotst langs de ouden wallekant,
ik zie de golventoppen witten, gou'en,
en weet het leven boven donkren dood. -

XI.

Wanneer ik zit te werken komt zoo vaak
een klein lief kindje naar mijn stoel gekropen
het houdt een wijl zijn lachend mondjen open
en heeft in 't guitig doen zoo'n groot vermaak.

Hij wankelt-wankt wanneer hij gaat te loopen,
het handje grijpt in lucht, 't is zware zaak
zoo heel alleen te gaan, doch zwaarste taak
doet heerlijkst loon ten langen leste hopen.

Jong-jolig is zijn doen, zijn tandjes blinken
witter dan sneeuw, die viel in stillen nacht,
hij laat zijn stem als jonge vogel klinken

en luistert of hij ginds een antwoord wacht.
Van 't spelen moe laat hij zijn hoofdje zinken
en geeft mij 't kusje lang mij toegedacht. -

Dramatisch overzicht.
(Vervolg)

Het scherm gaat op en Gloster treedt naar voren met het breede:

> Nu werd de winter onzer wreev'le stemming
> Tot blijden zomer door de zon van York;
> De zware wolken, die ons huis bedreigden,
> Verzwolg de diepe schoot des oceaans,' enz.

Dit is eene volheid van poëzie, welke met de noodige diepte gezegd wil worden, al is het dan ook uit den mond des sluwen Glosters dat wij haar vernemen. De hoer Bouwmeester echter treedt tot bij het voetlicht en houdt een genoeglijk praatje met het publiek, waarin hij op uitleggenden, ietwat humoristischen toon mededeelt, dat de oorlog nu voorbij is, allen feestvieren, doch hij alleen, de misvormde, geen vreugd kan vinden en dus een booswicht wordt, waarvan hij het eerste bewijs geeft door zijn komplot jegens zijn broeder Clarence.

> ‘Aanslagen smeedde ik, heb ze voorbereid
> Door dronken profecieën, briefjes, droomen,
> Om bij mijn broeder Clarence en den koning
> Weêrzijdschen haat, ten doode toe, te wekken’

zegt hij o.a. Dit is een monoloog. Gloster spreekt dus met zichzelf, op zachten, gedempten toon; de gedachten verdringen zich in zijn hoofd, en hij tracht zichzelf wijs te maken dat hij, de misvormde, het recht heeft een booswicht te zijn. Moord-zwart, onheilspellend is geheel deze alleenspraak en slechts het sarkasme, den bochels eigen, brengt hier en daar een lichtplek aan. En hiermee wordt het drama in den juisten toon ingeluid.

Waar de heer Bouwmeester echter zoo'n beetje voor uitlegger speelt tusschen publiek en wat er op 't tooneel voorvalt, krijgen wij zeer zeker een zeer onderhoudenden, geestigen bult te zien, maar niet Gloster, zooals Shakespeare dien gaf, en het drama is op den verkeerden weg gebracht, dien het niet meer zal verlaten; we krijgen geen grootsch treurspel, maar een amusanten, hier en daar wel wat langdradigen draak; het is niet Shakespeare's geest, die door het drama waart, doch een geheel andere, van veel minder allooi. Van deze waarheid uitgaande, vervolgen wij:

Clarence komt op, vergezeld van bewakers:

> Zijne majesteit
> Heeft, voor mijn veiligheid bezorgd, bevolen,
> Dat ik aldus ten Tower werd geleid.
> .....
> Nu, mijn naam, George, o ramp! begint met G,
> Dus, ik bedreig zijn kroost en stoor zijn vreê.
> Dit, zoo ik hoor, en zulke grillen meer,
> Zijn oorzaak, dat zijn hoogheid mij deed vatten'

Uit deze woorden spreekt eene gelaten onverschilligheid, zelfs eenige spottende minachting. De heer De Jong echter, die de Clarence-rol vervulde, gaf een bloemzoeten, bijna weenenden jongeling, het draken-type van de vermoorde onschuld, wat natuurlijk gansch foutief is, want Clarence is volstrekt geen engel in menschengedaante, doch, gelijk Oechelhäuser in zijn prachtige 'Essay über Richard III' hem zoo juist karakteriseert: 'der Typus jener, unter Mord und Verrath im Giftpfuhl des Bürgerkriegs gross gewordenen Partheigänger', gelijk later uit het vierde tafereel, waarin hij zijn gewetenwekkenden droom vertelt en welke met zijne vermoording eindigt, duidelijk blijkt.

Na een gesprek met den pas bevrijden Hastings, zet Gloster dan zijn plannen verder uiteen en gaat af met de woorden:

> 'Doch ik wil koopen, voor er iets te koop is;
> Nog ademt Clarence'; Koning Edward leeft;
> Zijn zij weg, dan bereek'nen, wat het geeft!'

Hier dient het scherm te vallen, om direct weer te worden opgehaald, want hier zette de schrijver als 't ware een komma, sloot

hij een deel van den samengestelden volzin en worde het publiek een oogenblik van verademing gegund. Het drama is thans ingeluid, men weet wie de hertog van Gloster is en in welke tijden wij verplaatst zijn, en het scherm gaat op voor het tweede tafereel. Dat men in den Stadsschouwburg ineens doorspeelt, is eene kleine fout, welke echter zeer storend is en hersteld dient te worden. - Nu krijgen wij de groote scène tusschen Gloster en lady Anna, waarin de eerste de liefde der laatste weet te winnen bij het lijk haars gemaals, die door Gloster's hand viel, en dit tooneel was zeker wel een der sterkste bewijzen voor onze bewering omtrent het niet-gewoon-zijn aan dergelijk werk onzer tooneelspelers. Mejuffrouw Klaasen toch, die door geheel haar optreden blijk gaf, ht goede te willen, die er volstrekt niet ‘overheen liep’, stond vrij hulpeloos tegenover de zware rol van lady Anna. Het ontbrak haar gansch aan overtuiging, waarvan ongeoefendheid en gebrek aan vaste leiling zeer zeker de oorzaken waren, zoodat zij de verzen nù gladjes zei, zooals men in 't dagelijksch leven spreekt, dàn in een overdreven declamatie verviel, welke evenmin goed genietbaar was Verzen ‘zeggen’ is een moeilijk ding en verzen ‘spelen’ iets, waar zeker niet minder bij komt kijken, om het tot een voldoende hoogte te brengen. Men mag zich niet cententeeren, tot het geacheveerd, rhythmisch uitspreken der versregels, want dan krijgen wij het doode vers, doch men moet het leven geven, dat er achter schuilt, waarvan het doordrongen is, wil men waarlijk het tragische effect maken, waaronder de toeschouwer in aandachtige bekooring komt. Dat men van deze waarheid nog weinig doordrongen is, bleek uit geheel de opvoering van ‘Richard II’. Zulks in dit drama pas voor pas aan te toonen, zou ons natuurlijk te ver leiden. Een enkel voorbeeld moge echter nog volgen. Hiervoor willen wij het tweede tooneel van 't tweede bedrijf nemen, doch, om niet van de hak op den tak te springen, eerst wat daaraan vooraf gaat, afhandelen. -

Het slot van 't tweede tafereel wordt gansch bedorven, doordat men den voorbijtrekkenden lijkstoet treurmuziek laat spelen, terwijl Gloster een van zijn schoonste monologen zegt. Om zich nu verstaanbaar te maken, moet hij, als 't ware, in de zaal schreeu-

wen, wat lijnrecht tegen alle hegrip van kunst in is. Dat het volgende tafereel, welke een zoo juist beeld van den toestand aan het hof in die dagen geeft, in den Stadsschouwburg zoo bitter weinig effect maakte, lag daaraan, dat er van samenspel in 't minst geen sprake was; ieder zeide de regels, die hij te zeggen had, en trok zich dan bescheidenlijk op den achtergrond terug. Hierdoor kregen wij niet de huichelende, intrigeerende, liegende en wrokkende hofbende van Elisabeth te zien, maar..... ja eigenlijk niets; slechts wat versregels-opzeggende lieden, dat was alles! En het vierde tooneel, het tooneel, waarin Clarence vermoord wordt, werd onmogelijk gemaakt door het vreemdsoortig optreden der beide moordenaars. Waarom, in 's hemels naam, is het bij ‘Het Nederl. Tooneel’ een geijkt gebruik geworden, die twee schobbejakken als een paar clowns te doen fungeeren? Zeer zeker, dit tweetal vormt het humoristisch element in dit drama, welk element hier zeer schaarsch vertegenwoordigd is, edoch, het is galgenhumor, dien zij tentoonspreiden. Twee uitgemergelde, fluisterende ellendelingen, die met alles spotten en voor niets terugdeinzen, zijn het, die Clarence vermoorden. Hun grappen moeten eerder doen sidderen dan lachen. Geeft men hun echter eene komische ‘grime’, en laat hen daarbij op grappige manier loopen en dwaze bewegingen maken, dan wordt de vermoordings-scène een paskwil, een poppenkast-vertooning, welke allerweerzinwekkendst is.

Wij zijn thans genaderd tot het tweede bedrijf, waarvan het eerste tooneel, de prachtige verzoenings-scène, welke door den kranken Koning Edward wordt geleid, om dezelfde redenen in het water viel, die het derde tooneel van 't eerste bedrijf deden mislukken. Ook hier was geen sprake van samenspel en kreeg men niet den minsten indruk van het leugenachtige hofleven. Het volgende tooneel geeft ons eene gemakkelijke gelegenheid op het verzen-zeggen terug te komen. Dit opent namelijk met het jammeren der Hertogin van York met hare beide kleinkinderen over Clarence's dood. Mevrouw Poolman doet dit op hare gewone, gemoedelijke manier, wat misschien in een burgerlijk drama eenig effect zou maken, doch in een Shakespeare-stuk geheel uit den

toon valt. Oogenblikkelijk daarop verschijnt Koningin Elisabeth ten tooneele, den dood haars gemaals aankondigend. Mevrouw Holtrop - Van Gelder vervalt hierbij in het tegenovergestelde, declameert pathétisch, zonder de verzen te doorleven, wat met het gemoedelijke van mevrouw Poolman een allerzonderlingst contrast vormde. Alweer geen eenheid, geen leiding, en dus geen scène.

‘Zonder de verzen te doorleven’, zeiden we. Ziehier 't bewijs:

Koningin Elizabeth jammert:

- Edward, mijn gade, uw zoon, de koning, stierf! -

De vrouw, die dit zegt, is momenteel gebroken; de woorden ontwringen zich met moeite aan haar keel, zij kan zich nauwelijks uiten. Mevrouw Holtrop - Van Gelder echter schenkt ons geen lettertje, werpt de ‘gade’, de ‘zoon’ en de ‘Koning’ met dezelfde nauwkeurigheid de zaal in, om met een galmend ‘stie-ie-ierrrf’, dat tien tellen aanhoudt, te eindigen. Zóó beeldt men geen smart uit, tenzij bij rederijkers, en op deze wijze vermoordt men Shakespeare's drama. En zóó werden de verzen bijkans het geheele drama door gezegd; òf op mevrouw Poolman's leuke, òf op mevrouw Holtrop's deklameerende manier. De heer Bouwmeester blijft ongeveer de eenige die de verzen doorleeft. Doodjammer dus, dat hij niet Shakespeare's Richard, doch een vermakelijken drakenbult te aanschouwen gaf.

Het volgende tooneel, dat een zoo juist begrip van het volksleven in die dagen geeft, vermocht geen indruk te maken; de drie burgers, die er in optreden, schenen grooten haast te hebben, om den intocht van den Prins van Wales toch vooral niet te vertragen, en brabbelden onverstaanbare taal. De intocht zelve was te ridicuul, dan dat wij er gaarne lang bij zouden stilstaan: de Prins te paard, daarachter Gloster op een paardje en vervolgens een weinig voetvolk, gezamenlijk op een pleintje in den ronde draaiend, kijk, zooiets is nu juist geen meesterwerkje van regie, en zullen we dus maar laten voor wat het is. Dat de scène van den ‘gesplitsten staatsraad’, waarin Gloster's trouweloosheid door zijn optreden tegen den goedgeloovigen Hastings zoo sterk in 't licht valt, zoo weinig effect maakte, lag aan de foutieve vertol-

king van de hoofdfiguur. Gloster namelijk verschijnt ten tooneele, als de raad reeds eenigen tijd verzameld is, is bijzonder goed geluimd, vraagt zelfs aan den bisschop van Ely om een proefje zijner aardbeien, om dan plotseling - nadat hij de zaal een oogenblik met zijn werktuig Buckingham verlaten heeft - Hastings de zware beschuldiging naar het hoofd te werpen, welke hem naar het schavot voert; en allen volgen Gloster in groote opwinding. De heer Bouwmeester echter komt genoeglijk op, om dan plotseling den bisschop van Ely met een giftigen blik heen te zenden, treedt op dezelfde wijze tegen Hastings op en verlaat met een komisch:

> ‘En wie mij liefheeft, sta nu op en volg' mij’,

dat den lachlust van t publiek gaande maakt, de zaal, kalm gevolgd door de overige raadsleden. Dit is geheel verkeerd, want eerstens is het er Gloster niet om te doen, den bisschop weg te hebben; hij vraagt hem slechts om wat aardbeien, om een aangenamen indruk bij allen te maken - de bisschop keert trouwens na eenige tellen terug; doch dit is in de Dingelstedt'sche bearbeiding weggelaten - en ten tweede, alles gaat maar niet zoo kalm te werk. Integendeel! De huichelaar Gloster wendt eene sterke gemoedsbeweging voor, schijnt ten diepste geschokt over Hastings' vermeende daad, want hierdoor slechts zal hij de anderen voor zich weten te winnen. Trouwens, dit wordt in het volgende tooneel - in deze bewerking weggelaten - duidelijk bewezen. Gloster weent dan namelijk bij Hastings' hoofd en zegt tegen den Lord-Mayor van Londen, ten einde zich zooveel mogelijk van alle schuld vrij te pleiten:

> ‘Wel, denkt gij, dat wij Turken zijn of heid'nen,
> En, tegen allen rechtsvorm in, zoo ijlings
> De doodstraf aan dien schurk voltrokken hadden,
> Zoo niet de hachlijkheid van 't oogenblik
> En Eng'lands vrede en onze veiligheid
> Ons had genoopt zoo snel te werk te gaan?’

Alweer was het dus niet Shakespeare's Richard, dien wij te zien kregen, doch een moordenaar van veel minder allooi, voor wien wij ons onmogelijk een geheelen avond lang interesseeren konden.

En wat de Richard van het Leidsche Plein ons voor schoons gaf in de onvergelijkelijk prachtige huichel-scène, waarin Gloster, met het gebedenboek in de hand, de kroon naar het schijnt wordt opgedrongen, werd geheel bedorven door 't laatste tafereel van 't vierde bedrijf en geheel het laatste bedrijf, dat, van 't begin tot het eind, een parodie op Shakespeare's bedoeling was. Dat laatste tafereel namelijk opent met de opkomst der Koninginnen Margaretha en Elizabeth en van de Hertogin van York vóór den Tower. Dit drietal vervloekt in verzen, welke aan marmervastheid van beeld en diepte van gevoel niets te wenschen overlaten, den hoofdpersoon van 't drama, nu Koning Richard, en, mocht de zegswijze ‘du sublime au ridicule, il n'y a qu'un pas’ ooit waarheid bevatten, dan is het zeker, wanneer wij haar op dit tooneel toepassen. Worden toch deze drie personen niet, wat standen, bewegingen en zeggen betreft, op schokkend tragische wijze uitgebeeld, dan krijgen wij niet - wat de dichter bedoelde - de gevallen grootheid, die de schurkerij van haar vernietiger vervloekt - doch drie zeurige dames, die door hare ellenlange jeremiaden verveling wekken. En waar dan nog de eene gemoedelijk klaagt, de tweede gezwollen declameert en de derde, op bitteren toon, haar zinnen nijdig afbijt, is het te begrijpen, welk een harmonisch geheel men krijgt! Alweer geen eenheid, geen leiding, en dus geen scène. - Thans komt Richard op met marcheerende troepen:

> ‘Wie treedt mij tegemoet en stremt mijn tocht?’

Laat men nu de Koning optreden met wat mannen achter zich, zóó geplaatst, dat het schijnt als moest er nog een heele legermacht achteraan komen, dan krijgt men de voorstelling van een voorbijtrekkend leger. Scharen echter, zooals in de Stadsschouwburg, een dertig mannen zich om Richard met een open ruimte achter zich, dan wordt het geheel een paskwil, wat door het beste spel bijkans niet te herstellen is. De grootste scène, die nu tusschen Richard en Elizabeth afspeelt, waarin de eerste om de hand xan Elizabeth's dochter dingt, ‘deed niets, wijl zij geheel verkeerd werd opgevat. Elizabeth laat zich namelijk niet overhalen, doch huichelt, om 's Konings oogenblikkelijken toorn niet op te wekken. In den

Stadsschouwburg vat men het echter op, alsof Richard over Elizabeth zegeviert, wat geheel tegen den bouw van 't drama in is, want, gelijk reeds aangetoond, vanaf het vierde bedrijf daalt en daalt Richard met steeds sneller val, zoodat die opvatting gansch foutief is. De groote Duitsche actrices laten den Koning dan ook wel degelijk een moreele nederlaag leiden, waardoor de gang van 't drama niet wordt onderbroken, men geen herhaling van de Anna-scène krijgt en de Elizabeth-rol tot eene hoogst belangrijke partij wordt. In den Stadsschouwburg week echter alles voor die eene parade-rol, waarvoor ook Shakespeare zelf moest wijken.

Het vijfde bedrijf, ‘het groote struikelblok der regisseurs’, vol krijgsgedruisch en rumoer van trommen en trompetten en zwaardgekletter, is het belangwekkendst door de zoogenaamde ‘droom-scène’, welke, bij eene schoone vertolking, een onvergetelijken indruk maakt.

De schurk Richard legt zich te slapen, alleen, in zijn tent, den nacht vóór den grooten veldslag die zijn ondergang ten gevolge heeft. Het is bijkans geheel donker; slechts een blauwige vlam verspreidt wat licht. En daar doemen voor den geest van den onrustig droomenden Koning-moordenaar allen op, die als zijn slachtoffers vielen; Prinsen, lords, eene Koningin, een geheele rij van door zijn hand omgekomenen. Zijn geweten spreekt, hij wordt op martelende wijze voor zijne zonden gestraft.

> *Richard* ontwaakt vol ontzetting uit zijn droomen.
> Geeft mij een ander paard, - verbindt mijn wonden!
> Erbarmen, Jezus!

Dit zegt Richard natuurlijk, terwijl hij nog op zijn legerstede ligt, onrustig heen en weer woelend, slechts half ontwaakt, zich een oogenblik op 't slagveld wanend. Dan, plotseling:

> ‘Stil, 't was maar een droom’. -

En nu volgt een der schoonste monologen, welke Shakespeare ooit geschreven heeft, een monoloog, waarop de stempel des meesters gedrukt staat. In 't eerst is Richard zelfs bang voor zich-

zelf, wetend welk een moordenaar hij is; dan tracht hij zichzelf voor te spreken, doch dit gaat niet, want:

> Ja, elke zonde, in elken graad bedreven,
> Dringt naar de rol, en werpt haar: 'Schuldig, schuldig!'
> Ik word wanhopig.' -

en hij eindigt met de deerniswaardigste bekentenis, welke misschien ooit in een drama geklonken heeft, de woorden, die goed gezegd, een aandachtvolle stilte achterlaten:

> Niets op aard bemint mij;
> En zoo ik sterf, geen ziel heeft leed er van; -
> En waarom zouden ze ook? Ikzelf, ik vind
> Geen deernis met mijzelven in mijzelf.

Dan treedt Ratcliff op, de dageraad breekt aan en Richard verdwijnt in den eersten ochtendschemer:

> 'k Wil luistervink gaan spelen aan de tenten,
> Of eenig strijder overloopen wil'.

Natuurlijk moet geheel deze monoloog bijkans fluisterend gezegd worden, nu angstig, dan woest, straks half schreiend. Het is het verschrikkelijk oogenblik, waarin de schurk alleen is met zijn geweten, in den nacht. Waar de heer Bouwmeester echter, liggend in een hel verlichte tent, welke, evenals de verschijning der geesten, een staaltje van ergerlijken wansmaak was, reeds bij de woorden: 'Geef mij een ander paard!' opspringt, zich als een krankzinnige door de tent beweegt en zijn krachtige stem op vervaarlijke wijze uitzet, krijgen wij weer iets geheel foutiefs, alles, behalve dien ontzettenden droom-nacht, welke Shakespeare schilderde; zóó speelt men misschien een oer-romantisch drama, doch niet 'Koning Richard III'. Het verwonderde ons, dat de schildwachts op dat leven niet kwamen toeloopen, om te zien, wat den Koning overkwam.

De oorlogstooneelen op het veld bij Boswarth zullen wij thans maar niet bespreken; wij zouden in uitwijdingen moeten vervallen, welke te veel plaats van dit tijdschrift zouden vergen; alleen

zij hier dus opgemerkt, dat zij de hilariteit van 't publiek verwekten, wat voor 't oogenblik voldoende is. Nu door ‘Het Ned. Tooneel’ eene serie klassieke stukken is aangekondigd, hebben wij later misschien gelegenheid, op de mise-en-scène van een oorlogstafereel terug te komen. Men beginne echter al vast, met het décor meer in overeenstemming met het drama zelf te brengen; zij moeten in één toon gehouden worden, want, men vergete toch vooral niet, wat de achtergrond van het schilderij is, is het décor voor 't drama. -

Wij komen dus tot de conclusie, dat de opvoering van ‘Koning Richard III’ in den Amsterdamschen Stadsschouwburg geen daad, doch eene vergissing was, en eindigen met de verwachting, dat dit artikel bij den onbevooroordeelden lezer den indruk zal achterlaten van niet afbrekend, doch wel degelijk opbouwend te willen zijn, waardoor het zich bij alle goede critiek tracht aan te sluiten. Wij hopen van ganscher harte, dat ‘Het Ned. Tooneel’ bij eene volgende opvoering van een klassiek drama conscientieuzer te werk zal gaan.

JOH. W. BROEDELET.

Literaire kroniek.

De poëzie, d.i. de tot harmonische en melodieuse schoonheid wonderbaar spontaan-weg opgegroeide uiting van het hoogste en diepste en innigste in een fijn-voelende menschelijke ziel, de poëzie, die opperste en teêrste van alle menschelijke geestesmachten, is heden ten dage niet zoo bijzonder populair. En de poëten, of, liever gezegd, de lieden, die, in de nu verledene tijden, zich als zoodanig voor wisten te doen, dragen daarvan zelf wel eenigszins de schuld.

Want men meende - en die meening is thans nog niet de wereld uit - dat, wie maar flink en breed en ferm met rijm en rhythmus en zinsbouw terecht kon, wie maar royaallijk strofe na strofe wist te laten deunen met een galmvollen zwier, een straf- en sterk-gehoudenen woordzwaai, zóó meesterlijk-meêslepend, dat de lezer ten slotte niet meer wist, waar hij bleef, dat zoo'n evenwichtig jongleerder op het gespannen metrische danskoord tegelijkertijd daardoor ook een dichter mocht heeten, wiens naam steeds met eerbied moest worden genoemd.

Maar de lieden, die zoo dachten - de critici dier dagen, zoowel als het willoos hen volgend publiek - vergisten zich schromelijk in deze hunne houding, vergisten zich, evenals wie zou meenen, dat een bloem uit wat geur en wat kleur slechts bestaat. Want ware dit waar, ware het werkelijk wezen, het levende leven van iedere bloem, waardoor zij bloem is, iets onverschilligs, iets toevallig-bijkomstigs alleen, dan zou een geroutineerd fabrikant van kunstbloemen, die ze dan besprenkte met odeur van den kapper, de hortulaan ook bij uitnemendheid zijn.

O, die lieden - ik zeg dit niet ter lyrische smading, ik zeg het ter begrijpende kenschetsing slechts - die lieden hielden, in hun deftige wijsheid, het oppervlakkig-, het schijnbaar-kunstige voor de waarachtige, echte kunst, zij namen den groven, uiterlijken schíjn, - die met wat handigheid, door oefening verkregen, o, zoo gemakkelijk! kan voortgebracht worden - voor het heusche, innerlijke wezen, voor het zacht-sterke, nooit verganklijke, het eigenlijk-poëtische der poëzie.

Een grappig, maar op den duur verwarrend gevolg dier alleen naar het dadelijk-in-'t-oog-vallend uiterlijk ziende beschouwing der-dingen was dan ook natuurlijk, dat wij dichterstoet kregen na dichterstoet, allen vast-zittend in het rhythmische zaêl, allen tooneelmatig-statiglijk stappend op der lederen, zenuwlooze schema's eentonigheid, op der ongevoeld kort-lange iamben traaglijk-deunenden, zeurigen kadans. En brak et soms ten enkle met de dorre traditie, golfde dan zijn kracht over 't afgebakend boord, zoodat er ten minste wat vaart kwam in de wetering, dan stak men de hoofden eerst schuddend tezamen en tierde hem tegen, maar, toen het toch zoo doorging, koos men allengskens voor zijn geld maar eieren, en proclameerde hem, met morrende emfase tot een de regels verschoppend genie.

Terwijl inderdaad toch Willem Bilderdijk - enkel en alleen hier als dichter beoordeeld - wèl het rhythmisch élan had, de zielskracht, die geweldig ging breken met den schoolschen sleur, maar met de in haar oorsprongen onnaspeurlijke fijnheid van voelen en zien en hooren, die uitsluitend den waarlijk-genialen, den onsterfelijken dichter maakt.

Ach, men wist niet, dat de ziel van den dichter, den werkelijken dichter, iets ten-opperste bijzonders, iets hoogs en iets fijns, iets dieps en iets teêrs, iets zóó eigenaardig-superieurs is - het altijd geweest is, en 't ook zijn zal voortaan, - dat de klanken haar geen klanken blijven, geen doode symbolen, maar als levende wezens voor haar worden, vol individueele kracht en beweging, elk op zichzelf en allen met elkaêr. En dat de theorie, die door de scholen geleerd wordt, over rhythmus en vers-structuur, niets anders

is als een schema-in-abstractie, dat hoogstens de groote lijnen aangeeft, waar de artiest in egaler stemmingen, als van zelf weer heen terugkeert, maar dat in de emotievoller momenten, die de artiest op hún beurt vertastbaart, voor tal van variatiën vatbaar blijkt.

Maar niet de beginneling wage zich daaraan. Want iedere variatie blijft uit den Booze, behalve als zij is de met ziel en zinnen nagestreefde en bereikte benadring van het alopperst- en eenig-volmaakte door den in-zijn kunst-volleerden artiest.

Wie dus nog in den aller-eersten opgang van de o, zoo diepernstige woordkunst verkeert, stelle zich, in wijze bescheidenheid, tevreden met de reeds bestaande rhythmische vormen, die door het voorbeeld der roemrijke vroegeren tot klassieke modellen zijn geconsacreerd. Want eerst als zij zóó, met verstandige wilskracht, zich vasten grond onder de voeten hebben gelegd, loopen diegenen onder de jongeren, wier aanleg heenwijst op iets geniaals, kans om in later tijd de evenknie te worden van de volwassenen in déze dagen, die met ernstigen moed hen vóór zijn gegaan.

***

Laten wij nu, na deze algemeene waarheden, een paar talentvolle dichters bezien.

Jeannette Nijhuis vliegt op, vliegt, hoog-uit-gedragen, inwendig òp, zoodra ze er toe gekomen, om zich kunstenaar te toonen, haar innerlijk wezen gaat leggen in 't vers.

Jeannette Nijhuis voelt het in zich stormen en bruisen en zieden, en, op den sterk-vloeienden, golvenden rhythmus van haar onstuimig geestesbewegen, komen dan de beelden en heffen zich even in het bliksemende licht harer ziel omhoog Maar dan verlaat haar weêr de geest, die haar dwong tot scheppen, en de vlietende beek, die der diepte ontwelde, wordt plots een maar half doorzichtige kabbeling, glijdend over vaag onderkenbare kiezels van zins-constructie, of over losliggend zand van mijmring-zonder-meer.

O, als Jeannette Nijhuis maar woû! Als zij, zonder zich te laten verleiden door makkelijke rijm- en rhythmus vondsten, het besluit kon nemen, geen zin te laten staan, dan die, bij aandachtige over-

lezing, haar heele eigen ziel deed sidderen van pleizier..., - dan geloof ik, dat, misschien, ze eens werk zal kunnen maken, waar nog de nazaat der komende eeuwen in felle verrukking door opgetogen wordt.

Maar ook, zooals het nú is, vindt men, in haar bescheidenlijkdunnen bundel, verscheidene verzen, die de door-ziels-muziek-te-treffen lezer met een dankbre reverentie groet.

Zoo dit b.v.:

De linden.

In zware rust staan wijze lindeboomen,
Omhuld van donker zwijgen - en beducht
Voor langzaam-naad'rend, dreigend krijgsgerucht...
Van wind-trompetters werd een sein vernomen

Als hoorden ver zij d'oorlogsgod al komen
Met drommen krijgers, vol verdelgingszucht,
Staan zij waarschuwend in nog blauwe lucht,
Breed-schaduwend op glinstrend-zilvren stroomen.

Dan weeft een zware, zwarte wade dicht
Zich over licht en wolken - en de boomen
Zien stervens bang den God in 't aangezicht.....

Een breede wind vervaagt de zoete aromen
In zwoele lucht, die beeft voor 't groot gericht.....
Eén vuur, één slag - het onweêr is gekomen.

Was dit niet mooi, - inzonderheid de regel, dien ik mij veroorloofde te cursiveeren?

Jeannette Nijhuis houde er dus den moed maar in: de zege zal háár zijn, als zij maar, door concentratie en zelf-kritiek, den hoogen lauwer, van een uitstekende dichteres te wezen, in alle opzichten toont waardig te zijn.

***

Grooter tegenstelling dan tusschen Mejuffrouw Nijhuis en den heer Frans Bastiaanse zou wel niet goed mogelijk zijn: maar in

die tegenstelling toch welk een overeenkomst, in dat verschil weer hóeveel gelijks!

De eerste laat zich gaan, evenals de wind zich laat gaan in zijn dwarling, de wind, die er heelemaal niet op let, of hij, in zijn zelfgewild bewegen, mooi of leelijk doet, slecht of goed.

Daarentegen de heer Bastiaanse, voor wien ik nú graag een buiging wou maken, handelt als een man, die weet, wat hij wil.

Hij laat zich niet gaan, hij zwerft niet voort in een weeke en licht-bewogen klanken-fladdring: hij ziet en voelt, hij hoort en peinst ook wel, en, als iets moois hem dan geheel heeft bevangen, zegt hij het uit met een rustige beweging, met een kalmpjes-ingehouden, zelfbewust accent. Hij kan gratie-vol en teeder, hij kan klank-vol en hoog-sereen, hij kan zelfs breed en op-ons-aandringend wezen; maar altijd verrast ons zijn geluid, zoo zuiver, temidden van deze rumoerige tijden, door zijn sterke, zelf-bewuste rust.

Ik zou graag willen aanhalen het zwaar-gestemd koraal, beginnend met den vreemd-superben aanslag:

> ‘Als gij wilt opendoen de sepulcrale deuren’.....

Of anders, nóg mooier, het stil-uit-liggend ‘Avond vrede’.

Maar nóg karakteristieker, nóg hem-zelf in zijn diepte, méér gevend is het heerlijke, zichzelf-voelende

Zege-gekroond.

Toen ik voor 't eerst de menschen om mij zag,
Die leden, leed ik met die menschen mede,
En heel mijn wezen kwam in opstand, beden
Om beter zendend, weenend met beklag
Tot God, die dulden kon dat zóó droef leden
De wezens, die Hij opriep om den dag
Des Levens, zwaar van tranen, arm aan lach,
Naar Zijnen Wil, onwetend door te treden.
Maar spoedig voelde ik, dat ik sterven zoude
Wanneer ik, dus begaan met andrer smarten,

Mij zelf vergat, die meer dan allen leed;
Toen liet ik allen rouwen die daar rouwden
In 's Wereld's Smart-huis, wijl 'k in 't diepst mijns Harten
Zege-gekroond mijn eigen kamp volstreed.

Dit zwaar-gebouwd sonnet staat als een monument van grootsche voeling, stoutlijk gedragen op zijn statige rhythmen, als op koele zuilen van arduin.

Beiden - en *dit* is beider overeenkomst - zoowel Mejuffrouw Jeannette Nijhuis, als de heer Frans Bastiaanse heboen door hun bundels bewezen te zijn: waarachtige dichters bij Gods genâ.

Maar de eerste vermijde het te vaag gehoudene en woordenrijke, de laatste daarentegen den soms àl te kalmen, den te bedaard-gewetenen stap.

En ten slotte wenschte ik nog slechts *dit* te zeggen:

Als men ze zóó hier, bij elkander, en elk-van hen in zijn geheel beschouwt, krijgt men over die twee dichters de gedachte:

Voor een man in de kracht van zijn jaren zijn de verzen van den heer Bastiaanse zeker nóg aantreklijker en sterker stemmender dan de wel eenigszins jeugdige proeven van de overigens hartstochtlijker zich uitsprekende dichteres.

WILLEM KLOOS.

Verzen van Jeannette Nijhuis. Utrecht. H. Honig. 1899.
Natuur en Leven. Verzen door Frans Bastiaanse, Amsterdam. S.L. v. Looy. 1900.

Laatst ontvangen boeken.

L. van Deyssel. Vijfde Bundel Verzamelde Opstellen. Scheltema en Holkema's Boekhandel. 1900, Amsterdam.
Stijn Streuvels. Zonnetij. L.J. Veen. Amsterdam.
Stijn Streuvels. Zomerland. L.J. Veen. Amsterdam.
Frans Bastiaanse. Natuur en Leven. Verzen. S. L Van Looy. Amsterdam.
J.B. Schepers. Bragi. S.L. Van Looy Amsterdam.
Dr. A. Aletrino. Uit 't Leven. Tierie en Kruyt Boekverkoopers Amsterdam 1901.
Tr Hogerzeil. Mela. Tierie en Kruyt. Boekverkoopers. Amsterdam 1901.
P.H. Hugenholtz Jr. Uit Natuur en Leven. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.
J.B. Meerkerk. Henrik Ibsen. Eene Inleiding tot zijne Werken. P. Noordhoff. Groningen 1900.
E.S. Adema van Scheltema. Een Weg van Verzen. A.B. Soep 1900. Amsterdam.
P D. Chantepie de la Saussaye. Het mystieke in onze nieuw ste Letteren. Boekhandel en Drukkerij voorheen E J. Brill. Leiden 1900.
Edward B. Koster. Tonen en Tinten. Seyler en Reddingius. Hilversum.
Aristofanes. Het Vrouwenparlement, overgebracht door Dr. A. Halberstadt. Amsterdam. Cohen Zonen. 1900.
Dirk Troelstra. Het Schootsvel. Dramatische Episode uit den Klassenstrijd. A.B. Soep. Amsterdam.
Eugène Herdies. L'Avenue des Douleurs. Société Belge de Librairie. Oscar Schepens & Cie. Bruxelles 1900.
Jeanne Reyneke van Stuwe. Tragische Levens. N. Veenstra. 's-Gravenhage.
Frederik van Eeden. Van de koele Meren des Doods. W. Versluys. Amsterdam 1900.
J. Eigenhuis De Wijsgeer. De Erven Loosjes. Haarlem 1900.
L. de Rooy van Heerlen. Droomliefde. Valkhoff & Co. Amersfoort.
Edouard Röpcke. Ongelukskinderen. G.J. Slothouwer Amersfoort.
Gerard van Eckeren. Ontwijding. C.L.G. Veldt. Amsterdam.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 5]

Fabriek. Door W.F. Gouwe.

Nu gaan in d'avond tal van vensterglazen
Gloeien in 't somber, lange vlak van hooge
Roetzwarte gevels, en uit honderd oogen
Loert nu het monster. 't Stoom- en rader-razen

Is 't rustloos, hijgend gaan van ademtogen. -
Als parasieten die fel hong'rend azen
Gaan ijvrig in en uit, door donk're bogen
- Monden die lauwe damp en giftwalm blazen -

Gedaanten, stom en van ellend' gebogen,
Zie, zwart verglijden ze voor lichte glazen....

Mijn hart is vol van machtloos mededoogen;
'k Denk aan der velden vredevollen zegen,
Waar op dit uur blank vee uitrust van grazen,
En kind'ren zingend gaan op stille wegen.

De donkere weg. Door Leo Faust.

Aan Lea.

‘Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!’

In eentonig weemoedigen roep klonk het langs het stille avond-grachtje, waar de gele lantarenvlammen slierden in den wind, en de leege straten glommen als zwarte zij van den onophoudelijk neerdruilenden regen. Eén mand op zijn rug, en een van-vóren, beide met een zeiltje bedekt en verbonden door een touw over zijn omlaag-getrokken rechterschouder, slenterde hij voort, een kereltje van twaalf, dertien jaar, en deed zijn roep weergalmen, regelmatig en melancholiek, tegen de huizen. Maar de huizen schenen te slapen in de atmosfeer van vocht en van windvlagen, en stonden onroerlijk in den zwarten avond, de vensters gesluierd met gordijnen of gesloten met luiken, waar het nat langs sipelde van den regen. Daar waren vensters, die donker waren en dof, als voor-eeuwig-verstarde oogen. Dat waren die, waar dikke gordijnen den blik belemmerden. Er waren er, die wit waren, doch zonder licht, als oogen van blindgeboornen, die het licht moeten derven hun leven lang. Daar sloten luiken van-binnen het lampschijnsel af. Ook waren er, die hol waren en somber, onheilspellend en geheimvol als de kassen van een doodshoofd. Noch gordijnen noch luiken weerden daar het gezicht in het donker-gelaten ver-

trek. En waar gele jalouzieën rustig neerhingen voor de ramen, stil en droomend, daar dacht men aan de oogen van een die slaapt. Dat was stemmend tot rust en tot peinzen. - Maar het heerlijkst waren de ramen, waaruit het licht straalde naar buiten, gezeefd en verheiligd door een dun gordijn van rein-witte stof, bakenen van gezelligheid en van liefde op den donkeren weg, wakende oogen van een Al-Voorzienigheid. Weinige waren zij, en hunkerend zag de knaap naar ze uit, die daar liep, gekromd onder zijn manden, geplaagd door den wind en door-nat van den regen.

Er stonden boomen langs den waterkant. Hun natte loof ruischte, en vluchten van bladeren joegen door de lucht. Terwijl hoog, boven de daken, gespannen draden zongen een metaalgezang, zwaarmoedig en droefgeestig, als een geestengekerm, dat neerzonk uit de zwarte, oneindige lucht.

'Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!'

Niemand kocht ze; geen deur ging er open. Eénmaal dacht hij, dat hij tegen een ruit hoorde tikken; maar 't was verbeelding. Toen hij omzag, was er niets te zien: de huizen lagen alle nog even doodsch en somber, als verzonken in een eeuwige lethargie. Geen mensch die er liep op straat. Hij was zoo moe; zijn keel was zoo heesch van zijn eentonigen roep; zijn beenen waren stram van 't loopen, door-nat zwalpte de gelapte broek er telkens tegen-aan; zijn voeten schrijnden en in zijn hoofd hamerde het, of het zou barsten. Uit een kroeg hing een groote witte matglazen bol, met een gasvlam er in en zwarte letters erop. Het deed hem goèd, daar die gezelligheid te weten. Het was, alsof die lamp hem tróóstte. En de warme luchtstroom, die uit het voorportaal hem tegensloeg, toen hij er voorbij kwam, de benauwde tabaksdamp en de zure bierlucht, die kwikten hem op en gaven hem weer moed om verder te gaan, den langen, donkeren weg.

'Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!'

Weer lag het grachtje vóor hem, nu deze afwisseling voorbij was, eentonig als zijn roep. Een paar bruggetjes, één met

trappen, over het fluweel-donkere water. Onder een nijdigen ruk van den wind sloegen de lantarenvlammen plotseling neer, als gezweept door een geheimzinnige, onzichtbare macht, en een vlaag van duisternis plantte zich er voort, zooals wanneer een voortzwevende wolk het zonlicht opvangt. En het water, dat door den rand van zijn ouden vilten hoed over zijn oogen droop, verblindde hem een oogenhlik en belette hem het gaan.

Met den rug van z'n hand veegde hij het weg. Hij liet de mandjes op den grond glijden, nam zijn hoed en zwaaide met een paar korte rukjes den regen eraf. Hij dacht erover, of hij maar niet liever naar huis zou gaan; maar hij had nog niets verkocht. Er was een hooge stoep met trappen daar dichtbij, daar zou hij wat uitrusten. En na eerst met zijn mouw de plassen water er te hebben afgeveegd, ging hij zitten, de twee mandjes in zijn rug,

Hij zou tòch niets verkoopen van-avond. Wie zou er nu naar buiten komen, om rammenas te koopen, met dat beesteweer! Hij wilde de beenen over elkaar leggen, maar onder dien druk drong het water uit zijn broek tegen het bloote vleesch van zijn dijen; en hij stelde ze weer naast elkaar.

Hij zou tòch niets meer verkoopen. Maar als hij nù naar huis ging, zou zijn stiefmoeder schelden en tieren, hem slaan weer misschien. O, kon hij maar uit 't huis gaan, als zijn zuster Jo, in een betrekking! Die had het nu goed, een dienst voor dag en nacht, in een sjiek huis. Ze zag er altijd wàt mooi uit, den enkelen Zondagmiddag dat zij eens bij vader kwam. En als zijn vrouw eens uit de kamer was, stopte ze hem nog altijd wat in de hand ook. Een goeie meid was ze, Jo, en knap en mooi en lièf! O, het was altijd zijn innigste wensch geweest, eens met háar door de stad te mogen wandelen, aan de heele wereld te kunnen toonen: kijk, dat is nou mìjn zuster, mijneìgen zuster Jo. Het was geen wonder, dat ze zoo gauw zoo'n goeie dienst had gevonden. Kon hij óok maar iets krijgen, al was 't maar iets van loopjongetje of zoo! Maar ze wilden hèm nergens hebben, zoo'n klein schraal mannetje, met 'n broek

waar de lappen bij hingen; ze wìsten niet, hoe pienter hij wàs. Het zou hem niet hard vallen, z'n huis te verlaten. Alleen het kleine broertje, het stiefbroertje, dat poppetje, daar zou hij meeëlijen mee hebben, om dat alléen te laten. Zijn vader was 'n sul, 'n lummel, hij had nooit veel voor hem gevoeld. Die was hem net een vreemde gebleven, en die had zich ook altijd met niemand bemoeid dan met Jo. Met Jo was hij àltijd bezig, en toen Jo weg was, had hij de eerste avonden lusteloos en stil op z'n stoel blijven hangen, daarna was hij 's avonds uitgegaan. En zijn stiefmoeder, dat wijf, dat altijd maar schold en keef, dat zwijn, dat hèm sloeg en dat Jo uit het huis had getrapt, en zeven avonden van de week bezopen was!

'Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!'

O, hard zou 't hem niet vallen. Maar, god, waar dàn naartoe? - Hij wist dat in een klein boekwinkeltje, een achterbuurt-leesbibliotheekje, waar hij vroeger wel-eens boeken gehaald had voor z'n zuster, een loopjongen gevraagd werd. Hij had het van-morgen gelezen, op een smoezelig papiertje met vier lijmklodders daar tegen de raam geplakt. Daar zou hij morgen eens gaan hooren, Ze kenden 'm, ze wisten wie hij was. Dat scheelde'n hoop. Verbeeld je, zeg, dat ze hem eens namen! Wat zou je er krijgen? Wel 'n gúlden in de week? Een gulden en de kost, en misschièn ook wel slapen? Och, hij hoefde maar een plekje te hebben, op zolder of waar ook. Wat zou hij dàn rijk zijn! Dan kocht hij eerst mooie kleeren, en ook een paraplu, zooals Jo. En dan kwam hij zondags, net als zij, bij vader op visite, op 'n kopje koffie. En als dat mènsch dan eens even naar de keuken was, stopte hij hem ook, net als zij, 'n kwartje of zoo in z'n hand, voor tabak te koopen, of zoo. En dan zei hij: Dèr, vader, dat is....

Het hoofd voor-over op zijn borst, de handen in de broekzakken, zat hij te soezen. Van den rand van zijn hoed liep het water op zijn schoot, en van de rafels van zijn broekspijpen droop het in telkens weer regelmatig wassende droppels. Maar hij merkte er niets van, leefde in gelukkiger dagen.

Het weèr bulderde om hem heen. Een lantaren was uitgewaaid. Als rustte daar een doode, in glazen schrijn, was, nog meer dan anders, zwart floers daar het water, de straat er zwarte zij, en hing er een stemming van zwart en donkerte, oneindig-droefgeestig in den herfstigen avond.

Toen, plots, lichtte een weerlicht-schijn langs den hemel.

De knaap schrok wakker. Bliksem, dacht hij, om dezen tijd van 't jaar! En stijf opstaande, galmde hij zijn roep, werktuigelijk:

'Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!'

Hij sjorde de manden weer over den naar-beneden-getrokken rechter-schouder. Zijn leden waren stijf, de koppijn was over, maar kille klamte sloeg tegen zijn heele lijf, en in z'n schoenen stond water, dat zeulde bij iederen stap. Toch ging hij verder. Het zou al wel laat zijn. Hij wist niet hoe-lang hij geslapen had, hij was 'n hoop uitgerust, - maar het zou al láat zijn. Den eersten den besten zou hij 't vragen, en als 't over tienen was, ging hij naar huis, 't kom 'm nìks verdijen. Maar nog steeds was er geen sterveling te zien. Het grachtje leek als uitgestorven.

Weèr lichtte het, en een vaag gerommel bromde na. Onwillekeurig had hij naar den hemel gekeken. Nijdige zwarte wolkkoppen dreven daar over zijn hoofd. Zou hij nù maar naar huis gaan? 't Was minstens nog 'n kwartier loopen, en de bui kwam gauw opzetten. 't Zou wat gèven, hoor. Zou 't al tien uur zijn?

Weèr lichtte het, nu tweemaal, met een flikkerenden schijn. En in die seconde zag hij een mènsch. Die scheen stil te staan, bij een lantaren, aan den waterkant, nog ver. Hij haastte zich daar naar toe.

Toen hij nader kwam, was het een vrouw. Zij stond stil, gansch roerloos, onder den lantaarn, een paraplu over haar schouder, schuin, zoodat het gele lantaren-schijnsel nog net op haar gezicht viel.

Weèr bliksemde het. In het water zag hij de weerspiegeling

van een hel-witte vuurschicht, en 't was of de lantarens doofden onder dàt licht, en of van alles, van den hemel, van het water, van de steenen, van de huizen, een electrische vlamgloed afsloeg, die hem de oogen deed dichtslaan van verblinding. Toen, in den ratelenden donderslag, die haast onmiddelijk daarop volgde, dreunend en daverend, schòkte het door hem heen: - zijn zuster!

In tróóstelooze eenzaamheid stond z'n zùster daar, verrégende, klagelijke figuur, bij die lantaren van gillend geel. Onder haar popperig parapluutje, dat zij met het eene bloote handje vasthield, leek zij zèlf een groote pop. Haar gezichtje, dat zij den lantaarnschijn hield toegewend, was krijt-wit, en haar oogen schitterden als stonden tránen er in. Ze had haar voile opgeslagen, en die lag nu in breede, witte plooiing over haar hoog, blank voorhoofd, als de sluier eener bruid. Het handje, aan den parapluknop, met kleine, rose gelédinkjes, flonkerde van drie glinsterende ringen. Met het andere, dat óok bloot was, hield zij haar rok wat op, en toonde zoo: een klein voetje met een laag, licht-bruin schoentje, waar de modder zelfs overheen was gespat, op de zwarte kous en op haar smoezeligwitte rok, waaraan een breede strook verlepte kant flodderde in den wind. De blauwe bovenrok was getornd aan den rand, een eindje veterband sleepte over haar voetje en een groote uitgebeten vlek lag bij haar rechter-knie. Ze had een grijs manteltje aan, dat openhing en dat een steenroode blouse vertoonde, met kleine gouden knoopjes.

Hij herkènde haar niet. Zóó had hij haar nog nóóit gezien. Was dàt nu Jo? En wat dééd ze daar in dat weer? En waarom stond ze zoo stil?

Dit alles doorvloog zijn gedachten, in die enkele seconden van het dondergeratel. Hij was nieuwsgierig. En tòch dorst hij haar niet aan te spreken. Wàs ze het wel? - -

‘Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!!’

Zij schrok. Af wendde ze het gezichtje van het lantarenlicht, naar het jongetje dat daar riep. Het parapluutje

zwenkte en bedekte haar met een wolk van duisternis.

Maar hij had nu zekerheid. Hij kwam naar haar toeloopen, een klein mismaakt jongetje, den rechter schouder naar-beneden getrokken, het lijf doorbuigend naar links. Moeizaam sleepten zich de pijnlijke voeten, naar de vrouw, die daar stil wàchtte, onder de lantaren, het onafwendbare.

‘Jo!’ zei hij.

‘Frans,’ fluisterde zij. En er was meer schaamte dan angst in die stem. Iets als een droef verwijt, dat hij nu juist dáárheen gekomen was, terwijl er toch zoovéél wegen waren, om rammenas te venten.

En alsof hij iets daarvan voelde, zonder zich echter bewust te zijn de reden van zijn woorden.

‘'t Is bij toèval. Werachtig!’ bezwoer hij haar.

Hij was nu vlak bij haar gekomen; het water van haar parapluutje droop in stralen op hem. Hij liet de mandjes van zijn schouder glijden en zette ze neer. Zij streek haastig haar rok wat terug, tè moe om te gaan verstaàn, en fluìsterde, of iemand daar was die hen hooren kon:

‘Je zeg 't niet an vader, hoor! - En ga noù na huis.’

‘Ik heb nog niks verkocht,’ lamenteerde hij.

Ze woelde zenuwachtig wat in haar zak, maar haar hand kwam er zonder iets uit, en nam de rok weer op. En in het oogenblik van aarzelende stilte, dat toen volgde, weerlichtte het plotseling nog eens met intens-witte schittering. De jongen schrok, en sloeg de oogen neer. Maar zìj, zag hem staan, klein, misvormd en mager, bibberend en bijna huilend, in zijn dóórnatte lompen-kleeren.

‘Jonge, wat beef je,’ zei ze. ‘Ben je nie goèd?’

De donder was veel minder. Het duurde enkele oogenblikken, eer het, vaag en haast samensmeltend met het windgeloei, wat rommelde in de verte.

‘Scheelt d'r wat an?’ herhaalde zij. En toen hij begon te huilen, sprak zij plotseling en snel: ‘Weet je wàt? Ga mee, na me kamer. Gèld heb ik niet voor je. Maar daar is 't droog,

en warm bij de lamp. - Me vriendinnetje waar ik op stond te wachten komt tòch niet, met dat beesteweer. Ik heb nog wat brood thuis, en 'n glas wijn, geloof ik. Dan ken jij dat krijgen. D'r komt tòch niemand. En dan biijf je bij mìjn slapen; 't bed is ruim genoeg. En dan kunnen onderwijl je kleeren weer wat drogen.'

'Ben je dan niet meer bij die sjieke dames?' vroeg hij.

'Ik ben nòu in 'n dagdienst,' zei ze snel, 'maar ze betalen goed en d'r is 'n hoop verval. Nou heb ik voor m'n-eigen 'n kamertje gehuurd, heel fatsoendelijk en netjes, om niet weer thuìs te hoeven komen. Maar je vertel d'r geen bliksem van an vader, hoor! Ook niet, dat je me gezièn heb! - Kom, ga je nou mee? Pak an!'

Zij nam het oor van het ééne mandje rammenas en stak hem het àndere toe, om ze tusschen hen in te dragen. - Maar opeens zette ze het haastig weer neer, liet het lantarenschijnsel weer op haar gezicht vallen.

Correct, in zwarte, eng-sluitende overjas, de broekspijpen stijf opgeslagen, en de paraplú recht in de geganteerde hand, kwam een heer haastig aangeloopen. Zij keek hem gespannen aan, met de glinsterende smeekoogen, hij wierp een vluchtigen blik op haar. Toen ging hij voorbij.

'Verdommeling!' siste het tusschen haar tanden.

Zij keek hem na, met nù fier omgewend hoofd. En alsof zij hem suggereerde met haar straalblik, scheen hij zich te bedenken en keerde om.

'Wacht even!' fluisterde zij tegen haar broèrtje. Trachtende gewoon te loopen, de paraplu over den schouder, de rok opgenomen met de hand, liep zij hem tegemoet. Hij keek even om zich heen, en scheen toen wat met haar te spreken.

Het duurde lang. Frans was juist van plan de mandjes maar weer over zijn schouder te gooien en weg te gaan, naar huis dan maar, toen zijn zuster, vroolijk en jong, op hem toe kwam springen.

'Die heer, dâ's mijn aanstaande,' ratelde ze, 'Wàt 'n best,

aardig ventje! Hij heeft 'n half-uurtje vroeger vrij gekregen, en nou gaan we nog wat wandelen. 't Weer klaart op, de bui is over. Nou ken ik je natuurlijk niet meenemen. 't Spijt me wel, maar 't is misschien toch mar béter zoo. Ga jij nou gauw na huis, en kruip d'r lekker onder. Dan ben je mòrgen weer beter. - En, dèr; dâ's voor jou.'

Verlegen en verbergend stak zij hem wat toe. Een cent. Hij stopte hem in 'n zakje van z'n vest.

'Dank je wel,' zei hij.

De heer liep langs hen heen, trok zijn rechter-handschoen uit.

'Kom je nou haast?' beet hij haar toe.

'Nou dag Frans. En je hoû je mond, hoor! 't Beste, vent.'

Zij huppelde op den heer toe, stak brutaal haar arm door den zijne, en coquet liep ze met hem weg.

- Weèr stond hij alleen, op 't verlaten grachtje. Het onweer was voorbij, maar 't regende nog steeds. En vóór hem strekte zich weer uit de donkere weg, eenzaam weer en sinister.

'Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!'

- Zijn eerste gedachte was, eens te kijken, of hij zich niet vergist had, soms, of zij hem niet 'n kwàrtje had gegeven. Het was tusschen de voering gegleden en hij had veel moeite, het muntstukje er uit te halen. Maar toen hij het had, en bekeek, en om-en-om draaide, onder de lantaren, kon hij z'n óógen niet gelooven. Het was een tientje!

Eerst schoot hem door het hoofd, dat zij zich vergìst moest hebben. - Daarop echter, toen hij den vreemden manier herdacht, waarop zij het hem had gegeven, berouwde het hem, voor die kóninklijke gift haar niet hartelijker te hebben bedankt. Hij nam zich voor, het goèd te maken, den eersten keer dat hij haar weer zag, hetzij thuis of op straat. Zou ze morgen hier weèr wachten op haar vriendin?

Maar toèn, werd het hem eensklaps klaar. - Eerst hàd ze geen geld, dacht hij, en noù.... Hij dacht aan het krijt op haar gezicht, aan de ringen en aan de kanten rok, aan de bruine schoentjes en aan den sjieken mijnheer. Hij dacht aan

haar staan daar, onder die lantaren, met het licht op haar gezicht. Aan haar verhalen, die niet rijmden met elkaar. En inéens was hem alles duidelijk.

Vroeger jaren, had er bij hen thuis, op den schoorsteenmantel, in den hoek, een bijbel gelegen. Groot en dik en zwaar, met platen en met een gouden slot. Nu was hij sedert een poosje verdwenen. Maar toen had hij er wel eens in gekeken, om de platen, en in gelézen later ook. En toen was hij een woord tegengekomen dat hem geïntrigeerd had, en dat hij had gevraagd aan een grooteren jongen, uit de buurt, met wien hij wel eens liep. Die had eerst gelachen; maar daarop had hij het hem verteld, alles, in de puntjes.

En als het bliksemlicht van zoo even, schichtte het nu door hem heen, dat dat woord van toepassing was op z'n zuster! Nù was hem alles klaar en duidelijk. - Nù wist hij, wat z'n zuster was.

Zijn eerste impulsie was, het goûtientje daar in 't water te gooien. Maar - zoo iets doet men niet.

Toen herinnerde hij zich zijn plechtige belofte aan z'n moeder. Hij was een kind van negen jaar, maar hij zou 't nóóit vergeten, toen zijn moeder, stervend, hem aan haar bed riep. En het laatste en het dringendste, wat zij tot hem sprak, niet meer met overgave fluisterend, maar smeekend en luid, waren de woorden, die Frans nu niet meer precies zóó wist, maar wier zin hij z'n lèven lang onthouden zou:

‘Als ik dood ben, mijn Franske, en je mocht soms óoit eens iets slechts merken van Jo, - een broer weet zoo iets gauwer dan een vader, - zal je 't dan dadelijk aan vader zeggen, als 't nog niet te laat is? De goeie God moge het verhoeden, en ik zal altijd voor jelie blijven bidden; maar beloof je me dat?

‘Ja moeder,’ had hij gezegd. ‘Maar u moet bij ons blijven.’

‘Ik zàl bij je blijven, kind, maar niet zoo, dat je me kunt zien en dat ik met je kan spreken. Dat kun je allemaal nù nog niet begrijpen. Ik zou zoo graag me kinderen gelukkig zien;

maar voor een meisje zonder moeder is 't zoo moeilijk. Dat kan je óók nog niet begrijpen. Maar beloof me alleen maar wat ik je gevraagd heb, dan kan ìk gelukkig sterven, en als jij die belofte aan moeder àltijd houdt, ben jìj 'n goeie jongen, en zal het je altijd goed gaan, later in de wereld. Je belooft het me, plechtig, waar Frans?'

'Ja moeder, ik beloof het u.'

'Kus me dan goeienacht. Ik ben moe, ik ga slapen.'

Hij had haar nooit meer gezien. Na een jaar, nogniet, was er een àndere moeder in huis gekomen. Nog dikwijls had hij aan zijn belofte gedacht. En nù was het oogenblik daar, om hem te vervullen.

Hij herinnerde zich, hoe vroolijk Jo was weggehuppeld, onbewust wat haar boven het hoofd hing. Hij herinnerde zich, hoe hij háar beloofd had niets aan vader te zullen vertellen. Moest hij haar nù ongelukkig maken? Moest hij nu zóó haar goedheid vergelden? Haar vertrouwen beloonen? - Hij wìst, wat er volgen zou: vader bedroefd en machteloos; moeder tierend en razend, scheldend en slaand; Jo, uit haar sjieke leven gerukt, vastgeketend, tot meerderjarigheid, in die hel; schande over hun huis; en hij, hijzelf verstooten door allen, óok dan door Jo. En wàt zou het allemaal baten, ten slotte?

Wàt was zijn plicht nu? Wàt moest hij doen?

Hij voèlde de nabijheid van zijn gestorven moeder, nu, voor 't eerst na haar dood. Hij voelde, dat als hij thuis-kwam, hij zich nièt eraan zou kunnen ontrukken. O! 't zou hem vervolgen, uur aan uur, dag aan dag, als de wil van een macht grooter dan hij En als hij over-dag zijn lippen op-elkaàr beet, zou hij 's-nàchts zijn geheim verraden.

Wat, god, wàt moest hij doen?

Het spaakte als een wiel om-en-om, in z'n vroeg-rijpe, koortsige hersens.

Moest hij àl die menschen ongelukkig maken, en zich ten vijand? - Moest hij zijn vader het hart verscheuren met die vreeselijkste pijniging: van z'n dochter, z'n éénige dochter, die

hij zoo lièf had, te hooren dat àllerergste? - Moest hij zijn zuster laten uitschelden, slaan, trappen, vervloeken misschien? - O! hij hoorde dat mènsch al, krijschend dat afschúwelijke woord! - Hij hoorde het zijn váder roepen, zijn broertje, de buren, de heele straat!!

Moest hìj daarvan de oorzaak zijn? - Moest hij een hééle familie aan de haat en de schande prijsgeven? - Moest hij klìkken?

Of moest hij zijn belòfte breken?

Hij wìst het niet. Hij wìst niet wat hij doen moest. En nièmand, dien hij vragen kon om raad. - -

.... Toen was het, dat langzaam de eenig-mogelijke oplossing daagde voor zijn koortszieke kinderziel: Nooit meer naar huis! nooit vader meer terug zien! -

Hij had een tientje, hij had twee mandjes rammenas, hij zou mòrgen vragen in het leesbibliotheekje.

En met de wilskracht die helden en heiligen maakt, sjorde hij de mandjes weer over zijn omlaag-getrokken rechter-schouder, en ging hij den verschrikkelijken nacht in, storm en regen te-gemoet, op den donkeren weg.

‘Mooie nieuwe ràmminas! ramminàs!’

D e n H a a g , 16 October 1900.

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CXLIX.

O, 't is zoo schoon te zien bij 't laatste licht,
Dat door de ramen schemert, uw geheele
Lichaam, gehuld als in een vaag-fluweelen
Wade van duistre plooien, die daar ligt

Onder den vreemden glans van uw gezicht,
Dat, schoon van even-maat in al zijn deelen,
Weet, als een mystisch droom-gelaat, te spelen
Met vloeiing breed van heerlijk-teeder licht....

't Bewegen van uw hand, een ranke veder
Van bleek gebladert, wiegend heen en weder,
Gaat, op den rhythmus van uw ziel, omhoog....

Maar weêr omlaag, wanneer 'k, bij 't vroolijk snappen,
Plots, na een drietal vliegens-vlugge stappen,
Gelijk een slinger-winde om 't lijfje u vloog....

CL.

Zoudt gij gaan niet onder ruischend loover,
Waar de wind met goud-op-blaadren speelt,
En als jonge, vlugge zwierder over
Stengel-snaren melodieuslijk veêlt?....

O, als 'k u zoo zag, dan was 't me, als schoof er
Woud-nimf vluchtig, die zich steeds verheelt,
Door de takken ijlings, en ik stoof er
Heen, vlug-grijpend naar dat vliedend beeld....

Maar den dans ontsprongt gij wel, weg-zwevend
Ras door 't lommer, en mijn leege hand
Scheen me een vogel, van verlangend bevend,
Wen een schoone vlinder ver-weg spant

't Wijd-gespreide, bont-gekleurde webbe,
Zoete lokking voor zijn scherpe snebbe....

CLI.

O, gij weet zelf niet, wat gij zijt: gij zijt
Een diep-in broedend, welig-bloênd vulkaantje,
Waarbuiten langs zoo menig groenend laantje,
Tusschen hooge olmen, naar den berg-top leidt.

Wie daar blij staat, en staart de oneindigheid
Der heemlen tegen, ziet uw toren-haantje
Der toekomst, dat viktorie kraait, bij 't vaantje
Van blanke liefde, dat zich wuivend breidt.

Gij lacht om 't schertsje, - maar ik zeg u: blinkend
Rijst eens de standaard van uw willen hoog,
Uw willen, dat zich uit als kunst, breed-klinkend,
In werk op werk, zich welvend tot een boog
Van onvernietigbare ziels-viktorie,
Stralende staand in Nederland's historie!

CLII.

Klaar-fonkelende kandelabers stralen
Op, geheimzinnig, met een vreemden gloed,
Wanneer de woorden uit uw hoog gemoed
Neêr op mijn knielen-in-devotie dalen....!

Zie, hoe zij schittrend vallen, tot ze ompralen,
Als duizend-kleurige juweelen-stoet,
Mijn bukkend hoofd, dat, zonder einde, moet
‘Ik heb u lief! Ik heb u lief!’ herhalen....

O, onze woorden vormen saam een schoon,
Ver-heen door de eeuwen, die nog komen, dringend
Koor, waar de latren, - wen zij 't, hoog-van-toon,
Hooren als jubel door hun zielen zingend, -
Van zullen zeggen, innig-diep verblijd:
‘Er leefden óók toch menschen in dien tijd!’....

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

PERSONEN:

Van Helden, Rentenier.
Louise, zijn vrouw.
Willem, hun zoon, Luitenant bij de Veld-Artillerie.
Cory, hun dochter.
Vosmeer, Artiest.
Tuijl, Artiest.
Mathilde Stolwijk, vriendin van Cory.
Klaartje, Winkeljufke.
Stavast, Stukrijer.

Eerste bedrijf.

Decoratie: Officierskamer, netjes gemeubleerd, overblijfsels van een souper, leege en volle flesschen en glazen, een paar stoelen onderstboven, een standaardlamp flauw brandend. Half licht.

Eerste tooneel.

Willem, Tuijl.

Willem

(door de half geopende deur de gang inroepend).

Zeg, kras jullie nou waarachtig allemaal op?

(gestommel achter

de deur, dat zachter wordt, wegsterft; eveneens geroep en spottend gelach)

. Ze lachen ons op de koop toe uit, maar m'n champagne hebben ze er niet minder om naar binnen geslagen - eigenlijk toch verdomd egoïstisch tuig.

Tuijl

(half-dronken op een kanapee liggend; zacht neuriënd).

Ich - hab - mein - Sach - auf - Nichts - gestellt - nee, dat mopje wil er toch nog niet in.

Willem.
Ze gingen er alleen van door, omdat *jij* met 'n verhaal op de vlakte kwam. - Wat zei je ook haast weer?

Tuijl.
Ich - hab - mein - Sach - auf - Nichts - gestellt - drum -

(hardop)

nee, verdomme!

Willem.
Zeg nou, waarom gingen ze er van door?

Tuijl.
Omdat 'k - vertellen wou - hoe 'k genekt ben geworden -

Willem.
- als -

Tuijl.
- artiest - heb je dat nog niet gesnapt. Daar kan 'k nou eenmaal niet over beginnen, of vort zijn ze.

Willem.
Dan ben je daarmee stellig wat zwaar op de hand - voor *die* lui ten minste.

Tuijl.
Hoe zeg je zoo - voor *die* lui.

Willem.
Wel, omdat je *mij* niet vervelen zou.

Tuijl.
Dan, kerel, zet je schrap - maar geeft eerst 's wat spreekwater - we hebben den heelen nacht al zitten hijschen - 'k ben nou suf

(Willem schenkt in, Tuijl drinkt)

, zoo - nog een - vooruit - weet je wat - zet de flesch maar bij me - dat 's mak'lijker voor allebei

(terwijl Willem de flesch bij Tuijl neerzet)

zoo.

Willem.

Dat 's alles goed en wel - drink wat je wilt, maar meteen je verhaal.

Tuijl

(suf naar Willem opkijkend).

Meen je 't waarachtig? - 'k Dacht - dat je ook al weg was.

Willem.

'k Zit geduldig te wachten.

Tuijl.

Dan ben je toch heel anders dan die kerels. Die amuseeren zich met je zoolang je amusant bent, en geven je den bons, als je gemoed begint te werken en je vervelend wordt,

wat voor die lui 't zelfde is. Dan heb *jij* 'n artiestengemoed, al ben je ook maar 'n luit'nant. Zeg verdomme, of 'k geen gelijk heb.

Willem.
Dat heb je.

Tuijl.
Dan - zeg - we kennen melkaar nog zoo lang niet - als 'k geen stuk in m'n raap had gehad, zou 'k misschien niet eens zoo gek zijn geweest je kamer te komen opstormen.

Willem.
Dat doet er niet toe - we zijn nou vrinden - wou je me soms wat vragen?

Tuijl.
Ja.

Willem.
En dat is?

Tuijl.
Doe jij misschien oòk wat aan kunst - omdat dit geval je zoo interesseert? -

Willem.
'k Schilder - onder leiding van Vosmeer. - Dan schrijf 'k ook nog voor 't tooneel.

Tuijl.
Zoo. Dat wist 'k niet.

Willem.
Ken je Vosmeer? -

Tuijl.
Zeker. 'k Spreek 'm nog al 's. 'n Op ende op methode: man, wel knap, maar met geen temperament - meer kunstfabriekant dan artiest - daarom 'n kerel, die nooit z'n kop verliest in artiestieke uitbundigheden, nooit *een* stap doet, zonder te weten waar zijn voet neerkomt.

Willem.
Eigenlijk 'n goeie manier.

Tuijl.
Dat zal wel zijn! te meer als je bent zooals hij, en je niet stoort aan de lui, die 't altijd beter weten dan de artiest zelf.

Willem.
Dee *jìj* dat dan? - Ben je misschien op die manier genekt? -

Tuijl.
Ja. Kijk, zòo was 'k gewend te werken. 'k Liep niet altijd methodisch recht voor me uit, maar ging wel 's 'n zijwegje op, om wat anders te zien. Dat deed me goed, en

stommeling die 'k was, dacht 'k ook, dat anderen dat niet verkeerd zouden vinden.
Maar mis was 't, hoor! - daar wees me op papa kritiek.

Willem.

Zoo.

Tuijl.

Enfin, daar begon 't mee, maar dat was minder; er kwam erger bij. Papa kritiek loopt zelf niet mee, maar staat aan den kant van den weg, om te zien of naar de regels van de kunst wordt opgemarcheerd. Nou is 't zoo, let daar maar 's op: als je loopt, en je merkt dat naar je gekeken wordt, loop je minder mak'lijk, dan wanneer ze je laten schuiven. Ben je nou 'n pedante vlerk, altijd recht voor je uit, dan let je nergens op, of je lacht er om. Je vindt je eigen werk 't beste dat er is, en daarmee basta. Maar ga je om je heen zien, dan merk je bij elk stapje dat je doet, hoe van alle kanten op je wordt gelet. Dat doet je minder mak'lijk loopen, tenminste dat was met mìj 't geval.

Willem.

Dan was dàt juist -

Tuijl.

- m'n ongeluk, ja! - Als over m'n werk gesproken werd, luisterde 'k rechts en links - vergeleek 't met alles wat er over geschreven werd - vond vaak 't ongelijk aan mijn kant - nam me voor 'n volgend keer wat methodischer op te marcheeren, goeie aanmerkingen te voorkomen, en verviel daardoor weer in andere. En zoo ging dat maar altijd door, totdat 'k 'n gevoel kreeg in m'n artiestieke beenen, of ze niet verder wou'en. Toen werd m'n vrij vast opmarcheeren 'n dweilen langs den weg - 'k werd op 't laatst 'n zwabberaar, 'n weifelaar, zonder één vonkje meer van kracht of zelfvertrouwen.

Willem.

Terwijl je naam al 'n goeien klank had.

(Tuijl staat op, waggelt dronken op zij, en gooit een stoel onderstboven)

hei, sta op je beenen, kerel

(hem oprichtend)

hoep! -

Tuijl.

(zich meer en meer opwindend)

M'n naam, ja - maar scheur 'n artiest z'n zelfvertrouwen uit de borst, en 't mooist talent zal hem niet kunnen redden. Dan bloedt hij dood. Ze rukken met zijn zelfvertrouwen hem zijn hart uit 't lijf. En dat gebeurde ook met mij. Daar kwamen ze aan, de knappe lui, met pennen, scherp als naalden, die staken ze op de plaats, waar m'n hart nog sloeg, zoo frisch en jong - en toen ze 't hadden vast en goed, rang! - 't was er uit. Dat dee me pijn, je weet niet hoe!

Willem.
Maar je hebt toch van je afgetrapt.

Tuijl.
Dat zal wel zijn. 'k Trapte om me heen, wat 'k kon, toen 'k die pennen in me op voelde boren - 'k gilde, toen 'k voelde, dat m'n mooi, jong artiestenleven uit me werd gerukt - toen wierp 'k, om me te wreken, kritiek op kritiek, plaatste me ook aan den kant van den weg, en zag maar al te gauw wat oppervlakkigheid, domheid, ijverzucht, teleurgestelde verwachtingen en zooveel meer, daar als kaf onder het koorn schuilt.

Willem.
En hielp *dat* je er niet boven op?

Tuijl.
Nee, 't was te laat.

Willem.
Te laat is 't nooit.

Tuijl.
Zeg *jij* dat? Wacht maar 's, meneer de dilettant, word 's man van 't vak - maak 's door, wat *ik* heb doorgemaakt - en vertel me dan 't zelfde nog 's. Och, 'k probeerde wel te werken, maar als 'k dan m'n werk 's overlas, deugde 't niet. De fut was er uit.

Willem.
En toen?

Tuijl.
Verscheurde 'k alles op 'n goeien dag. Toen was 't fini.

Willem.
En nou?

Tuijl.
Wel - ben 'k bezig met me er over heen te zetten.

Willem.
Zoo - daar doelt dan zeker dat mopje op

(neuriënd)

: - Ich hab mein Sach auf Nichts gestellt, drum geht 's so gut mir in die Welt?

Tuijl.
Ja.

Willem.
Maar je komt nooit verder dan: Ich hab mein Sach auf Nichts gestellt.

Tuijl.

Verder heb 'k 't ook nog niet gebracht. 't Heele mopje mot er in - 't mot 'm nieuwe levensfilosofie worden.

Willem.

Wel 'n tragische geschiedenis!

Tuijl.

Tragisch! - ha! ha! die 's goed! - Denk je dat publiek er zoo over denkt? - Dan heb je 't heelemaal mis. Had 'k verdriet over 'n dooie tante, dan zou'en ze me wel snappen. Van alle kanten natuurlijk p.c. Maar nou? Wat kan 't

publiek verdommen, of er 'n armzalig artiestje naar den bliksem gaat. Er wordt 'n boekje minder geschreven, maar 'n ander schrijft 'n boekje meer; en daar is de grap mee afgeloopen. Wat dondert 't publiek, of de ander ook z'n hoop, z'n mooie illusies verschreit, van dag tot dag, van nacht tot nacht! - maar allo, 'n nieuwe flesch - 'k voel dat 'k weer nuchter word, en dat mot in geen geval.

Willem.
Mot *dat* je er dan over heen helpen?

Tuijl.
Door den eersten, zwaarsten tijd, ja. En nog wat anders ook. Zeg, waar is 't mooie jufke, dat je bedient?

Willem.
Word je nou straal? - Hoe kom je daar zoo ineens op.

Tuijl.
Dat is 't andere, dat me er door heen mot helpen. Wein und Weib!

Willem.
Schei nòu maar uit; 't is wel geweest.

Tuijl.
Als 'k zoo begin, wordt 't tijd dat *ik* ook opkras, hé?

Willem.
Waarom?

Tuijl.
Zeg, denk je niet dat 'k snap, hoe jaloersch je bent.

Willem.
Dus weet je -

Tuijl.
- Van die soort liaison tusschen jou en haar. Dat weten meer dan ik. Maar enfin - 'k wou haar graag 's onder de oogen kijken.

Willem.
Nou goed - maar hoe dronken je ook bent - als je 't hart hebt je handen naar d'r uit te steken - dan ga je vierkant de andere lui na. Nou weet je er alles van.

(Klaartje treedt door de middendeur op; haar uiterlijk is brutaal, maar niet aanstellerig)

.

Tweede tooneel.

Klaartje, dezelfden.

Klaartje.

Meneer, hier heb 'k wat voor u. Dat 's gisteravond nog door den opperwachtmeester gebracht.

Willem.

Laat 's zien, Klaar. Waarom heb je me dat toen niet gegeven?

Klaartje.
Dat ging toch niet. Met zoo'n pan!

Tuijl.
Of je daar bang voor bent!

Willem

(den dienstbrief openmakend, dien Klaartje hem geeft, en hem lezend).

Daar heb je 't nou, zie je - die verdomde dienstdoenerij - altijd dat gevit, dat ignobel gehaspel.

Tuijl.
Wat is er dan?

Klaartje.
'n Streek van den majoor, meneer Tuijl, daar kun je vast op an. Meneer Willem heeft er gister pas van langs gehad, toen hij van de hei kwam, en de spannen drinken liet. Toen zat de ander te zeuren!

Willem.
De kerel doet niet anders.

Klaartje

(met geimiteerd zware stem, en een denkbeeldigen knevel opdraaiend).

'Meneerr van Helden, dat hooi in de drinkbakken, hm! - laat dat onmiddelijk wat beter uit elkaar halen, hm! - en dan meneerr Van Helden - die korrporraal met z'n buiten model opmarrsch - dat achterrpeerrd met los beslag' - en zoo ging 't maar door, dan dit, dan dat, gewoon weg om dòl te worden op 't pansement, is 't niet, meneer Willem.

Willem.
Ja, stapelgek. En dan nog dit er bij.

Tuijl.
Wat is dat dan?

Willem.
Wel onzin, liefst m'n heel kwartaalwerk. Kijk 's hier - de kwitanties van zadelmaker, smid en timmerman

(de anderen buigen zich over hem heen om toe te zien)

'k krijg ze allemaal terug, omdat 'k 'n fout heb weggeradeerd - 'n fout van 'n halve cent. Daar zijn ze fel op, de lui aan den rekenkamer - 'n rijksdaalder fooi voor elke fout.

Tuijl.

Tien van die fouten, en geen te kort meer op de oorlogsbegrooting; 't lieve vaderland gered.

Willem.

Nu ja, je kunt daar nou wel 'n ui over tappen - maar 't is toch om razend te worden, dat zul je met me eens zijn. Nou mot 'k den heelen boel weer overmaken - die verdomde pennerij

(de papieren op zijn schrijftafel neerkletsend)

.

Tuijl.

Enfin - dan ga 'k er van door.

(neuriënd)

Ich hab mein Sach auf Nichts gestellt!

Willem

(korzelig).

Schei nòu in elk geval uit met je gezanik.

Tuijl.
Ho, ho! - Zeg, 'k zie je van avond toch nog wel, hé? achter 'n potje bier? -

Willem.
Dat weet 'k niet - 'k heb van daag nog dienst - en met die pennerij is er haast bij 't werk.

Tuijl.
Enfin, *mij* vind je in elk geval. Zie wat je doet, adio!

(hij treedt door de middendeur af).

Derde tooneel

Willem, Klaartje.

Willem

(voor de schrijftafel gaande zitten).

Zeg, Klaar, breng me gauw 's 'n kop koffie - maar sterk.

Klaartje.
Wat wou je dan - nog an 't werk gaan? En over 'n uur mot je bij 't uitrukken zijn.

Willem.
'k Kan nog licht wat doen.

Klaartje.
Ei, malligheid. Kom liever hier wat bij me zitten

(naar de kanapee gaande, en daarop plaats nemend)

'k ben expres zoo vroeg opgestaan om beneden alles gauw klaar te hebben, en wat bij jou te kunnen kommen. Je maakt je zoo nog meer overstuur dan je al bent. Kom liever wat hier.

Willem.
Nou, 'n oogenblikje dan - misschien is 't ook beter, dat 'k er van avond aan begin - met 'n frissche kop

(terwijl hij naast haar gaat zitten, de armen om haar middel slaat, en zijn hoofd op haar schouder legt)

; ja, zoo is 't goed.

Klaartje.

Dat wist 'k wel.

Willem.

'k Ben moe - als 'k zoo 'n poosje zat, viel 'k grif in slaap.

Klaartje.

Maar is dat ook 'n manier om met die lui den nacht door te brengen? - zoo'n flauwe slampamperij! -

Willem

(haar kussend).

Daar 's eigenlijk wel wat van an.

Klaartje.

En dat terwijl 't tusschen ons altijd zoo'n goeie boel is geweest.

Willem.

In 't begin toch minder, hé?

Klaartje.

Toen was jìj net zoo suf tegen mìj, als ìk tegen

den ouwen notaris, die hier voor jou de kamers had, en dien 'k 't leven zoo zuur heb gemaakt, dat hij 't hier niet meer uit kon hou'en. 'n Goeie man anders, maar geen kost voor mij - veel te kaal heer.

Willem.

't Was ook geen wonder, dat 'k zoo tegen jou was. 'k Most uitgaan, altijd uitgaan. 'k Was nooit zonder fouragères en glacé handschoenen. 'k Had geen tijd om aan jou te denken.

Klaartje.

En toch kwam je bij mij terecht. Nou 'k heb er ook genoeg moeite voor gedaan, want 'k heb je altijd graag mogen lijen.

Willem

(haar weer kussend).

Toch *heel* graag, hè?

Klaartje

(die zich dat kalm laat welgevallen).

Maar denk je soms van niet? - Weet je nog hoe 't tusschen ons is angekommen? - dien nacht, toen je piket had?

Willem.

Zooals je ten minste zei - 'n goeie mop, ha! ha!

Klaartje.

Ja, toen 'k je wakker maakte, en zei, dat 't tijd was voor de ronde, ha! ha! en dat Stavast met je peerd voor de deur stond.

Willem.

(haar weer kussend)

Nou! -

Klaartje.

En toen 't oudje dat 't eerst te weten kwam, o, je, o, je!

Willem.

O, die was met 'n paar bankjes gauw den mond gesnoerd.

Klaartje

(lachend).

En je hebt er geen spijt van, is 't niet? -

Willem.

(haar hartstochtelijk naar zich toe trekkend en kussend)

Waarachtig niet. 'k Weet zelf niet, hoe 'k langzamerhand zoo van je ben gaan hou'en, net of 'k niet meer zonder je leven kan.

Klaartje

(zich wat koket losmakend)

Kom, als er maar 's 'n rijke, mooie dame op kwam zetten.

Willem.

Waarachtig niet, 'k zou er niet naar omkijken.

Klaartje.

Enfin, 'k kan in elk geval niet anders zeggen dan dat 'k je altijd zooveel plezier heb gedaan als 'k kon.

Willem.

En ìk ben altijd zoo goed mogelijk voor jòu geweest, hé? Je hebt er nog nooit zoo piekfijn uitgezien; maar daarvoor ben je ook m'n *mooie* Klaar

(haar weer kussend).

Klaartje.
Dat is zoo, en je zult altijd zoo blijven, hé? - Je kunt 't an geen beter besteden dan an *mij*.

Willem.
Wat dacht je dan? - dat 'k veranderen zou?

Klaartje,
Dat niet, maar je kunt toch nooit weten.

Willem.
Alweer de rijke, mooie madam, die altijd kommen mot, en nooit komt. Wat malligheid toch, Klaar, om daar zoo an te denken.

Klaartje.
Is dat *mijn* schuld? Je hebt me zooveel verteld van die juffer Stolwijk, die eindelijk toch wel 's kommen zal, dat -

Willem.
Och, schei uit! - dat was uit m'n kindertijd op Rustenburg - wat zotteklap!

Klaartje.
Je hebt me toch wel 's verteld, dat je daar heel groot met geweest bent.

Willem.
Nou ja, als kinders, zeg 'k je. Maar toen ging 't al niet zoo bijster vlot. Zooals 'k nou ben, zou er stellig heelemaal niks van terecht kommen.

Klaartje.
Dus dan zul je altijd voor me blijven, wat je nou bent, hè?

Willem.
Vast en zeker.

Klaartje.
Zoo *goed?*

Willem.
Natuurlijk.

Klaartje.
Eigenlijk bedoel 'k - zoo *royaal?*

Willem

(opstaande).

Maar zoò heb 'k je nog nooit hooren praten. - Komt 't dan bij jou 't meeste an op geld? Dat kàn toch niet!

Klaartje

(hem weer naar zich toetrekkend).

Nee, nee, je weet zelf niet hoe graag 'k je lijen mag, al gaf je me ook geen halve cent.

Willem.

Maar dan - begrijp 'k heelemaal niet, waarom je daarover begint.

Klaartje.

Dat 's ook wel wat moeielijk te snappen, als 'k je niet zeg wat er achter zit.

Willem.

Er - achter - zit?

Klaartje.

Ja, als je 't weten wilt. 'k Ben bang, dat je opeens anders zult worden, als 'k je dat zeg.

Willem.

Daar hoef je niet bang voor te wezen, Klaar? 'k Zal altijd voor je blijven, zooals 'k was.

Klaartje.

Ja? - zoo *echt* royaal? - Je hand er op.

Willem

(de hand drukkend, die Klaartje uitsteekt).

Daar!

Klaartje.

Dan kunnen we verder praten.

Willem.

En? - wat zit er dan wel achter.

Klaartje.

Iets heel beroerds. 'k Mot hier weg.

Willem.

Hier weg? - en waarom? -

Klaartje

(overeindvliegend).

Sstt!

(Vosmeer treedt door de middendeur op).

Vierde tooneel.

Vosmeer, dezelfden.

Vosmeer.

Wat 's dat hier! - Willem, wat mot dat bedui'en?

Willem.

Dat zie je!

Vosmeer.

'k Mot zeggen - 'n mooie boel.

Willem

(korzelig).

En *ik* mot zeggen, dat als je met je gemoralizeer altijd weer van voren af aan begint - ik ook op mijn beurt -

Vosmeer

(terwijl Klaartje opruimt).

Hemel, wat ben je weer prikkelbaar! - kom; kom

(hem op den schouder kloppend)

'k meen 't immers goed met je.

Willem.
Nu ja, maar -

Vosmeer.
Heb jullie zoo den heelen nacht bij elkaar gezeten?

Willem.
Nee, 'k was gisteravond van plan te werken, toen die lui daar op eens naar boven kwamen stuiven, met Tuijl aan 't hoofd.

Vosmeer.
Tuijl, die gore dweil - 'n artiest van niks.

Willem.
Dat zeggen ze, ja! Nou, enfin - van morgen zaten ze hier nog. Tuijl heeft ze weggejaagd, je weet met z'n traditioneel gedoe, tot hij eindelijk zelf ook ging. Toen kwam Klaar hier even bij me praten. Voilà tout!

Vosmeer.
Maar - laat me je dan toch 's goed bekijken - je zit daar zoo in 't half donker te morrelen

(hij gooit de gor-

dijnen open, waardoor 't volle daglicht in de kamer dringt)

. Waarachtig - je bent niet uit je kleeren geweest - de modder zit nog aan je laarzen. Begin toch met die uit te trekken.

Willem.

Nou, als 'k je daar plezier mee kan doen - zeg, Klaar, trek me even die laarzen uit, als je wilt - er 's niemand, die 'm dat zoo handig lapt als jij

(terwijl Klaartje zijn laarzen uittrekt)

is Stavast er al!

Klaartje.

Hij kwam net toen 'k naar boven ging. Hij 's nou aan 't schoonmaken van uw sabel en ander boeltje. Smerige rommel!

Willem.

Dat 's minder. Wil jij 'm dan meteen die laarzen geven, en zeggen dat hij ze poetst?

Klaartje.

Dadelijk - nog even die glazen in 't kastje.

Willem

(terwijl Klaartje verder eenige glazen opbergt).

Wacht je dan even op me, Vosmeer? 'k Mot me wat gaan opfrisschen, dan hebben we aanstonds nog wel tijd, om 'n half uurtje wat te kletsen

(hij treedt op kousen naar links af)

.

(*Wordt vervolgd*).

Judas. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

I.

Het bonkig hoofd omward van ruw-zwart haar,
Waar woest en vast zijn vingren zich in wringen, -
Verwilderd, als door schrikbre, onzichtbre dingen,
Ligt Judas, krimpend, siddrend, op zijn baar

Van aarde en bladeren.... Hij steunt: hem dwingen
Vreemd-wreede machten, in gesperd gestaar,
Onafgewend, zijn blik te richten naar
Den kleinen hoop van blanke zilverlingen....

Hij is er heen gewankeld straks, en nam
Ze, om weg te werpen, in zijn beide handen, -
Maar, wee! als wit-gegloeid metaal verbrandden

Zij zijne palmen, in een kalme vlam....
Wild-gillend, wierp hij 't vloekbaar geld te gronde,
En kroop, dof-kreunend, tastend naar zijn sponde....

II.

‘Mijn God! mijn God! hoe hebt Gij mij verslagen!’
Zoo weent hij weer, in wrokkend zelf-beklag.
En bonst zich op zijn borst, in slag op slag,
En schreeuwt en smeekt, en laat niet af van klagen.

‘Nog zie ik om Zijn mond den zachten lach
Van stillen vrede en goddlijk welbehagen,
Toen Hij, de Christus, 't kruis werd afgedragen....
Ik zag.... ik zàg.... o, wee mij, dàt ik zag!’

Zijn oog spat vuur, als 't flitsen van een dolk,
En, wijl zich wijd zijn rekkende armen breiden,
Roept hij, zijn blik naar 't blinkend geld gewend:

‘Aanhoor mij, Aarde! Aanhoor mij, o, mijn Volk!
Zoo Hij, de Gods-zoon, groot is door zijn lijden,
Zoo ben ik, Judas, groot door mijn ellend!’....

Geertje. Door J. de Meester.
VI.

Het had den Pinksterzondag geregend. Na de kerk was Geertje nog met Mina meegegaan; eerst om vier uur was ze thuisgekomen. Oom had gelukkig weinig gemopperd. Maar De Kerkbode had ze 's Zondags zoo min als 's Zaterdagsavonds durven vertoonen.

's Avonds had ze naar huis geschreven: heerlijk, geen brief nu met verzinsels; enkel verteld, van de kerk, van de preek, en van de vriendelijke ontvangst bij juffrouw Koenders.

Terwijl ze zat te schrijven, was Oom gekomen:

- Geer, morrege ga je nou us met mijn uit, dan mag je mee, na meneer Heins z'n huis....

Zoo stapten ze daar dan nu heen, met hun drieën. 't Was een prachtige Pinkstermaandag, en dadelijk aan de Schie, toen ze het eindje straat maar uit waren, was het ál vroolijk geglans om hen heen. Geertje zag de blijheid aan, maar ze bleef neerslachtig. Met die triesterigheid was ze opgestaan, na 's avonds niet te hebben kunnen slapen van 't prakkezeeren. Ze had niks geen plezier in dit bezoek; Oom had zoo zitten opgeven van de rijkdom bij meneer Heins, van meneer Heins z'n groote zaken, en van de flinkheid van z'n vriend Heins - als meneer Heins nu weer net zoo iemand was als Maandag...., nou! Nee,

veel liever was ze nog is naar de Koendersen gegaan. Wel von' ze 'et onplezierig, dat de juffrouw zoo telkens weer over Oom was begonnen, over ‘al de verandering’, en ‘de slechte vrinden’, en ‘de goddeloosheid die zichzelf straft’ - maar Oom scheen het dan toch ook leelijk te hebben laten zitten aan de Binnenweg - bij de juffrouw stond er ook nog wat, had die gezeid. Daarom was het lief van de juffrouw, dat ze haar, Geertje, met zooveel vriendelijkheid had ontvangen. Wat leefden die twee menschen plezierig samen: 'n drukke zaak, en Mien die d'r veel bij verdiende, èn zoo rustigjes, zoo netjes, en daarbij geregeld aanloop - van de kinderen van Mien d'r broer; en van die ou'e juffrouw Grietje die op het hofje aan 't Schiedamsche Singel woonde en gisteren eigen gebakken stroopwafeltjes had meegebracht; nou.... en van Arie, Mien d'r ‘vriend’, met z'n zuster: - Mien d'r leventje *lag klaar*, dat kon je nou al heelegaar overzien, zoo gezellig en toch rustig, geen gekibbel ooit, en ook geen meer willen wezen dan je ben'.... Want, daar had juffrouw Koenders gelijk aan, dat was de heele fout van Oom. Oom was nooit tevreje geweest met wat-ie was en had, elke keer zocht-ie et weer in ie's anders. Als je naast hem juffrouw Koenders zag - uiterlijk alles zoo eenvoudig; 't winkeltje, wat leek et nou? maar d'r ging wat om - en zoo mit alles.... Wat zou dat nou weer zijn bij die Heins - ook natuurlijk weer kale bluf, en daar móest ze nu mee heen.... O, ze snákte, dat ze *d'r uit kwam;* juffrouw Grietje had ook al niets geweten, en in De Kerkbode was evenmin iets: zoo op eens ook, midden in de tijd.... Maar juffrouw Grietje zou toch nog is hooren, en ook Mien bij d'r naaimenschen....

- Wa's 't vol op 't Singel, zei Tante.
- Met zu'k prachtig weer, zei Oom.

Bij Tivoli bleven ze even kijken naar de bonte platen met poppen en reuzeletters.

- Wiwwe doar v'n oavent is heen?
- Hei je de cente? Tante zei 't snibbig, en zóó luid, dat

een meneer die net langs Geer ging, terwijl zij, uitgeweken in de volte, vlak achter Tante liep, omkeek en lachte met een spotgeluid als een uitroep. Als Groo'va dat is gehoord en gezien had!....

Nu moesten zij de brug over, waar haast geen doorkomen door het gedrang was, en waar Oom een deftigen meneer groette die dee' of-ie Oom niet zag; en toen, net aan de Blaak, opeens de woeligheid uit, en een stil kronkelstraatje in. Maar toch wel een aardig straatje. Niks als winkels, huis aan huis ééne groote winkelruit, meest nu met gezakt gordijn, maar toch vroolijk, en zoo netjes! blijkbaar alles flinke winkels. Geer was hier, meende ze, nooit geweest.

- Dì's?.... et Hang, lichtte Tante in.

- Dáá'lijk ben we bij Heìns, zei Oom voldaan.

En even later, met waardigheid:

- Hier!

Twee deuren naast mekaar, d'eene met glas, naast een groote winkelruit, waar met wit en rood op stond'*Boek- en Handelsdrukkerij Heins & Co.*' Een lichtblauw gordijn kleurde er achter, maar tusschen ruit en gordijn hing een strook met niets dan 'Visitekaartjes' er op. En op de ruit van de winkeldeur waren twee zulke strooken scheef geplakt, en daarachter, vóór het gordijn, rijden velletjes mooi brievenpapier met bloempjes.

Oom belde aan de andere deur, en nadat hij gebeld had, keerde hij zich voorzichtig om, en trok z'n manchetten wat uit, en monsterde Geer, met oogen van: zie je d'r nou wel knap genoeg uit? en ook langs Tante zag Geer zijn oog glij'en, haastig, dof.... Maar krachtig was zijn stem, als vroolijk, toen hij den donkeren trapgang in schreeuwde, of menéér thuis was.

- U zou maar is bove komme, hoorde Geer na een oogenblik wachtens.

Oom, met gebaar van plechtigheid, ging voor.

- Dat goat ook noa 't ketoor, lichtte hij Geertje in, bij een deur in den gang. Toen - Tante die het laatst kwam had de

voordeur gesloten - moesten ze vrijwel in 't donker naar boven strompelen, eerst een kleine trap, dan een die wentelde. - Geer was doodsbang de ijzeren leuning te verliezen. Op de overloop, voor een keukendeur, stond een slons van 'n meid.

- Wel, Sefie, goat et altòos goed? vriendelijkte Oom.

De meid beloonde:

- Ja, menéér Nijkerk....

- Nog 'n trap, zei Oom tegen Geertje.

Ze gingen langs gesloten deuren (- ‘Allema'l ketoor,’ fluisterde Tante) en toen weer een wenteltrap op, niet zoo donker, maar even smal als de eerste.

- Zóó.... Niekerk, kom je ook 's kaike, hoorde Geertje een prettige mannestem van boven.

En daar stond, in witte hemdsmouwen, die glanzig waren, hard geplooid, een groote heer, veel jonger dan Oom, blond op het rosse af, rood van gezondheid, met zware wangen en sterken knevel.

- Hoe gaat 'et vriend?.... O, is dat nou je nichie.... Dag, juffrouw Niekerk, 't ìs me-n-en klim, hé.... Komme jullie maar us hier, gaat d'r nou mar gauw bij zitte... Ja, me vrouw zei voòrt wel komme, och, je weet.... Kom, steek us op....

Geen van hun drieën zei wat terug. Geertje voèlde zich verlegen. Oom had dus nièt te veel gezeid. Weze'lijk een groote boel. Wat 'n huis, en, hier, wat 'n kámer! Heelemaal als bij de rijke lui. Prachtig dik tapijt, blauw, met groote vakken met bloemen, stoelen, zwart hout met rood fluweel, en die kachel met al dat koper, en die prachtige pendule op de zwartmarmeren schoorsteen, en 'n dubbel stel gordijnen voor spiegelramen....

- Wat zegge jullie van dat kostelijke weer, hè? As mevrouw d'r tegen kon, zou 'k zegge, la'me wat gaan raije-n in 'n ope bakje...

Tante giegelde, Geertje moest ook lachen.

- 'n Beste sigaar, Heins, zei Oom, met 'n gezicht of-ie wát 'n kenner was.

- Zoo, keu je dat nou al proeve? zei meneer Heins. Och ja, slecht zin ze niet. Zoo voor daâgeliks gebruik hè?... Wacht, ik zei me vrouw is roepe...

- Nou? wat ze' je d'r van? he'k te veel gezeid? triomfeerde Oom toen meneer de kamer uit was.

- Nee Oom! erkende Geertje. Ze had wel graag wat meer gezegd, want het was waar, Oom hàd misschien wel aan 'r kunnen merken, dat ze van zijn verhalen niet veel geloofde. Maar wàt moest ze zeggen! 't Was... voornaam hier, die pluimboeket bevoorbeeld, daar hoog in de hoek, rood en groen en blauw, met zilver, zoo iets had ze nóóit gezien! En dat groote portret aan de wand, was dat niet...?

- Is dat meneer? vroeg ze, haast niet geloovend.

- Ja, ja, hij is et zelf! Ja, meneer Heins...

- Nou wat meneer Heins!

- O, me man sprak geen kwaad van u!

- 'k Wou tege Geertje zegge: meneer Heins doet et nie' minder... Van dat purtret zie je, Geer wou niet geloove dat jij da' was...

- Och jawél Oom!

- Gut dat portret, 'et is maar fotografie!

- Maar met kleur d'r op!

- Nou ja, mit kleur.

Geertje oordeelde dat het sprekend leek. En ze vond het een knappen man.

Nu ging de deur als verlegen open, en een klein mager menschje kwam binnen met voorzichtige zachte beweginkjes. Maar toen het menschje zich omdraaide, zag Geertje in een paar groote onvriendelijke oogen, waar tusschen een reuzeneus vooruitstak die rood was: het eenige rood op een groezelgezicht.

- Zoo, daar is me vrouwtje ook, zei meneer Heins.

Tante was al opgestaan, en Oom had opeens een andere stem, minder gemeenzaam, langzamer, zachter. Tante vroeg

vol belangstelling naar de juffrouw d'r gezondheid. Oom zei zacht, als bedeesd, tegen Heins:

- Zuw we de kinders niet is zien?

Dadelijk antwoordde juffrouw Heins.

- De kindere komme voort gedag zegge, voordat ze-n-uit wandele gaan, mit Sefie.

- Die is hier ook al 'n heele poos, waagde nu Tante in 't hokkend gesprek.

- Och ja, 'k verander niet graag, zei juffrouw Heins met zelfbewustzijn.

- 't Is tóch alles lood om oud ijzer, grappigde meneer.

Maar zijn vrouw vond die uitlegging blijkbaar niet goed.

- Ik ben heel tevree'e over Sefie.

Net was er gestommel aan de deur; met een vaart ging die nu open; daar waren de kinders, door Sofie naar binnen geduwd: 't oudste, een jongetje, krek de moeder; 't tweede, een meisje, 't gezicht van 'r vader. Geertje meende dat ze allebei meer onvriendelijk dan verlegen deden, maar toch vond ze het jongste een snoesje. Oom trok een feestelijk gezicht, zei dat hij een verrassing had, en haalde - ook Geertje was dit een verrassing - uit zijn zak twee kleine prentenboekjes, dingies uit hun winkel, van 'n stuiver.

- Kijk is hier, voor ieder een...

Maar de kinderen aarzelden aan te nemen.

- Nou? zei Oom.

- Jan pak is an van meneer, da's voor jullie, zei de vader.

't Meisje lachte en wrong met 'r kopje, 't leelijke jongetje zei op het laatst:

- 'k Heb veul mooier boekies...

- Hahaha! Oom deed of ie dàt nou toch zoo aardig vond. En toen dorst ook meneer mee te lachen. Geertje had een grijnslach zien trekken over het scheve gezicht van de juffrouw. Alleen Tante keek heel sip.

- Nou! zei Oom moedig. Niet hebben, wel hebben? Een, twee, drie, anders gaan ze weer in de zak... En hij hield

Truusje de boekjes voor. Maar meteen vloog Jan er op aan, en sloeg Oom de boekjes uit de hand, en lachte, 't leelijke bleeke ventje, en ook 't zusje lachte mee. Maar nu toonde de vader boosheid.

- Wel jou...! 't Kwam er driftig uit, doch een ongeduldige beweging op de sofa, waar de moeder zat, scheen die drift opeens te koelen, want met gemaakte boosheid zei hij: - 'k Moest jullie allebei thuis houe, as straf, maar nou daalijk de kamer uit, zonder gedag zegge...

- 't Binne me d'er twee, verontschuldigde hij nog, toen ze eenmaal de deur uit waren.

Maar juffrouw Heins vond dat blijkbaar te veel voor twee boekjes van een stuiver:

- 't Zijn kinderen, zei ze met ernst, als een waarheid.

En zonder plichtpleging liep ze hen na.

- 't Lamme is, maakte meneer Heins nu ongehinderd goed, dat me vrouw zich niet genog mit ze bemoeie kan, as ze ziek is is d'r niemand as Sefie, we motte d'r nog 's 'n juffrouw bij neme, ook voor et huishoue, maar we stellen et telke's uit...

Geertje voelde dat ze warm werd. Even voorzichtig op zij gekeken, naar Oom... maar die zag met strak oog vóór zich. Hè, dat niemand nou iets zei... Maar de deur ging alweer open... Nu deed juffrouw Heins vriendelijker. Ook met Geer begon ze een praatje. En... gelukkig ook: wat de bedoeling was, of Geer bleef wonen bij haar Oom en Tante, of dat ze terug ging naar d'r Groo'va...

Nu dorst Oom zich wel te haasten:

- Ze zoekt een betrekking, as kinderjuffrouw.

En daarbij keek Oom meneer aan.

Die, met iets als weifeling:

- Zoo, wilt u dàt?... Wel, dan most u maar bij onskomme!

- Hahaha! Weer had Oom zijn lach bij de hand, en ook Geertje begreep, dat ze niet meer mocht doen dan lachend terugzeggen:

- Nou, ik wil wel.

Juffrouw Heins werd nu zeer strak.

En al spoedig zei Oom: - Vrouw, wille we-n-es?

Toen meneer Heins zag, dat Geertje bij het heengaan een nieuwsgierig oog in de achterkamer sloeg, noodigde hij haar binnen te gaan; dat was nog wel aardig om te zien, 't b'lcon! Geertje wist ook niet wat ze zag! Een kamer, ruim, en zoo vroolijk, zoo vroolijk, met twee deurramen - in de lucht.... Te minste zoo leek het... maar het was niet zoo. Door een raam bracht meneer d'r op een plat dak, met leuning, en daar hadt je zoo 'n aardig gezicht... Hu, ze werd er haast duizelig van, toen ze pal naar beneden keek: in 't water!

- Ja, da's et Steiger, vertelde meneer.

Maar er was zóó 'n wind op het plat; Oom zei ook: je kon 'r niet staan haast.

- 's Zomers mot u is komme kijke, zei meneer nog vriendelijk.

En Geertje antwoordde in d'r gedachten: dus je denkt er niet meer aan, dat ik hier als juffrouw zou komen...

VII.

Buiten begon zij daar dadelijk over. Wat Oom en Tante er van dachten? - Ja, meneer Heins had het wel gezeid, maar het was natuurlijk een zaak van de juffrouw. En die had niet toegebeten.

- 't Is 'n lastig zeeschip, waarschuwde Tante.

Maar Geertje voelde volstrekt geen angst. Truusje vond ze zoo'n aardig kind! En het was achter zoo slordig en vuil, je kon' zien dat de juffrouw dikwijls ziek was. Zeker viel daar heel wat te doen. Hè, om eindelijk eens flink aan te pakken!... 't Was wel ànders dan ze zich voorgesteld had, altoos had ze gedacht bij deftige menschen... En... plotseling dacht ze aan Mien en d'r moeder... 't was óók wat anders dan die voor haar zochten! Maar, vreemd, daar had ze nu veel minder lust in. Gisteren leek dat haar nog zoo plezierig. De zuster van

Arie had verteld van de betrekking bij dominee Gobius, ze kende de kinderjuffrouw daar. En Geer had gezucht: hè, als dat eens open kwam... Nu lokte plotseling dit haar veel meer...

's Avonds, en ook Dinsdags weer, begon ze opnieuw, met Oom en Tante.

Oom beloofde: hij zou nog 's vragen.,.

En drie weken later verhuisde Geertje, voorloopig ‘op proef van beie's kante’, en dan ‘meer as kind in huis’, naar het groote winkelhuis in het Hang.

(EINDE VAN HET EERSTE GEDEELTE).

(*Wordt vervolgd*).

Verzen van J. Reddingius.

XII.

Een klein konijntje zit in 't groen,
hippend is 't opeens verdwenen,
slaande met zijn lange beenen
als konijntjes doen.

't Kindje wijst en kijkt verbaasd,
opent half het roode mondje,
zonneluister streelt het blondje
onder 't loopen gauw in haast.

Moeder roept en gaat te gaan,
'k sta verlegen stil te kijken
naar die twee in 't jonge rijke
licht bij donkre larikslaan. -

XIII.

AAN GENERAAL DE WET.

Het witte zeil, dat op de zee rondzwerft,
terwijl de kiel de wilde waatren splijt,
en golf na golf verbolgen verder glijdt,
die witgekuifd geen pracht of schoonheid derft -
geeft vreugde mij, die nimmer flauwt of sterft;
zóo gaat een held gewapend-zwaar ten strijd,
hoog op zijn paard, dat moedig hij berijdt,
niet wetend wat in toekomst hij verwerft.
De witte zeilen van de vrije schepen
onder 't gezag van Holland's Admiraal
kwamen tezaam, elk in zijn eigen praal,
Phaiaken-vloot, wetend het doel, begrepen.
Zóo vaart te nacht en onder volle zon
een ruiterbend tot schrik van Albion. -

XIV.

Pang-pang de bekkens, dof rom-bomt de trom,
traag zwiert de slang om 't weeke vrouwelijf,
en kronkelt voort in welbewust bedrijf,
vol aandacht wacht het volk in dichten drom.

't Lawaai der kermis stijgt uit donkren kom,
rondom staan boomen hoog en recht en stijf,
de maan door wolken breekt, uit hoogst verblijf
aanziend het drukke doen, in hoogmoed stom.

't Electrisch licht maakt plots den nacht tot dag,
tot het weer dooft en het Bengaalsche vuur
de vrouw en 't logge dier dof-rood doet zijn.

't Volk juicht en joelt en staart met scherp getuur
naar 't zacht beweeg van 't beest en 't week gedein
van 't blonde hoofd met de oogen trotsch in lach. -

XV.

Voor mijn zuster A. NOORDEWIER - REDDINGIUS.

Mijn vader, 'k zie U zitten voor 't klavier
in de oude pastorie, hoog door de alleeën
komt de avondwind in traag gespeel gegleeën,
in 't westen flauwt het laatste zonnevier.

Wat is 't hier stil, ik heb zoo vaak gebeeën
dat ik U vinden mocht en vind U hier -
wat is het goed het wijs en stil bestier
van God, gevend ons vreugd na smart, geleeën.

Ik weet gij zegt U zelf in 't milde spelen,
hoor, in den tuin begint heel zacht te kweelen
een nachtegaal, instemmend met uw zang.

Dank dat ik zag, Uw kind weet zóo te zingen,
edel en rein, of englen ons omringen
en 't zwaarste leed wordt lichter ons vòor lang. -

Literaire kroniek.

Wie een waarachtig kunstenaar wil worden, in de alopperste beteekenis van dien naam, moest eigenlijk beginnen met voor een tijdje te vergeten, dat er woorden en volzinnen zijn. En met hart en ziel moest hij zich vast gaan hechten, geheel er in opgaand met gevoeligen geest, met liefdevolle, subtiele observatie, niet aan de kunst of den wil om-te-schrijven, maar alleen aan het zijnde, het werkelijk-zijnde, zooals dit *in* hem en òm hem verschijnt.

Wat leeft en zich beweegt en weer wegzinkt bij 't sterven, wat groeit en bloeit en verdorrend weêr vergaat, wat gevoeld wordt en gedacht, wat gedaan en gedreven, - maar óók, en dit niet op een mindre plaats - wat er stormt in hemzelf aan emotie en gedachte, wat er rijst aan heerlijk verbeelden in zijn ziel, dát heeft de kunstenaar vast te houden, dat en dát alleen is de grondstof van den echten, kern-vasten artiest.

Want eerst als zijn uiterlijke en innerlijke aanschouwing grondig is doorwerkt tot een prachtig-rijk geheel, kan en mag een mensch er toe komen, zich op te gaan stellen als artiest voor 't publiek.

Wat hij, op die hoogte gekomen, dan waarneemt met breed- en toch fijn-observeerende emotie, hetzij in de binnen-wereld van zijn ziel, hetzij in de wereld, die daar buiten hem ronddraaìt, hetzij, zooals het meestentijds gaan zal, in die beiden gecombineerd, dat en dát slechts heeft hij dan krachtiglijk uit te zeggen, 't als kunstwerk te zetten voor de wereld overeind. Zoodra het namelijk in zijn zenuwen en vezelen vast is gaan zitten als een deel van hemzelf, zoodra het, door de wonderbare macht van zijn artiesten-wil, geworden is een factor van zijn eigen zijn.

Dan, maar ook dán eerst, als zijn eigen binnenste is gaan leven, hoog-uit is gaan leven, in 't bewustzijn van eigen, wetendgevoelde, sterke schoonheid, overvol met den rijkdom van eigen kracht, die door niets meer om is te stooten, dán mag en kan de artiest zich wenden, met diep-ernstige, oplettende aandacht, naar het volmaakte, machtige werk van de Grooten-in-kunnen-en doen, die voor of naast hem waren of zijn.

Die heeft hij, als zijn eigen ziel is vastgeworden, en niet meer te brengen, wat haar inhoud betreft, van haar eigen stuk, woord voor woord te bestudeeren, om te merken, om praktisch-concreet te weten metterdaad, hoe bij de grooten-van-geest te allen tijde, ziels-pracht en uiting als één zijn geweest, hoe iedere wending, expressie, elk woord altijd is geschreven, omdat het juist te kennen gaf, precies tot op een haar na, datgene wat de volkomen kunstenaar, omdat hij het voelde, te kennen geven woû.

* * *

Er is een tijd geweest, dat de menschen, die schreven, haalden het verloop en de details van hun werk uit de alopperste laag van hun bewustzijn, uit het glimmende vernis, als het ware, dat er door lectuur en hooren-zeggen heel van-buiten-af op was gelegd.

En bij een oppervlakkige beschouwing, die niet tot de innerlijke diepte doordrong, leek dat werk dan schijnbaar op kunst. Nu nog heeten zich velen artiest, en weten door gezette oefening te bereiken een zekere vaardigheid in 't woorden-saamschikken, zoodat het product van hun zorg en ijver heel uit de verte iets van een kunstwerk heeft; maar, o, als men waarachtig kunstenaar is geboren, dan lijkt het niet langer voor den aandachtigen lezer, bij het volgen uwer hooge verkondiging, of daar een mensch is, één uit velen, die over het een of ander onderwerp spreekt, neen, maar of het onderwerp zelf is gaan spreken, wezenlijk-bezield en organisch-levend, heen door den schrijver, wiens geest het zich als medium, als stil-gewillige spreekbuis koos.

Daarom wou ik zeggen, als met diepe devotie, met een vaste overtuiging, die door niets meer valt: Laat af, gij allen, die wenscht te schrijven, zoo gij niet voelt, in uw diepste binnenst, dat het resultaat, ook van uw vluchtigste bevlieging, langer dan een maand of-wat omhoog blijft staan. De kunst bestaat toch niet uit opstellen-maken of rijmen-saamsnoeren, de Kunst is het meesterlijk-gevoeld-, en precies-, en zonder-eenige-achter-gedachte-afbeelden van de hoogste en diepste, de echte bewegingen eener sterk levende menschelijke ziel. Die bewegingen ontstaan, hetzij door het Leven in onze binnen-borst, hetzij onmiddellijk door het Leven daar-buiten; maar laten ze in beide gevallen zijn: echt, - reëel-gebeurend als diep-inwendige, psychische processen, die men dan geeft, precies zooals zij zijn, door ons gevoeld-overdachte Woord.

Maar om dit te kunnen, moet men heusch iets bijzonders zijn.

Want alleen een waarlijk-groot mensch, een mensch, die zijn ziel aan het leven heeft gegeven, en daarvoor het Leven in zijn ziel heeft gekregen, zoo'n mensch alleen, en geen ander dan deze, kan een waarachtig-goed schrijver zijn.

Zóó nu en zulke - menschen die kùnnen, en die tevens doen - zijn er vele in de op dit oogenblik langzaam zich ontvouwende periode onzer nationale letterkunde, en tot die uitnemenden behoort ook de schrijfster Augusta de Wit.

Mooi is deze schrijfster om haar breede glijding als water diafaan, om het zacht-vloeiende en toch sterk-gedragene beweeg van haar harmonieuse rhythmen, maar mooi vooral - en *dit* is het mooi wat nòg klaarder haar waarde bepaalt, omdat het door glad-geslepen handigheid niet zoo gemakkelijk kan nagebootst worden - mooi is Augusta de Wit vóór alles door haar levende visie van 't leven, waardoor ook háár kunst een blijvende zal zijn.

WILLEM KLOOS.

Augusta de Wit. *Verborgen Bronnen.* Amsterdam. P.N. van Kampen en Zoon.

Laatst ontvangen boeken.

G. van Hulzen. Getrouwd. Valkhoff & Co. Amersfoort.
H. Pyttersen. Tz. (Met veler medewerking). Nederlandsche Staatsalmanak voor Iedereen. Jaargang 1901. H.J. van de Garde & Co. Zaltbommel.
Blanda. Indië bij de Stembus van 1901. Uitgave van De Exploitatie 'De Controleur,' in den handel gebracht door C. Daniëls. Amsterdam.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 6]

In het woud. Door M. Antink.

Al de groene, schaduw-schemerende eenzaamheden en al de fluistervol suizelende stilten die wij van den woudzoom tot het verre woudmidden reeds doorkwamen, en al de schaduwschemerende eenzaamheden en suizelende stilten die nog stéédsvoor ons lagen om te doorgaan en rondom - wij wisten dien woudhoek zeer diep en weinig begaan - hadden allengs als met sluipsche aantopping en langsglijding van luchte, vervluchtende vingeren en met bespiedingen van oogen die zich nooit toonden, ons hart in groote ontroering gebracht en vol heimelijken schroom.

Dichte dakkingen waren het, plafonnen, arkaden, koepels van groen; - koel-donkere koepels met hoog langs de bogen wat goudgeglim en omlaag de luttele penning-guldingen op den fulp gladden grond;

huiver-halfduistere zuilenruimten, peinzende loover-lage schemerwegen, angstigende inzichten in grotten en holen en sluipgangen van groen, katakomben vol somberheid;

bij plekken, hellere hallen ook, glans-nissen van blank gebladerte, blinkende bosschages en struweel-prieëlen in een zonne-glip;

doch het geheimzinnig verholene, het vernachtelijkte het meest: de spelonken van heesterwar, de zwaar-zwarte gewelven en galerijen en de doolhoven van loof....

Soms, onverwachts, onder een openen wijden zonne-laai, bare woeste kommen van heikruid, fel-violet binnen den blauwenden woudrand, hette-overwaasd;

hevelingen en holten van purper-bloeiend heideland, ruig van het wilde schot der klokkebezie's en der jonge lijsterscheuten;

ook daartusschen, bij einden, als kleine witte woestijnen, uitstuiving en opkopping van flakker-blank zand, hel als water waar pal de zon in staat te zieden.

En dan weer, massief, muren van stam-aan-stam, poorten naar geheimnis van woud-wemel, schemerende voorhoven, dichte takke-tenten, krypten van kilte en roerlooze rust.

Wij, beklemd, aarzel-gingen die matelooze, zwijgende verlatenheden door; bij wijlen stokte ons de schaarsche woordwissel op de lippen; eindelijk spraken wij niet meer.

Recht tusschen den velen boomen-dwarrel door hoogte-op-hoogte-af, en dan weder de heuvels òmgaande en beneden blijvend in nauwe besloten dalen tusschen hellingen met warren varen-was en hooggesteelde bloemen van het ijzerkruid, - voerde ons het pad dat nauwelijks kenbaar bleef aan de zoo goed als weggewischte baningen en gleuven en dat bij plekken zelfs geheel verloren liep in muite van dik mos en onverteerden bladerval der vorige seizoenen.

Eenmaal reeds waren wij het spoor bijster geworden, had een verlieflijking als van parklaan ons verlokt, grasstrook met bloemetjes tusschen boomenzoom en die na een wending of twee dan daalde en drassig werd en eindelijk doodliep op donkeren moerplas, roestig en metaalblauw overvliesd binnen zijn rand van rottend riet en rimpelige biezen.

En een tweede maal misten wij den weg.

Al vorschende naar het verlorene spoor, onzeker of wij verder zouden dan wel keeren, kwamen weifelend wij een dichtbeboomd heuvelplateau op.

Voor ons, een cirkeling van zware woud-wallen; een enkele doortocht daarin, smal en laag als een vluchtpaadje voor de reeën....

Wij wisten toen wel dat dáár ons de koers ontging; toch wendden wij niet; gedreven voelden wij ons, onwederstreefbaar, om te verspieden gaan wat er achter mocht zijn.

En al nauwer werd het sluipwegje met zijn twijgen-versperring en spichtig-hoogen grasgroei van jarenlange onbetredenheid; al duisterder dichtten de loovertakken.... tot plotseling, bij een zwenking van het pad, 't als een ópensláán van wijde lichtsluizen was:

duizel-diepe hemelkolk van barnend blauw hoog boven de in fel licht-wit verwaasde verten;

bergen, die stapelden boven elkanderen heen, al verder en vager-violet en nevelblauw tegen den nevelblauwenden einder.

Wij, als op klein donker schaduwig rotsrif staande, dat van hoogaf overklipte in de woestheid dier opkoppende woudgolven....

Aan onze voeten glooide het toppen-vlak van sparrenbosch, een egaal-vol veld lijkend van pluizige mossen.

En toen wij opzagen, zeilde daar, scherpzwart uitgelijnd, een avontuurlijke vogel langs het blauw, recht de luchtzee door, en die bij 't begin van den tocht reeds verwaasd was, verwischt in de dampige felheid van 't witte licht....

En daar, vanaf dat hooge heuvelbalcon, al popelend, hebben éven wij iets aanschouwd van 't onnaspeurbaar verheimelijkte feestleven der schuwe, strak-geslotene woudlanden.

Want toen wij, zijwaarts wendend, onze klip tot het uiterste omgingen en daar het rondzicht aanschouwden,

toen lag daar, diep onder ons, in een paradijs-lieflijke rust, tusschen omschuttenden lommer van suizelend geboomte,

een glanzende gras-landouw, blank als een mei-weide, bloemen-en-zon-verguld.

Diep tusschen de blauwende bergen een béémde, het was van blinkend groen;

en zoetjes, in rimpelloos-gladde glooiing, ging het, tusschen als hagen van dicht pijnbosch, een luwe heuvelkling op, tot boven, aan den rand der ook donkerende dennen.

Als een bevloering van overgroend zilver dekte het den

heuvelrug: smaragden strook lands, lijk dauw-overwaasd door de glimmingen der zon.

En beneden, door de vallei-wei, sneed de sluipgang van een verholen beekje, dat bij brokjes lavendel-fijn opkleurde tusschen de overhangende halmen.

Daar, bij zoo'n blank spiegelvakje water, waren drie groote roodbruine reeën; één lag er met gevouwen pooten, twee dronken;

en half-hoog de blinkende helling, in een brandpunt van blond licht, heel klein en fijn op het wijde groen, dartel, dansten er drie luchtige, speelsche bosch-bayaderetjes....

Hadden gedanst....

Éven maar zagen wij het....

Zilverblanke voetjes hadden in trippelmaat door het gras getipt en brooze, blootje knietjes de huppelende lijfjes gewiegd.

Schelmsch hadden zij zich de groene sluier-kleeren over de glanzende gezichtjes gehaald en over het goud-glanzende haar; zilverblanke slanke lichaampjes lichtten er door heen, en fijne witte vingertjes hielden van binnen de plooien bijeen en de rokjes geschort....

Zoo, hand-in-hand, uit het donkere dennenbosch boven, waren ze komen afgedanst; wouën ze wat spelemeien gaan op het zonne-gazon....? of baden in de weide-beek....? of een grapje hebben met de reeën en die verschalken....?

Midden in het groene land stonden ze nu stil, bewegeloos, dansten niet meer.

Want ach! de enkele blik onzer verraste oogen, plots, had alles verstoord!

Roerloos hield zich het betrapte boschvolkje: statuetjes van groen; fluks, omhullend, waren de sluiers gezakt, de handjes en voetjes verstoken....

't Leek wel een groepje van ijl-ombladerde treurberkjes nu, klein boom-boschje midden op de glooiende weide....

Maar wij wisten wel beter!

Bij vleugjes doortrilde nog de huppel-cadans de verheimelijkte lijfjes; ze stonden, even wiegelend om in evenwicht te blijven,

zóó als ze eensklaps overrast waren, het eene voetje nog geheven ten dans....

Tusschen de plooien van haar groene sluierkleeren uit, schichtig-verschrikt, gluurden ze; soms leek het ook wel of ze al sluiks stonden te proesten van de lach-pret om die schalksche verstopperij.

Ze hielden zich klaar om dadelijk weer voort te dartelen, zoodra wij ons maar gekeerd hadden en de muziek weer begon....

Want muziek was er geweest.... muziek die óók plotseling bij het ritselen onzer naderende voeten had gezwegen;

muziek, die vast heel den lieven dag door daar dien mooien boschhoek kwam verblijden!

Aan den blauwigen schaduw-rand van het dennenbosch had wel een jonge pijper gezeten, een vroolijk bosch-satertje met een flageoletje of een schalmei - nu school hij achter de boomen - en had wijsjes geblazen voor de spelende bayaderetjes, jolige melodietjes en luchte trippelmaten, om zoo lichtvoetig volkje op te laten huppelen!

De naklank van zijn gefluit lachte nog de lucht door.... 't was of de laatste trillertjes pas wegbliezen boven langs de dennekruinen.... je zág in de lucht dat er muziek was geweest....

Toen wij, onzen tocht hervattend, weer de schemer-sombere boschdiepten intogen, de geluid verstorven eenzaamheden van het eindelooze stammen-verschiet, - toen, wonderlijk, was spoorloos ook al onze eerste huiver vergaan.

Want achter de dichtst-doorgroeide zwartste woudwallen, en om de hoeken der spelonk-donkerste diepe kronkeldalen en zwarte heuvelen, dachtten *wij* ons de lieflijkheid van in zonneschijn glanzende weide-plekken, de omzichtig verstokene, veilige speelplaatsen van het schuchter-jonge, bekoorlijke boschleven....

En zoo, verheugd en luchtig van harte kwamen wij het barre woud ten eind!

(*Uit het Teutoburgerwoud*).

Verzen van J. Reddingius.

XV.

De donderwagen door de luchten rijdt
en ratelploft als van een hooge helling,
als vuursignalen uit een veilge stelling
zwiert straal op straal door wijde oneindigheid.

Het bosch ligt donker met verholen paden,
als heuveldrom met ravenzwart' spelonken,
van reuzen klinkt het angstig-makend ronken,
die log van gang straks door de wouden traden.

Het snelgeschudde gouden luchte-laken
de huizen helt, die staand in 't doffe duister
leken gezonken in een zwarten poel.

De donderwagen rijdt, de wielen kraken,
ik sta te zien naar 't helle vuur en luister,
de wind giert aan en stormt naar een ver doel. -

XVI.

Mijn bootje ligt zoo stil in 't rimplend meer,
het westewindje zegt zoo zachte woorden,
de babbel-golfjes glijden langs de boorden,
mijn dobber gaat heel langzaam op en neer.

Ik zit zoo rustig in een onverstoorde
stemming te vree, ik weet het land zoo veer
aan de overzij, hier wieglen heen en weer
de pluimen, los, die 'k ruischen hoor en hoorde.

'k Verdroom mijn dag bij 't wage-wankend riet
waar de uren zlnken traag, onmerkbaar haast,
en 't golfgespeel duurt voort en altijd voort.

Ik wensch te leven in dit heerlijk oord,
door wolken-lucht en melodie verbaasd,
in 't bootje alleen op windbewogen vliet. -

De Antigone van Sophocles. Door Dr. H.J. Boeken.

I.

Antigone is eenvoudig de teer-gevoelige, de hartstochtelijke, de heldhafte vrouw; dat zij in botsing komt met den staat en met Creon, die den staat vertegenwoordigt, dit gebeurt alleen omdat de dichter de tegenstelling noodig had van háár gevoelig hart met de ongevoelige, booze wereld, die doof en blind is voor hare inzichten en hare klachten en dus haar ten ondergang doemt.

Neen, de staat is hier geen achtergrond en Creon en die anderen zijn geen neven-personen. Alle personen zijn van bijna gelijke waarde. Den staat in zijn geheel beeldt deze tragedie af, den Helleenschen staat in den strijd der allereigenlijkste bestanddeelen, waaruit dat organisme, dat de Helleensche Staat was, was opgebouwd.

Nu zal men zeggen dat ik de tragedie op een veel te laag vlak van beschouwing stel, dat ik terugbreng tot de afmetingen van een politiek probleem dat wat een gewrocht is van de hoogste poëzie met tot onderwerp den strijd der ideale machten des levens tegen die machten, welke hare eeuwige vijanden zijn.

Welnu, dien strijd bevat de tragedie ook. Maar toch wordt die strijd gevoerd binnen de grenzen van den staat en niet

door in de lucht hangende scheppingen van 's dichters phantasie.

* * *

Niet náást het individueele leven, maar het gansche individu wijzigend en doordringend, was in iederen Helleen het bewustzijn aanwezig, dat hij was een deel van den staat. Bij al wat een Helleen deed, volvoerde hij behalve zijne eigene daden, hooger of lager staande in de trap van onder- of boven-geschiktheid, de schepping van zijnen staat. En evenmin als Socrates er een oogenblik aan dacht om te doen zooals hij had kunnen doen, zijn leven rekken door zijn vaderstad te verlaten en de voltrekking van zijn doodvonnis ontloopen door de hem geboden gastvrijheid in het buitenland aan te nemen, evenmin kon of wilde Sophocles het leven anders uitbeelden dan gezien als een staat.

En heeft ook niet Plato, toen hij zijn volkomen beeld van den mensch wilde geven, het beeld van den staat gegeven? En niet maar den gewonen, gemiddelden, plichtmatigen mensch wilde hij beelden, den geheelen mensch, den mensch in het bedrijven van zijne gewone plichten èn in zijne aanraking met de hoogere wereld der idieën, de wereld aan welke de regeerders hun regeeringsbeleid moesten ontkenen om den staat te doen worden tot het voor- en nabeeld van den volkomen mensch?

II.

Wanneer men dus als hoofd-kenmerk van het Helleensche karakter aanneemt den gemeenschappelijken aanleg van alle individuen om gezamenlijk eenen staat te vormen, d.i. om ieder voor zich zich te voelen als onderdeel van een geheel en in gezamenlijk streven dat geheel te beelden, dan ziet men ook de mogelijkheid in van de twee manieren, waarop deze aanleg zich uit: òf door een stilzwijgend onderling overeengekomen eerbied, door een eenstemmig volgehouden levensregel wordt zulk een staat in denzelfden toestand en een zich vernieuwend

leven gehouden; òf er zit in elk individu een neiging om zijn eigen gang te gaan, zich te wagen aan de ongewisheden van een geen eind hebbende uitbreiding van eigen individualiteit: het individu ontwikkelt zich zelf ten kosten van den staat.

De aanleg om een staat te vormen was in beide Helleensche hoofdstammen evenzeer aanwezig. Maar volgens de eerste mogelijkheid heeft hij zich verwerkelijkt bij den Dorischen stam, volgens de tweede mogelijkheid in den Jonischen stam.

Door muziek en wetten hielden die van den Dorischen stam gedrag en denkwijze, indeeling van bevoegdheden bij de regeerders, van rechten en plichten bij de geregeerden in zulk eene zich-zelve bedwingende en bestendigende eenheid dat de staat een geestelijk en lichamelijk schoonst-geëvenredigd individu, het individu een sterfelijke godheid leek, en dat de godheid, die zij zich beeldden als alomtegenwoordig voorganger, wreker en bedwinger van rede, natuurkracht en geestes-stemming, de godheid, die zij zelven nabeeldden in reinheid van handel en rhythme van daad en daadkracht was Apollo, de dansleider der Muzen, de ziener van het onzichtbare, de speurder en vorscher door alle duister en waan tot op de voor hem alleen zich openleggende waarheid.

En die van den Jonischen stam - waartoe lieten dezen door muziek en wetten zich leiden? Muziek en wetten, geheel iets anders waren die voor dezen dan voor genen. Was de muziek voor de Doriërs de begeleiding des dagelijkschen levens, dat de oefeningen des vredes worden de wijding tot het sterven van roemrijksten dood en de arbeid des oorlogs werd de rhythmische dans den onsterfelijk-levenden, de muziek de bedwingster en bezweerster van hartstocht of elke andere booze macht, die over ziel of zinnen kon heerschen, waren de wetten voor hen de bewoordingen van het reeds lang gewetene, de vaststelling van reeds onbewust gevolgde gebruik of zede: - voor de Joniërs was de muziek de verleidster tot steeds nieuwe horizonten van gedachte en van begeerte, tot steeds nieuwe rijken van vrijheid en eindeloosheid, waren de wetten de be-

lichaming van al verder reikende vrijheids-zucht en de toelating tot alle voor mogelijk dus geoorloofd gehouden ontwikkeling van elks bijzonder belang.

En niet meer de staat werd het hoofddoel des strevens, maar het wikken en wegen en het bediscussieeren van nieuwe rechten en vrijheden: de volks-vergadering en de uiterste democratie; maar de bespiegeling van wat mogelijk was te bereiken voor den peinzenden geest: het gedachten-verkeer en de philosophie.

En het hoofdfeest voor den Jonier werd het feest van Dionysus den god des wijns, der algemeene verbroedering en van den roes. Want als de roes van den wijn is de verblinding van den hartstocht, de verblinding, die brengt tot vermetelheid of tot verstoktheid en stugheid; maar nog een andere roes is er dien Dionysos brengt, de roes van den godgevalligen hartstocht, die den grooten strijd doet aanvaarden, den strijd met onwaardigen dwang en mateloos geweld. En van hartstocht is de tragedie de afbeelding, de tragedie die het lied en de ritus was waarmede Dionysus gediend werd, maar waarin toch ook meestal Apollo geëerd werd, want hem werd het rechterschap opgedragen om te richten tusschen beide soorten van hartstocht, zooals ook in de Antigone Apollo bij monde van zijnen blinden ziener Tiresias, richt tusschen den godgevalligen hartstocht van Antigone en de van de goden gehate verstoktheid van Creon.

III.

De godgevallige hartstocht van Antigone. Zij is de verpersoonlijking van den wonderen drang, die in volkeren en individuen zit, om het voor de hand liggende geluk en gemak weg te werpen, en op te zoeken dat wat ten doode voert, de drang, die in het Atheensche volk het ideële principe was van de schoonschijnende, maar tot den ondergang leidende democratie; de drang, die in dat zelfde volk het principe was eener philosophie, niet over de schoonste verdeeling van rechten en

plichten of over eenig ander volk-nut onderwerp, maar over het wezen der dingen; de drang die den koelen of beangstigden toeschouwer met Ismene doet zeggen: ‘Gij hebt een heet hart op kille dingen’[1].

Eene verpersoonlijking is Antigone, geene abstractie. Want zoo ééne, dan is zij een levende persoonlijkheid: de heldhafte vrouw, de tedere, de gevoelìge vrouw, de tragische vrouw bij uitnemendheid. Het is hier niet de tragische man, zooals Oedipus, die door de energie zijns wezens tot daden gedreven, tot het inzicht komt van den bedriegelijken schijn, die hem zijn leven verhulde voor dat Apollo hem dat leven onthulde. Het is ook niet de vrouw, die door de alverdwazende liefde tot vermetele daden verdwaasd wordt. Het is de vrouw, die door de macht van de dooden, van het gestorven maar voor haar levend verleden, door de macht van den vijandig gestorvene innerlijk, maar onwederstaanbaar genoopt wordt het gebod van de onwrikbare wetten, die in haar binnenste zijn, te volvoeren. Zij blijft dus ook op het hoogst van haar heldhaftig optreden eigenlijk passief; hoewel zij de daad volvoert, wil zij geen daden, zij wil slechts de voldoening van haar gevoel.

En zoo staat zij geheel alleen. Ook tegenover degenen, aan wie zij dierbaar is. Tegenover Ismene, die zelfs na Antigone's overtreding van het gebod, haar lot en veroordeeling wil deelen, maar smadelijk door Antigone wordt afgewezen: zij heeft in den beginne niet gewild dus ook nu niet. Tegenover Haemon, haar bruidegom, die haar in den dood volgt; maar het is niet dezelfde drang, die hem drijft; het is Eros, de drang des levens, niet des doods. Tegenover het koor, dat in daadlooze deelneming Antigone's daden en Creons geboden wikt en weegt en eerst bij het naderen en de aankondiging der wraak van Apollo in een lied de niets batende hulp van den verblinder Dionysus inroept.

En eindelijk tegenover Creon, hoe staat Antigone's god-

1) Antigone 88.

gevallige hartstocht tegenover de verstoktheid van Creon?

Noch de gevoelens, door Creon uitgesproken, noch de gedragslijn door Creon gevolgd, zijn die van eenen geweldenaar. Niet anders dan het behoud van den staat heeft hij op het oog. Zijn strenge uitspraken over het onderwerpen van elk bijzonder belang en gevoelen aan het welzijn van den staat, welk Helleen, die er niet volkomen mee zoude instemmen? Zelfs het onbegraven laten van 's vijands lijk is een maatregel, wel allengskens door zachtere zede gelaakt, maar toch geenszins in strijd met Helieensche zedewetten. Maar hij neemt niet in aanmerking dat het het lijk is van Antigone's broeder, dat die doode wel gestorven is als Thebe's vijand, maar toch ontsproten was aan het Thebaansche geslacht der Labdaciden, dat geslacht van menschen, die tijdens hun leven door de goden zwaar beproefd werden, maar door den dood zich weer met hen verzoenden: door dit alles heeft Creon zich vergrepen aan de heiligste wetten en vervalt hij in den toorn van Apollo. Apollo, die het evenwicht der staten beschermt, het evenwicht, dat ook Creon had willen bewaren, maar dat hij juist door het Apollinische ‘in niets te veel’ niet in acht te nemen, verstoord heeft, Apollo, wien Antigone's buitensporigheden welgevallig zijn, die haar ondergang wel is waar niet verhindert - immers zij zelve wenscht dat niet eens, zij, die zich reeds lang van dit leven afgestorven gevoelt, - maar die haren ondergang op de menschelijke veroorzakers ervan wreekt.

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CLIII.

Kan *ik* het helpen, dat ik verzen maak
Van de Eenig-Ware, Zuivre, Goede en Schoone?
Dan moest mijn Lief mij geen mooie oogen toonen,
Waardoor 'k zoo dikwijls in verrukking raak...!

Ja, schoon een domme tijdgenoot mij laak,
En ga me, om 't rhythme van mijn Ziels-vreugd, honen,
Tòch zal ik zorgen, dat 'k met zoete tonen,
Voor *mijn* zwak deel, mijn Lief onsterflijk maak...

Ofschoon zij 't door zichzelf reeds zijn zal, zwierend
Met breede wiek een toekomst te gemoet,
Waar haar een wijzer nageslacht hoog-vierend
Brengt een diep-dankbren, eerbiedsvollen groet,

Omdat zij 't Leven en zijn fijnste Schijnen
Heeft durven bootsen met rag-teêre lijnen.

CLIV.

Altijd zacht-bezige, altijd druk-gedweeë,
Even gestaêg, als de gang der natuur,
Werkt ge, ó, zoo stil door, en 't is me, als ik tuur,
Of 'k staar op 't beweeg van de wijde zeeën,

Die woelen, wentlend onder zware weeën,
Om plots te lachen dan in breed-uit puur
Geglans almachtig voor een korten duur...
Zoo *Gij* ook, wen gij, rad als zwierge reeën,

Plots opstaat, mij toe-lachend met een teêr
Gezweef van heel uw wezen mij-waarts, buigend
Uw hoofdje met gevoelvolle oogen neêr
Op wat ik doe, zacht-schrijvend... O, stil-juichend,

Stuur 'k dan mijn hand wat sneller langs het blad,
Diep-voelend dat dees aard nooit iets zóó heerlijks had!

CLV.

‘Zoete Madonna’ werd te veel misbruikt,
Om ú, mijn hooge Lief! aldus te noemen...
Elk minnaar kon, die een lief liedje tjuikt,
Zich op die ongevonden vondst beroemen.

Maar u, Lief! voegde een vreemder krans van bloemen,
Wier geurge aêm graag uw teeder neusje ruikt,
Zoodat ge, in zaalge weelde, de oogen luikt,
Smachtend naar wat mysteriëus gaat doemen

Op, vèr aan verte van het eindloos blauw,
Waar raadselige wolken-roenen drijven,
En grillig-groot uw droom-hoog Leven schrijven...

Bijna-te-hooge voor de Liefde! Ik wou,
Neêrvallend voor uw voetjes, daar stil blijven
Liggen, een marmren beeld, onwrikbaar-trouw...!

CLVI.

Het oude jaar gaat, zwaar van regenvlagen
En windestooten, ongerust ter rust...
Het moet, in droeven stoet, al leed en lust,
Waar 't eens zoo vol van was, ten grave dragen...

Maar de oogen, die mijn ziel in 't zien vlug kust,
Uw oogen, zie ik hoopvol opgeslagen,
En stralend gaat de klare zon daar dagen,
Zendend haar lichtvloed naar der Toekomst kust...

Want 's menschen leven lijkt een breede zee,
Waar wij, wijd-hoog staan vaak de golven, zwalken...
En de oogen, scherp maar schuw, als die van valken,
Speuren, verbeidend, naar de verre reê,
Of wij, de beurtlings-stillen, beurtlings-schalken,
Daar eens ons wiegen in een heilgen vreê...

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Vijfde tooneel.

Vosmeer, Klaartje.

Vosmeer.
Zeg juffrouw of Klaartje, hoe mot 'k je eigenlijk noemen?

Klaartje.
Zooals u wilt; 'k ben hier van alles zoo wat.

Vosmeer.
Ja, juist, van *alles;* tot *zijn* ongeluk.

Klaartje.
Och, malligheid.

Vosmeer.
Je hebt 't slecht met hem voor, ontken 't maar niet. Hij heeft me verteld precies hoe jij dat leventje hebt uitgelokt.

Klaartje.
Ik? - kom!

Vosmeer.
Ja, dien nacht, toen je 't zoo slim aanlei om 'n melkkoetje van hem te maken, en hem meteen naar den duivel te helpen.

Klaartje.
Jongen, jongen, hoe kunt u dat zeggen.

Vosmeer.
Als jij nog maar van 'm hield, zooals hij van jou - dan -

Klaartje

(spottend lachend)

O, 'k ben dol op 'm.

Vosmeer.
Dan was 't nog wat anders, ja. Dan was 't een zaakje tusschen jou en hem. Hij 's rijk - hij zou zijn ontslag

uit den dienst kunnen nemen, en dan zou'en jullie des noods naar 't buitenland kunnen gaan en trouwen. Enfin - *slecht* zou dat in elk geval *niet* zijn. Wat je nu doet, dat is het *wel.*

Klaartje.
Wat 'k nù doe?

Vosmeer.
Ja want alles wat je aan verliefdheid toont is huichelarij, gemeene huichelarij.

Klaartje

(spottend).

Meneer Vosmeer, u beleedigt me!

Vosmeer.
Hij 's prikkelbaar - je hebt dat misschien ook wel 's ondervonden; maar toch au fond is hij een goedhartige vent, die geen flauw idee heeft van 't gemeene spel, dat je met 'm speelt. Want 'k zeg je nog 's: - je *bent* niet verliefd op 'm - je zoudt 't niet *kunnen* zijn, omdat je er geen hart genoeg voor hebt.

Klaartje

(altijd op denzelfden toon).

'k Ben tot over m'n ooren verliefd!

Vosmeer.
Je liegt, je liegt! - Je bent met je fluweelen tongetje zoo sluw als 'n slang - maar toch niet slim genoeg om mij te verbergen, wat je in je schild voert.

Klaartje.
Zoo. Weet ù dat?

Vosmeer.
Ja; omdat je er altijd veel te veel den mond vol van hebt, hoe goed en royàal, ja dàt, royàal, je meneer Willem voor je is. 't Is je altijd te doen geweest om gèld, om anders niet.

Klaartje.
Och, och, hoe kunt u dat nou zeggen

(vleierig zacht)

meneer Vosmeer!

Vosmeer.
O, haal zulk mal gedoe maar niet uit met mij, zooals met hem - dat zou je toch niet lukken. Dat laf gevlei, ba!

Klaartje

(driftig).

Dat zal 'k ook niet.

Vosmeer.

Ja, hou je maar groot, nou je niet anders kunt. 't Is je om z'n geld te doen, en anders niet. Vervelend dat leven van winkeljufke, hè? altijd sjouwen, altijd achter den toonbank staan. Burgerjuffrouw worden, in beter dòen komen, hè? - Maar daar hoort ook 'n man op den koop toe bij. Daarvoor hield je 'n soort vrijer an - ja, ja, 'k weet 't - 'n goedaardig klerkje, dien je ook gemeen voor den gek houdt!

Klaartje.
Hemel, hemel!

Vosmeer.
'k Sprak je zoo net van trouwen, en 'k zei je dat *ik* daar persoonlijk niks *slechts* in zou zien. Maar daarom zou 't tusschen jullie zoover nog niet komen. 'n Familie als de van Helden's encanailleert zich niet met 'n winkeljufke, dat mot je niet denken. En je denkt dat ook niet.

Klaartje.
Ik? - wel, 'k heb daar nooit over nagedacht.

Vosmeer.
Dat lieg je alweer. Je hebt hem er meer dan eens over gepolst, dat weet 'k, maar met nul op rekest. Kans om op die manier een goeie positie te krijgen, zat er dus voor jou niet an. Je most toen wat anders verzinnen - 'n positie zien te krijgen zonder hem - en hoe je daarvoor hebt gewerkt, dat weet je zelf 't beste wel.

Klaartje.
Nou enfin - al dat geklets - wat wou u dan.

Vosmeer.
Dat je van 'm weg ging, zonder dat hij te weten kwam, dat je hem zoo schandelijk bedrogen hebt. Wij zouden 'm dan wel aan zijn verstand brengen, dat een verhouding zooals tusschen jullie bestaat, toch op den duur op ongeluk mòt uitdraaien.

Klaartje.
Ik weg? - Waarheen?

Vosmeer.
Waarheen je wilt. 'k Ben wel niet rijk, maar van mij krijg je dan toch een flinken dof.

Klaartje.
U 's niet wijs.

Vosmeer.
Dus je blijft.

Klaartje

(spottend).

Ja. Daarvoor heb 'k te mooie plannen met hem; je zult 's zien.

Vosmeer.
Dus je gelooft niet, dat 't ergste voor hem te wachten is, als hij hoort dat je nooit van hem gehou'en hebt.

Klaartje.
Och, malligheid. Dat heeft hij niet te merken; 'k zeg 't hem eenvoudig niet.

Vosmeer.
Maar dan merkt hij 't tòch.

Klaartje.
Laat dat aan mij over.

Vosmeer.
Goed, maar dan zal ik hem voorbereiden.

Klaartje.
Hij gelooft je niet.

Vosmeer.
Dan zal 'k de huisjuffrouw waarschuwen.

Klaartje.
Die zijn de ooren al dichtgestopt door dàt

(de beweging van geldtellen makend)

.

Vosmeer.
Dan roep 'k voor den duivel de buurt bij elkaar.

Klaartje.
Die kent ook al 't naadje van de kous. Daar heb ik voor gezorgd.

Vosmeer.
Jij?

Klaartje.
Ei ja, zoo maar, voor de grap!

Vosmeer.
Maar snap je dan niet, dat je daardoor de heele familie in opspraak brengt! - Stel je voor, dat zijn kolonel 't eens te weten komt!

Klaartje.
Och kom! - wat zanikt u toch van daag.

Vosmeer.
Dus je blijft bij wat je zegt.

Klaartje

(spottend).

'k Ben een man uit één stuk.

Vosmeer.
Ook al loopt alles voor hem op ongeluk uit, zeg, feeks!

Klaartje

(de middendeur uitwippend).

Dat gaat buiten mij om. Voor mij is 't - schuur je piek!

Vosmeer

(haar naroepend).

Gemeene slang!

(Willem treedt op muilen van links op).

Zesde tooneel.

Vosmeer, Willem.

Willem.
Slang? - tegen wie mot dat!

Vosmeer.
Tegen wie daar heenging met je vuile laarzen.

Willem.
Klaar? - Dat kun je niet meenen.

Vosmeer.
Waarachtig meen ik 't.

Willem.
Wees dan wat voorzichtig, hoor! - Je weet zooveel als 'k van die meid hou?

Vosmeer.
Dat 's juist je ongeluk, kerel! - Dat maakt je blind.

Willem.
Blind? - Waarvoor?

Vosmeer.
Voor 't vuile en gemeene, dat ze heeft.

Willem.
Loop heen!

Vosmeer.
't Is haar om je geld, om anders niks te doen.

Willem.
Dat 's niet waar.

Vosmeer.
Je zult 's merken, of 'k waarheid spreek! - misschien als 't te laat is.

Willem.
Onzin! -

Vosmeer.
Enfin, je moet dan maar door scha en schande wijs worden. Dat zal misschien ook wel 't beste zijn.

Willem
Hoe bedoel je dat?

Vosmeer.
Wel, 't zou anders misschien maar standjes geven tusschen ons;

(zijn handen beetgrijpend)

kom, kerel, laat die meid toch voor wat ze is.

Willem.
Dat kàn 'k niet.

Vosmeer.
Die wìl, die kàn.

Willem.
Jij, ja! - ìk niet! -

Vosmeer.
'n Gemeene slang, die zich om je heeft vastgewonden. Anders is ze niet!

Willem.
Nee, dat is ze niet, Vosmeer! - Laat 'k je eens duidelijk maken wat ze voor me is: - 'n soort van medicijn, dat 'k noodig heb om in 't leven te blijven.

Vosmeer.
Neem me niet kwalijk, dat 'k daar geen jota van begrijp.

Willem.
Luister maar 's verder toe; dan zal 'k je dat aan 't verstand brengen. Zooals je wel 's hoorde, heb 'k een ellendige zenuwziekte onder de leden. Daardoor komt 't, dat 'k, au fond een lakse, onverschillige kerel, door en door overprikkeld ben.

Vosmeer.
Dat snap 'k.

Willem.

'k Zal je vertellen, hoe 'k zoo werd. Mijn vader, 'n stille als je 'm zoo ziet, heel kalm op 't oog, maar woest driftig als hij begint, vond dat lakse en onverschillige in me erg vervelend. Toch sprak hij me er weinig over aan, omdat de minste tegenspraak hem al driftig maakt, en hij zelf doodsbenauwd is voor zijn uitingen van drift. Hij had toen nog niet een bepaald slechten invloed op mijn gestel.

Vosmeer.

Zoo; wie had 't toen wèl? - Je moeder soms? -

Willem.
Ja, en 'k zal je zeggen hòe, dan heb je meteen mijn psychologisch wordingsproces. Hoe neutraler mijn vader zich hield tegenover alles wat hem hinderde, hoe meer mijn moeder hemel en aarde bewoog om dat luie en lakse uit me te drijven, en er een soort energie voor in me op te pompen. En had ze dat nu maar gedaan met mijn studievakken, en zoo aangevuld waarin mijn vader te kort schoot, dan zou er nog zooveel niet te doen zijn geweest.

Vosmeer.
Ze gooide 't op bijvakken, hé? -

Willem.
Op kunstvakken, ja, en vraag niet hoe!

Vosmeer.
Maar wat heeft dat met je passie voor mooi Klaartje te maken.

Willem.
Geduld wat. De familie van mijn moeder is één uitwas van dilettantisme. Daar heb je oome Kees, tante Fie, neef Koos, of hoe dat gespuis ook heeten mag. Daar heb je ook mijn moeder zelf.

Vosmeer.
Anders een beste vrouw.

Willem.
Zeker, zoo lief voor me als maar mogelijk is. En toch hakte ze er frisch op los, om ook van mìj te maken wat zij was. Er was geen verjaardag of 't heette - toe, Willem, teeken 's wat, of maak 'n versje; je *kunt* 't zoo mooi, als je maar *wilt.* O, lieve God, wat 'n helsch gemoor! -

Vosmeer.
Dus je deed 't met tegenzin.

Willem.
Ja; in 't begin spartelde 'k tegen wat ik kon. 'k Zat liever maar zoowat stilletjes voor me heen te staren. 'k Weigerde dan - maar och, mijn moeder was met haar zacht gevlei zoo lief - en 'k gaf toe. 'k Maakte rijmpjes, net zoo anemisch als 'k zelf was, teekeningetjes, die misschien beter waren, maar toch ook niemendal beteekenden. Dat was mijn verjaagdags-kunstproductie-stadium, ha! ha! -

Vosmeer.
Zoo, zoo; en was 't vrucht-baar?

Willem.
Eerst vrij steriel. Want och, alleen liefde voor mijn moeder deed me toen nog werken. Maar juist die bracht me er toe haar steeds meer oogenblikken van moedertrots te bezorgen - harder te werken.

Vosmeer.

Dan mot er toch heel wat anders zijn bijgekomen, om je zoo overprikkeld te maken als je nu bent.

Willem.

Dat kwam ook. Gevleid als 'k werd, je weet niet hoe! Dat wekte weer onwillekeurig de behoefte in me op om gevleid te worden, en 't idee dat me dat toe kwam. En eindelijk deed die gewoonte om gevleid te worden, me alles mooi vinden, wat 'k met verjaarkunst-capaciteit produceerde. Zoo werd 'k ijdel, eerzuchtig, en kwam het streven in me op om me met werkelijke artiesten te meten. Dat was al wàt, maar ook al gauw weer niet genoeg. 'k Zocht onder hen de eersten uit, en zoo werd eindelijk mijn streven naar wat goeds, een streven naar 't hoogste.

Vosmeer.

Ja, ja, dat 's duidelijk. Maar we gaan een zij weg op; we motten naar mooi Klaartje toe.

Willem.

Geduld 'n beetje. We kommen ook bij haar terecht. Dat streven, zooals ik 't noem, naar 't hoogste, had een slechten invloed op mijn gestel. 't Prikkelde mijn zwakke zenuwen op onnatuurlijke manier, en maakte me op 't laatst even prikkelbaar en succeptibel, als 'k vroeger geweest was lui en laks.

Vosmeer.

Maar nou toch naar mooi Klaartje, allo!

Willem.

We zijn er net. Was dat geprikkelde me in 't begin hinderlijk, als 'n nieuw jasje, waar je nog aan wennen mot, later werd 't één met mijn heele zijn - nog later 'n behoefte, waar 'k niet buiten kon. 'k *Wou* prikkeling, van welk soort - eindelijk ook op sexueel gebied.

Vosmeer.

Tannhäuser, up-to-date, in artillerie uniform!

Willem.

Ja, en met een sabel op zij. Al die bleekzuchtige Elizabetjes, vervelend, fatsoenlijk meisjesvolk, die banale praatjes, suffe courmakerijtjes, dat alles liet me volkomen stomp. Een bout de cour aan getrouwde vrouwen, waar bij ons 't uitgaan eigenlijk uit bestaat, merci! Gehuurde liefde, 'k walg er van. Nee, pàssie zocht 'k - petilleerende passie, passie, die als champagne opbruist en mousseert, passie, die slappe zenuwen prikkelt, opscherpt als met een mes, passie die leven doet, en zonder welk

geen leven mogelijk is. Die passie vond ik vlak in de buurt, bij mooi Klaartje!

Vosmeer.
Dus die passie houdt je in 't leven, denk je.

Willem.
Ja, zooals de alcohol den zenuwslappen dronkaard. Zet 'n kerel, die gewend is een kan jenever per dag te drinken, in de cachot, en na een poosje vind j'em dood. Ontneem me mijn passie, dan zal 't met mij niet anders gaan. Zoo denk ik er over.

(Stavast treedt met gepoetste laarzen in de hand door de middendeur op; hij is blootshoofds).

Zevende tooneel.

Stavast, dezelfden.

Stavast.
Luit'nant, 'n boodschap van den ordonnans, met alle respect en disciplien, en of u even op 't rapport wou komen.

Willem.
En 'k mot straks uitrukken.

Stavast.
Daar is 'n ander voor aangewezen. 'k Hoorde dat onze batterij mee gaat maneuvers maken, en dat u morgen de caissons uit Scherpenzeel mot halen.

Willem.
En 'k dacht dat de 3e batterij dat most.

Stavast.
Met alle respect en disciplien, daar is verandering in gekomen, luit'nant. 't Komt van daag in 't orderboek.

Willem.
Enfin, dan maar weer vooruit.

Vosmeer.
Heb je er 't land aan?

Willem.
Dat niet - alleen aan die kwartiermakerij. Die draait altijd met alle andere beroerde baantjes op den jongste neer, en dat ben ìk. De maneuvers zelf, och, dat 's nog al een leuke tijd; gek, 'k heb zoo'n idee dat dit de laatsten zullen zijn.

Vosmeer.
Altijd dat! - Je spreekt over niks dan om er uit te gaan.

Willem.

'k Geloof ook dat 'k verstandig zou doen, als 'k dat deed. Of 't komt dat 'k zoo overspannen, zoo succeptibel ben, dat weet 'k niet, maar 'k kan het met de meesten van mijn

chefs heelemaal niet meer vinden. Natuurlijk standjes zonder end - criant vervelende boel - dan komt mooi Klaartje er ook nog bij - de ouwelui zelf, die van die dienstdoenerij ook niets moeten hebben - daarom hoeft er niets meer bij te kommen, of 'k poets de plaat. Stavast, mijn laarzen.

Stavast

(die met de laarzen in de hand bij de middendeur is blijven staan).

Met alle respect en disciplien, luit'nant

(hij gaat naar Willem toe, en geeft hem de laarzen)

. Nog iets van uw orders, luit'nant?

Willem.

Dank je, Stavast - maar er is wat van jou kant, is 't niet? - 'k Zie 't aan je gezicht. Heb 'k je niet eens voor altijd gezegd, ouwe, dat je vrij spreken mag, als je me wat te vragen hebt.

Stavast.

Zeker, luit'nant; 't is wat van Verhoef, den voorrijer van 't vijfde stuk - die maakt zich ongerust over zijn van-de-handsche - de knol, vreten doet hij niet meer - met de maneuvers komt 't er nog al op an - en daarom wou hij graag, dat u er den batterijkommandant 's over sprak - over 'n ander voorpeerd.

Willem.

'k Zal er om denken, Stavast.

Stavast.

Dank je, luit'nant! -

(Stavast treedt door de middendeur af).

Achtste tooneel.

Vosmeer, Willem.

Willem.

Daar heb je nou weer echt iets met dat voorpeerd. Je zult zien dat daar weer herrie uit komt. Hei Stavast!

(door de middendeur roepend)

zeg beneden, dat ze dadelijk 't ontbijt klaar zetten.

Vosmeer.

Maar hoor 's - om nog even op je plannen terug te komen. Wat zul je beginnen, als je 's uit dienst mocht gaan

Willem.

Vraag jij dat? - Wel natuurlijk artiest worden. Maar wat duivel, kerel, vind je dat soms zoo gek?

Vosmeer.

Ça dépend, dat weet je. 'k Hoef je waarachtig niet te zeggen hoe 'k daarover denk. Je zou een magnifique carriere kunnen maken als artiest, wanneer je dat eene niet in den weg zat - dat vervloekte, abnorme streven.

Willem.

Kom!

Vosmeer.

Als illustrateur, hoe zal 'k het noemen, heb je een geheel oorspronkelijk talent. Op dat gebied ligt de toekomst breed voor je open. Bijna zonder leiding, met niets dan een enkel woordje van mij als toelichting, ben je artiest geworden. Als je daar nu maar bij blijven wou.

Willem.

Dat kan 'k niet, onmogelijk, nee! - Dat streven naar, wat je noemt, 't voor mij onbereikbare is zoo één geworden met mezelf, dat 'k het niet uit me zou kunnen scheuren, zonder dat 't als een Nesseusmantel mijn vleesch en leven met zich nam. 't Houdt me als artiest in leven, zooals mijn passie voor mooi Klaartje dat doet als mensch van vleesch en bloed. 'k *Wil* artiest worden in de volste beteekenis van 't woord.

Vosmeer.

Altijd dat *willen*, waar 't *kunnen* je in den steek laat.

Willem.

O, 'k weet 't - dat maakt mijn leven tot een dissonant. En toch, ik *kan* niet anders.

Vosmeer.

Dan *moet* je op den duur ook ongelukkig worden.

Willem.

Ongelukkig? - Dat ben 'k alleen maar nù, omdat mijn *kunnen* onderdrukt wordt door dat beroerde baantje, dat me als een nachtmerrie op de borst ligt. En hoe is dat ook *anders* mogelijk. Dikwijls voel 'k dat 'k *kan*, en dat 'k impressies krijg, je weet niet hoe sterk. Maar niet zet ik me aan 't werk, of de gedachte alleen aan dat metier slaat alles, wat 'k aan stemming in me heb, kort en klein. Die druk moet aan kant - mijn *kunnen* stijgt - vormt met mijn *willen* een mooie, volle harmonie, en 'k ben er.

Vosmeer.

Zelfbedrog!

Willem.

Zelfkennis!

Vosmeer.

Enfin!

(een schrijfboek in de hand nemend, dat op de tafel ligt)

. Wat heb je daar.

Willem.

Och - dat 's een tooneelstuk - daar werk 'k zoo tusschen de bedrijven door wel 's aan - zoo 's avonds vooral - als 'k niet schilderen kan. 't Is voor mij niets meer dan een dagboek - een brokstuk uit mijn leven.

Vosmeer.

Hoe ben je daar nu weer aan gekomen.

Willem.

Och, daar heeft mijn moeder me ook al toe opgezwiept. 'k Zei je - 'k moest vroeger zoo wel 's gedichtjes maken, versjes of stukjes voor kindercomedies. Nu zei ze voor 'n poos, dat ze 't zoo heerlijk zou vinden, als 'k eens iets schreef voor 't groot tooneel - iets uit eigen leven - dat zou voor mij niet moeielijk wezen - had oom Frans gezeid.

Vosmeer.

Oom Frans! - maar kerel, snap je dan niet, dat ze je heelemaal kapot maken.

Willem

(op somberen toon).

Dat begin 'k langzamerhand te merken, ja!

Vosmeer.

Hòor 's, 'k wil je niet opzetten tegen je moeder en oom Frans, maar je laat toch ook als een dweil met je omsollen.

Willem.

Daar is nu niets meer aan te doen.

Vosmeer.

Niet? - 'k Zal je toonen van wèl.

(hem het schrijfboek uit zijn handen rukkend)

. Geef mij dat vod.

Willem.

Wat wil je daarmee.

Vosmeer.

't Verscheuren.

Willem

(hem het boek weer ontrukkend).

Dat zul je wel laten. Je treedt nu toch wat al te mentorachtig op.

(Klaartje treedt met het ontbijtblad door de middendeur, en begint het ontbijt klaar te zetten).

Klaartje.

Meneer Willem, hier is uw ontbijt.

Willem.

Zoo, zet maar neer

(tot Vosmeer, terwijl hij aan zijn schrijfbureau gaat zitten)

. Nou, neem me niet kwalijk.

Vosmeer.

Ga je aan 't werk zonder even uit te rusten?

Willem.

Ja. Waartoe zou 'k uitrusten. 'k Ben niks moe, en voor mijn werk gedisponeerd, je weet niet hoe.

Vosmeer.

Dat 's overspanning!

Willem

(zich gemelijk afwendend).

Wat praat jij van overspanning. Methode-man!

Vosmeer.
Maar in elk geval, Willem - we kunnen toch zoo niet van elkaar gaan - in halve ruzie.

Willem.
In ruzie? - waarachtig niet. 'k Geloof alleen maar dat je 'n veel te gezond type voor me bent.

Vosmeer.
Maar toch je vrind. Daarom ga 'k niet van je weg, voordat je me een stevigen handdruk hebt gegeven. Je weet - 't is een afscheid voor 'n week of acht.

Willem.

(van zijn bureau opstaand, en naar Vosmeer toegaand, die dicht bij de middendeur staat),

Dat 's waar ook. Je gaat naar Meersen - 'n kunstreis maken, hé?

Vosmeer.
Ja

(terwijl ze elkaar de hand geven)

. Met jou hand in de mijne - vergeet 't nooit: ik ben je vrind.

Willem.
Dat apprecieer 'k natuurlijk - 'k begrijp toch eigenlijk niet, hoe 't mogelijk is.

Vosmeer.
Als je dat weten wilt - 'k heb diep medelijden met je, Willem, omdat ze je almachtig ontredderd hebben. 'k Zou je graag willen hebben, zooals 'k zelf ben.

Willem.
Ja, dat zit er nou bij mij niet an.

Vosmeer.
Jammer dat je op maneuver mot, anders zou 'k zeggen - vraag 'n week of zes verlof voor herstel van gezondheid - en ga met mij.

Willem.
Waarom?

Vosmeer.
Om je moeder, in den tijd dat ik weg ben, te verhinderen je nog ongelukkiger te maken, dan je al bent.

Willem.
Malligheid! - Daar, flink de vijf!

Vosmeer.
Nou, 't beste dan. Je snapt wel wat 'k daarmee bedoel, goeien dag!

(hij treedt door de middendeur af).

Negende tooneel.

Willem, Klaartje.

Klaartje.

Ga je nou waarachtig nog an 't werk; heb je ooit zoo'n stijfkop gezien!

Willem.

Ja!

(met zijn hand over zijn voorhoofd strijkend)

maar eerst wil 'k jou toch spreken, Klaar, over wat je me

zooeven zei - dat komt opeens weer in me op - en met 'n angst

(opstaand, en, nadat hij naar haar is toegetreden, haar woest hartstochtelijk beetpakkend)

. Wat kan me dien anderen rommel ook schelen bij jòu - bij jòu zijn - door jòu leven, dat 's toch eigenlijk 't eenige, dat 'k vraag.

Klaartje.
Oho, wat ga je weer de lucht in

(hem nog vaster aan zich drukkend)

kom liever nog wat dichter bij mij.

Willem

(zich een beetje van haar losmakend en haar onderzoekend aanziend).

Maar - wat je daar straks zei - dat je weg mot - dat kan toch geen meenens zijn.

Klaartje.
Dat is 't toch.

Willem.
Heeft 't oudje je dan de huur opgezeid?

Klaartje.
Nee - 'k mot weg - om 'n andere reden - snap je 't nou nog niet?

Willem.
Dàt 's niet mogelijk!

Klaartje.
Toch is 't zoo.

Willem.
Maar - wat zeg je dat kalm! - Net of je niet wijs bent, zoo vreemd en onverschillig sta je daar. Hou je dan niet meer van me?

Klaartje

(half spottend, zonder dat Willem 't merkt).

O, je weet zelf niet hoe verschrikkelijk veel!

Willem.
Maar - wat wil je dan toch.

Klaartje.
Laat me dat aan jòu vragen. Nou 't er zoo met mij voor staat - wat wil jìj!

Willem.

Ik? - 'k dacht er toch al over om uit dienst te gaan - nou dit er bij komt, mot dat zeker - en zoo gauw mogelijk.

Klaartje

(wantrouwend)

Om? -

Willem.

Wèl, snap je niet? - om samen te kunnen blijven.

Klaartje.

En dan?

Willem.

Dan, ja - je weet, trouwen dat gaat nou eenmaal niet. Breken met mijn ouwelui, vooral met mijn moeder, je zou zelf niet willen, dat 'k dat deed.

Klaartje

(schijnheilig).

Nee, in geen duizend jaar.

Willem.

Daarom ligt er wat anders voor de hand. 'k Ga uit dienst - en naar 't buitenland.

Klaartje.
Dan ga je tòch van me weg?

Willem.
Ja? - wel nee! Jij gaat dan natuurlijk met me. Je weet, Klaar, 'k ben rijk genoeg - we gaan dan wonen, waar je wilt. O, je zult 's zien wat 'n lekker leventje je hebben zult.

Klaartje.
Maar - en trouwen zit er dàn ook niet op?

Willem.
Later, vàst. Zoolang mijn ouders leven, nièt. Je gaat gewoonweg mee als mijn maitres.

Klaartje.
Hoe bedoel je dat?

Willem.
Wel, je wordt 'n echt dametje, zoo chique als je er ooit een hebt gezien. Dat staat je an, hé?

Klaartje.
Dat weet 'k nog niet. Kijk, laat mij nou ook 's zeggen waar 't op staat.

Willem.
Nou goed.

Klaartje

(op harden, ongevoeligen toon).

Luister dan 's goed. Er 's tusschen ons een groot onderscheid. Jij bent rijk, daarom geborgen - ìk niet.

Willem.
Maar - wat wil je daarmee zeggen.

Klaartje.
Wel, dat 't daarom heel natuurlijk is, dat 'k an eigen spullen heb gedacht.

Willem.
Als er kwestie is van geld -

Klaartje.
Ja, zie je, we zijn daar nou eenmaal toch over an 't practizeeren gegaan, laat me daarom meteen maar precies zeggen, waar 't op staat. Als 'k niet de moòie Klaartje was geweest, dan zou 't tusschen ons nooit zoover zijn gekommen.

Willem.
Dat 's waar.

Klaartje.

Goed, nou verder. Geen vrouw hoe mooi, of ze wordt leelijk en oud. Dat gaat zoo met mij als met anderen. En dan? - nee, nee, daarom wil 'k niet met je naar 't buitenland; dat 's me niet secuur genoeg.

Willem.

Maar - je hoeft er geen oogenblik bang voor te zijn dat 'k je zal laten loopen, al word je leelijk en oud.

Klaartje.

Kom! jullie komt altijd andragen met zulke praatjes. Malligheid!

Willem.

Je zegt me zulke ruwe dingen in mijn gezicht, dat 'k er niets meer van begrijp.

Klaartje.
Dat zou je misschien wel als 'k je zei, waar 't bij mij op stond.

Willem.
Heb jij dan 'n ander plan?

Klaartje.
Ja; en tienmaal beter dan 't jouwe.

Willem.
Dan maar op de vlakte er mee.

Klaartje.
Kijk, wij bezien dat gevalletje met ònze oogen, maar voor mijn klerkje is 't toch een mal ding.

Willem

(driftig).

Maar wat gaat mij die vent an. Je hebt zelf nooit iets om hem gegeven.

Klaartje.
Nou ja - 't is ook eigenlijk maar 'n smoesje. 't Is alleen maar - als hij 't 's hoog opnam - waar most 'k dan heen, zooals 'k hier sta. Daarom is er voor mij maar één weg op: dat 'k trouw met hem.

Willem

(haar woest beetpakkend).

Jij? - mooi Klaartje trouwen met zoo'n kerel! Dat 's meer dan 'k zou kunnen verdragen! - nee, nee, dat nooit?

Klaartje.
Maar denk daar nou 's kalm over na. 'k Mot toch ergens heen.

Willem

(zich van haar afwendend).

En je durft met zoo iets voor den dag komen, net of 'k je niks anders heb voorgesteld. Dan heb je nooit van me gehoùen. Dan heb je alleen zoo met me omgesprongen om 't geld, en ben 'k door je bedrogen zoo slim, zoo allermislijkst slim, als ooit 'n man door 'n vrouw bedrogen werd. Dat heb 'k niet an je verdiend, versta je dat!

Klaartje.
'k Heb gezegd wat 't beste was, en 'k heb gedacht an jou alleen. Van 't andere was voor jou niks dan verdriet en ellende gekommen.

Willem.

Je liegt, ja, ja, je huichelt. Je hebt alleen je zelf op 't oog, dat snap 'k nou maar al te goed.

Klaartje

(zacht; vleierig naar hem toekomend).

Als je nou maar even kalmpjes naar me luisteren wou - maar heel - heel even

(zij neemt voorzichtig zijn hand vast)

. 'k Trouw wel met dien vent, maar 'k kom toch zoo vaak bij jou, als je maar wilt. Hoe vind je dat nou?

Willem

(gemaakt kalm).

Heel - goed - bedacht.

Klaartje.
Dat dacht me ook, en nou de geldkwestie; hoor maar 's even toe. Kijk, m'n klerkje verdient niet zoo bijster veel, en 'k wou toch graag burgerjuffrouw zijn. Dat komt me toch toe, is 't niet?

Willem

(werktuigelijk).

Zeker; en daar 's - natuurlijk - geld voor noodig, hè?

Klaartje.
Of je 't snapt - en nou dacht me - 'n tientje in de weék met vrij wonen is toch niet te veel - en dan nog wat om 'n affaire op te zetten. Dat kan er toch, dunkt me, wel op overschieten. hè?

Willem.
Natuurlijk - je kunt rekenen - op zooveel geld je maar wilt.

Klaartje.
Beloof je me dat - als 't mot - zwart op wit?

Willem.
Dat beloof 'k je, op m'n eerewoord.

Klaartje.
Dan is 't goed; en zeg nou 's, vind je dat niet mooi overleid.

Willem.
Dat zei 'k je daar even al - meer dan mooi.

Klaartje

(hem wantrouwend aanziende).

Je zegt dat wel, maar je meent 't daarom nog niet.

Willem.
Waarachtig wel, 'n allerleukst idee. Maar je man.

Klaartje.
'k Zei je zoo even al, daar motten we voorzichtig mee zijn. Hij 's lang niet zoo goedig als 'k dacht. Ze hebben 'm al verteld van dat gedoe tusschen ons.

Willem.
Zoo - oo!

Klaartje.
Ja, en 't scheelde niet veel, of alles was misgeloopen - als 'k er niet wat slims op verzonnen had.

Willem.

Wat - slims?

Klaartje.

Ja, hij weet nou niet beter, of hij 's de man.

Willem

(na haar een oogenblik wezenloos te hebben aangestaard).

Wat? - vuil beest! vuil beest! - Wèg, of 'k tràp je weg!

(op haar toeloopend, terwijl zij cynisch glimlachend kalm blijft staan; daarna met zijn handen voor 't gezicht op een stoel neervallend)

God! o, God!

(EINDE VAN HET 1e BEDRIJF).

De vliet. Door J.H. de Veer.
Zomer.

Hoe vlot die ezel langs het jaagpad draaft,
Dat onder 't bootje babbelkletst het water;
- Ik vind mijn vliet een allerleuksten prater,
Wiens stemgeluid mijn moede ziele laaft.

- Zie, hoe de lijn langs de oeverhalmen schaaft,
Dat kròm zij staat, daar traag maar los zij laten
Plomps! gaan in 't nat de kikkers, die daar zaten
En schieten baarzen, waar ge uw ziel voor gaaft.

Een hooge lucht, bont, vlokkig tegen blauw,
En zil'vren wilgen, hooge populieren,
Omringen huisjes, vlak bij bergen hooi -

Ik sleep de hand door 't water en vind mooi
Ons lage land vol vaarten en rivieren,
Als in de lucht maar drijft zulk wit en grauw.

H i l v e r s u m, 24 Aug. 1900.

De vliet. Door J.H. de Veer.
Winter.

Hoog op de kant, waar 't riet is weggeschoren,
Ligt bomijs, wit, vol blazen, klein en groot -
Een lage zon schijnt mat oranje-rood,
En slechts mijn schaatsslag komt de stilte storen.

Die polder ginds lijkt witte wol, met voren.
Zwart zijn die hoeven en een molensloot
Ligt donkerblauw in 't witte veld, als vlood
Een beek van inkt uit gindschen stompen toren.

Dat is een molen, tot een stoomgemaal
Verknoeid door menschen, die bij centen zweren -
Ik zet weer af en baaivang vóor den wind.

- Wat is een mensch in eenzaamheid een kind -
Ik lijk wel bang - want als gevleugeld scheeren
Mijn voeten voort, geschoeid met rinklend staal.

H i l v e r s u m, 24 Aug. 1900.

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

I.

Twee uur al wel was Geertje bezig, zonder op- of omzien bezig met het aan kant brengen van de droge wasch; nu ze het gas aansteken moest, bleef ze even tegen het kozijn van het open deurvenster 1 unen, vóór het in den schemer dofwitte vlaggewemel van de op het plat te drogen gehangen nieuwe wasch, waar boven uit één reep metaalde van de groenblauwe Junilucht. Het was een zware werkdag geweest, Juffrouw ziek, de kinderen lastig, telkens drukte van beneden, en nu nog die groote wasch, die door de Juffrouw d'r ziekte was blijven liggen: - Geertje voelde zich wat moe, maar het was hier héérlijk staan, als ze maar naar het plat toe kon, fleurde ze weer daa'lijk op. 't Was er zoo vrij in die zalige hoogte, alles zoo open en toch zoo steedsch, met vlak vóór je de groote toren, beneden-om je het vage geroes, of het alles heel ver weg kwam, van het gewoel op de Markt en de Hoogstraat, en nóg dieper het breeë gehuiver van het altijd stille water. Hè, het ging haar aan het hart, dat het plat nu vol met goed hing en ze zoo moeilijk daar onder door kon! Toch had ze straks er naar verlangd, dat ze aan de klisgoedrijen geen open plekje

meer zou zien, want Sophie was weer zóó uit 'r hum geweest, aldoor dat gemopper van die meid, met de kleine hatelijkheden tegen haar, terwijl zij toch haar best dee' om van haar kant vriendelijk te zijn. Vooral een dag dat de Juffrouw op bed lei, zette die Sophie een gezicht - net of Geer het helpen kon!... O, wat was 't hier zálig staan, zelfs bij 't weeë kloorgewasem... Ze kreeg lust om er even onder door te piepen naar het hek! Even te kijken in de diepte... Vóór het hek voelde ze altijd zoo, hóéveel beter het hier toch was dan in die nare kluis bij Oom. 't Was precies het tegendeel. Daar leefde je gedrongen in de laagte, met aldoor gestommel om en boven je, en hier in de hoogte open, net of je de lucht in stapte... Maar ze moest voort maken... Hé, daar was iemand...

- Dag Geertje.

O, meneer Maandag.

- Dag Meneer.

- Hains kom daalek bove, hij zai 'k zou moar vast is kaike wat jai wel voor bezonders uitvoerde... Hoe gaat et nou maid?

- Wel best meneer, vriendelijkte Geer, het gas aanstekend.

- Haij nau geen spait meer dat dominee Gobius niks voor je het gevonde?

- Och!... 'k Heb 't hier best naar me zin.

- Ja da wik werachtig wel geloove. Goed koshuisj, wat! Enne... (zachter, na een oogwenk naar de deur) keu je 't vinde mit juffrouw Hains?

Geertje glimlachte. Knikte: jawel.

Maandag bedacht nu weer iets belangrijks: hij begon te schuddebollen, net of-ie zóó de woorden er makkelijker uit zou doen vallen, 't doopvont van de schou'ers draaide langzaam langs de stoelleuning, wát 'n blok toch die korte romp, Geertje dacht aan de zware ruggen, waar ook een klein kopje nu en dan zoo dwaas uit kwam bengelen, van de schildpadden op Groeneveld...

- Hai je (nu kwam het) *de feeks* al hier ehad?

- Wie!

- *De feeks!* de juffrouw d'r móeder. Je weet toch dat doar de cente vandaan komme. Hains had niks, 'n gewone werkman, die 's middags op het Haagsche Veer z'n borrel kwam koope, nou istie petroon van z'n vrouwsmoeders scente. Moar 'n waif die moer! Ze komp haas' nooit, moar as ze komp dan dreunt et hhuisj...

Geertje had die moeder nog niet gezien. Toen Oom haar verleeë Zondag thuisbracht, waren ze expres over het Haagsche Veer gegaan en had ie haar de herberg gewezen, die de ou'e juffrouw Meggers heel alleen bestuurde, maar 'n klein ding zoo, 'n deur en twee raampjes, geel geverfd, overal j'loezieén, da' je niks naar binne kon zien, maar 'n drankzwalm was uit het huis geslagen en in de stilte van het grachtje-was even 'n heetheesch rumoer van stemgewar langs Geer gegaan. - ‘Ze komp de straat niet op’, had Oom van Juffrouw Meggers gezeid. Meer wist Geer niet.

- Hains het 'n prach' van 'n zaak, zei meneer Maandag, daar Geertje bleef zwijgen.

- Meneer werkt ook as 'n paard!

- Hains? O, 'n reus van 'n kerel. Nee got, verdiene doet ie et. Moar et is toch 'n bofkont ook! Zie je, om je te k u n n e bewege...

Als wou hij de gedachte illustreeren met een voorbeeld van moeielijk líchaamsbewegen, draaide de bult weer op z'n stoel, zette de rondende borstkas nog meer uit, en liet, terwijl ie Geertje aankeek, uit die omvangrijke diepte een zucht naar boven en 't kopje uit werken, 't leek wel 'n zuchtje van eigenwaarde... Geertje voelde diep medelij. Ze wist hoe kommerlijk Maandag het had. Meneer had er juist gisteravond van verteld. Hij scheen veel van Maandag te houden. Vriendelijk had hij over hem gesproken, en verteld hoe Maandag tobben moest om voor zich en zijn ziekelijke zuster, 'n weduuw met twee kinderen, de kost te verdienen. Ook van de krant had meneer gesproken. Dat Oom en meneer Maandag het geld wel nooit zou'en vinden, dat hij zelf het nu nog 's probeeren zou, maar

dat het een gewaagde onderneming was, die hij eigenlijk liever niet begon. 't Zou alleen wezen om Maandag te helpen. ‘En je Oom’, had hij daar nog achterna gezegd.

Terwijl ze haar laatste rol maakte, dacht Geertje al over Maandag na, die verdiept was geraakt in het *Nieuwsblad.* Meneer Heins had ook verteld van wat Maandag had te lijden om zijn misvormdheid, vroeger op school, en nu van de vrouwen op de vischmarkt, als hij daar berichten kwam halen. En dat ie zich zoo dapper d'r doorsloeg. Van Oom had meneer maar weinig gezegd. Even zoo iets, met een lachje, dat Oom nu nog al wat scheen te verdienen met het aanbrengen van advertenties, te minste dat ie daar veel voor op straat liep... Wat was een man als Oom ook een vriend voor een werker als meneer Heins! Altijd bezig, altijd met eten en zoo op zich laten wachten: nou liet ie weer meneer Maandag wachten, en toch was 't lang over negenen... O maar hoor, daar kwam ie nou toch...

- Zóó! da's dát!... Wa's dát nou! Laat Geertje je op 'n droogie zitte!... Zeg's, breng jij es as de d... eksel wat bier! Pils! We hebbe lekkere Pils Maandagje!

Geertje af, om het bier te krijgen. In haar gedachten kwam die avond bij Oom, toen Maandag en Gerrit Holkers gekomen waren en Oom voor zestien centen jenever was gaan poffen. O, ze voelde soms fellen hekel aan Oom, dat hij zich zóó naar benee had gewerkt. Groova's zoon zóó aan lager wal... Maar nu ze zag wat er hier in huis omging, hoe duur een beetje welvaart was in een groote stad, nu begreep ze haast niet dat Oom het nog rooide. Je kón 't niet met een dorp vergelijken. Groo'va wàs wat in het dorp, nou ja, 't was ook maar een dorp! Wat gaf Groo'va uit in een jaar! Nee, zij moest niet grootsch willen wezen. Blij was ze dat ze hier in dit huis, waar alles zooveel grooter ging, heel als gelijke wier' behandeld. Vooral Meneer was zoo vriendelijk. De Juffrouw, nou ja, die bromde nog al. Maar dat dee' ze wel tegen d'er eigen man. Veel last had zij, Geertje, toch niet van d'r. O, ze was

zoo in d'r schik, dat Groo'va niet op de betrekking had tegen gehad. Dát had ze toch veel aan Oom te danken, die zoo'n deftige brief had geschreven over ‘een van z'n vertrouwste vrienden, die hier een groote drukkerij voor den handel had’. Jammer alleen, dat Juffrouw Koenders en Mien zoo onaangenaam waren geweest, maar dat zou ook wel weer terechtkomen. Hè, en dan hier in dìt huis, 't was toch nog wat anders dan de heele dag tusschen zoute visch. Och, wat 'n kleine bedompte winkel, 't leek wel haast 'n kelderwoning, en die donkere achterkamer, waar 'n lange man als meneer Heins zeker met het hoofd tegen de zolder zou stooten...

- Nou? en jij dan? zei Meneer, toen ze meneer Maandag en hem een glas pilsener had ingeschonken.

- Dank u.

- Wat dank u? Bei jij mal! Gauw 'n glas! En 'n stoel d'r bij. Mot je nou nog meer heen en weer loope? Ik zit toch ook!

Geer liet zich gezeggen, ze wou wel zitten. Ja, ze wàs moe - en het bier smaakte. Hè, dat heerlijk-frissche bier! En zoo'n goddelijke avond!

- Bei jij nog bij me vrouw geweest? Ik voor 'n uurtje, maar toe' sliep ze.

Nee', gut, Geer was er niet meer geweest sinds ze om zeven uur thee had gebracht. Maar ze zou daa'lijk even gaan...

- Och nee', drink nou eerst je bier leeg. Blijf nou ook es zitte. 't Is toch al zoo ongezellig!

Ja, daar had Meneer gelijk aan. Gezellig was het nooit in huis. Altijd herrie, of leeg-holle kamers met maar 'n enkel mensch er in, heen en weer geloop naar de ziekekamer, de kinderen schreeuwend omdat ze alleen gelaten werden, en Sophie uit 'r keuken geloopen, òf naar de straat òf naar het gangetje van de drukkerij... Aardig, dat Meneer die ongezelligheid ook akelig vond: zoo iemand die óp scheen te gaan in z'n zaken! Maar hij zat blijkbaar graag wat te praten. Nu weer, wat zát ie met 'n sjeu aan Maandag te vertellen van de

drukkerij! Geertje hoorde het zonder te luisteren. Ja, ze was wel drommels moe. 't Was té druk met ééne meid en 'n werkvrouw twee keer in de week alleen voor beneeë. En dan 'n meid as die slons van 'n Sophie! Hoe de boel had kunnen loopen, vroeger, zonder juffrouw, toen de kinders nog kleiner waren, Geertje begreep d'r geen sikkepit van - maar daardoor had Sophie ook juist zoo'n praats gekregen.

- Zeg, Geer, slaap ie?

- Meid, je ooge valle toe, je mot naar bed!

Och wel nee, ze was in 't geheel niet weggeweest, ze had de heeren best hooren praten. Maar 't was ook zoo warm al, buiten.

- Bier? - Ja. Even halen.

Zoodra ze de deur geopend had, hoorde ze kindergeschrei van boven neerdrenzen. Gut, Truusje wakker! IJlings het bier gegeven... Naar boven.

Op de trap, Sophie kwaadaardig:

- O, 'k wou nè's kaike-n-of ie d'r niks van heurde, binne.

En toen Geer langs de kamer van meneer en de juffrouw kwam, deze, die natuurlijk weer alles hoorde, met d'r lievelijderessestemmetje van de hoofdpijndagen:

- Bè jij dar Geertje, Truusje huilt al 'n poosje, 't wicht.

Stik, dacht Geertje, en schoot in haar kamertje, waar ook Jan en Truusje sliepen. Muf was het in het lage vertrekje; de juffrouw wou de deur nooit open hebben, ‘omdat Truusje dan ging hoesten’. 't Druilerig nachtlichtje scheen de kamer nog warmer te maken. In den slaperig doffen lichtschijn brandden Truusje's groote oogen Geertje tegen. Zij schrok er van, het kind had gehuild en toch stonden die oogen zoo groot-open en brandden. Gloeiende handjes en droogwarme wangen. Eerst zei ze niets, bleef verwijtend starzitten. Toen:

- Ik ben zoo misseluk!

Wat kon dat op eenmaal wezen! 't Kind had koorts. En zoo op eens! Precies toch d'r papa z'n oogen, zelfs nu. Ja, ze had koorts.

- Truusje 'n beetje melkje hebbe?

- Water!

Ja, ze zou 'r maar iets geven.

- 'k Heb zoo'n buikpijn, schreide ze nu.

Buikpijn? gut, dan toch geen water.

- Water! dwong ze.

Geertje gaf 't maar; heftig slokkend dronk Truus 't kopje, half vol, leeg.

- Wee je nou weer zoet gaan legge?

- Wrijf me's, 'k heb zoo'n buikpijn...

- Mot j'ook op 't potje, eve op et potje probeere...

- Nee, griende ze, loom, met moeër stem, 't hoofdje, met aldoor open oogen, als was 't haar te zwaar, gezakt in 't kussen.

- Wrijve...

- Ja, ja...

Zacht wreef Geertje over 't buikje. Even een vertrekking om het mondje, als had de enkele aanraking pijn gedaan, toen al gauw een uitdrukking van zich-laten-doen, als gaf het wrijven wat ontspanning. De ooge vielen wel eens toe. Toch bleef 't hoofdje branderig, hoogroode kleur, en 't mondje droog.

Geertje begon nu nog zachter te wrijven, in de hoop dat het kind zou inslapen. Werkelijk bleven de oogjes nu toe. Maar daar kwam opeens de kraakstem van de Juffrouw, gedempt wel, maar toch luid genoeg om Truus wakker te maken:

- Geertje!

Geertje verroerde niet.

Maar toen weer net zoo, dwingerig het eentonig roepen: - Geertje!

Ja dan mòest ze maar even gaan. Deur aan laten staan. 't Kind bléef stil liggen. Gauw weg schieten, - naar de Juffrouw. Die niet verschrikt maken...

- Wat heef Truus?

- 'n Beetje buikpijn, 'k zat er te wrijven.

- Geef 'r venkel, ze heeft 'et wel meer.

- Venkel?

- Ja, 't sta't hier in de kas'. Hier 's de sleutel... Nee, da'r bove op 't plankie...

Juffrouw zat overeind in bed. Nou, die zag er ook niet ziek uit, nu ze maar weer bedrillen kon.

- Hier 's nog suiker... Zoo... Nou water...

- Maar as ze nou slaapt?

- Ja je mot zien... Ma'r 'k zou 't er toch ma'r geve... Kou natuurlek en venkel verwarmt...

Truusje sliep. Geer liet de venkel rustig staan. Veel te blij dat het kind weer sliep! Maar wat 'n zware ademhaling! As dát geen koorts was!... Jee, as ze is ziek werd...

Nu gauw even naar beneden. Deur maar toe, voor 't stilhouden, zácht...

In 't open deurraam stond Meneer.

- Truusje he't koorts, zei Geertje bedrukt.

- Koor's? Truus? Hoe weet jij dat?

- Nou d'r ademhaling is zoo zwaar en d'r heele lijfje brandt. Ze klaagde over pijn in 't buikje.

- O, dat heef ze vaak gehad. Daarom heef ze nog geen koor's! Je mot je niet zoo gáuw ongerust make...

Hij zei het zoo vriendelijk, hártelijk. Dankbaar keek Geertje naar hem op, zooals hij daar, nu nog grooter, stond op het drempeltje van het deurraam, 't hoofd iets scheef om sigaar in den mond, 't groote rossige mooie hoofd tegen de fijne líchtdonkerheid van den zomerhemel. Ja, Truus had zìjn stérke oogen - maar ze hadden nu een starre hardheid gehad... 't Kind had zeker, zéker koorts...

- Was me vrouw wakker?

- Ja, meneer.

- Nou eet jij dan gauw. Dan ga ik effe bove kijke...

- Nee gut ik eet niks meer.

- Kom! Maak je je nou benauwd!

- Nee maar ik heb geen trek.

- Na ga dan maar naar je bed. Ik zal me zelf wel hellepe... Wou me vrouw nog wat?

- 'k Heb 't er niet gevraagd.

- Ik breng wel 'n paar beschuitjes mee. Ga jij nou maar bove, want je ziet 'r bleek van...

Dankbaar glimlachend, gelukkig, wenschte Geertje wel te rusten.

(*Wordt vervolgd*).

Literaire kroniek.

De natuur en uitsluitend de natuur is de onuitputbare voorraadkamer, de bodemlooze bron van de literaire kunst.

Wat ik hier zeg, is een waarheid-als-een-koe, waar niemand zich, geloof ik, tegen in zal zetten; maar alleen heeft men wèl te bedenken, dat de natuur dan ook natuur moet zijn, en dat men de woorden natuur en natuurlijkheid niet maar zoo losjesweg mag gebruiken als een de schare misleidend etiket. Want zoo deed men indertijd toch heusch.

Toen de literaire beweging, die zoo glorieuslijk nu aan den gang is, langzaam-aan begon op te komen in het destijds nog zoo onnatuurlijke, englijk-gereglementeerde wereldje der officiëele literatuur, durfde men luidkeels schreeuwen van alle kanten, dat die jonge, komende generatie zoo vreeselijk ónnatuurlijk deed. En een van de eersten, die heel vooraan liep, de onvergelijkelijk-geniale, maar helaas! in zijn eersten opgang omvergeworpen dichter Jacques Perk moest het, nu twintig jaar geleden, ontgelden bij de kleine recensenten-van-een-dag, die met hun van woorden levenden geest vastgegroeid zaten in den gedachteloos overgeleverden sleur eener stereotiepe verstechniek.

Maar die tijd is nu gelukkig voorbij. Een nieuwe generatie heeft de vorige, die morde, bedaardjes vervangen, en de weinige ouderen, die thans nog leven, en die toen-ten-tijde nog niet te bejaard waren, om hun houding te leeren wijzigen tegenover

de werkelijkheid, die groeit, zijn zoo langzaam-aan veranderd van inzicht, en hebben de oogen hunner ziel geopend voor het schoone, dat hen eerst wel ontsteld had door de verblindende waarheid zijner pracht.

Jacques Perk is nu erkend als te zijn de dichter, die de natuur betrapte op haar treden, die het heerlijk-rijke leven, dat zij vol-op voor zijn blikken ontblootte, zag in schoonheid, en 't in schoonheid ook zei. Jacques Perk is de dichter, die voor 't eerst haar heeft aanschouwd, zooals zij zich vertoont in haar gansche volheid, de wondere natuur, in haar duizendvoudig levende gedaante, en hij heeft haar toen gebeeld, zooals zij zich - o, hij was een toovenaar! - liet vangen in zijn koninklijk-hooge kunst.

En zooals het van-zelf opgekomen genie Jacques Perk het machtig-intieme leven der natuur, zoowel als het echte, natuurlijke gevoel met meesterlijken aanslag binnengevoerd heeft in onze nationale letterkunde, zoo heeft nu ook zijn broeder-naar-den-geest, de Vlaming Stijn Streuvels, dat op zijne eigene wijze, want nog wat breeder, ruim-menschlijker en forscher, weten te doen voor onze jongere zuster, de Belgische, of liever: de Zuid-Nederlandsche kunst.

* * *

Want wanneer wij met één woord moesten bepalen, wat de bekorende kracht is van Stijn Streuvels, waardoor hij ons aantrekt en vasthoudt op eens, - dan zouden wij zeggen met diepe overtuiging: bijna geen ander nederlandsch schrijver staat zoo direct-weg aangesloten bij het in-waarheid-werkelijk zijnde, zóó, zonder tusschenwand van ikheid of reflectie, in echt, onmiddellijk contact met de natuur. Wat hij ziet, ziet hij scherp en klaar en zuiver, ziet hij groot en toch weelderig-fijntjes, en voelt er niets anders bij, als wat de dingen, die hij ziet, hem te voelen geven, zooals zij op-zich-zelve en uit-zich-zelve inderdaad zijn.

Reflectie en wijsheid, die, o, zoo vaak! zoo dom is van conventie, komen niet bij het zien in hem op; neen, hij proeft

alles, zooals het tot hem komt, op de zuivere tong, als het ware, van zijn onbevangen geestelijkheid: hij ziet het, zooals een diepmeêvoelende en door de inwendige heiligheid der dingen hooggestemde, maar onbewuste godheid het zien zou, en zegt het dan uit, fierlijk-vrij, in zijn haast kreuklooze reinheid van áánschouwing, met den zachten gloed en het harmonisch zich wendend bewegen, die reeds van uit het diepste der dingen naar voren kwamen, vóórdat hij keek.

Elke vooropgezette houding, alle uit vergankelijke en willekeurige abstracties van des schrijvers bedenkenden geest saamgeknutselde wilsprocessen en kijksystemen, 't zij sentimenteele of quasi-artistieke, 't zij socialistisch- of kerkelijk-drijvende, kortom, al het tijdelijke, wijl menschlijk-subjectieve, is van dezen schrijver verre gebleven: hij ziet alle dingen eenvoudig-schoon en menschlijk-natuurlijk, zooals zij in de heusche werklijkheid waarachtiglijk zijn. En daarom zal het werk van Stijn Streuvels blijven leven en hoog omhoogstaan voor alle tijden, als al het tendentieuse, het leelijk-expresse reeds lang is verzonken in vergetelheid.

Men moet wel voorzichtig zijn met absoluut-prijzende literaire uitspraken, maar toch meen ik, op grond van zijn breed- en diep-, zijn zuiver- en innig-menschlijke beteekenis, de besliste verzekering te mogen geven, dat Stijn Streuvels, als artiest, onsterflijk zal zijn.

Hij is zoo rijk: men kan hem nooit genoeg overlezen, want, telkens, bij een nieuwe lezing, treft ons weer een nog onbemerkte schoonheid, een wending of expressie, waar wij de vorige keer langs waren gegleden, in bezit genomen als wij werden door zooveel. En toch in al dien rijkdom weer welk een eenvoud, welk een goed volgbare trekking der lijnen, zoowel in 't geheel als in de onderdeden, welk een robuste vastheid van conceptie, streng van contoeren, en toch tegelijkertijd frischgevoeld en fijn-doorwerkt tot in de kleinste bijzonderheden, als gewrocht door een hand, die schept voor allen tijd.

Oók Stijn Streuvels zal, als hij zoo doorgaat, een der eersten wezen in de kunst, die nu zoo krachtig aan het komen is.

WILLEM KLOOS.

Stijn Streuvels, *Lenteleven.* Maldeghem Victor de Lille, 1899.
Stijn Streuvels, *Zonnetij.* L.J. Veen, Amsterdam.
Stijn Streuvels, *Zomerland.* L.J. Veen, Amsterdam.

Laatst ontvangen boeken.

De Geschiedenis van Nederland in onzen Tijd, door J.A. de Bruyne, leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Zieriksee. Deel I-IV. Voorburg, J. Odé.
Twee Tooneelstukjes, door Arnold Huisman. Amsterdam, Cohen Zonen. 1901.
De Bruidstijd van Annie de Boogh, door Herman Robbers. Amsterdam, Jac. G. Robbers. MCMI.
Deutschland und Hollands Willkomm an Paul Krüger. Lied im Volkston von Friedriech Tuinhout. Dichtung von Ernst von Wildenbruch. Haag, G.H. van Eck.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 7]

Eerste avond. Door J. Reddingius.

Het hazengrauwen was begonnen, de goudschijn der zon had een poos gerood in de bovenste kleine vensterglazen van de zaal, doch was schuin-weg gegleden tot de lagere, matter van tint.

Het kreupelhout hurkte geheimvol in den avond, de laantjes waren dicht in het duister.

Herman had staan droomen op den zandweg, hij was uit de gymnastiek-zaal gekomen, had de ‘Kippenplaats’ overgestoken, stil-verbaasd over den vroegen avondval. De poort had hij opengelaten en was met zachten tred getogen, het hellend pad af, tot den weg. Het gebouw lag in donker, nu de goudglans gedoofd was; als twee monster-doodkisten stonden de beide vleugels, plat van dak, wanhopig-leelijk. Fluister-waaiend speelde de wind door 't geboomte, zijn zingen klonk als zeegeruisch.

Herman luisterde of de jongens nog niet kwamen, hij hoorde nog niets. Langzaam liep hij een eind den weg af. Leuk toch om zoo geheel vrij te wezen, je kon nu net doen wat je wou, 's middags had i sigaretten gekocht en een pak chocola, ja, 't lolligste was toch dat i een konjakkie gepakt had, lekker had hij 't niet gevonden, maar 't stond zoo groot-mensch-achtig, hij had moeten slikken, slikken, om den prikkel weg te krijgen in zijn keel. Gerard had er twee gedronken, je had niets aan hem kunnen merken, nou die had ook een flesch meegesmok-

keld van huis, 's middags vroeg i altijd of i even zijn oogen mocht in-druppelen, doch dan nam i een glaasje, dat begrijp je; als hij beneden kwam rook i altijd naar pepermunt, dat was zoo goed voor zijn maag, had hij den onderwijzer verteld, hij had wel eens zoo'n naren smaak in zijn mond, die ging er heelemaal door weg. Een tijdlang liet hij zich 's avonds door zijn praten-op-de-slaapzaal naar de ‘Badkamer’ sturen, daar stond toevallig een halfvolle flesch met anisette, door mevrouw er neergezet, denkend de boorwater-flesch te hebben, den derden keer had i in donker zoo maar een slok genomen, doch 't was hem slecht bekomen, 't was de flesch met azijn geweest, mevrouw had inkt zitten maken; allemachtig wat was i nijdig geweest, den volgenden dag had hij uit wraak een twintigtal der boterhammen, die gesmeerd in den dienbak lagen, omgekeerd, deze werden toen aan dien kant ook gesmeerd door mevrouw. Toen had hij de jongens opgestookt om mee te helpen aan 't lolletje. Hij zou, indien hij een dubbel-gesmeerde boterham kreeg, deze om en om keeren met zijn hand en half hardop zeggen: ‘Wat is tie vet, wat is tie vet, d'r zit aan twee kanten boter,’ wie nu van de jongens in hetzelfde geval verkeerden moesten evenzoo doen. Mevrouw was rood geworden van asjitasie, bang dat mijnheer het merken zou, die elk oogenblik kon binnenkomen. 't Was gelukt, gelukt....

Herman was tegen een houten hek gaan leunen en sloeg in zijn leut met zijn hand op zijn dij. Prettig dat Gerard ook mee mocht versieren, die kon altijd zulke gevaarlijke dingen bedenken, eigenlijk hield hij niet van Gerard, doch Gerard had overwicht over hem door zijn durven en zijn van-alles-op-de-hoogte-zijn. Vóórzeggen kon hij goed, verleden week zou hij Frits helpen bij zijn Algemeene Geschiedenis, namen en jaartallen kon Frits niet onthouden. ‘Frits, vertel jij eens hoe die bekende koning van Babylonie heette,’ had de onderwijzer gevraagd, ‘en wat je van hem weet.’ Frits zette een leep gezicht, zijn kleine oogen waren voortdurend in beweging, even keek hij starend voor zich uit, hief het hoofd een weinig en

Kleine Ping aanziend begon hij langzaam: ‘De meest bekende koning, die in de oudheid over Babylonie regeerde en zoovele belangrijke daden gedaan heeft, waarvan de geschiedschrijvers melding maken, was.... was...., och, hoe heet i ook weer?.... zoo net zei ik 't nog in mijzelf.... o ja, hij heette.... heette....’ Gerard hoestte en fluisterde een naam, nóg eens. Ja, Frits hoorde goed: ‘Neeb.... Neeb....’ - ‘Neep!’ zei hij toen flinkweg. ‘Hoe?’ ‘Neep, mijnheer!’ herhaalde Frits. ‘Jawel, Neep van Babylonie, waarom niet? blijf jij met je Neep maar binnen in 't speeluur, je kent je les weer niet, je hebt een nul.’ Herman had voorgesteld Frits bij zijn andere namen nog dien van Neep te geven, 't voorstel had bijval gevonden.

't Was de eerste maal dat hij mee mocht versieren, 't vorige jaar was hij nog te klein geweest, hij droeg nu een lange broek en een slappen hoed met een deuk en had in zijn kast zes dassen en drie stukken zeep, Zondags kreeg i dertig cent zakgeld en van zijn moeder na elke vacantie een gulden extra, dan verdiende hij met 't maken van verzen voor jarige ooms en tantes en moeders en grootmoeders van alle jongens, hij kreeg voor een gedicht een kwartje en tien procent van de winst, dat wil zeggen, ingeval de oomes en tantes, moeders of grootmoeders sinaasappelen stuurden of een postwissel. Van Katjang, den Indischen jongen, kreeg hij iedere week vijf cent, hij schreef 's Zondags altijd een brief voor hem aan zijn grootmoeder, die in Breda woonde, deze dame was schrijfster, een vriendin van den ouden Goeverneur, wel een leuk mensch moest het zijn, Herman had een boek van haar, zij was altijd boos als Katjang van die neger-brieven schreef in zijn malle Hollandsch. Herman schreef dus zijn brief, dien Katjang overschreef.

Grootmoeder was wat blij dat Katjang zulke vorderingen maakte, nu mocht hij met de vacantie overkomen, dat was prettiger dan in 't hok te blijven. Ja, Herman had dat slim aangelegd, eerst had hij een brief geschreven met tien fouten,

toen een met zeven, toen een met acht, toen een met vier en in de vijfde week met geen een, behalve een stuk of wat in een echten Katjang-zin, hij had expres onderteekend: ‘Ik ben uwen uw liefhebbenden gehorzame klijnzoon.’ Grootmoeder had op de fouten gewezen, Katjang beloofde voor dergelijke fouten te zullen waken, de volgende brieven waren zuiver geweest, de laatste van voor de vacantie was in één woord prachtig geweest, grootmoeder had hem aan al haar kennissen laten lezen, er werd een brand in beschreven, zoo effectief-echt, dat je er huiverig van werd en als vanzelf naar je jas moest kijken of i ook smeulde. Katjang mocht overkomen om te logeeren en zorgde wel dat hij nooit iets geschrevens aan zijn grootmoeder liet zien, hij had maar één keer een standje gekregen, hij had gevraagd of la maison onzijdig was in het Fransch.

Herman schrikte uit zijn gedroom door 't geroep van stemmen, hij was koud geworden van 't staan, de jongens kwamen aanzetten met de kar, zouden ze veel groen gegapt hebben en nog achterna gezeten zijn door dien kerel? straks zou hij hun verhalen hooren. ‘Hoera!’ schreeuwde hij op-eens en liep hard naar wie in de verte kwamen. 't Loopen deed hem goed. ‘Hoera!’ klonk tot antwoord uit vijf jongenskelen. Herman was er spoedig en zette zijn hand tegen het zijvlak der kar en hielp meeduwen door het mulle zand, een dertig pas, toen de hoogte op. ‘Vooruit jongens, allo!’

De hoog-beladen kar denderde op zijn veeren bij 't overschokken van den drempel der ‘Kippenplaats’, nog weinige tellen en de jongens eindigden met trekken en duwen, de kar stond. Vlug werd het sparre-groen gesjouwd en gesleept naar de gymnastiek-zaal, toen de deur dicht en vijf jongens ploften languit in den kolossalen berg groen, negen vrachten nu. Anton liep naar de kachel en wierp er drie scheppen kolen op, toen nog een halve na, duwde de schop in den bak en ging boven op zijn broer Albert zitten, die schreeuwende onder hem uitkroop.

- Wij hebben een lol gehad van wat ben je me, pochte Gerard.

- Ja? vraag-lachte Herman.

- Nou, dat zal waar zijn, zei Frits met zijn schelle stem, de koddebeier van mijnheer Van Loo zat ons achterop.

- Hou jij je bek vent, snauwde Gerard, ik zal alles ververtellen, jij vergeet altijd de helft.

- Ja, dat doet i, zei Look Here, de dikste der jongens, die 't lekkerste plaatsje uitgekozen had, 't dichtst bij de kachel.

- Maar ik snij niet op, waagde Frits te zeggen.

- Nou, goed dan, zeide Gerard, die edelmoedig wilde zijn, wij zullen geen ruzie maken, wat wij doen moesten lui, dat is dìt, ik stel voor, jongens, het ons wat gezellig te maken, laten wij het groen in een halven kring spreiden rond de kachel, wij doen de buitendeur op slot en gaan in het groen liggen uitblazen, daarna zal ik Herman vertellen wat wij beleefd hebben en daarna moet Herman ons een spook-historie vertellen.

- Hè ja, riepen de jongens in koor.

- Allo, stook de kachel nog wat op, zeide Look Here, die eigenlijk Heelderhout heette, maar die als stop-woord ‘look here’ gebruikte, waardoor hij zijn bijnaam kreeg. Hij was altijd erg op zijn gemak gesteld en had een mooie zuster, die Jet heette, voor een cent liet hij haar photographie zien, hij zou dit jaar examen doen voor Adelborst.

Anton Woudman, die 't bewind had over de kachel, pookte met een eind hout eenige malen, 't ding kwam er half verkoold uit en stonk, de pot-kachel stond gloeiend, hij trok den asch-bak nog wat open.

- Wie nou de eerste tien minuten wat zegt moet morgen tracteeren, meende Frits.

- Né, een beetje langer, zei Look Here, die een dutje dacht te doen en ging verliggen.

- Goed, zei Herman, eerst rusten en dan vertellen.

De halve kring was spoedig gevormd, de jongens lagen rustig in 't groen met de oogen dicht. Anton deed nog zwijgend het deurtje van de kachel heelemaal open, liep langzaam naar de zaal-deur en draaide met een fermen greep de sleutel om,

't slot knarste, toen snelde hij naar zijn plaats en bleef liggen.

Herman zag zijn rond hoofd tusschen het groen in gloed van 't dansende vuur, de zaal-met-balken was geheimzinnig als een grot, licht-gordijnen gleden langs den muur aan de overkant, een door-dringende geur verspreidde zich, 't kwam door 't gehakte natte dennenhout, dat tusschen de kolen gezeten had. 't Knappen gaf zoo'n gevoel van behaaglijkheid. Hij kon alle jongens zien, Albert naast hem, met zijn kaffer-neus, je kond hem niet nijdiger maken dan door hem ter leen te vragen zijn kaffer-doos of kaffer-nose, namen voor passer-doos, 't was eigenlijk flauw, maar hij werd er zoo lekker-nijdig om. Hij had Look Here eenmaal met zijn lei gegooid, 't was voorzien op zijn hoofd, doch de lei was door 't glazen beschot gegaan en terecht gekomen op de pijp van Herrn Overman, den Duitschen onderwijzer, die zich haast een aap schrok, Look Here had in zijn verbazing ‘look here!’ geroepen, wat hem, behalve zijn gewone straf, nog een vrij uur kostte, er mocht alleen Fransch gesproken worden op Woensdag - Anton, 't helst in den gloed, dan Frits, den bleeken, stillen knaap, die naar Breda wilde, hij had melkboere-hondehaar, was nog al lang voor zijn jaren en had twaalf broers en zusters; zijn vader woonde in Zwolle, Klein Amsterdam, zooals in Bruins stond, en was wijnhandelaar. Alle Van Hagens hadden groote, roode neuzen. Frits had een jas, aan, die aan zijn broer Ludolf, en een broek, die aan zijn broer uit Brussel behoord had. Als de oude heer aan zijn op verschillende kostscholen vertoevende jongens schreef, deed hij dit op een groot vel, dat doorgestuurd moest worden, de brief was voor allen. Er stond gewoonlijk boven: ‘Beste Adolf, Koenraad, Ludolf, Frits en Bernard,’ dan kwam een aanhef, die voor allen bestemd was, gevolgd door een streep en het bovenschrift: ‘Dit is voor Adolf’, dan weer een stuk, dat op allen betrekking had, gevolgd door een kronkelstreep en het opschrift in staande letters: ‘Dit is voor Koenraad.’ Zoo ging het den geheelen brief door, ieder kreeg een beurt. Ten slotte kwamen eenige bevelen als: ‘Koenraad zend

een half-hemd naar Frits,' 'Ludolf zend een jas naar Adolf,' 'Bernard zend een paar schoenen naar Koenraad,' gevolgd door hartelijke raadgevingen en in stevige letters: 'je liefhebbende vader.'

Naast Frits, Gerard, een knaap, breed in de schouders met koele oogen en sterke beenen, hij droeg een blauwe span-broek en had om 't lijf een nauw groen jasje, dat uitgelegd was in den rug, er liep door 't verkleuren der stof een donkere streep van boven naar beneden, als de graat van een visch, mevrouw had 'em dat geleverd, wat hem den bij-naam had bezorgd van 'Graat'.

Kring-sluiter was Look Here, vlas-blond van kop, hij kon grappig vertellen, in zijn verbeelding zag hij er altijd wat bij, een eenvoudig voorval door hem verteld werd groot en vol en typisch-lollig, hij kon teekenen ook. Gisteren had hij Gerard een door hem vervaardigde caricatuur teekening laten zien, waar deze niets van snapte, 't stelde voor 't zoldergedeelte van een kamer, in houten stoelen zonder pooten hingen aan vier katrollen vier kinderen, met het onderschrift '15 dagen', '10 maanden', '22 maanden', '3 jaar', in den linkerhoek stond *L.H.*, wat beteekenen moest *Look Here*, in den rechter stond een groote man met langen baard naar boven te kijken. 'Weet je wat dat beduidt?' had hij triomfantelijk gevraagd. 'Né, had Gerard gezegd, 'daar snap ik geen snarsel van.' 'Deze vier menschenkinderen,' zeide toen Look Here met een kort gebaar van zekerheid, terwijl hij met een minachtend air op zijn makker neerkeek, 'zijn vier broertjes en zusjes van Frits, hun moeder is gaan zwemmen, papa moet op hen passen en heeft hen, omdat zij schreeuwden naar boven geheeschen, wie nu niet schreeuwt mag beneden komen en in een leeg vat spelen, doch ze schreeuwen allemaal, ze denken dat ze een Van Hagen-Concert moeten geven.' Gerard had origineele woorden gezegd van de pret en in 't rond gedanst:

Neep, Neep,
Nebu, Nebucadnezar,
grooter nog dan Caesar,
Kanjerd, kokkerd, okshoofd,
engele-reine, Kadiri-Kados -
op-stopnáalden-met-kárne-melksoep,
IJsbrand, IJsbrand, beeste-viller -
kleine Ping van ringeling -
leve de neus van Hebbe-ding....

om te eindigen met de verzekering dat i voor Look Here een krentenbroodje zou gappen en Frits over zijn neus zou aaien. Alle jongens moesten in een kring gaan staan rondom Frits, dan zouden zij het lied aanheffen van:

Engele-reine, Kadiri-Kados
Sali-bom, rhinoceros....

en zóó den Grooten hulde bewijzen, daarna moest Herman een toespraak houden met zonderlinge rijmwoorden, zooals koestaart op hobbelpaard, bliksem op ik ze'em, en zoo meer. Daarna zouden ze hem zetten op een oude tuintafel en onder 't zingen van een nieuwen krijgszang drie maal 't terrein ronddragen. En zoo was 't gebeurd ook. De surveilleerende onderwijzer had zich eerst wel tegen deze vertooning verzet, maar op het smeeken der jongens toegestemd, 't was ook maar een grap. Frits was eerst bleek geworden van woede, maar Herman zei dat i zich goed moest houden, dan had i 't gewonnen en zou hij nimmer meer zoo geplaagd worden, omdat hij tot koning uitgeroepen zou worden, toen had hij zich de hulde laten welgevallen en Herman zelfs op zijn toespraak geantwoord, dat hij dankbaar van hart 't feit constateeren kon wel-bemind te zijn door zijn trouw volk....

Herman zag door de zaal, mooi die schemering zoo, mooi die zalige stilte en dat groen, dat groen, de ramen waren heelemaal niet leelijk meer, 't zou prachtig worden dit jaar, de baas zou opkijken, de bovenbalken zouden beplakt worden met goud-papier, dat was nog nooit geweest. Frits had het

bedacht, 't was gevaarlijk werk, maar Albert kon klimmen als een aap, 't zou wel gaan, dàn overal vlaggen en groen en papieren bloemen, de meisjes van 't dames-instituut en de enkele dag-meisjes van school hadden al slingers gebracht van kaarten, fijne takjes met kleine spijkertjes tegen dien muur zouden ‘Hulde aan den jubilaris’ moeten laten lezen. Aan 't zaal-einde zou het ‘Tooneel’ opgeslagen worden, wat zouden zij spelen, in twee tooneel-stukjes moest gegeten en gedronken worden, oorspronkelijk wel niet, maar Herman had er episodes bijgemaakt, waarin dat noodwendig gebeuren moest. Frits had vier flesschen Sint Julien van huis meegebracht, ze konden nu de water-en-wijn van mevrouw in de plé gieten. En dan het bal, Herman zat zich te verkneukelen, hij had Jo een briefje mee gegeven voor Coba, met de vraag of Coba die en die dans voor hem wou openhouden, ook de cotiljon. Coba had als antwoord meegegeven, aan Jo, mondeling ‘Misschien wel’. Gister-middag op de wandeling was hij Coba tegengekomen, hij had diep-verlegen zijn hoed afgenomen, voelend dat i een rooie kop kreeg. Coba had heel lief geknikt, 't was een dot, een engel, Herman werd er draaierig van als hij lang aan haar dacht.... Wat voor japon zou ze aanhebben, die van verleden jaar, wit met rose linten en een parelsnoer om de fijne, bloote hals....? Coba.... Coba....

Herman, in droomen verloren, schrikte wakker door 't stappengeklink buiten de deur, mevrouw deed haar sloffen sleepen over de steenen.

- Op jongens, zei Gerard, d'r komt iemand.

In een oogwenk waren allen overeind, Frits nam een tak groen, drukte die tegen de lambrizeering en sloeg er met zijn hamer op, de davering schrik-schokte door de holle zaal, de anderen bukten zich en gingen groen sorteeren. Buiten klonk een stem: ‘Doe eens open jongens’. Anton was reeds bij de deur en ontsloot haar. Mevrouw verscheen in de opening, láaghoudend een lantaren, in haar rechterhand een lamp, welke niet áan was.

- Wat voeren jullie toch uit, in donker, jongens, ik hoorde zoo niets, ik had je heele lamp vergeten, je moet er morgen maar om vragen.

- O, mevrouw, wij waren aan het groen uitzoeken, zei Gerard, Herman was onder de hand bezig uit te leggen hoe de groote muur gedaan moest worden, we zou'en net om de lamp gaan.

- Jullie magge wel oppassen dat er geen brand komt, wat staat die kachel rood.

- Geen nood, mevrouw, Anton heeft er het bewind over, stelligde Look Here, en die is altijd erg secuur, en ik kijk toe of i 't goed doet.

- Goed, ik bedoelde met de lamp, passe jullie dan maar op, nog een half uur en dan motte jullie naar bed, 't is nou al negen uur, de anderen zijn al aan 't souper.

- Nog een beetje langer, mevrouw, ja? vroeg Frits.

Mevrouw lachte.

- Magge wij de boterhammen hier opeten? vroeg Albert, dan hoeft u zooveel bordjes minder om te wasschen.

- Hé ja, klonken verschillende stemmen.

- Daar heb ik niets op tegen, ik zal een flesch met wat limonade meebrengen, die is dan voor jullie, omdat jullie zoo goed gewerkt hebben vandaag. Waar hebben jullie al dat groen vandaan? wat een boel.... Nou ik zal je boterhammen laten brengen en de limonade.

- Graag, mevrouw, mompelden de jongens.

Mevrouw vertrok, Albert maakte een flikker, Gerard had net een verhaal klaar van wie en waar hij het groen gekregen had, maar hij hoefde geen antwoord op die vraag te geven, mevrouw vroeg wel eens meer wat, doch wachtte haast nooit op antwoord, 't goeie mensch had het ook veel te druk. Anton beweerde, dat het half uur wel een uur zou worden, mevrouw had schik om die bordjes-minder. De meid bracht het beloofde, Gerard probeerde haar in de beenen te knijpen, maar 't lukte niet, de meid gaf hem een pats en zei dat i 't laten moest.

- Hoe gaat het met je vrijer? vroeg Gerard, dood-nuchter.

- Loop, zei de meid en ging.

De boterhammen verdwenen spoedig, de limonade was erg slap, maar enfin 't was toch beter dan water-en-melk.

- Vertel nu op, zei Herman tot Gerard, van die groengapperij.

- Ja, zei deze en begon na eerst rondgekeken te hebben of allen wel luisterden, erg veel zin om te vertellen scheen hij niet meer te hebben. Anton morrelde in het vuur en draaide de lamp wat hooger, er zat haast geen olie in, zei-d-i - ‘wij gingen met ons vijven langs den ‘Mierenheuvel’, 't begon al donker te worden, geweldig, drie jongens trokken, twee duwden, eigenlijk dee niemand wat, de kar was licht. Verder het land in gingen wij door laantjes en kwamen spoedig op den nieuwen weg. Wij keken goed uit of wij dien kerel ook zagen, die ons 's middags had weg-gejaagd, twee keer, den eersten keer was je er zelf bij, den tweeden keer vloekte-d-i dat 't een aard had, maar ik heb hem zijn vloeken terug gegeven, hij stond raar te kijken, toen ik 'em uitschold voor pierenzoeker en mollenvreter. Wij kwamen nu voor de derde maal en wisten duivels goed dat wij nu moesten oppassen, dat i ons niet tusschen de vingers kreeg, dat had wel eens leelijk kunnen afloopen. Wij spraken af, dat Frits bij de kar zou blijven en fluiten zou, wanneer er onraad was, Anton en Albert en ik zouden snijden, Look Here zou de takken bij elkaar scharrelen en naar de kar dragen. Zoo gezegd, zoo gedaan, wij klommen over het prikkeldraad en slopen naar de heesters om de middelste takken er uit te snijden, spoedig lag een heele partij naast me, Look Here haalde weg, toen liep ik een eind het terrein op, daar stonden van die driehoekige boomen, je weet wel, en sneed in het taaie hout, 'k wou twee van die heele boomen hebben. Ik kreeg er kramp van in mijn hand, mijn mes was stomp geworden, ik stond te wurmen en te wurmen en kreeg 't er warm van, de boom zou ik hebben, ik draaide en trok, eindelijk daar ging i - toen de tweede. Look Here

zag ik nergens, op eens zie ik een donkere gedaante naar mij toekomen, mijn hart klopte in mijn keel, ik bleef staan. ‘De kar is vol,’ zei Look Here, want hij was het, ‘heb je nog wat?’ ‘Kerel wat schrok ik van je,’ zei ik. We stonden met elkaar te fluisteren, toen op eens een rilling door mijn lijf ging, Frits had gefloten, schel, twee maal, wij weg, loopen, loopen, 'k liet mijn boom in den steek, die zullen wij morgen wel halen, en holde naar de kar, twee jongens waren er al, één kwam aanloopen, toen wij met ons beiden. Zenuwachtig grepen wij naar de touwen, die vast leken te zitten onder het groen, eindelijk lieten ze los, de kar was al in beweging, de kerel was al dicht-bij.... ik trok zoo hard ik kon, merkte twee jongens naast mij, Look Here en Anton. Zoo holden wij de straat op, de duisternis in van boomen en buitens. De kar donderde over de steenen. Wij hoorden den kerel zijn voeten patsen. ‘Houdt den dief,’ riep i. Frits wist er raad op en begon te zingen: ‘allo, allo, allo gooit maar lekker naar de kegels,’ wij zongen mee, de kerel werd nog nijdiger en smeet met een klinker, hij kletterde tegen 't wiel, 'k viel haast van schrik en liet mijn touw los. ‘Staan blijven jongens,’ zei Kafferneus, ‘wij kennen 'em makkelijk aan met z'n vijven.’ 'k Greep naar mijn mes, ‘kom maar op, weerlicht,’ zei ik, ‘dan kun je op je verdommenis krijgen,’ wat i riep weet ik niet, Albert had zijn katapult uit zijn zak gehaald en schoot met een eikel, zooals i later vertelde. De kerel zei dat 't een schandaal was, maar scheen geen lust te hebben om te vechten. ‘Dat zijn nou jonge-heeren, rijp voor de Schans bennen jelui, maar ik zal proces-verbaal opmaken.’ Nog een boel meer riep i, maar wij gingen er van door, de kerel zei niets meer, Albert riep nog wat, maar Anton zei dat i zijn smoel moest houden. Wij liepen nu langzamer en kwamen bij den ‘Mierenheuvel’, toen vonden wij jou.... zoo is 't gegaan.... dit is alles, zoo-straks had ik meer van kunnen vertellen, maar nu ben ik te moei.’

Frits zei niets, maar lachte fijntjes.

De jongens zwegen.

Anton zat zich angstig te maken over dat proces-verbaal.

- Zoo, zei Herman.

Frits speelde met een tak waarmee hij op 't groen sloeg.

Albert voelde of hij zijn katapult nog wel had.

Look Here zat te bedenken wat er gebeurd zou zijn als de steen iemand geraakt had.

- Wij hebben nou groen genoeg, hernam Herman, mooi zal 't worden, wij hebben nog vier dagen tijd, 't is vandaag de zesde, morgen zeven, acht, negen, tien, op den elfden moet het af zijn, dan is i jarig.

- Wij hebben honderd gulden voor 't cadeau, zei Anton, morgen gaan Hendrik en Wouter naar Amsterdam om een canapé te koopen met zes stoelen, wat 't meer kost legt mevrouw er bij.

- Wij moeten pruiken bestellen voor 't tooneel, zei Graat zachtjes, daar kunnen wij nog wat aan verdienen, 't huren kost een gulden per stuk, wij zeggen van twee. Verleden jaar zei ik dat 't een rijksdaalder kostte, mevrouw zei, dat de andere jongens om twee gulden gevraagd hadden, ik redde mij er uit door te zeggen dat ik een dames-pruik gehad had, maar ik zat in de rats, dat ze 't zou gaan onderzoeken, net als laatst met die kaartjes-derde-klas, toen wij geld voor de tweede hadden gekregen, waarom vertelde IJsbrand ook dat wij zoo'n lol hadden gehad met dien goochelaar? toen waren wij zuur.

Gerard zweeg. De jongens waren slaperig geworden, de kachel lag uit te gaan, de lamp flauwde doordat de olie opraakte, Anton smeet loom nog wat hout in 't vuur, 't hout vatte vlam.

Herman zat te zien, zich lekker voelend tusschen 't groen, bij de aangename warmte, aardig dat licht-gebeef op den grond, 't gleed over Anton zijn laars.

- Nou je spook-historie, meende Gerard.

- Ja, zei Look Here en bedekte zijn beenen met takken,

Albert kroop dichter bij Anton, Frits voelde of hij zijn mes nog wel had, dat had hij graag in zijn hand als hij van spoken hoorde. De jongens zaten in afwachtende houding-van-luisteren, Herman kon vertellen, ja dat kon i.

Herman zag in 't rond en begon:

- In het oude kasteel van den graaf de la Mironde, dat gelegen was in de Ardennen, dicht bij het plaatsje Laroche aan de Oerthe, bevond zich op zekeren somberen herfstavond in de torenkamer, welke zich bevond boven de rivier, de blonde dochter van den graaf met haar voedster. Zij had uit het raam gekeken en gezien hoe de maan uit een grauw-zwarte wolk rees om even later weer bedekt te worden door een aandrijvende wolkenmassa. De slag der torenklok liet het uur van twaalven hooren. ‘Ik heb u hiergebracht’ zeide de voedster, ‘om u een geheim te openbaren, luister naar mij....’ De gravendochter wierp nog een blik door het venster, in de verte kwam....

- Klop, klop, klonk 't op-eens aan de deur, de jongens schrikten, ze hadden half in dommel te luisteren gezeten.

- 't Is tijd jongens!

Goddank, 't was mevrouw. Zij stonden loom op. Anton sloot de kachel, de lamp was uit. Mevrouw keek in de donkere zaal, ja, alles was in orde. De jongens gingen één voor één naar binnen, Frits het laatst, jammer van die spook-historie.

- Nacht mevrouw! -

Columbus. Door J.H. de Veer.

O, dat een land, ginds, over d' oceaan
Op mij, Columbus, wachtte. Insulinde
Zou ik het noemen. - O, en zoo 'k 't vinde,
Ik leer de taal, die men er spreekt, verstaan!

Zie, 'k wou er altijd heen - hier, hier vandaan;
Wat toch kan mij aan 't oud Europa binden?
Waar men geen pleksken ongerept kan vinden,
De menschen dicht opeen als boomen staan -

Ga, ga, poëet! Kies zee in uw corveelen,
Zeil uit, naar 't West - daar, waar de zon verzinkt.
Ge voelt u lokken, door het goud, dat blinkt

In 't firmament, als d'avondtinten spelen -
Breng dát terug, munt het tot goud, dat klinkt,
Tot liedren-goud, klinkend, of vogels kweelen.

Een operatie. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

De pendule sloeg vijf uur.

Nu zou hij wel spoedig komen, làter werd het gewoonlijk niet.... Of had hij vanmiddag, op 't ziekenhuis, niet gezegd, dat hij straks naar mevrouw Van Weeren moest? Dan kon 't nog heel lang duren misschien.... Maar ze wist 't niet goed meer, - het was vanmiddag erg druk geweest, met het inbrengen van het overreden kind, dat zij had helpen verbinden, zoodat zij hem nauwlijks gesproken had.... Hij had haar hand gedrukt, en haar even, vluchtig, in de gang, gekust, toen was hij naar zijn andere patiënten gegaan, en zij naar huis.

Zij stond op van haar fauteuil bij het vuur, en ging naar het raam, om de straat af te zien. Neen, nog niets kwam er aan.... En, verzinkend in mijmering, bleef zij een wijle daar toeven, de handen op den rug gevouwen, het hoofd een weinig genijgd. Zij staarde, zonder bewusten blik, voor zich uit, naar de in schemering liggende huizen, naar de verwazende straten-verten.... zij luisterde, onwetend, dat zij dit deed, naar het aanrollen van zijn coupétje.... Zij was ganschelijk in haar gepeinzen verdiept: zij dacht aan zichzelve.... en aan hem....

O, wat was het toch heerlijk.... héérlijk, het gezamenlijk arbeiden, dat zij deden.... en later - binnen-kort - als zij getrouwd zouden zijn, dan werd het nog veel, véél beter,

dan werd het volmaakt.... Want dan zou zij gehéél in zijn werk kunnen zijn, dan zou zij op de hoogte wezen van al zijn zorgen, beslommeringen en moeilijkheden, en hem die helpen dragen.... Wat was zij nù voor hem?.... wat kon zij nù voor hem zijn?.... Ja, zij was altijd op het ziekenhuis, als hij er zijn ronde kwam doen, zij ging dikwijls, op zijn aanwijzing, naar arme zieken, die verzorging en bijstand behoefden, - maar méér vermocht zij thans niet.... O, als zij bij zijn spreekuur mocht zijn, - soms mee-gaan met hem, als zij hem hulp kon geven, - en óók haar gedachten liet gaan over dubieuse gevallen, om hem te raden misschien.... dan zouden zij één zijn, één niet slechts naar zinnen en ziel, maar één ook naar roeping en doel....

Zij had hem lief, en zij bewonderde hem.... zij had hem lief om zijn mooie menschelijkheid, zijn zachtheid, zijn goedheid, zijn kracht, - zij bewonderde hem om zijn kunde, zijn doorzicht, zijn kalmte, - en zij had eerbied voor hem om de hooge opvatting van zijn taak en de serieuse uitvoering daarvan...

Zij hadden elkaer leeren kennen, toen zij studenten waren; zij hadden tegelijk het arts-examen afgelegd, en zij was een half jaar na hem gepromoveerd. Reeds lang wisten zij van elkanders liefde, reeds lang hadden zij die elkander bekend, en zij hoopten, dweepten en verlangden, totdat nu, eindelijk, hun wensch, op het punt stond vervuld te worden.

Hij had de praktijk van zijn vader overgenomen, en scheen ook diens knapheid en het vertrouwen-der-menschen te hebben verkregen. Zij zouden nu spoedig trouwen; hij bewoonde reeds hun toekomstig huis, dat al geheel was gemeubeld en ingericht.

Daar reed een rijtuig aan, hield stil voor de deur. Het portier sloeg aanstonds open, Herman stapte uit, en wierp het met een slag weer dicht. Hij belde.

Zij deed reeds open.

- 't Is laat, Herman, ben je nog bij mevrouw van Weeren geweest?

- Ja, even.

Hij sloeg zijn arm om haar schouders, gaf haar een zoen, en glimlachte tegen haar, vluchtig-vermoeid.

Zij nam zijn overjas aan, en hing dien aan den ijzeren standaard op.

- Ben je moe? vroeg zij.

- Nee, dàt niet....

Zij ging hem vóór naar haar kamer, stak het gas op, liet de gordijnen neer, en wees hem te gaan zitten, waar zij had gezeten, bij het vuur.

- Is er wat gebeurd, Herman? Je ben zoo stil....

- 'k Zal je zeggen, zei hij. Ik heb je, meen ik, gesproken over die arme Duitsche joden-familie?.... De vrouw heeft de typhus, en is zóó vervallen, dat 'k d'r geen twee dagen leven meer gaf, als ze in dat vuile krot, waar ze wonen, moest blijven.... Gisteravond laat, was 'k er nog, en 'k zeg tegen de man: hier heb je m'n kaartje, ga daar morgenochtend mee naar de Zusters van Liefdadigheid, en vraag, of ze dadelijk 'n brancard sturen, om je vrouw te halen. Vanmiddag, na 't ziekenhuis, ga 'k naar de Zusters van Liefdadigheid, en wat blijkt me daar? Ze hebben de vrouw niet willen opnemen, omdat ze 'n Duitsche jodin is, zei de portierster. 't Was tegen de regels.... Is liefdadigheid tegen de regels van 't Huis van Liefdadigheid? zeg 'k, met 'n vloek d'r op. Roep de patrones. En toen die kwam, heb 'k d'r an d'r verstand gebracht, dat ze, als 't om 'n menschenleven ging, maar 's 'n uitzondering moest maken. En om 't geteem en gelamenteer te doen ophouen, zei 'k, dat *ik* àlles op m'n verantwoording nam. 'k Ging zelf mee met de brancard. De man zat met z'n kop in z'n handen, de vrouw lag flauw. 't Had niet langer meer moeten duren.... En toen heb 'k d'r weg-gebracht, daardoor is 't zoo laat geworden, begrijp je? Maar wat 'n schandaal toch die godsdiensthaat, hè? Ze zouen 'n mensch gewoon laten krepeeren, 'k verzeker je.

- Ja, zei ze, en streelde hem over zijn haar. Wat goed, dat

je dat gedaan hebt, Herman.... En ze voelde zich gelukkig en trotsch om zijn gevoelige flinkheid, en achtte hem hoog, om wat hij deed, en durfde. Ze apprecieerde het zoo, dat hij zich niet slechts strikt, aan wat zijn plicht was, hield, maar nog veel verder ging. en zijn macht-van-arts tevens gebruikte, om wèl te doen, en hulp te geven, waar hij kon....

- En zou ze nu beter worden, wat denk je?

- Ja, beter worden, Willy, - dat weet 'k niet, maar ze heeft nu tenminste 'n kans.

Er werd geklopt. De meid kwam zeggen, dat er gedekt was, en dat mevrouw hen wachtte.

II.

Den heelen morgen was Willy bezig geweest. Ze had, met een wijkzuster, de allerarmste huizen bezocht, en haar gewezen op de noodzakelijkheid van daar voedsel en geld te doen brengen. Ze was zelve naar het armbestuur gegaan, om dekens te vragen, en, op verzoek van Herman, naar eenige herstellenden gaan zien, opdat hij daar zelf dan niet weder heen behoefde, hetgeen hem veel tijd winnen deed. Ze was laat thuis gekomen, maar, na het koffie-drinken, had ze tot drie uur tijd, dan moest ze op het ziekenhuis wezen, om bij Herman's ronde tegenwoordig te zijn.

Ze zat nu in haar kamer, en rustte wat. Maar aldoor gingen haar gedachten naar het punt, dat haar sinds eenigen tijd geheel vervulde. Herman had een patiënte, die een operatie moest ondergaan, en hij had háár gevraagd, hem daarbij als assistente behulpzaam te zijn. Die vraag had haar een gevoel gegeven van heerlijken trots, en een blij vertrouwen op haar eigen kunde, en het was haar een verrukkelijke voldoening, te bespeuren, dat hij in haar zijn gelijke zag, en dat zij in staat was, hem bij te staan.

Zij had geen moment geaarzeld, toen hij het vroeg. Zij vond het een bewijs van waardeering en vertrouwen van hem, en

vooral vleide het haar zoo, dat zij hem *helpen* kon. Zij wist, dat zij geheel haar kalmte zou bewaren, dat zij hem, in geen enkel opzicht, storen, hem integendeel diensten bewijzen zou, en wist ook, dat haar aanwezigheid hem altijd tot rust en bedaardheid stemde, - dus ook voor hèm durfde zij een bevestigend antwoord te geven. Zij had het al zoo vaak met vreugde aan zichzelve bemerkt, dat zij bij geen enkelen ziekte-toestand het bestuur over haar verstand verloor, dat nooit haar gevoel haar beheerschte. Zij bleef altijd normaal, volkomen aan zichzelve gelijk, zij was immer bij machte te doen, wat zij hàd te doen, zij zag het geval aan als medicus, niet slechts als mensch, - en ging er later soms, bij een plotselinge herinnering, een huivering van afschuw door haar heen, dan herdacht zij met vage verbazing, hoe kalm en onaangedaan zij was geweest, op het oogenblik zelf, toen dat verschrikkelijke gebeurde, en zij verwonderde zich, maar verheugde zich tevens.

Ja, zij had wel echte dokters-hersenen, en wel echt doktersbloed...

En Herman, zelf altijd zoo handig, zoo wel-wetend, zoo vol zelfbeheersching, kon dat zoo waardeeren in haar.

O, Herman!.... Zij zag hem zoo groot en goed, zoo verstandig en knap, zoo geheel op de hoogte van theorie en praktijk, zij vond hem zoo nobel, zoo hoog.... Want met al zijn wilskracht en doorzettingsvermogen, was hij zoo gevoelig en zacht als een vrouw. Nooit onthield hij, bij een sterfgeval, den achterblijvenden den troost van zijn medelijden, steeds voegde hij, bij zijn raadgevingen en bevelen, een woord van bemoediging en hoop....

Morgen zou het zijn, morgen....

Dan zou zij hem, voor de eerste maal, in volle functie zien, dan toonde hij zich aan haar, niet slechts als geneesheer, maar ook als chirurg. En zij wist, dat hij, tot chirurgische bewerkingen, volledig de bekwaamheid had; zij had dat gehoord van zijn collega's, die hem roemden en prezen, zij had het zelve ook opgemerkt uit de wijze, waarop hij, over dergelijke gevallen, te spreken placht.

Zij vertrouwde zijn kunde volkomen, zijn hand was vast, zijn blik was scherp, - zij twijfelde niet, of de operatie zou slagen, die mòest gelukken onder hèm.

Maar bij deze gedachte wankelde haar onwrikbaar vertrouwen een ondeelbaar moment. Was zij niet àl te overmoedig, niet àl te veel verzekerd van den goeden gang?.... Hoe, als de patiënte te zwak bleek te zijn, hoe, als er zich een onvoorziene complicatie voor kwam te doen?.... Maar aanstonds onderdrukte zij haar onrust met kracht: wanneer zij Herman angst en zwakheid toonde, zou dit inwerking hebben op hem, en verloor hij mogelijk iets van de bedaardheid, die hij zoo noodig had, om geschikt te zijn voor zijn doel.

Morgen, morgen....

Zij zag zich reeds bij hem staan, hoe zij volgde het werk van zijn vingeren, hoe hij ferm en beslist zijn arbeid verrichtte.... en zij zag den anderen dokter en de zusters daar staan als zij, allen ziende naar hem, en zijn moed en zijn kennis bewonderend.... En zij hoorde een kort bevel, dat de doodsche stilte verbrak, en *zij* was daar, om aan dat bevel te voldoen, en hem den bijstand te geven, dien hij verlangde....

O, zij was zoo gelukkig.... gelukkig, dat zij er bij mocht zijn. Dat hij haar die plaats nevens hem niet onwaardig keurde, dat hij haar tegenwoordigheid wenschte, dat hij haar noodig had....

Zij schrikte plotseling op. Het was reeds half-drie, en het ziekenhuis was ver af.

Maar zij kwam er op tijd, en zij wachtte hem op in het spreekkamertje, onderwijl voor hem rangschikkend de lijstjes over koorts-temperatuur, 't verdragen der medicijn, 't doorbrengen van den nacht, die een zuster haar had gegeven. Hij kwam, zag de papieren door, gaf haar een schertsend complimentje over haar zelf-naar-het-armbestuur-gaan, om dekens te vragen, en begon zijn ronde met haar.

Zij volgde hem door de zalen van bed tot bed, van patiënt tot patiënt. Zij schreef voor hem de dingen op, die moesten

onthouden worden, zij verzamelde de recepten, die hij haar een voor een gaf, en reikte ze aan de zaal-zuster over.

En met blijden blik zag zij, hoe welkom Herman iederen zieke scheen, hoe allen in hem geloofden, en van hèm hun heil verwachtten, - en hoe bedaard en zeker zijn handelen was, en hoe opbeurend en moed-gevend, wat hij zei.

Zij hielp hem nieuwe verbanden leggen, en bewonderde zijn geduld bij een klagenden, veel-pijn-lijdenden patiënt, die zich niet, zooals de anderen, lijdzaam helpen liet, maar kreunde, en zich bewoog, en den dokter lastig viel. Maar eindelijk waren zij toch op de zieken-zalen gereed, en konden zij naar de inkamers-verpleegden gaan.

In een dier kleine, een-ramige, schaarsch-gemeubelde vertrekjes lag ook zij, voor wie morgen de poging tot algeheel herstel zou worden gewaagd. Zij zag bleek, en had de oogen blauw-omkringd, zij scheen zeer angstig en geagiteerd te zijn, en had slecht geslapen des nachts, zooals de zuster hun zachtjes zeide, achter het tochtscherm bij de deur.

Haar man zat bij haar, en hield haar hand in de zijne. Toen Herman en Willy binnen-kwamen, maakte hij haar vingers los, en stond op.

Vriendelijk wendde Herman zich tot zijn patiënte, hij deed haar belangstellende vragen, en kalmeerde haar reeds door den toon van zijn stem.

- O, dokter.... u wéét niet, hoe bang 'k ben.... zei ze, fluisterend, opdat haar man haar niet zou verstaan.

- Maar dat moet u niet zijn, mevrouwtje, waarachtig niet, geloof u me toch!.... Ik maak u niets wijs, als 'k u zeg, dat u d'r niets van merkt, absoluut niets.... U valt in slaap, - dat 's alles, en als u weer wakker wordt, is de heele boel achter de rug.

- Heusch, dokter, heusch? vroeg ze dringend, met doodsbange oogen.

Hij glimlachte tegen haar, een glimlach vol moed en vertrouwen. Hij zeide, dat ze volkomen rustig kon zijn, dat er

geen enkele reden tot bezorgdheid bestond, en dat ze even hoopvol en opgeruimd moest wezen als hij.

Hij zeide, dat hij van-avond nog eens terugkomen zou, gaf de zuster wenken omtrent het diëet der zieke, en verbood het ontvangen van verder bezoek.

Haar man ging mee uit de kamer.

- Dokter, vroeg hij nerveus, zou ze 't werkelijk kunnen doorstaan?.... Is ze niet te zwak?.... Zou d'r gestel niet te veel worden aangegrepen.... dokter?

- Wees u nu maar kalm, 't zal beter gaan, dan u denkt, en wind uw vrouw niet op.... 'k Begrijp heel best, dat u in spanning zit, maar alles hangt van deze operatie af.... die was noodzakelijk, dat weet u.

- En ze zal d'r niets van voelen, dokter?

- Niets.... niets. Daar kan u vast van op an. Ze wordt in 't lift-kamertje weg-gemaakt, ze ziet dus niets van de toebereidselen, zeg u haar dat nog eens, dat zal d'r wel gerust stellen.

- En hoe laat gebeurt 't, dokter?

- Om elf uur morgen-ochtend, maar we hebben haar gezegd om twaalf, verspreek u dus niet.

De ronde was gedaan. Herman moest naar zijn andere patiënten. Willy stak haar arm door den zijne, toen zij de trappen afliepen, om naar den uitgang van het gebouw te gaan.

- Vanavond kan 'k niet komen, kindje, dat begrijp je zeker wel, hè? zei hij.

- Ja, antwoordde ze, ofschoon het haar leed deed om hem, dat hij aan den voor-avond van zoo een gewichtìgen dag zelfs geen rust nemen kon.

- Je moet d'r maar niet te veel an denken, raadde hij haar, we hebben morgen allebei onze kalmte wel noodig....

- Zie je d'r erg tegen op, Herman? vroeg zij bezorgd.

- O, nee.... 't Is wel 'n lastig geval, maar 'k geloof wel, dat 'k precies weet, wat 't is.... De professor denkt er juist zoo over als ik, dat geeft me nogal moed.... En dan is 't me ook zoo'n rust, 't bewustzijn, dat jij d'r bij wezen zal....

Ze stonden alleen in de vestibule. Ze zagen elkander open en vol in de oogen, en kusten elkaer.

Hij drukte haar hand met kracht in de zijne.

- Tot morgen, zei hij.

- Tot morgen....

Hij stapte zijn koetsje in, en trok het portier achter zich dicht. Nog even wuifde hij haar toe met de hand, toen zag zij hem niet meer.

Zij bleef staan op de stoep, en staarde het rijtuigje na, totdat het om een straten-hoek verdween.

Ze zou hem niet terug-zien, vóór morgen, in de operatie-zaal.... En 't was haar, of ze verzuimd had, hem opwekking te geven, en hoop en moed, en zij verweet zich, dat zij hem zóó liet gaan.... Maar dan zag zij weer zijn gelaat, hoe zeker en zelf-bewust het stond, en haar rust keerde terug.

Morgen.... morgen....

(*Wordt vervolgd*).

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CLVII.

Als 'k op uw gelaat zie langzaam zweven
Vage schaduw van een licht verdriet,
Voel ik 't wankel bloed me in de aadren beven,
Als beeft een watertje tusschen 't riet,

Wen een rasse windstoot maar heel even
Strijkt, dat het rilt, door 't ruischend gespriet,
En dan aan 't rustig plasje gaat geven
Rimpling van angst, wen de wind 'r op stiet....

O, mijn heele ziel leeft stil met u mede
Iedere gedachte en zorg en bezwaar, -
Voelt zich als een bode van zoeten vrede, -
Altijd, als er nood is, houdt hij zich klaar....
O, mijn heele ziel kent alleen dees bede:
‘Red haar, Genaadgen, van angst en gevaar!’

CLVIII.

Uw teêr gelaat is schoon, als nauw-ontloken
Bloesem, die hangt ln weelge blader-schaûw....
Een lach van levens-blijheid komt soms gauw
't, Gelijk een vrool'ke zonnebundel, strooken.

O, zitten wilde ik dan bij ù, gedoken
Onder het zachte, warme lommer, nauw
Bewegend, altijd rustig, aadmend flauw,
Als door een overmaat van min gebroken....

Want altijd wordt het zomer om u heen,
Als gij maar even lacht, maar even, open,
Uw oogen opzien, klaar als edelsteen....

Schoon ook de takken van den regen dropen,
Zou ik maar altijd blijven liggen, blijd,
Dat gij in regen als in zon daar zijt....

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Tweede bedrijf.

Decoratie: een deftig gemeubileerde kamer.

Eerste tooneel.

Mevrouw van Helden, Willem.

Willem

(in uniform, zonder sabel, de middendeur inkomend als het gordijn opgaat. Zijn houding jegens zijn moeder is niet zoo hartelijk als de hare jegens hem).

Dag, moeder; hoe gaat 't u.

Mevr.

(die aan een tafel met een handwerkje zit, hem tegemoetloopend en omhelzend).

Wel, Willem, beste jongen. 'k Had je eerst morgen verwacht. Wat heerlijk dat je nu al komt.

Willem.

Als u dacht dat ik morgen komen zou, dan heeft u zich vergist. Voor-eergister was 't divisiemaneuver, eergister en gister terugmarsch uit de kantonnementen. Zware dagen, zeg 'k u.

Mevr.

Daarom zie je er zoo slecht uit. 't Zal moeheid zijn, naar me dunkt.

Willem.

Nee, moeder, er zijn andere dingen, die me er zoo doen uitzien: verdriet, ergernis, opgekropte drift. Is vader thuis?

Mevr.
Nee. Gelukkig niet. Als hij je zoo zag! -

Willem.
Dan zou hij zich ook niet goed kunnen houden, hé. 't Is gek, als iemand driftig tegenover hem staat, schijnt dat te werken als een rooie lap op een stier, en of de ander gelijk heeft, doet er niet toe. En dat terwijl hij in zijn gewone doen zoo kalm is.

Mevr.
Schijnbaar kalm, je weet dat zoo goed als ik.

Willem.
Ja; 'k kan u niet half zeggen, hoe kriebelig me dat soms maakt. 't Is me, of er soms duizend spinnen op me omloopen. Nooit flink en rond te kunnen zeggen, waar 't op staat! Kun je af en toe 's een ui tappen zooals Corij, dan slikt vader nog al wat - maar zeg je iets in ernst, zooals ik dat nu eenmaal niet ànders kan, dan is 't mis, en heb je 'n lang gezicht. Dat begin 'k hoe langer hoe minder uit te kunnen staan, en daarom -

Mevr.
- ben je bang, dat -

Willem.
- 't tusschen vader en mij nog 's uit zal loopen op 'n verschrikkelijke uitbarsting. Waarachtig! -

Mevr.
Niet als je altijd kàlm zegt, wat je te zeggen hebt.

Willem.
Dan mot je dat maar altijd kùnnen.

Mevr.
Als je dat in ernst wìlt! -

Willem.
Och zie, 'k heb altijd thuis 't gevoel, of 'k kom in een dikke, onfrissche atmosfeer, die me 't ademhalen moeielijk maakt, en me nog prikkelbaarder doet zijn dan 'k al ben.

Mevr.
Wat is daar nu voor reden voor.

Willem.
Heel veel. 'k Weet zeker dat vader tevreden is, als 'k maar een vroolijk gezicht zet, al verga 'k van binnen ook van ergernis en verdriet. Wat is dat nu voor flauwe boel! - Trouwens u is in dit opzicht niet veel anders dan hij.

Mevr.

Dat mòet wel; om de rust en vrede hier in huis te bewaren. Maar stel je 's voor, dat 'k dat nièt deed! -

Willem.

Wat zou 't dan nog. Elkaar zeggen waar 't op staat, daarna zonder rancune zijn, zoo moest onze omgang zijn. En wat is nou 't geval? 't is hier alles zoo poeslief in huis, dat 't minste harde woordje de beteekenis krijgt van

een uitdaging op leven en dood. Zie, dat vind 'k nu, om 't eindelijk uit te gillen.

Mevr.

Al is dat bij je vader ook 't geval, dan heb je toch nog altijd mìj, om je gemoed aan uit te storten.

Willem.

Zeker, moeder, in dàt opzicht heb 'k u ook geen verwijt te maken.

Mevr.

In wèlk opzicht dan?

Willem.

In - och nee, niets. 'k Ben te overspannen om daar nu met u over te spreken, en er 's ook wel reden toe

(terwijl Mevr. Willem vragend aanziende, de schouders ophaalt)

. Blijft vader nog lang uit?

Mevr.

O, nog wel 'n half uur. Je hebt dus tijd me ten minste te vertellen, wat je dat verdriet en die ergernis bezorgt. Dat verdriet in de eerste plaats, waar slaat dat op?

Willem.

Och - al hebben we elkaar daar nog nooit over gesproken - u heeft er toch wel van gehoord, hé? - van dat mooie jufke in den winkel, waar 'k mijn kamers heb.

Mevr.

Ik niet, nee - misschien je vader. A! - hebben we 't aan *haar* te danken, dat je opeens in je uitgaan bent blijven steken, en er geen ooren naar had 'n meisje uit eigen stand te vragen - dat je niet eens je oud vriendinnetje Thilde Stolwijk hier te logeeren wou hebben?

Willem.

Ja.

Mevr.

Dan ben je op haar verliefd! - Willem, foei, op 'n winkeljufke. Hoe 's dat mogelijk!

Willem

(niet met volle overtuiging).

Ik wàs verliefd op haar, moeder, en zòò dat 'k niet buiten haar leven kon. 'k Zou haar nou wel kunnen tràppen!

Mevr.

En zoo op eens? Hoe 's dat dan gekomen?

Willem.

Och, dat kan 'k u onmogelijk alles vertellen. 'k Heb 't land aan haar gekregen, toen me bleek wat 'n schandelijk slecht karakter ze heeft, en hoe ze mij ignobel bedroog. Niet alleen mij, maar ook den man, waar ze mee trouwen gaat.

Mevr.

Dus ze gaat trouwen.

Willem.

Ja, moeder; tusschen ons is alles uit.

Mevr.
Willem, o, dat neemt me 'n pak van 't hart. 'k Ben nu weer vol vertrouwen, dat je eindelijk 's onzen zin zult gaan doen, en je 'n lief vrouwtje uit eigen stand zult kiezen, waar wij ons niet over hoeven te schamen. Stel je 's voor, Willem, jij getrouwd met Thilde Stolwijk, wat zou dat heerlijk zijn. Dat jufke is nu toch voor altijd vergeten, hé?

Willem.
Dat kan 'k onmogelijk zoo vast zeggen, moeder. 't Is me niet mogelijk alles nu al te overzien - mijn passie - mijn verachting - 't sterk makend idee haar flink onder de oogen te hebben gezien, en 't deprimeerend berouw haar zoo ruw te hebben toegesproken. Dat alles woelt en vecht in me, u weet niet hoe. Is dat eenmaal uitgevochten, dan zal eerst blijken, of 'k het zonder dìe passie harden kan.

Mevr.
O, daar ben 'k geen oogenblik bang voor. En zeg, m'n beste jongen, wat je ergèrnis geeft, slaat dat op je betrekking?

Willem.
Ja, moeder. U weet wel, met mijn minderen op den besten voet, kreeg 'k het den laatsten tijd met de meeste chefs al meer en meer te kwaad.

Mevr.
Dat 's toch je eigen schuld - door je prikkelbaarheid.

Willem.
Is 't dan mìjn schuld, dat ik zoo ben.

Mevr.
Natuurlijk. De mìjne soms?

Willem.
De uwe? - och -

Mevr.
Zie je wel, daarmee beken je ongelijk. Doe dat nu ook tegenoer -je chefs, en er is niets te doen.

Willem.
Wat 'n logica! - Ongelijk bekennen tegenover mijn chefs, dat doe 'k in geen geval. Zooals die ellendeling van 'n majoor me 'n kool heeft gestoofd.

Mevr.
Hoe dat?

Willem.
Wel, 'k had bij mijn sectie 'n ziek peerd. 't Beest hield zich goed, tot op den laatsten dag, dat mijn sectie bij de voorhoede was ingedeeld. Toen was de fut er uit. Mijn batterijkommandant, 'n goeie, kalme vent, met wien 'k nooit 'n enkel woord heb

gehad, waarschuwde den ander - hm! om 'n ziek peerd 'n heele maneuver te bederven, dat ging

niet an - dan had ik 't maar eerder motten melden - natuurlijk alleen argumenten om de schuld op mij te kunnen gooien, als er 's een ongeluk gebeurde. Enfin, bij 't terugtrekken uit de voorhoede-stelling struikelt 't beest, slaat met 'n stukrijer over den kop, met in vollen ren de bespanning en alles er over heen - de stukrijers en kanonniers - de voorwagen met doorgeknapten disselboom - 't kanon met affuit - afschuwelijk, hu!

Mevr.
Natuurlijk ongelukken!

Willem

(schamper lachend).

U vraagt dat wel kalm, sacré nom! - maar 't is waar, u was er zelf niet bij, en kunt er u geen voorstelling van maken. 't Kanon met de monding omhoog, boven op paarden en menschen, alles in elkaar persend - de staart van de affuit geboord door 't lijf van 'n achterpeerd, morsdood! - het andere den ruggestreng door midden gebroken door een rad van den voorwagen - de achterrijer en de rest er onder - 'n bloederige vleeschmassa, trillend en kreunend van angst en pijn - afschuwelijk! - O, 'k zou dat nòòit meer, nòòit meer kunnen zien!

Mevr.
Dat mag ook niet, m'n arme jongen!

Willem.
En wat nou 't gemeenste van de kwestie is: - van dat alles krijg *ik* de schuld - en d' ander liegt - hij liegt - al is hij duizendmaal mijn chef.

Mevr.
Maar hoe weet je dat?

Willem.
Dat heeft mijn regimentskommandant me van morgen op 't rapport wel duidelijk gemaakt. 'k Ben toen ook brutaal geworden - noemde 't van den ander 'n gemeene streek - en heb gedreigd de zaak voor den krijgsraad te brengen.

Mevr.
Dat zei je toch in drift! -

Willem.
Natuurlijk. Me zoo uitlaten is de zaak voor den krijgsraad brengen, maar niet op de manier, waarop ik dat wou.

Mevr.
Hemel, Willem, wat 'n schande! - Na al die onaangenaamheden nog dat er bij.

Willem.
Er 's nog wel 'n mouw aan te passen. In dienst

blijven kan 'k nu meer in geen geval. Wilt u niet dat de zaak voor den krijgsraad komt, nou, vader spreekt den kolonel wel 's op de kroeg, en ik trek doodbedaard uit dienst. Zie dat maar van 'm gedaan te krijgen, en alles loopt met 'n sisser af.

Mevr.
Nu goed - maar op één voorwaarde.

Willem.
Dat 'k vroolijk zal kijken als vader komt - van wege de rust en vrede hier in huis - uw oud devies!

Mevr.
Ja dat, Willem.

Willem.
Maar u heeft nog iets - dat zie 'k duidelijk aan uw gezicht.

Mevr.
Dat heb 'k ook, Willem. Die geschiedenis met dat mooie jufke maakt me banger dan al 't andere met elkaar.

Willem.
En wat wou u daartegen.

Mevr.
Dat je 'n meisje zocht uit eigen stand.

Willem.
Dus dat 'k weer begon met uitgaan.

Mevr.
Dat 's niet meer noodig. Heb 'k je al verteld waar vader met Corij heen is?

Willem.
Nee.

Mevr.
Naar 't station om je oud vriendinnetje, Thilde Stolwijk, te halen. Die komt hier voor onbepaald logeeren.

Willem.
Wat?

Mevr.
In den tijd dat jij op maneuver was, is Thilde's vader door financiëele deveine totaal geruineerd. Je weet, een man als hij vraagt niet om hulp, een meisje als Thilde evenmin - toen hebben wìj gevraagd, of Thilde hier wou komen logeeren, alleen voor óns plezier en dat van Corij, die hier heelemaal zonder kennissen is. Dat schrèven we, slim overlegd, hè? -

Willem.

En ze nam uw propositie an?

Mevr.

Ja.

Willem.

Maar de ouwe heer Stolwijk dan.

Mevr.

Hij zal zich wel door 't leven slaan, maak je daar niet ongerust over.

Willem

(iets opgewekter).

Dus Thilde - komt - in elk geval.

Mevr.

Ja, Willem. Maar 't is - of je op eens wat opge-

wekter bent.

(Zijn handen grijpend)

. Zeg, jongen, zou 't werkelijk kunnen zijn, dat je 't prèttig vindt? O, wat zou me dat gelukkig maken.

Willem

(droomerig voor zich uit starend).

'k Weet niet, moeder, 'k kan dat nog niet zeggen. Herinnert u zich nog wel den tijd van vroeger, toen 'k heel anders was dan nu. Zie - 't is of zich daar op eens een mooi panorama voor me ontrolt, vol voorjaarspracht en bloemengeur. Toen was 'k nog rein - als Thilde zelf - en 'k vond in die reinheid ook genot. Én nu? - en nu? -

Mevr.
Je zult weer worden, zooals je toen was; geloof me, Willem.

Willem

(niet lettend op de woorden van zijn moeder).

Dan speelden we, Thilde en ik; moegespeeld vleiden we ons in dat dennenboschje neer, en zaten daar hand in hand. De houtduif kirde boven ons hoofd - vlinders vlogen om ons - 'n krekel piepte in 't gras - 't was reinheid en onschuld om ons en in ons, anders niet. Dan spraken we van trouwen, van nooit van elkaar te zullen gaan - en als ze dan zoo trotsch haar blonde krullen schudde, zei, dat ze met niemand anders trouwen wilde dan met mij - Wat is er van dat alles gekomen? - niets, niets.

Mevr.
Dat komt terug, Willem, als jullie elkaar maar weer 's gesproken hebt.

Willem.
Als 'k was gebleven, die 'k toen was. Maar nù! -

Mevr.
Hou je dan heelemaal niet meer van haar?

Willem.
Natuurlijk niet; wat wou u dan.

Mevr.
Maar zij dan toch; zij heeft je stellig nog lief.

Willem

(kriebelig).

Ach moeder, wat is u toch verschrikkelijk bekrompen. Denkt u dan werkelijk dat een meisje als Thilde hier zou komen logeeren, als daar de minste kwestie van was?

Mevr.

Maar spìjten doet 't je dan toch niet, dat ze komt.

Willem.

Dàt niet - je kunt ook nooit weten - als 't in m'n hoofd maar 's tot rust is gekomen, wie weet of dan haar invloed niet groot genoeg zal zijn om me weer te maken

wat 'k vroeger was, rein, boven alles rein. O moeder, als dat zoover 's komen mocht, wat zou dat heerlijk zijn.

Mevr.

(hem een kus gevend).

Laten we er maar op vertrouwen, Willem, dat 't zoover komt - Daar 's vader met de beide meisjes. Nou wat je beloofd hebt, hé, jongen? - 'n vroolijk gezicht, toe, ja? -

(de heer van Helden, Thilde en Corij treden door de middendeur op. Thilde in reiskostuum, met een taschje over den schouder).

(*Wordt vervolgd*).

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

II.

- Op het groene boerenland,
In het frissche water,
Ploeteren aardige gansjes rond....

- Och nee, dát niet!
- Nou, wat dan!.... Wacht, di's zoo aardig:

Als het muisjen in zijn huisjen,
Oef, zoo snel als de wind,
Kruipt het voetje van mijn poetje
In het sokje....

Nijdige slag uit het kinderbed middenop 't kartonnen boek, dat kreukend ombuigt.
- Da' boek niet!
- Zoo, nou, as jij dan maar zegt welk boek wel.
- Van Juffrouw Onschuld.
- Kind! alweer van Juffrouw Onschuld, dat he'k van morge pas geleze!
- Och jawel!!

- Nou bedaar! Mijn is 't goed hoor.... '*Juffrouw Onschuld*', *zoo hadden Eveline's broers haar genoemd*, *omdat ze altijd*, *voor al wat ze verkeerd deed*, *een excuus had in te brengen. Brak ze een glas*, *of een kopje....*'

Langzaam las Geertje, en vond dat ze 't erg vervelend dee', maar was al blij dat Truus tevreden lag te luisteren. 't Krieuwde om er neus, in 'r bovenlip, telkens dat holle gevoel aan 'r gehemelte, dat ze gapen mòest; toch las ze àl voort aan het zeurig verhaaltje, Truus heimlijk bewonderend, dat die zoo zoet bleef onder de dekens. De vorige dagen, met die vreeselijke hitte, was 't hier in 't kamertje nog beter uit te houden geweest dan nu. Alles toe, het raam èn de deur! 't Was guur opeensweer buiten, dat had ze straks op het plat gevoeld, maar dat nu de deur toe moest omdat Truus 'n beetje overeind zat!.... Hè gut, ze kon het gapen niet laten. Als ze 'n oogenblikkie ophield met lezen, zou ze zóó indommelen.... '*Zoodra Eveline alleen was*, *begon ze een deuntje te huilen*, *minder nog om 't gemis van het rijtoertje*, *dan wel omdat ze zoo onrechtvaardig werd behandeld*'.... Hè, wat 'n vervelend verhaal, en dat die Truus dat nou zoo mooi vond! Je kon' d'r toch bij kindere heelemaal niet op an.... Ja, 't kon 'r niks schelen, as de Juffrouw bove kwam, moch' die best zien dat ze zat te stikke: 't kraagje van d'r blouse los, dat was teminste iets minder benauwd.... '*Eveline drcogde dus haar tranen*, *en begon ditmaal in ernst te studeer en. Eerst elke maat langzaam*, *tien keer achtereen.... Daarna de heele studie.... wat vlugger*, *in het vereischte tempo....*'

- 'Mejuffrouw G. Hendriks'. Eén brief! Asjeblief!

- Gut! Meneer!....

- Zit Geer je prettig voor te leze, Troelala! Da's 'n leventje, hé?.... Zeg, 't is hier benauwd! Jij heb et ook warm!.... O got, dóe maar niet! 'k Weet toch wel da'j 'n mooie hals heb.... Krijgt Troelala 'et niet te warm?.... Laat teminste de deur wat ope.... Zoo....

- As de Juffrouw dat maar goed vindt!

- Och jullie heb' et hier veel te benauwd.... Zeg is, wat krij' je daar voor 'n brief! Hei je familie in Amerika?

- Van 'n kennis....

- O zoo! U doet niet minder! Haal jij ze heel uit Amerika!.... Dàg!.... Dag Truuzepop!

Weg was Meneer. O, wat had Geer het land! Hoe zoo opééns nou 'n brief van Willem? En dat Meneer dat net moest zien! Hoe kwam Willem an d'r adres! Ja, natuurlijk van Jan, en van thuis. Maar wat hattie opeens 'r te schrijven! Ook 'n taaie.... Hè God, dat Meneer....

- Wat? Ja 'n brief uit 'n ander land. Kijk wat 'n malle postzegel. Wee jij die hebbe.... of wiwwe n'm voor Jan beware.... Jij.... Nou daar hei je-n-et heele adres.

Grootje, kijk toch us, wat 'n epistel! Ja, dat kon ze niet leze, rare name.... '*Lieve en zeer waarde Vriendin*'.... Netjes schrijftie. '*Gij zult zeker reeds lang eenige tijding van mij hebben verwacht*'.... Gut nee, heelemaal niet....

- Hè? Ja maar Geer moet nou eve leze.... Wee je nou eerst Vergeetmenietje nog us ankleeje?.... Nou já maar, affijn, vooruit dan maar. Wegloope zal die brief niet.... Weet je nog waar we ware gebleven?

Weer dwong Geertje haar mond tot hardop lezen. Slaap had ze, net het tegendeel van lust om geluid met 'r droge tong te maken, maar anders kreeg je-n'-en huilpartij, Truusje was toch al zoo zoet vandaag!.... Hè, wat vervelend toch, nou van die brief! Stòm, dat ze gezeid had 'van 'n kennis'. O, wat had ze daar gruwelijk spijt van! Hoe kwàm ze 't te zegge.... Ze wist het niet.... Laa's kijke.... O ja! toen.... Meneer keek zoo plaag'rig. Eerst al, met dat geplaag om 'r boordje.... Toen, net of dat heel wat was, dat zij iemand kende in Amerika.... Ja, daarom had ze gezeid 'van 'n kennis'. Net zoo ommers as et wàs.... Maar ze zàg dat Meneer et raar von'. Altijd, dan werde z'n ooge wat ànders.... Och maar malligheid! 't zou um 'n zorg zijn, of zìj 'n kennis in Amerika had.... Hè nee, ze had et gezeid om te

plage.... Waarom had hij ook geplaagd met 'r boordje....

- Wát! Verveelt et je nou al weer.... Wee je dan nou de pop is hebbe.... Dan ga ik effe naar beneje....

- Hè nee....

- .... Kijke of je arreroet klaar is!....

.... Wacht, ze zou de deur maar toedoen, Truus mocht is te veel overend komme. Hè, je bekwam al, hier op de trap. Dát de Juffrouw dat niet wou geloove, dat et slecht voor et kind moest weze, altijd die stiklucht in 't kamertje. Maar efijn! nog enkele daagies.... O heerejee, aweer es ruzie....

- Wa' bliksem! As ik in me vrije middag in m'n-eigen huis nie' met halters mag werke! Wat gaat et goddome 'n ander an!

- Ze lache je uit, man!

- Wie lacht m'n uit! Die halleve hoere daar van Stevens, ja dat zal m'n zorg weze!

- Nou ga je gang, as je mit gemeene woorde begint....

- O, dat is nou omdat Geertje d'r bijstaat. Och gut, sjeneere me woorde je? Waar bemoei je je dan ook mee.... O zoo, nou gaat ze weg!

Geertje schaamde zich dat ze er was! Wáár stond de zak met de arrowroot? Weg nou - niet met Meneer in de kamer....

- Zoek je wat?

- Och, de arreroet.... Sefie heeft ze zeker nog in de keuken....

- Nee, loop jij nou óók niet weg. Zeg nou, vin' jij d'ar nou wat an, da'k op Zondag hier op het plat wat met m'n halters klungel?

Geertje lachte. Goeie Meneer! Net 'n groote jongen soms!

- Nou en nou hadt je me vrouw motte hoore.... Is d'r geen arraroet? Moedertje! Net zoo'n klein moedertje bei je voor Truus. Nou maar ze houdt ook veel van je.... Hei je zóó'n

haast!.... Eerst effe vertelle: hoe was 't met die meneer in Amerika!

- Och!.... plaag....

God, haast tegen de Juffrouw! Gelukkig nog net op tijd de kamer uit.

- Ik kan de arreroet niet vinde....

- Die heb ik toch! kwam nijdig Sophie!

Vriendelijk altijd Sefie.

- Waarom most u ze in de kamer zoeke?

- Daar hoort ze toch!

- En u wist da'k ze had.

- Nee, dat wist 'k natuurlijk niet. Anders zou 'k niet zoo stom zijn geweest om voor niks de heele kast door te zoeke.

Zoo, nou jij! dacht Geertje. Maar de meid zweeg. Lamme tang! Nou was waarachtig het water haast koud! Niet laten merke! Dood kalm 'et stel ansteke....

- Heb u nou it stel noodig?

- Ja, et water in de ketel is koud.

Doodkalm nou.... Nee, niet naar binne... Liever eve maar naar Truus.... Hè, wat 'n hèl was dat toch hier in huis, altijd die ruzies van man en vrouw.... Ze begreep nìks van de Juffrouw. Waarom had ze Meneer getrouwd, als ze niet zóóveel van 'm kon verdragen. Nooit kon Meneer wat doen in huis, of de Juffrouw had wat te zegge! Wat kon dat nou schele, dat werke met halters, Zondags! Laatst had 'r de heele Zondag over wel 'n wasch gehange!.... Zij zou 't juist leuk vinde, as ze de Juffrouw was, dat gewerk van d'r man met halters. Wat 'n mooie vent was 't toch - zooas ie daar stond in z'n overhemd! Heelemaal zoo'n *heer* in z'n doen. En zoo krachtig en gezond.... Misschien was z'n vrouw daar wel jaloersch van.... Hij altijd met z'n komplimentjes. Laa'st had ie dat ook al gezeid van ‘klein moedertje’. Heerejee, as de Juffrouw et hoorde! Nou et mocht weze dan zooas et was - maar zij had liever een vader zooas Meneer was as 'n moeder as de Juffrouw. Laa'st, toen Truusje zoo dóódziek was - kon

je wat an de Juffrouw merke? Maar Meneer, dien eene middag, toe' met de hooge koor's, toe' de dokter bang was voor buikvliesontsteking, wel, de man had geen brok kenne eten. En 's avon's, toen ie met háár, Geertje, vóór 't bed sting.... in z'n ontroering had ie, bij 't angstig luistere naar 't kind d'r ademhaling, z'n hand op Geer d'r schou'er geleid.... Jessis, dat ze dat straks zoo gezeid had van die brief van Willem.... Wacht, netuurlijk, Truus an 't huile! 't Bakkesje had et kind van 'r vader, maar dat daa'lik sjagrijnige, nou! dat had ze van iemand anders!....

Eerst toen Truusje 's avonds sliep, en nadat Geertje Jan had gehaald bij de buren, waar-ie, om de rust in huis, den niet-schooldag was wezen spelen, vond zij gelegenheid, bij het oogenbederf van het nachtlichtje den brief van Willem te lezen. Vluchtig las ze de groote vellen van het glanzerig, kreukeldun mailpapier - wat ze niet dadelijk begreep, sloeg ze nú maar over. Willem vertelde veel van een preek, die een Hollandsche dominee in 'n stad in de buurt had gehouden. En van z'n eigen bijbellezen. En ook van 'n soort jongelingsvereeniging, die hij bezig was te stichten.... dat is te zeggen: niet voor jongelingen alleen, meisjes zouden ook lid kunnen worden.... ‘Gezellig voor 'm’, meesmuilde het in Geertje's gedachten. Verder schreef hij over haar. Of 't haar niet vaak bang te moede werd in een groote stad als Rotterdam. En of zij wel steeds haar eenig vertrouwen bleef stellen op den Heer. ‘Want de Psalmist heeft het gezegd: ‘“De dwaas zegt in zijn hart: er is geen God”’. En: ‘“Bewaar mij, o God! want ik betrouw op U. Ik stel den Heere geduriglijk voor mij; omdat Hij aan mijne rechterhand is, zal ik niet wankelen”’....

Nou doet-ie net als Groo'va, dacht Geertje. Want er kwamen nog meer teksten. Willem had dat van Groo'va geleerd, om altoos te bidden met teksten en teksten in zijn brieven te zetten....

En meteen bedacht zij, dat ze vooràl naar huis moest schrijven.

Zij las den brief niet heelemaal uit. Zij vond 'm zoo lang en zoo vervelend, en dan bij dat tranerig druillicht.... Truus mocht ook eens wakker worden van het gekreuk van het papier: ze meende haar al te hebben zien bewegen.

Gut ja, ze moest noodig naar huis schrijven. Verlee'e week ook al enkel een briefkaart. Maar ze had toch ook geen tijd gehad. - Grootou'ers wisten dat Truusje ziek was. In drie weken was ze niet naar de kerk geweest: den Zondag vóórdat Truusje ziek werd, toevallig ook niet.... Nou maar, ze had nou iets goeds om te schrijven; dat ze een brief had gekregen van Willem; dat zou Groo'va wel plezier doen.... Nee', daar kon ze toch niks van zetten. Want als Groo'va Jan Heukelman dan sprak, dan was het natuurlijk: ‘Geertje schreef, dat ze een brief had van Willem’ - en de Heukelman's aan het denken, dat ze blij was met den brief....

Even een oog nog over de bedjes, en toen, met 'r schrijfmap, weg.

(*Wordt vervolgd.*)

Literaire kroniek.

Hebt gij wel eens, als zij zich onbespied waanden, en dus vrij-uit deden naar hun eigen zin, kinderen van tien jaar zien spelen met elkander, zooals dan, verlevendigd en gaande-gehouden door de lectuur van ridder-sprookjes, hun bezig geestje tuimelde in het rond? Een kast werd een kasteel, een wasch-mand een water-put, en een oude hooge-hoed, met een sarong omwonden, de grandiose tulband van een rijk Oostersch vorst.

Ja, waarachtig, die kinderen verbeeldden zich àl die dingen heftig-werkelijk, zij leefden daarin heelemaal, zij gingen erin op, vol er van, in ziel en zinnen, tot aan de druk-rumoerende keelspleet, waar het in woorden een uitweg vond.... En als gij dan liefdevol, met nauwlettende aandacht, gevolgd had, woord voor woord, de vage fantasmen van hun fladderend gebabbel, zooals 't ging, - dan hadt gij wel, geloof ik, menig zinnetje opgevangen, dat precies zoo, onveranderd, gepast had in dit midden-eeuwsche Abele Spel.

Ja, inderdaad, deze onuitputbaar-bekoorlijke Esmoreit is een op kinderlijke wijze verzonnen, een snoezig-simpel, gevoelig sprookje uit de speelkamer-periode van ons ras. Gaat het maar eens na, zooals het verloopt, in zijn jongensachtig-bruuske wendingen, en voel, als gij nog voelen kunt, wezenlijk voelen, in deze tijden van bereeknende reflectie, de ondoordachte, spontane charme van zijn frisch-onbeholpen élan.

* * *

Er was eens een koning van Sicilië met zijn vrouw, en die hadden een neef, die hun troons-opvolger was.

Maar onverwachts - en hier begint het drama meê - krijgt die koningin bij haar koning een kind. Dát nu was natuurlijk voor neef Robbrecht een misrekening, om woest van te worden, en, evenals zulks wel in de poppen-kast gebeurt, gaat hij er op uit dan, om het kind te rooven, en ten overvloede, zooals het daar bij hoort, de jonge koningin, de moeder van het wiege-kind, leelijk te belasteren bij haar ouden man. Want meteen wil Robbrecht radicaallijk ook beletten, dat die ellendige streep-door-zijn-rekening zich, in de toekomst, nóg eens voor zal doen.

Dit weten wij al-vast, maar nu komt er een verandering-van-tooneel.

Want tegelijkertijd, dat dit hier aan den gang was, kwam heel vèr-weg een anderen vorst, den geweldigen heidenschen koning van Damascus, een kwestie tevoren, waar hij vreeselijk van schrok. Zijn hoveling namelijk, de wijze meester Platus genaamd, had, dien zelfden nacht, in de sterren gelezen, dat er op dien stond, in het land van de Christenen, een kind was geboren, een konings-zoon ook, en die zou later, als hij groot was geworden, hem, den hoogen koning van Damascus, dood komen maken zonder genâ, om daarna, lekker! de jonge princes bij zich te nemen als wettige vrouw, die dan Christin zal moeten worden, zooals spreekt.

Dit deelt meester Platus, naar waarheid, mede en geeft daarbij tevens den eenig-goeden raad. Hij stelt nl. voor, dat hij, Platus, direct op reis naar Sicilië zal gaan, met heel veel geld uit 's konings schatkist, en dan zal hij daar den jongen prins op een slimme manier zien te koopen, en zoo keeren, mèt het kind, naar Damascus terug.

De koning, zoodra hij dit heeft vernomen, vindt het plannetje prachtig-bedacht, want hij wou dol-graag den dreigenden overweldiger, nu hij nog een kind is, eens in 't aangezicht zien.

Zoo gezegd dus, zoo gedaan, en Platus gaat, met schatten beladen, haastig naar Sicilië op reis.

Daar komt hij dan ook onmiddellijk aan, en het tooneel wordt dus weder hetzelfde als in 't begin van dit leuke stuk.

Maar vóórdat nog Platus weer in Sicilië gaat verschijnen, zien wij ook andermaal Robbrecht daar staan. Hij heeft reeds het kind in handen weten te krijgen, maar weifelt nog, hoe hij 't, precies, van kant maken zal: hij aarzelt nl. in de keuze tusschen den put en het blinkend zwaard.

Meester Platus, die zooeven in het land is gekomen, en dus dáár is, op het juiste oogenblik, om die overweging nog af te luisteren, treedt hem nu plotseling bedachtzaam tegen, en raadt hem dien moord bedaardjes af. Hij biedt daarentegen Robbrecht aan, of hij het kind van hem mag koopen voor duizend ponden gouds. Robbrecht, blij, zóó gemakkelijk uit zijn dilemma te geraken, en nog zooveel geld te krijgen bovendien, slaat toe in den koop, en Platus, voldaan, keert mèt het kind naar Damascus terug.

Wederom dáárheen verplaatst zich het tooneel.

Platus, terug, laat daar het kind aan den koning kijken, en beiden spreken af, zijn eigenlijke afkomst eeuwig geheim te zullen houden. 's Konings dochter, Damiët, wordt daarop binnengeroepen, en het kind haar, ter opvoeding, toevertrouwd. Damiët vindt, en iedereen is dit met haar eens, dat het jongentje een jongen is van-melk-en-bloed.

Andermaal vliegt het tooneel weêr naar Sicilië, en wij vinden daar den koning in groot verdriet, over het verlies van zijn lieve kind. Maar de booze Robbrecht weet hem te bepraten, dat de jonge moeder zelve Esmoreit om hals heeft gebracht, omdat zij zoo 't land heeft aan haar grijzen man, en haar oog op een ander heeft geslagen, die veel jonger en flinker is. De koning hecht daar onmiddellijk geloof aan, en beveelt Robbrecht zijn vrouw te gaan halen, en dadelijk te brengen tot waar hij zit. Robbrecht doet dit, maar deelt, stil-listigjes, der vrouw tevens mede, dat de koning, door zijn verlies, een beetje gek is geworden, en dat zij dus veel over haar kant moet laten

gaan. Vreeselijk scheldt dan ook de koning, zoodra zijn vrouw hem nadert, haar tegen, en beveelt, ondanks haar zachte onschulds-betuiging, dat men haar voor altijd opsluiten moet. Klagende wordt dan de koningin, door Robbrecht, naar de gevangenis gevoerd.

Achttien jaren vlieden zoo heen. Esmoreit is in Damascus ondertusschen opgeschoten tot een jongen man. Op een goeden dag is hij, in den tuin, dan bezig, luid-op zijn verbazing te betuigen, dat zijn zuster Damiët heelemaal niets van een man wil weten, toen op eens de juffrouw zelve in dien tuin uit wandelen gaat, en zoo voor zichzelve heen, klaagt de wel dertig-jarige schoone, dat zij reeds achttien jaren lang den schoonen Esmoreit heimelijk bemint. Maar haar liefde moet helaas! altijd een geheim voor ieder blijven, omdat hij maar een vondeling is. Esmoreit, die, zonder dat hij wou, deze bekentenis af heeft mogen luisteren, komt nu voor den dag, en is natuurlijk niet weinig ontsteld. Hij begint Damiët toe te spreken, die, erg geschrokken door zijn onverhoedsch verschijnen, vergeving vraagt voor haar droevig klagen, en, goddlijklief en flink tegelijk, nu, van mensch tot mensch, er voor uitkomt, dat de eenige eigenlijke reden voor hare droefheid is, dat zij zoo heel veel van hem houdt.

Maar Esmoreit doet als een gewone, niet al te zeer gevoelige jongen, die thans wel ernstiger dingen aan zijn hoofd heeft, en houdt de liefde dus op het tweede plan: hij ìnformeert alleen nauwkeurig naar alles, wat zijn geboorte betreft. Want hij wil zijn ouders op gaan sporen, en blijft dus bij dat voornemen, ondanks al Damiëts smeekbeden, die hem, o, zoo gaarne, bij zich houden wou. Alleen belooft haar de jonge man, dat hij, als hij heeft gevonden wat hij zocht, naar Damiët terugkeeren zal.

Zoo vertrekt hij, nadat de bedroefde Damiët hem nog den doek heeft meêgegeven, waarin hij als zuigeling gevonden werd.

Esmoreit is vervolgens, zeer van-pas, op Sicilië teland ge-

komen, en staat nu, toevallig, juist voor de gevangenis zijner moeder, te kijken naar en te praten over den windseldoek, dien Damiët hem meêgaf op reis. Zijn moeder, die door de tralies zit te kijken, ziet en hoort dit alles aan. Zij bevroedt, in vreugde, dat dit jonge mensch haar verloren zoon moet wezen, en maakt zich bekend. Beiden verheugen zich dan, natuurlijk, uitermate, en Esmoreit gaat op weg naar zijn wezenlijken vader, om hem het goede nieuws meê te deelen, van zijn moeder's onschuld en zijn eigen behoud.

Robbrecht, die al heeft vernomen van den keer der dingen, komt op, in schrik. De koning (van Sicilië), die hem nakomt, draagt hem op, om, spoedig, de koningin uit haar gevangenis te gaan verlossen. Deze verschijnt en de koning vraagt haar om vergiffenis voor zijn onrechtvaardige hardheid. Esmoreit komt er ook weer bij, en de heele familie is in haar schik. Ook Robbrecht weet zich goed te houden, en zweert, dat, als hij den dader van al de nu geleden jammeren kende, hij hem zeker om hals brengen zou. En terwijl Esmoreit nog bezig is, om over alles uit te weiden, vooral over zijn liefde voor Damiët, valt de valsche Robbrecht hem in de rede, en zegt, dat ze nu maar allemaal aan tafel moeten gaan, om eens lekker samen te eten.

Nu nog weer even naar Damascus terug.

Damiët is ongerust geworden, omdat Esmoreit zóó lang wegblijft en heelemaal niets van zich laat hooren, en zij haalt meester Platus dus over, om, met haar meê, hem achterna te gaan.

Zoo komen die óók op Sicilië aan, als pelgrims, wel te weten, en worden onmiddellijk door Esmoreit herkend. De koning van Sicilië komt er ook weêr bij, en draagt zijn kroon aan Esmoreit over. Robbrecht wil nu nog de jongelui gelukwenschen, maar hij wordt door Platus ontmaskerd, en dientengevolge hangt men hem, op staanden voet, op. En hiermede is de historie ook uit. Want dat Esmoreit, volgens Platus' voorspelling, den

koning van Damascus nog moet vermoorden, daarover wordt heelemaal niet meer gerept.

* * *

Is het niet zoo? Deze Esmoreit is een spel-van-kinderen, eeuwen geleden door een kind gemaakt, om voor kinderen vertoond te worden. Als men maar tevens wil bedenken, dat de kinderen, die zóó aardig wisten te spelen, de volwassenen waren van voor zeshonderd jaar.

Ja, men moet deze echt-primitieve, deze diep-in hoogst ernstig gemeende, maar voor den hedendaagschen geest hier-en-daar een heel-klein-tikje komieke kunst in geenen deele zien, en allerminst beöordeelen met ons moderne begrip-en-gevoel. Want dan lijkt zij wel wat onbeholpen en onbenullig, ten halve droog en ten halve onnoozel, zonder veel verheffing of diepte of gloed. De menschelijke geest is in al die eeuwen, zou men zoo zeggen, heel wat verruimd, verbreed en verhoogd.

Dat is zoo: maar laten wij nu eens niet bij onze kranige knapheid, die toch zoo dikwijls maar domweg overgenomene uiterlijke schijn is, laten wij in godsnaam, wat ik u bidden mag, niet stok-stijf verwaten stil blijven staan bij wat wij, menschen-van-heden, zijn. Laten wij veel-eer, een oogenblik, weer worden, wat wij in ons eigenlijke, ons diepste binnenst toch altijd blijven en eenig-duurzaam **zijn,** laten wij, - ik verzoek 't u voor uw eigen genoegen - weer eens worden kinderen, menschenkinderen, zonder eenige statie van aangeleerd weten, van wijs-redeneerende intelligentie, zonder eenige bevooroordeeling, welke ook.

Mensch! word weer een kind met de kinderen van vroeger, en dan, eerst dán lees den Esmoreit!

Want dan eerst kunt gij den Esmoreit verstaan, maar dan ook zult gij zien, hoe hij weelderig overloopt van onvermoede gratie, hoe hij vol is van naïevelijk-gevoelde en -gezegde, kinderlijk-menschelijke mooiheid lief.

Ja, bij 't aandachtig en herhaaldelijk lezen, vooral herhaaldelijk èn met den wil om zich verwonnen te verklaren door het psychische, het zuiver-psychische, waar het zich vertoont, zonder te blijven haken en vragen naar de wijdere en meer gecompliceerde, de zwaardere ziels-pracht en de veel rijkerklinkende vormen van onzen meer volwassen-schijnenden, modernen tijd - ja, zeg ik, als men er inderdaad toe komt, den Esmoreit in zich op te nemen, zooals hij waarachtiglijk in en door zichzelven is, dan zal men al heel gauw, met groote blijdschap, moeten erkennen, dat hier, onder den sluier der eeuwen, een kunst slaapt, lofwaardig, van echte geboorte en edelen rang, een kunst, zonder een zier pretentie of affectatie, want onopgesmukt met de fonkling van alleen-uitwendigen praal, een kunst van lieftallige gecompliceerdheid, immers in den grond tòch helder zich toonend als een brokstuk zuiver kristal.

* * *

Het is zeer te wenschen, dat deze aangenaam-gedrukte serie, die nu zoo waardevol met Esmoreit opent, ook vele andere oude teksten, waar, zooals bij deze, nog iets meer ons aan boeit dan de oudheid alleen, uit zal gaan geven op dezelfde manier.

WILLEM KLOOS.

Van Alle Tijden. Onder redactie van C.G. Kaakebeen en Jan Ligthart. No. 1. **Esmoreit**.
Te Groningen bij J.B. Wolters. 1901.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 8]

Aan de schimmen van Beethoven en Bach. Door Frederik van Eeden.

O mijn Broeders, en mijn Heiligen!
Mijn aldernaasten - bij God mijn bemiddelaars.

Als een eenzame wijlt mijn ziel onder eenzamen,
wie onder de levenden kent mijn hart?

En God's aangezicht zal ik, levende, niet zien,
Zijn glans blijft mij onthouden, hoe ik bid.

Want mijn onvergolden schuld is nog te geweldig
en te machtig zijn om mij de handen mijner zonde.

Onder lig ik, als een worstelaar, 't gelaat op de aarde,
tusschen God en mij ligt mijn kwaad op mijn lenden.

Daarom roep ik u, mijn Broeders, mijn aldernaasten,
dat gij mijn geroep opdraagt tot onzen God.

In de hallen des nachts stond ik en wrong mijn handen,
in de droomhallen, die ombuigen, dat men geen einde ziet.

En ik riep, maar mijn stem kon om hun hoogte de welvingen niet aanraken,
ik riep: ‘Bach!’ en nogmaals riep ik: ‘Bach!’

Want ik zocht u, ik, de nog in den lijve levende,
ik zocht u, Broeders, die droomt in glansrijke eeuwigheid....

Daar waar het gaan der dagen niet meer bemerkt wordt,
waar de eeuwen rondom staan als kaarse-vlam men om 't altaar,

Waar gij zweeft in sferen wichtloos wilde ik komen
zachtkens, en op uw hart leggen mijn schuchtre handen.

Ik haat mijn lippen die dit gerucht maken
ik verwerp deze onnut luidende woorden.

Want zij gaan onvast achter uw statige liederen,
als de stap eens doods-bedroefden achter de lijkbaar,

Omdat ik dronken ben van uw evenmaat,
en een geslagene door uw harmonieën.

Ach, wat is het spreken in beelden!
Wat is het doen luiden van lucht door keel of snaren!

Achter dat, diep daarachter is het onnoembare.
Wat is het? Wel u! gij zaligen, die het beseffen kunt.

Het is dansen, maar de dansers zijn er niet.
Het is bewegen, maar wie is 't die beweegt?

Het is spreken, maar wat wordt gezegd?
De ooren verstaan, 't hart schreit om méér verstand.

Ik riep in de droomhallen, maar er was niemand.
Ik ging eindloos voort, maar de vreemdsoortige steenen zwegen.

Toen keerde ik weder naar mijn slapende lijf,
ik zag het liggen, klam van gelatenheid.

En de dag wachtte, de koele, blanke jongeling,
Welgemoed wachtte de morgen, onverschillige cipier.

Maar somwijlen -
roep ik ze in mijn droom, de génieën des lieds,
de engelen die u dienden roep ik dan machtiglijk.

Ik roep ze en zij komen, en ze dienen ook mij,
zij zingen en bewegen hun bevallige handen.

Zoo weet gij dat ik uw Broeder ben,
en gij wilt mij wel kennen, arm en klein als ik ben.

Schaamt u niet over mij, om dit stamelen,
veracht mij niet, omdat ik te zwijgen niet vermocht.

Hebt gij ook niet het alledaagsche gedaan?
Hebt gij van uw verachtelijk praten nooit gewalgd?

Nu zijn de woorden verwaaid als papier-asch,
Maar in rein-gegloeid gouden vlechtwerk van melodieën ligt uwe ziel zacht gebed.

Om mijn naasten is 't dat ik spreken moet -
om den arme praat ik, die smacht en geen recht vindt,

om den arme wiens ziel verschrompelt in kommernis,
om den rijke die zijn ziel vergiftigt met ongerechtigheid.

En ik praat, mijn hart ziedt, maar ik praat zachtkens,
ik leid mijn woorden, als een geduldig meester de kinderkens.

Met ijzeren toom houdt mijn liefde ze bedwongen,
ik schik ze bedachtsaam en vol zorg, want de arme smacht.

Een lantaarn open ik een handbreed voor der dwazen oogen,
honderd vuren bouw ik rond hen, en ze zeggen: ‘wie ziet er wat?’

Ik luid de noodklok boven hun hoofden,
den dolk der waarheid plant ik in hun borst.

In tranen buig ik mij tot hun zweren,
de kleeren mijner trots scheur ik, wijl zij naakt zijn.

Mijn stem is schor van zeggen en zij lachen,
mijn lippen beven, en zij roepen: ‘zing fraaier!’

Maar dan, o mijn Broeders,
dan, in de dagen van verbittering,
ontmoet ik een zachte vlaag uwer schoonheid,
uw geest die nog omwaart onder 't droeve geslacht.

Uw lied hebt gij den menschen, scheidend, gelaten
in zwarte teekenen geboekt houden zij het.

Uit aldoor stinkender poel rijst het zuiverlijk,
overal leeft het, onaangetast, in zeeën van leelijkheid.

Als de roke eener veldbloem in vunze achterbuurt,
als een verdoolde vlinder in bloedig-donker slachthuis,

als het koeren eener woudduive in beurs-gezwatel,
als het donder-gromlen boven het gejoel eener dorpskermis.

Zoo blijft gij, herauten Gods, zijn heerlijkheid handhaven,
zijn licht doet gij eerbiedigen in helsche duisternis.

Waarlijk mag ik u heiligen noemen,
priesters noem ik u en bemiddelaars.

Zie de lieden saamkomen, hun denken is nietigheid,
hun hart is laf, hun ziel uitgedoofd, logen kwijlt hun mond.

Maar dan doen ze de doode teekenen leven
en Gods waarheid licht òp uit levenloos hout en snaren.

Al is hervonden voor een wijle, geloof en kennis,
weer weet ik, hoe alles goed is wat is, om Godswil.

Van uit uw doodsrust beweegt ge dan de levenden -
van uit uw zaligdom zendt gij de rozen uwer goedheid nog.

Met zacht verwonden windselen stelpt gij mijn bloeden,
liefelijk omstrengelen de melodieën mijne ziel.

De blinkende mantel van uw liefde opent wijd -
vertrouwelijk ligt mijn hoofd in uw schouderholte.

Waar de vloeren zijn, en de muren, en de banken
waar al het geziene en getaste is, rondom,

daar is een andere wereld, terzelfder ure,
daar is een groote, wijde zee, terzelfder plaatse,

daarover zweef ik veilig, rondom in 't prachtige,
in gouden schoonheidslicht, werkelijker dan werkelijkheid.

Want deze leelijke wereld is een bange droom,
het getaste en geziene is schim en ijdelheid,

maar de schoonheid staat er midden doorheen waarachtiglijk,
op deze plaatsen, waar wij zijn, bestaan wezenlijker dingen.

Wat is het dan toch dat spreekt? Van waar die stemmen?
Hoor ik er niet die elkander vragen en elkander antwoorden?

Gij zijt het niet, mijn Broeders, gij waart enkel, zij zijn velen
gij spreekt één na d'ander, zij gelijkelijk, zonder verwarring.

Omspannen zij niet ruimte en tijd in gesloten hand?
Zien niet hun oogen de toekomst en elkanders harten?

Want hun stemmen worden tot één ding, zonder voorafspraak,
en sprekende, weet elk wat de ander zeggen zal.

Als dit niet het leven der engelen is, wat is het?
Door u spreken de gelukzaligen tot ons.

Hun kristallen woning staat vast en waarachtig
dwars door onze huizen en kamers, die vaag als damp zijn.

Hun glans-gestalten bewegen door onze lichamen
als stoomschepen door nevelen des morgens op vlakke zee.

Zie, ik word ouder, het weeke verhardt in mij,
vast en rimpelig word ik, als een jonge boom die hout maakt.

In mijnen groei volhard ik strammiger,
ik kan niet lenig meer zwiepen met den wind.

Maar mijn bloemen zijn fijn en zoet-rokig als van ouds
en al mijn bladeren lispelen even teeder in lauwen wind.

Zoodanig mijn stam gegroeid is kan ik niet meer veranderen,
het gekromde kan ik niet meer recht maken in mij.

Maar mijn levende twijgen bidden om vergeving, telken jare,
en mijn bladeren beweenen mijne zonde.

De eene mensch is mij zooveel liever niet meer dan de andere
en den weekhartige ben ik tot aanstoot.

Maar verder gaat de geur mijner bloemen,
verder gaan mijne zaden en mijn schaduwen.

Grooter zijn mijn verrukkingen
en het licht des hemels ken ik beter.

Zoo voert dan mijn stem op, gij machtigen in licht,
Wat ik fluister tegen de aarde, zingt het onzen Vader,

den dank uws broeders, die de lavingen geproefd heeft,
het zoet dat gij van Hem in mijnen mond hebt gelegd.

Vele schulden zijn mij kwijtgescholden
en uw bericht omtrent Zijn erbarmen heb ik verstaan.

Maar ook het brood des doods zou ik willens gegeten hebben,
volhardend in dankbaarheid.

Want ben ik niet God, God kennende?
En zal Hij zichzelven vernietigen?

Doch weest gij mijn fakkel, en mijn vóórspraak,
mijn adem, en mijn marmer-treden,

mijn licht-torens, mijn sterke schepen,
mijn beken langs den weg, mijn vertrouwelingen.

Want mijn ziel wijlt als eene eenzame onder eenzamen,
en wie is er van de levenden die mijn hart kent?

Maart 1901.

Aanteekeningen over kunst en literatuur. Door Dr. H.J. Boeken.

Jac. van Looy.

Naar aanleiding van zijne tentoonstelling op ‘Arti.’

Hoe onveranderlijk is toch de innerlijkste aanleg van den mensch.

De Machten des Levens, die het lot en den arbeid der gewone stervelingen plegen te bepalen, schenen dezen niet tot een versnapering en tot een vertroosting voor velen te bestemmen, maar eerder hem neer te zullen houden onder het duister en den drang van den o zoo velen verstompenden en verdoovenden druk. Maar de Muzen en de alvoedende krachten des lichts wisten den verworpene op te sporen en den vondeling te vinden, dat zij hem tot zich namen en koesterden als in wasdom winnenden voedsterling en dat zij den verschoveling zetten waar hij zich op kon werken tot het ook hem trekkende licht van de zon.

Niet het donker der kluiten bepaalt den toekomstigen bloei en de verwen der spruitende bloem, maar wel het zaadje, door den grooten Zaaiman daar neergelegd, zaadje, welks verborgen krachten stammen van anderen zonne-schijn en door sterfelijke oogen ongeziene streken van wonderen wasdom en bloei.

* * *

Het eigenaardige van dezen Hollandschen schilder is dat hij weinig op andere Hollandsche schilders gelijkt. Kleur en lijn zijn hem niet zoozéér de stoffelijke middelen, waardoor hij het onstoffelijke, het anders onzegbare uitdrukt. Veel meer gebruikt hij ze om de voorwerpen te beelden, die hem ter harte gaan. Het is niet zoozeer de taal der geesten onderling, die, dezen dichter tot middel kiezend, spreken de ook uwen geest verstaanbare taal, en daarin zeggen de dingen, die van geest tot geest gaan en niet anders over te zeggen zijn, dingen, waarbij gij personen en gewone dingen en gansch de wereld vergeet. Het is de schilder, die uit de lijst zelf naar voren treedt, en met u spreekt en u verhaalt van de dingen, die zijn gedachten bezighouden, die voorwerpen zijn van zijn beschouwing, van zijn liefde en van zijn afschuw. Zie zijn buitenstukken, zijn landschappen en zijn tuinen, het is niet zoozeer de wondere speling van licht en donker, van verwen onderling, waarin de dichter de bewegingen en diepten van zijn eigen ziel heeft herkend; maar het is zijn gevoel voor de wondere groeikracht der natuur, die tuinen rankend vervult en overstroomt, die groeikracht, die den dichter met onweerstaanbaren drang tot zich lokt, waarin hij medeleeft, en tot het uitdrukken van welke hij zijn middelen moeizaam en aandachtsvol gedwongen heeft.

Zie zijne portretten, zijne kinderkoppen, zijn mannen en vrouwen, zij zijn opgebouwd als het menschenleven zelf zich aan dezen dichter-schilder vóórdoet. Op den zwaren, materiëelen grondslag van wang, kaken en mond rijst de naar hooger streken onbewust omhoogstrevende neus; daar boven staren de zoekende oogen het onoplosbare raadsel des levens in.

* * *

Een met bovengenoemden karaktertrek samenhangende bijzonderheid van dezen kunstenaar is het ook dat zijn werk meer dan dat van iemand anders herinneringen wakker-maakt bij den eenigzins in gelijke richting strevenden tijd-genoot. Immers bij het zien van zijn stukken herinnert de zulke zich weder te

behooren tot een generatie, die tien, twintig jaren geleden de haar omringende wereld voor zich open zag liggen als de stof, die men verwerken zou tot een nieuwe, een vroeger nooit geziene kunst. En hij, Jac. van Looy, was de door het lot begunstigde, die het Zuiden en het Oosten had doorreisd, die met andere menschen-rassen had mede-geleefd, hun zeden en denkwijzen had leeren kennen, hun zeeën was overgestoken, en door hunne steden en landstreken had rondgezworven.

Zoo was hij teruggekomen en nu bezag hij het leven van zijn eigen land, met de heuchenis van veel uitheemsch hellevend in zijn hoofd. Getuige van dezen tijd is vooral het ‘Oranje-feest,’ concrete afbeelding van de donkere machten, die in elk volk, ook het hollandsche, woelen en meest verborgen blijven, alleen bij enkele gelegenheden naar boven komen en zich in 't helle licht van feest-fakkels en lantaarnen vertoonen.

O het gedurige, dagelijksch volks-leven op straat! Voor wien onzer in die dagen was het niet een openbaring? Hier zou men het ware zijn, de kern des levens, van aangezicht tot aangezicht kunnen aanschouwen. En van Looy heeft dat gedaan en er de blijvende beeldtenissen van aan de menschheid gegeven; zie zijn nieuwsgierig turende kinderen op het ‘wonderkastje,’ zie zijn dansende groepen rond om het draai-orgel.

Van ietwat later tijd, maar van hetzelfde streven getuigend zijn de stukken, die voorstellingen geven van Londensche theaters en music-halls. Zie op dat ééne stuk die brutale lijn van de galerij boven de hoofden der menschen, die lijn, zelf het symbool van de harde, ongevoelige, machine-achtige hedendaagsche architectuur, door zijn felle realiteit in schrille tegenstelling met het fictieve licht op het tooneel, waar zich te midden van een pseudo-Oosterschen pracht de mensch, tot genot- en uitspannings-middel verlaagd, aanbiedt aan de blikken van den grooten heer der tegenwoordige tijden, den genotzoeker, het publiek. Zie dat publiek zelf, als geheel een monster en een tyran, alles aan zijn wil onderwerpend, maar in détail

arme kleine menschjes zelf, met de benepen gezichtjes, met de verdwaasde of de verstompte gezichtjes, zich en elkander makend tot beul en slachtoffer in den eindeloozen, onbeslisten, den doelloozen strijd.

Dien strijd te beelden was de illusie van menig kunstenaar, die jong was in den boven aangeduiden tijd. Wie werken er om die illusie te verwezenlijken? Jacobus van Looy doet dit, rustig en gestadig zijn gang gaande, voortwerkend aan zijn werk, aanschouwend de wereld, niet alleen als schilder, die ziet, maar als mensch, die vraagt en die zoekt.

Een operatie. Door Jeanne Reyneke van Stuwe. (*Slot.*)

II.

Willy stond in de operatie-zaal, en wachtte.

Om haar waren enkele zusters bedrijvig bezig; een stond er bij de instrument-tafel, een andere draaide het gas onder den ketel met kokend water wat lager, zoodat het minder luid raasde.

Door de hooge, wit-begordijnde ramen viel een bleek morgenlicht binnen, gleed langs de leege muren, en glansde mat op het werktuigen-staal en het gepolijst ijzer der kachel. Het was zoo stil in de zaal, de zusters liepen zoo zacht, zelfs het zachtjes-zingende water scheen in toon te zijn met de stilte.

Zij sprak niet, zij dacht ook niet; werktuigelijk liep zij langzaam de lange zaal-lengte door, de oogen op den grond gericht, met een onrust in haar hart, die zij niet bewust deed worden in haar hersenen. Zij trachtte, niet te voelen, geen indruk te krijgen van het haar omringende, want zij wist, dat door een enkele reflectie al haar spanning en zorg zich baan-breken zouden, waarvan een zenuwachtigheid het gevolg zou zijn, die dadelijk door Herman opgemerkt worden, en die hem dus hinderen zou.

Zij beproefde haar geest, die aldoor wilde denken, overwegen, afleiding te bezorgen door onverschillige dingen; zij keek op

haar horloge, zonder besef te krijgen van den juisten tijd, zij ging den thermometer na, om de temperatuur-hoogte te weten, maar zij vergat weer, wat zij had gezien, en moest er nog eens voorbij gaan, om het graden-getal te kunnen onthouden; zij achtte op hetgeen de zusters deden, maar zij begreep hun handelingen niet.

Toen, ofschoon zij het uur wist, toch zóó onverwacht, dat zij er van schrikte, ging de breede deur wijd open; de brancard, waarop de in chlorose liggende patiënte zich bevond, werd ingebracht, en twee doktoren en een zuster traden binnen.

En zoo snel, dat zij alles, wat er gebeurde, bijna niet volgen kon, werd de zieke op het toestel getild, de zusters verwijderden zich, zij gaf Herman, zonder te beseffen, wat zij deed, de benoodigde voorwerpen aan, wanneer hij dit half-luide vroeg; zij zag zijn witte gestalte zich reeds buigen over het stil-liggende lijf, en zij wist, dat het werk was begonnen.

Toen werd zij kalm; zij begon er zich rekenschap van te geven, waarom zij hier stond, wat Herman deed, en hield zich voor, dat zij bedachtzaam en bedaard wezen moest. Geheel haar helder bewustzijn herkeerde, haar bloed vloeide weder normaal, en haar leden kregen hun beweeglijke lenigheid terug. Zij volgde de verrichtingen van Herman's handen, zij zag met welk een goedkeurende belangstelling en nauwlettende aandacht de andere dokter den arbeid gadesloeg, en het gaf haar een oogenblikkelijke gewaarwording van trots, dat dit werk aan hèm was opgedragen, aan hem, die het ongetwijfeld tot het gewenschte, bevredigende einde voeren zou.

Zij stond roerloos, en toch, alles leefde aan haar, al haar zenuwen waren gespannen, elk deel harer hersenen overdacht het gebeurende. Haar gelaat stond onbewogen, haar blik bleef immer op hetzelfde punt gericht, alleen voelde zij haar vingers koud, en ging haar adem haastiger.

Het kleurlooze, dunne licht van den killen, zonloozen morgen overvloeide menschen en dingen met zijn onverschilligen schijn. En alles stond daarin zoo dood-stil en strak, zoo koud en

vaalkleurig, zoo onderling-vreemd en onwezenlijk, dat de menschen wel poppen geleken, en de dingen tooneel-decoraties. Alleen *hij*, de eenig-levende, de eenig-bezig-zich-bewegende, hij stond daar in volledige werkzaamheid, als de ziel van deze versteende omgeving, en deed zijn plicht met besliste zekerheid, met vast-overtuigde hand.

De tijd verliep, het werk ging voort. Geen woord werd gesproken, geen beweging gemaakt, om den arts in zijn arbeid niet te onderbreken. Soms waren er momenten, dat zij hem helpen moest; dan nam zij zijn instrumenten aan, en gaf ze aan een zuster, om schoon te maken, of reikte, om zijn vingers aan af te wisschen, hem de watten over. Nu wenkte hij den anderen dokter en haar, en sprak met hen op fluisterenden toon, hun wijzend; dat zijn diagnose juist was geweest. Zij knikten in luisterende zwijging, en traden terug, toen hij ophield te spreken.

Het werk ging voort; een half uur duurde het reeds. En de beide toeschouwers zagen, dat zijn hand steeds even zeker bleef, en dat zijn blik geen enkelen keer afdwaalde van zijn werk. En zij wisten, stil-aan rustiger en blijder wordend door dit besef, dat het àl ging naar eisch en naar wensch, en dat de arbeid vorderde, gestadig, gestadig.

Toen.... wat was dat.... wat gebeurde er? Verloren zijn vingers hun bestuur? Zij boog haar hoofd, en keek met snellen, verscherpten blik, en het bloed schokte weg uit haar hart, want zijn hand ging verkeerd.... Zij wilde iets zeggen.... hem waarschuwen.... gillen van benauwenis en angst.... Zij wilde zijn moordende vingers weg-rukken van zijns slachtoffers lijf.... maar zij bleef roerloos, roerloos, - zij scheen verlamd te zijn. Haar stem, haar leden weigerden hun dienst, en zij stond daar, altijd in dezelfde houding, met starende oogen, ademloos, en keek, keek.... naar zijn langzaam-bewegende handen en naar het bleeke, dood-schijnende lijf, waarover het bloed traaglijk vloeide....

Het was maar één moment, dat zij haar zelfbeheersching

verloor. In het volgende had zij met ijzeren wil het bedwang over zichzelve hernomen. En nòg nauwkeuriger, nòg scherper onderzoekend keek zij toe, maar zij zag geen afwijking meer. Zijn vingers gingen voort, geleidelijk en gestadig, te doen, wat het werk van hen eischte, zijn kalmte bleef onverbroken, zijn houding was niet veranderd. En als een verlossing kwam het in haar op: of zij zich had vergist misschien?.... En zij sloeg den anderen dokter gade, maar ook op diens gelaat was niets ontstelds te bespeuren, en de weldadige zekerheid vermeesterde haar: dat zij zich *had* vergist....

Maar nu de twijfel eenmaal in haar ziel was gerezen, nu liet die kweller haar niet meer vrij. Zij was nerveus geworden en gejaagd, haar lippen trilden, haar handen beefden, en zij verbeeldde zìch, dat haar blik was omfloersd. Voorzichtig schreed zij naderbij, totdat zij hem recht op de handen zag, - en toen ontwaarde zij, zóó klaar en ontwijfelbaar-zeker, de fout, die er in zijn bewerking was, den misslag, dien hij had begaan, dat zij *wist*: gelijk te hebben gehad. En die overtuiging viel als een slag op haar neer, haar hart deed pijn, haar hersenen waren als verdoofd, haar blik verduisterde.... En zij sloot haar oogen, ondanks de vluchtige vrees, dat men haar gedrag opmerken zou, maar niemand lette op haar.

God! hij, de bekwaam-gewaande, de volleerde, was erger dan een onkundige leek.... hij durfde zich als geneesheer voor te doen, terwijl hij geen kennis had.... hij speelde met zijn zieken, hij deed er proeven op, hij dóódde ze.... En zij stond dat aan te zien, - hij riep haar er bij, schaamteloos, schaamteloos.... En hij ging voort, hij wierp zijn werktuig niet neer, alsof het zooeven niet een móórd had gedaan.... hij ging voort, alsof er niets was gebeurd, hij ging voort met zelfvertrouwende kalmte, in tevredene zekerheid....

Een felle verachting, die bijna haat geleek, kwam tegen hem in haar op. Zij had haar smaad hem voor den voet willen werpen, haar afschuw slingeren in zijn gelaat, en hem met heftige woorden zijn misslag verwijten, zijn misslag, die een *misdaad* was.

O, dat zij had kunnen vermoeden, den weg, dien zijn hand wilde gaan! dat zij haar had kunnen tegenhouden, vóór het te laat, en de daad reeds bedreven was! Maar och, zij wist immers wel, dat dit tòch vergeefsch was geweest.... dit onheil wàs niet af te wenden, zijn *kunde* was te gering....

Vroeg of laat had het mòeten gebeuren, dit wàs niet te ontwijken of af te keeren, want zijn onbekwaamheid woog, zwaar als het noodlot, op zijn hand, en zou die verwoestend doen werken....

Zij was een wijle weg geweest in haar gedachten, nu kreeg zij haar bewustzijn weer, en zij keek, met vastberaden blik en saamgeklemde lippen, naar zijn werk, dat thans het einde naderde. Zij was gewoon zich te beheerschen, en zij deed het ook nù, maar in haar ooren suisde het in haar hersens dringende bloed, met den klank van: moordenaar.... moordenaar.... en zij klemde haar nagels in haar handpalmen, om zich zóó goed te houden, dat niemand iets aan haar zou bespeuren....

Hij richtte zich op, streek met de mouw van zijn witte jas langs zijn hoog-rood, vochtig gelaat, en keek haar aan, verwonderd, dat zij niet reeds gereed stond met de benoodigdheden, nu zij wist, dat hij het verband leggen moest, maar niet *zij*, een zuster reikte ze hem aan. Nu alles ten einde was, en zij hem dus niet meer kon storen, door zoo te doen, keerde zij zich om, en liep, zonder om te zien, de zaal door naar de deur, en ging heen. Zij kon niet bij den gebruikelijken, collegialen gelukwensch aanwezig blijven; een bitter, minachtend woord kwam in haar mond, als zij daaraan dacht. Zij haastte zich door de gangen, rukte in de wachtkamer haar mantel en hoed van den haak, verkleedde zich, en snelde de straat op naar huis. Niet denken.... niet denken.... niet denken.... vermaande zij zich. Zij liep met haastigen pas, zonder opzien, zonder omzien, met den voortdurenden wensch in haar hart, thuis te zijn, en in de veiligheid van haar eigen kamer, krijtend, snikkend te kunnen schreien.

Haar moeder, toen zij de kamer binnen-kwam, schrikkend

van haar vreemde manieren en doodsbleek gelaat, vroeg ontsteld:

- Kind! Is 't niet goed gegaan? Wat is er gebeurd?.... maar, afwerend, antwoordde zij:

- O, zeker, zéker.... is alles goed gegaan.... natuurlijk.... alleen, 't heeft me te veel aangegrepen, geloof ik.... Want er was een zonderlinge, ongekende drang in haar, hem, hoezeer zij hem ook verafschuwde en haatte, voor het oog van de wereld te sparen.

Haar moeder ging met haar mede naar boven, en hielp haar, zich te bed te begeven, en maakte de kamer donker voor haar, aldoor met zachte, kalmeerende woorden haar toesprekende. En toen zij was heen-gegaan, begroef Willy, met een gevoel van namelooze verlichting, haar hoofd in haar kussens, en gaf zich willoos over aan haar smart. Maar er kwamen geen tranen. De hartstochtelijke uitbarsting van droefheid, die zij zichzelf had beloofd, werd een eentonig, wanhopig gekreun. Zij lag heel stil; zij voelde zich uitgeput, en was onmachtig zich heftig te bewegen, of onstuimig, luid-uit te weenen. De smart had haar verzwakt, verlamd; een hoofdpijn martelde haar, die in haar hersenen brandde en stak, haar leden waren pijnlijk van oververmoeidheid, en haar adem ging moeilijk en zwaar. Zij lag, alsof zij sliep, maar in haar hoofd stormden de gedachten om, en kwelden haar, met wreed, onophoudelijk gefolter.

Ach! het was ook zoo onnoembaar-verschrikkelijk, zoo verpletterend-erg, dat, wat er was gebeurd! Hij, in wien zoovelen vast geloofden, hij, aan wien zoovelen blindelings hun leven toe-vertrouwden, hij was een knoeier gebleken, een bedrieger, die de menschen met een hun-vóór-gegoochelde knapheid-betooverde, of, nòg erger misschien, hij was een zelf-misleider, een onwetende, die zichzelf voor onfeilbaar hield, een ingebeelde, zelfgenoegzame man, die zijn eigen fouten niet zag....

En hij zou voortgaan.... voortgaan levens te nemen als een kwade geest: hij, dien men een opbouwer, een hersteller dacht, zou een verwoester zijn.... En hij zou de wroeging en het naberouw niet dragen van zijn boos bedrijf, want steeds zou

hij een slechten afloop wijten aan een ongeluk, maar nooit aan *eigen schuld*....

O, wat moest zij doen.... wat moest zij doen? Was het niet haar plicht, hem wakker te schudden uit zijn verderfelijken waan, moest zij, die alles wist, hem niet verhinderen méér kwaad te doen.... Maar o, neen, neen! dat zou zij immers nooit in der eeuwigheid kunnen! Nóóit wilde zij een woord meer met hem wisselen, nóóit hem meer zien, dien moordenaar.... moordenaar....

Zij rilde. En eensklaps kwam er zich een meer menschelijke droefheid mengen in de afmattende smart over een noodlottige onveranderlijkheid, in den toorn over teleurgestelde verwachtingen; haar liefde, een tijdlang verloochend, om plaats te laten aan leed en verontwaardiging, hereischte dringend heur recht. En thans, in een niet te stelpen stroom, vloeiden de tranen, warm en overvloedig, haar wangen langs, zij kreet het, in vertwijfeling, uit, dat zij hem verloren had.... verloren, haar zielsvertrouwde, haar geliefde, verloren.... verloren....

O, hoe zou zij leven, vóórt-bestaan, zonder hem.... hoe zou zij werken, haar doel benaderen, als het niet was met hèm aan haar zijde!.... Hoe zou zij leven, - zonder hem, aan wien zij haar ziels innigheid, haar liefde, haar vol vertrouwen, in volkomenen omvang, had toegewijd?....

En toch zij kon niet, zij kòn niet anders, dan zich scheiden van hem. Want immer zou zij vreezen, dat de begane misslag zich herhaalde.... zonder één moment rust, zou zij in angst en bezorgdheid zijn, want zij wàntrouwde hem nu, zij kende thans zijn gevaarlijke schijn-bekwaamheid, die onheil bracht, waar zij werd aangewend....

En dan.... en dan.... Zou wel óóit uit haar ziel dat beeld kunnen gaan van die weerloos-vermoorde vrouw, zooals zij daar lag, met haar weeke, bleeke lijf, en haar bloed, dat vloeide, vloeide....

O! zoo zij al ooit vergeven kon, - *vergeten* zou zij toch nooit....

Toch sidderde zij, en weende bitterder, bij de gedachte aan de eenzame, vreugdelooze toekomst, die zij tegen-ging.... Ach! zij kon niet buiten hem, zij kòn niet buiten hem, zij waren zóó één geworden langzamerhand, één in ziels-belangen en uitwendige dingen, dat zij maar één wil, één doel, één verlangen te bezitten schenen.... En als zij zichzelve vroeg, of zij hem missen kon? dan moest zij, na lange, diepe overweging, zich antwoorden: neen.... neen....

Had zij hem dan nog lief?.... Kon zij, met haar strenge, nooit weeke of weifelachtige natuur, hem langer liefhebben, nu hij onbetrouwbaar en onvergeeflijk-zorgeloos gebleken was?.... Zij geloofde het wèl.... want waarom had zij hem anders instinctmatig bij haar moeder verontschuldigd, toen deze den slechten afloop begreep? Was dat, hoewel ongewild en onbewust, niet een bewijs van liefde geweest?....

Haar stemming verkalmde, vermilderde. En, méér dan afschuw en toorn, voelde zij thans voor hem: medelijden. Wat zou hij lijden - zij kende hem - als hij straks de mislukking van zijn onderneming vernam, en zij zou dan niet daar zijn, om hem bemoediging te geven en troost.... zij wendde zich van hem af, juist, nu hij haar het meest behoefde....

Wie was zijzelve, dat zij hem zooveel.... een moord.... verweet?.... Was *zij* onfeilbaar, volmaakt, - vergiste *zij* zich nooit, zou *zij* dan nimmer de oorzaak van een onheil zijn?.... Hij was te goeder trouw, zijn bedoeling was ernstig en echt, moest dan een toevallige misrekening, een onvermoede zwakheid geheel te zijnen nadeele komen?.... Hij was zeer knap, dat wist zij, zij had het dikwijls gezien.... moest dan een noodlottige, maar ongeweten onhandigheid hem, in den aanvang van zijn loopbaan, breken?....

Hij was zoo goed, zoo weinig egoïst, zoo algeheel aan zijn betrekking toegewijd; één moest als offer vallen door een ongeluk, waaraan *hij* schuldig was, - maar ook, hòevelen waren tot zijn begenadigden gemaakt?.... En als een lichtstraal schoot zij door haar brein, de verblijdende, verhelderende gedachte

aan de arme, aan-typhus liggende vrouw, wier leven, kortgeleden, hij had gered....

Wat moest er van hem worden, zoo zij hem verliet?.... Moest zij hem doen lijden, hem ongeschikt maken voor zijn ambt, hem steeds tot erger kwaad doen vervallen misschien?.... Of moest zij hem, zij, die hem liefhad, helpen, sterken, met háár kennis verrijken, hem bijstaan met raad en daad?.... Moest zij hem van zich stooten, hem, die haar noodig had, hem, dien zij dienen kon met haar kunde en hulp?...

Zij wist het thans wel, - zoo duidelijk stond haar heur besluit voor den geest, en dit was goed, zij voelde het.

Zij had hem lief.... en immer inniger zou zij zijn leven met hem mede-leven, altijd vaster háár krachten voegen aan de zijne. Zij zouden samen werken, leeren, aanvullen elkanders tekortkomingen, en, strevend met dezelfde middelen naar hetzelfde doel, zouden zij óók samen de voldoening hunner daden genieten, of.... de teleurstellingen daarvan dragen....

Ach, zij had hem zoo lief.... zoo lief....

Verzen van Edward B. Koster.

Ochtend.

De zon begint zijn dageglans,
   En maakt den mist tot goud,
Die als een luchte stralenkrans
   Bekroont het ernstig woud.

Op d'akker ligt de nevel blank
   Gedonsd als moll'ge sprei,
Het heuvelmeertje grijpt een sprank
   Van zon, en glimoogt blij.

Ik hoor een fijne tonenvlucht,
   Ver, ver, uit wolkbegin;
Ik adem diep de morgenlucht
   Met lange teugen in.

Middag.

De zon is boven heuv'len uit
Gestegen in zijn gang,
En de aarde ligt als zonnebruid
Omvloeid door licht en zang.

O alles gloeit in klaren praal,
Gedrenkt van zeeg'nend licht,
Geraakt door 't bliks'mend zongestraal,
Verblind van aangezicht.

De zonneflitsen boren rond,
En dringen in mijn bloed;
Ik lig te rusten op den grond,
Bedwelmd van zonnegloed.

Avond.

De schaduw waast van heuv'len neer,
   En vlijt zich over 't land;
Mat-blauw en effen ligt het meer
   Met riet aan d'oeverrand.

Met riet dat flauwtjes suist en trilt
   In zwakke zucht van wind;
Een eenzaam struikje vluchtig rilt
   Als 't huiv'ren van een kind.

De lucht voelt vochtig-warm en moe,
   De duisternis genaakt;
Gedwee vouw ik mijn oogen toe,
   Herinnering ontwaakt.

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Tweede bedrijf.

Tweede tooneel.

Van Helden, Corij, Thilde, dezelfden.

Corij

(die 't eerst binnenkomt).

Dag moeder! - Zoo Willem, wat 'n verrassing dat jij er bent.

Willem.

'k Ben niet minder verrast dan jullie. Wel Thilde

(Corij en Thilde een hand gevend)

- dag, vader, hoe gaat 't u?

(op kunstmatig vroolijken toon)

.

Van Helden

(ietwat stemmig; Willem niettemin de hand reikend).

Zoo Willem; al van de maneuvers terug?

Willem.

Zooals u ziet.

Van Helden.

En goed gehad.

Willem.

Uitstekend.

Thilde

(naar voren komend, nadat Corij haar mantel heeft afgedaan).

Dag Mevrouw, hoe gaat 't u wel.

Mevr.

Dag Thilde, wat lief van je, dat je gekomen bent.

Thilde.

't Was lief van u om me te vragen.

Mevr.

't Plezier is aan onzen kant; wat zeg jij daarvan, manlief.

Van Helden.

Dat begrijpt Thilde zelf ook wel.

Corij

(tot Thilde en Willem).

En hoe vind jullie elkaar wel terug?

Willem

(tot Thilde).

'k Geloof niet, dat je me herkend zou hebben, als je niet geweten had dat ik 't was, hé?

Thilde.

Nee, 'k vind niets terug van wat je vroeger was

(hem lang aankijkend)

, niets - niets -

Willem.

Ik wel in jou; jij bent precies gebleven, die je was.

Corij.

Wat gek. O, maar je zult zien, Thilde, hij zal worden zooals hij vroeger was - in dat denneboschje achter Rustenburg, hé? -

Van Helden.

Corij, hou op met je indiscrete malligheden. Je kunt toch wel nagaan, dat Thilde en Willem die allesbehalve prettig vinden.

Corij.

Mag er dan nooit 's een flauwiteitje door? - niet om de dikke lucht hier wat weg te krijgen? Willem zei me voor 'n poosje zelf, dat 'k zoo'n goeie ventilator was.

Van Helden.

Als je maar binnen de grenzen blijft, met wat ìk daaronder versta. En Thilde zeg me 's, waarom is je papa niet meegekomen. We zouden dat juist zoo aardig hebben gevonden - ouwe vrinden als wìj!

Mevr.

We hadden er ook stellig op gerekend.

Thilde.

Papa kon niet. Gister kreeg hij onverwachts een telegram om naar Londen over te komen. Daar heeft hij kans op 'n mooie positie. Dat 's aanpakken, vindt u niet?

Van Helden.

Ja, ja, niet zachtjes.

Thilde.

En voor mij is hij ook al in de weer.

Mevr.

(verward).

Voor jòu - Hoe - zoo.

Thilde.

Wel, we vonden 't heel lief, dat 'k tijdelijk bij u mocht komen, maar 'k zal me in 't vervolg toch zelf door 't leven moeten slaan. Daarom moet 'k zoo gauw mogelijk 'n betrekking zien te vinden. En daar helpt hij me mee, wat hij kan.

Van Helden.

Dat 's werkelijk flink, maar over weggaan spreken we voorloopig niet.

Mevr.

Wel nee! - Je bent hier nu eenmaal, en we laten je niet zoo gemakkelijk los. Een oud vriendinnetje zoo maar onbeschermd de wereld in te sturen, daar wordt door ons niet aan gedacht! -

Van Helden.

In geen geval! - maar Corij, wat doe jij daar aan het raam?

Corij.
Niets, papa. Wat 'k wel meer doe, als 'k voel dat de lucht dik wordt. Ik ventileer.

Van Helden.
Och, altijd die flauwiteit!

Mevr.

(wat haastig; met angst naar haar man omkijkend).

Zeg, Thilde, hoe lang is 't wel geleden, dat Willem en jij elkaar voor 't laatst gezien hebben.

Thilde.
We hebben elkaar niet meer gezien, mevrouw, sedert we te Velp zijn gaan wonen. Zoowat 'n jaar of tien geleden.

Mevr.
En jullie hoorden in dien tijd niets van elkaar. 't Kan toch raar loopen in de wereld.

Thilde.
Zoo gaat 't, mevrouw. Oude banden sterven af, nieuwe worden aangeknoopt.

Mevr.
Wat je toch niet zal hebben belet om af en toe 's met een gevoel van weemoed aan dat heerlijke Rustenburg terug te denken. Zoo dikwijls loopen wij er langs, hé, manlief, en denken aan den ouden, lieven tijd.

Thilde.
Och, mevrouw, na den dood van mama kon papa daar niet langer blijven. Hij spreekt er daarom ook nooit over. Vooruit ligt de weg, zegt hij altijd, achterwaarts zien doet struikelen.

Willem.
Dat 's goed gezegd. Alleen heb je veel wilskracht noodig om dat te kunnen doen.

Thilde.
Zeker. Daarom heeft papa nog een ander principe: die wìl, die kàn.

Willem.
Wel te verstaan iemand, die niet meer wìl dan hij kàn.

Thilde.
Meer wìllen dan je kùnt? - Dat 's 'n onbestaanbaarheid.

Willem.
Misschien voor iemand, die psychisch gezond is.

Thilde.
Op dat punt ziek zijn is dwaasheid, nee, meer dan dat!

Willem.

Je scheert dus gezond en ziek over één kam.

Thilde.

Natuurlijk! -

Willem

(zich meer en meer opwindend).

Je vindt dus, dat als iemand, bezield met de beste bedoelingen, vecht tegen iets, dat in hem is, en dreigt hem ten gronde te richten -

Thilde.

- hij laf handelt, als zijn kracht te kort schiet, en hij toch ten onder gaat.

Corij.

Nu wordt 't hier toch wat al te koel

(het raam sluitend)

'k doe 't raam maar weer dicht.

Mevr.

(ietwat verlegen, terwijl haar man teekenen van ongeduld geeft).

Ja - hm! - jullie zijn ongemerkt afgedwaald - zoo op eens - en veel te ver. Weet je wat, Thilde, - Corij zal je je kamers 's laten zien. Vind je dat niet geschikt? -

Thilde.

Zeker, mevrouw, uitstekend. 'k Wou dan meteen zoo gauw mogelijk aan papa schrijven - en dan heb 'k nog andere brieven te beantwoorden - u begrijpt - want papa wil natuurlijk graag, dat 'k zoo gauw mogelijk 'n plaats krijg.

Mevr.

(zuurzoet).

Daar is ook niets op tegen. Ga nu eerst maar 's met Corij naar je kamers. Ze zien uit op 't park. Je zult zien, hoe heerlijk je 't daar hebt.

Corij.

Ga je dan mee, Thilde.

Thilde.

Heel graag

(haar mantel van den stoel krijgend en deze over den arm nemend)

.

Corij

(nog even binnensmonds tot haar vader).

Dat 's pittiger kost dan 'n uitje op azijn, hé, papa?

(Corij en Thilde treden naar links af).

Willem

(naar den achtergrond aftredend).

'k Ga even naar buiten; 'k moet even 'n luchtje scheppen.

(binnensmonds)

Zie nou 's, wat daarvan te maken is.

Derde tooneel.

Van Helden, Mevr.

Van Helden.

Wat hebben we nu gedaan! - Zooiets heb ik in mijn leven nog niet bijgewoond. Zoo'n grove manier van omgaan is gewoonweg niet om uit te staan. 'k Zal 't niet kùnnen uithouden.

Mevr.

(pijnlijk lachend; op vleierigen toon).

Wie wìl, die kàn!

Van Helden

(ongeduldig).

Och!

Mevr.

In 's hemelsnaam, manlief, blijf kalm wat 'k je bidden mag.

Van Helden.
Nou ja! - 't Beste zal zijn, dat ze maar zoo gauw mogelijk weer verdwijnt.

Mevr.
Geef je dan den moed al op? - We zijn niet aan haar manier van doen gewend - zij niet aan de onze; maar waarom zouden we niet langzamerhand tot elkaar kunnen komen. Is zij niet in 't eene uiterste hard, ja, ruw, wie weet of wij niet ongemerkt in 't andere uiterste zijn vervallen.

Van Helden.
Hoe kom je daar ineens zoo op.

Mevr.
Och, Willem sprak daar zoo net ook al over.

Van Helden

(minachtend).

Willem! - En wat wou je daarom.

Mevr.
Probeeren ons zooveel mogelijk met haar te vereenzelvigen - 't je vooral niet aan te trekken, als ze je soms ruwe dingen zegt.

Van Helden.
Maar als 'k nu eenmaal aantrekkelijk ben.

Mevr.
Zet je er dan wat tegen in.

Van Helden.
'k Zal haar in elk geval zooveel mogelijk uit den weg gaan.

Mevr.
Juist nièt. Je moet met haar omgaan waar je maar kunt, en veel met haar discuteeren. Des te eerder wen je aan haar, en ben je er doorheen.

Van Helden.
Dat 's te veel van me gevergd.

Mevr.
Niet als je bedenkt wat daarmee voor Willem op 't spel staat.

Van Helden.
Je bedoelt dat 't wel op 'n engagement tusschen Willem en haar zou kunnen uitloopen, als wij 't samen eens konden worden, en ze hier blijven wou. Denk je dat ze 'n geschikte vrouw voor Willem wezen zou?

Mevr.

Ja zeker denk 'k dat. We mochten willen dat 't zoover kwam Ook met het oog op nog wat anders.

Van Helden.

Wat anders?

Mevr.

Ja. Weet je dan nog niets van de geschiedenis met dat mooie winkeljufke?

Van Helden.

Nee.

Mevr.

En van wat hem in dienst is overkomen?

Van Helden.

Evenmin.

Mevr.
Dan zal 'k je dat op weg naar Thilde wel vertellen. O, 't is niet zoo erg als 't wel lijkt.

Van Helden.
Maar - wou je dan naar Thilde toe.

Mevr.

(hem onder den arm nemend).

Ja zeker. Kom maar mee; hoe minder lang je blijft mokken, hoe beter.

(Zij gaan naar links af; Willem en Tuijl treden van den achtergrond op).

Vierde tooneel.

Willem, Tuijl.

Willem.
Kom binnen, amice. De ouwelui schijnen net weg te zijn. Toevallige ontmoeting tusschen ons, hé?

Tuijl.
Niet zoo erg. 'k Was net op weg naar je toe.

Willem.
Zoo. En? - hoe is 't er mee. Door 't overgangsstadium heen?

Tuijl.
Zoowat.

Willem.
En met je lui weer op 'n goeien voet.

Tuijl.
Oòk zoowat. Nog eenmaal hebben ze 'n goeie mop met me verkocht. Op 'n avond, in ons bierknijpje, waar 'k weer 's was gaan kijken. 'k Kreeg 'm weer om, begon zwaar te kletsen - dat, als je je wèrkelijk artiest voelt, geluk 'n onbereikbaar iets is, omdat je nooit tevreden bent, en altijd hooger wilt.

Willem.
Geen gangbare kost voor dat slag lui.

Tuijl.
Dat merkte 'k toen 'k voor de zooveelste maal vertelde, dat 'k me als artiest ook altijd ongelukkig had gevoeld. -

Willem.

- en dat je artiestenleven één deceptie is geweest. Dat kennen we!

Tuijl.

Ja, want 't brulde van alle kanten terug: - decepties doen pijn, hè? - pijn in je subtiele artiestenborst, waar de massieve wereld niks van begrijpt, waar ze te stom toe is. Ronduit gezeid - zooveel ruwheid bracht me er toe de heele bende te gaan minachten, en daarmee alles ommeheen.

Willem.

En eens zoover -

Tuijl.

- leerde 'k de dingen gauw kalmer onder de oogen zien, en werd m'n minachting onverschilligheid. In dat stadium ben 'k nou.

Willem

(op wat ongeduldigen toon).

Geluk er mee!

Tuijl.

En toen 'k dat 'n paar dagen later ook onder 'n potje bier aan die lui vertelde, en met de noodige halve-dronkenmanspathos declameerde, dat eindelijk uit het duistere van mijn onverschilligheid te voorschijn zal breken het licht der eenige, ware blijmoedigheid, een soort van geestelijk niets willen, een geestelijk Nirwana! - Wat 'n plezier ze toen hadden! - wat 'n plezier!

Willem.

En jij onder de tafel.

Tuijl.

Waarachtig niet, 'k herinner er mij ten minste niets meer van - maar toen geroepen werd ‘hei, dweil, dat mooie lichtje, kijk, daar heb je 't al’ moet 'k zijn afgestoven op het lichtje in den sigarenwinkel aan den overkant. Van daar ben 'k naar huis getransporteerd.

Willem.

Op 'n kruiwagen?

Tuijl.

Op 'n soortgelijk instrument, ja. Na dat gevalletje hou 'k me wat achterbaks, en ze zien me niet meer terug, of 'k mot me over dat laatste hebben heengezet. Maar eens zoover, dan zal 'k ze ook dat mooie liedje in de ooren brullen, tot ze er groen en geel van worden. En zeg 's, hoe is 't met jou; je ziet er tusschen twee praatjes allerberoerst uit.

Willem.

Daar 's ook wel reden toe. Je hebt zeker al van 't een en ander gehoord.

Tuijl.

Ja; uit de derde hand. 't Ergste is dat met mooi Klaartje, hè? - Zoo stommeveel jij ook hield van die meid. Kun je 't nou buiten haar stellen?

Willem.

Er motten twee surrogaten voor in de plaats. Als die me er weer boven op kunnen helpen, dan kom 'k er toch nog.

Tuijl.

En welke zijn die surrogaten.

Willem.

Het eerste is de kunst, beoefend zooals ìk dat wil.

Tuijl.
Als teekenaar of illustrateur.

Willem.
Nee, als artiest op dat gebied in de hoogste beteekenis van 't woord: dus ook als colorist.

Tuijl.
Zoo. En - heb je al wat klaar.

Willem.
Nee, alleen 't sujet. M'n ouwe dienstdoeners - die 't genadebrood krijgen - op 'n stukje wei, en daar rond pantelen, ziek van heimwee naar de ouwe batterij. 'k Denk er Stavast ook bij te nemen.

Tuijl.
Zoo.

Willem.
Op den achtergrond wat bosch, en lichtschampjes op de batterij zelf, die daar voorbijmarcheert. Heimwee zal 't heeten. Geloof je dat 't onderwerp oorspronkelijk is? -

Tuijl.
Och, zie je, meestal wordt 't luchtiger opgevat, zoo'n hippisch heimwee - als 'n ouwe huzarenknol, die voor 'n melkwagentje gespannen, z'n ouwe vrinden nog 's over de hei ziet chargeeren, en er met wagentje en al van door gaat. 'n Boerinnetje hoort er ook bij - natuurlijk met de beenen in de lucht.

Willem.
Dat vindt 't publiek leuker, hé?

Tuijl.
Natuurlijk. Je mot rekenen, dat tolereert wel andermans verdriet, als 't er zelf maar om lachen kan.

Willem.
Jammer dat ik 't ook zoo niet kan. Enfin!

Tuijl.
En zeg, je tweede surrogaat.

Willem.
O, daar sprak 'k zoo maar van bij manier van spreken. We hebben onverwachts 'n logee gekregen - m'n oud vriendinnetje, waar 'k je wel 's over sprak.

Tuijl.
Aha! - en haar noem je 'n surrogaat.

Willem.

Ja, en dat is ze misschien nog niet eens.

Tuijl.

Is ze dan zoo leelijk geworden?

Willem

Wel nee. 't Is 'n knappe meid, maar ze heeft niet 't diabolique van mooi Klaartje, dat ìk juist noodig heb. Dunne lippen, 'n vaste, gedecideerde oogopslag, wat trekt dat nou!

Tuijl.

Dus 'n blondine - niet gepassioneerd.

Willem.

'k Geloof - voor geen cent.

Tuijl.

Maar kerel, dat 's juist wat je hebben mot. 'n Stuk

nevrose als jij, en 'n gepassioneerde vrouw er bij - dan kwam je stellig in 't gekkenhuis.

Willem.
Frans, niet zoo cru. We hebben 't over 'n fatsoenlijk meisje, vergeet dat niet.

Tuijl.
Je hebt gelijk - en zeg me nog 's. Is ze hoogvliegerig - zoo boven lucht en wolken uit?

Willem.
O, nee - de koude proza zelf, en praktisch als geen tweede. Och, als 'k me goed herinner, was ze dat vroeger al.

Tuijl.
Maar dat 's juist, wat je noodig hebt. Om je bij je Icarusvlerken vast te grijpen, als je te hoog de lucht in wilt. En verder - laat me 's hooren.

Willem.
Dan heeft ze iets steil, dat me bepaald kriebelig maakt. Want je moet weten - ìn principes schijnt ze sterk als 'n atleet!

Tuijl.
Zeg dat toch zoo ironisch niet. Voor 'n week individu als jij zijn principes zoo hard als keien juist wat je hebben mot. Neem ze in - als medicijn.

Willem.
En als ze me te zwaar in de maag liggen.

Tuijl.
Neem er dan voor de digestie wat gezond verstand bij.

Willem.
't Een noch 't ander zou me iets geven. Ze heeft zoo'n vereering voor haar vader en voor alles wat die denkt en doet, dat ze niet anders dan antipathie kan hebben tegen ieder, die er anders over denkt.

Tuijl
Als dat zoo is, dan schiet je maar één ding over: - te worden als zij, voilà! -

(tot Mevr. van Helden, die van links optreedt)

Mevrouw!

(*Wordt vervolgd*).

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

II (*vervolg*).

Beneden zaten ze op het plat - Meneer en de Juffrouw en meneer Maandag. Geertje dronk den avond in. Maar ze moest haar brief gaan schrijven. Of ze 't gas aansteken mocht. Nau al? Gut, en dan de mugge....

- Kom d'r 'n beetje bij zitte....

Ja, maar d'r brief!.... Nou - dan zou ze nòg maar weer 'n briefkaart sturen, en nog maar nìet zetten, dat Truusje zoo goed als beter was. Zij kon het toch niet helpen, dat de Juffrouw zoo bang was voor de muggen in de kamer! En het schemeren was zóó heerlijk! Uit de stad kwam een vaag rumoer, als kon je hier de menschen in de Hoogstraat hooren schuifelen en gekheid maken.... Geer had er graag 's éven gekeken.... maar nee', toen ze eenmaal zat, 't was hier juist zoo knus en gezellig, lekkertjes kalm met rumoer in de verte....

- Gek hè, de heele dag zoo guur en da'me nou nog hier kunne zitte.
- Ja, moar, je zit hier beschut....
- Me man klaagt altoos over die mure....

- Ja natuurlijk! 't plat zou prettiger zijn, as je niet an beijeskante zukke hooge huize had.

- Och! jij heb' altoos wat....

- Zoo, heb ik altoos wat, nou maar, ik heb te minste....

- Haij al eheurd, Hains, van die vrouw van During? viel meneer Maandag handig in.

- Nee, welke During?

- Nau van 't Westplein, van During en Rietmaker.... je ken um wel, zoo'n lange, hai zit in de Road.... z'n vrouw is dur op eens van deur, mit 'n dokter uut de Hoag....

- Wat zè'j doar! riep de Juffrouw. Ze kende de mevrouw wel niet, maar 'n mevrouw van 't Westplein, d'r van dèur mit 'n àndere man?.... Ja, Maandag wist het zeker, vertelde bijzonderheden; meneer bleef met twee kinders achter....

- Ze woaren 'n joar of vier getrouwd....

Wat 'n schande! 'n Dame van 't Westplein! Twee kindertjes achter te laten....

- As ze toch niet hiel van d'r man, plaagde Meneer.

- Dan loop' 'n fatsoendelukke vrouw nòg niet van d'r kindere weg!

Nee, dat vond meneer Maandag ook; zooals de wetgeving nu was geregeld, bleef die moeilijkheid met de kinders altoos de treurige kant van de zaak. Maar anders, 't moest 'n huwelijk zijn geweest van hond en kat. Zij 'n prachtige jonge vrouw en hij 'n vervelende uitgedroogde cententeller, indertijd an mekaar gekoppeld, omdat hij zoo rijk was. - ‘Zoo geet et in de *deftige wereld*’....

- Doar niet alleenig, snibbigde de Juffrouw.

Maandag, alsof hij haar niet begreep:

- Um et geld alles opgeofferd! Nau kump zoo'n mensch in Scheveningen, doar in die drukte van niksdoenderij, soamen de zee in en 's oavuns meziek.... Zie, dàn gebeurt 'r gemeenigheid - dan vin 'ik et nog moar beter, da ze d'r kurresjeus van deur goan....

- Foei Maandag, hoe kei je 't zegge.

Juffrouw zei dat nog vriendelijk. Meneer Maandag mocht een potje breken. Maar Geertje zag toch, zoo donker als 't was, duidelijk op het bleek groezelgezicht, hoe meneer Maandag d'r ergerde.

- Moar mins je begraip me verkeerd! Ik vin et niet goed wat die lui gedoan hebbe. Al wat ik zeg is dit: de schuld lig niet bai dien enkelden man en vrouw, moar de heele inrichtink van de maatschappai is slech. De liefde zie je, da's Moeder Natuur, da's et allermooiste watter is in 't leve, da keu je niet ruggelementeere bai de wet.

- Vrije liefde! lachte Meneer Heins.

- Seuker! en met zware langzaamheid wendde de bultenaar zich links. Vraie liefde. Moar niet as 'n grapje. As et hoogste natuurgebod.... O, we binne d'r niet an toe! Da' weet ik net zoo goed as jai. Moar ik weet ook, dat et soamenleve van man en vrouw zonder liefde 'n schande is - en die wordt nau door de wet bestendigd.

- Mot jai niet is bove kaike? zei de Juffrouw tegen Geertje.

O gunst, ze had het vergeten! IJlings weg!.... 't Was rustig boven.... Even viel ze er neer op 'n stoel. Vreemde dingen zei meneer Maandag. En dat hij daar hìer van sprak. Dat hij dòrst.... O, ze wou het verder hooren. Gauw naar benee.... Maar teleurstelling. Juffrouw bezig 't gas aan te steken. Ook de heeren opgestaan.

- Kom, 't is me taid, zei meneer Maandag.

- Vent, drink nog 'n glaasje bier.

Neé, 'et was te laat geworden. Even een praatje nog. Toen ging Maandag.

- Hè, die bult mit z'n malle praatjes, nijdigde de Juffrouw, terwijl Meneer meneer Maandag uitliet.

En toen Meneer terug was:

- Zeg as Maandag weer van die gemeene praat verkoop', goan ik de kamer uut.

- Ja maar we zatte nou op et plat!

Khm, Geertje kuchte een lach weg.

- Nau m'ar je weet et nau.

- God mensch, d'ar kan ik toch niks an doen. Wa' kan mijn de liefde van Maandag schele. Laat de stakker denke wat ie wil. Maar dat zei je mit m'n eens zijn - as je-n-'n leve heb as hij, mit 'n zùster waar je de kost voor verdien, die je koejeneert, en die mit god weet hoeveel manne he't gehokt, dan is t'er toch 'n dosis moed noodig om zóó over de liefde te prate....

- Ja, schai nau m'ar uit. Begin jai nau ook niet nog us....

Geertje was aan haar briefkaart begonnen Eerst het adres - dan kon dat drogen. Wat zou ze schrijven? ze wist het niet. Bijna had ze lust, te zetten, dat Truusje nog niets beter was.... Nee, niet liegen, alleen, dat ze nog geen tijd had om langer te schrijven. Ja, en dat ze het wèl maakte. En...? nee, niks van de brief van Willem....

- Geertje, 'n glas?

Toen ze opkeek, om te antwoorden, zag ze de Juffrouw nee'-schudden tegen Meneer....

- Nee, dank u.

Graag had ze toch 'n glas pils gehad. Maar de Juffrouw nam zelf ook niet. Hoe kreeg ze nu d'r briefkaart weg? Straks Sophie, wanneer die thuis kwam? Kan je begrijpen! Zelf! Flink vragen!

.... Ja, de Juffrouw vond het goed.

- Kaik dan nog is an Truus d'r bedje!

Net of zij dat niet zou doen! Zij had het kind toch opgepast!

't Vliegboodschapje, de nauwe straatjes door, naar de Post; nog wat redderinkjes thuis; dan, gelukkig vrij vroeg, want ze was moe - naar bed. Maar toen ze lag, kon ze niet slapen. 't Was of al het beddegoed tegen d'r lijf aan prikkelde. O, die benauwde lucht in de kamer!.... Akelig toch, die ruzies hier in huis. Wat had het anders prettig kunnen zijn, van avond weer, daar op het plat. Maar telkens die heftige woorden

tusschen Meneer en de Juffrouw. En daarbij nu dat akelige verhaal van meneer Maandag. Goeie man - maar als Groo'va hem gehoord had!... O, maar zij, ze hoorde zóó iemand heel wat liever dan die vervelende zeur van 'n Willem. Als Groo'va dáárom d'r adres had gegeven. Ze zou nìet antwoorden. Dank je lekker, Amerika, wie-wist wat dat an port kostte, 'n brief daar heen.... Lam, dat Meneer 'm net gezien had! Hè, hàd ze dat toch niet gezeid van die' ‘kennis’. Mooie kennis! Meneer vroeg telkens met wie ze kermishou'en zou - als Meneer deze ‘kennis’ kende!... Meneer altijd met z'n plagerijen. Nou weer met dat losse boordje. Maar aardig toch ook, zooals hij het op prijs stelde, wat ze voor Truusje had gedaan. ‘Lief moedertje’. En de Juffrouw die d'r strakjes vroeg, of ze wel, voordat ze uitging, nog 's naar Truusje kijken zou....

Woelende, vond ze toch eind'lijk den slaap. Maar de onrust duurde voort. Ze ontwaakte na een afschuùwlijken droom: Groo'va, die, vóór de klas, ruzie had met meneer Maandag, en Juffrouw Heins, die haar, Geertje, niet los wou laten, om meneer Maandag te zeggen dat ie Groo'va niet beleedigen mocht.... Daarna sliep ze rustiger.

III.

- Dàg!....

.... Gut Meneer Maandag! Nee' maar, da's ook! Erreg vriendelijk van d'r, wat! Heusch héélemaal niet gezien....

- Kienders en klaine minsen as mien kiek jullie over 't heufd....

- Hè wat flauw! Nee, maar 't is altoos zoo druk, hier bij de brug. En nou met de kermis en die krame daar ginder.... Past u òp!!.... Hè! die tram hier....

- Waar goa'j heên?

- Naar Oom en Tante. Kermis houe!.... Toe, gaat u mee!

- Ik mee? Maid bai je dol!

- Hè toe nou! Poffertjes ete op et Hofplein. Ik trakteer!.... U mag d'r wat bij drinken ook!

- Seg us, hai jai d'n honderddhusunt getrokke!

- 'k Heb vijf en twintig gulde gekrege van Meneer.

- Vaif....?....

- Ja ziet u, d'r was eerst geen loon bepaald, maar Meneer wil me honderd gulden in 't jaar geve, en nou voor deze tijd, 't is wel geen drie maande, geeft-ie me toch vijf en twintig gulde, meteen voor me kermis en omdat 'k Truus heb opgepast.

- Nou ma'r, je heb ze verdiend, maid!

- 'k Had er heelemaal niet op gerekend! Daarom heb ik d'r un riksdaalder afgenome, die mag vanavond op.... Toe, ga nou mee!....

- 'k Loop 'n aindje mit je mee....

Zoo?! daar ging Mien, g e a r m d met Arie!

Wat! wou Mien d'r niet kenne! Ze hádde mekaar toch angekeke.... Nou! ook al goed....

Maandag niks van late merke. Leuk, as Maandag mee wou gaan.

- Weet Oom en Tante da'j komp?

- Zeker! Ze zulle blij zijn dat u meekomt!

- Nee ma'r Geer, da' gaat niet, heur!

Kom!.... Geer hoorde in z'n stem, dat ie d'r wel lust in had. Nou, en nòu had ie toch niks meer te doen!

Niks meer zegge.... hij liep zoet mee....

Lieve hemeltje, wat 'n mensche.... Naar voor zoo'n man, télkens van die lui, die um ankeke met van die ooge van: wat hei jìj 'n bult! O! wat had ze n'en medelij met um! Vooral nou ze wist, dat-ie thuis zoo'n ongelukkig leve had. Oom had toch wel gelijk gehad: hij was un heel bijzonder mensch. Zooas ie bevoorbeeld over et huwelijk en de liefde prate kon! Geer voelde, 't was gek! maar as meneer Maandag over iets ernstigs, zoo ie's van 't leve sprak, dan voelde ze altijd net etzelfde prettige tevrejene, wat ze vroeger had as dominee Wevers heel bijzònder mooi had gepreekt. En dat net van zoo'n onkerksche man! Ja, groo'va moest het es wete!.... Maar wat-ie bevoorbeeld Woensdagavond nog tege d'r gezeid had, terwijl Meneer

Heins de winkel was weze sluite en zij beiden, alleen, 't wéér hadde over de ruzies, altoos in huis, tusschen Meneer en de Juffrouw: - ‘Zie je, Geer, had-ie gezeid: jij vònd dat iets om nooit te vergete - je mot et nou niet zóó vreeselijk vìnde hier van Meneer en de Juffrouw, jij doet, of 'n huwelijk as dit nou zoo iets ongewoons zou weze. Ik keer et om. As twee mensche same leve, en ze houe véél van mekaar, dan is dat et mooiste dat d'r op de wereld weze kan, moar juist doarom is et zeldzoam, mo'j d'r dankbaar en behoedzaam 'n kruisje bij zette’....

‘Dan - had-ie even later gezeid - wordt ook pas et moederschap echt mooi, onvergelijkelijk mooi. Jij ben zóó orthedoks opgevoed, da'j misschien 'n diepe minachting heb voor de Roomsche. Niks as jezuiete en minse n'as Alva! Maar weet je wel, dat de vereering van de Heilige Maagd, dat wil zegge: van et Moederschap as 'n goddelijk ding, dat de protestante doar iets heel moois mee misse in d'r geloof?’.... Vreemd was het Geer, zulk r e d e n e e r e n van zoo'n man, net of het geloof iets was, dat de menschen maar schikten en kozen net as ze wou'en. Maar toch.... wat dacht Meneer Maandag 'n móóie dingen, in weerwil van zijn ongeloof.... Want dat van het Moederschap.... Geer herinnerde zich heel goed, hoe Groo'va kon uitvaren tegen de menschvereering van de Roomschen in de Heilige Maagd.... maar ze had 's 'n prentje gezien van Maria met het Kind, en toen was ze blij geweest, dat Maria een stralenkrans had om 'et hoofd, zóó lief had ze Maria daar gevonde....

- Seg maid, wat baij still!
- 'k Dacht an wat u Woensdag zei van de Heilige Maagd.
- An wat!?
- Weet u nie' meer? van het Moederschap bij de Roomsche....
- Heere Jezis! Denk ie daar nou an! En we goane poffertjes ete....

Toen - Geer vóelde de stem-verandering:

- Denk ie wel us groag over al zukke dinge?

Geer zág dat hij naar haar keek. Zij waren nu bij de Delftsche Poort. Iets minder menschengedrang dan aldoor op 't Coolsingel. Zij keek hem even aan, en knikte. Ze vond het prettig, dat hij nu wist, hoe graag zij n a d a c h t over de dingen.

- Soo! Nau!.... bromde hij. Maar precies hoe wist ze niet, het was haar, of ze in het malle kleine hoofdje een aanzwelling zag van voldoening, of het stiller lag op het doopvont van de schouders, zwaarder woog, of het aan den nek verbreedde, of de mond een toetje maakte.... En nu had ze innigen schik!

- Nou gaat u ook mee poffers ete?!....

- Hèhèhè!

Hij lachte, dat de meisjes van twee achter mekaar aansjokkende kermisparen allebei naar hem, en toen naar Geertje keken.

Maar zij voelde in zijn lach, dat hij blij was, en begreep, hoe ze zoo opeens had kunnen zeggen: nóu gaat u ook mee. En toen ze, boven op de Schiebrug, onder vóór zich tusschen de boomen, 't gekrioel rond om de kramen hadden, keek zij hem wéér even aan, en lachte hij nog weer eens net zoo - dat 'n straatjongen 't hem nadee'.

Oom en Tante wachtten al. Maar Gerrit Holkers zat er bij! Tante bleek hem gevraagd te hebben. Geer kon tegeswoordig niet meer vriendelijk tegen hem wezen. Ze had 'm altijd zoo'n z e e s c h i p gevonden, zoo pedant en zwaaropdehandsch. Maar tegeswoordig wou die d'r nog kemiek bij weze ook.

- Zou 'k de winkel dan nou maar sluite? zei Oom met 'n gewicht, of wie-weet-hoeveel klante d'r vanavond door verstoken zou'en blijven van papier en pennen. Niemand antwoordde.

- Moak nau toch vort! riep Tante, toen Oom voor treuzelde. En Geer had opeens het gevoel, of ze allemaal naar den trein moesten, en hier alles zoo kaal was en arm, omdat ze het huis verlaten gingen....

Net had Oom de voordeur gesloten, en gingen ze, zij met Tante, en de mannen d'r achter, toen van de overzij van de Schie het getoet klonk, dat er brand was.

- Effe heure, zei meneer Maandag. Bij al het rumoer van overal, en het heesche gedreun van twee draaiorgels kon niemand den agent verstaan. Maar in de Zomerhofstraat liep er ook een. Vrij ver af. Geer verstond niks, hoewel ze er voor waren blijven staan. Maar meneer Maandag keek Oom aan, deze scheen hem te begrijpen.... Toen de agent nog eens had geroepen, zei meneer Maandag: - 'k Geleuf werâchtig, dat et.... En ja! daar opéén hadt je een agent vlak voor hen: Tè - tè.... Hè, Geer vond het zoo'n afschuwelijk geluid.... die branden hier in Rotterdam!.... - 'Nadorststraat!'.... Ja waarachtig, 't was in Maandag z'n straat....

- Nau ma'r, wie zait nau dat et bij jou is!

Nee' - Maandag moest er toch heen. Gauw nam hij afscheid, trippelde weg.

- Waarom is ie toch zoo bang! vroeg Geertje.

- Da' begraip ik bes', zei Tante. 't Kan toch weze, dat et bij hum is....

- Nou, dan is z'n zuster d'r toch!....

- Nee, zei Oom met een smal lachje, die is d'r misschien juust nìet. Soaterdag van de karmis, dan blieft Bet niet in huus....

- En de kinders dan?

- O, die sloape....

Geertje voelde zich koud in het gezicht worden. Zooals meneer Maandag daar weg draafde, zoo gauw als ie kon de hooge brug op, met z'n kleine beenen! Gauw - de brand moest eens bij hem zijn - naar z'n hooge bovenwoning, waar Piet en Lot liggen, zonder Moeder. En die moeder is zijn zuster - en hìj houdt zooveel van de Maagd Maria....

(*Wordt vervolgd*).

Literaire kroniek.

I.

Nu ik een oordeel wil gaan zeggen over G. van Hulzen's ‘Getrouwd,’ een oordeel, waardoor dit belangrijke boek nadergebracht moet worden tot den lezer, dan totdusver het geval is geweest, - zou ik eerst wel eens even willen spreken over een befaamde Hollandsche eigenschap, over onze nuchterheid, zooals men haar noemt.

Nuchterheid nu kan, - evenals zoovele andere woorden, die een algemeen begrip aanduiden, - twee verschillende beteekenissen hebben, waarvan de eene als die des duivels is, maar, daarentegen, de andre als die des lichts.

Want nuchterheid kan zijn, van de eene zijde, de ondiepe en enge, maar met welbeslist zelfbesef geuite, nederhaling van het ongemeene tot op een plan van lager orde, waar het in geenen deele thuisbehoort. En als men zoo dan krachtigjes, met bedaard-eigenzinnig geweld, de dingen en menschen, die geheel en al buiten ons stonden, binnen heeft gedrongen in den dagelijkschen molen, dien men zelf zich gewend heeft te treden, dan lijken zij inderdaad voor onze oogen, die nooit zoo iets zagen, wel wat grotesk, wat bizar en onzinnig, en, wat nog meer zegt, zeer noodeloos.

Ik weet b.v. een man - want haast iedereen weet hem - die, als hem uitnemende kunst getoond wordt, alleen maar vraagt: ‘En wat verdient men daarmeê?’ omdat hij slechts naar 't antwoord, dat op die vraag wordt gegeven, de mate

van achting, van waardeering, kan vaststellen, waar zijn ‘nuchtere’ geest zich toe leent.

Ja, deze vraag is nuchter als geene, een zeer karakteristiek segment van een veelgevonden levens-opvatting, maar toch is dit óók een nuchterheid eigenlijk, die de dingen rukt uit hun voegen, en dus ten slotte tot heel weinig dient.

Naast deze nuchterheid van één-zijdsch zien, die men eer zou mogen heeten gemis-aan-inzicht, laag-staand peil van verstandelijk begrip, is er echter óók nog een ander soort van nuchter-zijn, grooter en ruimer, meer in waarheid haar gebenedijden naam verdienend, een nuchterheid, die eigenlijk niets dan een soort van zelfbeheersching is, een ingehoudene, diepechte kracht, die zich niet uit door heftige bewegingen, niet door hartstochtelijk zich-laten-gaan, maar die inwendig toch vol is van emotie, ondanks het kalme masker, dat zij draagt. 't Is de breed-egale oppervlakte, hoogstens door nauwlijks bespeurbare rimpling 't geweldig zieden daaronder verradend, van den volwassen, noordelijken man.

Herhaaldelijk komt zij in het leven voor, maar niet zoozeer in de kunst daarentegen, die nog wel eens wat schutterig-druk gaat doen, onder de naweeën der romantiek.

Van Hulzen's boek ‘Getrouwd’ evenwel, in zijn meesterlijk-standvastige macht, heeft zich heerlijk vrij weten te houden van al rumoer en al rhethoriek; en 't verdient daarom, ondanks zijn tekort-komìngen in betrekkelijke en gemakkelijk te verhelpen kleinigheden, te heeten, in den waren zin des woords: klassiek.

Lees maar eens dezen enkelen zin, en leer daaruit - één voorbeeld onder velen - hoe de Schrijver, ondanks dat hij de ware essentie van wat hij zegt, inniglijk-diep en krachtig voelt, zichzelf toch, sereen, op een hoogvlak van rust weet te houden, waar onsterfelijke wijding uit neêrdaalt op zijn kranig-doorwerkte kunst.

‘Zoo verging de avond. Ze zaten uiterlijk-star, innerlijk-geschokt door 't geen zij zichzelf niet wilden bekennen - en later nog, toen ze al te bed met toeë oogen lagen te kijken in het donkere vertrek, waar de eigen gedachten opschimden, rezen voor ieder de bezwaren op, huizen-hoog. Ze voelden, ze zagen beiden, dat dit wroeten tot een eind kwam, - en ze durfden geen van beiden den beslissenden stoot te geven, de stoot, die onherstelbaar zou zijn, voor altijd.’ (‘Getrouwd’ blz. 137.)

Als gij eens, met bescheidene aandacht, even u-zelf èn uw eigen wijze gedachten heel bedaardjes op den achtergrond houdend, omdat gij hier staat voor een werk der Kunst, een stuk menschenziel, dat, in de allereerste plaats, goed begrepen en gevoeld moet worden, als gij eens, zeg ik, deze sober-gezegde zinnen lezen gingt met dezelfde vertrouwensvol afwachtende houding, waarmede ge u verdiept in den een-of-anderen, reeds door den tijd geconsacreerden auteur, ziet gij dan niet, lezer! wien ik zoo gaarne op het uitnemende, maar nog niet genoeg gekende, wou wijzen, dat hier, in streng-eenvoudigen vorm, ligt een ontroerend stuk menschenleven, prachtiglijk-sterk, als in steen, gewrocht?

Bovenstaande plaats, en nog honderd andre bovendien - de geheele geest, kortom, van ‘Getrouwd,’ - maken op mij denzelfden indruk, even diep en even blijvend, even onmiskenbaar-vast, als soms staande-gebleven fragmenten van oude beeldhouw- of bouw-kunst weten te doen. Want, ook in deze woont geen zacht-fluweelen bekoring, geen oppervlakkige zinnenprikkeling van modern-modieuse elegantie, maar wèl zijn zij schoon in-essentie en van deugdlijk-duurzame waarde, óók nog als 't jagende geslacht van heden reeds lang tot stof - zij 't asch - zal zijn vergaan.

Maar ondanks dit schraallijk gemouvementeerde en het slechts met enkele groote slagen hoog-uit en rustig-breed gehouwene

van dit karaktervolle boek, ondanks de krachtige kalmte van zijn vorm, bruist het toch, in zijn diepte, van leven, van echt-gevoeld, waarachtig leven, en de ziel ervan beweegt, voor wie goed kan lezen, met een breed-gedragene, sterke statigheid als een rustig-deinende zee.

O, ik kan mij zoo best begrijpen, dat wie de kunst alleen beschouwt als een luchtig-vluchtige streeling in anders tòch verloren oogenblikken, wel soms een beetje zich afgeschrikt zal voelen door den ernstig-strengen eenvoud van dit gewetensvol gebouwde boek. En hij vindt dan ook allicht, in die bijna driehonderd bladzijden, een komma te weinig, een uitgangs-n te veel hier of daar, waar zijn door 't middelbaar onderwijs behoorlijk geschoolde hersenmassa niet zoo'n klein beetje ontsticht van wezen zal.

Maar voor hem, voor wien de kunst omhoog staat als de blijvende beelding van het leven, zooals dat zooveel mogelijk objectief gezien wordt door het in zuiver-menschelijke voeling mooi-meê-levende individu, voor hèm zal ‘Getrouwd,’ na diep-aandachtige lezing en doorvoeling in elk onderdeel, blijken te wezen een serieuse en waardevolle schepping, waar men, met eerbiedige appreciatie, stil-genietend en dus dankbaar voor buigt.

II.

Hoog-op begint de overtuiging in mij te groeien, dat de periode, waar wij jarenlang op hoopten, waar wij als om baden, dat zij komen zou, de groote periode van breed, hecht werk, eindelijk, rondom lichtende, zal dagen over de vlakten der Hollandsche kunst. De kleurige bloemenvelden der lyriek, de stevige en voedzame-vruchten-dragende gewassen der kritisch-aesthethische bespiegeling stonden reeds overal in prachtig-opschietende, duurzame kracht. Maar het breed-zich-breidende lommer der kalm-aan-strevende epische kunst, de hoog-uit strekkende, sterke stammen van het wilskrachtig-staande drama waren nog in geen velden of wegen te zien.

Ik spreek hier over den allereersten tijd, van de jaren '80 tot '90 ongeveer.

Slechts hier en daar een enkel grootsch stuk, b.v. de heerlijke Mei van Gorter, van den in stug abstraheerenden waan door zichzelven gestuiten Gorter, ook de twee ongemeene romans, fijnsterk-getakten, van den ongelukkiglijk berustenden van Deyssel, en een zachtbewogen werk nu en dan van den zich geleidelijk ontvouwenden van Eeden stonden in vèr-weg starende eenzaamheid reeds in die eerste tijden omhoog. Doch daar bleef het ook voorloopig bij.

Maar na '90 begon zij allengs, bij vlagen en stooten, ernstiger, wezenlijker, op te komen, de macht, die nog méér is dan een uitstorting van gedachte of gemoed alleen. Zij, die tot dusverre nog slechts sporadisch zich had vertoond, begon hoe langer hoe meer in aandrang te winnen, machtiger zich te heffen van jaar tot jaar. De werken, de goede, kwamen, het een na het andre, verrijzen - te vele zijn zij reeds, om ze hier allen opeens te noemen -, maar wel zullen ze hier langzamerhand een plaats verkrijgen, waar ze geschat zullen worden naar recht.

En nu, bij het ingaan der derde dekade, gaat de beweging der scheppende geesten, stoutlijk stijgend, telkens opnieuw krachtdadig door.

Zooals het vorige groote geslacht, gewoonlijk genoemd de generatie van '40, in den loop van weinige jaren, begon met machtig-klinkende slagen de fondamenten te leggen van haar eigen monument, waar wij nog met dankbare blijdschap naar zien, zoo was en is ook het geslacht-van-heden, dat haar waardige opvolgster is, bezig om gestadig de blokken te stapelen, waar ze in de toekomst dan verder op bouwt.

De periode van moede bedaardheid, van doodgeloopene nadoenerij, die, omstreeks het jaar '70 begonnen, Busken Huet, in zijn laatste dagen, angstig deed vragen: ‘Wat is er van den nacht?’ die, gelukkig! slechts korte tusschenpoos van weifeling en slapheid hebben wij, voor-goed, thans achter den rug. Epische en ook dramatische werken komen als-om-strijd van

de wentelende persen, en breken, gespoord en gelaarsd, zich baan in hoofden en harten van het te lang reeds met buitenlandsche schoonheid zijn geest verzadigend Hollandsch publiek.

III.

Er zal nu een tijd komen - ik zie hem in gedachten - dat de ontwikkelde Hollandsche menschen, die graag zijn op lezen, wijl zij willen weten, hoe het leven is, niet langer hoeven te grijpen naar den vreemde, naar de werken der buitenlandsche artiesten, om te vinden voor hun geest, wat hij zoekt.

O, de Hollandsche kunst, die aan den gang is, zal in de toekomst boeken ons geven - zooals ze er nú reeds verscheidene heeft gemaakt - die niet enkel fraai zijn van vorm, niet slechts rhythmische meesterstukken van hoog-lyrische visie-en-stijl, zooals de breed-trotsche fantasieën van Mevrouw Bosboom, bijvoorbeeld, zijn - neen, maar boeken, even machtige en zoo mooglijk nóg machtiger boeken, waar de essentie van het leven zelf, het wezenlijke, ademende, levende leven door des kunstenaars genie in wordt vertastbaard, zoodat de schepping der kunst een leven naar, maar ook naast het leven lijkt.

Ja, dat zal een kunst worden, forsch en geweldig, telkens, met de jaren, zich grootscher opstuwend, een kunst, waarvan wij nú nog maar de eerstlingen zien.

Maar die eerstlingen mogen er in waarheid tóch reeds zijn.

Van Hulzen's ‘Getrouwd’ noemde ik reeds hierboven - evenals vele andere in vorige kronieken - maar ook Robbers, vooral ook Herman Robbers zal in de kunst, die zoo machtig is aan 't komen, vooraan staan in de eerste rij.

Want hoe meer een roman waarachtiglijk leeft, hoe minder hij dus lijkt, onder ons aandachtig volgen der regels, op een verzameling beschreven papieren, maar hoe meer daarentegen op een stuk leven, waar men, onder 't lezen, zelf, als het ware, aan meê heeft gedaan - des te beslister en dieper zal hij ook vallen in de geesten der tijdgenooten, des te duur-

zamer zal er ook voor blijken de bewondrende liefde van het nageslacht.

Zoo ook Herman Robbers' levensvol boek, dat hij noemde ‘De Bruidstijd van Annie de Boogh’. Een boek nu, dat leeft, moet, om een passende beeldspraak te gebruiken, bloed en zenuwen hebben en een ziel.

En De Bruidstijd heeft die, in waarheid, alle drie. 't Is of men verkeerd heeft met een levend organisme, als men, omdat men 't geheel heeft genoten, het boek ten slotte weer dicht gaat slaan.

WILLEM KLOOS.

> G. van Hulzen. Getrouwd. Uitgegeven te Amersfoort bij Valkhoff en Co.
> Herman Robbers. De Bruidstijd van Annie de Boogh. Jacs. G. Robbers. Amsterdam. 1901.

Rectificatie.

In ‘Eerste Avond’ van J. Reddingius (Maart-afl.) blz. 305 regel 3 van boven staat: *doch was schuin weggegleden tot*, lees: *doch was gerezen tot de goot*, - *zij hadden gestaan*, *als gloei-heet boven.*

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 9]

Doodendans door Stijn Streuvels.

Zooveel dagen draaiden onveranderlijk in gestadige reeks achtereen dat niemand wist waar ze zoo dapper heen en weg waren en Monika zelf was vergeten het lange lijden van heur bestaan dat onmerkbaar geloopen was naar hoogen ouderdom. Haar hoofd was stilaan versleten, ongevoelig geraakt en rekende niet meer wat er binnen of buiten gebeurende was; heur oogen zagen alleen nog de dingen die in blijvenden vorm rondom haar, onveranderd, stonden en waartusschen zij rustig leefde.

Zoo beging zij zoetjes dat schamel bestaan met schrompelige beweging en doen als een krakend tuig door langen loop en gewoonte, na vergane levenskracht, nog in beweging gebleven. De nieuwe dagen die kwamen liepen te niete eenzelvig met deze die lang verleden waren in gelijke, kalme gezapigheid binnen de stille, witte muren, vol witte helderheid in 't nauw gesloten omhein daarbuiten ook, zoover haar blik kon gaan, vóor de vensters in 't hoveken achter 't houten hek.

Verder daarbuiten leefden wel meer menschen misschien en daar gebeurde wel iets soms dat geruchte miek en gedruisch in de lucht maar 't was al zoodanig afgedund en verstorven, 't schaarsche soeselen dat als een vage verledenheid tot binnen de stille leefkamer doordrong.

Monika, de zwarte kater, de blinde distelvink, een tafel, een stoel, een kast en een dood uurwerk dat alles stond of leefde

daar bijeen in warme, warme vredige, veilige vaste onroerbare rust en deugdelijken stand, elk zijn eigen, zwijgend leven in goede samenpassende overeenkomst, één in gedacht en doening en uitzicht rond het gezellig, pertig, zwartglimmend stoofken dat daar te midden de kamer op zijn ijzeren beestenklauwkens rustte en gestadig de getemperde warme-lucht onderhield. Monika bewoog daar alleen in dien rustigen kring; heur heimelijk droog verstorven, bloedeloos wezen, haar ranke, magere lijf onder de stijve kleers, de hoekige schouders uitstekend onder den zwarten borstdoek die bezaaid was met roode rozebotjes en heur hoofd daarboven, gedoken in de blauwe stropmuts; die armen wikkelden traag, roerden in 't panneken over 't schamel vuur en daarbinst prevelden heur lippen aanhoudend de gedachten uit waarop ze zelf geen acht meer gaf.

De kater zat daarbij, zijn pooten verkrompen onder de zwarte, zachte vacht lijk een schip dat vastligt om nooit meer te roeren en onderwijle opende en look hij de oogen in 't weeldegenot van zijn warme rust. Zonder den kop te wenden lonkte zijn valsch, gele blik in een zwong, als 't niemand en merkte, naar ginder hooge waar 't bonte vogelken tjink-tjink deed in zijn kooi al springend van 't eene op 't andere stokje. Daar zag de kater die witte en roode en gele pluimkes lijk schitterlichtjes over en weer dansen; maar hij gaf er weeral geen acht meer op en keek als een gedaagde onverschilligaard, heel bedaard op Monika's voeten. Die stoffen sliffers torden zoo zachte rond en de zoom van de rokken vendelde daar zoo lijzig over dat geen stofje en verdreelde van de witte zandstreepjes die rond de stoofpikkels, in kronkellijntjes opengebezemd lagen. De oude stoel met glimmend lederen zate en rugleuning stond vierkant en vast vóor het naaitafelken met de pikkels op de kruisvoegen der vloertichels, altijd onveranderd. Het kastje daarnevens in donkeren blank en de koperen hangsels en slotbelegsels lonkend lijk lachende oogen daarop. Boven het blad: de heiligen beelden in goud en wit omkransd met snipperbloesem onder glazen bokalen. Uit den hoek keek het uurwerk met statig uitzicht als

een overleefsel zoo vreemd om zijn lange dood die van uit onheugelijk verleden, den tijd staande hield aan zijn wijzende vaste naalden en stilhangenden slinger. Zonder snikken of geeuwen had het eens zijn laatsten slag geslegen en stond daarsedert als een vreemde onnuttigheid, stakestijf te kijken op de nietige, omgevende dingen. Meer dan ooit was de stilte daarop ingevallen nu de uurteekens niet meer luide werden uitgegalmd en de slingerslagen geen stonden meer korven in den tijdstok; niets meer dat nog van vooruitgang of verschuiven repte.

En het witte licht kwam door de twee gelijke vensters van weerszijden de deur invallen uit de vierkante ramen gematigd door de witte gordijnen en lieten een vervaagden uitkijk op het voorhoveken.

Monika roerde voort in heur panneken maar als de kater de reuk van de warme melk gewaar werd rok hij de pooten uit en kwam met den rug opgetrokken en den staart als een vaanstok omhoog, tegen Monika's beenen te dreelen en begon te snorken een aanhoudend geronk dat scheen van uit zijn warme pels te komen.

- Ja, Mieten, mijn kind, ge zult uw deel krijgen. En 't oude wijf goot haar komme vol en zette 't panneken met 't overige op den grond aan de achterdeur, en ze aten allebei met traag gelik en stille zwelgjes. De kater had 't eerst gedaan en baardlikkend kwam hij nog wat rondkijken, miauwde drie, vier keers, blikte verkept in Monika's oogen en dan strekte hij zich wellustig uit, wrong de pooten en snauwde naar zijnen steert. Dan kreeg hij plots zijn gedaagde doening en legde zich in ordentelijken krul weer op zijn tichel nevens de stoof.

Mieten was hier anders wel thuis, al zijn bewegingen waren vrij en vast geregeld naar oud gebruik en lange gewoonte. Hij kuischte en wiesch op tijd zijn wezen en de witte vlek op de borst met zijn zachte pooten; at altijd uit hetzelfde tasje achter de deurstijl, ging met statigen tred over den vloer en sliep op zijnen steen bij den stoofpikkel - daar zat hij ingekrompen

zonder schijnbare verveling, heel ernstig te pinkoogen als een ondoorgrondelijke wijzerik, verslonden in eigen diepe gedachten.

Aan niets en liet hij zien wat hij donkerlinge in 't gebuurte bedreef en niemand en vermoedde in zijn stillen aard het losbollige van zijn nachtelijke joeltochten noch de handeling met zijn makkers.

Maar nu reikte hij den hals, snoof benieuwd rond, keek naar 't venster, naderde eindelijk om te zien en sprong op den stoel en vandaar op de vensterbank en flokte zich daar gemakkelijk neer, gekloesterd in 't eerste streepke uchtendzon dat vandage kwam binnenlonken. Mieten neep de oogen toe om de welligheid en keek door de pinkers van uit de hoogte over den koer naar Moor die lijk gewoonte schijn-dood te slapen lag in zijn houten ton onder den perelaar.

En Monika keek met belangstelling naar heur kat zonder te zien de nieuwe zon en de blijde mei die weer overal verhemming bijbracht en groen. Daarbij voelde zij noch leed noch vreugde en dat deed haar niet lachen of monkelen. 't Was enkel een nieuwe zomer bij d'andere die voorbij waren: altijd halen en geven in gelijken gang. Die dingen hadden met haar leven niets te maken, alle langenis had ze verleerd en in haar oud hoofd huisde groote onverschilligheid voor al 't gebeurende binnen of buiten de stille woon. Daarin draaiden de dagen open en toe met licht en duisternis zoo eentoonig dezelfde altijd als 't gedurig en 't eigenste herbegin van gister; - en Monika draaide onbewust mede als stond de tijd al lange stil en was alle oud worden onmogelijk. De omgeving had het kalme, gelatene uitzicht van verstorven dingen door geen nieuwe zomers meer te ontroeren en vast staand in de uren die geruischloos, loom voorbij schoven zonder dat einde of dood die lamme djoezeling zou komen breken. Aan 't einde, of dat er een einde komen kon, daaraan dacht niemand.

Nu brak Monika de droge karstjes brood in den schotel met water en ze wist niet of 't geen ze nu doende was niet lange geleden gebeurde omdat ze 't al zoo dikwijls deed. Ze wakel-

beende naar buiten tot bij den hond zijn kot zonder te schaffen op de lenteluwte die overal uit woei en dat er nieuwe groenigheid en nieuw leven uit de bonkige takken schoot op den ouden pereboom en z'en hoorde niet de algemeene zotternije van vogels die feeste vierden in de versche blauwe lucht. Moor kwam stille uitkruipen en at haastig zijn brokken, dan schudde hij den kop dat 't water van zijn harig bakkes kwispte en zijn ooren deed fletsen lijk twee ouden vodden langs zijnen kop. Hij keek een stonde met zijn goedige oogen naar dat wijf die hem al zoo lange eten bracht en zag hoe zij traag weer in huis ging. Dan kroop hij weer in zijn kot.

De ijle, rustige peinzing herbegon. In dat lange eentonig onberoerde bestaan - dat als een beginneloos einde weg was afgeloopen of staande voortduurde - was een groote gebeurtenis als een duistere vlek op het spotteloos witte leven gevallen en daar was Monika nu lijk altijd, mede bezig. 't Was onheugelijk lange geleden maar 't stond als eene duidelijke tegenwoordigheid versch in heur gemoed: te midden den klaren dag was die vent ingekomen door 't hofpoortjen op de deur toe en hij stond daar stoorend het heele huis met zijn ruwe mannelijk lijf, plots, ongevraagd in de kamer bij haar. En dan had hij gekeken hoe ze er uitzag en was verlegen beginnen vragen hoe ze leefde en of 't haar altijd wel ging... en dat hij nu een nieuw dochterken had dat moeste kersten gedaan worden en of zij - moeie - wilde komen meter zijn? - Dan was hij gegaan en lange nog zag ze den breeden rug lijk hij verdwenen was, zonder ommezien, 't achterste van zijn hoofd. Hij was bange gaan vluchten, want voor dien enkelen keer had ze heur luide schreeuwstem aangezet om te schelden: - Ge moet nooit meer terug komen! had ze nog geroepen. Hij had geen meter noodig maar hij was gekomen, ze wist het, om te zien hoe nakend ze dood was en om haar geld; en ze wilde niet dood gaan en geld zou hij niet hebben. Dat hij niets noch niemand zou erven van heur goed, dat had ze hem duidelijk gezegd. Dadelijk had ze den grooten zak met munte van onder heur bedde gehaald

en was er lange mede rondgedoold zonder besluit te vinden; ze had gezocht waar hem veilig te bergen. In de kast eerst, dan op den zolder, dan in een oude kous gestopt en gedoken onder een blauwen tichel onder den vloer. Maar ze had heur hoofd geschud in onzekerheid en 's anderdaags haalde zij den schat weer bloot en dook hem in een mok buiten onder d'eerde.

Later werd ze weer gekweld door 't gedacht dat haar iemand aan 't werk kon gezien hebben en 's nachts de ponke zou komen halen. Dan had ze den fijnen vond bedacht en heur magere lippen plooiden bij 't herdenken nu nog in grijnslach van genoegen al was het ook al zoolang geleden - de beurs haalde zij weer boven en één zilverlingsje 't eenegader neep zij tusschen de vingers en liet het vallen diepe in den steenput. Ze had het hooren plommen met lichte sisgeluidjes tegen 't opperste watervlak met ronking langs den ronden wand en dan was 't al gezonken even nietige steentjes, zonder geruchte naar den diepen. Dan was ze lange staan lachen en de rust en voldoening was dan weergekeerd. Nu lagen ze daar te slapen in veiligheid en 's nachts waakten verkeersels en spoken den gedolven schat tot in de eeuwigheid. En ze genoot altijd nog van de deugd omdat de man die wachtte naar heur dood, die kostelijke klinkers daar nooit zoo diepe en zou gaan zoeken. Dat water zweeg lijk dood en lag te glimmen gladspiegelig donker in zijn vaste wanden onschuldig alsof het niets begraven hield. Mieten alleen wist het en een ander kat uit het gebuurte, ze zaten dien nacht aan 't spel op den perelaar en z' hadden 't zilver zien flikkeren in den manesching en stuk voor stuk hooren vallen. Maar dat lag heel buiten zijn belang en de oude kater zat daar nu weer zoo ernstig als een oude heer die gebaart van niets te weten en gemakkelijk zijn tukje doet. - Gij zult het niet verklappen? newaar Mieten. En Monika's magere hand wreef over en weer de zachtharige huid. De kater ruide twee, drie trekken maar bleef verder ongevoelig door die gewone vleigebaren, look enkel de oogen ten teeken dat 't hem niet onaangenaam was. Sedert had niemand meer den ingang van 't poortje overtreden en Moor die het hof be-

waakte, leefde er zoo rustig en 't was rondom de dagen lang zoo stil dat hij 't mos tusschen de vermolmde steenen hoorde groeien.

Monika en wilde nog niet sterven omdat zij nog geen ouderdom gevoelde en van geen stoornis in den gewonen gang wilde weten en omdat Mieten en Moor en de stoof en 't smeulend vuurken daarin en de tafel en 't bed omdat al 't medelevende staande bleet onveranderd en ze kon dat alles niet achter en alleene laten.

- Wie zou melk warmen en uw tasje vullen, Mieten? en uw brokjes breken, Moor?

Haar hand dreelde altijd over den kater zijnen rug en hij ruide nu aanhoudend een zacht gebrom dat uit heel zijnen kop ruischte en hij keek door de halfgeopende wimpers met de meening als verstond hij al wat Monika wilde en deed en zijn gezapig gelaat toonde weer al dien ernst alsof hij nooit van 's leven een poot zeerder en verzette dan een gedaagden kater betaamt en alsof hij voor alle vriendschap maar Monika en kende, de zoetgeaarde, met ver aan wat toegevenheid voor Moor omdat hij ook van de familie was.

Van langerhand zonk het nuchter zonneken achter den muur en een andere avond viel in; de tafel, de stoel en de stoof lieten maar recht hunne hoekige uitwendigheden meer glimmen door den schemer die alles kwam omhullen en de diepe gaten 't eerst met donkerte volstopten. De distelvink had al lang haar tjinken gestaakt en zat op het bovenste stokje van de kooi te slapen.

't Werd tijd van naar bedde gaan. Monika sloot met voorzichtigheid deuren en vensters in langen zorgelijken ommegang. Moor kreeg van ver een goên avond met vermaning van wel te waken. Mieten kreeg heur laatste dreelke; ze wipte daarom van de vensterbank, wreef heur lijf rond Monika's beenen, trappelde wat op de bolle pootjes en flokte zich rondvoudig ineen onder de stoof met zooveel omzichtigheid als was het voor een heelen nacht. Dan tord Monika in heur kamer, in de stille, witte kamer waar de eigene, nare lucht in hing van verdossemde geslotenheid.

Daar kroop het oude wijf in bed om met heur lippen gesloten te liggen wachten naar den slaap en naar den anderen morgen die weer klaren moest. Terwijl ze daar zoo lag, waarden heur gedachten voort in de donkere huiskeuken, verder op het stille voorhof, op den zolder - die andere, eigene wereld waar nooit iemand ging en waar veel oude dingen gedoken lagen onder stof. Ze voelde heur eigen wezen uitzwellen en al de plaatsen tegelijk vervullen, zoodat ze heur zelf daar liggen wist op het bed daar het geregeld asemgaan opblies; maar het eigenlijke wijf trappelde voort lijk bij klaren dage, rond zonder ruste.

Dat huis was nu als opgehangen hooge ievers in de lucht of elders in groote eenzaamheid verdoken waar nooit geruchte of leven aan en kon.

Maar Mieten ontwaakte en vond het niet plezierig in die narigheid. Hij wist een katte zitten op een boom in 't linden dreefje achter 't dorp en daarbij kreeg hij gadinge om wat te rollen in den lenteluwen nacht.

Het was zoo vervelend den langen dag verkrompen zitten. Hij rok de pooten uit, geeuwde en beende voorzichtig door 't gotegat naar buiten. In vlugge sprongen over 't hof nu zonder ommezien naar Moor, lijk een jolige jongheid, den gekenden weg over koeren en velden, van niemand gezien en vrij alleen als op eigen goed zijn genuchten gaan zoeken.

Mieten's wereld strekte heel wijd en daarin had hij veel kennissen. In de duisternis ging het hem goed, de nachtlucht ontwekte zijn eigene katersnatuur en zoogauw vergat hij de stille doening van te huis. Dan drilde hij op goed geluk uit met hope van ievers een witte of grauwe katte te ontmoeten. Hoe lang zijn tochten duurden en telde hij niet. Na 't spartelend vermaak met de familie ging hij op roofjacht zitten loeren om ievers een nachtzanger of anderen slapenden vogel te vangen. Als de honger praamde of de lamheid zijn leden overviel, dan eerst zocht hij den weg huizewaarts met nieuwe langenis naar Monika en een tasje warme melk.

Na den sprong over 't hek was Mieten weer de stille poes,

hij hervatte zijn gewonen statigen tred en zachte manieren en gebaarde niets van de gebeurde zotternije. Hij keek scheef uit naar Moor die weeral te slapen lag en wandelde verder zonder te merken dat in de afwezigheid iets gebeurd was of verwerreld.

Maar zoogauw hij den kop in 't gotegat stak werd de kater een heel nieuwen reuk gewaar en in de keuken was er iets stil gevallen of uitgegaan: Monika was niet te zien noch de asemgang was niet te hooren. Daar stond ook geen melk in 't tasje en Mieten schreeuwde eenige keeren kort vragend om uitkomst, dan ging hij in de slaapkamer. Monika lag daar in den klaren dag evenals ze bij nachte placht te liggen maar zonder blazen nu, heel stil en 't was zij die den vreemden geur uitgaf. Mieten kwam weer naar eten zoeken maar nievers in kannen of potten was er een leeksken te drinken. Hij schreeuwde opnieuw, half kwaad om die nalatigheid en ging dan weer kijken of Monika niet roerde. Ze lag onbeweeglijk voor altijd en Mieten kwam midden de keuken zitten denken. Dan hoorde hij 't distelvinkje tjink, tjink, tjink... al spelend op zijn stokjes en meteen werd de kater gewaar dat hij alleen was en bewust van zijn meesterschap. Zonder verder overleg begon hij te kruipen met sluwe gebaren over den grond als voor een gewaagde jacht waar er list bij noodig is; in een sprong op de kast en dan geweldig, blindelings naar omhoog waar zijn klauwen grijpen konden en robbelde met kooi en vogel op den vloer. Zoo gauw praamde zijn poot door de kopers en achter twee keeren grijpen, tastend in die floddering haalde hij 't arm vogelken heel mismaakt en verscheurd door de nauwe opening. 't Kooitje bleef liggen, ledig en Mieten liep drie vier keeren rond de keuken gierig met de gevangen prooi in den muil. Dan liet hij het beestje vallen en bleef het bezien. 't Lag overdood te jaagbalgen en verschudde nog eens zijn deerlijk gehavende pluimkes.

't Was al jaren dat hij langde om die daad te begaan en dat was altijd ontzeid gebleven uit vreeze voor Monika's oogen die nu eindelijk toe waren. Hij stootte 't beestje nog wat met den

poot om 't te doen voortflodderen maar 't bleef liggen en de leute was uit. Mieten nam het dan in zijn klauwen heel zacht om 't niet te haastig af te hebben, ging ermede rechtop zitten en liet het weer vallen. Zoo sleurde hij het een halven dag rond en trok er eindelijk de pluimen uit en grolde. Hij scheurde 't vleesch vaneen en kraakte de beentjes. De kop diende lang nog als speelballeken dat de kater met lichte pootstootjes over den vloer deed rollen. Dat ook werd eindelijk vermorzeld en Mieten likte dan smakelijk den baard en rulde inwendig van voldoening. Later ging hij weer in de kamer, sprong op Monika's bed en ging heel dicht aan heur wezen gaan rieken. Dan begon hij, zachtjes eerst, maar alsaan sterker te likken met de ruwe tong over dat doode vel.

Moor werd op 't einde ongeduldig als zijn schotel zoolang leeg bleef en als hij niemand hoorde komen, begon hij stil te piepen, later te bassen en als hij altijd de deur gesloten zag ging hij aan 't huilen om hulp.

Mieten bracht hem met heimelijke manieren kleine stukjes vleesch die vreemde roken en zonderlingen smaak hadden. Hij knabbelde dat eerst met trage tanden, dan kreeg hij er lust in en lekte de kat haren muil af om niets te verliezen. Herhaaldelijk bracht Mieten nieuwe stukjes; dan ging hij op den vensterbank liggen slapen in de zon.

Tegen avond kwam hij nog eens bij den hond, deed een zotte beweging met den poot tastend naar Moor zijner steert, sprong bezijds om hem te doen verschieten en dan wandelde de kater trage voort met d'ééne wenkbrauw opgetrokken en de lippen fijn gesloten en een doening op het wezen ernstig als van iemand die vele weet maar niets zeggen wilt. Hij wipte over 't poortje en was weg zonder ommezien.

Dan gevoelde Moor een vage angst alsof er iets heel onplezierigs gebeurend was dat ze hem niet wilden wijs maken en hij wist zich verlaten en alleen zoo ongelukkig aan die keten vast gebonden. Al zijn slaaplust was weg en hij bleef zitten staren aanhoudend naar die gesloten deur in den helderen manesching.

Den anderen dag gonsden alle slach vreemde vliegen en bijen rond die zochten door het venster in huis te geraken.

De Mei wrocht ongestoord haren weg door de zonnige, blauwe lucht en blies den ouden pereboom vol nieuwen, blanken bloesem.

Verzen van Willem Kloos.

CLIX.

O, mijn ziel zweeft, door ùw ziel gevangen,
Met een lichte zwiering, onbedeesd,
Langs de slanke lijning van uw leest,
En zij ziet dan, op beroosde wangen,

Rose bloesems tusschen melkwit hangen,
Wijl daarboven, lieflijk allermeest,
Zwermen dartel, als op vroolijk feest,
Vlinders van gedachte, ras gevangen,

Als maar even, met een vlug gebaar,
Mijn ziel grijpt uw looze ziele-kinderen....

O, ik zorg zoo, dat ze, bang voor gevaar,
Niet in de al-open atmosfeer weg-vlinderen,
Want zij zijn zoo innig-teêr met elkaêr,
En altijd bevreesd om het Lief te hinderen....

CLX.

Als gij wist, waaraan ik denk, wanneer 'k onschuldig,
Als een stil-zoet kind op uw gestalte staar,
En mijn voelen, als mijn denken, duìzend-vuldig,
Door geen oogenglans of woord of licht gebaar

Aan uw wachtende oogjes, oortjes openbaar....
't Is dan heusch niet, dat ik denk, hoe even, guldig,
Zachtjes aan uw slapen krullen gaat uw haar,
Schoon 't één ding is van de velen, die ik huldig

In de Schoonheid, wie gij woon zijt wonderbaar,
Die omringt u, die omzingt u, menigvuldig....
Neen, uw vele prachtjes, allen bij elkaêr,
Maken, Liefste! van verlangen me ongeduldig....
Dàt is mijn gedachte, o, Lief.... 'k erken mij schuldig....
Te drukken ze aan mijn hart steeds, zonder dat 'k bedaar....

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

III (*vervolg*[1]).

Er was iets weg van de pret voor Geertje. Maandag d'r niet bij, en wel Gerrit. En die vervelende grappen van Gerrit! Had ze nòu maar.... nee' maar dat had toch niet gekund, dat zij uitging met 'n knecht uit de winkel van Van Dam. Toch was Kees wel een leuke jongen, en wel drie keer had ie 'et haar gevraagd, hóe lang geleje al, toe' die' middag, toe' zij zelf eve' arreroet was komme hale voor Truus. Toen al had-ie d'r van gesproke. Nee maar, et ging niet, 'n vreemde jongen. Al deje ze dat hier in Rotterdam, Groo'va zou het nooit goed gevonde hebbe. Hè maar die Gerrit!

- Nee ik geef je géén arm!
- Wat! Geen arm! Dan goa 'k me' 'n ander!
- Doe dat!
- God allemachtig wat vinnig! Hadt jìj misschien mi' 'n ander gewild?
- Ik ga met Oom....

Oom liep evenmin gearmd, zelfs niet eens náást Tante.

1) Op pag. 391 regel 3 van boven leze men voor ‘jij vond dat iets’, ‘zij vond dat iets.’

Lachende haakte ze zich aan Oom. Maar nu maakte Gerrit spektakel. Hij kon toch niet met z'n zus op de hort gaan!... Hihò, hihò.... Op eens, als iets dat je in de keel grijpt, drong nu een gedrang naar haar op, even leek 't dreigend, toen als een lolletje, maar dat ruw op haar los kwam varen... - Kom! hoorde ze Oom, haastig in het rumoer; en dankbaar, plotseling toch wèl angstig, drukte ze zich vast aan hem.... Hihoa, hihoa.... schokte het nu achter en om haar, ze voelde de ademtochten der schreeuwers in haar nek, ellebogen stootten, drukten, als door een dansenden muur werd zij voortgedreven, daar brak de muur en was het of de stukken dreigend zich om haar heen verspreidden, overal waren donkere rompen, overal bezeten koppen, deinende met telkens horten, ongevoelig voor de schokken, zweetende, stinkende schreeuwerskoppen, logge lijven buigend drijvend.... Nu was zij midden in een keten, tegen haar aan een dom mannegezicht, oogen die wezenloos langs haar keken, terwijl de mond-alleen woest leefde.... Hihò, hihò.... Jakkes, nu een hand in 'r haar.... Giet! wat wàs dat.... o confetti.... Hiho, 'n arm had 'r vast om het middel.... Néé!.... Lós.... Maar nu een an d'r arm.... Malle Oom om mee te springe.... Gut! waar waren Tante, Gerrit.... Lòs!.... Nee, 't ging niet.... Hihò hó, nu was het of ze opgetild werd, ze voelde de voeten den grond niet meer raken, hobbelend glijende voer ze voort, meegerukt in den plots'lingen ren der zinloos mekaar overschreeuwende jongens, voort onder boomen, door de walm van de kramen, tusschen de laaiende lichten in: ros de koppen, misvormd van het schreeuwen.... Voort.... Waar was Oom?!.... Lòs!....

Hè Goddank, eindelijk was ze uit de benauwing.

Waar was Oom?!.... O daar gelukkig!

- Nou, da' was 'n lolletje, hé?
- Waar ben we hier!
- Op et Couwenburgsch-eiland.
- Waar zou Tante zijn?
- Ja, da' wee 'k niet. La' we maar 'n end teruggaan....

.... - Kijk!

Daar stonden Tante en Gerrit voor een kraam. Jeetje, wat 'n booze gezichten!

O, kreeg Oom 'et, haar was 't goed. Ja, dát zeidie wel. Hùn schuld! God, as Tante bazigde! Wat! zij nou een arm an Gerrit?.... Nou vooruit, wat kon 't haar schelen!

- Maar zou we hier nou m'ar nie' doalijk ingoan?

Prachtig denkbeeld weer van Oom! Wat 'n mooie, groote kraam! Al dat koper, en die spiegels, en de kamertjes zoo netjes.... Wat? geen plaa's?? Hèjakkes nou....

Ja maar, die was lang zoo mooi niet.

- As de poffertjes moar smoake....

Nou ja, maar.... Affijn vooruit.

Hè die Gerrit, wat 'n jong toch, waarom nou niet in dat kamertje?.... Hier kon 't ook....

Nee! zij tracteerde!

- Straks mag u!
- En wanneer mag ik?
- Jij? je heb geen cent op zak!
- O, ik dach' da' je meende jou 'n kusje geve....

Hè, dat Tánte daar om lachte.

- Wat duurt dat lang, hè?
- Nou we hebbe toch geen haas!....

Hihò, hihò.... de vloer en de wanden schudderden! Wat 'n mensche!.... Nergens plaa's. Ja, dan moch'en zullie nog van geluk spreke.... O, daar ware de poffers ook.

Hè, nou was et toch wel aardig. Kijk Oom ete! Hè ja, knu's. Jammer nou alleen van Maandag.

- Zou meneer Maandag ons nog zoeke?
- Maandag? en die is na huis!
- Nou ja, maar....

Geertje zág 'm zitten thuis. Ze kende de woning alleen van buiten en de kinderen had ze nooit gezien. Maar ze stelde zich hem voor, wakende bij twee armoedige bedjes, aan 'n tafel

met 'n heele boel boeken, net as Groo'va placht te hebben: - bij die troost z'n zuster wachtend.

- Nau, wa' momme nau? vroeg Gerrit.

Hij was het eerst door de poffers heen geweest en nou hadden ook z'n zwager en Geertje ze-n-op: Gerrit werd ongeduldig. Zwager stemde toe: je kos hier niet den ganschen avond blijve zitte!

- Neem u nog 'n bordje, Oom, zei Geertje.

- Nee meid, zoo is 't wel geweest, heur.

- Hai jai ook zoo'n droge mond? komiekte Gerrit.

Gut, daar had Geertje niet aan gedacht! Ze hadde d'r wat bij moete drinke! Maar kòn je hier wat te drinke krijge?

- Nee, m'ar da' doen we-n-ook nie' hier!

- 't Is wel geweest, herhaalde Oom.

- M'ar maid, mo' jai da' nau allem'al betale? verduidelijkte Tante, toen Geertje d'r rijksdaalder liet blinken.

Ja natuurlijk!.... O geen sprake van....

Na een: - ‘Nau bedankt dan’ van Tante, stonden allen op.

Buiten hoste men in den motregen.

- God wa'n minse!

- We moste n'ar den Doel kunne, deed Gerrit groot.

- Betaal jai den intree? schampscheutte Tante.

- Och maar Geer mot de Kermis toch zien! redde Oom. En hij nam den arm van Geertje.

- Verdomme nee! haastte zich Gerrit en drong Oom weg.

Maar nu had Oom weer een ander idee:

- Zouwwe niet éérst 'n spatje neme?

- Zoo'n klein tikkertje? viel Gerrit grappig doend bij.

En de vrouwen werden meegetroggeld. Tante wou niks hebben. Ook Geertje bedankte. En hop! Oom en Gerrit wisten d'r weg mee.

- Nou! nou vooruit mit de geit!

Hihò, hihò!.... Hè, daar hadt je weer zoo'n sliert.... Geertje vond de menschen toch wel erg ruw.

- We hadde na den Doel motte gaan, parmantigde Gerrit.

Geertje dacht nu ook aan den intree!

- Wat wee je nau us va' m'en hebbe veur je Kermis? vroeg ie even later.

- Ik? van jou?

- Ja netuurlik. 'k Mot je toch wat geve - 'n gedachtenissie. 't Is den eersten keer da me same-n-uitgaan.

En de laatste, wenschten Geertje's gedachten.

Geertje wist niet, wat ze daar nou op zou antwoorden. Gerrit dee warempel net, of-ie met 'n vreemd meisje uit was, dat-ie het hof most maken! Wat'n vervelend gezicht had-ie toch, vooral zoo as nou, as ie aardig wou weze!

Bij de kramen begon ie weer.

- Wa' za'k nau us voor je koope?

- Och jonge zanik niet!

- Zanike? a'k je'n kedootje wil geve? Ik kraig toch ook wel wat van jou?

- Kan je begrijpe....

- Kan je begraipe? Da' zeu we n'es zien!

En hij pakte 'r om 'r middel.

- Zèg!.... Mo'k weer mit Oom gaan loope?

- Hè Geer wa' bai je vervelend.

- Jij ben vervelend....

Hihò, hihò, joelden paren langs hen heen.

- Hihò!....

Rukkend, onredzaam, trok Gerrit haar mee in den hos. Kramen, nu, aan bei'e kanten. Eindeloos.... Het leek een straat! Geer dacht aan de vijf, zes kramen, op de kermis bij hun thuis.... En zoo lekker loopen was het - groote steenen, als in de keuken op Groeneveld.... Gut!....

- Nee toe, laat nou is kijke....

Kìjk is, wàt'n schilderijen! Gut, maar twee gulde vijf en veertig. Ook niet duur, in zoo'n gouwe lijst! En daar - wát'n kraam met speelgoed!

- Za'k v'or jau is 'n rammelaar koope?

- Och jonge loop!

- Nau ko'mee!

Weer moest ze voort, glij'end haast, zóó trok hij haar, nu zijn arm door den haren gestoken, haastig tusschen het drukke menschengeschuifel heen, schuin naar den overkant, voor een koekkraam.

Zóó'n groote kraam had ze nooit gezien. En zoo keurig, met al die vakken!

- Wee je nau zoo'n koek van me?

- Gee' me dan 'n zakkie moppe....

Lekker waren ze, de moppen. Loopende, snoepte Geertje er uit, bood er Gerrit een, hoorde zich nageroepen door jongens zonder meisjes, die vroegen of zij lie niks kregen....

Gerrit, haar vroolijk ziende:

- Nau hier h'en!

't Was opeens een stratenkruising, brekend de knusse nauwe gezelligheid-van-licht in de kramenlaan af met een armoejige, holle wijdte van duister, waar Geertje zich ìn voelde dringen, door een driftigen drang van Gerrit z'n lijf, een schielijk vást sturen aan 'r arm....

- Jonge, waar wee'j nou heen!

- Toe Geer, laa'k je nau is pákke!

- Zeg!....

Met één ruk was ze los.

Wat 'n lamme jonge toch! Net zoo een as thuis die jonge van Zwartjes, die wou ook altoos zoene. Voor twee jaar, met de kermis, toen zij nog zoo het land had gehad, omdat ze 's avonds niet meer uit mocht, van Groo'va, had ie Lina Wijers nog zoo geplaagd - Lina, van wie zij jaloersch was geweest, omdat die wel naar de kermis mocht, en die ze later had uitgelachen....

- Zeg kom nau....

- Och la' me los!

‘Tsa!’ - ‘Zoen et of!’ riepen jongens langs hen heen.

- Nau m'ar wat wou je dan! Ga toch mee!

- Waar zijn Oom en Tante gebleve?!

Geertje schrikte. Zij waren hen kwijt! Hemel, hoe vonden ze die nou terug! En anders.... wat te doen....?

Tusschen de kramen terug... Jawel! Menschen genoeg, maar niet Oom en Tante. Jakkes, wat'n nare avond....

- Och m'ar da's niks, we vinde ze wel!
- Ja maar ik ga niet verder mee!
- Wa's dat nau? nie' verder mee! Motte we hier dan blaive staan?.... Kom! we gaan vóór bai Bierman sitte, da's over de Kermis, d'ar motte ze langs.
- Hoe over de Kermis? we zijn op de Kermis.
- Maid bai je mal, di's de Kermis niet, di' zain m'ar zoowat krame.... De Kermis is op de beestemark....
- Daar hei je Tante!
- Ja wa'rachtig! Zie je nau? Wat he'k gezeid!
- Waar was u zoo lang gebleve!
- Och je Oom most weer eerst bij Frikkers in.
- Nee, we kwamme dinges tege.... Henze, van de stoomtram.... die ha'k in zóó lang niet gezien....
- Ja ma'r hai zai nie da me de kroeg in moste....
- Och mins, la na je kijke, je heb toch zelf ook meegedronke....

'O me lieve swartkop, foel er is....'

'Hihò! hihò!....'

- Bij mekaar blijve! gilde Geertje.

Weer had ze die nare gewaarwording, dat je meegesleept wordt als een stokje in 't water van de beek thuis, dat je mensch voor mensch op je aankomen ziet maar de sliert je meetrekt.... Doch nu drong zij zich tùsschen de menschen, langs de menschen glipte zij heen, altoos aan 'r arm Gerrit, die nu haar moest volgen; tot zij, plotseling tóch een heel eind nèt-anders dan ze wou gedrongen, radeloos al, Tante zag, Tante's arm te pakken kreeg, die Oom hield.... Toen liet ook zij zich veilig gaan. 'Hihò! hihò!' lachende dee'ze mee met de schreeuwers. Er waren nu nergens kramen meer,

en de menschen hosten maar voort. 't Was als wier' je voortgedreven, tot, op eens, dan hokte 't weer, dan had er een voor of opzij wat verloren, of d'r hadden 'r ruzie, of d'r bleven er staan, zonder dat iemand wist waarom. Voort ging 't dan weer, met een liedje, Geertje kende wijs noch woorden, eerst zongen jongens achteraan wat anders, maar toen begonnen d'r voor met dit.... nu dee'en allen hieraan mee.... en vóórt ging 'et, zonder hossen.... Gut, wat nóu.... o, daar de straat in.... Hè, nou hokte het alweer.... jakkes, wat 'n drukke boel daar....

't Was opeens een kring van weerstand, waar zij in gedrongen stonden, menschen die schreeuwend den weg versperden, die niet drongen, ook niet weken, die slechts schreeuwende versperden. Even dreigementen, vloeken.... Toen, eensklaps, als bij afspraak, gehihò van allen samen, één vlijtig stampgespring aldoor op dezelfde plek, mèt een zachtjes álmaar dringen, dringen dichter op elkander, én een sneller hihò roepen en een sneller voetenstampen.... even, dan, gegil, gegiegel.... en de troep wás al uiteen, stukken sliert zochten elkander, maar de meeste menschen weken, paarsgewijs, in groep, terzijde, rustig uiteengaande, naar de trottoirs, zich verspreidend als na een kerkgang.

Geertje had Tante niet losgelaten. Bij het vlakkend kleurlicht van een apotheek vonden zij Oom en Gerrit terug: Oom had weer een kennis ontmoet, die nu meeliep, naar de Kermis, tot het eind van de korte wijde straat, waar het licht was en 't rumoer.

- Daar hei je de Kermis, Geer! zei Oom, wijzend welwillend met wijden armzwaai naar al het wondergedruisch daar vóór haar; doch meteen maakten zijn hoofd en oogen tegen den vreemden meneer die mee was geloopen een beweging naar den anderen kant; Geertje hoorde den meneer: ‘Ja, netuurluk’ zeggen, en zag Oom een trap opgaan, toen den meneer, toen Tante....

- Di's Bierman, zei Gerrit, inlichtend en noodend, als

moest het ook haar een pretje wezen, nog weer een herberg binnen te gaan.

- La'me los! weerde ze bits af, toen hij haar het trapje opduwen wilde.

Aardig zitten was het er wel. D'r gingen net menschen weg uit de, hoog boven de straat staande, veranda, toen zij binnenkwamen, en hoewel er dadelijk menschen uit de zaal op het vrijrakend tafeltje toeschoten, wist Oom met een grap het voor hen te krijgen.

- Hèhèhè, he'k et handig gedaan, ja of nee!

En de meneer zei, dat Oom een goochemerd was.

Toen bestelde Oom met veel hard praten te drinken.

- Maak toch nie' zoo'n opstand, verweet Tante.

Maar Oom vroeg of je dan op de Kermis niet us 'n lolletje hebben mocht, en dronk eerst het bier van Tante en toen zijn eigen glas leeg.

In de zaal dreunde telkens de vervaarlijke muziek van een reuze-orgel met trom en bekkenslag, en Geertje moest aldoor lachen om het kabaal, dat een troep jongens bij het buffet maakten, die er stonden te schreeuwen en te springen en net dee'en of ze de glazen wegnemen wou'en van de groote presenteerbladen der knechts. Dan weer boog ze voorover om naar de straat te kijken, en kreeg bij die beweging na de warmte van de zaal de koelte van den avond in 't gezicht. En als een tocht ook leken in 't ongezellige duister der straat de breede slierten menschen te naderen en voorbij te gaan; Geertje huiverde ervan, wanneer ze de Hugo-de-Groot-straat inkeek, al die dreigend naar voren komende jongens en mannen, dronken of dronken-doende, met de mal-gillende meiden, schuddend of log-hangend aan den vrijersarm. Bij het weinige licht van de lantarens zag zij de rijen al in de verte, vooruitkomend als een troep soldaten, in hetzelfde breede gelid waarin ze vroeger thuis het voetvolk aanmarcheeren zag: bang dat ze haar onderstboven zouden loopen, daar ze den ganschen straatweg innamen

van berm tot berm. Keek ze even later weer de straat in, dan was zoo een rij nog maar weinig gevorderd, plotseling zag ze de menschen stilstaan en begonnen zij te springen, en er waren er die afdreven naar een van de vele kroegjes aan den overkant, voor welke hekken waren geplaatst met boompjes-in-potten en banken dat je buiten kon zitten; de anderen kwamen ten leste weer voort, naderden, nu geweldig schreeuwend, de mannen de koppen achterover om het geschreeuw toch de lucht in te gooien, vadsig bewegend, enkel krachtgevend aan hun geschreeuw; de vrouwen, als hangende tusschen de mannen, maar voorovergebogen de mannen vóórtduwend naar de Kermis.

Geertje kon zich haast niet voorstellen, dat zij straks in zoo'n troep had meegesprongen - deden de menschen nu niet ruwer? even dacht zij aan thuis, aan Groo'va.... Maar net waren Oom en die meneer Bloem aan het ruzieën, wie er nù een glas mocht geven.... Schuw keek ze naar Oom z'n glas, 't hoeveelste was dit al, ze wist niet, Oom begon zoo raar te doen, had zoo'n kleur, toch was 't niet warm hier.... Dán was ze toch veel liever op straat, waarom hier zitte? daar was de Kermis pas, 'n plein zóó groot, had Gerrit gezeid, de veemarkt, en zij zaten hier te suffen, Oom al half dronken, al die menschen gingen voorbij, aardig die menigte bij het plein, als zwarte spoken waren de menschen vóór 't rosse licht, net als ze eens die mannen gezien had voor de ovens in die fabriek te Deventer, waar ze met Groo'va heen was geweest.... Ze dee'en wel naar, die dronken mannen, maar d'r waren ook vroolijke paren, blij en netjes de Kermis opgaand, om wat te zìen.... Prettig zoo.... Zij met Gerrit opgescheept, vervelende jongen, leelijke jongen.... Wàs ze nou 's netjes uit - Groo'va had et nooit wille hebbe.... wàt kon 'r aan zijn, beter dan hier zóó! mit 'n f'soenlijke jongen.... 't liefst, ja 't liefst een flinke, groote.... nee, niet as Kees van Van Dam, ook niet as Willem Heukelman! stel je voor! Willem!.... 'n flink opgeschoten jongen, met 'n regelmatig gezicht.... hòe precies....

nou ja, hoe zou ze zich dàt nou voorstelle.... 'n jongen, die 'n beetje aardig was, niet vervelend kemiek as Gerrit, maar vroolijk en plezierig.... O, om óók zóó's ie's te hebbe.... da'je je jong voelt, dat je lacht....

Hè? wàt zei Oom? nog meer bier? zij?.... ‘Nee dank u’.... D'r was nog wat in d'r glas, maar 's leeg drinke.... Jakkes, ze vond dit bier bitter en drabbig, zoo slijmerig, net of et glas niet schoon was geweest.... 't was toch ook te koud voor bier, koud kreeg ze 't hier, in de hooge, open veranda, met die tocht telkens. O, dat mal wille doen van Gerrit, nou zat ie weer, de eenige op de veranda, mee te zinge met de jongens van binne.... Tante was een gesprek begonne met een juffrouw die zij niet kende, over boter en margarine: dat zij toch altoos boter verkoos.,.. jawel, zoo ie's kei je makkelijk zegge tegen 'n juffrouw die niet weet wie je ben, vooral op 'n avond dat Oom groot doet: - want natuurlijk wou Oom het bier betale, die meneer Bloem zat wel op te snij'e van de rondjes die-ie laa'st had verlore bij het biljart, bij wist-Geer-wat-voor gelegenheid, maar ondertusschen liet ie zich nou trakteere....

- Eeeeh!.... Geer moest er van gapen.
- Eeeeh!.... Gerrit dee et er na. - Jij breng 'n mensch an 't gape....
- Zoo.
- Verveel je je hier?
- Och vervele....
- Jan, hei! Jan! hoor dan toch!.... Geer wou graag de Kermis is op.
- 't Is hier toch ook Kermis, zei meneer Bloem.

Natuurlijk, as je je laat trakteere, dacht Geertje, maar ze zei enkel, sip:

- Ja, je zie hier wat!

Tante brak 't gesprek met de onbekende juffrouw af; met een wenk naar Oom z'n glas, gaf ze Geertje toe, dat ze nou toch is moste verder gaan. En ten leste ging men.

(*Wordt vervolgd*).

Aanteekeningen over kunst en literatuur door Dr. H.J. Boeken. Hooft's Warenar.

I.

Zou er een tijd zijn aangebroken, dat men weer naar den schouwburg gaat, meer om te hooren dan om te zien?

Men zou het wel denken, als men let op de eenvoudige, geheel op de goede voordracht gerichte opvoering van den ‘Esmoreit’, en op nog enkele andere pogingen van den goeden weg òp willende dilettanten en mannen van het vak, maar vóór alles op het diep op het publiek inwerkend streven van de ‘Hollandsche Tooneelvereeniging.’ Hebben dezen niet nu ruim twee jaar geleden de rijk- en krachtig-levende scherts, die van hoog tot laag schiet, de scherts van Bredero's Spaenschen Brabander van hun onopgesmukt, maar toch een echt Amsterdamsch stads-kijkje gunnend tooneel doen klinken, en geven zij nu niet het vooruitzicht, de ietwat meer gespitste en gepunte, maar toch het echte volks-leven tot ondergrond hebbende blijspel-taal van Hooft van hun planken stellaadje te vernemen? Wel zijn de eischen zwaar, die Hooft zijnen vertolkers stelt, maar, wanneer zij slechts vertrouwen op de macht van het woord, evenmin hun steun zoekend in uiterlijke kunst-grepen, als des Zeventiende-eeuwers naakte natuur-kracht en geslepen

ziele-blankheid verbloemend onder bedeesdere uitspraak, of de knetterende spranken van over twee of drie sylben zich uitspreidende rijmen en tusschen-rijmen wegmoffelende onder de gelijkmatigheid van schijnbaar beschaafderen toon, wanneer ze slechts de woorden tot hun recht laten komen, de woorden, de woorden alleen, dan zullen hunne woorden, hun goed doorvoelde en voelend afgewogen woorden hunnen weg vinden tot de ooren en harten van het publiek, van een publiek, dat beu is van uiterlijk vertoon en redeneerende langdradigheid, van een publiek, dat juist zóó iets wil hooren. Wil *hóóren,* zeg ik, want is niet en wordt niet dat publiek opgevoed door de dichters van het heden, die zelven in de diepten van hun eigen voelende ziel de schatten der taal hebben opgegraven, van de Hollandsche taal, die, hoezeer ook in uiterlijke kleinigheden verscheiden, van binnen toch de zelfde ziele-schat blijkt te zijn gebleven als de taal was van de dichters van de Zeventiende Eeuw.

Welk een genot zal het dan zijn dit echt-Amsterdamsche, dit echt-nu-nog-levende blijspel te zien op de planken.

II.

> Maer wat isser oock dat t'Amsterdam niet en beurt?
> Dus nemen wij best bekende plaetsen en straetjens,
> Niemant treck hem yet aen, 't sijn maer hoofdelose praetjens.
> *Miltheyd in de Voorreden.*

Dit echt Amsterdamsche Blijspel; want naar landen en steden zijn de menschen verscheiden.

Hoezeer de mensch ook elk oogenblik gevoelt, dat hij hier op aarde geen blijvende woonplaats heeft en dat de woonplaatsen, die hij zich gemaakt heeft, slechts de hulp-middelen zijn, waarmede hij in zijn tijdelijke nooddruft voorziet, toch gevoelt hij iets meer voor de behuizingen van zich-zelven en zijn medemenschen, voor die het waren van zijn voorgeslacht en het zullen zijn voor degenen, die na hem komen, iets meer gevoelt

hij er voor dan voor gewone werktuigen en dingen van stof. En toch, is niet het gansche leven een gelijkenis? Hoe zou hij dan niet achter elke behoefte des lichaams een andere behoefte, achter elk middel, dat in zulk een behoefte te gemoet komt, het symbool van een hoogere werking aanschouwen? En wordt dan niet de omgeving waarin zijn lichaam geboren is en waarin het verkeert, de omgeving van zijn ziel? Immers al wat hij kent van zijn ziel, hij heeft het geput uit die vertrouwde, in haar begrensdheid toch al-rijk schijnende omgeving, al wat hij werkt voor zijn ziel, in die omgeving vindt het zijn bodem.

In gelukkiger landen, waar de grond zelf zoo dicht de hemelen schijnt te naderen, dat zijn verhevenheden, die de bergen zijn, de zetelen en schemelen der hemelingen zelven den geloovigen dalbewoners toeschijnen te zijn, waar de lichtstreepjes, die de beekjes zijn, wellende bronnetjes schijnen, door in 't groen boschaadje verholen nimfjes uit milde kruikjens vergoten, waar de luchten-weerspiegelende, 't groen gras doorsnijdende stroomen der rivieren de gave dunken van eenig goed-willend God-en-Vader, die de menschen verfrischt met de noodigste verversching en ze schraagt op zijn waterrug tot tochten land-inwaarts of naar de allen-ontvangende zee: in zulke landen vindt de eeredienst van zelf haar heilige plaatsen en hecht zich aan berg-top of bekken of stroom-bocht of vest zich op, tot nooding van alle goden, openliggend hof in 't midden van stad of bevolkte landouw. En de opene schouw-plaats heeft maar weinig behuiving of omtenting van noode om te worden het verbeeldend tooneel, waar voor goden- of vorsten-woning door gebaarde-vol praten of bewogenen wissel-zang zich de heilige goden- of heldenhandeling nabootsende vertooning voltrekt.

Maar in de min-begunstigde streken van het Noorden, waar het vlakke land in gelatenheid en berusting neerligt onder de al-overwelvende lucht, woonplaats des aan aller blikken zich onttrekkenden, meest in leed neer-wegenden of slechts hoop op troost na den dood voorhoudenden Hemel-heeren, daar zijn de huizen de beschutte vlucht-holen, moeizaam uit de met vuur

omwerkte klei opgebouwd, waarin de mensch zelf zich zijn wereldje schept, gevlucht voor de ongenade van barre lucht en onguur getijde. Maar toch ook daar heeft de inwoner zijne tijdelijke woonplaatsen lief. De bouwselen zijner handen, van hem en zijn vast vergeten voorgeslacht worden hem als tot wonder-geschakeerde landschappen, met hun beëngende, sloppen en wijde verschieten, waar onder 't bleeke zonlicht of vaalgedekte zwerk de burgwallen zich als tot schaduwrijke dellingen verkrochten, waar het gewirwar der oude nauwe straatjes en zich kruisende slootjes hem de innerlijkste verwikkeling en het kernbeginsel lijkt van den later tot in het oneindige zich uitspreidenden groei der ontastbare ziel van de stad. En de huizen van buiten - gansch anders dan de dóórluchte zuilen-hallen van ginds, openliggend tot ontvangst van alle hemel-gaven, gehouwen uit onbewerkten steen als de stugge aarde zelve die biedt - hoe schoon stapelt er zich gewetensvol gemetseld steenvlakjen op vlakje, omzuild en beboogd van venstertjen boven venstertjen het al bekroond door den bij trapjes oploopenden topgevel en daartusschen de trotscher bedakingen van gansch een geheimzinnig duistere wereld overwelvend Godshuis, waar de fijne spits en de als tot cantille bewerkte klokketoren slank en ten hemel strevend uit op rijst.

Dies, wie zijn handelingen in zulk een stad zich laat afspelen, de Dichter van het Noorden, wat anders heeft hij op zijn planken van noode dan een tooneeltje, dat den soberen schijn van eenige echte, inheemsche geveltjes te zien geeft, waar de personaadjes uit naar voren treden en weer in verdwijnen om zaakjes te verhandelen, of dat ook door eenige gemakkelijk te treffen verandering of - nog beter - afspraak met den toeschouwer dezelfde denkbeeldige ruimte van het Buiten tot die van het Binnen maakt?

III.

Dit echt nu nog levende Blijspel. Hoe komt het, dat juist de Gierigheid, de geldgierigheid zulk een goede stof en aanleiding voor den Blijspel-dichter blijkt te zijn?

Antwoord op deze vraag vindt men in de diepste kern en zin van het wezen van het Blijspel, zooals het is overgenomen uit de tweede van twee perioden van de Cultuur der Antieken.

Het oudste Blijspel nam gansch een wereld, dat is een maatschappij of staat in een zekere cultuur op hare gevlerkte schouders en tilde haar van den vasten bodem der werkelijkheid dat het onderst boven en het hoogste in nog nooit vertoonde nabuurschap met het laagste kwam, en zij vierde zoo den triumf van het dagelijks zich verjongende natuur-leven op het dagelijks verstervende en verschrompelende leven der menschelijke gedachten-wereld. Want die gedachten-wereld, die de abstractie is der cultuur, is het werk van de dichters onder de menschen, de dichters van de daad, maar ze schrijven hunne daden niet in de voor altijd in hun lenigen vorm blijvende woorden der taal, maar ze richten ze in handelingen en gedachten der andere menschen, der niet-dichters, die den vorm aannemen, maar niet de eeuwige idee, het menschelijk half- of wan-begrip en niet den onsterfelijken geest desgenen, die tot dichten en scheppen aanblies. En zoo wordt hun menschelijke gedachtenwereld de welkome stof en de in welkenden herfst verschrompelde bladertooi van de bloeiende ziele-lente van weleer, waar de Comedie, die zelf eeuwìge jeugd heeft zich mee vermeit en naar hartelust en willekeur in blaast of dartelend in stoeit.

Het nieuwere Blijspel der Antieken stamt uit den tijd van de spoedig ingetreden ontbinding van Cultuur en Staat; toen niet meer een gansche wereld de speelbal der dichters kon zijn, om de eenvoudige reden dat die wereld geen eenheid meer was. Maar een verschrompelende vorm van conventie en wanbegrip vond de dichter evenzeer, of nog meer al was het ook in andere afmeting: de conventies van het dagelijksch leven en het wanbegrip der elkaar voor wijshoudende menschen. En dit is het blijspel dat ook bij de modernen weer is opgegroeid.

En tot welk grooter wanbegrip leidt eenige conventie dan die van het geld, dat, misschien nuttig als middel van verkeer, meer dan eenig ander ding ter wereld de nietigheid van alle

zelfzuchtig streven der menschen aan de kaak stelt, wanneer het om zijn zelfs wil wordt begeerd en zorgvuldig getroeteld en gekoesterd? In iemand, die met zulk een gierigheid is behept, verschrompelt alle gevoel, alle besef van de ware verhoudingen van het leven, wat wonder dat het Blijspel juist ook om zulk een saploozen dooden tronk der aller-grauwste theorie in alle landen en tijden haar groenen levensboom zich allerweligst laat ranken? De gierigheid is het meest verschrompeld plekje in 's menschen verwelkte ziel en zoo rankt zich dan ook in dit Blijspel de met alle Conventie spottende minnarij van Klaertje en Ritsart, niet alleen om de goedwillige, maar ook op 't geld berustende bedoelingen van Ryckert-oom en Geertruyd, maar ook om de grondelooze gierigheid van Warenar. Het hoogtepunt vindt de tegenstelling in het quiproquo, wanneer Warenar in zulke termen spreekt van zijn pot met goudstukken dat Ritsaert, de minnaar, niet anders denkt of hij spreekt van zijn dochters. De oplossing van dit mis-verstand brengt ook de oplossing van de knoop van het drama, en wanneer Warenar zijn geliefde pot heeft teruggevonden, worden ook aan den anderen kant de wanverhoudingen opgeheven en het meisje krijgt, ten spijt van alle menschelijke en geldelijke berekeningen, den man, wiens vrouw zij eigenlijk reeds is.

Dooi-weer. Door W.F. Gouwe.

Doods-droeve dag, die avondt bij het dagen;
één scheem'ring.... Rij van donkre grachteboomen
te klagen staan, wijl 't wol-wit werd genomen
van hun koude armen, die geen dek meer dragen.

En met de stille boomen mede klagen
de vensters, oogen waaruit tranen stroomen.
Op plas-ijs bonte kraaien wand'len komen,
suis-wiekend weg, bij 't naad'ren van een wagen

door sneeuw dof-wielend, met gerink van bellen -
eentonig maatgeklank, door loom bewegen
van 't paard, dat droom'rig vallen doet zijn hoeven. -

De winter sterft, en smart is allerwegen...
Mij komen donkre doodsgedachten kwellen,
en in mij smacht een warmte-en licht-behoeven.

Sonnet. Door W.F. Gouwe.

Gelijk de roep van 't kind, dat koortsig ligt
in 't bedje woelend, en niet kan verduren
de zwaart' der dekens - toch uit angst hun wicht
weer op zich rukt, en naar de deur blijft turen...

Hij vreest de staar-portretten aan de muren,
voelt staâg op zich hun blikken vast gericht;
hij vreest het venster, waar een boos gezicht
wanneer hij keek, wel kon naar-binnen gluren -

- de boom voor 't raam werd in de scheem'ring zwart;
zoolang er zonlicht op de blaad'ren gloorde
was 't kijken naar der voog'len spel genot -
nu roept hij... roept... maar zacht, want durft niet hard...
Rondom blijft heel 't huis stil - géen die hem hoorde?...

Zóo was eenmaal mijn angstgeroep naar God.

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Tweede bedrijf.

Vijfde tooneel.

Mevrouw van Helden, dezelfde.

Mevr.
Meneer Tuijl, u hier?

Tuijl.
Als u 't me 'n oogenblikje permitteert, mevrouw.

Mevr.

(glimlachend; hem beziende).

U ziet er veel beter uit dan voor 'n poos - als 'k het zeggen mag - ook netter in de kleeren. Is u weer geregeld aan 't werk? -

Tuijl.
Pardon, mevrouw, daar heb 'k voor goed mee afgedaan. 'k Ben nu, wat men noemt, 'n mislukt artiest.

Mevr.
Dan moet u zich toch diep ongelukkig voelen.

Tuijl.
Juist 't omgekeerde, mevrouw.

Mevr.
Eigenaardig; en wat was de oorzaak van dat mislukken?

Tuijl.
Gebrek aan veerkracht tegen afbrekende kritiek.

Mevr.
Gebrek aan wilskracht dus. Hoor je, Willem? - dan zal hìj je 's toonen, meneer Tuijl, wat wilskracht is, als dat ten minste noodig zal zijn.

Willem.
Och, moeder, schei uit!

Tuijl.
't Zal hem er niet gelukkiger om maken, mevrouw. Maar zoo u wilt - 'k wensch 't hem van harte toe, dat hij wilskrachtiger is dan ik

(tot Willem)

. Begin je gauw aan je schilderij?

Willem.
Natuurlijk zoo gauw mogelijk - na mijn ontslag.

Tuil.
Dan kom 'k wel weer 's bij je kijken. Waarschuw me maar 's, als je ze af hebt,

(hem de hand reikend)

en hou je maar taai, als je dan absolùut dien weg op wilt.

(tot Mevr. van Helden)

Mevrouw! -

hij treedt naar den achtergrond af)

.

Zesde tooneel.

Mevr. van Helden, Willem.

Willem.

(peinzend; na een pauze).

Als je dan - absoluut - dien weg - op wilt. - Maar moeder, daar ligt toch in opgesloten, dat hij dat streven naar het hoogste dwaasheid vindt.

Mevr.
En wat dacht je daarom?

Willem.
Of 't toch maar niet beter was wat lager bij den grond te blijven. 'k Kan dan toch oòk naam maken als artiest.

Mevr.
Dat is nu zoo inconsequent en weifelend mogelijk. Er was 'n tijd, dat je heel anders sprak. Maar heb je dan geen lùst meer om te werken, zooals jij je dat had voorgesteld?

Willem.
Zeker, moeder; 'k voel ook, dat 'k niet anders den raad van Vosmeer en Tuijl kan opvolgen, dan door dien lust met geweld den kop in te drukken.

Mevr.
En daarmee je eigen natuur geweld aan te doen. Wel 'n mooie raad, die je gegeven wordt.

Willem.

Ja, 'k kan er niets tegen zeggen, moeder; 't is volkomen waar wat u zegt. Onnatuur kan nooit tot iets leiden.

Mevr.

Als je dat maar begrijpt, Willem, dan ben je op den goeden weg.

Willem.

Ja, nu 'k er zoo met u over spreek, begrijp 'k, dat die raad verkeerd mòet zijn.

Mevr.

(hem omhelzend).

Braaf zoo, m'n jongen, en verstandig geredeneerd. Nu zijn we, waar we wezen moeten. Zie, als 'k aan de mogelijkheid denk, dat jij op die manier had moeten mislukken, en dat de hooge eereplaats in de kunst, die voor jòu is bestemd, zou worden ingenomen door een ander - o, dat 's meer dan 'k zou kunnen verdragen.

Willem.
Moeder, weet u wel, dat u me jaloersch maakt door me op anderen te wijzen?

Mevr.
Maar jongen, dat is goèd. 'n Artiest moèt ijverzuchtig zijn. Er 's niets dat meer aanspoort hard te werken.

Willem.
En mijn gestel, moeder. 'k Voel me den laatsten tijd toch al zoo overspannen.

Mevr.
Dat komt, omdat je in 'n overgangsstadium bent. Later wordt alles weer goed, geloof me, Willem, heusch.

Willem.
En vader - wat zal die van die plannen zeggen.

Mevr.
O, die zal alles wel goedvinden, als we er maar wat handig mee aankomen.

Willem.
'k Hoop 't met u. Waar is vader?

Mevr.
Bij Thilde en Corij.

Willem.
Bij Thilde? - is u niet goed! -

Mevr.
Juist bij haàr. Ik kan je niet zeggen, hoe blij ik ben dat hij eindelijk 's iemand in zijn onmiddelijke omgeving krijgt, die hem leeren zal hoe je heel goed flink en openhartig met elkaar kunt omgaan, zonder rancune of brouillerie. O, wat zou 't heerlijk zijn als zóo onze huiselijke omgang nog eens werd.

Willem.
We zullen er ons best voor doen. Maar zeg moeder - heeft u hem al 't een en ander verteld van dat meisje - en van 't gebeurde op de maneuvers?

Mevr.
Ja.

Willem.
En?

Mevr.
O, hij nam 't nog al goed op.

Willem.
Maar 'k zou graag zeker willen weten, hoe hij er over dacht. Zou u hem niet willen roepen.

Mevr.

Zeker. Wacht dan maar even hier,

(zij gaat naar de deur links, opent deze, en kijkt den gang in)

O, daar is hij juist.

Zevende tooneel

Van Helden, dezelfden.

Van Helden

(vergenoegd in zijn handen wrijvend).

Maar dat 's een heerlijk type! - Ze zegt me de grootste waarheden

in mijn gezicht, en een oogenblik later begint ze over heel wat anders, net of er niets gebeurd is.

Mevr.

(binnensmonds).

Groot kind!

(tot haar man)

en wat deed jij?

Van Helden.
Wel, ik heb me in mijn antwoorden niet gegeneerd, en zoo gaven we elkaar troef op troef. Corij kroop eerst angstig in 'n hoek, ja, ja, ik zag 't wel, maar later kreeg ze er zoo'n plezier in, dat ze zelf dapper meedeed. 't Geheel eindigde met 'n lachpartij; en ze zei me toch zooiets, lieve hemel! -

Mevr.
Meer dan je ooit in je leven van mìj hebt gehoord. Ja, een vreemde heeft altijd een streepje voor.

Van Helden.
Toch niet jaloersch op je ouwen dag.

Mevr.
Stel je voor. 'k Vind 't juist heerlijk dat ze hier gekomen is. O 'k wist wel, dat je er gauw zoo over zou gaan denken, als je eerst maar 's kennis met haar had gemaakt.

Van Helden.
Ja, 't is 'n prettige eigenschap, die 'k bij niemand zoo sterk heb opgemerkt als bij haar. 't Is werkelijk jammer, dat jij ook niet altijd van die kracht bent ge weest - en Willem

(die een raam heeft staan uitkijken, droevig voor zich uitstarend)

, wat zeg jij wel van die manier van doen?

Willem

(gedwongen lachend).

Dat 'k ze allerkostelijkst vind.

Van Helden.
En hoe denk je anders over haar?

Willem.
'n Flink meisje - u vraagt dat zeker -

Van Helden.

- omdat je moeder me daar straks iets van je vertelde - die geschiedenis met dat winkeljufke.

Willem.

U heeft dat toch niet te hoog opgenomen?

Van Helden.

Je kunt toch wel begrijpen, dat zoo'n historie alles behalve prettig voor ons is.

Willem.

Dat begrijp 'k heel goed, vader, maar -

Mevr.

Hij schijnt zoo zielsveel van 't meisje te hebben gehou'en, en -

Van Helden.

Dat 's geen excuus; 't had zoover niet mogen komen.

Mevr.

Manlief, toe, word nu niet kwaad - alles is uit tusschen dat jufke en hem.

Van Helden.

Allès? -

Mevr.

Ja. Je weet niet wat 'n moeite hem dat heeft gekost. Zie 'm toch aan! - is 't niet, of hij voor zijn leven gebroken is? -

Van Helden.

Willem, is dat zoo?

Willem.

U hebt me toch maar aan te zien.

Van Helden.

Dan - dan zal 'k probeeren me over die kwestie heen te zetten. Thilde wijst me daarin den weg.

Willem

(zijn vader de hand drukkend).

Vader!

Van Helden.

Maar dan verlang 'k ook *een* ding van je: - je moet me zweren bij alles wat je lief en dierbaar is, dat van liefde voor dat meisje nooit meer sprake wezen zal.

Willem.

'k Beloof u, dat 'k mijn uiterste best zal doen haar voor altijd te vergeten. Meer kan 'k u niet geven, vader; wees daarmee tevreden.

Van Helden.

Nu goed. Dan is er nog iets, dat we te bespreken hebben. Je moeder vertelde me van onaangenaamheden met je chefs - zelfs van de kans die je hebt om voor 'n krijgsraad te komen, als 'k niet bij den kolonel voor je in den bres sprong.

Willem.

Dat is zoo, vader, maar mijn schuld is 't niet.

Van Helden.

En als mijn tusschenkomst niet helpt - insubordonatie moet gestraft worden - wat dan?

Willem.

Ja juist, vader, wat dan. Die straf alleen is zoo heel erg niet, en sprak de krijgsraad me nu ook vrij, dan zou 'k toch een volgend maal den dans niet ontspringen. Ik kàn

nu eenmaal niet meer de minste onbillijkheid van mijn chefs velen. 't Zou dus stellig eindigen, ja, de hemel weet waarmee.

Van Helden.

En wat wil je daarom?

Willem.

Wel, alles coupeeren door eenvoudig mijn ontslag uit den dienst te nemen. Zou dat eigenlijk voor u ook geen heerlijke opluchting zijn? - zeg 's ronduit.

Van Helden.

'k Kan niet ontkennen, dat 'k 't nooit op dat officiersbaantje begrepen had; maar wat dan?

Willem.
Voelt u niet, wat 'k worden wil?

Mevr.
Wat hij nu al ìs: artiest.

Willem.
Vindt u dat soms niet goed, vader?

Van Helden.
Wat zal 'k daarvan zeggen. Wie weet vooruit, of je als artiest zult vinden wat je zoekt. 'k Wil niet eens spreken van 't artiestenleven - 'k heb daar heelemaal niet mee op - maar -

Willem.
Nu?

Van Helden.
Mijn opinie is, dat men tegenwoordig mannen, die in elk geval geleèrd hebben wat tucht en orde is, op nuttiger manier kan gebruiken.

Willem.
U zou dus willen -

Van Helden.
- dat je solliciteerde voor burgemeester in een of andere kleine gemeente.

Mevr.

(heel vleierig en zacht).

Maar manlief, 'n geboren artiest als Willem zou burgemeester moeten worden! Hoe kun je nu met zooiets aankomen.

Van Helden.
Hij zou immers door kunnen werken - de kunst kunnen beschouwen als amusement.

Mevr.
Terwijl hij al zoo vast in den zadel zit. Je moet weten hoe Vosmeer en Tuijl roepen over zijn talent. Hoe kun je hem nu zoo aan 't weifelen brengen; hij heeft toch al zoo'n moeite om voet bij stuk te houden.

Van Helden.
Dat zal toch zoo erg niet wezen.

Willem.
Toch is 't zoo, vader. U kunt wel nagaan, dat 'k al mijn kracht noodig heb om in *een* richting door te gaan. Als de een me nu links trekt, en de ander rechts, dan kan er zeker niets van me terechtkomen. En behalve dat - denkt u dan werkelijk, dat 'k

geschikt zou zijn om als burgemeester op te treden - tegenwoordig toch al zoo'n prettig baantje.

Van Helden.

In zekeren zin, ja. Je hebt veel slag met minderen om te gaan.

Willem.

Dat 's ook 't eenige, dat me geschikt zou doen zijn - maar 't voornaamste, dat zoo'n ambtenaar met al de verdrietelijkheden van zijn metier noodig heeft: een stalen

kop - dat heb ik niet. Geloof me, 't zou met die betrekking gauw net zoo gaan als met mijn officiersbaantje.

Mevr.

Willem heeft gelijk, manlief, heusch, hij heeft gelijk. Artìest kan hij zijn, en anders niet. 't Is onverantwoordelijk als we hem dwingen tot iets, dat met zijn natuur in strijd is.

Van Helden

(gemelijk).

Onverantwoordelijk, ja; onder deze omstandigheden zeker. Enfin, laten we er dan maar niet verder over spreken - dat 's alles, wat 'k er voorloopig van zeggen kan.

Mevr.

Dus je ziet dan toch ook zelf in, dat alleen de kunst hem er brengen kan.

Van Helden

(zich half afwendend).

'k Hoop ten minste, dat dit zoo wezen mag.

Mevr.

Vertròuw er op, dat kun je gerust.

Van Helden

(spijtig; ironisch).

Zoo - en Willem, heb je al plannen waar je je vestigen zult als - ar - tiest? -

Mevr.

Natuurlijk bij ons. Wìj alleen kunnen hem aan liefde teruggeven, wat hij aan liefde verloren heeft. Ja, Willem, bij teleurstelling zullen we je troosten, je steunen bij tegenspoed, totdat jij je de plaats zult hebben veroverd, waar je recht op hebt. Zeg Willem, beste jongen, wil je dat?

Willem

(zich aan de borst van zijn moeder werpend).

O, moeder!

(op zachten toon; de hand naar zijn vader uitstrekkend, die aarzelend door dezen wordt aangenomen)

. Vader! -

Derde bedrijf.

Decoratie: als in het Tweede Bedrijf.

Eerste tooneel.

***Willem, Tuijl**.*

Tuijl

(van den achtergrond optredend, terwijl Willem een groen gordijntje hangt over een schilderij, die op een ezel in een hoek van de kamer staat).

Bonjour, mossieu l'artiste.

Willem.
Hé, Tuijl!

Tuijl.
'k Ben zoo maar binnengeloopen.

Willem.
Natuurlijk als altijd - vrij entree.

Tuijl.
En hoe bevalt je dat nieuwe leventje wel?

Willem.
Dat gaat nog al.

Tuijl.
En je ouwe vrinden?

Willem.
Spreek 'k zelden. Alleen de ouwe Stavast heb 'k bij me gehou'en. We gaan wel 's uit rijen; en als we dan zoo over de hei dwalen, steken m'n drie oudjes nog 's den neus in den wind - herdenken de dagen van vroeger.

Tuijl.
Je spreekt er over, alsof je die dagen terug wenscht

Willem.
Dat niet; maar natuurlijk ben 'k tegenwoordig met Stavast op vertrouwelijker voet dan vroeger, en spreken we nog wel 's over den ouden tijd. Zooals hij er over spreekt, mòet er poëzie in 't soldatenleven liggen.

Tuijl.
Voor zòo iemand; voor jou nièt.

Willem.
Als ik 't maar beter met m'n chefs had kunnen vinden, dan had 'k me in die betrekking wel gelukkig gevoeld.

Tuijl.
Àls, altijd dat àls! - Hoor 's Willem, je mot met Stavast niet meer over die dingen praten. Nu je niet meer met de sterke schaduwzij van je baantje te maken hebt, zou de zwakke lichtzij in jou oogen allicht 'n valsche tint aannemen. Hoe ben je er toch toe gekomen dat weer op te rakelen.

Willem.
Heel toevallig. We draafden op 'n mooien morgen den weg van den Galgenberg af naar huis, toen we opeens onze ouwe batterij voor ons uit zagen. 'k Wou een ontmoeting vermijden, en ging in stap; maar daar schettert 't signaal: in draf, en of we wou'en of niet - met een paar galopsprongen waren m'n oudjes waar ze wezen wilden - bij hun vroegere kameraden.

Tuijl.

Waarschijnlijk 'n minder aangename ontmoeting voor jou.

Willem.

En toch - die heerlijke voorjaarslucht, die dampende, brieschende paarden, dat lichtgeflikker op tuig en kanonnen, die flinke, me zoo bekende soldatentronies - zie je, Frans, toen was 't, of 'k berouw in me voelde opkomen,

dat 'k er uit was gegaan. Enfin, bij 't park namen we afscheid; maar na die ontmoeting rij 'k met m'n oudjes altijd 'n anderen kant op.

Tuijl.

Dat 's verstandig. Zooiets heeft nooit 'n goeien invloed op je werk.

Willem.

Juist wèl. 't Heeft me nog harder doen werken dan 'k al van plan was - om dat opkomend berouw uit me te drijven.

Tuijl.

Arme tobber! - Zie mìj daar nu 's tegenover.

Willem.

Ben jij er dan eindelijk heelemaal boven op?

Tuijl.

Zoo goed als, ja!

Willem.

En voer je dan heelemaal niks meer uit? -

Tuijl.

Nee. Maar 'k kwam hier om je schilderij te zien. Coup d'assai, coup de maitre? -

Willem.

Zooals de lui ten minste zeggen.

Tuijl

(spottend).

Oom Frans en consorten! - Mag 'k 's zien?

Willem.

Zeker - ze staat hier in een boek.

Tuijl.

(met Willem naar de schilderij gaande, en het beziende, nadat Willem het gordijntje heeft weggetrokken).

Wat 'n groot stuk! - Daar heb je heel wat an motten hijschen.

Willem.

Ja, overdag met 't penseel; 's nachts met m'n hersens.

Tuijl.

Zeker om klaar te zijn tegen dat Vosmeer uit Meersen terugkomt.

Willem.

Ja. Die zal nou niet meer zeggen, dat 'k geen colorist ben, hé? -

Tuijl.
'k Weet niet.

Willem.
Zeg, nog wat anders heeft me zoo hard doen werken.

Tuijl.
Je moeder met 'n lange zweep.

Willem.
Nee, 'k wou zoo gauw mogelijk Thilde laten zien wat 'k kan.

Tuijl.
Wa - at? - En je moest niets van d'r hebben.

Willem.
O, dat 's heelemaal veranderd. We zijn in dien tijd 'n heele boel tot elkaar gekomen.
Zij 's bepaald veel

zachter geworden, en wìj hebben van haar de kunst afgezien, om elkaar flinkweg te zeggen waar 't op staat.

Tuijl.
Dat 's warachtig geen kleinigheid, en dus -

Willem.
Wat -

Tuijl.
Wel, je sprak van haar als van 'n surrogaat. Is ze op weg wat meer voor je te worden?

Willem.
't Ziet er werkelijk naar uit. Weet je wat me sympathie voor d'r heeft doen krijgen?

Tuijl.
Nou? -

Willem.
Dat ze een coeur d'or heeft; daar sukkelde mooi Klaartje waarachtig niet an.

Tuijl.
Hoe ben je dat te weten gekomen?

Willem.
Je weet, dat Stavast hier ook bij m'n ouwelui in huis is gekomen? 'n Beetje grof huiswerk bezorgt hem 'n goeien ouwen-dag. Nu kan hij door een van de meiden of knechts niet in de maling worden genomen, of Thilde springt dadelijk voor hem in de bres, en op 'n manier, zooals mijn ouders zelf 't personeel niet durven aan te pakken.

Tuijl.
En vinden die dat goed?

Willem.
Waarom niet. Ze houden tegenwoordig wel van cordaat optreden; en mij heeft het hièr gepakt

(op zijn borst slaande)

.

Tuijl.
Dat doet me waarachtig plezier voor je, kerel!

Willem.
M'n beide ouwe dienstdoeners krijgen hier ook 't genadebrood. En nu gaat er geen morgen voorbij, of Thilde brengt ze 'n klontje suiker, en aait ze over de kale halzen. Zie, dat doet je goed, is 't niet?

Tuijl.

Maar dan is 't werkelijk ook 'n goeie meid.

Willem.

Zeker. 'k Heb dat nog aan wat anders gemerkt, waar je wel om lachen zult. Ze heeft 'n oud kanarievogeltje meegenomen, stilletjes verstopt in 'n klein kooitje. We merkten dat, toen ze er op 'n avond in haar eentje mee zat te praten, terwijl 't op haar vinger zat. 't Is half lam, blind, zingt niet meer - maar zooals Thilde van dat beestje houdt! - Teekent dat haar soms ook niet?

Tuijl.
Dat zal waar zijn. En je ouwelui?

Willem.
O, die gaan geheel met Tillie mee. Ze dweepen met dat blinde vogeltje al niet minder dan zijzelf. Van morgen heb 'k m'n moeder hooren zeggen, dat 't beestje recht had op d' eereplaats hier in huis. Wel, hoe vind je dat nu? -

Tuijl.
Ronduit gezegd, neemt 't me 'n pak van 't hart. Zooals zich dat gevalletje liet aanzien, vlak na die historie met mooi Klaartje, stond het er leelijk met je voor.

Willem.
Dat is zoo. 'k Wil nog niet zeggen, dat alle gevaar is afgedreven - nog altijd heb 'k het gevoel, alsof die passie als 'n vuil beest op me loert; om me te grijpen als ze er kans toe ziet - maar zooals 't nu staat -

Tuijl.
Alleen - je zei vroeger 's, dat ze wat erg beredeneerd is.

Willem.
Dat is ze ook, heel erg, ja; dat werkt mijn goeie plannen niet in de hand.

Tuijl.
Wees dan voorzichtig, en verknoei niet alles door te groote haast. Zoo'n bohemien als jij, je weet, wil allicht gauw te veel. Dat kun je niet doen tegenover zoo'n methodisch menschje als zij. Wil je daar vooral an denken? - beloof je me dat?

Willem.
Graag.

Tuijl.
Nou, dan kan 'k er voorloopig wel weer van door gaan. Kom me maar 's gauw vertellen wat Vosmeer van je schilderij heeft gezegd. Adios! -

(hij treedt door de middendeur af)

.

(*Wordt vervolgd*).

Literaire kroniek.

Voor hem, die, - zooals het bij kunst behoort - met opene en ontvankelijke ziel-en-zinnen, met gevoelig verstand en begrijpend gemoed ‘Van de Koele Meren des Doods’ heeft gelezen, doet zich een vraag voor, die antwoord eischt.

Hoe zou het toch wel komen, dat, in 't algemeen gesproken, een letterkundig werk, waar naar het oordeel van, wat men noemt, verstandige menschen, nu juist niet zoo heel veel bijzonders in staat, vaak toch, op tal van begaafde beschaafden, een geestelijken invloed, een macht kan verkrijgen, die hen tot anderen maakt dan voorheen? Tot anderen dan voorheen.... gedeeltelijk tenminste, tot menschen dus, wier zielskleur - al bleven ze in hun diepte ook van dezelfde essentie - toch een bespeurbre nuance, een weêrschijn, verschillend met die van vroeger, vertoont?

Hoe dat komt? Zeer blijkbaar niet, of tenminste niet uitsluitend, door wàt de schrijver zegt, niet door de beweringen, de wijsheid-in-abstracto, die uit zijn geschrift te distilleeren zou zijn.

Gelooft gij het niet? Neem dan zelf maar eens de proef, en tracht de waarheden, de wijze overtuigingen, die gij diep-in bij u-zelf door hèm hebt leeren voelen, ook eens aan anderen meê te deelen, maar op de u eigene, uw gewone manier.

Gij zegt precies hetzelfde dan, dat voelt gij, als uw schrijver, gij hebt leeren denken, wat hij u vóór heeft gedacht, en wilt dat dan uiten, alleen, zooals van zelf spreekt, op uw eigen,

daaglijksche wijze, om er ook andren aan deelachtig te doen zijn.

Zoo wenscht gij, maar wat ziet gij nu, tot uw verwondering, gebeuren?

Waar gij den schrijver succes door hebt zien krijgen, bij andere menschen, waar ge hem om hoordet loven en eeren, dat klinkt den menschen, hoe precies gij 't ook weergeeft naar uw beste vermogen, klinkt úw menschen uit uw mond als onnoozel, als ontzettend vervelend, droog en saai, of, wat even erg is, als zonderling zeer.

En dat tweevoudige, zoo geheel en al verschillend effect van wat gij toch meendet, diep-inwendig en in de echte kern, precies gelijkwaardig, ja, hetzelfde te zijn, komt alleen, omdat aan uw uiting de psychische stem, om 't zoo te noemen, des schrijvers, de levendmakende suggestie zijner woorden, het door ieder tenminste eenigszins voelbare equivalent-in-klank-en-beweging der essentie van zijn Innerlijk Wezen ontbreekt.

Niet toch het onderwerp maakt den artiest, en niet ook de toch altijd subjectief beoordeelde waarde, die dat onderwerp voor anderen heeft, wijst de hoegrootheid ons aan van zijn talent - neen, maar alleen de inwendige ziels-macht, de vaste greep van gevoels-intuïtie en beeldenden drang, waarmede hij zoo'n onderwerp weet vast te houden en buiten zich te plaatsen tot een schoonheid-voor-altoos, dat en dát alleen beslist over de waarde van een menschelijk kunstwerk, dáár heeft de criticus op te letten, met zijn ten opperste verfijnde vermogens, in de hoogste, de allereerste plaats.

Om tot mijn eigenlijk onderwerp te komen - een geweldige geestelijke kracht inderdaad heeft van Eeden moeten hebben en toonen, om een onderwerp, als hier het zijne is, de geschiedenis van een vaak wel abnormale vrouw, te maken tot zoo'n wonder, als dit boek is geworden, van fijn-te-proeven, Hollandsche kunst.

De zinnen vloeien er als vlotte beekjes, als luchtig voortglijdende, klare golfjes, wijl men in elk haast een schoonheid ziet, een kleurige glans of een glinstrende schijning, erover geworpen door de zon der ziel. Tintige facetten en lichtende strookjes ziet men er bij honderden verschijnen en verdwijnen, gestadigjes aan, terwijl men verder leest.

Het Hollandsch van v. Eeden hier is niet bedacht, niet willens gemaakt, niet kunstmatig ìn kille bewustheid saamgekalfaterd uit gangbare expressies, noch is het losjesweg maar neergeschreven, zooals het loopen wou, glad en ondiep, - neen, 't gelijkt veelmeer een klare vloed water, die, zonder bruising of bobbling bewegend, geleidelijk stroomt, met een zachte stuwing, volgens des schrijver's gelijkmatigen wil.

Gelijkmatig-werkende inderdaad is de macht, die, langzaamaan dit werk tezaamvoegend, wel niet zich verhief tot een hartstochtelijk-gevoeld begrip van het tragische, het diep-ontroerende, waar het onderwerp van tijd tot tijd toe steeg, maar dat niettemin ook nooit ging dalen tot een dor en strak relaas.

* * *

Hoe heeft de schrijver dit kunnen bereiken, hoe heeft hij het wonder weten te bewerken, dat, terwijl toch het werk in 't geheel ons zoo treft, als een bijna onafgebroken reeks van zachte gevoels-impressies, als een delicaat brok ziel-en-natuur, wij tegenover de hoofdpersoon, de binnenste kern, het drijvende, zelf-gedrevene midden, toch blijven staan eenigszins als tegenover een tamelijk Vreemde, waar wij niet mee kunnen voelen en lijden, die wij kalmpjes kunnen beklagen op zijn hoogst? Dat komt ten eerste door den aard van haar wezen, maar ook ten andere om de wijze, waarop de schrijver ten haren opzichte zich plaatst.

Hedwig de Fontayne toch is niet, wat men noemt, een mensch-onder-menschen, geen vrouw, die lijdt mèt en door en voor andren in zichzelf, ze draait integendeel altijd en uitsluitend

om zichzelve heen, ze is, eigenlijk-gezegd, een geheel-en-al apart-staand individu, nooit ofte nimmer sympathiseerend met anderen, in den echten zin van dit woord. Zoo staat Hedwig de Fontayne in het leven, en de schrijver, die haar teekenen wou, heeft zich kalmpjes aanschouwend en noteerend tegenover haar gesteld overal en altijd, observeerend haar tot in de kleinste dingen, niet als de artistiek beminnende beeldhouwer eens zijn wordende schepping, maar als de man, die weet en dus kan. Nooit, geen enkel oogenblik zelfs, heeft hij met haar gesympathiseerd in haar diepste wezen. Zijn hand mag wel een pooze gebeefd hebben, zijn oog heel even geschitterd somtijds, maar toch blijft hij haar zien als vreemde verschijning, waar hij alles van zien en zeggen wil.

Goed-begrepen, is dit geen oordeel over, maar een de essentie juist weergevende karakteristiek van deze kunst.

Of er echter in 't geheel geen aanmerkingen op een paar onderdeelen te maken zouden zijn?

Ik weet het niet - maar het wil mij voorkomen, dat het verslag van Hedwig's ontmoetingen in Londen, en van de daaropvolgende reis naar Frankrijk, niet zoo reëel als de rest der ondervindingen, niet zoo begrijpelijk-gemotiveerd, niet zoo levend is voorgesteld.

Dat doet er nu echter minder toe: dat zijn slechts bijzaken, en het laatste gedeelte der tragedie is weer stil-heerlijk, hoog en mooi.

Van Eeden is, over 't geheel genomen, volkomen geslaagd in wat hij woû geven: een accuraat geobserveerd geval, gebootst in uniek, in zacht-sterk Hollandsch, door een alles zooveel mogelijk objectief aanschouwenden kunstenaar, gelijk er weinigen zijn.

WILLEM KLOOS.

Van de Koele Meren des Doods. Een verhaal door Frederik van Eeden. Amsterdam. W. Versluys. 1900.

Laatst ontvangen boeken.

Petites Légendes par Ém. Verhaeren. Edm. Deman, Editeur. Bruxelles 1900.
Amsterdam in Kroningsdagen door G. van Hulzen. Amsterdam. S.L. van Looy. 1901.
Twaalf oude Liederen, met vijf prentjes versierd door P.H. van Moerkerken Jr. Amsterdam. 1900 S.L. van Looy.
Georgette van Paul Grendel, naar het Fransch, door H. Adama van Scheltema. Amsterdam. 1901. Abdul Rivai.
De Geschiedenis van Nederland in onzen Tijd door J.A. de Bruyne. 5e deel. Voorburg. J. Odé. 1901.
Marioline door Dirk de Vos. De Vos en van der Groen, Antwerpen.
Alewijn de Lijfeigene door E. Molt. Medemblik. K.H. Idema.
Le nouveau don Juan par Marcel Barrière. 3 dln. Paris. A. Lemerre. 1900.
John Ruskin, *Fors Clavigera.* Uit het Engelsch vertaald door B.H. Groningen, G.A. Evers. 1901.
Deemoed door Joh. de Meester. Amsterdam. S L. van Looy. 1901.
Carlo Lano par M. Reepmaker. Paris. P.V. Stock. 1901.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 10]

Portugeesche brieven. Vertaald door A. van Schendel.

In de tweede helft der zeventiende eeuw leefde er in een klooster in Beja, in het Zuiden van Portugal, een non die een fransch officier liefhad met een zeer groote liefde en gelukkig was; maar toen hem de lust in het spel verging, misschien wel omdat het te ver was gedreven, en hij het verstandiger achtte zich uit de voeten te maken, vond zij zich alleen gelaten met haar groote liefde. Een oude geschiedenis. Maar deze vrouw, geloovig in het eerst, dan twijfelend en wanhopig ten laatste, schreef haar trouweloozen minnaar brieven die nòg bestaan, die nòg gelezen worden en nog ontroeren, zij het ook andere harten dan de minlijke schrijfster begeerde.

Portugal was in oorlog met Spanje in die dagen, en in het Fransche huurleger dat het gebruikte diende Noel de Bouton, later als Comte de Chamilly, Maréchal de France, befaamd als bekwaam generaal. Het voornaamste garnizoen van deze troepen stond in Beja, en in Beja was het koninklijk klooster van O.L.V. Ontvangenis, waar Francesco Alcoforado, een invloedrijk man in die stad, sinds haar jonge jaren zijn dochter Marianna had doen opvoeden, bijzonderlijk wijl de troebelen des lands hem verhinderden daar zelf zorg voor te dragen. Behalve de gewone, in cellen afgeschutte slaapzalen waren er in het klooster, zoowel in het hoofdgebouw als in de bijgebouwen, kleine kamertjes waar de zusters, wier verwanten het bekostigen wilden, zich van de anderen konden afzonderen voor aandachtiger gebed; Marianna had zoo'n kamertje, en daar,

van haar getralied balkon, zag zij voor het eerst Chamilly, die met zijn dragonders exerceerde. En wijl, naar het schijnt, de religieuzen toentertijde veel vrijheden genoten en bezoeken van mannen mochten ontvangen, kan men zich licht verbeelden hoe zij weldra door tusschenkomst van haar broeder, die ook in het leger was, kennis maakte met Chamilly; en hoe hij, die aan het hof van le Roi Soleil geleefd had, dra het heimelijk vlammetje in dat meisjeshart bespeurende, het der moeite waard vond, ware 't voor afwisseling, zich te koesteren in de weelderige warmte harer zich geheel gevende liefde.

Hoe lang haar geluk duurde is niet bekend; het was 1665 toen het Fransche garnizoen in Beja kwam, en 1667 toen Chamilly plotseling verdween. De stadsoverheid had zich bij den koning beklaagd over de wandaden der vreemde ruiterij en men kan zeer wel vermoeden dat de gebeurtenissen in het klooster een van de redenen van misnoegen was, een van de voornaamste misschien, want het kwaad gerucht, steeds verdraaiend en verergerend, sprak zeker van de schandalen van het gehééle huis. Chamilly zag het gevaar in vervolgd te worden als kloosterschenner, verleider van een non, de dochter bovendien van een aanzienlijk man, en hij ging stilletjes naar Frankrijk scheep.

Toen schreef Marianna haar brieven; in het begin kan ze niet gelooven dat hij zoo wreed zou zijn en zoekt zij zijn gedrag te verontschuldigen; en als zij eindelijk inziet dat haar goddelijke hartstocht, dat is haar leven en haar godsdienst, in eenzaamheid moet sterven, spreekt zij wèl van zelfmoord, maar dieper uit zich haar wanhoop in de vastberadenheid waarmede zij zegt voort te willen leven zònder haar liefde. ‘Had ik u gevraagd mij eerlijk de waarheid te zeggen? waarom liet gij mij mijn liefde niet? - Maar herinner u dat ik mij een vreedzamer toestand beloofd heb en dat ik dien bereiken zal.’ En zij leefde voort, tot haar drie en tachtigste jaar. Het klooster-register, haar dood vermeldende, gewaagt van haar voorbeeldigheid, van haar vriendelijkheid jegens een iegenlijk en van

de gestrenge boete die zij deed, - ‘groote gebrekkigheid droeg zij gelijkmoediglijk en begeerde nog meer te dragen’; toen zij wist dat haar laatste uur gekomen was vroeg zij om de Sacramenten welke zij bij haar volle bewustzijn ontving.

Chamilly werd een geëerd generaal later en was algemeen geacht. Na zijn terugkeer in Frankrijk beroemde hij zich zeer op zijn verovering in het vreemde land - naar verleiders aard - en om een bewijs er van te geven liet hij de brieven lezen aan vrienden en kennissen. Zoo kwamen zij in handen van den uitgever Claude Barbin, die ze drukte met ‘Privilège du Roy’. Op het titelblad dezer uitgave staat: ‘Lettres Portugaises, traduites en François. A Paris. Chez Claude Barbin. Sur le second Perron de la Sainte Chapelle. M.DC.LXIX. Avec Privilege du Roy’[1] In zijn voorrede zegt hij, dat de vijf brieven geschreven waren aan een ‘heer van rang’, wiens naam hij niet weet, maar dat hij in geen geval hem zou willen mishagen door zijn naam bekend te maken.

Zooveel succès had de uitgaaf, dat het een mode werd ‘portugaises’ te lezen of te schrijven, en Nieuwe Brieven, Antwoorden en Nieuwe Antwoorden, zoowel als talrijke vertalingen, zelfs in rijm, verschenen ten overvloede. Een Portugeesch criticus zegt dat, zoo de Brieven al niet het eenigste mooie werk zijn van het Portugal der 17^{e} eeuw, zij zekerlijk het mooiste zijn. En dat zij, ondanks hun betrekkelijke onbekendheid, nog voortdurend bewonderd worden, is heel natuurlijk. Marianna Alcoforado is al lang dood en haar passie vergaan, maar menige vrouw die nu, twee honderd jaar later, haar brieven leest, benijdt haar in stille ontroering haar groote gave van liefhebben; en wellicht wenscht ook menig man dat hij zulk een vrouw mocht ontmoeten en haar waard kon wezen.

Voor de tekortkomingen in de volgende vertaling wordt de toegeeflijkheid van den lezer verzocht; de oude Fransche uitgaaf is vol onduidelijke passages en zelfs Edgar Prestage's

1) Het Portugeesche origineel is verloren geraakt.

mooie bewerking, die vaak geraadpleegd werd, moet zich in vele gevallen met gissingen tevreden stellen. Waarlijk, de wanhopige schrijfster, met haar oproerig hart waar ze duizenderlei schakeering van emotie hoorde in de stilte van haar kamertje, zal dikwijls zelve niet geweten hebben welke woorden zij schrijven zou om zich verstaanbaar te maken.

Eerste Brief.

Denk eens, mijn lief, in hoe hooge mate je onvoorzichtig bent geweest! O, ongelukkige, je bent bedrogen en je hebt mij bedrogen met bedriegelijke hoop. Eene liefde waar je zooveel uitzichten van vreugde in hadt, veroorzaakt je thans een doodelijke wanhoop, die alleen vergeleken kan worden bij de wreedheid van het afwezen waar zij uit voortkomt. Wat, zal deze afwezigheid welke mijn smart, hoe vindingrijk zij ook is, niet treurig genoeg benamen kan, dan voor altoos mij den aanblik dier oogen onthouden waar ik zooveel liefde in placht te zien en die mij aandoeningen schonken overvol van vreugde, die alles voor mij waren, en die, eigentlijk, alles waren dat ik wenschen kon? Helaas, de mijne hebben het eenige licht verloren dat hun leven gaf, er blijft hun niets dan tranen over en ik heb ze voor niets anders gebruikt dan onophoudelijk schreien sinds ik hoorde dat je ten leste tot een heengaan hadt besloten, zóó ondragelijk voor mij dat het mij wel spoedig zal doen sterven. Toch schijnt het mij dat ik aan het leed dat je mij veroorzaakt eenigszins gehecht ben; ik wijdde je mijn leven toe zoodra ik je zag en ik voel een behagen het je te offeren. Wel duizend keeren op een dag zend ik je mijn zuchten, ze zoeken je in alle oorden, en als eenige belooning voor zooveel onrust brengen zij mij slechts de al te ware aankondiging van mijn ongeluk - ongeluk dat zoo wreed is niet te dulden dat ik mij vleie met hoop en dat mij ten allen tijde zegt: Houdt op, houdt op, ongelukkige Marianna, te vergeefs te begeeren, houdt op een Minnaar te zoeken dien je nooit meer zien zult, die over de Zeeën is gevaren om je te ont-

vluchten, die in Frankrijk is temidden van vermaken, die geen enkel oogenblik aan je verdriet denkt, die onverschillig is voor je vervoeringen waarvoor hij je geenszins dankbaar is. Maar neen, ik kan er mij niet toe brengen zoo slecht over je te oordeelen en het ligt mij te na aan 't hart je te rechtvaardigen: Ik wil mij gansch niet verbeelden dat je mij vergeten hebt. Ben ik niet ongelukkig genoeg zonder mijzelve met valschen argwaan te kwellen? En waarom zoude ik trachten de moeiten te vergeten die je nam om mij je liefde te betuigen? Ik was zoo blijde met al die moeiten, dat ik wel zeer ondankbaar wezen zou zoo ik je niet met dezelfde innigheid liefhad die mijn Passie mij gaf toen ik nog de uitingen van jou liefde genoot. Hoe kunnen de herinneringen aan zoo lieve oogenblikken zoo bitter zijn geworden? en moeten zij, tegen hun natuur, alleen dienen om mijn hart te tyrannizeeren? Helaas, arm hart! je laatste brief bracht het in een vreemden toestand: het leed zulke pijnlijke ontroeringen, dat het zich van mij trachtte los te rukken om jou te gaan zoeken: Ik was zoo overstelpt door die hevige aandoeningen dat ik gedurende meer dan drie uren in zwijm lag; ik weigerde tot een leven terug te keeren dat ik voor jou verliezen moet daar ik het niet voor je behouden kan; ik zag eindelijk ondanks mijzelve het licht weêr, ik was zoo blijde met het gevoel dat ik van liefde stierf en bovendien vond ik het heerlijk niet langer genoodzaakt te zijn mijn hart verscheurd te zien door de smart over je afzijn. Na dat ongeval heb ik allerlei ongesteldheden gehad; maar zoude ik ooit zonder kwalen kunnen wezen zoolang ik je niet zie? Nochtans draag ik ze zonder morren wijl zij van jou komen. Hoe, is dit de belooning die je mij geeft voor zóó innig beminnen? Maar het doet er niet toe, ik heb voor vast besloten je te aanbidden heel mijn leven en om niemand anders te geven, en ik verzeker je dat je goed doet ook nooit iemand anders te beminnen. Zou je tevreden kunnen zijn met een minder vurige liefde dan de mijne? Je zult wellicht meer schoonheid vinden (hoewel je mij vroeger gezegd hebt dat ik heel mooi was), maar je zult nooit

zooveel liefde vinden en al het andere is niets. Schrijf je brieven niet meer vol met nietigheden en schrijf me niet meer dat ik aan je denken moet. Ik kàn je niet vergeten en ik vergeet ook niet dat je me hebt doen hopen dat je eenigen tijd bij me zoudt komen doorbrengen. Helaas, waarom wil je niet je heele leven bij mij doorbrengen? Zoo het mij mooglijk was uit dit ellendig klooster te gaan zou ik niet in Portugal wachten tot je je beloften vervulde; ik zou, zonder mij aan iets te storen, de gansche wereld doorgaan om je te zoeken, je te volgen en je lief te hebben. Ik durf me niet te verblijden dat dit gebeuren kan, ik durf geen hoop te voeden die mij zekerlijk zoude verheugen, daar ik niet anders meer wil voelen dan leed. Toch beken ik dat de gelegenheid die mijn broeder mij gaf om je te schrijven met een plotselinge verrassing een gevoel van vreugde in mij wekte dat voor eenigen tijd de wanhoop verdreef waar ik in ben. Ik bezweer je mij te zeggen waarom je je er toe gezet hebt mij te betooveren zooals je gedaan hebt, terwijl je wèl wist dat je mij verlaten moest? En waarom was je zoo meedoogenloos om mij ongelukkig te maken? waarom liet je me niet met rust in mijn Klooster? had ik je eenig leed gedaan? Maar ik vraag je vergeving; ik beschuldig je van niets. Ik ben niet in een toestand om aan wraak te denken en ik beschuldig alleen de hardheid van mijn Lot. Het schijnt mij dat door ons te scheiden het ons al het kwaad heeft gedaan dat wij vreezen konden; onze harten zou het niet kunnen scheiden, de liefde die machtiger is dan het lot heeft ze voor ons heele leven vereend. Zoo je eenig belang stelt in het mijne, schrijf mij dan vaak. Ik verdien wel dat je eenigen zorg draagt mij den staat van je hart te doen weten en van je voor- of tegenspoed, maar vooral, kom bij mij en laat mij je wederzien. Adieu, ik kan dit papier niet verlaten, het zal in je handen komen, mocht ik zelve dat geluk hebben. Helaas, dwaze die ik ben, ik begrijp zeer wel dat dat niet mogelijk is. Adieu, ik kan niet meer. Adieu, bemin mij altijd, en laat mij nog veel meer lijden.

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CLXI.

Wen gij de diepe gangen, die verglijden,
Tot waar aan 't eind een kleurig boog-raam glanst,
Gaat, priesteresse van uw Ziel, doorschrijden,
Met voet, die voor een poos plechtstatig danst,

Als op een hoek soms, - waar-omheen gekransd
Zich alle alleeën, lange stralen, breiden, -
Een rotsen beeld staat, dat gespoord, gelansd,
Schijnt, sterk van wil, den strijd op aard te beiden....

Wen gij de diepten van uw Ziel, alom
Door zoekt, als zieneres, ziet gij niet, brekend
Van verre u tegen plots, een licht, stil-sprekend?

O, zie! in diepte van uw heiligdom,
Staat, hoog en licht, *mijn* trouwe beeld, u smeekend:
‘Laat een sekonde nu de Kunst.... o, kom!’....

CLXII.

Die diep-ziende oogen uit verleden tijden,
Stil-tragisch scheemrend uit gedempt gekleur,
Schieten mijn ziel in, wen ik peinzend speur
Naar lang-gestorvner zielen levenslijden....

Hoe kan ik maken, dat gij steeds moogt mijden
Der smarten grafstoet, gaand in doodsch getreur?....
Mijn leven waag ik, als 'k maar hoog u beur
Boven 't wreed barnen van het aardsche strijden,

O, Lief, mijn Lief! Want als, in mijmerij,
Uw oogen vaaglijk in de verte staren,
Word ik zoo vreemd te moê.... zij lijken mij
Op wat 'k in kunst zie van de aloude jaren,
Op de oogen van zoo'n mooi, diep schilderij,
Kijkend van onder donkre wimperharen...!

Fräul. Ader. Door Leo Faust.

Mein Herz ist ein Hotel Garni,
Man zieht hinein, ich weisz nicht wie;
Doch eh' man sich's gedacht, - o Graus! -
Zieht man davon schon wieder aus.

Het eerste couplet was uit; 't orkest zong het refrein na.

Terwijl de kapelmeester, op hoogen stoel, bedrijvig zwaaide met zijn stokje, de violen neurieden, en de bas kreunde de zangerige melodie, streek zij, met een lang gebaar van haar blanke, ranke armen, de licht-blauw zijden rok naar achteren, en wandelde cadanseerend heen en weer op het tooneeltje. Vóór haar was het café-chantantzaaltje: éérst het voetlicht, hel-wit teruggeslagen uit de reflectors, die waren als bengaalsche zonnen, zoodat haar oogen, die tòch al pijn deden van de grime, schrijnden ervan; dan het orchest, het glad, licht-blond gezicht van den kapelmeester, maan-achtig, met alleen een heel-licht snorretje en een rose neus, boven alles uit; het ouwe, lachgezicht van den bassist, óók hoog, ondeugend fonkelend achter 't brilletje, fonkelend naar àlle kanten, bij het eeuwig lachen, achter het brilletje en onder de geel-grijze, afgezakte snor. De anderen kon zij niet in 't gezicht zien; zag alleen een koolveld van koppen, behaard als groene of rooie, onbehaard als witte koolen, gebogen over de instrumenten, de lessenaars met notenbalken-papier. Daarachter de zaal, het zaaltje, niet vol

nog, vroeg als het was. De leeren en de fluweelen stoelen, het houten hekkentje; de kwartjesplaatsen; en boven, de balcons, en de loges aan weerskanten, totaal leeg nog. Op de kwartjesplaatsen zat hier en daar een meneer, of twee meneeren; zoo maar ergens neergeplakt, zonder eenige regelmaat. De stalles waren beter bezet: drie dames, een troepje onderofficieren, wat studenterige jongens, en een dronken dikke heer.

Zij nam dat alles eens op, lachte vaagjes tegen den dikken heer, en deed een wanhopig gebaar.

Boven haar hoofd, tusschen vuile lappen zeil, lijnden de geel-vurige staven van golvend, zwapperend gaslicht. En op zij, in de smalle gaten, die de coulissen open lieten, was het als een bont bal-masqué. Een clown, in een wijden, blauw-satijnen pantalon, hoog over een geel-en-zwarte blouse, het onmogelijk gezicht krijtwit met groote rooie vlekken, de neusgaten groot geverfd, de mond tot bij de ooren, en de oogen amandelvormig uitgetrokken, - had zijn arm gelegd over den naakten schouder van een chanteuse, het stijve corsage diep uitgesneden, en een tros gloeiend-purperen rozen tusschen den ceintuur. Het wollen balletje, dat aan een omgebogen ijzerdraadje op zijn kaal krijthoofd stak, boog zich telkens, met schuchter-trillende nijging over de rijke weelde van haar kastanje-bruine haartooi, opgemaakt met een vlinder van brillanten. Dan zei hij haar wat, en zij keek lachend tot hem op, en zij schaterden beiden verholen. Twee acrobaten in streng tricot, rose met blauw-zijden ceintuur, plaagden een danseuse, die, één-en-al pailletten, op een stoel hing, met een pauweveer. Een ballerine, met wijd-uitstaande rood-gaasrokjes en spichtige armpjes met heele kleine ringhandjes; een schooierige orgeldraaier met zijn vrouw, in lompen; een reizende Engelschman met ruiten dubbelpet, regenjas en city-bag, en een kruier, onverschillig, in witten kiel, koperen plaat op zwarte pet; een mooie française, die zich met poudre-de-riz-dons over het wendend en keerend gezicht streek, manoeuvreerend een glinsterend spiegeltje; een heer-in-rok, gearmd met een gitzwarte Spaansche in rooden

bolero met kralen; - bont bal-masqué van kleuren en van nationaliteiten, kaleidoskopische pantomime van frivoliteit en van tragiek, tusschen de goor-versleten schermwanden der coulissen.

- Maar van dat alles, zag het publiek niets. Publiek zag alleen háár, Fräulein Ader, Duitsche soubrette, zooals op het menie-roode affiche stond en op het lijk-wit programma. Idioot-blind publiek zag alleen - een kaal tooneel, en daarop, een chanteuse, stille zingend.

Zij vervéélde publiek; want zij was te rein, te ideaal-eenvoudig, er lag te veel dweeperig Duitsch over heel haar wezentje. Zij deed denken aan een kuische Gretchen, aan een Lise Kolb, type van onschuldig, schwärmend duitscherinnetje, één-en-al kalme liefde en onbewogen ziel. Haar bange oogen staarden, vaag en stil, nu zij weer stond en zong, óver de menschehoofden heen, de toekomst in. Haar blanke, ranke armen, hingen gelaten, langs het streng-gladde kleed. Haar borst golfde regelmatig op en neer. - Als in verheerlijking, zong zij, de gore liedjes. Zij scheen: òf totaal niet te begrijpen, wat zij zong, òf in transe, heelemaal niet erbij te zijn. Haar stem, niet mooi, niet klankvol, maar horterig en stooterig; het was meer of zij vertelde, eentonig, dan of zij zong; maar tòch lief. Haar stem was als een saaie, burgerlijke lamp, die vervelend dooft en zeurend kwijnt, slaperig en reeds niet meer bewust opgemerkt, maar die dan plots, inééns, òplicht weer een oogenblik, en glanst en straalt, in intieme goudweelde, en, hóóger nog, in heerlijken, kóninklijken gloed.

Zij dàcht er niet aan, haar zware, stijve rokken wat op te lichten, heen en weer te springen of dubbelzinnige gebaren te doen. Dat was zóó in strijd met haar hééle wezen, dat het zelfs niet bij publiek òp kwam, dat zij het zou k ù n n e n doen.

Haar liedje was uit; haar tweede óók. Ze had gebogen, gracievol, als een bloem neigt op ranken stengel, door den wind gekromd, zij had gegroet met een kushandende zwaaiing van haar armen.

Lichtelijk hijgend stond zij nu achter de coulissen, bij de gazen ballerine, fragiel. - Maar een dof gedreun bleef klinken uit de zaal, niet jubelend als een storm, hartstochtelijk als een donderbui, maar zeurend dof en dom, als een lustelooze rommelpot, als een stichtelijke toespraak op een kerkhof, als een dreinregen op een looden dak. Publiek applaudiseerde, machinaal, uit bête gewoonte om te klappen en te trappen, zonder sentiment, zonder gedàchte, wanneer er weer een verdwenen was achter het helend coulissenscherm. - En het gordijn bleef omhoog.

Vaag glimlachend met de bange oogen, maakte zij zich los van den clown, die, zijn française ontrouw, met elleboogstootjes naast haar was gaan staan, en trad weer naar voren, nijgend, lachend, stil en stom.

Maar de muziek viel in, lawaaierig, hoempa-end, en knippend met de pijnlijke oogen weer voor 't voetlicht, ging zij in 't midden staan, legde de handen inéén, afhangend voor haar lijf, loom, bewegingloos.

Als een maagd-vrouw stond zij daar, als een Jeanne d'Arc in extaze, de oogen ver, heel ver, in raden van geheimnisvolle toekomst, in ziening van het einde, de brandstapel, zwárt met goud, leed en doodsrouw en vlammende passie.

Want ieder, daar in dat vunze zaaltje, waar tabakswalm sluierde en damp van punch, - ieder, die nog niet afgestompt was voor dergelijke aandoeningen, mòest zien: dat daar in dat vroeg-ontwijde maagdelichaam, máágdelichaam schoon misschien duizendmaal versjaggerd, huisde een kòninklijke ziel; die midden in laagheid en gemeen-zijn, vòelde en léèd het groote, mooie, maar tragische Leven. Dat was het, wat er lichtte uit die blauwe schwärmerinnenoogen, die maar staarden, al maar staarden, òver de gore beestmenschen heen, dóór den achterwand van de zaal, naar buiten, den nàcht in.

En onderwijl murmelde haar mond weer het refrein:

‘Komm mit, komm mit; komm mit, komm mit!
Ich will dir was Schönes sagen!
Verrathen aber magst du 's nicht,
Wenn andren danach fragen!
Komm mit, komm mit; komm....’

De beestmenschen juichten nù niet meer. Heet zaten zij te wachten op de française, die à n d e r s zingen zou. En zij tapten moppen, en zij dronken hun grok, zij hingen in hun stoelen en zij vrijden, - en géén die daar merkte, dat er wat hóógs ging, als de lichtstraal van een zoeklicht, ver, ver over hunne hoofden, in den eeuwigen nacht, zoekend, wanhópig nu zoekend, een veilige haven.

Zij coupeerde twee coupletten, omdat ze zag dat ze verveelde. Haar oogen staarden nòg banger.

Toen wijdde zij zich één oogenblik, als een neerdaling, aan het publiek. Christus die wel verkeeren wilde onder de menschen. - Een paar begeerige, gulzige blikken uit de zaal keken in de facetten van haar oogen. Zij lachte, neeg met de kushandende zwaaiing van haar armen, en verdween.

Een paar menschen klapten. Zij keek nog even om een coulisse-scherm heen, met de ééne hand zich er aan vasthoudend, en boog dankend. Het doek daalde met schor gepiep. De muziek zweeg. Dof stemmengeroezemoes klonk op uit de zaal, als het ruischen van zee achter duinen.

Zij wou gauw naar haar kleedkamer gaan, om wat te bekomen en alleen te zijn. Uitkleeden kon zij zich niet, want straks moest ze nòg eens optreden. Maar wèl kon ze wat drinken, en een oogenblik gaan liggen op haar twee stoelen.

Zonder dat ze het bemerkte stond ineens de clown weer achter haar. En toen ze zijn grokstem hoorde, plotseling, schrok ze hevig, samenkrimpend, en keek hem bang vlak in het krijtgezicht; waarboven het wollen balletje op 't ijzerdraadje, al maar wiebelde, wiebelde heen en weer, haar vermoeide en pijn deed in haar hoofd.

‘Bitte,’ bromde hij, ‘herrlich, nich war, so singen zu können! - Il y a bien du monde ce soir, n'est-ce pas, il y a du chic. - Oui, il y a bien du monde, ils sont fous tous de vot' voix d'or!’ En haar blanke, bloote arm grijpend, begon hij te zingen, heesch: ‘Komm mit, komm mit; komm mit, komm mit! ich will dir was Schönes....’ met kleine, aanhalige wenkrukjes van zijn krijtkop, waarin de amandeloogen draaierig verliefd.

Maar zij rukte zich los, boos en schuchter.

‘Ach, lassen Sie doch!’

‘Aber weile, meine Liebste, nur noch einen Augenblick. Ich liebe dich! O! du himmlische Maid, ich kann nicht sagen, wie entsètzlich ich....’

Aanhalerig schurkte hij tegen haar op, tegen haar bloote arm en haar licht-blauw zijden rok.

- Maar klònk het electrisch schelletje. Het scherm piepte weer omhoog, het orkest viel hoempa-end in.

Met een sentimenteel-verliefderigen blik uit de hoeken, schuin, van de omrande oogen, sprong hij naar voren, midden op het tooneel, inééns, als kwam hij daar uit het dak ploffen, kraaiend en giegelend, bedrijvig, zenuwachtig heen en weer loopend, de handen in de zakken van den wijden blauw-satijnen pantalon.

En terwijl zij zich naar haar kamertje repte, haastte, vluchtte, hoorde zij hem weer ratelen met grappig piepgeluid zijn entrée.

‘Bonsoir, - mesdames, - messieurs, et toute la compagnie! - Comment vous portez-vous ce soir?

- Oui-i-i-i! Moi aussi, je me porte bien. Je vous remercie!

‘Mesdames, - messieurs; - je vous présenterai quelques imitésj'ns of ènim'ls and mjoùsic! Je commencerai d'abord par les ènimals.

‘Koè-koèk! - Oui-i-i-i-i!’

- In het hokje, dat haar kleêkamer was, op de deur met krijt: ‘fräul. Ader,’ begon zij te huilen.

D e n H a a g , Januari 1901.

Stemming. Door J. Reddingius.

In stilte's nooit vermoede zangencel
suist het aâmhalen van mijn slapend kind,
de dingen om mij weet ik welbemind,
luistrend te aanhooren is mijn liefste spel.

Mijn liefste knikt en glimlacht welgezind,
wij zijn gestegen boven aldaag's hel -
onze oude klok raakt nimmer kwijt den tel
der oogenblikken, denken's dag begint.

Hij doet mij spreken weer, dien 'k nimmer zag
wiens blij nabijheid ik vermoeden mag
een enkle maal in mijn gelukkig leven.

Wat is Hij goed, die stelt me in staat te geven
wonder van vreugd, die 'k zelf pas even ken,
daar 'k nog niet waard Hem staag te dienen ben. -

Liedje van J. Reddingius.

Hei met de wolken zoo wit,
drijvend zoo rein in den hoogen,
'k ga rustig van hart en van oogen
en bid.

Heuv'len, die liggen in rij,
ver, ver, als goud-gele banken,
als duinen, ik weet nu weer klanken
nabij.

Dag, zoo wijd-wijd en zoo licht,
gij gaaft het nimmer-verwachte
teer-blonde, hoog-open en zachte
gezicht. -

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Derde bedrijf.

Tweede tooneel.

Willem.

Vosmeer! - nog 'n paar streekjes - die zou'en er geen kwaad an doen

(zoekend)

m'n penseelen - waar zijn die toch. Hè, natuurlijk op m'n atelier.

(Hij treedt naar rechts af, terwijl Mevr. van Helden, Corij en Thilde van links optreden).

Mevr.

(tot Thilde, die een vogelkooitje in haar handen houdt).

Maar Thilde, dat beestje is werkelijk allerliefst.

Thilde.

O, zeg dat niet, mevrouw. 't Is leelijk, half lam en blind.

Corij.

Nee, maar 't is opvallend hoe lief jij met dat beestje bent. We hadden dat nooit achter je gezocht; je kunt niet denken, hoe je ons daarin meevalt.

Thilde.

Dat vind 'k heel aardig, mevrouw.

Mevr.

(een omslagdoek, die ze om had, op een stoel leggend).

En we kunnen je dat niet beter bewijzen, dan door je kleine lieveling een eereplaatsje te geven hier in huis. Waar wil je hem hebben.

Thilde.

Natuurlijk 't liefst in de zon; daar heeft zoo'n beestje voor alles behoefte aan.

Corij.

Wacht - hier zit nog 'n klein spijkertje - daar is bijna den heelen dag de zon - hang 't kooitje daaraan op.

Thilde

(het kooitje daaraan ophangend).

Ja - zoo - nou hangt hij mooi - hei, hei, pas op!

(tot Corij, die, naar het kooitje ziende, achteruit loopt, bijna tegen den schildersezel aan)

daar staat 'n schilderij.

Mevr.

(het groene gordijntje oplichtend).

Wat? - maar dat wist 'k niet - die Willem - wat heeft hij dat goed voor zich gehou'en. Zie 's, 't is heelemaal kant en klaar - heimwee! - O, maar dat 's prachtig mooi, hé? - dat treurende, zieke paard - Stavast - zie je wel, Corij? - en jij, Thilde, jij vooral? -

Corij.
Zeker, mama, 't is werkelijk magnifique - hoe heeft Willem dat zoo mooi kunnen maken, hé? - zoo glad, net 'n gekleurde fotografie. En wat zeg jìj er wel van, Thilde, of vind jij 't soms leelijk?

Thilde.
Dàt niet, nee, waarachtig niet. Maar 'k heb geen verstand van schilderijen, en wil liever afwachten wat deskundigen er van zeggen.

Corij.
En zou je 't prettig vinden als die zei'en, dat 't goed was?

Thilde.
Natuurlijk.

Corij

(zich met Thilde een beetje afzonderend, terwijl Mevr. van Helden voor de schilderij blijft staan kijken).

Heusch?

Thilde.
Zeker. 'k Heb je immers al gezegd, dat 'k Willem 'n heel goeie jongen vind, alleen niet gelukkig voor zich zelf.

Corij.
Dat is zoo. Maar 't is toch of hij den laatsten tijd tevredener is geworden. Dat 's jou goeie invloed, Tillie, zooals je die ook op m'n ouders hebt.

Thilde.
Kom, kom!

Corij.

Zeg 's eerlijk - over die jongensliefde voor jou heeft hij nooit meer gesproken, hé?
-

Thilde.

Nee, dat was ook malligheid.

Corij.

Dat kan wel - maar zooals hij nou van je is gaan hou'en -

Thilde

(zich op eens van Corij afwendend).

Mevrouw - waar 's Willem op 't oogenblik.

Mevr.

Hoe vraag je dat zoo. 'k Geloof op zijn atelier.

Thilde.
'k Vraag dat, omdat hij hier zijn schilderij wel met een doel zal hebben neergezet.

Mevr.
Wat wil je daarmee zeggen.

Thilde.
Wel, dat hij 't niet prettig zal vinden, als hij er ons allemaal om heen ziet hangen.

Corij.
Hij heeft 't stellig hier neergezet, omdat hij liever niet wil, dat Vosmeer op z'n atelier komt. Want Vosmeer komt, de strenge meneer, om uit te maken of 't goed is. Je weet, van zíjn oordeel hangt alles af.

Thilde.
Nu, zie je wel - zou'en we daarom niet weggaan?

Corij.
Laten we dan wat onder de waranda van de tuinkamer gaan zitten. Als Vosmeer komt, kunnen we dadelijk bij de hand zijn om Willem te feliciteeren met z'n succes. Is dat geen goed idee?

Thilde.
Uitstekend. Gaat u mee, mevrouw?

Mevr.
Ja - maar kinders, wat is 't toch prachtig mooi - werkelijk geniaal.

(Zij treden naar links af; Willem komt van rechts op).

Derde tooneel.

Willem

(met het penseel in de hand).

Zie zoo - nou nog 'n paar streekjes, en dan - meneer de kunstrechter, wacht 'k je af

(hij doet een paar streekjes, ziet dan Thilde's vogeltje, en gaat er heen)

- kijk, daar hangt 't al - in 't zonnetje, op de eereplaats - Thilde's lieveling, wat vreemd idee

(hij fluit even heel zachtjes het vogeltje toe)

.

(Thilde treedt van links op).

Thilde.

Zoo. Sta jij m'n arm vogeltje te amuseeren.

Willem

(even schrikkend).

Thilde!

Thilde.

Doet de priesteres der waarheid hier in huis je schrikken?

Willem.

Waarachtig niet. 'k Zie haar juist graag, dat weet je wel. Is er wat van je dienst?

Thilde

(zoekend).

'k Kom hier om den omslagdoek te halen, dien je mama hier heeft laten liggen.

Willem

(den doek ziende en nemend).

Wacht - 'k zie 'm al - daar is hij - asjeblieft.

Thilde

(den doek aannemend).

Dank je. Zeg - dat beestje - was je bezig 't een nieuw wijsje te leeren? -

Willem.

Ik? - Hoe kom je daaraan?

Thilde.

Ontken 't maar niet. 'k Hoorde duidelijk dat je er mee bezig was. 'k Vind 't erg lief van je, maar je moet toch niet denken dat 't je lukken zal. Zoo'n oud vogeltje leert geen nieuwe wijsjes meer.

Willem.

Je schijnt veel van 't beestje te houden.

Thilde.

Heel veel, ja. 'k Heb 't al jaren. Als 'k joù was, zou 'k me niet aan dat beestje hechten.

Willem.

Waarom nièt?

Thilde.

Wel, 'k ga hier immers toch weg - zoo gauw er 'n betrekking voor me open komt.

Willem.

Je blijft dus werkelijk bij dat plan.

Thilde

(ietwat aarzelend).

Ja. Wat is er dat me tegenhoudt.

Willem

(eveneens).

Je - vogeltje - misschien.

Thilde.

Hoe zoo?

Willem.

Wel, als je toch ergens in conditie komt - niet ieder is op zoo'n beestje gesteld - er zijn heel wat lui, die niet hou'en van zoo'n muziekmakerij.

Thilde.

Zou je dat denken? - Zoo'n arm beestje -

Willem.

Weet je wat, Thilde? - Geeft 't mij, als je in conditie gaat - ik zal er voor zorgen, alsof 't mijn eigen was.

Thilde.

Zou je dat willen?

Willem.

Ja graag, heel graag.

Thilde.

Dan dank 'k je. 'k Wist wel dat je goed was, Willem, maar zóo goed had 'k me je niet voorgesteld. Dank je nog wel!

(Zij drukt hem de hand, en treedt met den doek over den arm naar links af).

Willem.

Ze heeft meer gemoed dan men denken zou - ze is werkelijk 'n type, dat me er brengen kan. Nu maar geen stommiteiten, en -

(Vosmeer treedt door de middendeur op).

Vierde tooneel.

Vosmeer, Willem.

Vosmeer.
Dag Willem! - Hoe gaat 't jou?

Willem.
Hé, Vosmeer. Welkom weer hier.

Vosmeer.
Merci. Maken je ouders 't wel?

Willem.
Uitstekend.

Vosmeer.
En je zuster? - Jullie hebt in dien tijd ook 'n logée gekregen, hé? - dat hoorde 'k zooeven van Tuijl - 'n juffrouw Stolwijk, is 't niet? - Prettige logée?

Willem.
Zeker.

Vosmeer.
De knecht bracht me hier, niet naar je atelier. Hoe komt dat zoo?

Willem.
Och - zoo maar.

Vosmeer.
Soms contrabande aan boord - verboden werk onder handen. Nou ja, verboden zoover je dat zoo noemen kunt.

Willem.
Dat zou 'k denken, hé? - 'k Hoef toch niet heelemaal m'n zelfstandigheid er aan te geven, en je te volgen als 'n blinde kip. 'k Heb er wat werk staan, waar 'k je mee verrassen wou, als je 't weten wilt.

Vosmeer.
En mag 'k dat nu niet zien?

Willem.
Niet voor dat 't af is.

Vosmeer.
Waarom niet. Je ziet aan zoo'n crayonstudie al gauw -

Willem.
't Is olieverf.

Vosmeer.

Dus tòch! Willem, Willem, tegen m'n goeien raad in!

Willem.

'k Zou nijdig worden als ik jou was.

Vosmeer.

Niet op jou, beste jongen - je weet heel goed, op wie 'k me razend zou kunnen maken, als 'k ze hier voor me had. 'k Ben er al bang genoeg voor geweest, dat je hun geklets eerder zou opvolgen dan mijn raad.

Willem.

Draaf nou niet door, voordat je iets gezien hebt dat wèl af is, en waar je wèl 'n oordeel over vellen moogt.

Vosmeer.
Wat is dat dan -

Willem.
'n Groot schilderij: Heimwee - waar 'k op de driejaarlijksche mee wou debuteeren - om naam te maken in één slag.

Vosmeer.
Ja wel, ja wel, niets minder dan dat! - Dat willen er zoo'n heeleboel. Waar is nu dat meesterwerk? -

Willem

(met Vosmeer naar de schilderij gaande).

Hier is 't, kijk - Dat had je niet verwacht, hé?

(Vosmeer bekijkt de schilderij. Onderwijl treedt Corij van links heel zachtjes op, overtuigt zich dat Vosmeer er is, en treedt op dezelfde wijze weer af).

Vosmeer

(met een zucht).

Nee - dat had 'k niet verwacht.

Willem

(na een pauze).

Maar je zegt dat zoo vreemd. Vind je 't soms geen coup de maitre?

Vosmeer.
Dat hebben Oom Frans en die anderen je weer voorgekauwd, en als 'n bruut heb jij 't ingeslokt.

Willem.
Dus jij denkt er anders over.

Vosmeer.
Ja. Zeg Willem - 'k weet 't - jij bent zoo aan die stomme vleierijen verwend geraakt, dat 't je heel hard zal vallen te hooren, wat 'k je te zeggen heb.

Willem.
Vosmeer!

Vosmeer.
'k Ben ruw, ja, wreed, als 'k je een gek, een ijdel tuit noem. Dat hebben Oom Frans en dat ander dilettanten-gespuis van je gemaakt, en daarom zeg 'k je nog te eerder, waar 't op staat. Want liegen zou in dit geval 'n misdaad zijn!

Willem.
En dus - wat - is - m'n - schilderij?

Vosmeer.
- 'n Mooie prent - 't verscheuren niet waard.

Willem.
Maar dat 's toch wat al te kras; dat 's grof, en behalve dat - onzin, onzin!

Vosmeer.
Dat jok je - waarheid, eerlijke waarheid.

Willem.
Omdat waar moet zijn, wat jìj waar noemt. Jìj, die naam hebt! - Larieboel!

Vosmeer.
Dàt meen je niet, Willem. Op zoo'n manier te spreken van mij, die met moeite en als eerlijk man kwam waar 'k nu ben -

Willem

(Vosmeer de hand reikend).

Dat meende 'k ook niet - 'k sprak in drift. Maar God, wat ben je wreed, wat ben je wreed.

Vosmeer.
Minder wreed dan je denkt, Willem. Maar wat deksels - heb 'k van dat ding niet 'n schets gezien - 'n mooi brok kunst?

Willem.
Die ligt nog op m'n atelier. Als 'k er kom, gaat ze aan flarden.

Vosmeer.
Wat dom! -

Willem.
Dat kan wel zijn, maar alleen voor wat ik 't hoogste noem op dat gebied van kunst, wil 'k lijden en strijden. 't Andere is 't me niet waard. Alles of niets! -

Vosmeer,
Unglücksel'ger Atlas! - dus valt daar niet meer aan te tornen.

Willem.
Nee!

Vosmeer.
Kerel, maak je niet ongelukkig.

Willem.
'k Wil tòch op de driejaarlijksche met die schilderij debuteeren.

Vosmeer.
Dat wil je, omdat je nog niet weet wat 't is, als in de kranten je naam wordt doorgehaald, bespot, en door wie dan nog soms! - als jijzelf door familie en kennissen, die je een artiest vonden voordat de kranten spraken, wordt genegeerd. 'k Spreek bij ondervinding, Willem; 'k heb toch ook 't mijne doorgemaakt.

Willem.
Nu ja - maar ìk met mìjn wilskracht.

Vosmeer

(terwijl Mevr. van Helden en Corij zacht van links optreden met Thilde op den achtergrond. Zij komen blij lachend binnen, maar hun gezichten betrekken terstond als zij Vosmeer hooren spreken).

'n Zeepbel, Willem. Geloof me, je zult spoedig 't oogenblik vervloeken, waarop je begonnen bent aan kunst te doen!

Willem.

'k Zeg je, niet zooals ìk ben.

Vosmeer.

- Zie, wat je zoo hopeloos doet streven naar iets, dat niet binnen je bereik is, wat toch dat kùnnen en wìllen in je zoo scherp doet dissoneeren, ik weet 't niet, ik weet 't niet. Is 't een lust om te voldoen aan te hoog gespannen ver-

wachtingen - is 't een ziekelijk streven, dat kunstmatig in je is opgeperst, en dat je heele natuur schandelijk heeft verkracht - is 't dit - is 't dat - 'k weet 't niet - maar kerngezonde wilskracht is 't niet.

Willem.
En waarom niet?

Vosmeer.
Omdat 't niet mogelijk is dat iemand zoo vrouwelijk week als jij, sterk genoeg zou kunnen zijn, om door te maken, wat jou nog te wachten staat.

Willem.
En dat is dus jou laatste woord. Nu, 't laatste heb je ook van mij.

Vosmeer.
Kom, kom, je zult wel bijkrabbelen, als 'k de deur uit ben.

Willem.
Waarachtig niet.

Vosmeer.
Dan - weet je wat je aan mìj hebt. Je weet 'k ben een eerlijk man.

Willem.
Je bedoelt als kritikus - in 't publiek - Je wilt me dus -

Vosmeer.
- afbreken, dat er geen stuk van je overblijft.

Willem.
Zoover zal 't zeker wel niet komen. Je hebt veel te zeggen in de Commissie. Van aannemen zal daarom al geen kwestie zijn.

Vosmeer.
Juist wel. 'k Beloof je, dat je zult komen te hangen - tot spot van iedereen, die weet wat goeie kunst is.

Willem.
Waarom?

Vosmeer.
Om te maken dat je voor goed de nek wordt gebroken als colòrist - versta me wel, als colòrist. Dag Willem

(de hand nemend, dien Willem hem weigert)

, nee, nee, zoo niet - je hand - zonder rancune - de hand van 'n waarachtig vrind.

(Hij treedt door de middendeur af).

Vijfde tooneel.

Mevr. van Helden, Thilde, Corij, Willem.

Mevr.

(fluisterend tot Thilde, terwijl Willem in gedachten staat).

Thilde, spreek jìj hem 's een woordje toe.

Corij

(idem).

Thilde, ja, 'n enkel woordje maar.

Mevr.

(idem).

Niemand van ons heeft zoo'n invloed op hem als jij. Thilde, wil je, toe!

(Mevr. van Helden en Corij treden zacht naar links af, de eerste nog even naar Willem omziend)

. Willem!

Willem.
Thilde, jij?

Thilde.
We hebben alles gehoord wat je vrind tegen je zei - je moeder, Corij en ik.

Willem

(op bitteren toon).

M'n vrind!

Thilde.
Ja, Willem. Als hij je vrind niet was, zou hij maar wat verteld hebben, en heen zijn gegaan.

Willem.
Wat 'n afmakerij! Maar m'n moeder dan, en de anderen - doen die niet meer mee?

Thilde.
Je hebt je over hen wel 's op scherper manier uitgelaten. Dat jij je nu toch hebt laten inpalmen, is wel 'n bewijs dat je alles behalve 'n man uit een stuk bent.

Willem.
Maar m'n moeder -

Thilde.
Laat die er in 't vervolg maar buiten. Dilettanten hebben onder elkaar alles in te brengen, maar komt er 'n vakman bij, dan is 't mis. Dat zal je ook aan je moeder en de anderen zien.

Willem.
Je denkt dus, dat ook zij geen vertrouwen meer in me heeft, en me in den steek zal laten. O, maar dat zou -

Thilde.

Ja zeker denk ik dat. Ze was daar zooeven, heeft alles aangehoord, en is weer heengegaan, zonder ook met één woord voor je op te komen. Dat teekent nog al, hé?

Willem.

Ja - en de anderen -

Thilde.

- zou'en stellig nog veel erger gedaan hebben, om hun schijntje van artisticiteit te redden.

Willem.

In elk geval - 'k sta dus alleen.

Thilde.

Ja!

Willem.

Me 'n goeien raad geven, dat kunnen ze niet meer - ook m'n moeder niet. O, 't is toch maar één mislijke leuterboel. Maar jij Thilde, jij bent als 'n man zoo sterk, en toch met een diepvoelend gemoedsleven, zeg jij me daarom wat 'k

te doen heb: moet 'k exposeeren met dat - prùl! -

Thilde.
Nee!

Willem.
Maar -

Thilde.
Verscheur 't.

Willem.
Dat kàn 'k niet!

Thilde.
Nog eens: die wìl, die kàn! - Of wil je minder zijn dan ik.

Willem.
Jìj bent gezond en sterk. Van mìj hebben ze iets gemaakt - 'k weet zelf niet wat.

Thilde.
Jij kunt ook worden als ik, Willem. Als je dat ziekelijk streven maar van je afschudde. Doe dat, Willem, toe.

Willem.
Zou jìj dat willen, Thilde?

Thilde.
Ja, Willem, ja; 'k smeek je er om.

Willem.
Dan zal 'k dat doen, nu 'k weet dat jìj me redden wilt; en dat zul je te meer willen, Thilde, als je weet, dat daar voor mij zooiets ernstigs aan verbonden is, dat heel m'n verloren leven er door zou worden herwonnen. Zeg, Thilde, wil je daarom voortaan aan m'n zijde staan - als 't mogelijk is - als m'n vriendin - m'n -?

Thilde.
Willem - zoo - zoo bedoelde ik 't niet - zoo gauw al - en dan - in mijn omstandigheden - maar denk toch 's kalm na. Wie had dat kunnen denken!

Willem.
Laat me uitspreken, Thilde, één oogenblik. 'k Heb in m'n jong leven veel geleden, meer dan je denken kunt - en niet alleen door eigen schuld. Maar dat alles is niets, Thilde, als jij me maar niet los laat Doe dat niet, Thilde, 'k smeek je er om.

Thilde.
Je vraagt dat - zoo - onverwachts, terwijl we - over je werk - aan 't spreken waren. Wie had dat kunnen denken. 't Is jammer, je hadt dat heusch niet moeten doen.

Willem.

Thilde als je wist wat me er toe bracht dat te doen, als je wist wat op me loert om zich op me te werpen, als jij je van me af zou wenden -

Thilde.

Wat is dat dan, Willem, spreek vrij uit.

Willem.

Dat -

Thilde.

Antwoord me - je hebt 'n meisje voor, dat 't leven kent.

Willem.
Dat kàn 'k niet zeggen, Thilde; laat 't je voldoende zijn als 'k je zeg, dat 't voor mij gaat op leven of dood.

Thilde.
Goed, Willem, maar 't gaat voor mij, en allen die je liefhebben, toch zeker niet minder op leven en dood, als 'k maar dadelijk toestem in wat je wilt. Daarom Willem - antwoord me op wat 'k je vraag - wat is dat eene - 'n slecht vrind of zooiets.

Willem.
Dat niet, o nee!

Thilde.
Dan soms de een of andere manie - 't spel?

Willem.
Evenmin.

Thilde.
Zwaar leven, daar deed je toch ook niet aan.

Willem.
Was 't dat maar!

Thilde.
't Is dus nog iets ergers - dan - en antwoord me even oprecht als je dat daareven deed - bestaat dat eene dan nog?

(terwijl Willem geen antwoord geeft)

't Is toch geen liaison. Dat kàn niet, nee!

Willem.
Dat is 't tòch! - Maar 'k heb haar niet meer lief, dat zweer 'k je.

Thilde.
Maar je hebt haar dan toch liefgehàd. Wie zegt me nu, dat die liefde niet bij je terug zal komen.

Willem.
Dat kan niet, nooit!

Thilde.
Wie geeft me daar de zekerheid van. 'n Goeien invloed schijnt die liefde ook niet op je te hebben gehad, als je nagaat met wat 'n angst jij je aan mìj vastklampt. Dat meisje is dus slecht.

Willem.
Thilde!

Thilde.

Je zou ook anders die liefde niet iets hebben genoemd, dat je dreigt omlaag te rukken. Als dat 's gebeurde, wat dan!

Willem.

Dat 's onmogelijk, Thilde, als jìj me maar niet van je stoot.

Thilde.

De mogelijkheid bestaat toch, en dan zijn we er beiden nog veel ongelukkiger aan toe. Want je zou je liever een kogel door 't hoofd jagen, dan je eer schenden als getrouwd man, daar kan 'k je al voor.

Willem.

Thilde, maar -

Thilde.

Willem, 'k wil daar nu niet langer met je over spreken. Een ander zal dat doen voor mij.

Willem.
Je bedoelt m'n vader? - m'n moeder soms? -

Thilde.
Je ouders, nee - 'k geloof niet dat die kunnen uitmaken, wat in deze kwestie 't beste voor ons is.

Willem.
Wie kan dat dan wel.

Thilde.
Mijn vader. Je hadt trouwens beter gedaan hem acces te vragen, voordat jij je aan mij declareerde. Dat is toch zoo.

Willem.
Zeker. Maar hij is te Londen. Voordat hij 'n beslissing genomen heeft, gaat er toch 'n heelen tijd mee heen.

Thilde.
Niet zoolang als je denkt. 'k Schrijf hem dadelijk wat er tusschen ons is voorgevallen, en of hij zoo gauw mogelijk wil overkomen, om alles met je ouders te bespreken. Je weet hij 's een man, beredeneerd en flink, maar toch niet zonder gevoel. Hij kiest wat voor ons 't beste is.

Willem.
Ben je daar zoo stellig van overtuigd.

Thilde.
Stellig, ja. 'k Heb in m'n vader een vertrouwen, dat me de kracht zal geven me te onderwerpen aan wat hij voor ons 't beste acht

Willem.
Dus - als hij - 't nu niet 's wenschelijk vond, dat 't tusschen ons kwam tot 'n engagement - dan zou jij met dien uitspraak genoegen nemen.

Thilde.
Ja.

Willem.
Dan -

Thilde.
Maar dat zou geen reden voor me zijn om me van je af te wenden, Willem, o nee! 'k Zou als je vriendin naast je blijven staan, om met je te vechten tegen wat zoo dreigend op je loert

(hem haar hand toestekend)

. Willem, zou je dat willen? - zeg! -

Willem

(haar hand aannemend).

Thilde!

(*Wordt vervolgd*).

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

III (*slot*).

Opeens stond Geertje in Wonderland. Gerrit had gezeid, dat de kermis op een plein was: ze stond in een breeë straat, vol menschen, met wonderpaleizen aan beide kanten.

Ware dát nou *kermistente!?* huize ware 't, hooge huize; schilderije, zoo groot as ze nooit nog gezien had, buite op de mure, schilderije met leeuwe en mense, één met twee tijgers die 'n meisje anvalle; en wat 'n verlichting! 'n rand van lich'jes bove langs et heele gebouw en 'n prachtige zon in et midde, bove den intree: 'n veranda, met trappe naar straat aan beijes kante; op de veranda een groot orgel, en achter 'n tafeltje 'n juffrouw met ringe in d'r oore, zoo groot as armbande. Achter de juffrouw rooie gordijne.... Jee! en nou, wa' 'n gekke vent! Joepte-n-ineens door et gordijn heen, stond nou maar naar de mense te buige, en zoo mal gekleed, 't leek wel: já, z'n heele gezicht had-ie beschilderd!.... Heerejeetje! zag je dat! Sprong opeens de hoogte-n-in, draaide rond, zoo, in de lucht, kwam gewoon op z'n beene neer, en nou an et kushandjes geve. Wat 'n leuke vent was dát!.... Kijk et loope, mense naar binne!.... O, an de juffrouw mos' je betale....

- Zou dat duur zijn? vroeg ze aan Gerrit.

- Och baij raor, do'r haj nau niks!

En met plompe ruwheid trok hij haar mee.

Hè, ze had zoo'n hekel an die jonge! Waarom daar nou nog niet us gekeke? Wáár ware....!? O, Tante liep vlak achter d'r. Oom maar altoos mit meneer Bloem. Jakkes, dat gedrang van die jonges! Trapte' telke's op d'r rok.

Héérejee, wat was dát nou weer. 'n Vent me' 'n trompet voor z'n mond sprak de mense toe. Maar zij kon d'r niks van verstaan. Ook weer zoo'n vent met 'n beschilderd gezicht, maar nou heelegaar in et zwart gekleed. Kijk toch us wat 'n zwavelstokjes van beene. Zes muzekante op de veranda.... En daar.... Wáre-n-et meisjes?

Geertje voelde zich wegzinken van verbazing. Dáár, vlak voor d'r, zag ze 'n meisje, en et kon d'r zuster zijn, zóó sprekend leek het meisje op d'r, ook d'r haarwrong had ze nèt as zij, alleen had het meisje ponnie en 't haar bij 'et oor gekruld.

En het meisje had 'n bloote hals, bloote arme, en geen rokke.

Geertje voelde zich verlegen worden voor het meisje, dat zoo op haar leek. Ze dacht aan thuis, aan Groo'va, aan diens aanstoot aan de kermis dáár: draaimolen, koekkramen, speelgoedskraam! ze herinnerde zich vrouw Huzekamp, hoe die met 'r kinders in de draaimolen ging, verlee'e jaar, en toen haar had toegeroepen: - Geertjen, moj' d'r nou ook nie's in? hoe Groo'va boos had opgekeken. Ze herinnerde zich, ze zag het alles, opeens, tegelijk, even d'oogen af van 't meisje.... En toen keek ze weer naar 't meisje, dat daar stil en zedig stond, zoo iets vriend'lijks in de oogen, net zoo als zìj ook graag keek....

- Geer! die meid die lijkt op jou!

In een zwalp van bierstank tegen haar aankletsend, plots'ling heen door het getier dat ze niet meer hoorde, schrikte Oom's stemgeluid rouw haar ontstelde denken op, en was haar nog onaangenamer, daar het welbekend was. 't Was haar, of een geheim opeens gehoord werd door de heele kermis. Ze wist niet meer, wie was beleedigd, zij of het meisje; ze schaamde

zich vreeselijk over de vergelijking, en toch had ze ook diep medelijden met het meisje, over wie Oom, met dronkemanstong, in zijn afschuwelijk altijd-grappig-doen ruw dorst te spreken. O, ze haatte, haatte Oom; ze voelde opeens fel al de rampzalige schaamte over die f a m i l i e van d'r, ze snakte terug naar het Hang, waar ze beter was, waar ze zich thuìs voelde, weg wou ze van zukke liederlijkheid, en het wàs toch de f a m i l i e ....

Toen hoorde ze Gerrit zeggen:

- Geer! heur j' niet, wat Oom zait! Zeg, haije-n-in zussie hier?

En toen kon, ze wist niet meer. Ze rukte zich los van Gerrit z'n arm, wendende had ze een menschenmuur vóór zich, ze zag gezichten, die naar haar keken, oogen spotten, monden spraken, ze voelde een manshand die haar greep; máár nu had ze ook het gewone bewustzijn van als ze zich ergens door moest slaan: ze voelde zich een kalm gezicht zetten, ze hoorde zich tegen een ou'we juffrouw zeggen: ‘Och mag 'k asjeblief d'r eve'tjes door?’ Toen nog door een rijtje menschen, en vrij, onbekeken was ze, in 't gedrang. Mét viel zwaar de vraag op haar, waar ze nu zou blijven.... Ze zou maar zien.... Naar huis, et Hang.... En hoe moest ze dan nou loope.... Wacht, ja, die kant, daar ware ze van daan gekomme....

Weer drong ze voort, en juist zag ze de veranda van 't café, waar ze straks gezeten had, toen een hand viel op haar schouder en Oom naast haar was.

Wat of dat nou voor manieren waren. Om haar waren ze naar de Kermis gegaan. En nou liep ze zoo maar v'ort. Om niks! Om niks! Tante was er heel ontsteld van. Geer kon toch zóó raar soms doen.

Oom redeneerde, of ie nog niks gedronken had, zoo flink. ‘Prate kan-ie nog in z'n graf,’ dacht Geertje. En je hadt 'em maar effe an te zien, om te weten, hoe laat het was. Toch liet ze zich gewillig meevoeren. Ze vond nu zelf ook, dat ze mal had gedaan. Wat kon haar dat meisje schelen!

Toen ze bij de tent kwamen, stonden er nog veel meer menschen voor. En, even kreeg Geertje toch een schok, toen ze dit zag: het meisje zat daar, op die hooge schouwplaats, op de schouders van het andere meisje, en op haar schouders zat een jongetje, en.... o giet! Geertje greep Oom vast van den schrik, net toen zij hen zag, ging die menschenlijn voorover.... 't jongetje was van het meisje gevallen, 't meisje van het andere meisje, maar hupp'lend wierpen alle drie kushandjes toe aan de menigte.

- Hoe is 't toch go's mogelik, hé? hoorde ze een juffrouw tegen d'r man zeggen, en zoo vroeg zij ook.

Met geduldig dringen, zij dicht tegen Oom, die met iedereen malligheid maakte, doch eens bijna ruzie kreeg met een marinier, kwamen zij eindelijk bij Tante en Gerrit, die niet van de plaats geweken waren. Meneer Bloem was verdwenen.

Geertje had nog willen zeggen, dat ze niet meer met Gerrit wou loopen; maar Tante keek toch al weinig vriend'lijk; ze durfde niet. Ook Gerrit mopperde van: ‘jai ben un mooie,’ en nog zoo iets van: ‘o krai 'k weer 'n arm?’ maar hij trók met haar vooruit, Oom en Tante volgden weer. De muzikanten vóór de tent hadden geweld gemaakt, nu begon de dikke man weer door de lange trompet te praten, en Geertje verstond nu duidelijk, dat je voor drie stuivers binnen kon. Juist verdwenen de meisjes door een gordijn, even voelde ze een dráng, om te vragen, of zij voor allen mocht betalen. Doch wat zou'en ze dan denken? nee, ze dorst het niet te vragen - lijzig trok haar Gerrit voort.

Nu drentelden zij langen tijd tusschen de menigte en de tenten. Geertje vond de dingen nu niet zoo wonderlijk meer. Zij zag dat de huizen van planken ruw ineengezet waren. Toch bleef veel haar wel verbazen. Waar toch al dat licht vandaan kwam? Al dat gas, ze hield van gas, ze vond het prettig, thuis het gas aan te steken; Groo'va had er vroeger 's uitgelegd wat gas was, telkens als nu in de huiskamer bij Meneer

het licht met een plof ontbrandde, vond ze dit belangwekkend. Maar hoe kwamen al die enkele-weken's-tenten aan zoo'n prachtige verlichting? Eén licht straalde koninklijk. Het overstraalde heel den weg. Geertje dacht aan de Ster van Bethlehem: zóó schitterde dat eene licht, hoog van een dak, uit de verte haar tegen. Ook genoot zij van de spiegels. Overal dat weerkaatste geflonker, die zilverige, diep-makende glansen: soms selons, net, zóó 'an straat.

Gerrit hield haar staande in een leegen hoek, bij een rare machine. Een vieze magere jongen, met z'n haar mal langs z'n ooren gestreken, net of die 'n meisje was, sloeg zoo hard as tie kon met een groote hamer op 'n ding in de laagte, en dan vloog d'r langs 'n paal 'n poppetje op.

- Da 's nau de kop van Jut, grinnikte Gerrit. Wi'j ook is?

En toen Geertje niet antwoordde:

- Wil ik et us doen?

De vieze jongen bood Gerrit den hamer al aan.

- Jai, zei Gerrit tegen Oom.

Maar Oom zei, dat Gerrit het doen moest, en nu tartte ook Geertje hem. Hij nam den hamer, en vertrok al van te voren zijn pafferig gezicht zóó raar, dat Geertje lachend naar Oom keek en Tante. Toen schoot z'n logge lijf plotseling tot een dreiging aan; zijn dofgrijze appels van oogen wilden uit de kassen vallen; zijn mond was een halve boog geworden, spannende tusschen de kwalzakken van wangen; in zijn zondagsche zwarte jas, met één knoop op de borst gesloten, plooiden hachelijke rimpels bij dien onberekenden stand der armen; het slipje van zijn das glipte achter uit den kraag; en meteen zakten de armen, ketste de hamer langs het ijzer van het blok, sprong de pop op.... lang zoo hoog niet as straks bij de vieze jonge, zag Geertje direct.

- Da' ken beter, spotte Oom.

De vieze jongen had, toen de slag viel, niet eens naar den paal gekeken. Maar den hamer oprapend, dien Gerrit had laten vallen, wou hij dien aan dezen geven.

- Doe jai 't is, hijgde Gerrit tegen zijn zwager.

- Nee, ik dank je!

- Nau, wat kle's je dan! kwam nu Tante voor haar broer op.

Er waren menschen om hen heen komen staan.

- Asjeblief! drong de vieze jongen aan.

Maar Gerrit wou niet meer. Hij had moeite om z'n manchet, die uitgeschoten was, onder de mouw, over den zweeterigen pols te krijgen. Toen de manchet naar binnen was gewerkt, opende hij zijn jas, omdat zijn zuster hem attent gemaakt had op het slipje van zijn dasje; en nu bleek z'n horloge buiten het vest aan den ketting te bungelen, en zonder glas.

- Daar! riep Geertje dadelijk.

Het glas lag vóór hem op den grond.

- Waar? kribbigde Gerrit, nijdig van zenuwen, en trapte meteen het glas stuk.

- Nog twee keer, kwam de jongen met den hamer weer.

Oom fluisterde Gerrit wat in, deze raakte erger ontsteld; toen betaalde Oom den viezen jongen; en een andere jongen kwam; 'n malle sladood met bloote armen, heelemaal in nauwsluitend, vuilwit pakje, met een breeë rooie gordel; die nam den hamer, en nu viel er een slag: 't poppetje vlóóg de hoogte in, daar dee et kéts! een percussie ging af.... Geertje keek er met belangstelling naar: dat zoo'n pierlala nog zóó hard slaan kon! - Toen ze zich omkeerde, stond ze in een dichten kring van menschen en waren Oom en Tante en Gerrit daar al door heen. Haastig drong ze zich dus voort. Oom en Gerrit hadden twist. Gerrit vond dat Oom den jongen niet had hoeven te betalen, omdat deze een stuiver vroeg en Gerrit toch maar eens geslagen had. Oom hield vol, dat het tegenwoordig overal een stuiver de drie keer was.

- Naì, 'n sjent de keer.

- Vroeger ja, ma'r nou nie' meer. De draaimolens ben ommers ook opgeslage....

- Wa's dát voor spul! riep Geertje verbaasd.

Vóór de groote tent, op de veranda of hoe dat dan heette,

zag ze een groote kist van glas, waar 'n vrouw in lag: ze wist niet, 't mòest 'n pop zijn, 't leek 'n lijk, maar ze zág: de vrouw bewoog, d'r borst ging op en neer.... Andre kisten zag ze nog....

- Da's 'n wassebeeldespul, zei Oom onverschillig.

- Hè, la' we dat es gaan zien! Wat kost et? Ik zel betale!....

Oom en Tante schenen er geen lust in te hebben. Tante vond 'et geldvermorse en dat Geer niet móch' betale. Oom lachte raar en zei, dat-ie niet wist of Groo'va 't goed zou vinden, dat Geertje zukke dinge zag. Maar toen zei Gerrit, die d'r wel graag in wou, iets tegen Oom dat Geertje niet verstond. En men ging het trapje op. Geertje duwde Oom haar beursje in de hand. Oom zei nog: - Nee, da' wi'k niet, maar betaalde uit het beursje.

Toen Geertje vóór een glazen kist stond, maakte ze zich los van Gerrit, die met zijn hand haar bovenarm omknelde. - Vóór haar sliep een heel mooi meisje, 't lag op hemelsblauw satijn; 't hoofd, door dik blond haar omlijst, rustte tegen den recht naar boven gestoken, blooten rechterbovenarm; mat lag de benedenarm met de hand boven langs het hoofd neer. Ook de borst was bloot - en je zag de ademhaling - zacht geregeld rees en daalde de rosebleeke meisjesborst.... Toen Geertje plotseling ook de oogen lángzaam hálf zag opengaan, schrikte ze. Ze voelde 'r eigen ademhaling, keek weer naar de borst van 't meisje, wilde wachten tot de oogen nog-eens zouden opengaan. Om haar drongen telkens menschen, hè, ze had hier graag gestaan, dat het stil was - zij alleen....

- ‘De Schoone Slaapster,’ hoorde ze een juffrouw naast zich lezen.

O! was dat.... Ze zág het bosch.... in dat mooie groote boek, dat ze hadden op Groeneveld.... Schoone Slaapster, die gewekt moet....

- Sjeg, di 's mooi! hoorde ze Gerrit. Hè, wat was ze nog graag blijven staan. Gerrit trok 'r aan 'r mouw....

- La' toch los!

- Nau, kaik nau us....

Hè ja, dat was óók erg mooi. 'n Vreeselijk rijk gekleede dame, donker, in wit-goud kestuum, met 'n adder an d'r borst.

- Cleopatra, lichtte Oom in.

- Hait ze die sllang getemd? vroeg Tante.

- Nai, ze laat d'r door um baite, zei Gerrit.

- 'n Griekse prinses, wist Oom te vertellen.

- 'n Egyptise! verbeterde Gerrit.

Geertje vond de Schoone Slaapster toch nog mooier. Geen van de beelden ontroerde haar zoo. Telkens keek ze weer naar het midden van de zaal, waar de Schoone Slaapster lag - aldoor drongen er de menschen - zij verlangde ernaar terug, terwijl Gerrit haar voorttrok, de wanden langs. En toen zag ze nare dingen. Eerst al, vreemd, 'n stuk van 'n onderlijf, en knieën, en voeten, en allerlei handen. Toen 'n vrouweborst die zwoor, en 'n hals met niks as wonde, toen gezichte, griezelig - toen.... echchut, ze wist eerst niet.... kindjes, héél klein, in flesschen.... Hè, ze wier zoo zenuwachtig.... Tante scheen 't nie' naar te vinde, anders zou ze niet zóó lang staan....

- Ben die ook van was? vroeg ze onwillekeurig aan Gerrit.

Hàhá! dat vond Gerrit lollig.

- Dachie dat ut laikies ware!.... Seg! Jan!

En Oom moest et ook nog hoore. Hè, zoo'n nare jonge toch.... 't Kón toch zijn.... 't Was griezelig!

Nu waren ze bij een gordijn, waar een man van 't spel bij stond. Geertje zag Oom en Gerrit smoezen, Tante knikte boos van nee'....

- Nou! dat hemme gehad, zei Oom en keerde zich naar den uitgang.

- Effe nog daar zien, vleide Geertje naar de Schoone Slaapster.

Gerrit volgde. Ze was liever alleen gegaan. Even nog.... De menschen drongen.... Dan maar weg.

Toen Oom en Tante hen zagen terugkomen, verlieten ze de tent. Bij 't gordijn van den uitgang hield Gerrit haar tegen. Wijzende naar het gordijn waar de man stond:

- As me nau alleinig ware, je Tante wau nau nie', dan ginge me doar is in.

En toen Geertje door wou loopen:

- Aj dat sciet!.... dan geleuf ie nie meer da' de kindertjes uijt de kool komme.

Driftig greep Geertje 't gordijn van den uitgang, en de ruimte, 't buitene voelend, schaamde ze zich voor de menschen beneden, die de tent niet binnen gingen, haar er zagen uitkomen. Toen dacht ze weer aan de Schoone Slaapster. Vond den avond frisch geworden. En zag met verbazing, weerzin, Tante lachen om drie sletten, die gemeen gillend voorbij slierden, zonder jongens. Véél gemeenheid vond ze nu. Jongens: bengels, vijftien jaar, stoeiend met heel-jonge meisjes, die ze gemeen beetpakten. Ruw geschreeuw. Veel dronken menschen. En maar weinig vroolijkheid. Dacht toen aan dat beestenspel, hè ja, dàt had ze graag gezien....

Gerrit wou nu naar ‘Ksefleere’. Oom begreep hem, Tante ook. Geertje ‘zou wel zien wat et was.’

- Och da's 'n draaimole, lichtte Tante in.

Hè nee', dan wou Geertje niet. Ging Tante d'r in? Zie je: was 't om háár! Nou maar, zij wóu d'r niet in. Bijna had ze gezeid, dat Groo'va et niet goed vond.... Nou ja, wat Oom nou vertelde van 'n nieuwerwetsche, maar ze wóu niet in zoo'n ding met Gerrit....

- Dan gaon we Chrétienni heure!

- Liedjes! verduidelijkte Oom voor Geertje.

Hè ja, dat vond Geertje prettig. Maar toen ze vóór de tent waren, waar Gerrit graag had heengewild, begon die weer.

- Jóng, et ìs Ksefleer geen eens, troostte zijn zuster hem.

Meteen scheidde een troep hossers Geertje en Gerrit van Tante en Oom.

Ruw haar om het middel pakkend, smeekte Gerrit heesch:

- Ggao nau mee, seg Geer! Jesis maid, et is zoo lollig. Je draoit-er, da'j dronke wor.... Toe, gao mee! Saomen op 'n kannepee, jai bai main op schoot!

Toen Geertje, nu tusschen Oom en Tante, zich toch had laten bedillen om wel mee naar Chrétienni te gaan, wist ze eerst niet wat er gebeurde. Had ze daarnet ruzie gehad? Ja, met Gerrit, ba, die jongen! Was het koud? Ze had het koud, zat toch binnen, in een tent, maar hier, achter, was-tie ope, kwam de tocht, en ook weer regen.... Hè, ze rilde of ze ziek was.... Toch was 't hier wel prettig zitte, 't was opeens zoo kalm, ná buite, al die akelige herrie, en toe' dat gedoe met Gerrit. Hè, je rustte-n-us wat uit, al dat lamme dringe buite, en dan die gemeene jonges.... Hier was 't netjes. Maar wel koud. Jammer dat ze niet vroeger gekomme ware. Nou zatte ze zoo achteran. Wat hadde ze de heele avond gedaan? O ja, de Schoone Slaapster.... Ware ze maar naar die tent gegaan, met dat meisje.... Leek dat meisje heusch zoo op d'r? Gut, as zij zoo us most loope, in zoó'n kleeding, dat de mense d'r zoo zagge.... Nou, en hier dìe juffrouw dan, wat 'n kleeding om voor 'n heele zaal mit mense te staan zinge. Haast zoo bloot as de Schoone Slaapster!.... Stel je voor, dat dát 'n meisje was, us geen pop.... Hoe zou'e ze dat zoo hebbe kunne make? Zou dat zóó geportreteerd zijn? Dat 'n meisje zoo zou legge.... Nou maar kijk die juffrouw dáár dan, zoo te springe en te buige.... Zou dat een geméén-mensch zijn? Anders kos je zoo niet doen toch.... Och maar al dat kermisvolk.... Groo'va had toch wel gelijk dan.... O maar kijk nou, die meheer! In de rok! Zong van de Boere.... Dát was nou toch heel fe'soenlijk. O, dát zou Kris.... hoe hiette-n-ie, waar Oom van sprak....

- Tante, is dat nou die man?

Jakkes, wat was dat nou weer! Tante nijdig tegen Oom. O jé, Oom wou wéér bestelle....

- Tante!
- Wat kind?
- Is dát nou.... hoe heet-ie.... Kris....
- Kris de slager, grappigde Gerrit.
- Kris?
- Och ja waar Oom van sprak....
- Chrétienni.... nee, die is hier niet.
- Oom he 't weer verkeerd gezocht....
- Nou, is 't hier dan ook niet goed?

Tiepies' toch, zullie op de kermis. Alles verkeerd! En Tante boos, omdat Oom wéér bier besteld had. Heere, wa' 'n gezellige pan! Hè, diè mense dáár was gezellig. Tien.... twaalf.... vijftien mense bij mekaar. Díe twee zeker gangesjeerd. Dat de moeder van et meisje. 't Meisje leek nog heel, heel jong. Hè, zóó same kermishoue'.... Knappe jonge, d'r gelant, flink.... gut, op wiè leek-ie.... Zoo ie's bekends in z'n gezicht.... Toch niet thuisbrenge.... Kijk ze nou.... Hè, zoo was et heerlek same.... Aardig mensch, die moeder ook.... Dat de vader, ja, netuurluk.... Ook fe'soenlek.... Kijk daar Oom us bij.... Gut, op wie leek nou die jonge.... Hè, hoor Oom en Tante nou.... Kib'ble om 'n glaasje bier.... Maar Oom drónk te veel, ja zeker.... Wat zat Gerrit mal te kijke.... O, hij keek naar de zangeres.... 'n Geméène jonge was et.... Kijk 'um klappe!.... Kijk dat mensch nou kushandjes geve.... Vreeselik, zoo'n leve toch.... Jakkes, nou ginge die mense al weg.... Hè, wat keek díe jonge z'n meisie verliefd an.... Knáppe jonge.... Op wie leek-ie toch!.... Leegte, nou die mense weg.... Zou 't al laat zijn.... O, ver-vé-lend, héél d'n avend.... Hè! zoo-as dat meisje gaan.... netjes uit, met je moeder, je gelant.... Ochut, et was hier koùd, en dat akelige bier....

Geertje voelde zich als-ziek. Soms net of ze spugen moest. Die drie malle mannen. - Och jawel, zìj vond die ook wel aardig. - ‘Ja!.... ja!....’ Ze lachte méé. Maar o, lam voelde ze zich.... Huilen wou ze.... Het was zóó naar, de heele boel.

Hè! as 't prettig was geweest, zooas bij die mense straks - zij net as dat meisje....

Eerst toen de tent haast heel'gaar leeg was, gingen zij. Gerrit sprak van poffers eten, Oom van zuurtjes, Tante snibbigde tegen ‘al dat geld uitgeven,’ Geertje liep er ongelukkig bij. De kermis had nu groote gaten van leegte en donkerte. Al de spullen waren uit. Ook de tent waar ze de meisjes-in-jongens-kleeren had gezien, stond stom-donker. Geertje keek rond, of het meisje er misschien net uitkwam - ze had 'r graag us gewoon gezien, om te kijken òf ze leek.

Toen kwam er een lang gekibbel tusschen Oom en Tante: Oom wou wéér bij Biermann in....

(*Wordt vervolgd*).

Literaire kroniek.

Hoe zou het toch wel komen, dat het uitgebreid geheel, zoo vol van verscheidenheid, zoo rijk-vertakt, van epische, lyrische en ook dramatische gedichten, waarmede de Nederlandsche vers-kunst zich inzet, zoo schaars wordt gelezen, zoo bijna-niet genoemd?

Er wordt mij geantwoord, dat, wat men noemt de midden-nederlandsche, die oude, poëzie, te ver, in tijds-ruimte, van ons afligt, en dat zij onzen geest in geenen deele raakt, omdat we ons in de toestanden, dáár geschilderd, volstrekt niet meer thuis voelen, omdat wij, de menschen-van-heden, - hoort! - verder opwillen en ook verder gaan.

Maar dit vind ik nu wel een erg-flinke uitvlucht, van een mensch, die zijn geest omgrenzen moet, omdat de van alle kanten aanstormende werkelijkheid hem anders wel eens te machtig worden kon - een waarachtig-**ruim** mensch evenwel denkt en handelt juist andersom. Want *die* ziet en voelt het leven overal, het echte, waarachtige, altijd-gloeiende menschenleven, dat spontaanlijk in brand van gevoel of gedachte op is gaan flikkeren telkenmale weêr, door álle tijden heen. Én wat de menschen-in-'t-algemeen nu ook al voor staatsvorm, of kerkelijk begrip, of andre tijdlijke kleeding aan-hadden, diep onder en in die schijnbare wezenlijkheden, droomde en leed of lachte en genoot toch altijd hetzelfde soort wezen als wij zelf zijn, met dezelfde verlangens, met gelijken levensdrang, en alleen maar met een ander soort van hoed op het hoofd.

Als dit nu zoo is, en wij *dit* maar vasthouden, dat de werkelijk-waardevolle letterkunde, d.i. de gevoeld- en gezien-gedane reproductie-van het-leven-door-het-woord in de innerlijkste essentie altijd overeenkomstig blijft, en dat het echt-menschelijke, ondanks alle verschil-van-vorm, ondanks de wisseling van uiterlijkheden, er tòch steeds uit gewaar te worden valt, - als de lezer van deze groote waarheid diep-in overtuigd zich voelt, en haar zich duidelijk bewust heeft gemaakt, dan zal hij, geloof ik, met grooter belangstelling, dan waartoe hij zich ooit in staat had gewaand voor producten van zóó lang geleden, grijpen naar dit boekje vol leuke, oude kunst.

Maar dan nóg.... Er heerscht ook bij vele menschen, vrees ik, een misverstand, een vreemd idee, waar 'k hen, terwille van hun eigen genoegen, niet te zeer tegen waarschuwen kan. ‘Oud’ is bij hen, zoo half voor hun bewustzijn, vrijwel gelijkluidend met statig-verheven of grondig-zwaar, en zij zoeken dus allicht in dit boekje en denken er iets te vinden, dat gelijk aan een tafel-van-wetsgebod strak omhoog staat, iets voornaams, iets grootsch', iets ontzachlijk-dieps. En zoo gaan zij dan, gespannen en vol verwachting, lezen, maar breken ook weer plotseling, een beetje verbaasd en teleurgesteld, af. Want, insteê van dat geheimzinnige en eerwaarde, waar zij zich op hadden gespitst, vinden zij integendeel iets heel eenvoudigs, iets raar-realistisch' en simpel gevoeligs, waar ze dan nagenoeg niets áán kunnen vinden, omdat zij daar geenszins op hadden gerekend, en dus een beetje van-de-wijs zijn gebracht.

Is dát nu alles, zeggen ze met spijt, en grijpen weêr met driftige handen naar hun George Eliot, of, zijn ze van-een-ander-soort, naar hun Zola.

Dit is mij toch veel eigener, zeggen ze hoogjes, en beter geschikt voor den modernen mensch. Zoo spreken ze wegwerpend en vergeten, dat er reeds in die oude stukken iets overeenkomstigs, alleen maar wat directer en naïever, staat geboekt.

Wat zegt gij b.v. wel van het volgende? 't Is een ver-

schrikkelijk drama op zichzelf, maar verteld op een wijze, met een zuiveren eenvoud, zonder eenige, ook de allerminste, mooimakerij, gelijk een engel-uit-den-hemel het zou doen.

* * *

Een hartstochtelijke jongen verzekert aan zijn meisje: ‘Al waren alle bergen van goud, en alle water was wijn.... ik zou er toch niets om geven, als ik jou, als ik jou niet had!’

Is dit nu niet goddelijk-prachtig en prettig, is dit niet overheerlijk gezegd? Geachte lezer, verdiep u daar eens in. De jongelui van tegenwoordig vragen vaak integendeel, alleen maar: ‘Wel, Allerliefste, en hoeveel breng je meê?’ Niet, dat zij daar, praktisch, ongelijk in hebben, maar deze middeleeuwsche liefdesbetuiging komt mij toch heel wat echt-menschelijker voor.... is 't niet zoo?

Het meisje, evenwel, verwijst den jongen naar haar papa - ge ziet het, lezer! wij zweven hier volstrekt niet in de wolken - maar de minnaar, van zijn kant: ‘Dat heb ik al gedaan, doch die wil heelemaal niets van mijn aanzoek weten. Maar, wanneer jij nu kort-en-goed, als een haas, met mij meêgaat, dan is de heele kwestie opgelost.’ Het meisje echter wil zich liever wat bedenken, waar zij, zooals later blijkt, gelijk in had. ‘Want,’ zegt zij, ‘de jongens zijn zoo bedrieglijk, en als je mij nu naderhand eens in-den-steek liet, dan was ik er toch leelijk aan toe, en wist geen raad.’ ‘Kom,’ zegt de jongen, ‘dat zal zoo'n vaart niet loopen, want jij bent o, zoo'n mooi meisje en buitendien een prinses.’ ‘Welnu,’ zegt zij eindelijk, ‘jij bent ook van adel, dus alles komt toch ten slotte terecht.’ Zoo gingen ze dan tezamen aan den wandel en verscholen zich eindelijk, van overgroote moêheid, onder een breeden lindeboom. Maar het gevolg was natuurlijk van dat lommerrijke uurtje, dat de positie van het meisje, meer dan wel zou mógen, interessant werd, omdat zij nog niet op het raadhuis was geweest.

Het meisje vindt dat, zooals te begrijpen is, verschrikkelijk,

maar de jongen, die zich dan plotseling ontmaskert, als de eigenlijke fielt, die hij is, maakt haar een standje, om haar huilen; en zegt heel ruw: ‘Ik wou, dat je nu maar bevallen was, en dan goed-en-wel dood. Want dan zou ik je rustig begraven gaan onder dezen grooten lindeboom.’ Doch de jonge dame, ook niet van-van daag-of-gisteren in haar diepste ziel, repliceert, welbeslist, met: ‘Zoo, wou je dàt? Neen, dan wou *ik* veel liever, dat *jij* er boven aan hing, aan dien mooien, groenen boom.’ De jongen, gekwetst in zijn ijdelheid, slaat haar op de wang, waardoor zij op den grond valt. Maar zij, nóg niet malsch: ‘Eer dat er zeven jaar vervlogen zijn, zal je hier weer komen, om te bedelen bij mij, als een dood-arm man.’

Zoo gebeurt het dan ook: het kind is ondertusschen zeven jaar geworden, en als zijn vader er dan eindelijk aankomt, laat de ongehuwde moeder, vergevensgezind, hem door het kind van brood en wijn voorzien, er bijvoegend: ‘Dit is jouw vader, want mijn Liefste was hij eens op-een-tijd.’

Maar de niet door de wet erkende schoonvader, die achter de deur juist staat, luistert dit af, en treedt naar binnen en slaat het hoofd des lagen verleiders van den romp, met éénen slag. Den bebloeden kop, die veel op een rooden appel geleek, gooide hij toen zijn dochter op de knieën, met de schampere woorden: ‘Huil daar nu maar om!’

In de laatste strofe komt dan de dichter zelf plotsling aan het woord, en berst in tranen over dat tragische uit.

Dit was, in een taal, die klinkt als kouten, een tragedie, haast even verschrikkelijk als eene van Shakespeare, wat de grove feiten betreft, al geeft zij, in haar ondoorleefde kinderlijkheid, niet de diepte aller roerselen, als hij.

In een heel anderen toon gehouden, daarentegen, zijn o.a. een paar zachtgevoelde liedjes, die óok hier staan, b.v. van die twee jonge-lieven, die heimelijk in een boschje gaan, om daar

zoet te kozen met elkaêr, maar de nachtegaal, die er over heenvliegt, zal het wel verklappen, alwat ze daar doen.

Kortom, dit boekje bevat goddelijke staaltjes van wat de Kunst der Middeleeuwen, hier te lande, voor schoons vermocht. Het is een boekje vol innige liefheid, teêrfijne zachtheid, maar ook, waar die tepas komt, vol diepe droefheid en geweldige kracht. En de fijne *Van Moerkerken* heeft er plaatjes bij geteekend, die er precies bij passen, en die ons erg doen verlangen naar méér van dat soort.

II.

Het ware zeer te wenschen, dat er bestond een geschiedenis der Nederlandsche letterkunde van de vroegste tijden tot den huidigen dag, maar dan een waarachtige geschiedenis, dus niet eene, geschreven in diktongig, verhaspeld Hollandsch, door een theoretisch boekengeleerde, gelijk wijlen de heer Dr. Jonckbloet was.

Die geschiedenis zou *niet* moeten wezen, wat men noemt, geleerd, d.i. waar de geleerdheid buiten-op zit, zonder dat zij is geworden tot wat zij enkel zijn moet, de spier van 't warme leven, dat klopt van vloeiend bloed. Neen, zij zou moeten geven de volledige ontwikkeling van 't geestelijk leven, zooals zich dit uit, op alle mogelijke wijzen, in proza of rijm.

Door alle exacte détail-weten heen, - wèl daarop steunend, maar óók tevens daarboven uit-rijzend, - zou zij moeten geven de levende beelden der enkele personen, zoowel als dat van den langzaam, in het staeg voortschrijden, zich vervormenden, ganschen tijd. Ook zou zij moeten wezen, in het oordeelen, *niet* dogmatisch-aesthetiseerend, d.i. consequent-scheef en oppervlakkig alles bekijkend naar uit boeken geleerde abstracties. Neen, elk werk, waarover de literair-historicus zou komen te spreken, zou hij zelf behooren te kennen, het zelf moeten doorvoeld hebben, het zelf tot in hart en nieren geproefd, zooals het meestal samenstemde, of, heenwijzend naar iets verders,

schijnbaar streed met den tijd, waarin 't ontstond. En, vervolgens, met zijn doorvoelde begrip, de op elkaêr gelijkende essenties tezamen stellend, tot geheelen of stroomingen van kunst, zou hij, van het individueele, van het wezenlijk-bestaande, gewetensvol-wetenschappelijk uitgaande, kunnen komen langzamerhand, door objectief-voelen, fijn-begrijpen en breed-groot-zien, tot een juist inzicht en een klare voorstelling van een heel tijdvak, zooals dat is geweest.

Zóó zou de waarachtige literaire historie-schrijver de geschiedenis construeeren van-onder-op, van-binnen-uit, en niet, zooals dat hier te lande, gemakkelijkheidshalve, vroeger vaak gedaan werd: van buiten er-naar-toe en van-boven-er-over-heen....

En dan, ten slotte, als de boel tehuis eerst klaar was, en recht-op stond daar, in zijn eigene, door zichzelf voldoende pracht, dán eerst zou de schrijver verder mogen gaan. Dán zou hij mogen en kunnen gaan vergelijken en verklaren met en door de vreemde literaturen van de landen om òns land heen.

Maar - zooals ik zeg - vóór dat *dit* wordt gedaan, moet eerst de literatuur-geschiedenis van een land, eene, uit en door de literaire kunstwerken van dat land-zelf, begrepene en gevoelde aanschouwing zijn geworden. Want, in het tegenovergestelde geval, wordt zij niets anders en niets méér dan een met abstracties manoeuvreerende, dom en koud het werkelijk-levende, buiten haar wezenlijke leven om, in een hokje dringende redenatie, waar de mensch, die het levende leven inderdaad wil kennen, niet bijster veel aan heeft.

Wie van de jongeren, nú of later, zal ons iets geven, wat op een zóó ernstig opgevatte, op de eenig-echte literatuur-geschiedenis lijkt?

III.

Tot de vorige beschouwingen ben ik o.a. gekomen, door te lezen **Deemoed,** Johan de Meester's meesterlijk boek.

Wie dit boek bedaard gaat lezen, zich open-stellend met

ziel-en-zinnen, moet, noodzakelijk, al heel gauw getroffen worden door iets heel-bijzonders ervan. Leg, terwijl ge er aan bezig zijt, het boek, voor-de-aardigheid, maar eens even neêr. Dan zult gij merken, - en dat zal u een vreugd wezen, - dat gij het boek-zelf, dit is, wat erin te lezen staat, niet uit uw binnenste wegkrijgt, door die daad. Neen, het leeft in u ná, en gij ziet het nog, gij hoort het nog, alles, wat daar, echt-inwendig- en uitwendig levend, glas-helder stond, en het is u, of gij met levende menschen en in bestaande werklijkheden, zelf-medelevende, hebt verkeerd.

Dat komt, omdat de schrijver er volkomen in geslaagd is, om èn atmosfeer, - uiterlijke lijn en stand en beweging - èn inwendige, fijn-doorwerkte ziel erin te leggen, zóó dat dit boek, ook al heeft men het gelezen en weggelegd, toch, als iets werklijk-door-ons-ondervondens, in lieve vertrouwdheid bij ons blijft.

Dit boek is dus, eigenlijk-gezegd, geen boek, maar méér nog een stuk leven, een ademend en sprekend, een ziend en voelend, een diep-zacht bewogen stuk leven, ruim en klaar. Ja, zoo vergeet men als van-zelf, terwijl men dit leest, het gevoeligsterke, breed-begaafde - men zou wel mogen zeggen, het geniale-schrijvers-temperament, dat tot zoo'n wonderbaar werk kon komen, om alleen te leven in het werk-zelf, het beste en diepste van zijn Zelf, wat hij schiep.

Buitendien is dit boek - wat de menschen zoo noemen - volkomen-rein. Maar dit is óók iets mooi's in Johan de Meester, dat hij die vlekkelooze reinheid van zijn werk niet telkens, als met nadrukkelijke etiketjes, van buiten tegen zijn bladzijden plakt, zooals een onbekwame zou doen. Neen, integendeel, de reinheid spreekt hier, zonder dat de schrijver haar ooit noemt, met duidelijke bewegingen uit de dingen, uit álle dingen-zelf, omdat inderdaad dit boek, tot in zijn diepste wezen, er heelemaal van doortrokken is.

Moge deze schrijver stand-houden, fier!

WILLEM KLOOS.

Laatst ontvangen boeken.[1)]

* *XII oude Liederen*, met V prentjes versierd door P.H. van Moerkerken. Amsterdam. 1900. S.L van Looy.
* *Deemoed* door Johan de Meester. Amsterdam. 1901. S.L. van Looy.
De Toekomst der Liberale Partij door J. Stoffel. St. Anna-Parochie. J. Kuiken Jzn. 1901.
Phaëton en de Dwaas door Jan Apol. Uitgegeven te Amersfoort bij Valkhoff & Co. 1901.
De ware Christen door Marie Corelli. Bewerkt door J.P. Wesselink - Van Rossum. Eerste Aflevering. L.J. Veen. Amsterdam.
Litterarische Interludiën door J. van den Oude. Leiden. S.C. van Doesburgh. 1901.
Van Scheiding en Dood door M. Antink. Haarlem. De Erven F. Bohn. 1901.
Vrouwenwerk door Frans van Hoogstede. Haarlem. De Erven F. Bohn. 1901.
John Ruskin, Fors Clavigera, uit het Engelsch vertaald door B.H. Tweede Deel. G.A. Evers. Groningen. 1901.

1) De met een * geteekende boeken zijn besproken in de voorstaande Literaire Kroniek.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 11]

Portugeesche brieven. Vertaald door Arthur van Schendel.

Tweede Brief:

Je luitenant heeft me zoo juist verteld dat een storm je genoodzaakt heeft in een haven van het Koninkrijk Algarve schuiling te zoeken; ik vrees dat je veel hebt geleden op de zee, en deze vrees heeft mij zoodanig vervuld dat ik aan al mijn bekommernissen niet meer gedacht heb. Ben je wel overtuigd, dat het je luitenant nader aan het hart ligt wat er met je gebeurt dan mij? Waarom is hij beter ingelicht en waarom dan heb je mij niet geschreven? Ik ben wel ongelukkig zoo je daar nog geen enkele gelegenheid toe hebt gevonden sints je vertrek, en ik ben het nog veel meer zoo je die wel gevonden hebt zonder te schrijven. Je onrechtvaardigheid en je ondank zijn buitenmatig, maar ik zou wanhopig wezen zoo zij je eenig kwaad aanbrachten, en ik wil veel liever dat zij ongestraft blijven dan dat ik er over gewroken wierd. Ik verzet me tegen alle blijken die mij moesten overtuigen dat je mij geenszins bemint, en ik gevoel mij wel veel meer gestemd mij blindelings over te geven aan mijn Hartstocht, dan aan de redenen die je mij geeft mij te beklagen over je geringe achtzaamheid. Wat zou je mij veel kommernis bespaard hebben indien je manier even lauw geweest ware de eerste dagen dat ik je zag als zij mij toeschijnt sedert eenigen tijd. Maar wie zoude, als ik, niet misleid wezen door zooveel innigheid en wien zoude zij niet oprecht zijn toegeschenen. Wat valt het moeilijk te besluiten om voor langen tijd de goede trouw te verdenken van hen die men liefheeft! ik zie wel dat de geringste verontschuldiging voldoende voor je is, en

zonder dat je de moeite doet mij die te bieden, dient de liefde die ik voor je heb je zoo getrouwelijk, dat ik er niet toe komen kan je schuldig te vinden dan alleen om te genieten van de heerlijke vreugde om zelve je weder te rechtvaardigen. Je overwon mij met je aandrang, je stak mij aan met je vervoeringen, je liefheid betooverde mij, je geloften schonken mij zekerheid, maar de hevigheid van mijn eigene liefde verleidde mij, en de gevolgen van dit begin, zoo heerlijk, zoo gelukkig, zijn niets dan tranen, dan zuchten en een treurige dood, zonder dat ik er eenig medicijn voor kan vinden. Het is waar dat ik de verwonderlijkste vreugden heb gehad door je lief te hebben, maar zij kosten mij vreemde smarten en alle ontroeringen die je mij veroorzaakt zijn bovenmatig. Zoo ik mij tegen je liefde wederstrevend verzet had, zoo ik je eenige reden tot grief en jaloerschheid had gegeven om je liefde nog meer aan te wakkeren, zoo je eenige gekunstelde manier hadt opgemerkt in mijn gedrag, kortom, zoo ik mijn verstand had gesteld tegen de natuurlijke genegenheid die ik voor je heb en die je mij dra leerde kennen (ofschoon mijn pogingen daartoe ongetwijfeld nutteloos geweest zouden zijn), dan zou je mij hard hebben mogen straffen en van je macht gebruik gemaakt hebben. Maar ik vond je lief voor je mij gezegd had dat je me beminde; je toonde een groote Passie voor mij waar ik verrukt over was, en ik gaf er mij geheel aan over je tot zinneloos toe lief te hebben. Jij was niet verblind zooals ik - waarom liet je mij dan in den toestand komen waar ik in ben? Wat wilde je van al mijn vervoeringen die niet anders dan je lastig konden wezen? Je wist wel dat je niet altijd in Portugal zou blijven, waarom dan koos je mij hier uit om mij zoo ongelukkig te maken? Zonder twijfel zou je in dit Land een vrouw gevonden kunnen hebben die mooier is dan ik en met wie je evenveel pleizier gehad zou hebben, wijl je hierin slechts het grovere zoekt; die je trouw bemind zou hebben zoolang ze je zag, wie de tijd had kunnen troosten over je afwezigheid, en wie je zonder bedrog had kunnen verlaten en zonder wreedheid. Deze handelwijs is wel meer

van een Tyran op vervolging belust, dan van een Minnaar die aan niets moet denken dan aan behagen. Helaas, waarom ben je zoo gestreng jegens een hart dat je zoo toebehoort? Ik zie wel dat je je even gemakkelijk van mij afkeert als ik mij door je liet overtuigen. Zonder al mijn liefde noodig te hebben, en zonder mij verbeeld te hebben dat ik iets buitengewoons gedaan hadde, zou ik mij verzet hebben tegen veel sterker overredingen dan die kunnen zijn, die jou genoodzaakt hebben mij te verlaten; zij zouden mij wel onbeduidend geschenen hebben, en er zijn er geen die mij van je weg hadden kunnen rukken. Maar je wilde van de voorwendsels profiteeren die je hadt om naar Frankrijk terug te keeren; er vertrok een schip - waarom liet je het niet vertrekken? Je familie had je geschreven, weet je dan niet van al de kwellingen die ik van de mijne te verduren had? Je eer verplichtte je mij te verlaten, heb ik iets om de mijne gegeven? Je waart verplicht je Koning te gaan dienen, als alles wat men van hem zegt waar is heeft hij je hulp gansch niet noodig en zou hij je geëxcuseerd hebben. Ik zou maar al te gelukkig geweest zijn zoo wij ons heele leven samen hadden kunnen doorbrengen. Maar aangezien een wreede afwezigheid ons scheiden moest geloof ik dat ik tevreden mag zijn dat ik niet ontrouw geweest ben, en voor alle dingen ter wereld zoude ik zoo'n zwarte daad niet gedaan willen hebben. Wat? je hebt het diepst van mijn hart en van mijn liefde gezien, en je hebt kunnen besluiten voor altoos mij alleen te laten en mij bloot te stellen aan het verschrikkelijke gevoel, dat ik hebben moet, dat je je mij alleen herinnert om mij op te offeren aan een nieuwe Passie? Ik zie wel dat ik je liefheb als een dwaze; nochtans beklaag ik mij niet over de heftigheid van de ontroeringen in mijn hart, ik gewen mij aan de kwellingen daarvan en ik zou niet kunnen leven zonder de vreugde die ik erin vind en waarvan ik geniet door je lief te hebben ondanks die duizende smarten. Maar ik word voortdurend met groote bitterheid gekweld door haat en afkeer van alle dingen; mijn familie, mijn vrienden en dit konvent, alles is mij ondraaglijk,

alles dat ik verplicht ben te zien en alles dat ik noodzakelijk doen moet vind ik afschuwelijk. Ik ben zoo ijverzuchtig op mijn Passie, dat ik geloof dat al mijn daden en al mijn plichten jou betreffen. Ja, ik maak er een gewetenszaak van als ik niet elk oogenblik van mijn leven voor jou gebruik. Ach, wat zou ik doen zonder al dien haat en al die liefde die mijn hart vervullen. Zou ik wat mij gedurentlijk bezighoudt kunnen overleven om een rustig en eentonig leven te leiden? Dat ledige en die gevoelloosheid zouden mij gansch niet lijken. Iedereen heeft de verandering in mijn humeur, in mijn manier van doen en mijn persoon opgemerkt, mijn moeder[1)] heeft er mij streng over gesproken, en later wat vriendelijker; ik weet niet wat ik haar geantwoord heb, ik denk dat ik haar alles bekend heb. De strengste Zusters hebben medelij met mijn toestand en worden er door tot een zekere consideratie en toegeeflijkheid bewogen; iedereen is door mijn liefde getroffen en jij alleen blijft diep onverschillig; je schrijft me koude brieven die vol herhalingen zijn, de helft van het papier is onbeschreven en het schijnt er grovelijk door heen dat je je dood verveelt en ze af wil hebben. Dona Brites heeft me dezer dagen geplaagd om mij uit mijne kamer te krijgen en, denkende mij af te leiden, nam ze mij naar het Balcon vanwaar men de Mertola-poort ziet; ik volgde haar en werd dadelijk getroffen door een smartelijke herinnering die mij heel het overige van den dag deed schreien. Ze bracht mij terug en ik wierp mij op mijn bed waar ik wel duizende gedachten had over de weinige kans die ik heb om ooit te genezen. Wat men doet om mij op te beuren verbittert mijn smart maar en in de geneesmiddelen zelf vind ik bijzondere oorzaak voor nieuw verdriet: Ik heb je zoo vaak op die plek zien voorbijgaan met dat voorkomen dat mij zoo bekoorde en ik stond op dat Balcon op dien noodlottigen dag toen ik de eerste gevolgen van mijn ongelukkige Passie begon te gevoelen. Het leek mij dat je me wilde behagen ofschoon je mij niet kende,

1) De overste van het Klooster.

ik maakte me zelve wijs dat je mij hadt opgemerkt onder allen die bij mij waren, ik verbeeldde mij dat toen je stil hield je blijde waart dat ik je beter zien kon, en je bekwaamheid en gracie bewonderen kon waarmee je je paard steigeren deed. Ik werd plotseling angstig toen je het door een moeielijke plek mende. Waarlijk, ik stelde heimelijk belang in al wat je deedt, ik voelde wel dat je me niet onverschillig was en vatte alles wat je deedt op als voor mij bedoeld Je kent maar al te wel de gevolgen van dit begin en hoewel ik niets te verbergen heb moet ik je er niet over schrijven om je niet nog schuldiger te maken dan je bent, zoo dat mogelijk is, en om mijzelve niet zoovele vergeefsche pogingen te verwijten te hebben je te dwingen mij getrouw te wezen - dat zal je nooit zijn. Kan ik van mijn brieven en mijn verwijten verwachten wat mijn liefde en mijn geheele overgave aan je niet vermochten op je ondankbaarheid. Ik ken mijn ongeluk maar al te wel, je onrechtvaardige handelwijze laat mij niet de minste reden daaraan te twijfelen en ik moet wel alles vreezen daar je mij verlaten hebt. Zou je alleen bekoring hebben voor mij en zou je niet andere oogen ook beminlijk schijnen? Ik geloof dat het mij niet grieven zoude zoo de gevoelens van anderen de mijne op eenige wijs billijkten en ik zou willen dat alle vrouwen van Frankrijk je beminlijk vonden, dat geen enkele je liefhad en geen enkele je behaagde. Die gedachte is belachelijk en onmogelijk. Niettemin heb ik genoeg ondervonden dat je voor een groot gevoel niet ontvankelijk bent, en dat je mij, zonder daarin geholpen te worden, vergeten kunt, en zonder daartoe gedreven te worden door een nieuwe Passie. Zou ik misschien wenschen dat je een redelijk voorwendsel gehad hadt om mij te verlaten? Het is waar dat ik veel ongelukkiger zou wezen, maar jij zou veel minder schuldig zijn. Ik begrijp wel dat je in Frankrijk zult blijven, zonder groote genoegens maar in volmaakte vrijheid. De vermoeienis van een lange reis, eenige bezwaren van welvoegelijkheid en de vrees mijn hartstocht niet te kunnen beantwoorden houden je daar. O, wees volstrekt niet bang

voor mij. Ik zal tevreden zijn je van tijd tot tijd te zien en te weten dat wij in dezelfde plaats zijn. Maar ik verblijd mij misschien tevergeefs en je bent mogelijk meer getroffen door de strengheid en hardheid van eene ander dan je was door mijn mildheid. Is het mogelijk, dat een slechte bejegening je tot liefde had kunnen brengen? Maar alvorens toe te geven aan een groote Passie, denk wel aan mijn overmatige smart, aan de onzekerheid van mijn zin, aan de tegenstrijdigheid van mijn gevoelens, aan de overdrevenheid van mijn Brieven, aan mijn vertrouwen, mijn wanhoop, mijn wenschen en mijn jaloezie. O je gaat je zelf ongelukkig maken, ik smeek je te profiteeren van mijn toestand, zoodat wat ik voor jou lijd je althans niet onnut moge zijn. Vijf of zes maanden geleden vertelde je mij in vertrouwen iets dat mij griefde en bekende mij al te oprecht, dat je in je Land een Dame hadt bemind: als zij het is die je verhindert terug te komen, zeg het dan zonder mij iets te verbergen, zoodat ik niet langer hoef te smachten; een weinigje hoop blijft mij nog over en (als er niets van waarheid moet worden) zal ik haar graag in eens geheel verliezen en mij zelve verliezen daarbij. Zend mij haar beeltenis en eenige brieven van haar, en schrijf mij alles wat ze zegt. Misschien vind ik er redenen in mij te troosten of mij nog meer te bedroeven. In den toestand waar ik in ben kan ik niet langer blijven, elke verandering is mij welkom. Ook zou ik de beeltenis willen hebben van je broeder en van je schoonzuster, al dat iets voor jou is, is mij zeer dierbaar en ik ben geheel verknocht aan al wat jou betreft: ik heb geen enkele neiging van mij zelf meer over. Er zijn oogenblikken, dat het mij is, alsof ik haar zou kunnen dienen die je liefhebt, je slechte behandeling en je minachting hebben mij zoo ontmoedigd, dat ik soms durf denken, dat ik jaloersch zou kunnen wezen zonder je te mishagen, en dat ik geloof het grootste ongelijk ter wereld te hebben je iets te verwijten. Ik ben vaak overtuigd, dat ik je niet, zooals ik doe, zoo wild gevoelens moet laten zien die je afkeurt. Een officier wacht reeds lang op dezen brief; ik had mij voor-

genomen hem zoo te schrijven, dat je hem ontvangen kon zonder ergernis, maar hij is te buitensporig, ik moet hem eindigen.

Ach, ik kan er niet toe komen. Het is me of ik met je spreek terwijl ik schrijf en of jij weer bij mij bent. De eerstvolgende zal niet zoolang zijn, noch zoo lastig, op die verzekering kan je hem openmaken en lezen. Het is waar, dat ik je niet van een Liefde moet spreken die je mishaagt, en ik zal er niet meer over spreken. Het zal over eenige dagen een jaar geleden zijn, dat ik mij geheel aan je overgaf zonder voorbehoud; je liefde scheen mij zeer warm en wel oprecht en ik zou nooit gedacht hebben, dat mijn liefheid je zoo zou tegenstaan, dat zij je zou noodzaken vijfhonderd mijlen ver te reizen en je zoo bloot te stellen aan schipbreuk om mij te ontvluchten. Ik heb zoo'n behandeling aan niemand verdiend. Je kunt je mijn zedigheid, mijn schaamte en mijn bedremmeling herinneren, maar je herinnert je niet wat je er toe bracht mij lief te hebben ondanks je zelf. De Officier die je dezen brief brengt laat me voor de vierde keer weten, dat hij vertrekken wil; wat is hij dringend, hij laat ongetwijfeld de eene of andere ongelukkige in dit Land achter. Adieu! het kost mij meer moeite van dezen brief te scheiden dan het jou kostte mij te verlaten, misschien, voor altoos. Adieu, ik durf je niet duizende lieve namen geven en ook niet mij over te geven aan mijn gevoelens zonder mij in te houden. Ik heb je duizendmaal meer lief dan mijn leven en duizendmaal meer dan ik denk. Wat ben je mij lief, en wat ben je wreed tegen mij. Je schrijft me niet - ik kon me niet weerhouden je dat nog te zeggen. Maar ik begin opnieuw en de Officier vertrekt. Wat doet het er toe, laat hem vertrekken, ik schrijf meer voor mezelve dan voor jou, ik tracht mij alleen maar te troosten. Daarbij de lengte van mijn brief zal je afschrikken en je zult hem niet lezen. Wat heb ik toch gedaan om zoo ongelukkig te wezen? En waarom heb je mijn leven vergiftigd? Waarom ben ik niet in een ander Land geboren? Adieu, vergeef me. Ik durf je niet meer bidden mij lief te hebben. Zie waar mijn lot mij toe gevoerd heeft. Adieu.

Verzen van Willem Kloos.

Liefde.

CLXIII.

Ligt gij zoo lang-uit op uw stoel, mijn blonde,
Donkere blonde met vage, ephemere
Trilling der trekken op uw trotschlijk-teêre
Wezen dat, rose lelie, zachtgewonden

In 't om uw voorhoofd en uw wang geronde
Weemlen der lokken, lijkt een eeuwig te eeren
Mysterie van genâ, waarnaar 'k mij keere.....
Ligt gij zoo lang-uit daar, mijn rood-gemonde?

Ligt gij zoo? O, lig zoo..! De vleuglen hoor ik
Rondom u kleppen van de onzichtbre droomen.
U met mysterievollen lust verrukkend..!

O zalig zal het zijn, als 'k straks, u drukkend
Aan mijne borst, hoor vragen u met schromen,
Terwijl ge uw oogen lief opslaat: ‘Bekoor ik?’

Ondergang. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

Bertje en Elisabeth moesten uit school worden gehaald. 't Eerst ging ze naar Bertje, anders vocht die met de jongens, als hij wachten moest, en dat wou Mevrouw niet hebben. Gelukkig waren de scholen dicht bij elkaer.

In de drukke, fel-zonnige middag-straat liep ze, een frissche figuur, in een krakerig-gesteven, licht-paars-katoenen japon; de schortebanden strak over de schouders en om het middel getrokken, een tullen mutsje met stijf-gepijpten rand op het hoofd. Dagelijks liep ze daar zoo, vier malen; ze kende den weg nu zoo goed, dat ze er haast niet meer op lette. Ze had zelfs haar vaste gewoonten, eerst liep ze een tijdje op het linker-trottoir en dan stak ze over naar den prachtigen winkel, waar *Cordonnerie.....* op stond, en daar bleef ze dan even voor kijken; wat mooi toch dat alles: goudleêren schoentjes met kraaltjes d'r op, wit, en rose, en lichtblauw, zelfs gròen satijnen, en verlakte, en grijze, en bruine.... en dat alles op een vloer van glas, en tusschen wanden van glas, dat het glansde en fonkelde, - neen maar, ze kon er haast niet vandaan; en dan verder-op, daar was ook zoo'n leuke winkel met van alles voor de ramen: scheurkalenders, lampekappen, platen, prenteboeken..... maar nu moest ze toch voort, anders kwam ze te laat.

Op het plein voor de school stonden nog meer dienstmeisjes te wachten; enkele kende ze er van; daar was ook die malle

Mina, die altijd, met hoed en mantel om, de kinderen kwam halen, zoo'n dame! en een nieuwe zag ze er ook, die stond zoo alleen, ze ging haar eens aanspreken.

Met een groetenden hoofdknik trad ze op het meisje toe, en zei:

- 'k Heb u hier nog niet dikwels gezien.... Bij wie dien u?

- Bij Mevrouw Vermeer.

- O, die kan 'k wel, die komp wel 's bij mijn Mevrouw.... 'n goeïg mensch, is 't niet? Of niet? En hoe heet u?

- Jetje de Vries..... 'k Ben hier heelegaer vreemp, weet u. 'k Kom van buite, van Spaarndam, da's onder Haarlem, 'k weet niet, of u 't kent..... nou, 'k ben hier pas van eergistere, en 'k weet niks van de weg, hoe 'k hier nog an 't school ben gekomme, dat mag Joost wete.....

- Gaan u dan zoometeen maar met mijn mee..... Dan wijs 'k 't u wel effe..... O, maar daar belle ze.

Uit de geopende deuren stroomde een stortvloed van kinderen, die zich uitgolfde over het plein. De jongens en meisjes joelden en krioelden, sprongen en schreeuwden, duwden en stootten, liepen elkander na, en wie niet gehaald werden, draafden de straat op in een onweerhoudbaren ren.

Bertje holde over het plein, zwaaiende met zijn tasch.

- Dá-àg! Lina! riep hij, maar hij kwam niet.

- Bert! Bertje! Kom je nou haast! riep Lina. Past er op, of 'k kom je halen, dreigde ze, en vervolgde tegen haar nieuwe kennis, die haar al, met een zoet, stil jongetje aan de hand, stond te wachten: 'n leuke jonge..... maar wild!.....

Toen Bertje niet meer geroepen werd, sprong hij vanzelf op Lina toe, en hij gaf haar een slag tegen haar stijven rok, dat die ritselend in elkaer plooide.

- Och! malle jonge!

- Jij ben mal!

- Kom nou maar, hoor, en zij wilde zijn hand vatten, maar hij ontsnapte haar, en ging naast het andere jongetje loopen.

- 'k Mot nog effe z'n zussie hale, zei Lina, maar 't leit in de weg.

Jetje betuigde haar erkentelijkheid, dat Lina haar meenam, en zei:

- 'k Het nog nooit in geen stad gediend, alleen bij mensche op 't dorp, nou, en dan wil je d'r wel 's uit. En nou is de dokter van Spaarndam z'n vrouw 'n zuster van Mevrouw Vermeer, en zoo is 't dan gekomme..... En waar dien jij, as 'k vrage mag?.....

- Bij van der Duin..... hééle beste mensche..... al nege jaar.

- Goeie help, wa 'n tijd! Altijd bij één femilie!

- Ja, en nog nooit geen woorde gehad, niet zooveel, zie je! Eerst was 'k d'r tweede-meissie, toen was 'k pas zestien, en toen d'r kindere kwamme, wier 'k kindermeid.... Kijk, Betsy staat al te wachte!

Het knappe kindje, met het blonde, los-hangende haar, hing zich aan Lina's arm, en liep stil, een beetje verlegen, mee.

- Ben je van hier uit de stad? vroeg Jetje, leve je ouwers nog?

- Me Moeder, zei Lina, niet van zins Jetje verdere uitleggingen te geven.

Op het scheidenspunt beduidde Lina Jetje den verderen weg, en met veel bedankjes en verzekeringen, dat ze het nu wel zou vinden, verdween Jetje met den kleinen jongen.

Wat later stak Lina den sleutel in de voordeur van het huis, waar zij woonde. Bertje duwde tegen de deur, totdat die wijd openvloog, en, zijn muts en cape neer-gooiend in de gang, bonsde hij de kamer binnen, waar hij verwachtte, dat zijn Moeder zat.

Half boos, half het grappig vindend, dat de jongen zoo was, raapte Lina de kleedingstukken op, en hing ze aan den houten standaard op; zij hielp Betsy met het uittrekken van haar manteltje, en zocht er, aan de vol-hangende knoppen, een plaatsje voor.

Reeds was Bertje weer terug, zijn mond vol van een koekje.

- D'r is 'n mevrouw, zei hij, en nog 'n mevrouw, ga maar niet naar binnen, en rumoerig klom hij de trappen op.

- Ga je niet naar binne? Dan eerst uitkleeje! zei Lina, en ze volgde Betsy naar de kinderkamer, waar Bertje reeds was.

- Schoene uittrekke! Gauw, Bertje, gauw! Lina heeft meer te doen! en ze wierp hem zijn rood-laken pantoffeltjes toe. Maar toen ze vlug de knoopjes los-maakte van Betsy's laars, zette Bertje een keel op:

- Ik kan 't óók niet! Ik moet ook worden geholpen!

Lina gaf hem zijn zin, ofschoon ze zei:

- Stoute jongen! Je ben stout! Je kan 't heel best!

Ze trok hem een huispakje aan, en waschte zijn handen, en onderwijl vertelde hij van een griffel, dien hij van een jongen op school had gekregen.

- 'n Pràchtige! Met 'n hondekopje d'r op, 'n Puckie..... Wim Stam had d'r twee, twee gelijke, en toen heeft ie d'r mij een van gegeven.....

Betsy zei, dat zij 'm niks mooi vond.

- Da's spijt, dat jij d'r ook zoo geen heb!

- Niet kibbele! waarschuwde Lina, die Betsy's boezelaar vastmaakte achter haar hals. Zoet zijn, terwijl 'k beneden ben.

Ze ging naar de keuken, om Trui en Kato te vertellen van die nieuwe meid van Vermeer. Trui stond voor het fornuis, en keerde haar forsche dikte niet om, toen Lina binnen-kwam, maar Kato, die pieterselie stond te hakken, hield dadelijk op.

- Ja, zei Lina, tegen de tafel leunende, met haar beide handen op het blad, ze komt van Spaarndam, kenne jullie dat? 't Leit onder Haarlem, zeit ze. Ze ziet d'r heel knap in d'r kleere uit, en ze het van dat rossige haar.....

In de groote, propere keuken, waar op de planken langs de wanden een schat van rood en geel koper blonk, walmde een geurige wasem van gebraden vleesch; het raam, waarvoor het blauw lancaster gordijn hoog was opgehaald, was beslagen; in den gootsteen, onder de pomp, stond een teil met schoongewasschen sla, waar nog waterparels op schitterden; de glazendeur van de porcelein-kast stond open, en Trui zei op haar gewonen, knorrigen toon:

- Doe me die kast toch dich, Kato, as je d'r wat uit heb gekrege! De heele boel bewasemt me zoo!

Vanwaar zij stond, gaf Lina een duw tegen de deur, die dicht viel.

Een electrische schel geluidde, met trillend, ratelend gerinkel.

- Da's voor de visite uit te late, zei Kato. Och, Lina, ga jij effe, me hande ben vuil?.....

Lina geleidde de dames naar de voordeur, met een beleefde, voorkomende vriendelijkheid, waarom zij door alle bekenden van Mevrouw van der Duin ‘zoo'n keurige meid’ werd geroemd.

Mevrouw riep haar.

- Lina, ben je bij de behanger geweest, en wat zei-d-ie?

- Hij zou morge komme, Mevrouw..... vóór twaalf.

- Goed, maar dan ben 'k uit..... Zeg jij 't 'm dan precies van de gordijnen? Je weet wel, hoe 'k 't wil hebben.

Mevrouw liet Lina mode-platen zien, die de dames mee-gebracht en achter-gelaten hadden, omdat Mevrouw ze te leen had gevraagd. Zoo aardig toch altijd, Mevrouw, nooit achterhoudend of grootsch, nooit haar laten voelen, dat ze de meid maar was, en wat prees ze haar altijd: ‘ze is m'n rechterhand’ zei ze dan tegen d'r kennisse, en meer van die aardige dingen.....

Kato kwam binnen de tafel dekken, en Lina ging weg, om dit in de keuken te doen. Ze hield er van, om alles netjes te hebben, en kreeg wel eens woorden met Trui, die uit slordigheid zoo maar eens een pan op tafel wou zetten; neen, alles moest behoorlijk op schaaltjes; ‘'t gezicht wil ook wat hebbe,’ zij ze dan, en ze wist, dat Mevrouw dit geheel eens met haar was.

- Waarvoor hebbe we ze dan? zei ze, en ze haalde zonder complimenten de schaaltjes met de getakkelde randjes uit de kast, om er de groente en de rijst op te doen. En Trui vond één lepel voor alles voldoende, maar zij niet, ze vond, dat de aardappelen er zoo vies uit gingen zien, als je er met de groentelepel in-kwam, en als Trui dan bromde: ‘Toch vate genog,’ dan zei ze:

- Wees maar stil, ik zal je strakkies wel helpe.

Ze vond het zoo knus zitten, zoo met d'r drieën; met die gladde, glanzige borden en schaaltjes, met het vleesch, dat er zoo lekker uitzag, en die frissche sla..... en die leuke peperbus: 'n rooie paddestoel, en het nette olie-en-azijn-stel in het houten bakje, alles even netjes, hé, ja, zóó had ze 't zoo graag!

- D'r ben maar weinig gebakke aarpele voor bij de sla, 'k het ze bijna allemaal binne gegeve, zei Trui. Wie mot ze hebbe? Mijn ben ze te hard.

- Geef ze Kato maar, die lust ze zoo graag, zei Lina.

Trui zat, met haar hand om haar bord, te eten, schrokkig, met snel-kauwenden mond, soms morste ze, of pikte met haar vork een aardappel uit de schaal; in 't begin ergerde Lina zich daaraan, maar Trui was oud, en verdroeg geen terechtzettingen: ‘Kijk na jezelf! Ben jij zoo'n fijne medam,’ zei ze dan, heel anders dan Kato, die mooi had afgeleerd met haar ellebogen op tafel te zitten, en rijst-met-boter-en-suiker van haar jusbord te eten.....

- Je heb je geberduurde schort nog an, zei Kato, 't zit d'r an bij jou.

- Guns, ja, zei Lina. Ze had het vergeten af te doen in de haast om Trui en Kato van die meid van Vermeer te vertellen.

- Zeg, laat ze-n-'s hier in de keuke komme, zei Kato, as 't d'r zoo eentje van buite is, dan kenne we nog 's lache....

- Nee, hoor! zei Lina. Uitlache laat 'k d'r niet! As 'k jou niet wat omstaan had geleerd, dan wier d'r om jou ook gelache!

- O, zoo, zei Trui.

- Hou-jij d'r buite, snibde Kato.

Lina dacht er over, waarom Jetje zoo gevraagd zou hebben: ‘Leve je ouweis nog?’ Om te weten, of ze daar 'n goed huis aan zou kunnen krijgen? of..... waarom? Neen, goddank, dat was zeker: niemand wist iets van haar af, - alleen Meneer en Mevrouw, maar die zwegen ervan. 't Was geen wonder, dat ze niets had willen vertellen..... God! ze rilde er van, als ze er maar even aan dacht..... Negen jaar was ze er nu al uit.....

negen jaar, maar wat heugde haar alles nog! O, die hel, ja, een hel, een hel-van-ellende was 't geweest, en tot haar zestiende jaar had ze alles moeten verdragen! Van haar veertiende liep ze al om 'n dienstje, maar niemand wou haar hebben, ze zag er te smerig en te verarmoed uit, - als je ook komt uit zoo'n vuil, krottig hol, waar alle geld wordt verdronken, met een Moeder, zooals er geen grooter slons op de wereld bestaat..... Hè, God, neen, ze wou er niet meer aan denken.

Maar toen eindelijk, op haar zestiende jaar, had ze zich aangeboden aan Mevrouw van der Duin, die toen op trouwen stond, en die had haar genomen, omdat ze zoo'n aardig gezichtje en zulke heldere oogen had, en die had haar, op voorschot van haar loon, heelemaal in 't pak gestoken, - en nu, nu mocht men haar garderobe zien! Menige sjieke meid had 't zoo niet!

Maar ze moest mee naar Breda. Net, of ze niet dol-blij was, dat ze de stad uit-ging! O, ze had 't dikwijls uitgesnikt van dankbaarheid, dat Mevrouw haar genomen had. Die engel! neen, nooit kon ze haar vergelden, wat die aan haar had gedaan!

Eerst had ze haar kleeren moeten in-verdienen, maar later, toen ze opslag kreeg, had ze elke drie maanden tien gulden over gestuurd. Naar huis was ze nooit meer geweest. Dat kòn ze niet. Haar vader was sinds gestorven, en een broertje en zusje waren er bij gekomen, meer wist ze niet.

't Was haar eerst zoo vreemd geweest, in zoo'n nette omgeving te komen, maar Mevrouw had haar zoo geduldig alles geleerd. En 't wende zoo gauw. Want alles vond ze even heerlijk en verrukkelijk, zoo goddelijk ànders, dan ze 't ooit had gehad..... En nu..... nu was alles haar zóó gewoon, of ze er altijd in had geleefd.....

(*Wordt vervolgd.*)

Gelijkheid. Door H.J. Boeken.

Voor JAN TOOROP.

I.
De Moeder-Aarde spreekt:

Ik, die mijn zonen opzond uit mijn lenden,
Die donker en bontverwig onder 't licht
Stil-liggend eerst, thands dreunden van den dicht
Tredenden tred van hun volgroeide benden;

Die in hun joedelenden schal herkende
Mijn liefste vreugd, waarmee ze opstuwden 't wicht
Van hunnen worp en aandrang, toen ze 't licht
Tronend geslacht op zijn licht-burcht berenden; -

Ik, die hun neêr-smak merkte toen ik rijk
In mijn versufte krochten van hun bloedig
Gekneusde leden en hun kermen werd, -

Laat nu als killende' aêm in 't licht-lief rijk
Der levenden rond-waren 't vaal, wanmoedig
Troetel-kind mijn, den Nijd, 't kind van mijn hart.

II.

‘Vrede, vrede voor allen’, zong de boô,
Die uit geöpende hemelen op allen
Den zegenenden hemel-schal deed vallen:
‘Vrede, vrede voor 't al, God wil het zoo’.

En die het hoorden, werkend op de zoô
Der aarde en zij, die bij ontelbre tallen
Neerhurkten, weggekrompen ender 't knallen
Van geesel-roede en zweep-slag, hoorden 't noô

Of allen stemden samen in één beê,
Dat zelfs 't Geweld op zijnen beendren-troon,
In 't hart vermurwd, afsteeg en knielde meê.

Dan, in één omzwaai van zijn voelend hart,
Kromp saam de mildheid van dien menschenzoon:
De één broer liet de' ander over aan de smart.

Melancholia. Door H.J. Boeken.

Bij Albrecht Dürer's koper-gravure.

Staart gij nu nog, vrouw, met de vleugel-schouderen
  En passer, die geen maat te passen weet,
  Omvaadmend al het menschelijke leed,
En kwaal op kwaal, die nimmermeer verouderen,

Staart gij nu nog, omschanst van de behouderen
  Van menschelijke moeite en 't zaad van zweet
  En wat, zelf eeuwig jong, wegkrimpen deed
En krimpen doen zal menschenkracht, nù de ouderen

De jongren dàn, 't opwassend nieuw gebroed,
Staart gij nu nog naar waar in geelgen gloed
  Verbijstrende komeet genaakt de kimmen,
En ziet gij daarvóór op zijn vleermuisvlerken
Uw hersenspinsel over stad en kerken,
  Diep-hartge, en doet uw blik in tranen glimmen?

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

IV.

Bij het ontwaken, laat in den morgen, na een afmattend, in halve bewustheid, vechten van 'er slaperigheid tegen het als muggetreiter telkens terugkomend stommelen, ergens links bij buren boven, mèt een zagerig geschrap, dat van achter 't plaatsje kwam; bij het eind'lijk niet meer kunnen vallen in den slaap weer weg; toen z' in eens, bewuste daad, met een zucht de oogen opdeed, als zich overgaf aan den dag; was 'er eerste gewaarwording: ‘ajakkes, daar is 'et weer’: et ranszurig gootsteenluch'je, waar ze, de maanden hier bij Oom, tegen geboend had en geplast, 'et niet weg te krijgen luch'je, dat 'er in de neus bleef hangen, zoodat ze, na het wasschen 's morgens, meende zelf er naar te ruiken..... 't Stankje, waar ze, al die weken, in had moeten slapen gaan; dat ze, 's morgens, enkel kwijt wier', om in de weeë bedomptheid te vallen van het kamertje, de winkel, waar zoo'n etensmufheid was, met die lucht van ou'e boeken.... 't Stankje was er, hè ja! nog.....

Toen! - viel inééns al-'t-andre op 'r, als het zóóveel-ergere. Hád ze 't even kwijt-zijn kunnen! De afschuwelijke nacht! Hè, die Gerrit, zoo'n geméénert! En dan dat gedoe met Oom..... Jammer, hè ja, da' was jammer, dat Tante, toe' benee' vóór Bierman, toe' Oom zei: ‘nou, weej dan bij Frikkers?’ dat Tante

toe' zelf had gezeid: ‘nee, la' we dan hier nog maar effe gaan’.. Maar Tante had toch ook niet kunne ruike, dat meheer Bloem daar weer zou zitte, en die andere vent, waar Oom van zee, dat et 'n ouwe vrind van um was..... O jakkes! dat plakke daar, in die vreeselijke volte, zij tege-n-en deur an gedronge, dat ze telke's op most staan, as de kelner langs d'r heen most..... En toe' later toch bij Frikkers! Op straat was 't al zoo akelig: volder leek 'et nog as 's aven's, en dat midde-n-in de nach' en dan met zoo'n rege Al die vrouwe, zoo gemeen, en de slierte dronke kerels..... Hè maar toe' bij Frikkers! Dat Tante niet was weggeloope..... nee, dat zou' ze niet hebbe gekonne, om Oom..... Oom zou ommers niet mee zijn gegaan! Kan je begrijpe! En, net as Tante zee, dan was ie misschien op 't pelisiebero terech' gekomme..... Hè, die ruwe drinkers daar, en die vrouw, die voor de grond sloeg, zóóveel as ze had gedronke..... En zooas die manne dat mensch toen opnamme.... hè, zoo gemeen! Oom die daarbij had staan grunneke! As Groo' moe Oom toe' es gezien had, dronke, en lachende om zoo'n schandelijke gemeenigheid..... Groo'moe! o, as Groo'moe wìst! As Groo'moe dat vannacht gezien had, d'r eige schoondochter de hoed scheef op et hoofd van 't vechte met ter dronke man die niet vooruit wou, en Gerrit Holkers, de eige broer van d'r schoondochter..... Nee, Geer most er niet an denke!

..... Wat 'n lucht toch van die gootsteen! Effe 't kraantjen opezette, dat er wat water door et gat liep; 't wou nog wel is helpe.....

Zoue Tante en Oom nog slape? Oom zeker; maar Tante, zou die hebbe kunne slape, zoo naast Oom?..... Hè, ze had vannacht wel meelij met Tante gehad; zielig was et, je man te motte meesleure..... Toe' an de Schie, toe' Gerrit eindelijk weg was, en zij met d'r beie, drentelend, al maar op te passe hadde, dat Oom, die niet meer vo'rt kon, niet in een lage stoep sukkelde of zeulde naar de waterkant..... hè, hoe had ze zich geschaamd, maar meer nog meelij gevoeld met Tante, meegevoeld Tante d'r ongeluk, as twee vrouwe, die slecht

zijn behandeld door manne. An dat van Gerrit had Tante toch ook geen schuld..... Ffe-oa! hoe benauwd was het hier!..... Toch nog maar wat blijve legge, echt làm voelde ze zich van moeheid: voor zóó weinig pret!..... Gut! wat was dàt.....

Even 'n ritseling, en metéén. Tante in de deur.

Onwillekeurig had Geertje de oogen gesloten. Ze lag op den rug, het hoofd half op zij, ze kon Tante zoo niet zien.

- Slaap-ie? fluisterde Tante, geheimzinnig.

Zij verroerde niet. - Niks geen lust om al te prate!

Got, maar wat dee Tante nou! Zocht in de zak van haar, Geer's rok..... O j!..... Ja, ze had bewogen. Tante keek naar d'r. Nou maar wakker-zijn, gape.....

- 'k Dach' da'j sliep.

- Hè?..... Gape. - Ja, da' dee' 'k ook..... Ben u daar al? Zoek' u ie's?

- Ja..... 'k dach' da'j sliep, 'k hàd et je temet wille sjegge..... jai heb nog wel scente hé?

- Gut Tante!

In 'r schrik wàs Geer al 't bed uit.

- Maid wa' doe je! 't Is moar..... Oom sloap nog, szie'j. en ik waut um loate legge..... en a'k nau niet um de melk goat, mit de Zondag.....

Zwijgend, ietwat hard langs Tante reikend, tastte Geertje zelve in 'r zak, tastte nog 's..... Gut, d'r portemenee!.....

- O, ja! Oom he't um nog!

- Hai't Oom die?!

- Ja, gister, waar was et ook?

- Hai't ie je die niet t' ruggegaive?!

Geertje las op Tante's gezicht wat Tante dacht, en ze dacht het zelve ook.

- Wiwwe's kaike-n-of Oom um hait? zei Tante nu, als was het een grapje, alsof ze d'r nog aan twijfelde, en het nu alleen eens onderzoeken wou voor de aardigheid.

Geertje wist niet wat ze voelde, het was zoo'n weeë mengeling van meelij-met-Tante en walging-van-alles, alles-hier, - ze wou d'r

uit! ja jee, hier! die vuile stank! en die armoe: àl die schande..... En dan dáárbij nog gelìeg!..... Ze voelde zich ellendig-loom, was zoo graag maar wéér gaan liggen, áls ze zóó maar in kon slapen! zich met niks nou meer bemoeien..... Moest ze wat zeggen? Tante keek zoo vreemd. Ze kón niks zeggen. Ze had 'n gevoel of ze zou gaan spugen..... Hè, die vuile gootsteen ook!.....

- Kom dan! hoorde ze Tante, uit de kamer.

Moest ze d'r bìj zijn? Waarom nou?..... Iechut, wat 'n zure stinklucht! Got, en Oom daar! Hoe was 't mooglek! As 'n drenkeling lag ie neergesmakt, voorover schuins over 'et bed, beie beene op de kussens, d'eene voet d'r afgezakt en de broekspijp opgesjord, wát 'n uitgeslete schoene! - alles stof en droge modder, mooi, zooas et bed 'r uitzag!..... Waar had Tante dan gelege, och jee, daar..... Got! wat 'n rommel, ba, je wier hier misselik, Tante kreeg et ook te kwaad.....

- 'k Kan dur soo nie' bai, klaagde Tante, zweetdroppels vielen 'r van het voorhoofd. As me num us soame verleeje?.....

- Ochut nee, da' kan ik niet! weerde Geertje angstig af. Toen Tante zich vóór het bed had omgekeerd, had zij ìn de bedstee kunnen zien, Ooms hoofd had ze niet onderscheiden. 't was alleen iets-gruwelijks, dat daar onbeweeg'lijk lag en 'n verpestende lucht verbreidde..... Nooit had Geertje zóó iets gezien, wel es een dronken boerejongen, bij den weg in het gras neergevallen, waar Groo'va toen zoo ontsteld door was geweest..... En dit nu Oom.....

Zij zág het lijstje, bij Groo'va thuis op het nette witte behangsel, onder het boekenrek met de Bijbels: Oom's portret uit den tijd te Utrecht, met De Standaard vóór 'em.....

Toen ze tot bezinning kwam, zat z' in 't keukentje op het veldbed. Ze schrikte van een jongensstem, achter op het plaatsje. Hoorde daar nog meer geluiden. En zag vol angst voor nieuwe schande Tante in de deur verschijnen.

- 'k Heb um, m'ar da' was me waât! 'k Ben over um heer

motte stappe, en de fent bléef m'ar ronke..... Heere..... Sjeg, d'r sit niks in.....

- Hou u toch stil! fluisterde Geertje ongeduldig, met het hoofd wijzend naar het plaatsje.

- Wat? Joa, da' sel m'n un sorreg wese. We doene geen kwoad! Je doe of et de beurs van 'n aender is!

Geertje voelde zich machteloos: hoe aan Tante te beduiden wat ze meende! Wat? D'r beurs? Was d'r niks meer in? Goed, dan wàs d'r niks meer in.

- Eéne sjent he 'k nog gefonde!

Zoo, één cent? Dan was de rest op.

- En nau hewwe niks in huijs..... Oom had gistre motte beure, moar ie hait geen tait gehad, en.....

- 'k Begrijp u wel, zei Geertje strak, Tante aanziend, die ter zij keek.

- Sóó gek is 't nog nooit gelaupe! Dat op Sondag! Niks in huijs.....

Langzaam, met lustelooze beslistheid, maakte Geertje zich op van het veldbed.

- 'k Zel wel effe wat hale, thuis, zei ze mat, met een onwillekeurigen nadruk op ‘thuis’.

En met een ruk wendde ze zich naar den gootsteen: onder het wasschen zou ze de tranen wel weten in te houden.

Sophie stond aan de straat, in 't poortje van de drukkerij.

- Gat, kom ie nau al, riep ze Geertje tegemoet.

- 'k Mot m'ar effe wat hale.

- 't Is weer herrie bawve. 't Aue mens is ter. Hai kraig v'n twee kante nau.

- Och gut!

- Maak iej' d'ar beroerd awver?! 'k Sau d'rum huijle!..... Nau m'ar ga m'ar nie' n'ar bawve! spotte ze Geertje nog na, die, om niet te bellen aan de huisdeur, tastend den weg zocht door de eenzame donkerte van den werkplaatsgang.

Wát zou d'r zijn, dat *de feeks* d'r was, nou al, en nog wel

op Zondag? Dat zij net d'ar in most valle! Niet naar binne gaan was et beste. Ja maar as et dan gemerkt wier', as de juffrouw op de gang kwam; die wou toch al nooit hebbe dat ze door et poortje ginge, zij en Sefie..... Sefie stònd ter nou, anders had zij 't niet gedaan - nou, om niet te belle..... Gut!

Vóór haar, toen ze om den hoek van de trap kwam, was, op den drempel van de zetterij, opeens Meneer. Hij kwam uit de zetterij, had de hand nog aan den deurknop, het groote lichaam al gewend tot voortgaan. Geertje schrikte, en zag meteen de verwondering in zijn oogen, die somber keken - somber bleven, ook nu deze verwondering er door gelicht had.

- Jij? zei hij met gedempte stem.

Onwillekeurig sprak ook zij zachter.

- 'k Kom effe wat hale. Sefie sting an et poortje en om niet te belle.....

- Me schoonmoeder is-t-er.

- Da' weet ik.

Weer zag zij Meneer in d'oogen. Zij deed het, zonder zich verder rekenschap te geven, vrijmoedig: om met de oogen te spreken; en was ook niet verwonderd, dat zijne oogen in de hare keken en zeiden wat de mond niet zei. Hij wist nu dat ze begreep, dat zag ze wel.

- Prettig! zoo'n zondagoch'entje..... fluisterde hij.

Zij had o zoo'n meelij met hem. Ze kón geen wóórd zeggen. Maar ze voelde dat haar oogen het hem zeiden, hóe naar ze het vond, hóe vrééselijk, deze dingen, hier thuis. Toen zag ze een glimlach om zijn mond, als van dankbare verstandhouding. Meteen - óch toch zoo'n goeie man - deed hij zijn gezicht heelemaal veranderen en vroeg 'r, niet met gedempte stem meer, hoe of zij het had gehad.

Dat hij dáár nu aan kon denken!

Zij keerde zich gauw af, ze kon niet antwoorden, de tranen zatt'en er in de keel, ze zou et hebben uitgesnikt. Gauw ging zij de huistrap op.

- Nou? riep hij haar achterna. Hij stond nu in de deur van

het kantoor, vlak tegenover de trap. Even keerde ze zich om, maakte 'n beweging van schouderophalen, mompelde - Zoo!... Toen was ze boven.

Ja, ze moest nu wel naar binnen.

- Mor'ge Juffrouw, ...frouw!

Jee, wat keken ze allebei zuur!

Wat zij kwam doen? Maar effe ie's hale.

- Hebbe Jan en Truus goed geslape?

- Best! zei de Juffrouw, op een toon van - ‘Waarom zou'en ze niet?’ en keek naar het plat, waar het tweetal speelde. Gut ja, de presente nou! Stik vergete gisteravent! Nou m'ar, dáár nou maar om jokke, anders gaf dát weer gemaal.

- Truus, ik hèb een brosje voor je, maar je krijg em morge pas.....

- Hè-è.....

- Ja, 'k moest hier maar effe zijn, 'k wis' niet dat ik langs zou komme..... hij leit bij Oom, je krijg em morge.....

- En mijn tol?

- Die krijg je-n-ook.... Spele jullie prettig?.... Dag!.... Dag Juffrouw, Juffrouw.....

O, de Juffrouw zei iets vriend'lijker ge-dag. Dat was om de tol en brosje! De *feeks* niet..... nou, s t i k jij dan maar! Hè, die nare spoke toch..... Nou gauw naar d'r kamertje.... Kon ze dáár de dag ma'r blijve! Nog 'n heele dag bij Oom..... O, wat was et vrees'lijk toch, a l l e s , a l l e s , nu bij Oom!.....

Haar oogen waren weer blind van tranen, toen ze vóór de deur van haar kamertje stond. Ze was zoo moe, zwàk voelde ze zich, om maar zóó naar bed te gaan; en meteen had ze 't bewustzijn, dat ze zéker niet zou slapen; angstig was ze: - hoe zou 't nog gaan? as Groo'va dìt nu toch es merkte! en bij dien angst priemde er in haar een vaag gevoel van grievend onrecht dat háár werd aangedaan. Ze had zich zóó lang zóó verheugd op ‘Rotterdam en Oom’; Groo'va had z'in alles tegengesproken, wanneer die zei, dat het leven te Rotterdam haar zou tegenvallen. En nu vìel 't zóó vrees'lijk tegen: veel erger dan Groo'va ooit

mòcht weten. Ze waren toch van f'tsoendelijke komaf: Groo'moe, maar Groo'va zelf ook. En as je dan de verhoudinge zag, waar Oom Jan in leefde! Groo'va had et ééns gezeid: dat Oom beneden z'n stand was getrouwd. Nou, je hoefde Tante maar te zien en te hoore! En Tante 'er broer - die vuile gemeenert! Dat zij die' nou nog telke's zien zou, misschien dees eige'ste middag al wel..... Ze hàd et Tante moete zegge..... Dat had ze ommers nóóit gekund! Zóó iets over te vertelle!..... Waarom was ze ook niet bij Tante blijve loope. Toe' bij die' draaimole had-ie ommers ook al zoo gemeen gepraat. Nou juist, maar toe' had Tante et em ook gezeid. Zij had niet kunne denke, dat ie later nog us zou beginne en er dan vast zou houe'..... Hè! zóó gemeen, en midde op straat!..... Zóó'n gemeene boel as 't vannacht ook was op straat..... Oóm, die haar daar in gebracht had, Oom die zellef dronke was.... Zòu Oom d r i n k e ? Ze had et niet gemerkt, die maande. Te-minste, niet van dronke-zijn. Heere, Heere, as dàt d'r ook nog bij moest komme, dat Oom an de drank was!..... Gut ja, 't geld! Maar wéér 'n riksdaalder..... Hemeltje, die hàd ze niet. Enkel die twee muntjes nog. As ze d'r dáár een van liet kijke..... Vragen-an Meneer om te wissele. Hè, kon ze m'ar thuis blijve! Niks geen lust, de heele middag..... Zoù Gerrit dùrve terugkomme? Och, zoo'n jonge durreft alles..... As ze-n-is, hè ja, naar de Koendersen. Mien' wou d'r gistere niet zien. Nou! zij zou dan nèt héél gewoon doen. En ze zat dan niet bij Oom..... Werd daar?..... Ja, daar riep Meneer!

- 'n Brief? Ik kom!..... O, dank u wel.
- Hij sting op de schoorsteen, achter. Gisteravent al gekomme.
- Dank u wel.

Vriendelijk van Meneer, om half de trap voor d'r op te komme. De Jùffrouw niks d'r van gezeid, dat er een brief was..... O jee ja, dat muntje nog.....

- Meneer!

Gauw nog weer de trappen af, Meneer achterhaald, en het gevraagd of hij wisselen kon.

- Kom dan maar effe bij me op 't ketoor.

- Assublief.

'n Brief van Groo'va! Groo'mòe's beurt toch, deze week. Och jee, Groo'moe '*minder goed*'. Daar had Groo'va wel gelijk an, Groo'moe hartkloppinge, altijd ongerust. Hè? Rika Heukelman, wou dìe komme helpe? Natuurlijk omdat die slechte Geer d'r niet was. Hè, zoo'n spook, net of Nicht Keetje 't niet meer kon..... Wat! Oom, nou na huis? Dat moest ook 'n rede hebbe! En haar had-ie niks gezeid! Zou-d-ie dan nòg om dat geld?..... Hè, wat naar toch. Moest zij schrijve? Nee', niet klikke. Maar wat dàn?.... Hè, as Oom hier is niet woonde!.... Dan zat zij nou ook niet hier. '*Het geeft ons vreugde*, *dat Gij u bij de Familie Heins meer en meer schijnt thuis te gevoelen. Maar vergeet toch niet*, *mijn Kind*, *ons wezenlijk Tehuis is niet van deze aarde.* '*Een ding heb ik van den Heere begeerd*', - *zegt de Psalmist* - '*dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mogt wonen in het huis des Heeren.....*' Wat had dat-t-er mee te maken, dat ze 't prettig had hier thuis! As ma'r niet die vele standjes tusse man en vrouw..... Zóó naar! 't Was Meneer ook an te zien, telke's as d'r standjes ware. Jufvrouw niet, zag altóós grauw..... Maar 'n korte brief van Groo'va. Naar van Groo'moe..... En dàn Oom! As et goeie mens dàt wist! Nee, zij mòcht-t-er niks van schrijve, 't zou dan loope as et liep. Toch es vrage straks an Oom! En nou weg!..... Et muntje nog.....

- Wat kijk jìj weinig kermisachtig! zei Meneer, terwijl hij haar het geld voortelde, twee rijksdaalders en vijf guldens.

Ze stond naast zijn hoogen lessenaar, waar ze daag'lijks kwam te staan, 's morgens bij het koffie-brengen. Maar het was er nu zoo anders, met den Zondag, niemand verder, leegt'-en-stilte overal. Toen ze binnen was gekomen en Meneer weer had zien zitten, netjes op zijn zondagsch nu maar zoo ijverig toch bezig in de groote cijfersboeken, was, als wachtte't bij de deur, over haar 't gevoel gevallen dat ze toch niet kón verkroppen al die

narigheid hier thuis. Moedig was ze van boven gegaan, net; vast van zins om nu niet meer aan 'r zenuwen toe te geven, zich heen te zetten over al de droeve dingen van dezen dag. Maar ze kreeg zóó'n meelij met hem.....

- Heb je niet veel schik gehad?

Ze knikte nee'. Keek hem niet aan. Wat kon de kermis nu toch schelen!

- Jullie ben toch uit gegaan?
- .... Oom was dronke, zei ze aarz'lend.
- Oom?!..... Hij kan zoo weinig hebbe!

Was dat zoo? daar was ze blij om.

- Weet u 't zeker?
- Wat?
- Van Oom.
- Dat ie weinig hebbe kan? Och jee ja kind. Posetief hoor!

Meneer làchte! Zij..... ze kon niet. Toch viel haar een pak van 't hart! Oom hàd gister' veel gedronke. Goeie hemel, al die glaze! Maar as nou z'n *vriend* toch zei.....

- Wier' ie lastig? vroeg Meneer.
- Lastig?..... Och.....
- Nou, hij kàn soms lastig weze..... Was ie niet heel aardig voor je?
- Hij? Jawel. Maar Gerrit Holkers.....

Ze wist niet of ze 't zeggen zou. Ze schaamde zich zoo over wat er was gebeurd, ze zou ommers ook liever heelemáál niet meer over de kermis hebben gesproken, maar ze had zoo'n behóefte om het te zeggen, om vertrouwelijk te doen tegenover Meneer.....

- Holkers? Da's 'n zure jonge.
- 'n Geméénert.
- Zoo? dat ook?..... Och jee!..... Dus geen pret gehad?
- Pret? Nee niks!
- Wij moste-n-is same kermishoue'!..... Zou je wille.....

Zij voelde den lessenaar wankelen. Ze hoorde heel goed hoe Meneer het meende, niks as 'n grapje, uit goejigheid, omdat ze

zoo'n nare avent gehad had; en toch kreeg z'opeens 'n angst, of z'en droom vervuld zag worden: Hij, Hij was et, gister'avent, in de tent, die mooie jonge, die daar met 'n meisje zat!..... Got!.... Meneer mocht toch niks merke....

- J....j....a! stotterde ze, met gedwongen lachje, zooveel mógelijk als-vroolijk.

Gauw 'et geld nu, en dan weg!

- Wat hei'j de kinders blij gemaak', hoorde ze zijn vriendelijke stem.
- Blij?..... Mit niks!
- Nou ja, ze krijg 'et toch.
- Ik vin' 't zoo aardig van je, Geertje - streelde weer die lieve stem - da'j zoo lief ben voor me kinders. Trúúsje heb-ie opgepast..... as 'n m o e d e r .

Even dorst zij op te zien. In die mooie oogen zien. Hij, zoo goèd, zoo'n beste vàder, en zóó vriendelijk voor háár.....

- 't Snoesje! zei ze.

Truus, 'n engel!

Nam meteen et geld van tafel.

Toen, op eens, hìeld hij haar hand.

Klemde die, zacht, in de zijne.

- 'k Wou da' jij de moeder was.....
- O, Meneer!

De gulden viel.

Maar zij holde weg, het huis uit.

(*Wordt vervolgd.*)

Verzen van W. van Meurs.

I

Zooals een vers, een ding slechts van gevoel,
Maar niet te voelen door wie woorden ziet,
Hetzij een liefde, een vreugde, een stil verdriet,
Of haat, verachting... en als ijs zoo koel,

Of maar een melodie, zoo zonder doel
Gezongen, als een vogel in het riet
Die zingt, maar waarom weet hij zelve niet...
Zooals zoo'n vers, zoo'n ding dan van gevoel,

Zoo staat een mensch soms en men ziet hem niet.
Men wikt zijn woorden, of een woord het zei!
Wat kinderlijk een kind zei, en zoo blij,
Men voelt het niet, omdat men woorden ziet,
Men voelt het niet... ach bleef het daar nog bij,
Beklagenswaardig lot van mensch en lied.

II

Uw bloeiende oogen zijn mijn liefste bloem,
Gij wel van liefde, die maar immer vloeit:
Is 't wonder, dat gij oog en harte boeit
En als de bij ik om uw honig soem?

Is 't wonder dat in woorden teer ik roem
Die fulpen zachtheid, die van liefde gloeit,
Dat bloesemdons, dat naar mijn ziel toebloeit..
Sinds ik het meeste lief de zachtste bloem?

O laat die zachtheid steeds mijn zijn omhullen
Als heerlijk bloesem-bloeiend lustpriëel,
En 'k voel zoo eindelooze goedheid vullen
't Verlangend hart, dat jubelend gekweel
Van verzen zoet u, lieve, gaat vervullen
Van zoetste vreugde, ons heerlijkst aardsche deel.

III

O al die moralisten, lief, verstaan
Ons innig-teeder zielsbewegen niet,
Dat wiss'lend spel van vreugde en stil verdriet,
Geen voelt van al dat schoons het flauwst bestaan.

Geen kent de paden, die wij samen gaan,
Van zoet gedroom, waar gouden zon begiet
De stille bloemen. Dan.. ons heerlijk lied!
Wie weet van zooveel schoons het flauwst bestaan?

Wat deert het ons dan, lief, dat aardsch beweeg,
Dat konkelend gecirkel om ons heen,
't Gewik van woorden, daden... het geweeg
In aardsche schaal van louter godd'lijkheên?

O zie die zon hoog boven 't aardsch beweeg:
Liggen ze noodend niet, die gouden trêen?

IV
Aphrodite.

O lieflijkst beeld uit zomerweelde-droomen,
Die morgengloed en avondschemer zijt,
Blozende bloeme in al uw heerlijkheid
Van geven-willend en verlangend schromen,

O wilt niet zoo in mijne droomen komen,
Gij beeld van weelde in al begeerlijkheid
Van zoetste zonde, eens in mijn ziel geleid
Door 'k weet niet welke machtige demonen.

Hoe kan ik uw betoov'ring ooit ontgaan,
Sinds ik u eens in naakte glorie staan
Zag in mijn eerste zoete jong'lingsdroomen,
En thans in bloemen, dagen, lentsche, loome,
Zoo heerlijk zie weer, dat ik eind'loos smacht
Te mogen sterven in uw lokkenpracht.

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Vierde bedrijf.

Decoratie: als in het tweede en derde Bedrijf.

Eerste tooneel.

Willem, Tuijl.

Tuijl

(voor Willem staande, die op een sofa ligt; Tuijl heeft een briefje in de hand).

Wat is er nu weer aan de hand; 'k krijg daar net 'n haastig briefje om bij je te komen.

Willem.
Beroerde boel! 'k Heb 'n groote stommiteit begaan - daarom wou 'k dat je even kwam.

Tuijl.
Welke stommiteit?

Willem

(opstaande).

'k Heb me aan Thilde gedeclareerd.

Tuijl.
Wat - zoo op eens? - tegen m'n waarschuwing in?

Willem.
En zonder dat ik 't wou - uitgelokt door 'n *te* vriendelijk woordje van haar kant.

Tuijl.
Maar verdomde bohémien die je bent - ben je dan geboren om alles in de war te schoppen? - Want daar is 't natuurlijk weer op uitgedraaid - dat zie 'k al aan je ongelukkig gezicht.

Willem.
Ja. 'k Had nog kans, maar toen 'k haar zei, wat er achter zat, was 't op eens mis. Toen bedankte ze er voor me 'n gedecideerd antwoord te geven.

Tuijl.
Natuurlijk. Wat wou je dan anders. Zoo'n meisje kan zich niet over zulke dingen heenzetten. Hoe ben je er dan

ook toe gekomen haar iets te vertellen van die ouwe historie; dat was toch ook heelemaal niet noodig.

Willem.

Wel nee - maar toen 'k zoo aan 't praten was -

Tuijl.

- ben 'k ongemerkt te ver gegaan. Ja, ja, dat kennen we - dat werken zonder remtoestel, dat vervloekte gemoedsleven eerlijk en oprecht, maar uitbarstend tegen je beste belangen in. 't Is jammer, verduiveld jammer - och, 't zou heusch geen schurkenstreek zijn geweest, als jij je dat niet had laten ontvallen.

Willem.

Enfin. dat kan wel zijn. Maar 't is *toch* eerlijker *zoo.*

Tuijl.

En Vosmeer, wat zegt die er van?

Willem.

Vosmeer spreek 'k heelemaal niet meer. Met onze vriendschap is 't uit. 'k Heb me er nooit over heen kunnen zetten, dat hij die kwestie *zoo* kras heeft aangepakt, en er in 't publiek over gesproken heeft. Ronduit gezegd - vooral dat laatste heb 'k hem kwalijk genomen.

Tuijl.

'n Heele eer, dat je *mij* nog als vrind beschouwt.

Willem.

Hebben wij dan niet veel punten van overeenkomst tegenover een grof bewerktuigde wereld, en houdt dat ons niet bij elkaar?

Tuijl.

Ja - en 'k wil ook heel graag vrinden met je zijn, als je 't me dan maar niet kwalijk neemt, dat 'k die declaratie een idiotenstreek vind. En verder - heeft ze je boutweg afgescheept - of je nog hoop gegeven.

Willem.

Dat laatste, ja. Ze heeft me gezegd, dat ze niet anders kon doen dan haar vader alles vertellen.

Tuijl.

Daar heb je 't nou met je subtiele stommiteiten!

Willem.

Je wilt zeggen, dat haar vader nooit zijn toestemming tot een engagement zal geven.

Tuijl.

Natuuriijk niet. Of je zou moeten probeeren hem 'n willekeurig verhaal op te disschen, wat toch ook niet mogelijk is.

Willem.

Nee. 'k Wil voortgaan zooals 'k begonnen ben. Subtiel stom, dat's goed - maar eerlijk.

Tuijl.

Dan is ze voor je verloren. Daar kun je vast op an.

Willem.

Daar ben 'k ook bang voor. Ze heeft me wel gezegd,

dat we dan toch altijd vrinden zouden blijven, en 'k dacht ook 'n oogenblik dat 'k daar wat aan hebben zou, maar och, wat geeft *mij* au fond zoo'n vischbloedige vrindschap! - Niets?

Tuijl.

Dan is 't heelemaal fini.

Willem.

Ja.

Tuijl.

En toch - 'k dacht dat je haar wel apprecieerde - laten we eerlijk zijn - als *surrogaat.*

Willem.

Nu ja - tot nu toe - maar zie je, och, je weet niet wat 'n helsche warboel 't in m'n hersens is. Want nog stel 'k me dat beredeneerd geschrijf niet voor met haar vader, of 'k krijg 'n gevoel van onverschilligheid en afkeer zooals vroeger, als m'n moeder bezig was een of ander bloedarm engagementje voor me in elkaar te zetten. Nu 't niet kan zooals *ik* dat wil, met een alle bezwaren voor zich uitjagend, wild opbruisend gemoedsleven, zonder die mislijke, methodische formaliteiten, begint me 't zaakje alweer te degouteeren, voordat 't nog aan 't rollen is.

Tuijl.

Dan begrijp 'k je heelemaal niet meer! 'k Dacht dat je den laatsten tijd veel normaler, kalmer was geworden, dat je weer trek had in gezonde kost.

Willem

(peinzend; een oogenblik voor zich uitstarend).

Dat was 'k ook. 'k Voelde me rustiger, kalmer. 'k Begon te begrijpen dat wat 'k vroeger suf, banaal noemde, wat me stomp liet, wel degelijk goed was, en in staat me prettig aan te doen. Dat had 'k aan *haar* versterkenden invloed te danken,

(op woesten toon)

maar nu - nu me in mijn val eerst dat eene houwvast door de vingers glijdt, en 'k merk dat ook 't tweede me ontglippen gaat, nu 'k voel dat dat onrustige, gejaagde, dat *angstige* vooral opnieuw in me komt opzetten, nu..... O, je zult zien, Tuijl, dat 'k nog veel verder achteruit word getrapt dan waar 'k weg kwam.

Tuijl.

Dan komt ook die ouwe passie weer bij je op. Zeg of 'k lieg.

Willem.

Dat is zoo, Frans! - Vervloekte meid! - of alles wat 'k van haar weet, en waar 'k op spuw, dat wreed ignobele, dat cynisch valsche me van haar af zal kunnen houden - ik weet 't niet - ik weet 't niet!

Tuijl.
Dan - dan ben je heelemaal voor den duivel. Of je moest je heen kunnen zetten over wat mooi Klaartje deed.

Willem.
Dat *kan* 'k niet; dat zal 'k *nooit* kunnen. Daarom wil 'k niet toegeven aan mijn gevoel, maar er tegen vechten tot 't laatste toe. Niet alleen om mezelf, maar ook om haar, nu ze me duidelijk heeft doen merken dat ik haar niet onverschillig ben.

Tuijl.
Oho, halt 's even; nou zeg je iets, dat niet op liefde wijst.

Willem.
Nee, op plichtbesef! - Dat is m'n allerlaatst houwvast.

Tuijl.
Dat 's er een van heel zwak soort.

Willem.
Dat voel 'k zelf heel goed. Enfin, als dat me in den steek laat, dan is er altijd nog iets, dat me verhinderen zal, nog verder naar omlaag te tuimelen: 'n kogel door de hersens, dan 's alles uit.

Tuijl.
Dat 's nou heelemaal niks voor jou.

Willem.
Dan - naar den duivel met haar - met mezelf - naar den duivel met zoo'n leven!

(naar den achtergrond gaande).

Tuijl.
Waar ga je heen.

Willem.
Ik? - 'k weet 't niet. 'k Dwaal - den heelen dag als 'n gek door huis - kamer in, kamer uit, en de anderen doen als ik. Kom mee, Frans, laten we de straat maar 'n eind oploopen.

Tuijl.
Uitstekend. Alleen - je weet, je hebt je altijd zoo weinig mogelijk vertoond om niet de kans te hebben mooi Klaartje tegen 't lijf te loopen. Laten we daarom liever wat in 't park gaan wandelen.

Willem.
Nee, daar kan 'k het net zoo min uithou'en als in huis - trouwens, ze woont hier aan 't ander eind van de stad - dat soort van volk verplaatst zich niet.

(Willem en Tuijl treden naar den achtergrond af. Corij en Thilde treden van links op).

Tweede tooneel.

Corij, Thilde.

Corij.
Thilde, hoe is 't mogelijk. Heb je Willem dàt kunnen zeggen, toen hij zich aan je declareerde?

Thilde.
Mocht ik in mijn omstandigheden anders doen?

Corij.
Terwijl je van 'm houdt?

Thilde.
Dat heb 'k nog nooit aan iemand gezegd; ook niet aan hem.

Corij.
Nu ja, maar hij heeft 't dan toch kunnen merken.

Thilde.
Dat doet er trouwens niets toe af! 'k Heb 'm dat antwoord ook gegeven, omdat hij zoo eerlijk was me te zeggen, dat er wat anders achter zat.

Corij.
'k Zou vertrouwen zooals 'k liefhad.

Thilde.
'k Vind je verbazend oppervlakkig, Corij.

Corij.
En 'k vind jou akelig beredeneerd, heelemaal geen jong meisje.

Thilde.
Je spreekt zoo, omdat je partijdig bent.

Corij.
En jij doet zoo omdat je met 'm speelt.

Thilde.
Dat 's zoo onbillijk mogelijk.

Corij.
Anders had je 'm dadelijk aangenomen.

Thilde.
We schijnen over die kwestie geheel anders te denken. Als je maar wist *wat* er achter zat, dan -

Corij.
En wat is dat dan?

Thilde.
'n Vrouw, die hij vergeten *wil* en niet *kan.* Nu moet ik er voor dienen om hem die vrouw te doen vergeten. Dat 's toch 'n bewijs dat hij die *vrouw* nog liefheeft, en *mij* onmogelijk kan liefhebben zooals dat *moet.*

Corij.
En dus wat wil je dan?

Thilde.

(terwijl Mevr. van Helden van rechts optreedt)

Meer zekerheid dat hij me werkelijk liefheeft, en me niet alleen wil voor steun. Is daar nu iets onbillijks in? - Mevrouw

(tot Mevr. van Helden)

u heeft dat laatste gehoord - wat zegt u daar nu wel van?

Derde tooneel.

Mevr. van Helden dezelfden

Mevr.

Wat ik daar van zeg? Wel dat 'k dat verbazend overdreven vind. Willem is een veel te goeie jongen om je te bedriegen.

Thilde.
'k Zeg alleen dat hij misschien *zichzelf* bedriegt, als hij zich verbeeldt dat hij van me houdt.

Mevr.
Dat *kan* hij niet.

Thilde.
Wat's dat nu! - Wie zou dat niet kunnen,

Mevr.
Hij niet. Dat bezweer 'k je als moeder!

Thilde.
Mijn vader zal er misschien wel anders over oordeelen, mevrouw.

Mevr.
Je vader? - O, die kent ons te goed om te denken dat ik zoo iets zou kunnen zeggen, zonder ook rekening te houden met *jou* geluk.

Thilde.
Dat's nog geen reden voor mij, mevrouw, om in uw geest te handelen, en op stel en sprong mijn jawoord aan Willem te geven. Ik wil eerst absolute zekerheid, dat hij mij liefheeft. Hoe ben ik anders verantwoord tegenover Willem zelf?

Mevr.
O, wat dat aangaat - die verantwoording nemen wij op onze rekening.

Thilde.
Daarmede kom *ik* niet verder, mevrouw.

Mevr.
Maar Thilde, denk dan toch's om Willem *zelf*; hij's op eens weer zoo gejaagd en onrustig geworden, dat 'k me vreeselijk ongerust over hem maak.

Thilde.
Wat bedoelt u?

Mevr.
Dat hij zich wel's te kort zou kunnen doen, als je niet bijtijds toegeeft, Thilde.

Thilde.
Dat geloof 'k niet, mevrouw. Maar voelt u nu niet dat juist die onnoodige angst u zoo onbillijk tegen mij doet zijn?

(naar rechts gaande)

't Is wel treurig dat geen van u allen mij begrijpt.

Corij
Waar ga je heen?

Thilde.

Naar m'n kamer - 'n brief schrijven aan m'n vader, en hem vragen of hij hier wil komen.

Mevr.

Meen je dat werkelijk?

Thilde.

Ja, vast. mevrouw.

(Thilde treedt naar rechts af; van Helden treedt van den achtergrond op.)

Vierde tooneel.

Van Helden, Mevr. Corij.

van Helden

(haastig)

Wat is er nu aan de hand? 'k Kwam daar op straat Willem tegen met dien vriend van hem - 'k geloof niet eens dat hij me zag. Wat is hem overkomen - is er iets gebeurd? - Ja, ja, ontken 't maar niet.

Mevr.
'k Zal je zeggen - als je me belooft kalm te zullen blijven.

van Helden,
Nu ja, - maar - zeg *toch* wat er is!

Mevr.
Willem heeft zich aan Thilde gedeclareerd.

van Helden.
En?

Mevr.
Ze heeft 'm den bons gegeven.

Corij.
Dat 's niet heelemaal waar, mama!

Mevr.
Nu ja, ze heeft 't dan toch zoo in beraad genomen, dat er van den heelen boel wel niets zal komen.

Corij.
U overdrijft, mama.

van Helden.

(tot Corij)

Hou' je stil, Corij

(tot zijn vrouw)

maar wat heeft ze dan gedaan.

Mevr.

Ze heeft Willem niet dadelijk aangenomen, omdat ze er eerst haar vader over spreken wil. Dat wij de verantwoordelijkheid van een dadelijk engagement op ons nemen, doet niet mee. Als dat ons geen klap in 't gezicht geven is, weet ik 't niet!

van Helden.
Dat 's werkelijk kras!

Mevr.
Haar vader is de eenige, met wien ze over deze kwestie confereeren wil.

Corij.
Zòò heeft ze 't niet gezegd.

van Helden.
Corij, nog's, hou' je stil. Natuurlijk is haar vader de persoon, die voor alles hier heeft te beslissen, maar om ons zóó te negeeren, is toch al te ergerlijk.

Corij.
Vader, laat me één woordje zeggen. Mama is boos op Thilde, en maakt daarom alles erger dan 't is.

Mevr.
O, o!

van Helden.
Dat heb jìj niet te beoordeelen.

Corij.
Dat kan wel zijn, maar 't is toch zoo. Mama geeft aan alles een verkeerde uitlegging.

van Helden.
Je bent brutaal!

Corij.
'k Doe niets dan ons nieuw systeem van waarheidspreken in toepassing brengen,

van Helden.

(driftig)

Corij?

(zich beheerschend)

en waar is Thilde?

Mevr.
In de kamer hiernaast; daar schrijft ze 'n brief aan haar vader.

van Helden.
Zoo; dan zal *ik* haar wel 's tot rede brengen.

(Willem treedt van den achtergrond op.)

(*Wordt vervolgd.*)

Literaire kroniek.

I.

Wat ik, in mijn vorige kroniek, mocht vaststellen over den onafwijsbaar-noodigen aard eener geschiedenis onzer letterkunde, die - de tijd zal er eenmaal voor komen! - eenig-waarachtiglijk dien naam zou verdienen, dat is nu, tot mijn groote vreugde, een begin van prachtige werklijkheid geworden door het boek van Dr. Kalff, hieronder vermeld.[1)]

Het werd ons, tot mijn spijt, niet ter recensie gezonden, en uitvoerig zal 'k er mij dus niet over uitlaten. Dit korte woord van warme waardeering moge hier alleen volstaan.

II

Doordringender kan ik, gelukkig, spreken over een paar boeken, wier beurt het thans is.

Maar eerst iets algemeens weêr, wat, vooral bij déze werken, voor het inzicht van den lezer van nut kan zijn.

* * *

De nacht-zijde van het menschelijk leven, weet gij wel, lezer, wat men daaronder heeft te verstaan?

Ik geloof haast niet, dat gij het héél precies weet. Want, wij, soliede, degelijke Hollanders, zijn er nooit sterk op gesteld geweest, om, al lezend, van iets anders te hooren, als van wat

1) Dr. G. Kalff. Vondel. Cats. Haarlem, Tjeenk Willink. 1901.

iedereen dagelijks opvalt, iets anders te moeten merken, als wat bijna ieder zoo.... voelt, en.... denkt. Dáár lagen wij altijd met onzen geest voor anker, als stevig wier in een stilstaand water, en àl wat ons leek, zij 't ook maar een beetje, vreemd en bijzonder, daar hadden wij, rond-weg, een broêrtje-aan-dood.

Maar, daarentegen, vriendelijke zonneschijn en geldverdienen, met al wat daar, redelijkerwijze, aan vastzat - doch het eerste liefst altijd wat gematigder dan 't laatste! - dáár schoven we, als bedaarde en ernstige menschen, ons hart, of, als 't pas gaf, onze beurs voor open, dáárbij gevoelden we ons eerst echthollandsch, eerst heelemaal als-bij-moeder-thuis. En wanneer - wat men noemde - een deftig schrijver, al deed hij 't ook nóg zoo conventioneel, ons maar iets zacht-zonnigs wist te vertellen, terwijl hij de financiën bovendien niet uit het oog verloor, dan roemden wij hem, zijn heele-leven-door, met een minzame buiging en een hoffelijken glimlach, als te zijn: op-fatsoenlijke-wijze groot.

Zóó ging het voorheen - maar de laatste twintig jaren brachten ook hier wel verandering in. De menschen-van-heden vragen niet meer, in de eerste plaats, naar het practische of prettige, maar, vóór alles, naar het echte in de Kunst. Een kunstenaar behoeft tegenwoordig niet meer te zijn een nuchtere en tevens blijde persoonlijkheid - het laatste werd door 't eerste inderdaad wel eens àl te banaal! - die in schoolsch-geregelde schema's aldoor maar weer op nieuw ging uitweiden over de al-oude loci communes, waar een niet-artiest, in de conversatie, het óók wel eens terloops over had; neen, een kunstenaar bij ons behoort thans te wezen, evenals in andre, breeder-voelende, ruimer-ziende landen, een rijk- en rijp- en fijn-ontwikkelde, zooals er maar betrekkelijk-weinigen zijn.

Een letterkundige, die naam zal krijgen, moet, óók nu in de Nederlanden, onverbiddelijk wezen een waarachtig artiest, dat is een eminent-geörganiseerde, die zijn ziel, zijn inwendig leven, zoo nauwkeurig mogelijk af weet te beelden in de harmonisch-klinkende schoonheid van zijn gevoelde en geziene woord.

En de tijden zijn, gelukkig! geheel voorbij, dat de Kunst slechts moest dienst-doen als een soort van bijkerk, of als een buiten het rooster vallende vergadering van de Maatschappij-tot-Nut-van-'t-Algemeen.

De tijd heeft, in die wisseling, gelijk gehad. Want, al is men een mensch, die, in vlotte rijmen of in netjes-rollend proza, telkenmale weer gangbaar tracht te maken, dat de Godheid goed is en buitendien groot, dat het leven iets hoogs en ernstigs moet heeten, of dat de liefde eener moeder is rein en zoet, - dan toont men daarmede wel zijn brave bedoelingen, voor zoover die mogen gaan, en men mag er wellicht een lintje van Oranje-Nassau voor verdienen, maar de kroon der onsterflijkheid hangt toch nog iets hooger, en wordt niet door burgerlijke verdiensten behaald.

Neen, de naam, die niet wordt uitgewischt, maar eeuwig straalt, de al-eenige belooning der hoog-staande geesten, wordt uitsluitend gereikt en duurzaam bestendigd door de elkander volgende geslachten, indien men iets waarlijk voornaam-bijzonders, op zijn eigene, hoog-schoone wijze, heeft gezegd voor-nu-en-altijd!

* * *

Maar, áls dit zoo is - en dát het zoo is, dáár zal wel niemand, geloof ik, aan twijfelen - dan is het ook verkeerd, om een lageren standaard, een geheel-subjectieven, persoonlijken maatstaf te nemen bij 't bewonderen of veroordeelen van Kunst. En dit deed toch, vroeger, het groote publiek, en nú nog, de kritiek, komend van menschen, vóór 't jaar '60 geboren, maar ál te vaak.

Een boek moest, in de opinie van die menschen, zacht-van-zin, gemoedelijk van opvatting, strenglijk zich houdend aan iedere conventie en op geen enkel punt te diep-gaand wezen, want anders sprong het te veel uit den band, waar hun kalme hersenen altijd in rond-draaiden, en 't heette dan excentriek, overdreven en vreemd, terwijl het toch in waarheid alleen maar

een beetje dieper en hooger, wat ruimer en forscher verdiende te heeten dan de matte middelmaat-van-iedereen.

Men vergat, dus-doende, dat de waarachtige literaire kritiek nooit ofte nimmer mag beslissen op grond van toevallige geestes-sympathieën, gevolgen van 's beoordeelaars temperament, welk laatste weer wordt bepaald door geboorte of opvoeding, maar dat de criticus uitsluitend heeft te vragen: Gaf de artiest, zoo volkomen mogelijk, datgene wat hij als artiest geven wou?

De literatuur toch van ieder tijdvak is veeleer als een museum te beschouwen, waar ieder kunstenaar het beste en hoogste en echtste, wat hij geven kon, stelt voor nú en later ten toon, als een galerij, zeg 'k, van schoone beelden, weergevend het geheele uiterlijke en innerlijke levensgebeur, beelden, die dus even goed in tragische houdingen als in komische of idyllische kunnen staan, - dan als een winkel voor beperkte smaken, met een op-commando fatsoeneerende fabriek van nette mode-artikelen annex, waar een vluchtig publiek, in een oogwenk, zijn gading kan vinden, die het in 't oppervlakkig-prettige of leerzame zoekt.

Tot zóóver het algemeene. Ik zeide hier, duidelijke, eenvoudige dingen, waar ieder verstandige 't meê eens zal wezen, maar die toch wel menigeen, die kunst moest keuren, jammer genoeg, uit het oog verloor.

III.

Zoomin mejuffrouw Antink als de heer Aletrino hebben een woest-vroolijken kijk op het Zijn. Maar, indien men, om die reden, hun kunst ging veroordeelen, dan zou - wil men eerlijk en konsekwent wezen - inderdaad niet heel veel op zijn pootjes staan blijven van de geheele wereld-literatuur. Moet de groote letterkunde - tegen-in de werklijkheid - steeds maar opgeruimd en monter zich voordoen, dan zijn o.a. de halve Shakespeare en de heele Schiller, Dostojewski, en Flaubert, en Dante, evengoed voor-de-poes, als onze twee.

Literatuur - ik zeg het hier nogmaals - is geen verduurzaamd levensmiddel, dat men per blikje - per boek - koopt ter versterking, en geenszins behoeft zij de functie te vervullen van opwekkende champagne of warme chocolaad.

Een recensent dus, die de buurt-praatjes wikkend, in ijdele zelfverheffing het waagt, een schepping der kunst bij 't publiek te denonceeren, omdat zij niet opgeruimd of moed-gevend is, toont zich geen kenner der kunst, wat hij zijn moest, maar slechts een nuchtre sanitaire-keurmeester, die, pedant-omzichtig de markt ronddrentelend, met sekure tong de consumpties proeft. Doch het publiek is geen kind meer, heden-ten-dage, en wenscht in den tempel der Kunst, veelkamerig, geen leelijk-geschilderde bordjes, met een handje, dat vermanend wijst: ‘Entrée Interdite!’ Geldt dit reeds van 't schermen met dusgenoemde zedelijkheids-principes, hoeveel te meer nog van het den-staf-breken over een ziels-stemming, een psychische zienswijze, over 't innerlijk leven zelf der Kunst.

De zon schijnt niet altijd in dit aardsche leven, en evenmin kan zij dus gedurig stralen in de het Leven met natuur-getrouwe, waarachtige schoonheid weergevende Kunst.

Dat de schrijvers der boeken, die ik nú ga behandelen, liggen ten deele in het sombre dal, - wat schade kan 't hun doen bij een mensch, die wil wezen, in den waren zin des woords, een volledig mensch?

Als de zon der ziel, met haar mysterievolle glanzen, het duistre maar licht maakt, is alles toch wonderbaar-schoon engoed. En dat doet die grootere zon daarbinnen, die sterker is dan de daagsche, bij beide schrijvers evenzeer.

* * *

In de tien jaren, die zijn verloopen, sedert ik met sympathetische waardeering schreef over Aletrino's ‘Uit-den-Dood’, is deze schrijver in velerlei opzicht vooruitgegaan.

De dáár nog weifelend-woekerende vaagheid, het eenigszins onbepaalde en onzekere, het zwevend-geblevene, zoowel van den

vorm als van den weemoedig-vlottenden inhoud, is welige vastheid van vaak decisieve contoeren en geledingen, is rijpere ernst van levens-weten, is strengere stilheid geworden van gemoed.

Het geniaallijk-studentikoze, rijk aan gevoelige woorden en expressies, maar waar men soms nog weinig hou-vast aan had, omdat het voor uw begrijpen-willende en grijpende hersens van-tijd-tot-tijd vervluchtigde en als vernevelde tot een ondefinieerbaren aandoenings-mist, het om-zoo-te-zeggen duitsch-doend gevoelige en van-uit-de-verte aanduidend-suggereerende week in 'Uit-het-Leven'[1] voor een diepere en wezenlijker stemming, die men met hooge, zoowel artistieke als menschelijke, vreugde geheel-en-al meêvoelen kan. De schrijver ziet nu de dingen klaar voor zich rijzen, en de lijnen en vormen vloeien niet meer, als in aarzelend, onbestemd zoeken zich verwisschend, vaagjes ineen. En de lezer wordt ook menschelijk sterker getroffen, dan dit vroeger het geval kon zijn, door den tragischen zielsinhoud des schrijvers, omdat zijn - 's lezers - geest bij deze, sterker en constanter dan bij de vroegre schetsen, aangevat wordt en vastgehouden door concrete figuren en toestanden en precies-omschreven ziels-plastiek.

De schrijver heeft zóó slechts door te gaan, als hij, blijkens dezen bundel, bij machte is geweest om alreede te doen, gevoelig ziende, zonder in weeke mijmerij te vervallen, wils-sterk zich houdend aan de werkelijkheid, die voor iemand als hij, met zijn breeden werkkring, zoo rijk aan stof is voor zijn kunst, om hoe langer hoe meer te worden een eigenaardig-fijne en hoog-apart-staande figuur in onze Kunst van de Twintigste Eeuw.

* * *

Indien de heer Aletrino zijn schetsen flink aanzet, en ze welig uitwerkt vervolgens, in nuancen-rijke Oost-indische inkt, dan kan men zeggen, dat Mejuffrouw Antink ze teekent gevoelig-precies en haarfijn-scherp met het warme zwarte-krijt.

Want geen van beide schrijvers behoort tot de would-be op-

1) Dr. A. Aletrino, Uit het Leven, Tierie en Kruyt, Amsterdam 1901.

timisten, die, niet tegen het werkelijk leven kunnend, alle dingen flauwhartig bekijken door een roode-en-gele pince-nez, om zich toch, in godsnaam, maar wijs te maken, dat altijd en overal de dageraad ontbloeit. Neen, integendeel, beiden zien het leven flink onder de oogen en geven het met al zijn licht en donker, zooals het in de werkelijkheid waarachtig is.

Kunst toch moet niet opbeuren, sterken of troosten met opzettelijk-gewilde middeltjes, met te geven, in plaats van de tinten-rijke waarheid, een fraai-glimmenden, opgepoetsten schijn. Kunst dient hoogstens om den mensch te heffen uit zijn daaglijkschen sleur van niet-meer gevoelde gewoonte-dingen, door hem te ontroeren met de aandoening der schoonheid en van echt-menschelijk medegevoel.

Zoo heeft altijd en overal, over de heele wereld, door alle tijden heen, de kunst gedaan der ware artiesten. Zoo heeft de Kunst dus ook bij òns te gaan doen, als wij tenminste, in de twintigste eeuw, meer willen wezen dan een afgeschoten hoekje, dat in eigen engte vegeteert en vergaat, en heelemaal niet meêtelt in het groote wereld-geheel.

Ja, als wij werkelijk wenschen en willen, dat onze Hollandsche letterkunde in aanmerking kan komen voor een plaats-van beteekenis op het tooneel der wereld-kunst, dan hebben wij schrijvers, als o.a. Mejuffrouw Antink, wel zeer in waarde te houden en te eeren, als diep-forsche accoorden in de symphonie onzer nationale kunst.

Want Antink's kunst[1)] is individueel van inhoud-en-vorm, breed-ferm gedaan met schoone strengheid, en krachtig-echt van woord als van geest.

WILLEM KLOOS.

1) M. Antink. Van Scheiding en Dood. Haarlem, Erven F. Bohn. 1901.

[De Nieuwe Gids. Jaargang 16. Deel 12]

Portugeesche brieven. Vertaald door Arthur van Schendel.

Derde Brief:

Wat zal er van mij worden en wat wil je dat ik doe? Ik ben wel ver af van wat ik verwacht had. Ik hoopte dat je mij zou schrijven uit alle plaatsen waar je doorging en dat je brieven zeer lang zouden wezen, dat je mijn liefde zoudt bemoedigen met de hoop je weer te zien, dat een vol vertrouwen in je getrouwheid mij eenigerlei rust zou geven en dat ik dan in een vrij dragelijken toestand zou verkeeren, niet zóó ellendig. Ik had zelfs aan eenige zwakke pogingen gedacht om alle moeiten te doen die ik kan om te genezen, zoo ik voor zeker wist dat je me geheel en al vergeten hebt. De groote afstand waar je bent, een zekere aandrift van devotie, de vrees de rest van mijn gezondheid te ruïneeren door zoovele slapelooze nachten en zooveel kommer, de weinige kans op je terugkeer, de koudheid van je Liefde en van je laatste groetenissen, je heengaan, gegrond op tamelijk nietige voorwendsels en duizende andere redenen die maar al te goed zijn, en maar al te noodeloos, schenen mij een vrijwel veilige hulp te belooven zoo ik die noodig had; maar daar ik eigentlijk alleen tegen mijzelve te strijden heb, kon ik mij nooit voorstellen dat ik zoo zwak was, of voorzien wat ik thans lijd. Ach, wat is het verdrietig voor mij dat ik al mijn smart niet met je deelen kan en heel alleen ongelukkig

moet wezen. Die gedachte doodt me en ik sterf bijna van angst te denken dat je nooit waarlijk onze zaligheden heel erg doorvoeld hebt. Ja, thans ken ik de onechtheid van je gevoelens, je hebt mij telken keer bedrogen wanneer je me zeide dat je verrukt was met mij alleen te zijn - aan mijn aandringen alleen dank ik je warmte en je passie. In koelen zin had je het plan gemaakt liefde in mij te verwekken, je hebt mijn Passie beschouwd als een overwinning maar en je hart is er nooit diep door getroffen - ben je niet zeer te beklagen, en heb je zoo weinig kieschheid dat je geen beter gebruik maakte van mijn vervoeringen? En hoe is het mogelijk dat ik met zooveel liefde niet in staat ben geweest je gelukkig te maken? Uit liefde voor jou alleen betreur ik die oneindige vreugden die je verloren hebt - heb je ze misschien niet *willen* genieten? Ach en kende je ze, je zou ze zonder twijfel veel heerlijker vinden dan die mij misleid te hebben, en je zou ondervonden hebben dat men veel zaliger is en dat men iets veel dieper voelt wanneer men hevig bemint dan wanneer men bemind wordt. Ik weet niet wat ik ben noch wat ik doe of wat ik verlang, ik word verscheurd door duizenderlei tegenstrijdige aandoeningen - kan je je zoo'n treurigen toestand verbeelden? Ik heb je lief tot stervens toe en ik ben te bezorgd voor je om te durven wenschen dat je door dezelfde ontvoeringen gekweld zoudt worden. Ik zou me dooden, of ik zou sterven zonder mij te dooden als ik zeker wist dat je nooit eenige rust hadt, dat je leven niets dan kommer en kwelling was, dat je onophoudelijk schreit en dat je van alles een afschuw hadt. Ik kan mijn eigen ellenden niet dragen, hoe zou ik dan de smart dulden kunnen die de jouwe mij veroorzaken zouden en die duizendmaal pijnlijker zou zijn? Toch kan ik er niet toe komen te wenschen dat je heel niet aan me denkt, en om je de waarheid te zeggen ben ik vreeselijk jaloersch op alles wat je vreugde geeft, en je hart en smaak streelt daar in Frankrijk. Ik weet niet waarom ik je schrijf; ik zie wel dat je alleen maar medelij met me zou hebben en je medelij begeer ik niet. Ik heb een afkeer van mijzelve als ik bedenk wat ik al niet voor je

opgeofferd heb; ik heb mijn goeden naam verloren, ik heb mij blootgesteld aan den toorn van mijn verwanten, aan de gestrengheid der wetten van dit Land tegen Kloosterzusters en aan je ondankbaarheid, die voor mij het grootste ongeluk is. Niettemin voel ik wel dat mijn berouw niet waarachtig is, dat ik graag, met ganscher harte aan nog veel grooter gevaren voor je blootgesteld zou willen wezen, en dat het een noodlottig genot voor me is mijn leven en mijn eer voor jou gewaagd te hebben - moet alles wat ik dierbaarst heb niet voor je beschikking zijn? En moet ik niet tevreden zijn het gebruikt te hebben zooals ik gedaan heb? Het schijnt dat ik zelfs volstrekt niet tevreden ben met mijn verdriet en mijn overmatige liefde, ofschoon ik mij helaas niet daarmeê kan vleien dat ik tevreden over jou kan wezen. Ik leef, trouwelooze die ik ben, en ik doe evenveel om mijn leven te behouden als om het te verliezen. O ik sterf van schaamte, bestaat dan mijn wanhoop alleen in mijn Brieven? Als ik je zoozeer liefhad als ik duizende keeren gezegd heb, zou ik dan niet allang dood zijn? Ik heb je bedrogen en jij bent het die je over mij te beklagen hebt - ach, waarom beklaag je je niet over mij? Ik heb je zien vertrekken, ik kan niet hopen je ooit weer terug te zien en toch adem ik nog, ik heb je bedrogen, ik smeek je om vergiffenis, maar geef me die niet. Behandel mij gestreng. Meen niet dat mijn liefde hevig genoeg is, wees moeielijker te bevredigen, zeg mij dat je wil dat ik sterf van liefde. En ik smeek je mij die hulp te geven, dat ik de zwakheid van mijn geslacht te boven kan komen en een einde maak aan al mijn besluiteloosheid met een waarachtige wanhoop. Een tragisch einde zou je ongetwijfeld dwingen vaak aan mij te denken, mijn nagedachtenis zou je dierbaar wezen en je zou misschien diep ontroerd zijn door een buitengewonen dood - zou dat niet te verkiezen zijn boven den toestand waar je mij toe gebracht hebt? Adieu, ik wou wel dat ik je nooit had gezien. O, ik voel levendig hoe valsch dit gevoel is en op hetzelfde oogenblik dat ik het neêrschrijf weet ik dat ik veel liever ongelukkig ben door je lief te hebben dan dat ik je nooit ge-

zien had. Ik berust dus zonder morren in mijn ongelukkig levenslot, daar je het niet gelukkiger hebt willen maken. Adieu, beloof me dat je me teeder zal betreuren als ik sterf van verdriet, en laat de hevigheid van mijn Liefde je tenminste een weerzin en afschuw geven van alle andere dingen. Die troost zal me voldoende zijn en als ik je voor altoos moet opgeven dan zou ik je wel voor geen andere vrouw willen laten. Je zult zekerlijk niet zoo wreed zijn van mijn wanhoop gebruik te maken om jezelven beminlijker voor te stellen en om te laten zien dat je de grootste liefde ter wereld hebt ingeboezemd? Adieu nogmaals, ik schrijf je te lange brieven. ik ontzie je niet genoeg, ik vraag je vergiffenis daarvoor en ik durf hopen dat je een beetje toegevend zult wezen voor een arme zinnelooze, die het niet was, zooals je weet, voor ze je liefhad. Adieu, ik geloof dat ik je te vaak spreek van den ondraaglijken toestand waar ik in verkeer, toch dank ik je uit den grond van mijn hart voor de wanhoop die je me gegeven hebt en ik verafschuw de vredigheid waar ik in leefde voor ik je kende Adieu, mijn Liefde groeit aan elk oogenblik. Ach, wat heb ik je oneindig veel te zeggen.

Vierde Brief.

Het schijnt mij dat ik de gevoelens van mijn hart het allergrootste onrecht ter wereld aandoe te trachten ze je te doen kennen door schrift. Wat zou ik gelukkig wezen zoo je ze beoordeelen kon naar de hevigheid van je eigen gevoelens. Maar ik moet er je niet over spreken, ofschoon ik niet na kan laten je te zeggen, weliswaar veel minder sterk dan ik het voel, dat je me niet zoo kwalijk behandelen moest met dat vergeten dat mij wanhopig maakt en dat zelfs schandelijk is voor jou. Het is niet meer dan billijk dat je duldt dat ik mij beklaag over het ongeluk, dat ik wel voorzag toen ik bemerkte dat je besloten hadt mij te verlaten. Ik weet nu wel dat ik mij bedroog toen ik dacht dat je eerlijker zou handelen dan men gewoonlijk doet, wijl de overmatigheid van mijn liefde, geloof ik, mij

boven allen mogelijken argwaan plaatste en wijl zij meer getrouwheid verdiende dan men gewoonlijk vindt. Maar de zin die je hadt mij te misleiden kreeg de overhand op de rechtvaardigheid die je verplicht was aan alles wat ik voor je gedaan had. Zelfs zoo je me liefhadt omdat ik jou liefheb zou ik nog onge lukkig zijn daar ik alles te danken zou willen hebben aan je eigen genegenheid alleen. Maar daar ben ik zooverre van af dat ik zelfs geen enkelen brief van je ontvangen heb sedert zes maanden. Ik schrijf deze ongelukkigheid toe aan de blindheid waarmede ik mij geheel aan je verknocht heb. Had ik niet moeten voorzien dat mijn vreugde eer zou eindigen dat mijn liefde? Kon ik hopen dat je je heele leven in Portugal zou blijven, dat je je carrière en je Land vaarwel zou zeggen om alleen aan mij te denken? Niets kan mijn leed verlichten en de herinnering aan mijn vreugde overstelpt mij met wanhoop. Wat, moet dan al mijn verlangen ijdel wezen en zal ik je nooit weer in mijn kamer zien met al de vurigheid en al de passie die ik eens van je zag? Maar ach, ik bedrieg mij en ik weet maar al te wel dat alle gevoelens die in mijn hoofd en in mijn hart waren alleen door genot in jou werden opgewekt en daarmeê ook ophielden; in die al te gelukkige oogenblikken had ik mijn verstand moeten gebruiken om de noodlottige overmaat van mijn gelukzaligheid te temperen en om mij alles te voorzeggen wat ik thans lijd, - maar ik gaf mij geheel aan je en ik was niet in staat te denken aan wat mijn vreugde had kunnen vergiftigen en mij beletten volop te genieten van de vurige uitingen van je liefde. Ik vond het al te heerlijk mij in je bijzijn te voelen om te bedenken dat je eens ver van mij zou zijn. Toch herinner ik mij je soms gezeid te hebben dat je mij ongelukkig zou maken. Maar die angstigheden waren dra verdreven en ik was blij ze je te kunnen offeren en mij over te geven aan de bekoring en de onwaarheid van je betuigingen. Ik zie wel wat het geneesmiddel is voor al mijn kwalen en ik zou er ook spoedig bevrijd van wezen als ik je niet meer liefhad, maar helaas! wat een geneesmiddel! Neen, ik wil liever nog meer

lijden dan je vergeten. Maar ach, hangt dat van mij af? Ik kan mijzelve niet verwijten dat ik één enkel oogenblik gewenscht heb je niet te beminnen; jij bent meer te beklagen dan ik, en het is beter alles wat ik lijd te lijden dan de lauwe genoegens te genieten die je Fransche minnaressen je geven; ik benijd je je onverschilligheid heel niet, ik heb medelijden met je. Ik tart je mij geheel en al te vergeten, en ik vlei mij je in zoo'n toestand gebracht te hebben dat je maar onvolmaakte genietingen kunt hebben zonder mij. En ik ben gelukkiger dan zij, wijl ik meer bezigheden heb: men heeft me hier kort geleden Poortresse van dit Klooster gemaakt; een iegelijk die mij toespreekt, gelooft dat ik gek ben, ik weet niet wat ik antwoord. En de Zusters moeten wel even zinneloos wezen als ik om te gelooven dat ik in staat ben voor iets te zorgen. O, ik benijd Emanuel en Francesco[1)] hun geluk; waarom ben ik niet voortdurend bij je zooals zij? Zeker zou ik je met meerder toewijding gevolgd zijn en gediend hebben, ik wensch niets anders in deze wereld dan jou te zien. Herinner je mij ten minste, ik ben er tevreden meê dat je je mij herinnert - maar ik durf zelfs daar niet zeker van zijn. Toen ik je alle dagen zag beperkte ik mijn hoop niet tot je herinnering, maar je hebt me wel geleerd mij te onderwerpen aan al wat je wenscht. Niettemin heb ik gansch geen berouw dat ik je aangebeden heb, ik ben blij dat je mij verleid hebt; je afwezigheid, hoe wreed ook, en misschien voor eeuwig, maakt de hevigheid van mijn liefde in 't minst niet minder Ik wïl dat iedereen het weet, ik maak er volstrekt geen geheim van, en ik vindt het heerlijk dat ik alles gedaan heb wat ik voor je gedaan heb tegen allerlei welvoegelijkheid in, ik heb geen andere eer en geen godsdienst dan jou met heel mijn ziel lief te hebben mijn heele leven. Ik zeg je al deze dingen niet om je te noodzaken me te schrijven - o, dwing je zelf niet, ik wil niets van je dan wat uit je eigen gevoel komt en ik weiger al je liefdesbetuigingen die je zou kunnen

1) Bedienden van Chamilly.

beheerschen. Ik zal blij zijn je te kunnen excuseeren, omdat jij misschien blij zult zijn de moeite om mij te schrijven niet te hebben, en ik voel een diepe neiging je al je schuld te vergeven. Een fransch Officier was zoo goedhartig om dezen morgen gedurende drie uren met mij over je te spreken; hij vertelde mij dat er vrede was in Frankrijk. Als dat zoo is, zou je dat niet bij me kunnen komen om mij naar Frankrijk meê te nemen? Maar ik verdien het niet, doe zooals je goeddunkt, mijn liefde is niet langer afhankelijk van de manier waarop je mij behandelt. Sedert je vertrek ben ik geen enkel oogenblik gezond geweest, en mijn eenigste vreugde is je naam duizend keeren op een dag te noemen. Eenige zusters, die den treurigen staat waar je me in gebracht hebt kennen, spreken dikwijls van je. Ik verlaat mijn kamer zoo weinig mogelijk, waar jij zoo dikwijls kwam, en ik staar voortdurend op je portret dat mij duizendmaal liever is dan mijn leven; het geeft me vreugde, maar het geeft me ook veel verdriet wanneer ik denk dat ik je niet zal weêrzien, misschien nooit. Waarom moet het mogelijk wezen dat ik je misschien nooit meer terug zie? Heb je mij voor altoos verlaten? Ik ben wanhopig, je arme Marianne kan niet meer, ze zwijmt wijl ze dezen brief eindigt. Adieu, adieu, heb medelij met mij.

Vergilius door Willem Kloos.

Vergilius te lezen, Liefste! is dwalen
Door hooge en staatge galerijen, lang
Zich strekkend, waar dan, plotsling, stil en bang
Te voorschijn schietend uit verborgen zalen,

Een bleek gelaat komt harmonieus verhalen,
Met stem uitbarstend soms in vreemd gezang,
Van hoogheid en van leed, of door een gang,
Een lange gang, een klacht ging honderd malen.

Vergilius te lezen, Liefste! is zoet....
Te luistren naar die schim uit ver verleden,
Die heeft, als wij, gedroomd, gehoopt, geleden,
Wijl op zijn hart-streek nog een druppel bloed,
Fonklend door de eeuwen heen, robijn hoog-heerlijk,
Tuigt, dat hij heeft gevoeld grootmachtig-teêrlijk!

Zwartewaal.
Twee sensaties op de stoomboot naar Den Briel.

Aan de Heer JOH. H. BEEN.

Daar lag het, 'en klompje huizen als verschrikte kinders, angstig te hoop gelopen; de ogen keken me aan groot-open van hevige smart; o ik voelde het: ze stonden daar samen op de dijk, uit het water weggeklommen, en - dat water kon telkens weer rijzen en om hun voeten spoelen, ja meer noch: ten slotte zouden ze onderdolven neerzinken in het rijzende, dalende watervlak. En toch, hoe gevaarlik die groene gladde watervlakte was, ik hoorde hun verzuchten, dat er zo weinigen de verleidelikheid ervan weerstaan konden. Ze waren uit de huizen gelokt en ver weggevaren de jonge en oude mannen, zó ver dat de huizen ze niet meer met hun angstige blikken konden volgen.

En toen was er 'en winter gevolgd met grote geluiden in de lucht; er waren geesten over het dorpje komen gieren, die ramen in sponningen deden schudden, dat de angstige harten daarbinnen sneller klopten. Uit al deze geestesgeluiden was er 'en angst in al die huisjes neergeslagen, 'en groote angst, die ze geheel vervulde, en nu noch stroomde die uit de wijd geopende vensterogen: ze zouden ze niet weer terugzien!

O, de ouders, broers en zusters, ze voelden het daarbinnen en ze zagen elkaar eventjes aan, zwijgend; bij elke nieuwe windschok knepen ze hun handen dicht, de mannen, of drukten elkaar aan het hart, de gevoeliger vrouwen. 't Zou niet de eer-

ste maal zijn, dat het gebeurde, en ze begonnen te vertellen van vroegere rampen, maar gauw weer zwegen ze, want verschrikkeliker werden de windrukken. En vergeefs hadden de mense- en huizeogen in de donkere nacht gestaard! Niets te zien dan wat schuim boven-om zwart-glad stormwater; niets te horen dan geloei, gefluit en gegier; niets te voelen dan angst voor het grootse, bovenaardse; niets te doen dan in stomme vertwijfeling bij de hevigste stoten te bidden. En de mensen waren verdwenen maar die huizen, in 'en stormnacht vastgetoverd, stonden daar nu voor me, met de vertwijfeling in de grote donkere vensterogen, allen rondom 'en zorgende moeder, de kerk met het spitse torentje, die hun moed insprak en tot kalme berusting aanspoorde.

Iets verder. Geen vensterogen volgen me meer; ik zie het laatste huis op de dijk staan, die bestraat is, en tegenover dat uiterste huis 'en ander, achter afdalend naar de polder. Wat 'en angstige kring leek, is verbroken tot 'en halve cirkel: de andere helft bestaat niet om de kerk rondom af te sluiten en nu komt 'en andere indruk over me.

Daar staat het kerkje met de spitse toren en het gelid van dijkbeschermers staat vast aaneengesloten daarvoor, zij zullen niet wijken als straks de vijand komt, als vroeger. Als vroeger en - ik staar over de brede groene wateren van de Maas naar de stompe Brielse toren en zie ze weer uit kreek en haventje komen, de schepen van Zwartewaal, eenvoudige kleine zwarte scheepjes met bruine zeil en fok, met spitse oplopende steven, en daarbinnen zitten verweerde koppen met vastberaden monden tussen littekens en de handen stijf om bijlhandvat, musket of kortjan; ze staren woest-blij over de wijde watervlakte. Ja, daar ligt het, het schip, dat Spaanse soldaten vervoert, maar nu met de neer op 'en plaat geraakt is; ze zien het en zeilen en roeien, zo hard als ze kunnen van alle kanten aan als honden die 'en gekwetst hert nazitten. Het water bruist luider voor de bootjes uit, zovaak zij de riemen inslaan, mast en zeil schok-

ken van de roeisnelheid; en van ver klinkt het aanbruisen van andere hun toe. Ze schreeuwen tot elkaar hun triomferen; nu zal het zijn; nu is 't hun beurt! Nu ééns en voorgoed wraak genomen op dat vervloekte tuig! En de huizen zien vast aaneen gesloten hun bruingekielde zonen na; als 't mislukken mocht: zij staan er even pal om! Na die strijd weer 'en andere, maar buigen! het opgeven! dat nooit! En hoor, daar klinken schoten en geschreeuw, geweldig geschreeuw, meer schoten! 't Is of er lui in 't water vallen! Kruitdamp - Daar rolt een luid hoezee over het water, de prinsevlag waait in de top en de scheepjes gaan van 't grote schip af. 't Wordt vloed en de kleinen slepen met touwen allen te zamen de buit van de plaats, en er gaat 'en siddering van geluk door de huizen. 'En daad van dappere Zwartewalers voor 't dierbaar eigen land.

En even trots op hun inwendige kracht, en even vast aaneen gesloten staan ze daar noch; noch zien ze rond over de watervlakte; hun ofsier, de toren, staat er hun toe te spreken en te wijzen op die oude heldenroem, alleen verworven door manmoedig schouder aan schouder te staan; ze voelen het, de huiskes, ze voelen in hun kleinheid dat ze iets kunnen, dat ze 'en plicht te vervullen hebben, nu evengoed als vroeger.

En ze heffen hun hoofden op, trots op hun historie, trots op hun forse wil, vertrouwend op hun ofsier en toch door hun zielen klinkt het weemoedsklokje, zacht eentonig tjing, tjing en ze voelen groot leed hun herinnering vullen, leed over geleden verliezen.

Haarlem.
J.B. SCHEPERS.

Katten. Door J.H. de Veer.

De maan staat achter 't huis en 't silhouet
Van nok en schoorsteen ligt als uitgeknipt
Op 't blauw fluweel van 't gras, waar zachtjes tript,
Bang voor den dauw, mijn grijze kat Minet.

Zij gaat ter jacht; zie, hoe omzichtig zet
Zij 't pootje neer, dat 't gras maar even wipt;
'Schoon laag zij 't strookt met hare vacht, gestipt
Zwart-grauw op grijs, met wit een enk'le spet.

Zij hoort mij 't venster oop'nen en ziet op
En twee groenzil'vren oogen zie ik glimmen;
Lang tuurt zij roerloos, voor zij verder gaat....

Dan schrikt zij, springt geluidloos voort en staat
Plots op het pad en door den tuin zie 'k schimmen
Meer katten nog, twee ooge' in elken kop.

Hilversum, Nov. 1900.

Natura sanat. Door J.H. de Veer.

Ik heb de vlucht genomen naar het woud;
Geworpen daar op 't mos mij met mijn leed....
Hier heb ik het ten minste koel, want heet
Schijnt op de hei de zon - een bad van goud.

Ik kan dat felle licht, dat schimpt en grauwt,
Dat alles opendekt, dat ziet, dat wéet,
Niet dragen, voor ik, dofgestaard, vergeet
Mijn eigen, wreede vonnis voor mijn fout....

- Nu lig ik hier in 't mos en zie mij gaan
Geschuwd, veracht, door 't leven, fel gehaat,
En 'k schrik, voor een gerucht, een lichten tred -

- En vóor mij, op het boschpad, dol van pret,
Zie ik een jong konijntje en het gaat
Kalm zitten overeind en ziet mij aan.

Hilversum, 1 Maart 1901.

Het dorp. ‘De dapp're lansknechten’.
Door J.H. de Veer.

Als lansknecht-vend'len staan, op oude platen,
Staat, einde Mei, in 't veld het bloemrijp koren.
In rei, vierkant, gemonsterd naar behooren,
Staan zij - omhoog de spitsen, de paraten.

- Een trotsch gezicht! - Wie is nu zóo verwaten,
En bindt den strijd aan, waagt het hen te storen?
De zon slechts lacht - zie, kris en kras naar voren
Gaan alreeds speren - om de wind-kroaten....

Die zwérmen óm de vendels, de geduchten
- ‘*Die zomerwinden ook, en - héel geen regen...!*’ -
Een zwaar hoofd krijgen in de zaak de dapp'ren.

- Dan stuurt den zon den zeisman, en, al wapp'ren
Ook roode en blauwe vanen, men ziet vegen
Ze in rijen van de beenen - maar niét vluchten.

Hilversum, Mei-Juni 1901.

Een dissonant. Pathologisch drama in vijf bedrijven, door J. Hora Adema.

Vierde bedrijf.

Vijfde tooneel.

Willem dezelfden

Willem.

(op bitsen toon.)

Vader, waar gaat u heen.

van Helden.

(eveneens)

Zoo, ben jij daar. En je liep daarnet op straat met je vriend Tuijl; 'k heb je toch duidelijk gezien.

Willem.

Dat is ook zoo; maar 'k ben even teruggekeerd. 'k Had een voorgevoel, dat hier in huis iets heel onaangenaams zou gebeuren tusschen Thilde en u. U is op weg naar haar toe, is 't niet.

van Helden.

Ja.

Willem.

Om?

van Helden.

- haar aan 't verstand te brengen, dat 't ongelijk aan haar kant is.

Willem.

Dat is juist *niet* 't geval. *Wij* hebben schuld.

Mevr.

Wat? - hoe is 't mogelijk dat je dat zeggen kunt.

van Helden.

Dat is onze opinie gewoon wegcijferen, onze vertrouwbaarheid negeeren, ja ons bijna wantrouwen. Schaam je!

Willem.

Dat zegt u, vader, omdat u evenmin als moeder in 't wezen der dingen door kunt dringen? 'k Ondervindt dat niet voor den eersten keer.

van Helden.

(driftig]

Willem - neem je in acht!

Mevr.

(zich voor hem plaatsend)

Manlief, in Godsnaam, hou

je kalm uit liefde voor onzen eenigen jongen!

(zich tot Willem wendend)

Willem laat *mij* spreken, 'k bid je er om. Zeg, als jij zoo over ons denkt, wat zou je dan willen dat wij deden.

Willem.

Eerstens dat vader haar met rust laat.

Mevr.

(haar man angstig aanziende)

Goed. Dat zal gebeuren.

Willem.

(de hand van zijn moeder grijpend)

Dank u, moeder, duizend maal; - en - u - vader

(terwijl deze strak voor zich heen ziet)

.

Mevr.

(tot Willem)

En wat zou je verder willen. Zeg ronduit alles wat je op 't hart ligt.

Willem.

Nu goed. Zie's, moeder, en u, vader, want 'k blijf tot u spreken, ook al wilt u 't niet. Wat 'k ben of niet, of 'k dat door eigen schuld geworden ben, of door dien van anderen, 'k zal wachten daarover 'n oordeel te vellen, voor dat 't oogenblik daartoe gekomen is. Toch kan 'k u in een opzicht zeggen wat 'k wel ben: - 'n eerlijk man. Wat met me is voorgevallen, heb 'k u alles verteld - de heele troublante geschiedenis. 'k Heb daarna gevochten om die passie uit me te drijven, en dat zal me ook gelukt zijn, als Thilde me niet den rug toekeert. Maar dan moet ook alles dadelijk beslist worden, en niet na lange morrelpartijen, die weer alles voor me zouden bederven.

Mevr.

Goed; en wat hebben we dan te doen?

Willem.

Haar vader eerlijk zeggen wat er gaande is, alleen onder die conditie Thilde's hand voor me vragen. Dan blijven we eerlijk, zooals ik eerlijk ben begonnen, eerlijk tegen betere belangen in. Moeder - vader - denk daar 's kalm over na.

Mevr.

(hem op het voorhoofd kussend)

We *zullen* nadenken, Willem -

(terwijl Willem naar den achtergrond treedt)

maar blijf bij ons - 't is nu alles weer goed.

Willem.

Alles weer goed!

(naar zijn vader wijzend, die zich van woede staat te verknijpen)

- maar zie vader dan toch 's!

(Hij treedt haastig van den achtergrond af, nog even verwilderd naar zijn vader omziende).

Zesde tooneel.

Van Helden, Mevr. van Helden, Corij.

Van Helden.
Vervloekte kwajongen!

Mevr.

(op vleierigen toon).

We zullen doen wat hij vraagt, is 't niet?

(terwijl de heer van Helden zwijgt)

manlief, toe, zeg ja!

Van Helden

(ongeduldig).

Och!

Mevr.
Denk toch 's even na. 't Gaat voor Willem op leven en dood. De eenige manier om er nog wat van terecht te brengen, wijst Willem ons aan. Daarom toe, 'k bid je er om - schrijf dien brief -

(na een pauze)

toe, uit liefde voor *mij - daarom* alleen.

Van Helden.
Nou, als je 't dan wilt - zal ik 't doen - maar alleen voor joù.

Mevr.

(hem een kus gevend).

Dank je! - dank je!

Van Helden.
Dan moet je Thilde ook even hier laten komen. 'k Wil haar eerst nog spreken.

Mevr.
Als je kalm wilt zijn, ja?

(na haar man nog even te hebben aangezien, gaat zij naar de deur links en roept om de deur)

Thilde!

(Thilde treedt van rechts op, met een brief in de hand).

Zevende tooneel.

Thilde, dezelfden.

Thilde.
Wat heeft u, mevrouw?

Mevr.
Meneer wou je nog even spreken, voordat we verder gingen.

Van Helden.
'k Wou je zeggen, Thilde, dat je optreden tegenover ons me bepaald heeft gegriefd.

Mevr.
Maar -

Thilde.
't Spijt me, meneer, maar u heeft daar niet de minste reden toe.

Van Helden.
Je durft zoo tegen mij te spreken?

Thilde.
Als waar is, wat 'k zeg? - Ja, zeker durf 'k dat.

Van Helden.
In *mijn* huis?

Thilde.
Daar ben 'k nu toch den langsten tijd geweest. 'k Krijg daar juist brieven van m'n vader en van 'n zekere donairière van Beukenhorst uit Utrecht. Mijn vader schijnt uit Londen aan haar geschreven te hebben, toen hij daar toevallig hoorde, dat z' een gezelschapsdame noodig had.

Mevr.
Zoo. En - wat schrijft die donairière.

Thilde.
Ze vraagt me, zoo gauw mogelijk over te komen.

Mevr.
Voor al-tijd?

Thilde.
Nee, mevrouw, voor een maand of vier, om eerst 's kennis te maken, voordat 'k daar definitief in betrekking kom.

Van Helden.
En je vader - wat schrijft die?

Thilde.
Dat 'k zoo gauw mogelijk aan dat verzoek moet voldoen, omdat de aanbieding van onzen kant is gekomen.

Mevr.
Maar dat doe je toch niet - onder deze omstandigheden.

Thilde.
Hoe kan 'k dat nu laten, mevrouw, als m'n vader dat absoluut wil.

Mevr.
Maar - wat moet er dan met Willem gebeuren, als je weg gaat!

Thilde.
't Is immers maar voor korten tijd. Mijn vader kan in dien tijd de noodige informaties nemen, en toestemming geven tot ons engagement. Dan ziet u me natuurlijk terstond weer hier.

Mevr.
En - als hij Willem 's geen acces geeft - hij 's heel streng, dat weten we.

Thilde.
Dan - zal 'k me houden aan wat hij wil, ook al breekt 't me voor m'n heele leven.

Mevr.
Dus je gaat - in elk geval.

Thilde.
Ja, mevrouw.

Van Helden.
Dan zeg ìk je om hier te blijven - uit naam van je vader, die niet weet hoe hier de omstandigheden zijn.

Thilde.
Daartoe heeft u niet het recht!

Van Helden.
Dat zal 'k je leeren!

Thilde.
U weet van drift niet meer wat u zegt!

Van Helden.
Dat kan wel zijn, maar ik *verbied* je om me

nog langer zoo tegen te spreken. Je toon hindert me meer dan 'k je zeggen kan.

Thilde.

Omdat men u hier altijd naar den mond heeft gepraat - niemand u ooit heeft durven zeggen waar 't op stond.

Van Helden.

(op Thilde toetredend, maar tegengehouden door zijn vrouw).

Zeg jij dat!

Mevr.

Thilde, in 's hemelsnaam, ga heen!

Thilde.

Nee, mevrouw, née! - 'k *wil* spreken!

Mevr.

Dan - Willem! -

(Willem komt gejaagd van den achtergrond op, en treedt op zijn vader toe).

Achtste tooneel.

Willem, dezelfden.

Willem.

(zijn vader strak in de oogen ziende).

U denkt dat 'k gek ben geworden - nu 'k op eens weer zoo voor u sta - daar 's misschien wel wat van aan!

Mevr.

(zich aan haar man vastklemmend).

Willem, 't *mag* tusschen je vader en jou niet tot 'n uitbarsting komen - dat *wil* 'k niet - dat *wil* 'k niet!

Willem.

Dat wòu 'k ook niet, moeder. Daarom ging 'k heen zoo net - maar onderweg gebeurde er iets, dat me tot spreken *dwingt.* 'k Heb haar teruggezien - mooi Klaartje! ha! ha!

Van Helden.

Ploert van 'n jongen, hou je...

Willem.

't Is *uw* schuld, ja, ja, *uw* schuld, dat 't zoover met me kwam. *U* hebt me overgehaald hier te blijven, *u* hadt moeten voorzien wat gebeuren zou, wat gebeuren *moest!*

Van Helden.

Hou je mond, of 'k jaag je uit mijn huis!

Willem.

Dat *wil* 'k niet, nooit! - 'k *Wil* zeggen, *alles*, 'k *wil* den laatsten droppel giftige waarheid uit me persen, die in me is. 'k Merk dat mijn kracht te kort is geschoten, 'k heb haar nog lief! - 'k heb haar nog lief!

Van Helden.

Vervloekt!

(tot zijn vrouw, die zich aan hem vastklemt)

laat me los, of...

Willem.

'k Heb haar nog lief!

Van Helden.

(zijn vrouw van zich afduwend, en Willem in

de borst grijpend).

Dan! -

Willem.

(zich losrukkend).

Vader!

Van Helden.

De deur uit, marsch!

(Hij vliegt opnieuw op Willem aan, die terugwijkt. Voordat hij bij Willem is gekomen, heeft Mevr. van Helden, van wie hij zich heeft losgerukt, zich opnieuw aan hem vastgeklemd, en hem tegengehouden. Corij doet hetzelfde bij Willem.)

Mevr.

Herman!

Corij.

Willem!

(Zij uiten tegelijkertijd dien kreet, op het oogenblik dat zij op den heer van Helden en Willem toesnellen. Deze blijven op de plaats staan, de eerste in een uitdagende houding, de tweede als ontnuchterd. Thilde is teruggeweken naar de deur links, waar ze zich aan vastklemt).

Mevr.

(op een stoel neervallend en schreiend haar gelaat in haar handen verbergend; na een korte pauze).

Moet dat nu tòch het einde zijn!

(*Wordt vervolgd.*)

EINDE VAN HET VIERDE BEDRIJF.

Magdalena aan 't kruis door Jeanne Reyneke van Stuwe.

Zijn bloed is op haar handen neer-geleekt, -
Zijn bloed, Zijn dierbaar bloed.... zoo wreed verspild!
Zij drukt haar mond er op, zij kust het wild,
En 't is haar, of haar hart van weedom breekt.

Haar stem krijt op, van 't hevigst leed door-trild,
Zij heft haar hoofd, tot wanhoops-wit verbleekt:
'O, Meester! Hoor, hoe Magdalena smeekt!'
Zijn mond blijft strak, Zijn lippen zijn verstild.

Zij stort, diep-knielend, aan Zijn voeten neer,
Wijl zij haar lijf dicht tegen 't kruis aan-wringt.
Verwilderd bonst zij 't voorhoofd, keer na keer,
Aan 't harde hout, een spitse splinter dringt
Zich in haar hand, zij voelt het niet..... haar Heer
Blijft, tot aan 't einde, door haar liefde omringd.

Geertje. Door J. de Meester.
Tweede Gedeelte.

IV (*Vervolg*).

De vreemdheid van een ijswagentje, wit, met goud, en rood gordijntje - poppedingetjes, zoo vreemd, wáárlijk vréémd in onze straten - schrikte haar van haar verbijstering los. Eensklaps wás het ding vlak vóór haar, dreigde 't witte hout hoog vóór haar, zag ze zich er tegen loopen..... Got! ze was op de brug over 't Steiger. - Daar hadt je de ouwe juffrouw Van Dam met kerkboek - 'Dag Juffrouw!' - Ze was bijna tege die ijsvent angeloope..... Wát 'n mense! - Hoogstraat! - Liep ze? Och já, ze liep goed, nou de Wagestraat maar door.

Got, et was, of ze d'r verstand kwijt was!

Hóe was ze 't huis uit gekomme? had Sefie d'r gezien? nee, ze was d'andere deur uit gegaan, de huistrap, en niemand had-t-er gezien.

Wát zei hij?..... Nou niet an denke! niet an denke, niet an dénke!

Zij versnelde haren gang.

- 'P'rdon!' Ja gut, da' kon ze niet helpe. Was dan óók wat uitgeweke vent! Hè, zoo vol hier. Zat ze maar erge's!

Hoe hád ze zoo stóm kunne zijn, gisteravent, om niet daa'lek te zien, dat die jonge-n-op Meneer leek. He gut, zoo as-t-ie z'n meisje-n-ankeek, toen ze opstonne..... Nìet an denke. Nee. Ze

most nou, wacht is.... Jee, waar had ze-n-et geld gelate? O, in d'r zak, gelukkig. De presentjes voor Truus en Jan niet vergete! Strakkies kon dat, as ze na de Koenderse ging.... Oom niet goed vinde dat ze ging? Ja, dáár had ze maling an. Gewoon zegge, as hij wat zei: - Oom hier ruik' et me te veel, van.... u weet wel..... Hèhèhè!..... Dús, Oom kon maar weinig hebbe. Waarom dan toch veel gedronke? Stakkerig was Oom in alles, altoos meedoen en niet kunne. Hoe wist Meneer dat, van Ooms drinke? Nou, as vrinde toch, natuurlek wel es same-n-uit gewees'. Meneer, ja, die zou, as-t-ie wou - natuurlek! Maar zoo iemand doet et niet.

..... Dat *Hij* zeker nóóit us in z'n leve gezete had, g e l u k k i g , zooas die jonge gisteravent. - Met de J u f f r o u w !!

- ‘'k W o u d a ' j i j .....’

Nìet an denke.

Daar hadt je nou al vier jonge pare die same na de kermis ginge. Ook vroeg t-er bij. Toch netjes. En kijk daar us hoe aardig, die twee moeders met al dat kleine grut. Waarom ging de Juffrouw nou niet us met Truus en Jan? Kan je begrijpe, veel te min voor zoo'n madam! Nou moest die arme *Troelala,* de *Truuzepop*, met Sefie uit. Zien 'n áárdig brosjetje voor d'r te vinde. Aardig dat Meneer ook zooveel meer van Truus hiel' as van Jan. Meestál vaders meer van de dochter. En Truus leek zoo sprékend op um. Zou 'n héél mooi meisje worde. As ze maar wat sterker wier. Had dat kwakkelige in d'r gestel van de moeder. Naar voor Meneer, zoo'n ziekeleke vrouw! Waarom had ie die genome? Nou natuurlek blijve hange, gedacht et zal wel gaan, hij eerzuchtig en zoo arm, en zij rijk. Met er geld em ingepalmd en nou ze-n-em had altoos s a r r e . Hè..... zoo'n geméén..... s p o o k , toch! 'n Man as Meneer, zóó goedhartig en zoo b r a a f , en die 't leve zuur te make, om..... om niks! As ze niet van um hield, waarom dan zoo d'r best gedaan om um te krijge? Bang dat ze nóóit 'n man zou krijge. Ja nou, dá' was te begrijpe. Zoo'n afzichtelek gezich'! Dát was 't zeker - sjalezie! Jeloersch omdat Meneer zoo knap was en

zij zelf zoo leelek! Nou maar, da' was dan 'n rede, om des te liever te zijn voor d'r man! Nee, et zat em in d'r aard, nét zoo'n lage, gemeene aard as d'r moeder, ook zoo'n *feeks*, - had in die jeneverkroeg moete blìjve..... En nou juist 'n man as *Hij*, die zoo'n behoefte had an liefde - dat zág je, as ie was met Truus.....

Geertje voelde dat zij moe, te zwák was, om te kúnnen schreien. De regen had verfrissching gebracht: zij voelde zich bleek-en-mager-zijn onder de windslieren aan de Schie. Zij voelde een wanhoop haar lichaam bevangen, zoodat het loopen haar te veel werd, alle doen.

Zij drong zich voort, met doode beenen, een lichaam, mager, toch zoo zwaar, over de hobbeling der keien, tot de norschigtrieste straat, stofferig alweer, vuil-nieuw, waar Oom woonde.

Ze vond het erg naar, Tante weer te zullen hooren, Oom terug te zien, maar het moest nu, en alles was naar - en zij schrikte, als van iets teleurstellends, toen de huisdeur bleek gesloten. Niet onmiddellijk zag ze, van binnen onderaan tegen het glas geplakt, het papiertje, waarop Oom had geschreven, dat de sleutel ‘aan den overkant’ was. Dus moest ze nu weer naar die kroeg! Oom was groot met zukke mense!.....

Als radeloos opeens was zij, zoo als de huisdeur onder haar boos gewring en gedruk, rinkelend bij den plotsen smakgang, had toegegeven, door de wrange benauwdheid geloopen, tot de keuken, toen terug, tot den drempel van den winkel, als beschaamd om zich nu weder buiten te toonen. Maar de huisdeur stond nog open. Open láten kon z'em niet.

Wat er in huis verder open te zetten viel, wás open. Ook het tuimelraam boven de winkeldeur. Breng maar 's lucht in zoo een stank!

Nadat ze de huisdeur had gesloten, weer met den sleutel, nijdig-sekuur, wòu ze zien, wàt met de bedstee..... Als een bang kind zoo voorzichtig opende zij de eene deur, bonsde daa'-

lijk em weer toe. Niks daar nog in schoongemaakt! hoe was 't nou toch mogelek, dat Tante dan kon uitgaan! Waar zoue ze nou weer heenzijn? Hàd ze-n-'et toch maar gevraagd, hierover, 't leek wel gek, maar dan wis' ze 't nou..... Zeker same-n-uit om geld! Ja, daar hadt je 't, dat most et weze!

Zou zij de bedstee schoonmake? Iechut, niks geen lust in. Tante zou 't misschien verwachte, wetend dat zij eerder thuis kwam..... Zòu ze.....?

Ze had de hand al aan den deurknop. Ze vond het náár het niet te doen. Maar voor den afkeer van den stank zakte haar wil weg. Ze vòelde den aandrang langs haar borst afzakken; toen lag er opeens een gewicht op haar schouders, ze moest de borst krommen, ze ademde in kleine zuchtjes, en langs den muur tastend, als een zieke, sleepte ze zich naar het keukentje, waar ook nog alles was als straks, viel er neder op het veldbed, de beenen buiten bed op den grond, de romp schuin over 't bed gestrekt.

Hè, ze was zoo moe, zóó moe. Ze hoorde een balein in 'r beste lijf kraken, maar ze was zóó moe, zóó 'n slaap! Toch niks lekker, in dit bed. En die warmte hier, die stank. Altijd toch die nare gootsteen. Tante 't kraantje toegedraaid. Zuinig op 'n beetje water. Dat niks kost! Dáárop wél zuinig!..... Hè è - zóó, nu lag ze beter..... Zonde van 'r beste jurk. Toch bedorve, gisteravent, van die akelige regen.....

D'eene knie omhoog getrokken, 't been in bijna rechten hoek, lag ze plat nu op den rug, d'armen wijduit tot een kruis.

En op eenmaal was het vreemd - vòelde zij weer..... aan haar hand - nét als straks - dien záchten drúk.....

- *'k Wou da'jij.....*

O Got, o Got! Ze hoort de stem, ze ziet *Hem* zitten.....

Met een ruk gooit ze zich om, beide beenen nu ook 't bed op, ze voelt dat d'r japon ergens haakt, ze hoort het scheuren, en dat doet er, 't dóet plezier, álles zou ze willen scheuren, willen tràppen!..... God nog toe..... Niet an denke, niet

an dènke..... Hier die hand, hè ja, zoo, knijpe..... En 'r hoofd diep weg in 't kussen.....

.... Wás daar iemand, klopte'ze? Héére, Tant-en-Oom terug!..... Cho, wat zag z'er uit! De'r haar! En d'r jurk zoo erg verkreukeld!..... - 'Ja!'..... Got, ze kon toch zoo niet gaan!..... Effe nog..... Och jee, geen borstel! Nou dan, zóó..... Maar viel daar ie's? O, 'n gulde. Jee ja! 't geld, had ze zoo, los, in d'r zak..... Straks wel vinde.

- Ja! Ik kòm!

Van binnen ging de deur gemakkelijker open dan van buiten. Het slot knerste, een ruk.....

- Nee!

En met 'r voet, 'r heele lijf, vooroverbuigend, toen ópdringend, hield ze tegen.

Gerrit was daar! hij wou binnen! had zijn eene voet al binnen, 't lichaam vulde al de ruimte. En als stond hij haar naar 't leven, was zij fel op haar verweer, door een doodsschrik opgezweept. Achter hem, dáár, in de straat, zag ze menschen, zag een juffrouw die ze kende met een emmer warrem water, meisjes gingen ook voorbij, één bleef kijken, liep nu door..... alles zag ze, met bewustheid, doch het strìemde 'r onrust aan: nog getuigen van haar schande.....

- Wâet hebbe me nau an de hand? lijzigde haar vijand.

- La'los! Ga weg! huilschokte haar stem terug.

- Maid wäet is-t-er, bai je gek?

Doch hij had zijn voet weggetrokken, hij wàs achteruit geweken, en zij bònsde dicht de deur. Er rinkelde iets, het viel, kapot? o, et was dat kettinkje.....

Weg!

Maar....

Had ze niet dwaas gedaan?! Wat zou Tante dáár van zegge!.... Nee! ze had niet anders gekùnd! Zóó'n gemeenert, alleen mee in huis. O, ze zou et em wel zegge, liet-ie maar es durve beginne, dan zou Tante-n-alles wete, en as Tante z'n partij trok, nou, dan kwam ze nóóit weer hier. Net zoo lief bleef ze 's Zondags

thuis..... Groova..... Ja, as die et hoorde! Ja, dan moest ze alles schrijve, hoorde Groova van de kermis, dat zij 's nachts mee uit geweest..... en as Groova àlles wist, alles hoe et was en ging hier, dan moch ze zeker nie' langer in Rotterdam blijve..... En 't zou Groova zoo'n verdriet doen..... Beter maar geen ruzie make..... Hè, ze moest zich nou wat wassche..... Tante, nou ja, as die kwam.....

In het keukentje deed ze haar japon uit. - Gorrie, wat 'n winkelhaak!

En zoodra ze zich ontkleed voelde: - als ze dat eens zei, dat ze net bezig was geweest zich wat op te knappen, en daarom Gerrit niet had willen binnenlaten.

- 'k Doch dat u et was, anders ha'k nie' opegedaan ook!

Ze zei het jokkentje al vooruit hardop, en hier moest ze in d'r eigen toch om lachen. As j'altijd oprecht wou zijn, 't kòn niet, 't was onmogelek

Toen bedacht ze, dat ze nu toch nog wel gauw de bedstee kon doen, alles 'r es flink schoonmaken, dan was Tante zéker in 'n goeie hum.

Eerst zocht ze nog haar geld bijeen - negen gulden maar - o ja, een had ze d'r laten vallen, nou, die kreeg ze wel terug, haha, dáár hoefde ze niet bang voor te zijn!.....

Ze was nog bezig, toen Oom en Tante kwamen. Bij het opendoen riep ze: ‘effe wachte’, en toen, dat alleen Tante in de kamer mocht komen. ‘Maid wa' bai je nau begonne!’ Tante vond het blijkbaar prettig. Zij, door plotsen drang gedreven, volgde Tante in de keuken; Tante had vleesch meegebracht, blijkbaar had ze geld gevonden; maar toch volgde zij haar drang.

- Tante! voordat Oom et ziet!

En gauw stopte ze Tante de twee rijksdaalders in de hand.

Tante wou niet, 't zou niet wezen, maar ze nam ten slotte aan.

Daarna maakten ze samen gauw verder de kamer aan kant, terwijl in het keukentje een kliek van den vorigen dag op het

vuur stond, waar ze de karbonnades bij eten zouden, die Tante had meegebracht.

- 'k Dach' da' Gerrit nog zou komme, zei Tante plotseling onder 't werk.

Toen zij - zei ze 't wel natuurlek?

- Gerrit is d'r al gewees', maar ik heb um weggestuurd, 'k kon um zóó niet binnelate.....

En brutaal keek ze Tante aan.

- Nau, dan komp ie straks nog wel, onverschilligde Tante, en veegde rustig voort.

Geertje was nu ook weer rustig.

Ze wist niet meer: zóu ze naar Koenders of niet?.....

Gerrit was nog niet gekomen.

Tante had ‘voor geen geld’ willen hebben, dat Geertje haar nu ook nog hielp met het aan kant brengen van het eetgerei, en zij stond met Oom te praten, die, vadsig na het maal, zich een stoel had gezet op straat, vóór het winkelraam. Om de warmte had hij zijn jas uitgelaten, maar in zijn - eenige - Engelsch hemd zag hij er weer ‘wel as 'n heer uit’, bekende Geertje zichzelve. Kalm daar leunend tegen den deurpost, dacht ze ook nog eens aan straks..... Ja, ze was te gauw geweest! Maar 't was niks, ze zou zich redden!

- Zeg, Geer, begon Oom op zijn vriendelijksten toon van verstandhouding, zeit Heins jou nog wel is wat van z'n planne met et weekblad?

- Mijn? nee! hoe komp u daaran?

- Nou, hij zal d'r toch wel is met iemand over spreke. Je kon d'r toevallig bij zijn gewees..... Zie je, ìk vertròuw um niet, 'k weet niet zeker wàt ie wil, maar dat-t-er wat broeit, staat vast.

- Heb u daarom an Groo'va geschreve?

- Groo'va?

- Ja, u gaat-t-er ommers heen, te minste, Groo'va schreef....

- He't-ie jou daarvan geschreve?! Wat schreef-t-ie?

Geertje tastte al naar den brief. Maar hij was niet in haar

zak..... Jee, ze had 'm thuis gelate, op 'r tafel late legge..... as de Juffrouw.... of Sefie..... Gelukkig, dat-t-er nèt dat zinnetje-n-in sting, dat et haar thuis goed beviel!

- 'k Heb de brief niet in me zak. Groo'va schreef alleen, dat-ie u verwachtte.

- Ja, ik moet er maar is heen. Zie je kind, et is van 'n te groot belang voor ons. 't Plan, je weet et, is van mijn. As Heins 'n eerleke kerel was.....

- En Meneer is toch uw vriend!

- Nou ja, vrind, of geen vrind, maar ik ben niet zéker van em! As-t-ie ons belaazre kan, houdt-ie mijn en Maandag d'r buite.....

- En u heb me zelf verteld, dat Meneer altoos gezeid het: 'k wil et doen, maar eerst wat geld.

- Ja, maar dat geld hei je zóó ma'r niet bij mekaar! En nou bèn 'k zoo bang, dat hij ondertusse stiekem z'n gang gaat en de zaak alleenig klaar speelt.

- As hij ook et geld kan vinde, dacht Geertje, maar ze zei maar niets meer. Oom toch altoos met z'n p l a n ! Net of 'n ander zoo ie's ook niet had kunne bedenke! Mos' je net bij Meneer weze! Had ommers áltoos wat nieuws an 't hoofd! Hè, zoo'n stakker toch, die Oom! Maalde nou maar van dat P l a n . En liet zoo z'n z a a k verloope.....

Plotseling zei ze, dat zij ‘nou maar is ging’. Zij moest nog 'n boodschap doen, en ze moest noodzakelijk is naar Juffrouw Koenders toe.....

- Gut! die mense, smaalde Oom.

Oom scheen verwonderd, en ook Tante keek niet meer zoo vriendelijk als straks, maar zij dee' lekker of ze niks merkte, ze vroeg of ze dan ‘tege de avent nog is terug mocht komme’, en haastte zich weg.

Nou liep ze Gerrit meteen mis!

(*Wordt vervolgd.*)

Ondergang. Door Jeanne Reyneke van Stuwe.

Lina zette het kleine, groen-geverfde linnenbakje op een stoel, en opende haar kastje, om er haar schoone goed in te bergen. Stuk voor stuk keek ze na, of er ook iets versteld worden moest, en schikte netjes de blanke stapeltjes, die de bovenste twee planken vulden. Alleen haar kousen moest ze stoppen, en een stukje zetten in een schort, anders was alles gelukkig nogal heel gebleven. Ze trok de lade open, en legde er de twee mutsen in, toen nam ze uit een doos een stuk kokoszeep, deed het witte en het zilver-papier er af, en verving met dit harde, vierkante stuk het bijna opgewasschen, platte zeepkorstje, dat ze op Kato's bakje legde. Kato zei altijd: ‘Geef mijn de stukkies, die je niemeer gebruikt?’ omdat ze te lui of te vergeetachtig was, om zelf zeep te koopen. Dan nam ze maar wat groene zeep van beneden mee, of ze gebruikte de oude stukjes van Lina, nu, ze moest 't maar weten. Maar erg frisch en zindelijk was 't niet. Toen ze pas hier in dienst kwam, was 't nog veel erger, toen had Lina 't erg naar en vervelend gevonden, dat ze samen een kamertje hadden, maar sinds was Kato al heel veel verbeterd. Ze haalde nù tenminste behoorlijk haar bed af, en dekte het niet maar zoowat toe, en liet ook niet meer zoo erg haar kleeren slingeren, ofschoon 't nog niet heelemaal was, zooals 't moest. Daar lag nog d'r goeie hoed, zoo maar in 't stof, al twee dagen; Lina kon 't niet meer aanzien, 't fluweel was grijzig,

als ze er tegen tikte, vlogen de stofjes er af. Ze zou hem maar in Kato's kastje bergen, wat had je d'r aan, je goeie goed zoo te verslonzen? Aan die Kato was niets besteed. Hè, wat een rommel, rokken tusschen nachtjaponnen, een japonlijf onder een stapel schorten, kijk die muts eens worden verdrukt! en de odeur, die uit een omgevallen kruikje liep, vlekte een witzijden ceintuur. Lina raapte het kruikje op, en rook er aan. Meiklokjes, Kato kocht altijd van die dubbeltjes-dingen, eigenlijk niets fatsoenlijk je zoo te begeuren, maar zij moest 't maar weten. Lina deed het kastje weer dicht; ze zou Kato toch eens zeggen, het op te redderen.

Er was wel niet veel ruimte in 't kamertje, met de twee bedden, de twee kastjes, de twee waschtafeltjes, maar 't was er toch gezellig. Aan de witte muren had Kato reclame-plaatjes gehangen en oude papieren waaiers van mevrouw, en een gekleurde prent, premie bij een zes-cents-afleveringen-werk, voorstellende: Nero bij den brand van Rome, en van Lina was er een spiegeltje, en een houten klokje, dat niet meer liep, en een scheurkalender.

Lina schoof het raam op, en leunde er uit. Ver zag ze, over den tuin, de nog onbebouwde landen, daarachter, liggen in zomerschijn. Op het zachte, malsche groen van de weide kwamen heftig de kleuren uit van wit-geschorte, rood-gekielde, spelende kinderen, en den zwarten, glanzigen vorm van een grazend, staart-zwaaiend paard. De kinderen begonnen het paard te jagen, met steentjes te gooien, totdat het woest galoppeeren ging, met hoog-geheven hoofd, en sterk-slaande beenen. Toen renden de kinderen luidschreeuwend weg, en het paard hervatte het grazen.

Lina peinsde. Ze had het hier goed, ze was hier heelemaal en met alles tevreden, waarom zou ze dan zoeken naar een verandering? Ze was bang een beslissing te nemen, omdat die onherroepelijk en voor altijd zou zijn. Waarom zou ze 't ook doen? Wat was er vóór? Hield ze soms veel van Jan? Ze wìst wel van niet. En toch, hij was 'n beste jongen, goedhartig, degelijk, ze zou 't goed bij 'm hebben. En ook, hij verdiende

flink, vijftien gulden, als werkman aan 't gasfabriek. *Zij* zou niets anders meebrengen dan d'r kleeren, d'r kastje en d'r naaimessien, maar ze was knap en helder en niet lui, ze zou z'n boeltje wel goed in orde houen. Maar toch, hier weg-gaan, weg van meneer en mevrouw, die zoo best voor haar waren, weg van de kinderen, waarvan ze zoo hield, weg uit dit prettige huis. waar alles zoo netjes en ordelijk en geregeld was, ze kon het haast niet. Ze had mevrovw om raad gevraagd, maar mevrouw had geen raad willen geven. ‘'k Laat je heelemaal vrij, Lina’, had ze gezegd. ‘Je weet, wat 't voor me zijn zal, je te moeten missen, en dat 'k niet licht 'n ander vinden zal, die jou kan vervangen, maar in geen enkel opzicht wil 'k je geluk in de weg staan, Je moet zelf 'n besluit nemen, ik laat je heelemaal vrij’.

Wat moest ze doen?

Trui had 't haar sterk afgeraden, en een heel verhaal gedaan, hoe zij, in haar jeugd, óók niet had willen trouwen, en dat ze d'r nooit berouw van had gehad. ‘'k Diende’, zei ze, ‘bij 'n femilie, van Galen hiette die, en de koetsier die wou me hebbe, en dan hadde we bove de stal kenne wone, vier kamers, en vrij brand, 't kooitje was klaar, maar 't vogeltje wou d'r niet in. Nee, zei 'k, ik pas d'rvoor, wat heb 'k me voor 'n vreemde vent af te slove, ik blijf bij m'n eige, en zorg voor m'n eige, en 'k heb niks en niemand van noo. En toen is-t-ie met 'n ander getrouwd, maar laat die twee jaar later weduw worde, en met twee kindere blijve zitte, en toch weer uit werke motte? En wat had ze toe? Nee, ik blijf d'r maar bij: die trouwt, die doet goed, maar die niet trouwt, die doet beter’.

Kato was van een andere meening.

- Altijd werke en zwoege en ploetere voor andere, en nooit niks hebbe voor je zelf, dat 's toch ook niet je ware, zei ze. Ik zou 't alderliefst me beene onder me eigen tafel wille steke, en as d'r 'n fesoenlijke jonge om me komp, dan zegt Kato ja. Maar Lina moet 't zelf maar weten.

Ja, Lina moest zelf maar weten: maar ze wist 't niet, dat was

't nu juist. Ze geloofde toch eigelijk maar, dat ze neen zeggen zou. Ze kon ook nog best wat wachten, voor trouwen was het altijd nog vroeg genoeg. Ze kende 'm ook nog maar zoo weinig. Met 'm loopen, en avondjes uitgaan, meestal met anderen d'rbij, wat kwam ze zoo van 'm te weten? En dan, als ze trouwden, zou ze 'm dan niet moeten vertellen van d'r ouwers en d'r vroeger thuis, waar ze zich zoo afschuwelijk voor schaamde? Zonder het zich bewust te maken, was deze vrees eigenlijk de diepere reden van Lina's aarzeling. Jan vond haar zoo frisch, zoo fesoenlijk, zoo net, kon ze 'm dan zeggen, dat ze kwam uit zoo'n ellendige boel?..... bah! ze zou nog liever!

De zolderdeur werd open-gedaan; Kato's stem riep naar boven:

- Zeg! Ben je daar? 't Is half vierd Mot je de kindere niet hale?

God! Was 't al zóó laat? Dan mocht ze zich wel haasten, ze zou toch nog hard moeten loopen.....

Lina bracht Bertje en Elisabeth naar bed. Bertje, al uitgekleed, lag op zijn knieën aan het voeteneind, en stak zijn armen door de tralies, om Lina te pakken, als die voorbij-kwam. Maar Lina ontweek hem, ze had nu geen tijd om te stoeien, straks kwam er visite in de keuken, Jetje de Vries en Jans van Alfen, en dan wou ze beneden wezen. Ze borstelde en vlocht Betsy's lange haren, en liet Bertje maar schreeuwen.

- Lìna! Kom 's hier, Lina!
- Direk, hoor, 'k heb geen zeve hande. Trek zelf je kousjes maar uit.
- Ik ben 'n clown! riep Bertje. Kijk, Lina! Kijk! Kijk dan toch! Lina!!
- Ja, jawel, mooi, prachtig, hoor! zei Lina met een vluchtigen blik op het lenige lichaampje, dat zich in bochten wrong en spartelde met hoog-opgestoken beenen. Ze maakte Betsy's nachtjaponnetje vast, terwijl het kind haar broertje toeriep: ‘Ga nou 's op je handen staan!’

Bertje probeerde het, maar buitelde over het hoofd, en toen Lina naderbij kwam, greep hij haar zoo wild, dat hij een eind strook van haar schort af scheurde.

- Wat doe je daar! riep Lina boos. Nare jongen! Me mooiste schort! Wat ben je toch altijd wild! Hè!

Bertje trok een armezondaarsgezicht, en toen Lina dat zag, begon zij te lachen, en vergaf hem maar, 't was nu toch gebeurd. ‘Pas op, als je weer zoo iets doet!’ dreigde ze nog, maar gaf toch tevens de verzekering, dat ze niet kwaad meer was.

Gauw naar boven, om een andere schort aan te doen, want er was al gebeld. En tegelijk met de anderen bereikte ze de keuken.

Het theeblaadje met de witte kopjes stond klaar, daar naast een rood trommeltje met koloniaaltjes. Lina zou thee-schenken, dat deed ze altijd, omdat Trui er niet van hield en Kato er te lui voor was.

Jetje de Vries zat al. Genoegelijk bloosde haar bolrond gelaat onder de, in het midden gescheiden, natuurlijk-golvende rosblonde haren. Jans van Alfen had zwarte kroesponnie, en een bleek, bloedarmoedig stadsmeidengezicht. Met afgunst keek ze naar Jet's gladloopende golfjes, en zei:

- Hoe krijg je dat zoo! Zeker doe je d'r veel vet in, hè? Ik krul me hare altijd op haarspelde, maar geve doet 't nie veel.

- 'k Doet er nooit niks anders an as water, zei Jetje, as kind ha'k 'n heele krullebol.

- Hou je van klonejale? vroeg Kato.

- Nee, meer van grinnediere, 'n jager is ook goed.

- Ach, meid! koekies bedoel 'k!

Trui zat, met haar voeten op een stoof, te breien, het zwarte sajet-kluwen bewoog zich regelmatig in het bruin-houten tobbetje. Ze schoof haar kopje naar Lina toe.

- Geef mijn d'r nog een, zei ze.

Kato vroeg aan Jetje, of ze een vrijer had.

- O, jee, al vijf jare.

- Wat voert ie uit?

- Tuinman is-tie, maar ie verdient nog niet genoeg om te trouwe.

- Zoo is 't ook met de mijne, zei Jans. We zijn nou an 't potte.

- Gloof d'r niet, hoor! zei Kato. Ze het er geen eens een.

- Nou! jouw schele jonge kan mijn gestole worde!

- Had jij 'm maar!

- Zóó ben d'r meer as genog te krijge! Maar ik zou je danke!

- Lina, *die* staat al op trouwe! zei Jetje.

- Bè-je, zei Lina.

- La-we nou 's van wat anders prate as van trouwe! zei Trui, en schoof haar kopje bij. Geef mijn d'r nog een.

- D'r is nie meer, zei Lina, de trekpot omkeerende, en de laatste druppeltjes in Trui's kopje latende vallen.

- Wat krijge we? vroeg Jans, en ging naar het fornuis, waarop een groote, wit-porceleinen ketel stond. En ze trok het papiertje, dat in de tuit stak, er uit, en rook. Sjokela!

- Van koekies, zei Kato. Kè je die? Niet van poeier. Mevrouw het er zes gegeve, van die platte, ronde, da's veel lekkerder as van poeier.

Lina ging onder den gootsteen de kopjes omwasschen, Kato droogde af, en Jans deed met gedempte stem een verhaal van een voorval uit haar vorigen dienst, waar Jetje met open mond naar zat te luisteren. Trui hield niet van dergelijke conversatie.

- Altijd dat schelde... 't binne toch maar je meerdere, en je mot d'r van ete.

- Nou ja! die fijne kles van jou! Jij had 't maar 's motte beleve! Denk ie, dat ik me laat trappe? Zoo bè-jij meschien, maar ik niet!

Jetje verbaasde zich over Jans' brutaal optreden tegen de bejaarde Trui.

- Ze trappe mijn niet, en ze hebbe mijn nog nooit niet getrapt, zei Trui met scherpe kalmte. Want ik heb me altijd netjes gehouwe, en me daar best bij bevonde.

- Hou ik me soms nie netjes? riep Jans, en werd rood.

- Stil maar! zei Kato. Daar hebbie sjokela. Wees nou maar zoet. Je mot ook altijd kibbele.

Nijdig slurpte Jans haar wasemend kopje leeg, en haar gezicht veranderde eerst eenigszins. toen de vroolijke Kato een geënthousiasmeerd verslag deed van een danshuis, waar ze met haar vrijer was geweest.

Boven het roezig, rumoerig gepraat klonk nu en dan een luide lachtoon uit, waarop Trui dan waarschuwend ssst'te. Jans, Kato, Lina en Jetje lagen met haar elbogen op de tafel, en koutten genoegelijk over mevrouwen, kleeren en vrijers. Trui breide, en schoof van tijd tot tijd haar kopje bij.

Het sloeg tien uur.

- Tjee! zei Jans, zóó laat al? Geef mijn nog 'n tikkie, dan gaan 'k.

- Mot je al weg? zei Lina. Ja, hé, om half elf mot je binne weze. Ze schonk Jans' kopje nog eens vol, en vroeg aan Jetje: Jij ook nog?

Jetje dronk op, wat er nog in haar kopje was, en keerde het toen om op het schoteltje.

- Nee, zei ze, dankie, 'k het heusch genogt, je wor d'r zoo warm van.

- Nou, salu! zei Jans. Jetje, mot 'k je thuis brenge?

- Asseblief.

- Nou, 'k zel dan maar 's goed op je weze.

Lina en Kato gingen mee naar de voordeur. En terwijl Kato op de stoep nog gekheid stond te maken, haalde Lina een briefkaart uit de bus, die er juist was ingestoken. O, voor háár. Zeker vragen om geld. Maar meer geven deed ze niet. Zonder naar de keuken te gaan. las ze, bij het licht van de gang-lantaarn, de groote, grove, ongelijke letters, in de hand van haar broer.

Lina asdat moeder gefalle is van de trappe en ziek legt zoo vrage wij u om over te komme.

Aert.

Het duizelde haar. De briefkaart viel uit haar hand. En moment bleef zij roerloos staan. Komen! Háár vragen om te komen! Hoe durfden ze! Hoe durfden ze dat te doen! Aan haar, die gezegd had, dat ze haar nooit terug zouden zien! Deed ze soms niet genoeg? Gaf ze niet al, wat ze over had? Komen! Komen! Neen! Ze wou niet!

In haar smartelijken schrik dacht zij alleen aan zichzelf. Het ongeluk van een moeder, die zij niet liefhad, en die zij in negen jaar niet had gezien, waar zij zelfs zoo min mogelijk aan had gedacht, roerde haar niet. Ze voelde in dit oogenblik geen me delijden, alleen angst en smart om zichzelf. Dáár weer heengaan? ze kon niet, ze kón niet! Ze zou mevrouw maar wat voorschot vragen, en dat erheen zenden. Om geld zou 't toch wel te doen zijn. Maar ze vroegen haar zoo bepaald te komen... Als moeder eens ernstig ziek was... Als 't *niet* erg was, hadden ze 't haar niet geschreven, en haar tenminste niet gevraagd te komen, ze waren daar ook niet op haar gesteld... Moest ze niet gaan, mòest ze eigenlijk niet gaan? Haar plichtsgevoel begon haar natuurlijke zelfzucht te verdringen. Ja, ze begreep wel, dat ze toch tot gaan zou moeten besluiten. Mevrouw zou 't óók wel vinden. Maar dan heel kort, zoo kort als mogelijk was, twee, drie dagen op zijn hoogst. Ze moest er niet aan denken, wat haar misschien daar wachten zou, dan maakte ze 't maar noodeloos erger. Ze bukte, raapte de briefkaart op, en stak die in haar zak.

O, 't was toch wel verschrikkelijk!

Trui zat nog te breien; den chocolade ketel had zij in haar kopje leeg-geschonken, en dien toen vol water in den gootsteen gezet.

- Me moeder is ziek, 'k krijg daar zoo net bericht, zei Lina.

- Zoo? vroeg Trui, met haar droge stem. Erg?

- Dat weet 'k niet. Z'is van de trappe gefalle, schrijft me broer. En nou wille ze, da'k over zel komme.

- Zoo, zoo, zei Trui, ja, je ken gauw wat krijge.

- Nou, besjoer!

- Dá-àg!

De voordeur sloeg dicht. Kato kwam de keuken in. Trui keek op en zei:

- Wat schreeuw je toch altijd an de deur! Da's niks nie fesoenlijk!

- Nou ja, zei Kato. En Lina aankijkende: Wat kijk jij ineens sip? Het Trui jou ook brommes gegeve?

- Me moeder is ziek, zei Lina weer.

- Gut, hoe naar, zeg! Hè-je-n-'n brief?

- Nee, maar 'n briefkaart. Me broer schreef, ze was van de trappe gevalle.

Kato maakte een verbaasd-medelijdend tong-geluid, en schudde het hoofd.

- 't Is je toch wat! En zoo ineene! Hoe zou dat gekomme zijn?

- Weet ik 't? zei Lina ongeduldig. 'k Weet d'r niks van. Maar ze vrage me, om over te komme.

- En dat doe je?

- As mevrouw zegt, da'k ken gaan...

Inwendig hoopte Lina, dat mevrouw bezwaren maken zou. Maar ze wist wel, dat mevrouw eerder alles voor haar schikken zou, dan haar verhinderen te gaan.

Lina klopte aan de deur der huiskamer, en vroeg of ze mevrouw even iets zou mogen vragen.

- Zeker, zei mevrouw. Wat zie je d'r neerslachtig uit! Wat is er?

Lina gaf haar de briefkaart te lezen.

Mevrouw hield de briefkaart in haar hand, en bleef er op turen, terwijl zij nadacht.

- Ja, zei ze toen, natuurlijk moet je gaan, Lina! Dat wil je zelf zeker ook?

Man, Lina d'r moeder is ziek geworden, zei ze, en reikte hem de briefkaart.

'k Kan wel begrijpen, dat je d'r tegen opziet, maar 't moet toch niewaar? Zoodra je gemist kan worden, kom je maar dadelijk terug.

- As u 't kan schikke, zei Lina.

- Dat moet dan maar. Kato kan de kinderen halen en brengen, en ikzelf hou me dan maar wat met ze bezig..... Dat zal wel gaan, wat moet, dat moet. En als je *niet* ging, Lina, zou je d'r misschien later spijt van hebben. Man, wil jij de treinen 's na-kijken? Lina moet morgen maar vóór twaalven gaan.

- Geef me 't spoorboekje maar even, 't ligt daar, op 't kastje.

Lina vond het boekje, en bracht het aan meneer. Ze bleef staan wachten, terwijl hij er in bladerde, en aldoor dacht ze: beroerd.... ellendig, dat 'k mot gaan.... hoefde 'k maar niet.....

- D'r gaat d'r een om 9.32 spoortijd hier vandaan, en die komt in den Haag..... 11.9, dat is één minuut vóór half twaalf. Is die goed?

- Ja, zei mevrouw, die is goed. En, Lina, misschien heb je wel wat geld noodig?

Lina kreeg een kleur.

- Ja, mevrouw, assublief, zei ze. Want van haar huur had ze niet veel meer dan een paar dubbeltjes over; tien gulden had ze, zooals altijd aan haar moeder gestuurd, en dan de maandelijksche vijf gulden op afbetaling van haar naaimachine dat was ook al vijftien, en dan haar nieuwe zakdoeken....

- Laten we je maar tien gulden geven, zei mevrouw, dat vinden we dan later wel, en Lina zei:

- Dank u vrindelik.

- Denk d'r om, dat je in Rotterdam moet overstappen, zei meneer. Je moet maar telkens vragen aan de conducteur, die helpt je wel terecht.

Lina bedankte nog eens, wenschte goedennacht, en ging weg.

Wat waren die menschen toch lief voor haar..... Overal je mee helpen, altijd je raad geven..... Hè, God! dat ze nu naar huis toe moest!

Kato liep de trap al op met het lampje, Lina volgde haar.

- Ga je nou? vroeg Kato.

- Ja, morgenochend..... ochgut!

- Ja, da'je nou zit in zak en asch, dat begrijp 'k, zei Kato. Verheel, dat *mijn* moeder zoo ies overkomme most! 'k Ril as 'k d'ran denk! En van de trappe valle, da'ken zoo gevaarlik weze! Gossie nog toe, as ze op d'r rug of d'r hoof terech is gekomme, nou! Ik zou d'r nie zoo gerust op weze!

Lina kleedde zich haastig uit. Ze wou zoo gauw mogelijk in slaap zien te komen. Ze antwoordde niet op Kato's gepraat, ze luisterde er nauwelijks naar.

- 'n Tante van me, die had 'n kennis, ging Kato weer voort, en die d'r zuster is ook 's van de trappe gevalle, maar die was dalek hardstikke dood. En de man van de kolewinkel hier op de hoek, die zou op de Nieuwe Have kooks komme brenge, en die moste worde opgehesche, begrijp ie? Nou, en net wil die 't ketrol in orde make, of daar valt ie naar beneje, vier ribbe het ie gebroke. Maar die is nou weer beter, 't is voor twee jaar gebeurd. As jouw moeder nou maar niet hoog is gevalle..... Wone jullie hoog?

- Nee, zei Lina, om er van af te zijn, ofschoon ze er niets van wist, en trok haar nachtjak aan.

- Dan zel 't misschien nog wel schikke..... Gut, bè-jij al klaar? Ik nog niet.

- Maak dan wat voort, da't licht uit ken, zei Lina. 'k Mot morge vroeg op, en ze stapte in bed. Goeiennacht.

- Wat bè-je kortaf, zei Kato. Je ben zeker zoo ongerust? Nou, nacht!

Lina had zich omgedraaid naar den muur, om zich te houden, alsof ze dadelijk was ingeslapen. Maar van ingehouden zenuwachtigheid klopte haar bloed zoo heftig, dat haar hoofd bonsde en haar ooren suisden. Van slapen zou wel niet veel komen vooreerst! Wat kon er toch onverwachts iets gebeuren..... Waar ze ooit aan had gedacht, niet, dat ze nog eens naar huis zou moeten..... De mogelijkheid, dat ze een van allen daar eens ziek zouden worden, kwam nooit in haar op. Och,

ze voelde ook zoo weinig hartelijkheid voor haar familie.

Aan beide kanten waren ze even onverschillig voor elkaar. Zelfs toen haar vader gestorven was, had zij, noch haar moeder 't noodig gevonden, dat ze overkwam. Alles was buiten haar om gebeurd, en dat vond ze heel best. Alleen hadden ze haar, nog wat meer dan anders, lastig gevallen om geld, Dat zou nu natuurlijk ook de eerste vraag wel zijn. Hoeveel zou ze overhouden van die tien gulden, als de reis er af was? Ze moest zich maar niet te royaal toonen, daar maakten ze misbruik van. En schatten verdiende ze niet, als ze dàt dachten! Ze gaf toch al meer dan genoeg. O, jeminee, wat had ze er niet voor over, als ze maar niet behoefde te gaan. Ze vond 't toch zóó verschrikkelijk! Wat wilden ze toch van haar! Zou moeder nu wel zoo erg wezen? Ze kon haar zich niet ziek verbeelden. Haar moeder zag ze voor zich als een groote, sterke, magere vrouw, met zwarte, slierende haren, om een groezelig, grofbeenig gezicht, met vinnige oogen, een scherpe, scheldende stem, en handen, altijd klaar voor een klap. In haar vroege jeugd was ze doodsbang voor haar geweest, later werd ze brutaal er tegen in, en nog daarna, ja, toen haatte ze haar.

O, dat die vrouw haar moeder was, die vrouw, zonder eenig zacht gevoel, zonder een enkele lieve gedachte! Zelfs nu ze wist, dat haar moeder ziek lag, pijn leed misschien, zelfs nu nog kon ze niet anders dan hard oordeelen over haar. Ja, dat ze zoo goed terecht gekomen was, daar was haar moeder waarachtig de schuld niet van! Die had er geen hand voor omgedraaid, wat d'r ook van d'r was geworden!

Kon ze maar slapen.... als ze maar slapen kon.... Kato haalde zoo geregeld adem, die was zeker al onder zeil. Eens probeeren te tellen? Dat wou wel eens helpen. Een, twee, drie, vier..... tien..... twintig, eenentwintig..... ze moest niet vergeten aan Kato te zeggen, dat Bertje overmorgen weer een schoon blousje aan moest hebben, morgen kleedde ze hem nog zelf aan, zou ze 't hem dan maar alvast aangeven? Hoe zouden haar broertje en zusje er wel uitzien! Gek, dat ze dat niet

eens wist! En haar broer, zou die veranderd wezen? Zouden ze háár nog herkennen? O, o, wat vond ze 't toch verschrikkelijk, om te gaan! Wat wilden ze toch van haar? Waarvoor zouden ze haar noodig hebben? Hè, dat ze toch slapen kon... Maar ze was nog zoo helder wakker.... Overstappen moest ze, zei meneer, in Rotterdam. Zou 't een moeilijke reis zijn? Nu, ze zou zich wel redden. De reis was 't minste. Maar ze wou, om een lief ding, dat ze maar goed en wel weer terug was hier.....

Wordt vervolgd.

Literaire kroniek.

I.

De, wat men noemt, klassieke, de al-oude Grieksche en Romeinsche literatuur... Ik wou dat ik metterdaad den man mocht ontmoeten, die dáár eens iets wezenlijk-verstandigs over zei.

Misschien klinkt deze verzuchting wat vreemd, want over-'t-hoofd-gezien of dood-gezwegen is de kunst der klassieken allerminst. Integendeel, boeken, ja, bibliotheken vol, heeft men er telkens en telkens van geschreven, gedetailleerd-geleerd, statig-abstract of rhetorisch-welsprekend, in-'t-geheel tot zóó'n overweldigenden omvang, dat slechts een vak man er oog op houden kan. Als men er aan denkt, is 't om eerbied te krijgen, abstracten eerbied, wel te verstaan, voor de vaste werkkracht, de staêge volharding, die zóó heeft weten te worstlen, eeuwen aan één, met dien eindeloozen rijkdom van stof. Maar, toch, om die scheppingen der oude tijden te leeren voelen als kunst, of om ze te begrijpen als menschelijke ziels-uiting, heeft men aan al dat bijzondere en algemeene, die preciese onderzoekingen en altijd min of meer vage beschouwingen, weinig of, betergezegd, nagenoeg niets. Het wezenlijke leven, de ziel dier oude kunst, die daar als in een onsterfelijk lichaam levend wonende zich telkens toont, en die haar voor altijd tot een wonder van mooiheid en van echte menschlijkheid maakt, wordt toch nog geenszins door de resultaten van exacte feiten- en teksten-studie of van academisch, streng-gesoigneerd lyrisme gekend.

Neen, om de zinnelijke en psychische kern dier oude kunst

in waarheid te openbaren, om haar genietbaar te maken, als wat zij is, voor de heden-ten-dage levenden, wien, in tegenstelling tot vroegere geslachten, de klassieke talen verschriklijk en onoverkoomlijk lijken als een zware, blinde muur, daartoe zijn uitstekende, het wezen voelbaar makende vertalingen nog altijd de eenig-waarachtige weg.

* * *

Maar de menschen, vooral professoren, die hier te lande, in de laatste jaren, klassieke dichters gingen vertalen, hebben hun taak meestentijds als volgt beschouwd. Den abstracten zin van den tekst hunner keuze trachtten zij accuraat weer te geven, zooals hun redeneerende verstand hen wijs had gemaakt, dat hij werkelijk was. Den tekst, den waaracht'gen tekst zelf echter, het dichterlijke en artistieke ervan, wat aan die achter-af liggende abstracties leven en ziel geeft, was, in de oogen dier vertalers, niet veel meer dan het ‘flos orationis’, de uitwendige, versmaadbare bloesem des woords, om die abstracties gelegd door den dichter, alleen ter versiering, ter veraangenaming, en waar de vertaler dus, zonder in ernst berispt te kunnen worden, allerlei vrijheden van wijziging of schrapping mêe mocht begaan.

Zóo dachten de heeren: de waarheid echter is, dat bij een groot, een waarachtig dichter, zooals de ouden meerendeels zijn, die zoogenaamde flos orationis geenszins te beschouwen is als een toevallige bloeseming van taal, die een verstandig mensch, wien het alleen te doen is om de essentie, eigenlijk even-goed weg zou kunnen laten... neen, maar dat de fijnheden van beeldspraak en rhythme in waarheid zijn een ontbloeiing, een zich zinnelijk voordoende wezenlijkheid der ziel, daar de donkere zaden van het diep-in geestelijke door des dichters zonnigen wil omhoog schieten prachtig tot bloemen van beelding, tot weelderige macht van vorm en van kleur.

Het geestelijke en abstracte wordt zinnelijk en plastisch gemaakt door des dichters bezielend genie, en in zijn schepping zijn dus beiden even essentieel en precies identiek. Wie daarom

aan wat het volk-des-geestes noemt: den vorm, ook maar *iets* verandert bij 't vertalen, verandert tegelijkertijd daardoor óók het wezen, en hij geeft dus geen vertaling, maar alleen een paraphrase, die volstrekt zonder waarde is. ‘Inhoud’ en ‘vorm’ toch zijn in het werk van den waren dichter absoluut- en onscheidbaar-één.

Dit in 't algemeen: maar nu tot Vergilius, dien fijn-breeden dichter vol kracht-in-harmonie.

II

De zacht-vastberadene, kalm-wijde toon, de van-zich-zelf-zekere, hoog-stille convictie, de precies-juiste samenklopping van de uiterlijke zegging door het rhythmisch-beeldende woord met de innerlijke hoog-gevoelde geestes-bedoeling, de waarachtigheid kortom van het ziels-accent, die de lezing van Vergilius voor ernstige willers tot een onverganklijke bekoring maakt, is, in hoogst voldoende mate, nagenoeg altijd bewaard gebleven in deze vertaling van Dr. Chaillet. Men leze de vertaling en oordeele zelf. Men geniete den dichter, waar onze voorvaderen reeds op hún manier van genoten, hier voor het eerst in zijn waarachtige wezen-en-aard.

Inderdaad, als men Vergilius gaat lezen, óók in dees vertaling, waar ik zeer van genoot, lezen alleen met de eenvoudige bedoeling. den zuiveren wil, om mede te leven het zieleleven van dees voornaam-exquisen dichter, om voelend te begrijpen wat hij duidelijk heeft geboekt als de opperste toppen, de klare kruinen van zijn breed-gebouwde en veel-ledig vertakte ziel, als wij lettend, met liefdevolle overgave van ons moderntjes geschoold gemoed, met terzijdeschuiving van elke vooropzetting, nieuwere vooropzetting, over hoe en wat een dichter moet zijn, als wij, onbevooroordeeld zoo geworden, lezen en gaan letten, zeg 'k, op iederen zin, ja, ieder zinsdeel, op ieder woord, dan, maar ook dán eerst, zóo aandachtig lezend, zal men zich langzaam onder den indruk voelen komen van Vergilius' zeer

bijzondere toon-en-essentie, van dezes dichters distinctie-volle en hooge ziel. Men ziet dan alles voor zich opleven, de figuren gaan staan, en, met hooge gratie, magnifieklijk zich bewegen, de stemmen spreken met streng-statig maar tevens bevallig, bekoringsvol geluid. En men zal beginnen, om stil te begrijpen, met zachte blijdschap, als heel uit de verte, hoe het mooglijk is geweest, dat deze dichter, die nú nog zoo kan aandoen, in de Middeleeuwen als een toovenaar werd geroemd.

* * *

Reeds een kleine tweeduizend jaar geleên is Vergilius gestorven; maar echte dichters, want zóó een is hij, gaan nooit in werkelijkheid heelemaal dood.

Neem slechts de proef: besteed slechts half zooveel ernst en toewijding, als gij ten koste legt aan uw studie, uw zaken of uw ambt, slechts half zooveel aan 't waarachtig begrijpen van dezen éénen uitnemenden mensch, die reeds hoog-op stond in eerlijkverdiende beroemdheid van zielspracht, toen ons voorgeslacht nog vegeteerde, als wilden, bij de moerassen of in 't maagdelijk woud, van dezen eenen grooten zielskrachtige, die nog zal heerschen bij de verre lateren door de suggestie van zijn koninklijk woord, als er van ons allen, die nu leven, hoogstens zal over zijn een vage erinnering bij den snuffelaar in oud archief, - lees hem slechts, herhaal ik, u vermeiende in, u latend gaan òp den breed-zwaaienden zwier-in-rhythmen van zijn hoog-klaar ziende en voelende bewustheid, waarmede hij u toont, nu eens hoog-hartstochtelijk en dan weer kalm-trotsch, de droomen en verwachtingen, de streng-gestyliseerde verbeeldingen en sagen van dien alouden, vreemden tijd, zooals die gezien werd aan het hof der Caesars, lees hem, zeg ik ten slotte nogmaals, verdiep u in hem met uw heelen geest, - en gij zult het betrekkelijke en tijdelijke van al het historische gebeur gaan erkennen, gij zult opzweven boven uw eigen tijd, waar zoo weinig anders is als herrie-in-gemeenheid, en berusten door te voelen de eenig-onvergankelijke glorie der Kunst.

* * *

Ja, wat men ook over de antieken moge volhouden, dat zij verouderd zouden zijn, blijft een blague, een domme en niet-verder-dan-haar-neus-ziende blague.

Want hùn is, boven alle lateren, eigen: breedte en vastheid van dichterlijke visie, scherpe en klare concreetheid van beelding, en preciese juistheid van uitdrukking schoon, waaraan ieder nieuwere een voorbeeld nemen moest.

Wie dus in zijn vertaling van een werk der oudheid deze groote eigenschappen weet te bewaren, wie haar frisch en krachtig en levend weet te houden, als ware zij zelve een origineel, DIE verdient den lof en de dankbaarheid van ieder, die nog iets hechten blijft aan groote kunst.

En daarom brengen wij Dr. Chaillet, den meester-vertaler, uit de volheid onzer erkentlijke waardeering, bij deze een welgemeenden groet-van-eer.

WILLEM KLOOS.

Vergilius' Aeneis, metrisch vertaald door Dr. J.L. Chaillet, Amsterdam S.L. van Looy 1901.

Laatst ontvangen boeken.

Rond het Klavier, gedichten door Lambrecht Lambrechts. Drukkerij J. Leherte-Courtin, Ronse.
Septemberzon. Nàar het Zweedsch van Sigurd, door Ph. Wijsman. Amersfoort, G.J. Slothouwer.
Le Semeur d'Idéal, drame en quatre actes. Paris, Bibliothèque de La Plume. 1901.
Leerboek der Stenographie van Riënts Balt.
Dolóre, door Walther van Weide. 's-Gravenhage, Van der Haar en van Ketel.
Babel, door Louis Couperus. L.J. Veen. Amsterdam.
Inwijding. Haags Leven, door Marcellus Emants. Haagsche Boekhandel- en Uitgeversmaatschappij.
Vergilius' Aeneïs. Metrisch vertaald door Dr. J.L. Chaillet. Amsterdam. S.L. van Looy. 1901.
Multatuli en officiëele Bescheiden, door M. Douwes Dekker-Hamminck Schepel, W. Versluys. Amsterdam, 1901.
Verzen, van Albert Rehm. Amsterdam. C.A.J. van Dishoeck. 1901.
Uit den Dool, door C. S Adama van Scheltema. J.A. Fortuin. Amsterdam 1901.
Feestnummer van het weekblad voor privaatrecht, notaris-ambt en registratie.
Het Beeld op de Rots, door Marie Marx-Koning. Amsterdam. C.A.J. van Dishoeck. 1901.
De jonge Dominé, Roman door J. Eigenhuis. Valkhoff en Co. Amersfoort.